

**Uchwała Nr XXXVII/1080/2010
Rady Miejskiej w Gliwicach**

z dnia 15 lipca 2010r.

w sprawie: zmian w Uchwale Nr XIV/428/2008 Rady Miejskiej w Gliwicach z dnia 14 lutego 2008r. w sprawie przyjęcia do realizacji pięciu Obszarowych Programów Rewitalizacji dla: Ligoty Zabrskiej, Sośnicy, Łabęd, Kopernika oraz Śródmieścia.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt.6 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity z 2001r. Dz. U. nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami), w związku z uchwałą Nr XIV/428/2008 Rady Miejskiej w Gliwicach z dnia 14 lutego 2008 r. w sprawie przyjęcia do realizacji pięciu Obszarowych Programów Rewitalizacji dla: Ligoty Zabrskiej, Sośnicy, Łabęd, Kopernika, Śródmieścia oraz uchwałą Nr XIX/617/2008 z dnia 23 października 2008 roku w sprawie zmian w w/w Uchwale, działając na wniosek Prezydenta Miasta

**Rada Miejska w Gliwicach
uchwala:**

§ 1

W związku z aktualizacją treści Obszarowych Programów Rewitalizacji dokonać zmian uchwały nr XXVIII/895/2009 z dnia 15 października 2009 roku wprowadzającej zmiany w Uchwale Nr XIV/428/2008 z dnia 14 lutego 2008 roku w sprawie przyjęcia do realizacji pięciu Obszarowych Programów Rewitalizacji dla: Ligoty Zabrskiej, Sośnicy, Łabęd, Kopernika oraz Śródmieścia poprzez nadanie nowego brzmienia treści załączników nr 1, 2, 3, 4, 5.

§ 2

Wykonanie uchwały powierzyć Prezydentowi Miasta.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Przewodniczący
Rady Miejskiej w Gliwicach**

Marek Pszonak

Prezydent Miasta Gliwice

OBSZAROWY PROGRAM REWITALIZACJI

LIGOTA ZABRSKA

AKTUALIZACJA

Gliwice 2010

Zatwierdził: Zygmunt Frankiewicz

Prezydent Miasta Gliwice

Agencja Rozwoju Lokalnego spółka z o.o.
ul. Wincentego Pola 16, 44-100 Gliwice

Urząd Miejski w Gliwicach
Biuro Rozwoju Miasta
ul. Zwycięstwa 21, 44-100 Gliwice

Q

Spis treści

WSTĘP	5
I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście	6
1. Zagospodarowanie przestrzenne	6
1.1. Stan infrastruktury technicznej	6
1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska	8
1.3. Struktura własnościowa.....	10
1.4. Tereny przemysłowe w dzielnicy Ligota Zabrska.....	10
1.5. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska.....	10
2. Sfera gospodarcza.....	11
2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy	12
2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy.....	19
3. Sfera społeczna	24
3.1. Struktura demograficzna i społeczna	24
3.2. Dochodowość gospodarstw domowych	28
3.3. Bezpieczeństwo publiczne	29
3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych	29
3.5. Organizacje społeczne	33
3.6. Miejsca kultu religijnego	33
3.7. Rekreacja czas wolny.....	34
II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu	35
1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju	35
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013.....	36
3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020	37
4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice na lata do roku 2022	38
5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015.....	39
III. Założenia programu rewitalizacji	40
1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru.....	40
1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR	41
1.2. Rys historyczny	42
2. Wyniki badania ankietowego	45
2.1. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych.....	45
2.2. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi.....	50
IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Ligota Zabrska	52
1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej.....	52
2. Działania gospodarcze	52
3. Działania w sferze społecznej	53
4. Zestawienie projektów zgłoszonych do Obszarowego Programu Rewitalizacji Ligoty Zabrskiej.....	53
V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa	54
VI. Indykatory plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Ligoty Zabrskiej	55
VII. System wdrażania	56
1. System okresowej aktualizacji Programu	56
2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający	57
VIII. Sposób monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	60
1. System monitorowania Programu Rewitalizacji	60
1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania	60
1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu	61
1.3. Sprawozdawczość.....	63

1.4.	<i>Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania</i>	64
2.	Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji	64
2.1.	<i>Rodzaje oceny</i>	65
2.2.	<i>Kryteria oceny</i>	66
2.3.	<i>Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi</i>	69
3.	Public Relations programu rewitalizacji	70
3.1.	<i>Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR</i>	70
3.2.	<i>Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji</i>	71
3.3.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi</i>	73
3.4.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne</i>	74
3.5.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe</i>	74
3.6.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych</i>	75
3.7.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne</i>	75
3.8.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania</i>	75
3.9.	<i>Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji</i>	76
IX.	Inicjatywa JESSICA	76
	Załączniki	77
1.	Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR	77
2.	Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji	77

Opracował zespół Agencji Rozwoju Lokalnego: Krystyna Kozikowska-Koppel, Wojciech Mrozowski, Tomasz Szulc (koordynator)

Aktualizował zespół Biura Rozwoju Miasta Urzędu Miejskiego w Gliwicach: Violetta Koza (koordynator), Joanna Jasińska, Marcin Czyż

WSTĘP

Niniejszy dokument – Obszarowy Program Rewitalizacji – stanowi kontynuację i rozwinięcie *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich na lata 2005-2006 i następne*, przyjętego przez Radę Miasta w Gliwicach uchwałą nr XXIX/781/2005 z dnia 23.03.2005. W opracowaniu niniejszym dokonano szczegółowej analizy zjawisk i problemów społecznych, diagnozy sytuacji gospodarczej oraz opisano stan infrastruktury na obszarze, który został wyznaczony w ramach przywołanego wcześniej programu ramowego.

W związku z odstępem czasowym pomiędzy wykonaniem programu ramowego i programów obszarowych, część danych została zaktualizowana i uszczegółowiona. Autorzy programu, wszędzie gdzie było to możliwe, skorzystali z najnowszych dostępnych danych statystycznych. Niewielkie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi częściami opracowania mogą wynikać z przesunięcia czasowego pomiędzy momentami pozyskania danych, które np. dla części społecznej w większości opierają się na danych źródłowych do *Strategii rozwiązywania problemów społecznych*, natomiast w części gospodarczej na bieżących danych publikowanych przez Urząd Statystyczny, instytucje badania rynku oraz pozyskane w drodze własnych badań autorów.

Plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji ma charakter indykatywny. Zgodnie z zapisami Uszczegółowienia Regionalnego Programu Operacyjnego – kwota dotacji ze środków strukturalnych UE nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowalnych projektu, a kwota wkładu własnego beneficjenta nie może być niższa niż 15% tychże kosztów. Plan finansowy został opracowany przy założeniu, że beneficjent aplikuje o maksymalną możliwą kwotę dotacji.

Na potrzeby niniejszego opracowania zlecone zostało wykonanie diagnostycznego badania socjologicznego w zakresie identyfikacji problemów i potrzeb rewitalizacyjnych. Na jego podstawie dokonano analizy strategicznej obszaru rewitalizacji oraz oceniono jego potencjał gospodarczy i społeczny. W oparciu o odpowiedzi udzielone przez respondentów wyznaczono potencjalne kierunki działań rewitalizacyjnych

W proces przygotowania programu włączyli się aktywnie przedstawiciele Urzędu Miasta, członkowie Rady Miasta i Rad Osiedlowych, przedstawiciele Straży Miejskiej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, stowarzyszenia i organizacje działające na terenie miasta, jak również instytucje kościelne. Autorzy programu pragną niniejszym podziękować wszystkim zaangażowanym partnerom za współpracę, której owocem jest niniejszy dokument.

I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście

1. Zagospodarowanie przestrzenne

1.1. Stan infrastruktury technicznej

1.1.1. Sieć wodociągowa w Ligocie Zaborskiej

Dostawa wody pitnej dla dzielnicy Ligota Zaborska podobnie jak całego miasta jest realizowana przez spółkę komunalną Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gliwicach.

Woda dostarczana odbiorcom przez PWiK pochodzi:

- z własnych ujęć wód podziemnych
- z zakupu uzdatnionej wody powierzchniowej od Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów w Katowicach (ok. 20%).

Woda pobierana ze studni w Łabędach, Rzeczycach, Ligocie Radziejowskiej i Kleszczowie jest poddawana procesowi uzdatniania tj. odżelaziania i dezynfekcji. Jakość wody pitnej jest pod stałą kontrolą służb laboratoryjnych PWiK - min. 180 badań/rok. Wyniki kontroli jakości wskazują na czasowe, niewielkie przekroczenia takich wskaźników fizykochemicznych jak: Ca, Mn, zasadowość, twardość ogólna. Skażenia bakteriologiczne nie są odnotowywane.

W badaniach ankietowych 46% mieszkańców dzielnicy wskazało na to, że jakość wody pitnej stanowi poważny problem w dzielnicy. 92% badanych gospodarstw domowych jest wyposażonych w instalację wodociągową zasilaną z sieci miejskiej, jednak tylko 24% badanych gospodarstw posiada ciepłą wodę użytkową dystrybuowaną przez PEC.

Woda pitna dostarczana jest do dzielnicy za pomocą rurociągu Ø 600, doprowadzającego wodę także do dzielnicy Sośnica, oraz za pomocą rurociągu Ø 300 biegnącego wzdłuż ulicy Pszczyńskiej. Uzupełnienie sieci stanowią rurociągi o mniejszym przekroju rozprowadzające wodę do posesji znajdujących się na terenie Ligoty Zaborskiej.

1.1.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków

W dzielnicy Ligota Zaborska kanalizacja sanitarna występuje wyłącznie wzdłuż ulicy Pszczyńskiej i odprowadza ścieki wyłącznie z Centrum Meblowego „Agata” oraz z obiektów Centrum Materiałów Budowlanych. Stąd nie dziwi fakt, iż w wynikach sondażu społecznego bardzo widoczne jest postrzeganie przez mieszkańców braku kanalizacji jako poważnego problemu w dzielnicy (42% respondentów wskazało na ten problem), a realizacja projektu modernizacji gospodarki ściekowej na terenie miasta, uzyskując 3.4 pkt (w skali 1-5), stała się jedną z najistotniejszych inwestycji na terenie Ligoty.

Ważny dla problemu kanalizacji jest fakt, że obszar dzielnicy objęty jest projektem „Modernizacja gospodarki ściekowej w Gliwicach” dofinansowanym z Funduszu Spójności. Celem projektu jest rozbudowa i modernizacja systemu kanalizacyjnego, dostosowanie gospodarki ściekowej Gliwic do standardów europejskich oraz poprawa stanu środowiska w dorzeczu rzeki Kłodnicy, a przez to poprawa czystości rzeki Odry. Kontrakt na wykonanie kanalizacji w dzielnicy Ligota Zaborska został podpisany pod koniec 2005 roku a wykonawcą została firma Hydrobudowa Włocławek S.A. Roboty rozpoczęły się w marcu 2006 roku, a zakończyły w roku 2007.

W Ligocie Zabrskiej istnieje kanalizacja deszczowa obejmująca swoim zasięgiem ulice: Pszczyńską, Pocztową Rymera i Dolną.

W ramach projektu „Modernizacja gospodarki ściekowej w Gliwicach” na terenie Ligoty Zabrskiej będzie realizowany jeszcze drugi kontrakt, który został podpisany pod koniec 2008 roku, którego zakończenie planowane jest na koniec roku 2009.

1.1.3. *Zaopatrzenie w energię i ciepło*

Ze względu na charakter zabudowy dzielnicy, w której dominuje zabudowa jednorodzinna, zaopatrzenie w ciepło przez PEC dotyczy wyłącznie Szkoły Podstawowej, natomiast budynki wolnostojące ogrzewane są indywidualnie głównie za pomocą pieców węglowych. Zgodnie z informacjami uzyskanymi w Górnośląskiej Spółce Gazownictwa w Zabrze, na terenie os. Ligota Zabrska nie ma możliwości uzyskania dostępu do sieci gazowniczej.

1.1.4. *Infrastruktura drogowa i przestrzeń publiczną*

Ligota Zabrska jest dzielnicą peryferyjną, znajdująca się na obrzeżach Gliwic, dlatego jej infrastruktura drogowa nie jest przystosowana do przepływu dużej ilości samochodów. Wyjątek stanowi ulica Pszczyńska, która jest drogą dojazdową do miasta od strony Tychów i Mikołowa a także prowadzi do autostrady A4 co powoduje bardzo duże obciążenie ruchem samochodowym i ma znaczący wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców i poziom zanieczyszczenia w dzielnicy. Znaczny wzrost natężenia ruchu na obszarze Ligoty widoczny jest szczególnie w trakcie działalności giełdy samochodowej. Nadmiar hałasu, emisja spalin a także spadek bezpieczeństwa ruchu w czasie jej działania jest jednym z ważniejszych problemów do rozwiązania w oczach mieszkańców. Problemem identyfikowanym przez mieszkańców dzielnicy jest także przyszłość giełdy i dzielnicy w związku z powstającą w jej okolicach autostradą A1. Zdaniem respondentów nie jest dopuszczalne, by Ligota Zabrska stała się dzielnicą składową obsługującą autostradę. Budowa tej drogi, z drugiej strony, stanowi znakomitą szansę rozwojową dla Ligoty, albowiem, jeśli w tym obszarze powstaną drogi dojazdowe i zjazd do autostrady, ograniczony zostanie peryferyjny charakter dzielnicy i stanie się ona przedsiönkiem centrum Gliwic.

Rozwiązanie problemów infrastruktury drogowej na terenie dzielnicy może w znacznym stopniu przyczynić się do jej przyszłego rozwoju a także zlikwidować obecnie identyfikowane problemy z nią związane.

1.1.5. *Infrastruktura mieszkaniowa*

Na terenie Ligoty Zabrskiej dominuje budownictwo jednorodzinne o własności prywatnej. W bezpośrednim sąsiedztwie Kopalni Węgla Kamiennego „Sońnica” funkcjonuje górnicze osiedle mieszkaniowe, którego właścicielem i zarządcą jest Kompania Węglowa S.A. w Katowicach. Zarząd KW nie wykazuje zainteresowania sytuacją mieszkańców osiedla, a ich wszelkie apele, pomimo zgłaszanej chęci zakupu budynków, pozostają bez echa. Wynika z tego wnioski, iż KW nie jest zainteresowana uwłaszczeniem mieszkańców tego osiedla. Zasobem mieszkaniowym o powierzchni ok. 5000 m kw. zarządza ZBM I TBS spółka z o.o.

1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska

W Obszarze Rewitalizacji Ligota Zabrska nie funkcjonuje żadne przedsiębiorstwo wpływające negatywnie na środowisko naturalne, jednak zakłady takie istnieją w najbliższym sąsiedztwie tego obszaru. Największym z nich jest Kopalnia Węgla Kamiennego „Sośnica”, która jest największym producentem zanieczyszczeń na tym terenie. Obok emisji zanieczyszczeń generowanej przez Kopalnię, duży wpływ na degradację środowiska ma także tzw. niska emisja - związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków oraz spaliny samochodowe towarzyszące wzmożonemu ruchowi pojazdów na ulicy Pszczyńskiej czy w okolicach Giełdy Samochodowej.

W „Planie Gospodarki Odpadami dla Miasta Gliwice” ujęte są jeszcze inne zakłady zlokalizowane w pobliżu OR, mogące mieć negatywny wpływ na stan środowiska. Są nimi:

- Fuchs Oil Corporation Polska Sp. Z o.o.
- ELMAR – ZREMB – BATERIE Sp. Z o.o.
- P.P.H.U. „POLTRUCK”,
- SAINT-GOBAIN Isover Polska sp. z o.o.

1.2.1. Ochrona powietrza i klimatu akustycznego

W wyniku badań ankietowych mieszkańców Ligoty Zabrskiej można zauważyć, iż 62% badanych traktuje zanieczyszczenie powietrza jako jeden z najbardziej poważnych problemów dzielnicy, tak samo jak ruch samochodowy.

Nie są prowadzone regularne badania emisji zanieczyszczeń powietrza na terenie dzielnicy. Jedynymi danymi, jakimi jakie można przytoczyć pochodzą z Biuletynu Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Katowicach „Zanieczyszczenie atmosfery w wojew. śląskim w latach 2002 – 2003”, gdzie pomiary pyłu w roku 2003 przedstawiono w rozbiciu na 11 dzielnic miasta.

Roczny opad pyłu w dzielnicy Ligota Zabrska wynosił **60 g/m²a**, więc pozostawał znacznie poniżej wartości dopuszczalnej (200 g/m² a). Wartość ta prezentuje się przeciętnie na tle pozostałych części miasta jednak w porównaniu z innymi dzielnicami peryferyjnymi jest wysoka. Dla porównania można podać jak przedstawia się ten wskaźnik w innych dzielnicach.

- Brzezinka - 34 g/m² a
- Łabędy – 117 g/m² a
- Szobiszowice – 51 g/m² a
- Stare Gliwice - 53 g/m² a
- Śródmieście – max. 64 g/m² a

Brak jest dostępnych danych nt. innych zanieczyszczeń powietrza w dzielnicy, takich jak: tlenki węgla, dwutlenki azotu i siarki, ołów czy węglowodory aromatyczne.

Na chwilę obecną nie są również prowadzone badania klimatu akustycznego w dzielnicy, jednakże zgodnie z postanowieniami ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2001 nr 62 poz. 627 z późn. zm.) oraz w związku z tzw. dyrektywą hałasową UE 2002/49/EC, w miastach o liczbie ludności przekraczającej 100.000 mieszkańców obowiązkowe jest opracowanie strategicznych map akustycznych w terminie do 30 czerwca

2012 oraz przygotowanie programu ochrony środowiska w zakresie przeciwdziałania hałasowi w terminie do 18 lipca 2013 roku.

1.2.2. Odpady komunalne

Obecnie jest możliwe jedynie oszacowanie ilości powstających odpadów komunalnych, na czym opiera się również „Plan Gospodarki Odpadami dla miasta Gliwice”. Bilans odpadów komunalnych w ww. Planie wykazuje ich produkcję w mieście w ilości ponad 90 tys. Mg/a.

Na terenie miasta selektywną zbiórkę odpadów takich jak makulatura, szkło, puszki czy tworzywa sztuczne prowadzi firma REMONDIS. Wskaźnik odzysku kształtuje się na poziomie < 2%, pomimo finansowania przez miasto zakupów zbiorników do recyklingu.

Od stycznia 2006r. wzrosła liczba tzw. gniazd recyklingowych, umieszczanych przez firmę na terenie wszystkich dzielnic miasta. W Ligocie Zaborskiej umieszczono 2 gniazda do recyklingu odpadów, w następujących lokalizacjach:

Tabela 1: Gniazda segregacyjne w OR Ligota Zaborska

Lokalizacja	szkło	plastik	papier	Częstotliwość opróżniania
ul. Błonie-targowisko	1	1	1	1/T
ul. Klonowa	1	1	1	1/T

źródło: REMONDIS sp. z o.o.

Jednym z problemów identyfikowanych przez mieszkańców są „dzikie” wysypiska odpadów występujące na terenie dzielnicy. Problem ten jest powszechny szczególnie w dzielnicach peryferyjnych miasta, jaką jest właśnie Ligota, jednakże miasto wprowadza w tym zakresie długofalowe rozwiązania, jak chociażby edukacja ekologiczna mieszkańców przy uzupełnieniu jej skutecznym systemem kontroli przez Straż Miejską realizacji umów z firmami wywozowymi.

Rozwiązaniem problemu odpadów byłaby również budowa obiektów wspomagających – składnic, centrów i punktów recyklingu oraz wprowadzenie działań organizacyjnych np. w zakresie zbiórki odpadów niebezpiecznych i wielkogabarytowych. Ze względu na peryferyjne położenie Ligoty jak i występujący problem „dzikich” wysypisk, punkty takie powinny zostać rozmieszczone na jej terenie.

1.2.3. Stan terenów zielonych w dzielnicy

Ze względu na charakter zabudowań oraz strukturę własnościową, w Ligocie Zaborskiej istnieje bardzo mało publicznych terenów zielonych. Posiadanie przydomowych ogrodów zaspokaja w znacznym stopniu potrzeby mieszkańców w zakresie korzystania z terenów zielonych. Sami mieszkańcy, w badaniu ankietowym przyznają, iż mają możliwość korzystania z placów zabaw dla dzieci oraz skwerków w miejscu swojego zamieszkania. Jedyne braki w tym zakresie widoczne są na terenie osiedla mieszkaniowego będącego własnością Kompanii Węglowej S.A. w Katowicach, gdzie z uwagi na brak zainteresowania właściciela żadne działania w zakresie poprawy tego stanu nie są czynione.

Na terenie dzielnicy istnieją cmentarz komunalny oraz ogród przykościelny – pełniący funkcję diecezjalnego centrum parafialnego.

1.3. Struktura własnościowa

Tereny znajdujące się w OR Ligota Zabrska w znacznej mierze są własnością prywatną, co związane jest z charakterem zabudowy. Jedynie osiedle mieszkaniowe przy kopalni „Sośnica” jest własnością Kompanii Węglowej S.A. w Katowicach.

Pozostałe tereny stanowią własność Skarbu Państwa oraz Gminy Gliwice.

1.4. Tereny poprzemysłowe w dzielnicy Ligota Zabrska

Obszary Rewitalizacji Ligota Zabrska nie zawierają w swoich granicach terenów poprzemysłowych. Obszary takie jednakże graniczą bezpośrednio z Obszarem Rewitalizacji Ligota Zabrska i Sośnica i zajmują powierzchnię 97,9 ha.

Nieruchomości wyznaczone w ramach „Programu Rewitalizacji Obszarów Poprzemysłowych i Powojkowych na lata 2005 – 2006” przyjętego w dniu 14 lipca 2005 uchwałą Rady Miejskiej nr XXXIV/848/2005, użytkowane są przez następujące podmioty:

- Kompania Węglowa S.A. KWK Sośnica,
- Zakład Zagospodarowania Mienia w Bieruniu (jako prawny następca Gliwickiej Spółki Węglowej),
- Miasto Gliwice,
- Aplauz spółka z o. o. z siedzibą w Raszynie,
- Inter Ikea Centre Polska S.A. z siedzibą w Jankach
- Arktyka s.c.

W związku z brakiem projektów dotyczących terenów poprzemysłowych zgłaszanych przez podmioty uprawnione do aplikowania o środki unijne nie jest możliwe oszacowanie kosztów rewitalizacji terenów poprzemysłowych leżących w sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji Ligota Zabrska. W fazie realizacji znajduje się projekt rozbiórki hałdy przy ul. Pszczyńskiej – przylegającej do OR. Jego szacunkowy koszt to ok. 30 mln zł.

1.5. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska

Głównym problemem planistycznym występującym na terenie Ligoty Zabrskiej, zgłoszonym przez mieszkańców na warsztacie poświęconym rewitalizacji dzielnicy, jest kwestia braku Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla dzielnicy. W czasie warsztatów na temat rewitalizacji Ligoty Zabrskiej, wskazano jednoznacznie na potrzebę uchwalenia planu z jednoczesnym wprowadzeniem takich zmian, które umożliwiłyby rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie dzielnicy. Główną kwestią są zapisy Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Gliwice odnośnie terenów zlokalizowanych w sąsiedztwie pawilonu meblowego „Agata”. Tereny te określone zostały jako tereny zielone, konieczna wydaje się, więc zmiana funkcji tych terenów, w celu wprowadzenia funkcji mieszkaniowej. W dniu 26.10.2006 Rada Miasta w Gliwicach uchwałą nr XLVII/1217/2006 zatwierdziła plan miejscowy dla Ligoty Zabrskiej.

W OR Ligota Zabrska ustanowiono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

B2 obejmującą swym zasięgiem teren cmentarza przy ul. Św. Jacka, **B3** obejmującą swym zasięgiem tereny położone pomiędzy ulicami Pszczyńską i Górną, **B4** obejmującą swym zasięgiem teren parafii p.w. św. Józefa przy ul. Św. Józefa 1.

W obrębie wyznaczonych stref B pośredniej ochrony konserwatorskiej wszelkie uzupełnienia zabudowy, remonty oraz przebudowy powinny być prowadzone po uzyskaniu opinii służby ochrony konserwatorskiej.

Lista obiektów architektury i budownictwa objętych ochroną konserwatorską na mocy ustaleń planu miejscowego dla Ligoty Zabrskiej obejmuje następujące obiekty:

- Górna 8/10/12 dom wielorodzinny,
- Górna 9 dom wielorodzinny,
- Górna 24-24a dom wielorodzinny,
- Górna 26-26a dom wielorodzinny,
- Górna 28-28a dom wielorodzinny,
- Górna 32/34 dom wielorodzinny,
- Górna 36/38 dom wielorodzinny,
- Górna 40/42 dom wielorodzinny,
- Górna 43 dom,
- Górna 44/46 dom wielorodzinny,
- Górna 48/50 dom wielorodzinny,
- Górna 52/54 dom wielorodzinny,
- Pocztowa budynek szkoły,
- Św. Józefa 1 Kościół wraz cmentarzem,
- Pocztowa 18 dom,
- Pocztowa 29 dom,
- Pocztowa 42 dom wielorodzinny,
- Św. Jacka 25 dom wielorodzinny,
- Św. Jacka 48 dom wielorodzinny,
- Św. Józefa 1 kościół,
- Św. Jacka krzyż pocz. XX w.

2. Sfera gospodarcza

Ligota Zabrska jako osada powstała pod koniec XIII w. na gruntach wsi Sośnica, należała do gminy Sośnica, będącej od 1873 roku wydzieloną gminą w utworzonym wówczas powiecie zabrskim

Dzielnica Ligota Zabrska, na której znajduje się Obszar Rewitalizacji, praktycznie od czasu jej włączenia do miasta Gliwice w 1927 roku, była jedną z **głównych dzielnic przemysłowych** Gliwic. Na przemysłowy charakter dzielnicy w znacznej mierze rzutowały odkryte w połowie XIX w. bogactwa naturalne – złoża węgla kamiennego.

Do końca lat dziewięćdziesiątych XX w. na terenie Ligoty Zabrskiej miały siedzibę największe przedsiębiorstwa sektora paliwowego (dwie kopalnie, koksownia, zakłady

chemiczne), przedsiębiorstwa działające w tradycyjnych branżach (górnictwo, chemiczna przeróbka węgla).

Wybudowana w latach 1913 – 1917 Kopalnia Węgla Kamiennego „Oehringen”, została po 1939 roku rozbudowana o pole „Zachód” położone w pobliżu Ligoty Zabrskiej, eksploatowane przez (nazwaną po II wojnie światowej) Kopalnię Węgla Kamiennego „Sośnica”.

W pobliżu (po drugiej stronie ulicy Pszczyńskiej) wybudowano w 1912 roku Kopalnię Węgla Kamiennego „Gliwice” wraz z uruchomioną w 1916 roku Koksownią „Gliwice” oraz Zakładami Sadzy Aktywnej i Zakładami Kwasu Siarkowego (połączonymi w 1958 roku w Gliwickie Zakłady Chemiczne „Carbochem”). Przedsiębiorstwa te były głównymi pracodawcami dla mieszkańców dzielnicy oraz innych dzielnic miasta, a także gminy i powiatu.

Ligotę Zabrską jako dzielnicę od pozostałych części miasta oddziela rzeka Kłodnica (Śródmieście, Sośnica), ulica Bojkowska – od dzielnicy Trynek oraz przebiegająca autostrada – od dzielnicy Bojków. Komunikacja drogowa z pozostałą częścią miasta odbywa się poprzez ulicę Pszczyńską oraz Kujawską. Obecnie w sąsiedztwie dzielnicy zlokalizowane są tereny podstrefy gliwickiej KSSE.

2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy

Na terenie Obszaru Rewitalizacji Ligota Zabrska od wielu lat działają przedsiębiorstwa różnych branż i różnej wielkości, wizerunek gospodarczy w dalszym ciągu jest ukształtowany przez działające od lat przedsiębiorstwa branż tradycyjnych, tworzących niegdyś największą liczbę miejsc pracy (*ponad 10.000*). Liczba pracujących w Gliwicach na koniec czerwca 2005 r. wynosiła 77 318 osób, co stanowi 40,2 % całkowitej liczby mieszkańców. Zachowując proporcję można ocenić, że na obszarze powinno pracować co najmniej 630 osób. Można na tej podstawie sformułować hipotezę, że ze względu na liczbę pracujących Obszar Rewitalizacji Ligota Zabrska w dalszym ciągu zachował tradycyjny charakter przemysłowy. Znaczny wpływ na charakter dzielnicy wywierają zarówno istniejące jak i zlikwidowane w ostatnich latach zakłady pracy. Często, mimo ich likwidacji, pozostawione zabudowania przemysłowe, ich architektura wywierają swe piętno na otoczeniu.

Wszystkie ważniejsze zakłady produkcyjne dzielnicy są położone w bezpośrednim sąsiedztwie Obszaru Rewitalizowanego.

Do ważniejszych zakładów produkcyjnych należały i należą:

Kopalnia Węgla Kamiennego „Gliwice” wybudowana w 1912 roku, eksploatująca złoża węgla koksującego, została zlikwidowana w 2000 roku.

Położone obok **Zakłady Koksownicze „Gliwice”**, uruchomione w 1916 roku, produkowały koks na bazie wydobywanego w sąsiedztwie wysoko koksującego węgla. Będąc jednym z największych emitentów szkodliwych oparów, pyłów i substancji toksycznych do środowiska, Zakład został zlikwidowany w 1994 roku, a produkcja wstrzymana.

Gliwickie Zakłady Chemiczne „Carbochem”. Istniejące od lat trzydziestych XX wieku Gliwicka Fabryka Sadzy Aktywnej i Gliwicka Fabryka Kwasu Siarkowego zostały połączone w 1958 roku w Gliwickie Zakłady Chemiczne „Carbochem”.

Do końca 2002 roku Zakłady produkowały sadze techniczne na potrzeby przemysłu gumowego, farb i lakierów, tworzyw sztucznych, poligrafii i produkcji kabli. Podejmowane próby prywatyzacji w latach dziewięćdziesiątych nie powiodły się, obecnie Zakłady, dla których organem założycielskim pozostaje wojewoda, są zarządzane przez syndyka, będąc w trakcie prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Gliwicach postępowania upadłościowego.

Przedsiębiorstwo Utylizacji Odpadów Powęglowych Przemysłu Węglowego „Cerg”

Przedsiębiorstwo Utylizacji Odpadów Powęglowych Przemysłu Węglowego „Cerg” w Gliwicach ul. Pszczyńska 309. Forma prawna zarządzania przedsiębiorstwem: Przedsiębiorstwo sprywatyzowane nie wykreślone z KRS. Udział Skarbu Państwa w przedsiębiorstwie wynosi 32,4 %.

Gliwickie Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych Przemysłu Węglowego położone przy ul. Błonie, istniało od 1 stycznia 1977 roku. Wykonywało wszelkie roboty inżynieryjne dla śląskich kopalń. Obok działalności na rzecz przemysłu węglowego, przedsiębiorstwo prowadziło również działalność na rzecz sektora publicznego. W marcu 1992 przedsiębiorstwo będące przedsiębiorstwem państwowym, w ramach restrukturyzacji przekształciło się w **Gliwickie Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych S.A.**, realizujące kompleksowo wszelkie roboty budownictwa przemysłowego i ogólnego. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych Gliwickie Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych zostało objęte procesem likwidacji.

Cegielnia Ellguth Zabrze była najstarszym zakładem produkcyjnym na terenie Ligoty; powstała w II poł. XIX wieku. Produkowała cegłę paloną i suszoną na bazie odkrytych tu dużych pokładów wysokiej jakości gliny szarej. Cegielnia jako zakład produkcyjny znaczącą rolę odgrywała do końca lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku, by wskutek wyczerpywania się pokładów wysokiej jakości surowca, w 1985 roku, przejść w stan likwidacji.

Firma „Domrok” Mieczysław Gołąb i Alfred Zmarły, z siedzibą przy ul. Ceglarskiej, jest producentem kostki betonowej oraz innych elementów betonowych. Zakład powstał na terenie byłej Cegielni „Ellguth”.

Saint-Gobain Isover Polska sp. z o.o z siedzibą przy ul. Okrężnej 16, wchodzi w skład międzynarodowej grupy SAINT-GOBAIN, reprezentując, wraz z innymi firmami branży izolacyjnej, światowego lidera w branży - markę ISOVER. W 1996 grupa zakupiła zakład produkujący izolacje z wełny mineralnej od firmy "Polinova" w Gliwicach. Była to największa inwestycja poza KSSE. Po przekształceniu firmy Gullfiber Polska w przedsiębiorstwo produkcyjno-handlowe nastąpiła rozbudowa i modernizacja linii produkcji wełny skalnej. Od 2002 roku Saint-Gobain Isover Polska jest czołowym producentem materiałów izolacyjnych z włókien szklanych i skalnych w Polsce.

Gliwickie Zakłady Urządzeń Elektronicznych „ENKO” przy ul. Dojazdowej 10, powstały w 1991 roku jako spółka cywilna. W lutym 1996 roku ENKO została przekształcona w Spółkę Akcyjną, a w kwietniu 1998 roku uzyskała status Zakładu Pracy Chronionej. Centrala firmy mieści się w Gliwicach. ENKO S.A. jest obecnie największym producentem przepływomierzy elektromagnetycznych na rynku polskim, a także posiada znaczącą pozycję w realizacji inwestycji na rzecz ochrony środowiska oraz przemysłu mleczarskiego.

"Techmex" Produkcja Odzieży Damskiej i Męskiej, mieszczący się przy ul. Dolnej jest jednym z nielicznych zakładów położonych na terenie Obszaru Rewitalizacji.

Kopalnia Węgla Kamiennego „Sośnica” jest największym zakładem na terenie dzielnicy. Kopalnia wybudowana w latach 1913 – 1917 została po roku 1939 rozbudowana o pole „Zachód”, położone w pobliżu Ligoty Zabrskiej. Obszar górniczy, liczący 32,4 km², obejmuje

trzy jednostki administracyjne: gminę Gierałtowice oraz miasta Gliwice i Zabrze. Obecnie kopalnia prowadzi eksploatację na dwóch poziomach wydobywczych 750 m i 950 m, jest podzielona na dwa Pola: Zachód i Bojków. Pole Zachód jest zlokalizowane centralnie, stanowiąc główną powierzchnię kopalni. Są na nim zlokalizowane szyby:

- III zjazdowo-wydobywczy, obsługujący poziom 550 m,
- IV zjazdowo-wydobywczy, obsługujący poziomy 550 m i 750 m,
- VII, posiada wykonaną rurę szybową z wlotami na poziomach 750 m i 950 m.

Pole Bojków jest zlokalizowane w północno-zachodniej części obszaru górniczego, stanowi pole materiałowe kopalni. Są na nim zlokalizowane szyby:

- Bojków, zjazdowo-materiałowy, obsługujący poziomy 385 m i 550 m,
- VI zjazdowo-materiałowy, obsługujący poziomy 750 m i 950 m.

Centralnie w obszarze górniczym (Przyszowice) zlokalizowany jest szyb V, będący szybem wentylacyjnym, z wlotem na poziomie 550 m.

Przedsiębiorstwa handlowe zlokalizowane są na obrzeżach Obszaru Rewitalizacji, położone przy głównych ulicach stanowiących ważne trakty komunikacyjne. Ten typ działalności reprezentowany jest przez firmy wymienione poniżej.

Firma „MAT-BUD” powstała w 1992 roku. Siedzibą firmy został Salon Handlowy przy ulicy Pszczyńskiej, a w miarę rozwoju powstał kolejny Salon Handlowy przy ulicy Andersa. Firma „MAT-BUD” posiada własne parkingi i duże magazyny. Podstawowym zakresem działalności jest handel hurtowy i detaliczny materiałami branży budowlanej.

Centrum Materiałów Budowlanych przy ul. Pszczyńskiej grupuje szereg firm branży budowlanej, będących dystrybutorem artykułów meblowych firm „Kler” oraz „Dobrodzień”, ceramiki sanitarnej „Roca”, artykułów instalacyjnych wodnych i kanalizacyjnych oraz centralnego ogrzewania wraz z armaturą, urządzeń i wyposażenia dla uprawiania ogrodnictwa „Stiga”, a także materiałów budowlanych i wykończeniowych (płytki ceramiczne, cegła, zaprawy itp.)

Salon samochodowy „Ganinex” przy ul. Pszczyńskiej będący dealerem Fiat Auto Poland.

Salon samochodowy „Adrem” przy ul. Pszczyńskiej istnieje od początku 1999 roku. Firma „Adrem” zajmuje się sprzedażą samochodów ciężarowych, dostawczych, osobowych, specjalistycznych, wszelkiego typu naczep, autobusów, oraz maszyn i urządzeń budowlanych, pochodzących z importu i windykacji bankowych.

Przedsiębiorstwo Handlowo- Usługowe „KONWERT” przy ul. Pszczyńskiej zaopatruje przedsiębiorstwa w części zamienne do wózków widłowych, paletowych oraz sprzętu transportu wewnętrznego, opony, zawiesia dźwigowe oraz osprzęt przeładunkowy.

Przedsiębiorstwo Usługowo - Handlowe „ARTECH” przy ul. Pocztowej, zajmuje się sprzedażą szerokiego asortymentu części zamiennych do samochodów ciężarowych, autobusów, przyczep, naczep oraz samochodów dostawczych, takich jak STAR, JELCZ, AUTOSAN, KAMAZ, ŻUK, BERLIET, LUBLIN, LIAZ, MAN, IVECO, DAF, MERCEDES, SCANIA, RENAULT, VOLVO.

Gliwicka Giełda Samochodowa, zlokalizowana wzdłuż ulic Błonie i Kujawskiej, jest drugą co do wielkości w Polsce po Słomczynie k. Warszawy, zajmuje wraz z infrastrukturą 11 ha powierzchni. Jednorazowo mieści ponad 3000 pojazdów. Na terenie giełdy istnieje sprzedaż części samochodowych oraz akcesoriów do wszystkich typów pojazdów.

„Dierre Śląsk” sp. z o.o

Firma Dierre Śląsk sp. z o.o , Oddział w Gliwicach, przy ul. Kujawskiej, od 2000 roku prowadzi hurtową sprzedaż artykułów metalowych, w szczególności drzwi antywłamaniowych, drzwi przeciwpożarowych oraz sejfów.

„Art – Ceramika”

Firma „Art - Ceramika” powstała w 1991 roku. Pierwszymi partnerami byli producenci płytek ceramicznych z Włoch. W 1996 roku firma została właścicielem obiektu przy ulicy Kujawskiej w Gliwicach, na terenie którego znajduje się do dzisiaj. Na działce o wielkości około 4 hektarów znajdują się biura (700m²), sala ekspozycyjna (2000m²) oraz magazyny (3500m²). Od tego czasu rozpoczął się bardzo dynamiczny rozwój firmy. Powiększono ofertę o elementy wyposażenia łazienek oraz dostawców płytek ceramicznych.

“Fuchs Oil Corporation” Sp. z o.o.

“Fuchs Oil Corporation” sp. z o.o. zlokalizowany przy ul. Kujawskiej jest dystrybutorem smarów i olejów.

„SAGAPOL” Sp. j. Grupa Polskie Składy Budowlane powstała w listopadzie 1993 roku. W marcu 1999 „SAGAPOL” przystąpił do Grupy Polskie Składy Budowlane, będące największą siecią hurtowni w Polsce. PSB działa jako grupa zakupowo-sprzedażowa konsolidująca małe i średnie firmy handlujące materiałami budowlanymi. Na stałe zatrudnia około 20 osób.

Hurtownia Wielobranżowa „Janczar”

Hurtownia Wielobranżowa „Janczar” Sp. Jawna, z siedzibą przy ul. św. Jacka jest hurtownią mięsa i wędlin.

”MEBLOPOL” Towarzystwo Gospodarcze Sp. z o.o. z siedzibą w Poznaniu, prowadzi w Gliwicach, przy ul. Jacka działalność w zakresie sprzedaży materiałów i narzędzi do produkcji mebli i wyrobów z drewna, mebli i akcesoriów meblowych.

Sektor usług świadczonych dla przedsiębiorstw reprezentują:

Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego S.A. mające siedzibę przy Placu Piastów, posiada przy ul. Pszczyńskiej **Zakład Technicznej Obsługi Budów**, czyli bazę sprzętu i transportu. Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego S.A. jest wykonawcą kompletnych obiektów przemysłowych, usługowo-handlowych, szpitalnych i mieszkaniowych. Firma jest kontynuatorem działalności G.P.B.P. utworzonego w 1946 roku, będącej pierwszą na Śląsku organizacją budownictwa przemysłowego. W 1991 roku Przedsiębiorstwo zostało przekształcone w Spółkę Akcyjną z kapitałem założycielskim w wysokości 1,75 mln złotych. Spółka rozpoczęła również samodzielną działalność budowlano-montażową za granicą, zwłaszcza na terenie Niemiec.

Program robót firmy obejmuje kompleksową realizację inwestycji "pod klucz", lub generalne wykonawstwo, bądź podwykonawstwo, w zależności od powierzonego zadania, oraz roboty remontowe i modernizacyjne w zakresie budownictwa przemysłowego, budynków użyteczności publicznej, mieszkalnych, obiektów inżynierskich. Przedsiębiorstwo zatrudnia średnio 350 pracowników. Wielkość sprzedaży spółki w 2005 roku wyniosła 47 mln zł.

Przedsiębiorstwo Ramirent S.A., zajmuje się wynajmem sprzętu dla budownictwa i drogownictwa. W ofercie firmy znajdują się maszyny do prac ziemnych i drogowych, maszyny do prac betoniarskich, urządzenia do prac remontowych i wykończeniowych, urządzenia do sprzątania, mycia i czyszczenia oraz podnośniki, windy i podesty robocze,

kontenery i ogrodzenia. Przy ul. Okrężnej znajduje się Ramirent Scaffolding sp. z o.o. Oddział Gliwice, będący jednym z 15 punktów obsługi w Polsce.

Przedsiębiorstwo Probud. Sp. z o.o. przy ul. Błonie 12, zajmuje się wynajmem sprzętu budowlanego, produkcją betonu oraz transportem.

Firma „ADEX” powstała w roku 1990. Główna siedziba Biura Tłumaczy „ADEX” znajduje się w Gliwicach przy ul. Pszczyńskiej 306. Główne formy działalności: tłumaczenia pisemne, przysięgłe i słowa żywego, szkolenia językowe, konferencje – obsługa tłumaczeniowa i techniczna, prowadzenie rozmów kwalifikacyjnych w zakresie znajomości języka w ramach rekrutacji pracowników.

Szczególne znaczenie dla stanu gospodarki na Obszarze Rewitalizacji mają firmy „eksportujące” towary i usługi na zewnątrz lub przyciągające osoby nie mieszkające na nim. Dzięki nim następuje swego rodzaju „import” pieniędzy do tego obszaru. Do tego typu firm należą wyżej wymienione oraz **hurtownie i firmy usługowe**. Oprócz tego występowanie takich firm świadczy o zróżnicowaniu gospodarki i jednocześnie stanowi przeciwwagę dla monokultury przemysłowej, co w przypadku Ligoty Zaborskiej ma szczególne znaczenie.

Dla zobrazowania sytuacji posłużono się wskaźnikiem liczby podmiotów działających w wybranych rodzajach działalności w stosunku do liczby mieszkańców. Wielkość progową wyznaczał procentowy udział liczby mieszkańców Obszaru w liczbie ludności całego miasta (0,84%). Informacje o liczbie i adresach podmiotów zostały zaczerpnięte ze stron internetowych Urzędu Miejskiego w Gliwicach, rejestrów Urzędu Wojewódzkiego oraz z wyspecjalizowanych portali internetowych.

Wyniki porównań przedstawione są w poniższej tabeli.

Tabela 2: Potencjał rozwojowy branży na OR

	Udział [%]	Potencjał [szt.]
Hurtownie	0,6	0,6
Cukiernie	0	0,2
Restauracje	0	0,7
Kluby muzyczne	0	0,2
Puby	0	0,4
Pizzerie	0	0,2
Oddziały banków	3,5	0
Bankomaty	1,9	0
Biura rachunkowe	0	0,8
Organizatorzy turystyki	0	0,5

źródło: opracowanie własne

Potencjał informuje ile firm w branży trzeba otworzyć by dorównać średniej dla miasta.

Jak wynika z tabeli na Obszarze Rewitalizacji istnieje niewykorzystany potencjał działalności praktycznie w wszystkich rodzajach działalności, oprócz sektora finansowego. W dużym

stopniu jest to jednak potencjał niewielki, na jego rozmiar rzutuje nieznaczna ilość mieszkańców Obszaru Rewitalizacji.

Przyczyny tego mogą być następujące:

1. Niska siła nabywcza mieszkańców Obszaru (niski dochód rozporządzalny)
2. Brak dostatecznej liczby klientów spoza obszaru – brak powodu do przyjazdu
3. Brak odpowiedniej lokalizacji (nieruchomość, budynek)
4. Trudny i czasochłonny dojazd do Obszaru.

przy czym pierwszy z wymienionych powodów może być wynikiem trzech pozostałych.

Sklepy wielkopowierzchniowe

Na Obszarze Rewitalizacji w tym segmencie działa sklep Katowickich Fabryk Mebli „Agata” S.A., w którego ofercie, prócz mebli, znajdują się również inne artykuły wyposażenia i dekoracji wnętrz.

Z badań Instytutu Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji wynika, że w Polsce jeden sklep wielkopowierzchniowy branży ogólnej przypada na ok. 15 000 mieszkańców (średnia dla sklepów dyskontowych dla Gliwic wynosi jeden na 9500 mieszkańców). Można uznać, że nie występuje zapotrzebowanie na tego typu sklepy, zwłaszcza, że w pobliżu, w niedalekiej odległości, przy ul. Pszczyńskiej znajduje się supermarket LIDL .

Sektor nowoczesnych technologii

Najbardziej widocznymi przedstawicielami sektora nowoczesnych technologii są firmy informatyczne i elektroniczne. Na terenie dzielnicy, ale poza Obszarem Rewitalizacji działają takie firmy należące do tego sektora, jak Gliwickie Zakłady Urządzeń Elektronicznych „ENKO” S.A.

Opieka zdrowotna

Liczba (niepublicznych) placówek opieki zdrowotnej (NZOZ) oraz aptek świadczy w pewnym stopniu o poziomie zamożności mieszkańców i o możliwości obsłużenia pacjentów z zewnątrz dzielnicy. Podobnie jak w przypadku usług przeprowadzono porównanie ze średnią dla miasta.

Tabela 3: Potencjał rozwojowy sektora opieki zdrowotnej

Rodzaj	Udział [%]	Potencjał
Przychodnie	1,6	0
Gabinety stomatologiczne	0	0,7
Apteki	1,9	0

Źródło: opracowanie własne

Miejsce firm z Obszaru Rewitalizacji w rankingach

W ściśle wyznaczonym Obszarze Rewitalizacji brak jest znaczących przedsiębiorstw, jednak firmy działające w bezpośrednim pobliżu wyznaczonego Obszaru Rewitalizacji ze względu na wielkość i wyniki są odnotowywane w rankingach regionalnych i krajowych. W roku 2005 firmy z okolic Obszaru Rewitalizacji występowały w rankingach organizowanych przez dzienniki „Rzeczpospolita”, „Gazeta Prawna” i „Puls Biznesu”. Ranking *Rzeczpospolitej* obejmuje 2000 firm. W rankingu sklasyfikowane są największe pod względem przychodów firmy działające w Polsce. W rankingu zostało sklasyfikowanych 30 firm działających w Gliwicach. Wśród tych firm następujące działają w pobliżu Obszaru Rewitalizacji:

Tabela 4: Firmy sklasyfikowane w rankingu Rzeczpospolitej

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu
Kompania Węglowa SA, Katowice w tym: KWK „Sośnica-Makoszowy”	10
Grupa Polskie Składy Budowlane SA GK, Busko-Zdrój w tym: „Sagapol” sp. j.	261
Saint-Gobain Isover Polska sp. z o.o., Gliwice	658
Fuchs Oil Corporation (PL) sp. z o.o., Gliwice	1307

Źródło: *Rzeczpospolita*, opracowanie własne

Ranking „Pulsu Biznesu” - *Gazeta Biznesu* 2005:

W rankingu *Gazeta Biznesu* 2005 dla województwa śląskiego sklasyfikowano 392 firmy, w tym 30 firm z Gliwic. Wśród Gazet 2005 znalazły się następujące firmy działające w Obszarze Rewitalizacji Ligota Zabrska:

Tabela 5: Firmy sklasyfikowane w rankingu Pulsu Biznesu

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu
Fuchs Oil Corporation	235
„ENKO” S.A .	246
Saint Gobain Isover Polska	249
„Mat-Bud” Materiały Budowlane	388

Źródło: *Puls Biznesu*, opracowanie własne

„Gazeta Prawna” - 500 najbardziej innowacyjnych firm polskich:

Ranking prowadzony jest na podstawie kryteriów opracowanych przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN w Warszawie. W roku 2005 na liście 500 najbardziej innowacyjnych firm znalazły się 4 przedsiębiorstwa z Gliwic, żadne z nich nie działa na Obszarze Rewitalizacji Ligota Zabrska. W bieżącym roku „Gazeta Prawna” aktualnie prowadzi przygotowania do II edycji 500 najbardziej innowacyjnych firm polskich.

2.1.1. Główni pracodawcy

Głównych pracodawców działających na Obszarze Rewitalizacji i w jego sąsiedztwie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6: Główni pracodawcy w dzielnicy Ligota Zabrska

Lp	Nazwa	Zatrudnienie
1	KWK „Sośnica-Makoszowy” należąca do Kompanii Węglowej SA	6 000
2	„Sagapol” sp. j. należąca do Grupy Polskie Składy Budowlane SA Grupa Kapitałowa, Busko-Zdrój	20
3	Saint-Gobain Isover Polska sp. z o.o.	b.d.
4	Fuchs Oil Corporation (PL) sp. z o.o.	123
5	Hurtownia Wielobranżowa „Janczar”	9
6	Gliwickie Zakłady Urządzeń Elektronicznych „ENKO”	115
7	Salon samochodowy „Adrem”	10
8	„Domrok” S.C. Mieczysław Gołąb i Alfred Zmarzły,	10
11	„Mat-Bud”	30
12	„Art – Ceramika”	36
13	GPBP S.A.	350

Źródło: Lista 2000 (Rzeczpospolita), opracowanie własne

Jak widać z tabeli większość miejsc pracy w dzielnicy istnieje w przemyśle i budownictwie, co faktycznie przesądza o jej wizerunku gospodarczym.

2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy

W okresie ostatnich piętnastu lat dzielnica Ligota Zabrska obejmująca Obszar Rewitalizacji oraz przemysłowe tereny przyległe, była obszarem najbardziej intensywnych procesów restrukturyzacji w mieście. Na początku lat dziewięćdziesiątych główni pracodawcy tworzyli łącznie ponad 10.000 miejsc pracy. Na koniec 2004 roku liczba miejsc pracy w zrestrukturyzowanych firmach-matkach i firmach z nich wyodrębnionych na skutek restrukturyzacji wyniosła łącznie około trzech tysięcy.

W minionym okresie nastąpiła także zmiana w strukturze działalności gospodarczej. Obok zlikwidowanych licznych zakładów produkcyjnych (KWK „Gliwice”, ZK „Gliwice”, GZCh „Carbochem”) likwidacji uległy również liczne gliwickie przedsiębiorstwa budowlane, posiadające często swoje zaplecza produkcji pomocniczej, bazy sprzętu i transportu, zaplecza magazynowe zlokalizowane w dzielnicy. Po Gliwickim Przedsiębiorstwie Robót Inżynierskich S.A., Gliwickim Przedsiębiorstwie Budownictwa Węglowego, Przedsiębiorstwie Realizacji Obiektów Wysokich „PROWBUD” pozostały niezagospodarowane zaplecza – hale, place składowe, powierzchnie magazynowe.

2.2.1. *Procesy komercjalizacji i restrukturyzacji*

Główne zakłady działające na Obszarze Rewitalizacji dotknął w lata 90 minionego wieku kryzys związany ze spadkiem zamówień spowodowanym pojawieniem się konkurencji zagranicznej, nieodpowiednią ofertą produktów, wysokimi kosztami operacyjnymi oraz załamaniem rynku rosyjskiego.

Kopalnia Węgla Kamiennego „Sośnica”

Rozpoczęta w latach dziewięćdziesiątych i nadal kontynuowana restrukturyzacja techniczno-technologiczna kopalni, ma przede wszystkim na celu obniżenie kosztów jej działalności. Głównym przeprowadzonym dotąd przedsięwzięciem z zakresu upraszczania modelu zakładu była likwidacja Pola Wschód, którego eksploatację wstrzymano w lipcu 1996 roku. Prowadzono także likwidacje zbędnych wyrobisk podziemnych (ich długość zmniejszyła się z 215 km w 1993 roku do 133 km na koniec 2002 roku). Restrukturyzacja zakładu polegała również na oddzieleniu podmiotów nie związanych bezpośrednio z produkcją, poprzez utworzenie z nich samodzielnych spółek.

W wyniku realizacji „Programu restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego”, obecnie Kopalnia „Sośnica” wchodzi w skład Kompanii Węglowej S.A. w Katowicach.

Dobowe wydobycie wynosi około 12 000 ton węgla handlowego, przy zatrudnieniu ponad 3600 osób, w tym ponad 2700 pod ziemią.

Od 1 lipca 2005 roku kopalnia „Sośnica” została połączona z kopalnią „Makoszowy” w jeden zakład – Kopalnię Węgla Kamiennego „Sośnica – Makoszowy”, tworząc jeden z największych w Europie zakładów górniczych, zatrudniający ponad 6000 pracowników i wydobywający 22 000 ton węgla na dobę.

Zmiany zachodzące w makro gospodarce zapoczątkowały przemiany w strukturze gospodarczej dzielnicy. Wychodząc naprzeciw wzrastającemu popytowi powstały wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych liczne hurtownie materiałów budowlanych, oferujących obok materiałów podstawowych, również materiały wykończeniowe i dekoracyjne. Wiele z nich to nowoczesne, przestronne hale wystawowe z dogodnym dojazdem samochodowym, zorientowane nie tylko na służby zaopatrzeniowe przedsiębiorstw budowlanych, lecz także indywidualnych inwestorów oraz klientów detalicznych.

Na terenach dotychczasowych zapleczy produkcyjnych pojawiły się przedsiębiorstwa świadczące usługi innym przedsiębiorstwom – oferujące wynajem sprzętu, urządzeń, narzędzi a także części zamienne, materiały pomocnicze, usługi serwisowe.

Mimo zachodzących przemian (objęcie terenów po KWK „Gliwice” zakresem Projektu „Nowe Gliwice”, utworzeniem Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Południowej, w rejonie ul. Bojkowskiej) nadal pozostają niezagospodarowane, zrujnowane tereny po Koksowni „Gliwice”, zakładach „Carbochem”, GPRInż-u, wokół KWK „Sośnica”, pomiędzy ulicami Pszczyńska – Kujawska, Pszczyńska – Bojkowska, wzdłuż ul. Błonie.

2.2.2. *Skutki transformacji*

Ze względu na trwającą w dalszym ciągu restrukturyzację, nie wszystkie efekty transformacji już wystąpiły i nie w pełnej skali.

Widoczne już skutki to:

- Drastyczna redukcja liczby miejsc pracy
- Modernizacja procesów i urządzeń produkcyjnych
- Pojawienie się sektora MŚP w obszarze w tym przedsiębiorstw wyodrębnionych z restrukturyzowanych spółek
- Wzrost liczby emerytów wśród mieszkańców Obszaru Rewitalizacji
- Wzrost wydajności pracy i poprawa wyników finansowych restrukturyzowanych firm
- Dywersyfikacja portfela produktów restrukturyzowanych przedsiębiorstw

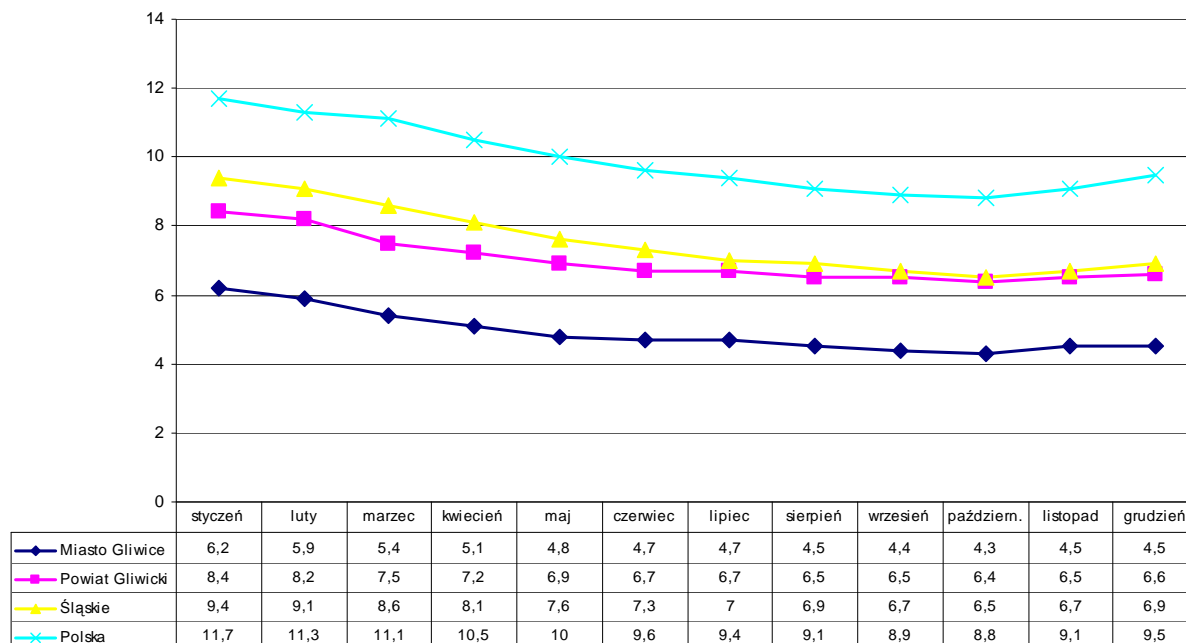
Zmiany, jakie nastąpiły na skutek restrukturyzacji tworzą potencjał do zmiany wizerunku gospodarczego Obszaru Rewitalizacji. Jednakże zmiana wizerunku Obszaru z przemysłowego na usługowo-przemysłowy lub ze zdominowanego przez tradycyjne branże na mieszany będzie wymagała czasu i skoordynowanej pomocy.

2.2.3. Rynek pracy

Na dzień 31 grudnia 2008 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w mieście Gliwice wynosiła 4249 osób (w tym 2531 kobiet). W oparciu o analizy sporządzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach dotyczące rynku pracy w województwie śląskim w roku 2008, rynek pracy w podregionie gliwickim (obejmujący miasta na prawach powiatu Gliwice i Zabrze oraz powiat ziemski gliwicki) różni się pod wieloma względami od rynków pracy w innych podregionach. Sam w sobie nie jest również homogeniczny. Przykładowo, dynamika spadku stopy bezrobocia wśród kobiet w Gliwicach jest zbliżona do wyników miasta Zabrze (-32,9%), a te są o w ujęciu bezwzględny o ponad 10% wyższe niż dla powiatu ziemskiego. Spadki te są również wyższe, aniżeli przeciętna dla województwa śląskiego. Jednocześnie udział bezrobotnych kobiet w populacji osób bez pracy jest w Gliwicach niższy niż w pozostałych jednostkach samorządu tworzących podregion.

Pod względem wieku osób bezrobotnych rynek pracy miasta Gliwice również zachowuje się w sposób odmienny od rynku podregionu. W przedziale wiekowym 18-24 lat udział osób w populacji bezrobotnych w Gliwicach jest najniższy na tle podregionu (15,3%), o tyle w przypadku osób wieku 45-54 udział ten jest najwyższy (27,2%). Również statystyczny udział grupy osób z wyższym wykształceniem w populacji osób bezrobotnych w podregionie jest najwyższy dla miasta Gliwice. Wynika to jednakże nie z deficytu miejsc pracy dla takich osób, a specyficznej dla miasta struktury wykształcenia mieszkańców, w którym istotny udział ma grupa osób posiadających wyższe wykształcenie.

Jednocześnie ogólna dynamika zmian poziomu bezrobocia w Gliwicach nie odbiega w znaczący sposób od dynamiki zmian stopy bezrobocia w województwie i kraju.

Rysunek 1: Dynamika zmian bezrobocia w Gliwicach

źródło: www.pup.gliwice.pl

Od lat natężenie zjawiska bezrobocia w mieście Gliwice kształtuje się poniżej średniej notowanej w podregionie, województwie oraz kraju. Według stanu na koniec grudnia 2008 stopa bezrobocia w Gliwicach wynosiła 4,5%, wobec 6,9% w woj. śląskim (w tym samym czasie Polska – 9,5%). Zgodnie z prognozami Powiatowego i Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, wobec sytuacji ekonomicznej w gospodarce światowej i recesji, która rozpoczęła się w III kwartale 2008 roku, należy oczekiwać wzrostu stopy bezrobocia oraz zmiany struktury osób bezrobotnych.

Gliwicki rynek pracy charakteryzuje się podobnym, jak w woj. śląskim odsetkiem bezrobotnych kobiet. Jest on jednakowoż niższy, aniżeli na terenie powiatu gliwickiego. Jest on również niższy, niż analogiczna cecha dla podregionu gliwickiego. W populacji bezrobotnych miasta Gliwice kobiety stanowią 59,6% ogółu (stan na 31.12.2008).

Ponadto podregionalny rynek pracy cechuje niski odsetek uprawnionych do zasiłku dla bezrobotnych. W województwie śląskim 17,2% zarejestrowanych bezrobotnych posiada prawo do pobierania zasiłku, podczas gdy w podregionie gliwickim jest to 12,4%. Informacje dotyczące osób długotrwale bezrobotnych zamieszkujących na obszarze rewitalizowanym zamieszczono w części poświęconej szczegółowej analizie problemów społecznych.

Tabela 7: Charakterystyka bezrobotnych

<i>Udziały wybranych kategorii bezrobotnych wśród ogółu zarejestrowanych w regionie/ powiecie</i>	<i>Woj. śląskie</i>	<i>Miasto Gliwice</i>	<i>powiat gliwicki</i>
Bezrobotne kobiety	59,5%	59,6%	65,6%
Bezrobotni mężczyźni	40,5%	40,4%	34,4%
Bezrobotni zamieszkali na wsi	21,3%	nie dotyczy	brak danych
Niepełnosprawni bezrobotni	6,8%	4,5% ¹	

Źródło: WUP Katowice

Drugą cechą rynku jest stosunkowo wysoki udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem (poziom porównywalny ze wskaźnikiem dla regionu). Na tle województwa oraz powiatu gliwickiego, grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowi znacząco mniejszy udział w populacji osób bezrobotnych. Możliwymi przyczynami tego zjawiska jest notowany wyższy niż w regionie oraz podregionie poziom wykształcenia oraz inwestycje w podstrefie gliwickiej KSSE, które w chwili obecnej mogą być w ten sposób dyskontowane.

Struktura rynku ze względu na wykształcenie pokazana jest w tabeli (stan na 31.12.2008 r.)

Tabela 8: Bezrobotni wg wykształcenia (stan 31.12.2008 r.)

Poziom wykształcenia bezrobotnych	Woj. śląskie (w%)	Miasto Gliwice (w%)	powiat gliwicki (w%)
wyższe	9,9	11,0	7,6
policealne i średnie zawodowe	23,2	22,9	20,4
średnie ogólnokształcące	9,3	10,6	10,1
zasadnicze zawodowe	27,8	19,5	26,7
gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego	29,9	36,0	35,2
RAZEM	100,0	100,0	100,0

Źródło: WUP Katowice

2.2.4. Perspektywy rynku pracy w Obszarze Rewitalizacji „Ligota Zabrska”

W przypadku głównych firm działających na Obszarze Rewitalizacji nie należy oczekiwać znaczących zmian w zatrudnieniu tak w krótkim jak i długim okresie czasu. Przedsiębiorstwa działające w branży budowlanej zwiększają zatrudnienie w zależności od portfela zamówień i zwykle w miejscu realizacji zamówienia. W miejscu, w którym znajduje się siedziba firmy zwykle zatrudnienie utrzymywane jest na stałym poziomie lub zmienia się w niewielkim zakresie.

¹ dane dotyczą podregionu gliwickiego obejmującego Gliwice, Zabrze i powiat gliwicki

➤ **Pozostałe możliwości rozwoju rynku pracy w OR**

a. Pozyskanie odpowiednich inwestorów zewnętrznych.

Możliwe jest podjęcie działań zmierzających do pozyskania specyficznych inwestorów (inwestycji) poprawiających strukturę gospodarki OR Ligota Zabrska:

- Centrum handlowe typu sklepy fabryczne (tzw. factory outlet)
- Centrum usługowe (rozliczeniowe, call center)
- Centrum rozrywkowe z galerią handlową.

Inwestycje tego typu mogą zapewnić miejsca pracy dla kobiet oraz zwiększyć napływ chwilowych gości do obszaru, co wpłynie pozytywnie na rozwój lokalnych firm handlowych i usługowych. Przy tym ze względu na rodzaj działalności te inwestycje nie będą zagrożeniem konkurencyjnym dla działających przedsiębiorstw handlowych i usługowych. Efektem tego typu inwestycji jest wystąpienie tzw. efektu mnożnikowego – każde stworzone miejsce pracy powoduje powstanie dodatkowych miejsc pracy w okolicy. W przypadku usług i handlu detalicznego współczynnik ten wynosi około 1,3. Oznacza to, że każde trzy bezpośrednie miejsca pracy powodują powstanie jednego dodatkowego.

b. Przygotowanie i wdrożenie programów szkoleniowych i doradczych oraz zachęt (ulg) dla mieszkańców OR zamierzających podjąć samodzielną działalność gospodarczą.

W połączeniu z programem zagospodarowania niewykorzystanych obiektów i terenów w restrukturyzowanych przedsiębiorstwach, taki program może doprowadzić do stworzenia dodatkowych miejsc pracy w przyszłości.

c. Stworzenie obiektów i/lub organizowanie imprez (wydarzeń) przyciągających uczestników z zewnątrz.

Mogą to być obiekty sportowe, kulturalne, wystawowe, itp., gdzie będą organizowane imprezy o zasięgu ponad lokalnym. Rolę tę mogą pełnić również inwestycje wymienione w punkcie c.

➤ **Podstrefa gliwicka Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej**

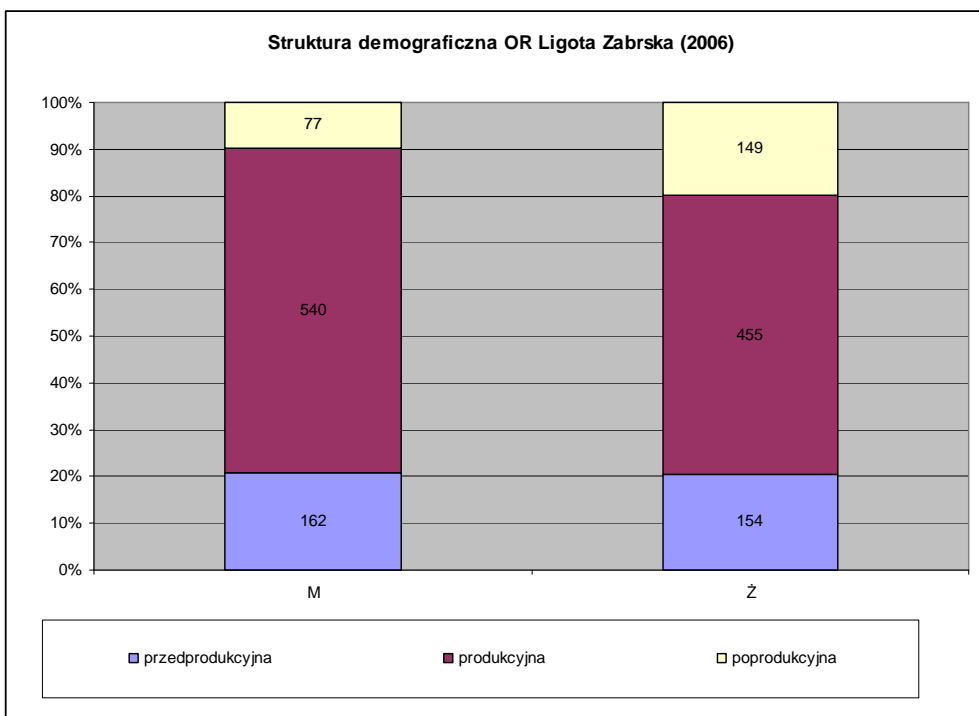
W dalszym ciągu do strefy napływają inwestorzy, toteż mieszkańcy dzielnicy będą mogli również korzystać z oferty miejsc pracy tworzonych w strefie ekonomicznej, która leży w bezpośrednim sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji. Liczba miejsc pracy, które zostały utworzone w gliwickiej podstrefie KSSE przekracza 13.000 (marzec 2009).

3. Sfera społeczna

3.1. Struktura demograficzna i społeczna

Ogółem, na zakwalifikowanym do rewitalizacji terenie Ligoty Zabrskiej zamieszkuje 1 558 osób (dane ze 31.12.2008). Stanowią one 0,83% mieszkańców Gliwic. Z tego 767 osób (49,22%) to kobiety, a 791 (50,77%) – mężczyźni. Nieznaczną przewagę stanowią mężczyźni, wywodzący się jednak ze średniej grupy wiekowej. O ile w grupie osób w wieku produkcyjnym różnica ta wynosi 88 na korzyść mężczyzn, to w grupie osób w wieku poprodukcyjnym jest obserwowana blisko dwukrotna przewaga kobiet.

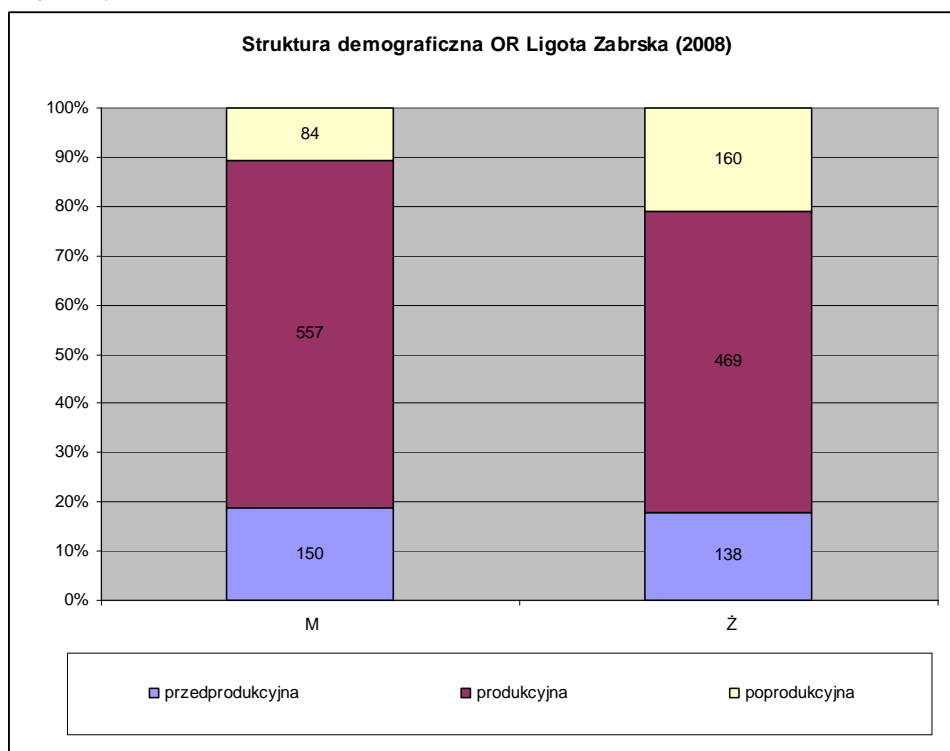
Szczegółowe informacje dotyczące struktury demograficznej OR Ligota Zabrska w latach 2006-2008 zamieszczono na wykresach.

Rysunek 2: Struktura demograficzna OR Ligota Zabrska (2006)

źródło: opracowanie własne

Obszar Ligoty Zabrskiej obecnie jest obszarem demograficznie starzejącym się – zamieszkuje go mniejszy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym niż poprodukcyjnym. Różnica ta jest stosunkowo niewielka i wynosi 0,5%, ale biorąc pod uwagę, że obecnie w wieku produkcyjnym znajdują się dwa wyże demograficzne, mieszkańcy tej dzielnicy będą się coraz szybciej starzeli.

Rysunek 3: Struktura demograficzna OR Ligota Zabrska (2008)

źródło: opracowanie własne

Grupa osób poniżej 18 roku życia – 18,49% jest mniejsza niż analogiczna grupa wiekowa dla całej Polski 21,52% i nieco mniejsza niż analogiczna grupa dla województwa śląskiego - 19,8%, a grupa osób w wieku emerytalnym większa - 15,66% w porównaniu z 15,24% dla Polski i 15,30 dla województwa śląskiego. Przeciętna jest natomiast grupa osób w wieku produkcyjnym – 65,85% w porównaniu z 63,23% dla Polski i 64,88% dla województwa śląskiego. Wskazuje to na szybsze starzenie się tego rejonu niż reszty kraju.

Przyrosty w grupie poprodukcyjne są największe na tle OR, jednakże na tle pozostałych dzielnic Miasta Gliwice objętych programami rewitalizacji, proces starzenia się społeczności lokalnej Ligoty Zaborskiej następuje najwolniej. Szczegółowe dane dotyczące zmian struktury demograficznej umieszczono w tabeli poniżej.

Tabela 9: Zmiany w strukturze demograficznej OR Ligota Zabrska

Grupa	Płeć	2006	Udział	2008	Udział	ZMIANA BEZWZGLĘDNA	ZMIANA WZGLĘDNA
przedprodukcyjna	M	162	20,56%	150	18,49%	-12	-7,4%
	Ż	154		138		-16	-10,4%
produkcyjna	M	540	64,74%	557	65,85%	17	3,1%
	Ż	455		469		14	3,1%
poprodukcyjna	M	77	14,70%	84	15,66%	7	9,1%
	Ż	149		160		11	7,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności

Średnia liczba osób w badanych (w trakcie prowadzonej na zlecenie ARL ankiety) gospodarstwach domowych wynosiła 3,4 i była nieco większa niż przeciętna dla Gliwic 3,1 (dane z 2004 r). Największy procent stanowią gospodarstwa 4-ro osobowe (30%) i 2 osobowe (26%), 8% stanowią osoby mieszkające samotnie, a 12% gospodarstwa 6 i więcej osobowe. Pozostałe gospodarstwa to gospodarstwa 3 osobowe – 14% i 5 osobowe -10% .

3.1.1. Związek ludzi z dzielnicą i gotowość do migracji

Saldo migracji dla Gliwic wyniosło w 2005 roku (-990), co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje (-5,14) i było nieco niższe niż w roku 2004, kiedy osiągnęło (-6,14) po rekordowo wysokim w 2003 – (-8,9). (dane z UM Gliwice)

Z badań opinii mieszkańców przeprowadzonych w 2005 roku na zlecenie ARL wynika, że 64% mieszkańców Ligoty Zaborskiej jest zadowolonych z zamieszkiwania w swojej dzielnicy, w tym 6% bardzo. Szczególnie niezadowolonych jest 4%, źle ocenia swoją dzielnicę również 4%, a na dostateczny swój poziom zadowolenia oceniło 28%. Prawie 54% respondentów nie zmieniliby swojego miejsca zamieszkania gdyby zaistniała taka możliwość, a 28% jest zdecydowanych do skorzystania z takiej okazji. Niecałe 18% ankietowanych było niezdecydowanych. Jest to porównywalne z badaniami z 2004 roku,

w trakcie, których 28,7% mieszkańców Gliwic deklarowało gotowość przeprowadzenia się, a 17,3% było niezdecydowanych.

Przy zmianie miejsca zamieszkania największa ilość respondentów brałaby pod uwagę możliwość podjęcia pracy (6%). Jednak biorąc pod uwagę, że 16% osób, postrzega pracę jako rozwiązanie problemów dzielnicy a 84% mieszkańców uważa bezrobocie za największy problem Ligoty Zaburskiej, niechęć do zmiany miejsca zamieszkania świadczy o małej mobilności zawodowej mieszkańców. Dla innych powodem do przeprowadzki mogłoby być lepsze mieszkanie, środowisko społeczne lub bliskość miejsca pracy czy nauki (po 4%). Mniejszą rolę odgrywają czynniki związane z otoczeniem takie jak hałas, zieleń, czy ładniejsza okolica oraz braki mieszkaniowe takie jak brak toalety czy centralnego ogrzewania (po 2%). Również dla 2% respondentów powodem mogłoby być zwiększenie poczucia bezpieczeństwa, albo możliwość usamodzielnienia się. Dane te wskazują na brak większego zainteresowania poprawą jakości swojego życia i niechęć do zmian, nawet gdyby to miały być zmiany na lepsze.

Społeczność jest w pewnym stopniu skonsolidowana - 96% mieszkańców utrzymuje jakieś kontakty z sąsiadami, w większości jednak z wybranymi osobami – 82%. Bardzo szerokie kontakty utrzymuje jedynie 14% ankietowanych. Prawie 34% mieszkańców zadeklarowało gotowość włączenia się w działania na rzecz swojej dzielnicy, przy czym 28% ogólnie, a 6% tylko na konkretny cel. Ponad 14% mieszkańców w żadnym wypadku nie było gotowych podjąć działań na rzecz dzielnicy, 52% osób było niezdecydowanych. Wśród mieszkańców gotowych włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy, ale na konkretny cel, wymieniane były następujące cele: patrole, doradztwo podatkowe i cele dotyczące dzielnicy Ligota Zaburska (po 2%).

3.1.2. *Poziom wykształcenia mieszkańców i szkolnictwo na terenie Ligoty*

Z przeprowadzonej ankiety wynika, że ok. 4% badanych posiadało wykształcenie podstawowe, 34% – wykształcenie zawodowe, 44% – średnie, a 18% wyższe, a więc 62% badanych posiadało wykształcenie średnie i wyższe. Dla porównania, z ankiety przeprowadzonej na terenie całego miasta, w 2004 roku na zlecenie UM przez tę samą firmę, wynikało, że wykształcenie podstawowe posiadało 4,2% respondentów, zawodowe - 20,4%, średnie - 49%, a wyższe - 26,3%. Ogólnie, więc poziom wykształcenia w Ligocie Zaburskiej jest nieco niższy niż średnia dla miasta, szczególnie w zakresie wykształcenia wyższego.

Na terenie Ligoty Zaburskiej znajduje się Szkoła Podstawowa nr 11 im. Hugona Kołłątaja, która mieści się przy ulicy Pocztowej 31. Szkoła działa w oparciu o przyjęty system wartości i jest w niej stosowane zarządzanie jakością. W roku szkolnym 2005/6 pracowało w niej 18 nauczycieli. W roku 2004/5 w szkole uczyło się 135 dzieci, co stanowi spadek w stosunku do lat 2003/4 – 150 dzieci, 2002/3 - 166 dzieci. Stanowi to natomiast mniej jak połowę dzieci uczących się w tej szkole w roku 2001/2, kiedy szkoła miała 324 uczniów. W szkole istnieją również dwa oddziały przedszkolne, uruchomione po likwidacji Przedszkola Miejskiego nr 11. Opieką przedszkolną w roku 2004/5 objętych było 20 dzieci, w porównaniu z 43 w roku 2002/3. W szkole wyraźnie widać niż demograficzny w Ligocie Zaburskiej. Po zlikwidowaniu w roku 2001 Gimnazjum nr 16, starsi uczniowie dowożeni są na ul. Zimnej Wody. W 1993 roku w Szkole powstał zespół muzyczny „Kamerton” . Jego pierwszy skład stanowiły uczennice z rocznika 1982/83. W 2003 zespół obchodził 10-lecie istnienia, „Kamerton” do dziś uświetnia swoimi występami wszelkie uroczystości

szkolne i środowiskowe, zapraszany jest także na występy do różnych Organizacji Pozarządowych i Stowarzyszeń. W szkole działają też koło plastyczne, teatralne, turystyczne, Koło Młodych Redaktorów i SKS. Działa również „Zaczarowana Świetlica”, która prowadzi zajęcia przeznaczone dla dzieci mających różnego rodzaju problemy w szkole i poza nią. Spotkania odbywają się 3 razy w tygodniu. W celu niesienia pomocy uczniom słabszym, mającym trudności w przyswajaniu wiedzy na terenie szkoły odbywają się również: zajęcia korekcyjno – kompensacyjne, zajęcia logopedyczne, terapia indywidualna i zespoły wyrównawcze

Interesującą rzeczą jest to, że oceniając zaproponowane rozwiązania, w przeprowadzonej w 2005 roku na zlecenie ARL ankiecie, mieszkańcy Ligoty Zabrskiej za najbardziej potrzebne uznali rozwiązania o charakterze edukacyjnym – szkolenia aktywizujące dla bezrobotnych (76%) i szkolenia edukacyjno-wychowawcze dla młodzieży (62%).

3.2. Dochodowość gospodarstw domowych

Z przeprowadzonej w 2005 roku ankiety wynika, że największą grupę w Ligocie Zabrskiej stanowią gospodarstwa, w których łączne miesięczne dochody netto mieszczą się w granicach od 1 501 – 2 000 zł (30%) i od 2 001 - 3 000 zł (28%). Nie pojawiły się gospodarstwa, dysponujące kwotą powyżej 4 000 zł, ale równocześnie 2% badanych nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o wysokość dochodów. Prawie 4% badanych podało dochód mniejszy niż 500 zł, 8% dochód w granicach 1 001 – 1 500, a 16% w granicach 501 – 1 000 zł. 12% podało dochody w przedziale 3 001 – 4 000 zł. Na terenie tym, więc istnieje co najmniej 70% gospodarstw uzyskujących dochody powyżej 1 500 zł. Średnie dochody na gospodarstwo domowe w Ligocie Zabrskiej wynoszą 1 877 zł, a na jedną osobę 706 zł. Średnie dochody statystycznej rodziny wynosiły w Gliwicach w 2004 roku – 1 787 zł, a w przeliczeniu na osobę – 775 zł. Zatem w porównaniu ze średnią dla Gliwic, dochody w dzielnicy są nieco wyższe w przeliczeniu na rodzinę, ale niższe w przeliczeniu na osobę.

W Ligocie Zabrskiej nie znalazły się osoby, które oceniłyby swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą, 14% oceniło swoją sytuację jako dobrą, a 68% jako przeciętną. Jako złą swoją sytuację materialną oceniło 10% osób, a jako bardzo złą 8%.

Podsumowując, osoby zamieszkujące OR mają mniejsze dochody na osobę, choć większe na rodzinę i są z nich w większości zadowolone. Mimo iż 18% ankietowanych ocenia swoją sytuację materialną jako złą lub bardzo złą, tylko 14% ma zaległości czynszowe, a dla 16% rozwiązaniem problemów dzielnicy byłaby praca, przy czym 6% zmieniłoby miejsce zamieszkania ze względu na pracę. Mimo więc niezadowolenia z wysokości dochodów, część z tych osób nie jest gotowa do podjęcia wysiłku aby poprawić swoją sytuację. Być może wynika to z faktu iż emeryci i renciści stanowią 32% ankietowanych.

W Ligocie Zabrskiej jedna osoba w wieku nieprodukcyjnym przypada na 1,76 osoby wieku produkcyjnym. Mężczyźni w wieku produkcyjnym stanowią o 8,22% większą grupę niż kobiety w tym wieku. Natomiast w wieku poprodukcyjnym kobiety stanowią grupę liczniejszą o 25,78%, a to one często mają niższe emerytury.

W Ligocie Zabrskiej aż 34% osób podało, że największe problemy ich rodziny to problemy finansowe, co w zestawieniu z jedynie 18% oceniającymi swoją sytuację

materialną jako złą lub bardzo złą, pokazuje, że mimo iż badani oceniają swoją sytuację nie tak źle jednak pieniądze są dla nich problemem. Ponieważ 40% osób przyznaje się do posiadania zadłużenia w banku, a 14% do posiadania zaległości czynszowych, być może część tych problemów ma tutaj swoje źródło, tym bardziej, że jedynie 26% zadłużonych widzi realną szansę spłacenia długu do końca 2006 roku. Prawie 48% ankietowanych nie umiało tego ocenić, a 26% było pewnych, że nie jest to możliwe.

Połowa osób skłonnych podjąć jakąś inicjatywę gospodarczą na terenie dzielnicy, stanowiąca 8% ankietowanych, oczekiwałaby wsparcia finansowego. Dla osób nie chcących podejmować takiej inicjatywy najczęstszą przyczyną był wiek, następnie brak czasu, zainteresowania środowiska i pomysłu, ale nie podały powodów finansowych.

3.3. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo nie stanowi szczególnego problemu zgłaszanego przez respondentów ankiety przeprowadzonej na zlecenie ARL. Jedynie 2% respondentów z Ligoty Zaburskiej zgłosiło go jako największy problem swojej rodziny i również 2% uważało zwiększenie bezpieczeństwa za największą potrzebę swojej rodziny. Brak bezpieczeństwa w ankiecie dla Gliwic z 2004 roku był problemem dla 12,10% ankietowanych, a zapewne go priorytetem dla 20,5%. W badaniach tych ankietowani z Ligoty Zaburskiej ocenili wyżej poczucie bezpieczeństwa we własnej dzielnicy niż w mieście, niemniej ocena ta była niższa niż w Łabędach, choć wyższa niż na osiedlu Kopernik. Wówczas, również w ich opinii, zapewnienie bezpieczeństwa pojawiło się jako priorytetowe zadanie władz miasta.

Spośród możliwych do wyboru rozwiązań problemów, działania na rzecz podniesienia bezpieczeństwa znalazły się w Ligocie Zaburskiej na 7 miejscu – patrole mieszkańców (32%) i na 10 miejscu - kamery i monitorowanie wejść do budynków (10%). Za ważniejsze uznano np. kosze na psie nieczystości, na 4 miejscu (58%). W pytaniu otwartym o działania na rzecz poprawy sytuacji na osiedlu częstsze patrole policji wymieniało 12% ankietowanych, co stanowiło drugi pod względem liczebności powtórzeń problem, po pracy (16%). To również skłania do wniosku, że poczucie bezpieczeństwa nie stanowi szczególnego problemu dla mieszkańców Ligoty Zaburskiej.

3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych

Szczegółowa analiza wykazała, że mieszkańcy Ligoty Zaburskiej jako największy problem swojej dzielnicy postrzegają bezrobocie. W pewnym zakresie może być ono powiązane z niską mobilnością zawodową mieszkańców.

Największe nasilenie problemów społecznych zaobserwowano na ul. Samotnej.

3.4.1. Uzależnienia jako problem społeczny w Ligocie Zaburskiej

Z prowadzonego w latach 2002-03 „Monitoring diagnostyki zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że Ligota Zaburska nie jest terenem szczególnie silnego występowania problemów alkoholowych. W 2003 roku na Izbie Wytrzeźwień odnotowano jedynie 13 przyjęć z terenu Ligoty Zaburskiej, głównie z ulic Samotnej (4 osoby), Górnej (3 osoby) i Dolnej (3 osoby). W Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w tym samym roku odnotowano również 13 pacjentów z tego terenu.

W ankiecie alkoholizm wybrano jako trzeci w kolejności istotny problem dzielnicy (50%) po bezrobociu i przestępczości, wśród problemów do wyboru, a narkotyki znalazły się na 4 miejscu wspólnie z żebraniem. Ponad 4% ankietowanych przyznało, że problem uzależnienia od alkoholu dotknął również ich lub ich rodzinę, żaden z ankietowanych nie podał iż miał problemy z narkotykami sam lub w rodzinie. Ciekawą sprawą jest to, że równocześnie 6% ankietowanych przyznało, iż sami lub ich rodzina mieli kontakt z organizacjami pomocy osobom uzależnionym, a 2%, że kontakt ten jest potrzebny im lub ich rodzinie. Likwidacja punktów sprzedaży alkoholu znalazła się na 8 miejscu wśród wybieranych propozycji rozwiązań.

Uzależnienia nie pojawiły się natomiast w spontanicznie określanych problemach rodzin ankietowanych, ani nie wskazywały na nie rozwiązania problemów wymieniane spontanicznie. Być może mieszkańcy Ligoty Zaburskiej zauważają ten problem wtedy gdy zwróci się na niego ich uwagę, ale wówczas może on być spostrzegany przez mieszkańców jako większy niż jest w istocie. W stosunku do nasilenia problemu alkoholowego, występuje też dość duża gotowość korzystania z pomocy wyspecjalizowanych Ośrodków.

3.4.2. Osoby dorosłe niesamodzielne, wymagające wsparcia

Z „Monitoringu diagnozy zjawisk i problemów społecznych” wynika, że w Ligocie Zaburskiej nie stwierdzono szczególnych miejsc kumulacji klientów Ośrodka Pomocy Społecznej. Najliczniej w stosunku do ilości mieszkańców zamieszkiwali oni ul Samotną (9 osób, co stanowiło 37,5% mieszkańców tej ulicy), oraz Dolną (9 osób, co stanowiło 10,9%). Na wszystkich ulicach wyznaczonych do rewitalizacji odnotowano w 2003 roku 82 osoby korzystające z pomocy społecznej, co stanowiło 1,2% osób korzystających w tym czasie z pomocy społecznej. Ponieważ jednak na terenie tym mieszka 0,82% mieszkańców Gliwic wskazuje to na nieco większą, niż statystycznie na terenie Gliwic, niesamodzielność mieszkańców tego terenu.

Z organizacjami pomocy społecznej na terenie Ligoty Zaburskiej miało kontakt 14% ankietowanych, a 4% z organizacjami pomocy rodzinie. Prawie 4% podało, że taki kontakt jest im lub ich rodzinie obecnie potrzebny, natomiast nikt nie zgłosił takiej potrzeby w zakresie kontaktu z organizacjami pomocy rodzinie. Usługi opiekuńcze dla osób starszych, jako rozwiązanie problemów dzielnicy, znalazły się na 5 miejscu wśród 11 propozycji do wyboru, natomiast w własnej inicjatywy badani zgłaszali zapotrzebowanie na zorganizowanie czasu wolnego młodzieży.

Żebranie jako problem dzielnicy było wymieniane na czwartym miejscu wspólnie z narkotykami (22%). W następnej kolejności wymieniano zaniedbane dzieci – 14% ankietowanych. Jednak żadna z ankietowanych osób nie dodała iż te problemy dotyczą jej lub jej rodziny.

Na tym obszarze istnieje zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych – 46% ankietowanych wybierała tą opcję jako rozwiązanie problemów dzielnicy i znalazła się ona na 4 miejscu wśród wymienianych najczęściej, jednak po kosztach na psie nieczystości (58%). Prawie 78% respondentów podało, że nie ma żadnych propozycji dotyczących opieki nad dziećmi czy osobami starszymi. Główne podawane przez ankietowanych propozycje to świetlica osiedlowa - 12%, klub młodzieżowy, kółka zainteresowań i dodatkowe zajęcia w szkołach (4%). Dom spokojnej starości, przedszkole czy domy opiekuńczo-wychowawcze wymieniało 2% osób. Równocześnie respondenci nie sygnalizowali gotowości włączenia się w działania na rzecz osób starszych.

3.4.3. Bezrobocie jako problem społeczny

Ogółem, w Powiatowym Urzędzie Pracy w Gliwicach, w 2003 roku zarejestrowano 149 bezrobotnych z terenu rewitalizacji Ligota Zabrska, w tym 79 kobiet (53%) i 70 mężczyzn. Biorąc pod uwagę, iż kobiet w wieku produkcyjnym na tym terenie jest mniej niż mężczyzn w tym wieku, bezrobocie wśród kobiet jest większe tak, jak na pozostałym terenie miasta. Biorąc pod uwagę procent zamieszkujących Ligotę mieszkańców miasta 0,82% i procent bezrobotnych z tego terenu - 89%, odpowiada ono przeciętnemu bezrobociu na terenie Gliwic.

Szczególnym problemem, który podlega analizie na podczas formułowania programu rewitalizacji jest długotrwałe bezrobocie. Wyniki obliczeń stopy długotrwałego bezrobocia w roku 2008 zaprezentowano w poniższej tabeli. Dla województwa śląskiego stopa referencyjna długotrwałego bezrobocia, powyżej której obszary kwalifikują się do podjęcia działań w zakresie mieszkalnictwa wynosi 3,7% (za rok 2006). W roku 2008 sytuacja związana ze zjawiskiem długotrwałego bezrobocia kształtowała się w sposób przedstawiony w tabeli.

Tabela 10: Stopa długotrwałego bezrobocia w OR Sośnica – ulice zagrożone (2008)

Ulica	Ogółem	Kobiety	Niepełnosprawni	Ludność w wieku produkcyjnym	Stopa długotrwałego bezrobocia
2008					
Świętego Józefa	1	1	0	1	100,0%
Samotna	1	0	0	27	3,7%
Ceglarska	2	2	0	133	1,5%
Dolna	1	0	0	69	1,4%
Świętego Jacka	1	1	0	77	1,3%
Pocztowa	1	0	0	96	1,0%
Górna	1	1	1	125	0,8%
Górników	1	0	1	245	0,4%
Cicha	0	0	0	50	0,0%
Klonowa	0	0	0	198	0,0%
Rymera	0	0	0	5	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności

Z przeprowadzonej ankiety wynika, że w obszarze rewitalizacji nie pracuje zawodowo 52% respondentów, a 6% podało, że są bezrobotni. Emeryci i renciści stanowili 32% (dla miasta grupa ta stanowi 27,4% (2004), a 12% - gospodynie domowe. W porównaniu z ilością osób w wieku poprodukcyjnym (18,38%), oznacza to, że ok. 15% mieszkańców w wieku produkcyjnym nie pracuje. Z badań opinii mieszkańców całego miasta (2004) wynikało, że 52% nie pracuje zawodowo, z czego 9% jest bezrobotnych. Na tym terenie może więc być więcej osób, które wcześniej przeszły na emeryturę lub mają rentę.

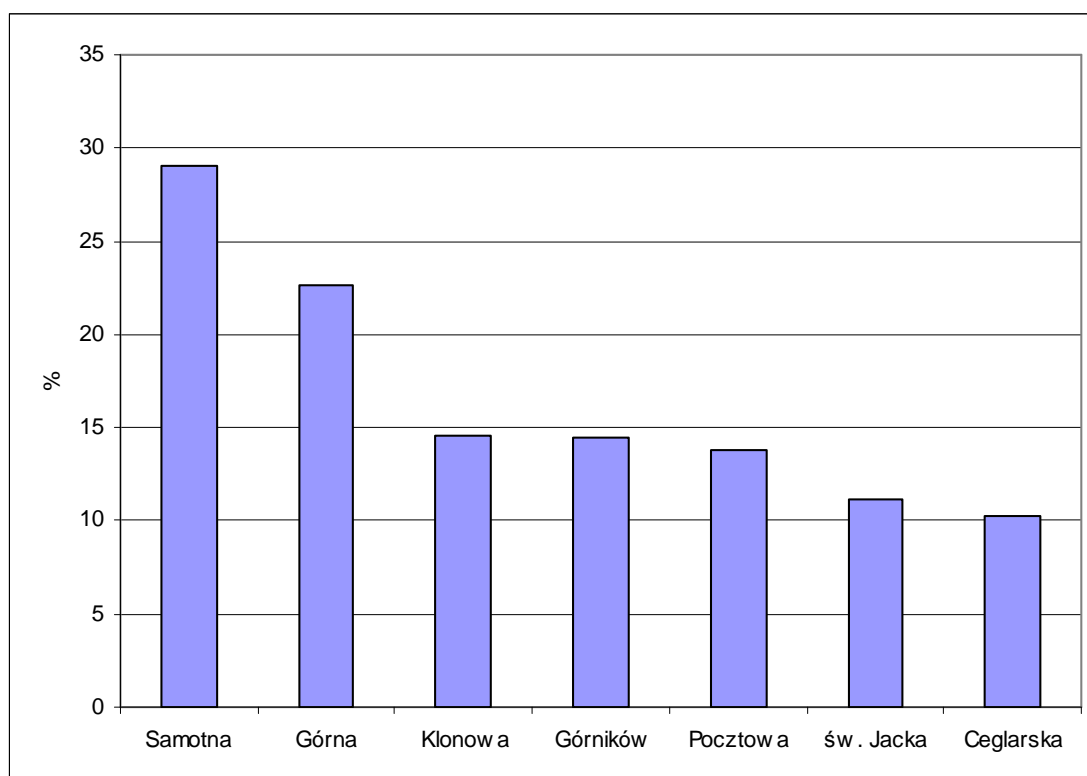
W ankiecie przeprowadzonej w 2005 roku respondenci jako najistotniejszy problem dzielnicy wskazali bezrobocie (84%). Zjawisko to znalazło się również na drugim miejscu wśród problemów, które bezpośrednio dotknęły osobę ankietowaną lub jej rodzinę (12%). Tylko 8% przyznało, że bezrobocie stanowi największy problem ich rodziny, a 6%, że rozwiązaniem byłaby praca, choć 34% uznało, że największym problemem są niedobory finansowe. Przy tym jedynie 16% uznaje iż wyższe dochody należą do ich największych potrzeb. Może to oznaczać, że znaczna część tych osób nie myśli o ich rozwiązaniu

w kategoriach zmiany pracy lub podjęcia dodatkowej, a potrzeby finansowe mają raczej charakter życzeniowy. Ponieważ równocześnie 16% ankietowanych uważa, że dla poprawy sytuacji w dzielnicy należy zrobić coś w sferze pracy, część osób może oczekiwać, że rozwiązania powinny przyjść z zewnątrz.

Koresponduje to z powszechnym przekonaniem, że najlepszym rozwiązaniem problemów dzielnicy byłyby szkolenia aktywizujące dla bezrobotnych (76%), a punkt poradnictwa i doradztwa zawodowego znalazł się na trzecim miejscu (60%).

Na terenie Ligoty Zabrskiej mieszka znaczny procent osób pracujących w firmach prywatnych – 32%. Ok. 8% ankietowanych byłoby gotowych podjąć jakąś inicjatywę gospodarczą na terenie dzielnicy, a 76% jest niezdecydowanych. Osoby zdecydowane oczekiwałyby głównie wsparcia finansowego. Dla osób nie chcących jej podjąć głównym powodem nie są finanse, najczęściej wymieniany jest wiek (6%), następnie brak czasu, pomysłu, zainteresowanych osób (po 2%).

Rysunek 4: Bezrobotni z OR Ligota Zabrska

źródło: opracowanie własne

3.4.4. Wykroczenia i przestępczość kryminalna jako problem społeczny

Z przywołanego wcześniej monitoringu wynika, że - wg danych Sadu Rejonowego - z Ligoty Zabrskiej pochodziło 10 spośród 1 225 odnotowanych sprawców przestępstw kryminalnych, co stanowi 0,82% i pochodzili oni najczęściej z ulicy Samotnej – 3 osoby, co stanowiło 12,5% osób mieszkających na tej ulicy.

W świetle danych Sądu Grodzkiego, sprawcy wykroczeń z dzielnicy Ligota Zabrska zamieszkiwali głównie na ulicach Górników - 4 osoby i Klonowej – 3 osoby (po 1,2% mieszkańców). Razem zarejestrowano 11 osób z tego terenu na 1 404, co stanowiło 0,78%.

W 2003 w Ligocie Zaburskiej odnotowano też - w świetle danych Sądu Rejonowego w Gliwicach - 2 miejsca zamieszkania nieletnich sprawców przestępstw z 139 zarejestrowanych, co stanowi 1,44%.

W 2005 roku zanotowano w Ligocie Zaburskiej 339 przestępstw na 7 252, co stanowi 4,67%. Wskazywałoby to na to, że choć Ligota statystycznie częściej niż inne rejony miasta jest miejscem popełniania przestępstw, to sprawcy pochodzą głównie spoza tego terenu.

Zjawisko przestępczości w Ligocie Zaburskiej w 2005 roku nasiliło się w porównaniu z rokiem 2004 kiedy odnotowano 297 przestępstw na 7 345, co stanowiło 4,04%. Większość przestępstw są to kradzieże kieszonkowe i samochodowe, oraz kradzieże z włamaniem, głównie do samochodów. Na tym terenie odnotowaną drugą, co do wielkości, ilość kradzieży kieszonkowych i samochodowych w mieście. Źródeł takiej statystyki należy doszukiwać się w funkcjonowaniu w pobliżu OR Gliwickiej Giełdy Samochodowej.

W opinii mieszkańców przestępczość jest drugim co do wielkości problem społecznym Ligoty Zaburskiej (50% ankietowanych), choć najwięcej ankietowanych się z nią spotkało osobiście (18%). Chuligańskie wybryki natomiast nie stanowią problemu. Badane osoby nie miały z nimi bezpośredniej styczności.

3.5. Organizacje społeczne

Na terenie OR zarejestrowane są następujące organizacje pozarządowe:

- **Rada Osiedlowa**
- **Towarzystwo Przyjaciół Osiedla Ligota Zaburska**, jest objęte opieką Inkubatora Organizacji Pozarządowych przy Gliwickim Centrum Organizacji Pozarządowych.

Celem Stowarzyszenia jest:

- organizacja sportowo-rekreacyjnej sfery życia mieszkańców osiedla,
  - działalność opiekuńczo wychowawcza na rzecz dzieci i młodzieży z rodzin ubogich i zagrożonych patologiami,
  - działania na rzecz osób starszych.
- **Dom św. Brata Alberta** – został otwarty w domu parafialnym 1.04.2001 roku przy kościele św. Józefa.

3.6. Miejsca kultu religijnego

Ludność zamieszkująca ten teren jest głównie wyznania rzymsko-katolickiego (79%). Znajduje się tu 1 kościół rzymsko-katolicki.

Parafia i Kościół św. Józefa ul. Św. Józefa 1

Ligota należała do parafii św. Apostołów Piotra i Pawła w Gliwicach. W 1924 r. ówczesny proboszcz tej parafii, ks. prałat Józef Jagło dowiedział się, że pewna rodzina sprzedaje w Ligocie swój majątek. Z nabytych obiektów, po odpowiedniej adaptacji, utworzono kościół i probostwo. W następnym roku kościół był już gotowy i 11 listopada 1925r. został poświęcony ku czci św. Józefa. Jest to jednocześnie data powstania kuracji św. Józefa, która po II wojnie światowej została przekształcona w parafię. Kościół nie ma określonego stylu, został pomyślany jako tymczasowy - na kilka lat. Miał powstać nowy kościół i zakupiono już nawet na ten cel parcelę. Do jego budowy jednakże nie doszło. Przy parafii powstało Centrum Parafialowe Diecezji Gliwickiej, jako czwarte na terenie

Polski. Data jego powstania wiąże się z dniem 20 czerwca 1997 r., kiedy to biskup gliwicki Jan Wieczorek dokonał poświęcenia kompleksu sportowego Katolickiego Stowarzyszenia Sportowego Rzeczypospolitej Polskiej. Parafia prowadzi grupy ministrantów, Dzieci Marii oraz punkt przygotowawczy Taizé.

3.7. *Rekreacja czas wolny*

Okolo 22% mieszkańców obszaru rewitalizacji Ligota Zabrska, w przeprowadzonej na zlecenie ARL ankiecie zgłosiło, że mają jakieś propozycje spędzania czasu wolnego. Główne wymieniane propozycje to: kawiarnie/cukiernie (6%), świetlica i bar piwny (po 4%).

W Ligocie Zabrskiej istnieje od 1997 roku kompleks sportowy Katolickiego Stowarzyszenia Sportowego Rzeczypospolitej Polskiej. Kompleks składa się z boisk do siatkówki, piłki ręcznej i nożnej, otwartego lodowiska oraz kortu do tenisa ziemnego. Przy boisku znajduje się sala do tenisa stołowego. Katolickie Stowarzyszenie Sportowe Rzeczypospolitej Polskiej na terenie Diecezji Gliwickiej powołał dnia 21.01.1994r. ks. Biskup Ordynariusz Jan Wieczorek w ramach duszpasterstwa d/s Kultury Zdrowotnej i Sportu. Diecezjalnym Referentem i Prezesem tego Stowarzyszenia został mianowany ks. Krystian Gałaska, proboszcz parafii św. Józefa w Gliwicach-Ligocie. Podstawową działalność KSS RP i Klubów parafialnych są wskazania Listu Pasterskiego Episkopatu Polski "O zagrożeniach zdrowia i sportu". Cel ten Klub spełnia wychowując dzieci, młodzież i dorosłych parafii przez kulturę fizyczną, sport i turystykę w oparciu o zasady etyki katolickiej, udział w międzynarodowej wymianie młodzieży oraz w katolickich krajowych i międzynarodowych zawodach sportowych z przygotowaniem członków Katolickiego Stowarzyszenia Sportowego Rzeczypospolitej Polskiej od startu w mistrzostwach Parafii aż do Igrzysk olimpijskich dla osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych. Fundusze Klubów składają się z dotacji państwowych, samorządowych, wpisowych i z działalności klubu. Kapituła Generalna zgłosiła oficjalnie akces tej organizacji od Międzynarodowej Katolickiej Federacji Wychowania Fizycznego i sportu (FICEP) w Strasburgu.

II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzennie - społeczno - gospodarczego miasta i regionu

1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju

Wraz z powołaniem nowego rządu po wyborach parlamentarnych w 2005 roku prace nad *Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013* zostały wstrzymane. Powołano Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, które przejęło m.in. całość prac związanych z programowaniem.

1 sierpnia 2006 roku Rada Ministrów przyjęła projekt Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia to dokument strategiczny przygotowywany przez kraje członkowskie UE w oparciu o Strategiczne Wytyczne. Określa on krajowe priorytety oraz obszary, na które będą przeznaczane środki unijne oraz krajowe w latach 2007 - 2013. Priorytety określone w NSRO korelują z Programem Działania Rządu „Solidarne Państwo” oraz opracowywaną równoległe Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015, która docelowo ma się stać dokumentem nadrzędnym wobec NSRO.

Prace nad NSRO i SRK prowadzone były pomimo braku formalnych podstaw prawnych w postaci rozporządzeń dotyczących polityki spójności UE na lata 2007 - 2013, które dopiero po przyjęciu budżetu Wspólnoty na lata 2007 - 2013 zostały formalnie zaakceptowane. Publikacja właściwych rozporządzeń miała miejsce w lipcu 2006 roku, a aktów wykonawczych – w grudniu 2006.

24 stycznia 2006r. Rada Ministrów zaakceptowała ostateczny projekt układu programów operacyjnych oraz priorytetów na lata 2007 – 2013. Przyjęty projekt zakłada przygotowanie 16 regionalnych programów operacyjnych, 5 krajowych programów operacyjnych oraz programów europejskiej współpracy terytorialnej. W projekcie przedstawiono również listę celów szczegółowych, jakie będą realizowane w ramach programów operacyjnych:

1. Utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego
2. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw
3. Wzrost zatrudnienia
4. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionów
5. Rozwój obszarów wiejskich.

W zakresie **rewitalizacji miast** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stawiają za cel przywrócenie ładu przestrzennego i ożywienie gospodarcze starej, zabytkowej zabudowy, humanizację osiedli z wielkiej płyty oraz działania restrukturyzacyjne na terenach przemysłowych i powojkowych, dających się stosunkowo szybko przystosować do nowych funkcji miejskich. Rewitalizacja (odnowa) obszarów miejskich, jako działanie techniczne połączona będzie z działaniami gospodarczymi i społecznymi prowadzonymi w zniszczonych budynkach położonych na obszarach zagrożonych wykluczeniem społecznym. Szczególny nacisk położony ma być jednakże na rewitalizację obiektów o dużym znaczeniu kulturowym, zabytkowym i historycznym, noszących znamiona dziedzictwa narodowego.

Rada Ministrów w dniu 29 listopada 2006 ostatecznie przyjęła Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, które następnie przedłożone zostały do Komisji Europejskiej do konsultacji. NSRO to dokument określający jednocześnie priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007 – 2013.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia jest **tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej** opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju.

Jednym z celów szczegółowych NSRO jest wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, w ramach którego przewidziano wsparcie dla odnowy miast i zrównoważonego rozwoju terenów miejskich.

W dniu 29 listopada 2006 roku Rada Ministrów zatwierdziła również dokument *Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015*. Dokument ten jest nadrzędną - wobec innych strategii i programów - wieloletnią strategią rozwoju Polski. Jest to rządowa wizja gospodarczego i społecznego rozwoju kraju, poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. W dokumencie tym uwzględniono zasady zrównoważonego rozwoju, czyli równorzędne traktowanie trzech podstawowych filarów rozwojowych: gospodarczego, społecznego i środowiskowego (ekologicznego). Strategia Rozwoju Kraju będzie podstawą do przygotowania i korekty (zmian) Narodowej Strategii Spójności, programów operacyjnych oraz rządowych i samorządowych programów rozwoju.

Założenia określają następujące priorytety Narodowej Strategii Spójności:

- wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej;
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
- budowa zintegrowanej wspólnoty, systemu bezpieczeństwa i zasad współpracy;
- rozwój obszarów wiejskich;
- rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej kraju.

Tematyka rewitalizacji wchodzi w zakres tego ostatniego priorytetu.

2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013

Wraz z powołaniem do działania Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przyjęto nową koncepcję programowania polityki regionalnej w Polsce w latach 2007-2013. W związku z zaprzestaniem prac nad Narodowym Planem Rozwoju 2007-2013 i wprowadzaniem w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia zmianami oraz przesunięciami w harmonogramie prac nad końcową wersją NSRO, Zarząd Województwa Śląskiego przyjął uchwałą nowy plan prac nad RPO. Prace te zakończono zatwierdzeniem RPO na poziomie regionu w dniu 21.12.2006. Po kilku turach negocjacji Regionalny Program Operacyjny został ostatecznie zatwierdzony przez Komisję Europejską z początkiem września 2007 roku, natomiast Zarząd Województwa Śląskiego przyjął go uchwałą z dnia 18 września 2007.

Projekty z zakresu rewitalizacji miast realizowane będą w ramach szóstego priorytetu działania 6.2 RPO. Celem działania jest wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanych obszarów zlokalizowanych na terenach miejskich. W ramach działania przewidziane jest wsparcie dla obszarów zdegradowanych, przede wszystkim: powstałych w wyniku przemian rynkowych terenów przemysłowych oraz niszczących i tracących atrakcyjność, centrów i dzielnic miast podlegających procesowi suburbanizacji. Główny nacisk położony jest na podnoszenie wartości substancji miejskiej i nadawanie jej funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych, co wynika z lokalizacji na terenie objętym programem rewitalizacji. Szczegółowe zestawienie projektów kwalifikujących się do wsparcia w ramach działania 6.2 RPO oraz procedura wyboru projektów do dofinansowania zostały opublikowane w *Uszczegółowieniu RPO Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*.

3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020

Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr II/37/6/2005 z dnia 4 lipca 2005 przyjął „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020”, dokument ten jest aktualizacją przyjętej wcześniej we wrześniu 2000 „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2015”. Układ tego dokumentu obejmuje trójstopniowy podział na priorytety strategiczne, cele oraz kierunki działań. Rewitalizacja jako działanie mieści się w szczególności w priorytetach: *Integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie oraz Ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni*. Uszczegółowienie ogólnych priorytetów strategicznych realizowane jest poprzez zdefiniowanie celów i kierunków działań. Rewitalizacja znajduje swoje odzwierciedlenie w następujących celach strategicznych:

1. Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego,
2. Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej,
3. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki,
4. Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni,

oraz działaniach (podano w kolejności numer celu / numer kierunku działania):

- 1 / 3 – zwiększanie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych (szczególnie w aspekcie pracy na rzecz środowisk zagrożonych i marginalizowanych),
- 1 / 8 – zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie dezorganizacji i patologii społecznej (funkcja społeczna rewitalizacji),
- 2 / 4 – rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej (ekologiczna funkcja rewitalizacji, rozwój zrównoważony),
- 3 / 1 – tworzenie warunków dla rozwoju małych i średnich firm (funkcja gospodarcza rewitalizacji),
- 4 / 2 – zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic (w szczególności w odniesieniu do obszarów miejskich),

- 4 / 3 – rewitalizacja terenów zdegradowanych (w rozumieniu *Strategii* w szczególności odnosi się to do terenów przemysłowych, pogórnich i powojkowych).

4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice na lata do roku 2022

Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022 została zatwierdzona i przyjęta do realizacji uchwałą Rady Miejskiej nr XII/368/2007 z dnia 22 listopada 2007r. W ramach tego dokumentu dokonano diagnozy i oceny konkurencyjności Gliwic oraz określono 5 priorytetów strategicznych miasta. Przeprowadzając analizę pozycji strategicznej miasta autorzy Strategii zwrócili uwagę na wpływ rewitalizacji na jakość przestrzeni miejskich, zarówno w aspekcie terenów mieszkalnych, jak i przemysłowych. Problematyka rewitalizacji znalazła swoje odzwierciedlenie również w sformułowaniu wizji miasta gdzie określono, iż Gliwice będą miastem *wyróżniającym się swoją estetyką, funkcjonalnością zagospodarowania, ładem, dobrze zorganizowanymi przestrzeniami publicznymi, wspierającym przedsiębiorczość i inicjatywy społeczne, gwarantującym dostęp do wysokiej jakości usług społecznych osobom zagrożonym marginalizacją, z zachowaniem zasad zrównoważonego i harmonijnego rozwoju.*

Realizacja przedsięwzięć wpisanych w Obszarowy Program Rewitalizacji przyczyni się do osiągnięcia celów strategicznych przypisanych odpowiednim priorytetom, a w szczególności celów:

- 1.4 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta przekładający się na tworzenie miejsc pracy i poprawę jakości życia.
- 2.1 Wysoki standard życia wyróżniający pozytywnie Gliwice w Aglomeracji Górnośląskiej, odpowiadający poziomowi występującego w miastach europejskich.
- 2.2 Miasto przyjazne dla mieszkańców o ograniczonych możliwościach samodzielnego rozwoju.
- 4.1 Wysoka atrakcyjność przestrzeni publicznych w mieście pod względem ład, estetyki oraz wachlarza i jakości dostępnych usług.
- 4.2 Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i intensyfikacja jej wykorzystania dzięki odpowiednio przygotowanej infrastrukturze technicznej.

Niniejszy program tworzy również podstawę do realizacji działania 7.10 *Realizacja projektów wskazywanych w obszarowych programach rewitalizacji.*

Nawiązanie strategiczne programu rewitalizacji do *Strategii Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022* ma charakter kompleksowy i wielowymiarowy. Realizacja projektów umieszczonych w programie w sposób pośredni będzie miała pozytywny wpływ na realizację celów strategicznych Gliwic.

5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015

Dokumentem wyjściowym do przygotowania wersji roboczej Strategii był raport „*Monitoring problemów społecznych*” autorstwa dr Krzysztofa Czekaja z Uniwersytetu Śląskiego. Do omówienia problemów społecznych w obszarach rewitalizacji autorzy Programu Rewitalizacji posłużyli się również tym opracowaniem.

Monitoring dotyczył zjawisk takich jak: ubóstwo, bezdomność, bezrobocie, alkoholizm i narkomania, przestępczość, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Raport identyfikował miejsca zamieszkiwane w 2003r. przez osoby i środowiska w sytuacji problemowej i kryzysowej i był materiałem pomocniczym przy opracowywaniu (w I kw. 2005r.) *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich*, wyznaczającego obszary do rewitalizacji w mieście, m.in. jako obszary zagrożone wykluczeniem społecznym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015, ma na celu **zintegrowane** podejście do kwestii społecznych i gospodarczych. Dokument opracowany został przez zespół prof. Jana Stachowicza techniką polegającą na szeregowym identyfikowaniu konkretnych przedsięwzięć, począwszy od priorytetu, przez cel strategiczny i kierunek do działania.

Ostateczna wersja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015* została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej w dniu 26 lipca 2006 roku.

Wdrażanie programów rewitalizacji znalazło swoje odzwierciedlenie w ramach celu strategicznego C₉ i zostało ograniczone tylko do kwestii bezpieczeństwa publicznego. Należy jednakże podkreślić, iż program rewitalizacji i strategia rozwiązywania problemów społecznych mają charakter komplementarny. Pozostałe przedsięwzięcia zidentyfikowane w Strategii również mieszczą się w definicji rewitalizacji albowiem misją polityki społecznej Miasta Gliwice jest *Tworzenie społecznych, kulturowych i materialnych warunków dla podniesienia jakości życia mieszkańców i ograniczenia obszarów wykluczenia społecznego.*

III. Założenia programu rewitalizacji

1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru

Rewitalizacja obszarów miejskich jest procesem wymuszonym dynamiką zmian społeczno – gospodarczych, zachodzących w państwach o gospodarce rynkowej. Społecznie korzystnym procesom rozwoju towarzyszą zjawiska tzw. wykluczenia społecznego, a przynajmniej – marginalizacji pewnych grup. Przejawy tych zjawisk to: bezrobocie, problemy społeczne, niski poziom wykształcenia ludności oraz niskie dochody lub znaczny udział przychodów ze źródeł socjalnych. Zwykle opisywane procesy lokalizują się w pewnych dzielnicach, które z czasem zmieniają swój charakter, stając się ośrodkami kumulacji negatywnych zjawisk społecznych i braku bezpieczeństwa.

W celu zdefiniowania i wyznaczenia obszarów rewitalizacji w pierwszym kroku dokonano próby syntetycznej identyfikacji problemów, które mogą wpływać na marginalizację społeczno-gospodarczą całego miasta lub jego obszarów. Jednocześnie podjęto się zidentyfikowania procesów i instrumentów, które mogą mieć wpływ na powodzenie procesu rewitalizacji i szerzej rozwoju Miasta.

Kolejnym krokiem było określenie zakresu obszaru rewitalizacji. W tym celu przyjęto metodę, polegającą na zestawieniu graficznym obszarów lub osiedli, charakteryzujących się parametrami, odzwierciedlającymi najważniejsze determinanty sytuacji w Mieście. Analiza dyslokacji występowania zjawisk zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno – gospodarczą osiedli, lub ich części, była podstawą wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Przy ustalaniu zasięgu terytorialnego obszarów przyjęto następujące założenia szczegółowe:

- Zasięg terytorialny obszarów rewitalizacji wynika z analizy dyslokacji zjawisk według ulic. Analiza powierzchniowa – według dzielnic – miała charakter uzupełniający. Szczegółowy materiał analityczny, którym dysponuje Urząd Miejski pozwolił na precyzyjne definiowanie obszaru,
- Obszary rewitalizacji obejmują strefy przestrzenne zagrożone marginalizacją wraz z - będącymi w bezpośrednim sąsiedztwie – terenami o potencjale rozwojowym w kontekście rewitalizacji. Włączenie tych terenów pozwoli w przyszłości na wdrożenie projektów związanych z rozwojem infrastruktury społecznej i – szerzej – animacją potencjału lokalnego poszczególnych obszarów rewitalizacji.

Powyższa metodologia została szczegółowo przedstawiona w "Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Gliwicach na lata 2005 - 2006 i następne", który został przyjęty Uchwałą nr XXIX/781/2005 Rady Miejskiej w Gliwicach z dnia 23 marca 2005 roku i stanowił wytyczne do opracowania niniejszego programu. Dokument ten jest dostępny na stronie internetowej miasta Gliwice.

Obszar Rewitalizacji Ligota Zabrska zlokalizowany jest w południowo-wschodniej części Miasta Gliwice w dzielnicy Ligota Zabrska i obejmuje znaczną jej część wyznaczoną według kryteriów opisanych w „Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów

Miejskich na lata 2005 – 2006 i następne” następującymi elementami zagospodarowania przestrzennego²:

Obszar Rewitalizacji Ligota Zabrska

Kujawska - Górna – Św. Jacka – Pszczyńska – Pocztowa – Błonie – Ceglarska – Pocztowa - Kujawska

Granice obszarów poprowadzono **wzdłuż osi** dróg i ulic przyjmując zasadę, że działki przylegające do danej ulicy przynależą w całości do obszaru rewitalizowanego.

1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR

Na podstawie danych przekazanych przez Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Gliwicach ilość mieszkańców zameldowanych **na pobyt stały** na ulicach znajdujących się w ww. granicach obszarów rewitalizacji przedstawiała się jak w tab. 1

Tabela 11: Zestawienie mieszkańców ulic OR – Ligota Zabrska (31.12.2008)

Nazwa ulicy	M	Ż
Ceglarska	114	96
Cicha	39	26
Dolna	55	53
Górna	97	95
Górników	184	178
Klonowa	150	155
Pocztowa	69	83
Rymera	6	2
Samotna	19	18
Świętego Jacka	57	61
Świętego Józefa	1	0
Łącznie	791	767

źródło: Wydział Spraw Obywatelskich UM Gliwice

Łącznie na obszarze przewidzianym do rewitalizacji w dzielnicy Ligota Zabrska zameldowanych na pobyt stały jest **1558** osób (31.12.2008), co stanowi **0,83%** populacji miasta. Ulice Błonie oraz Kujawska w OR Ligota Zabrska są niezamieszkałe.

Tabela 12: Zestawienie powierzchni i populacji zamieszkującej OR Ligota Zabrska

Obszar	Powierzchnia w ha	Udział w pow. miasta %	Liczba mieszkańców	Udział M OR w populacji miasta
OR Ligota Zabrska	71	0,5	1558	0,83%
Łącznie Obszary Rewitalizacji miasta	1 746			

źródło: opracowanie własne

² kryteria wyboru OR, ŚOR wg RLPROM: *dekapitalizacja zabudowy i przestrzeni urbanistycznej, niszczenie obiektów o walorach kulturowych, niski poziom przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, pauperyzacja, zagrożenie przestępczością, lokalizacja projektów rewitalizacyjnych*

Rysunek 5: Obszar rewitalizacji - Ligota Zabrska

1.2. Rys historyczny

Ligota Zabrska powstała pod koniec XIII wieku kiedy hrabia Paszko, właściciel części Szobiszowic, nakazał chłopu o imieniu Radziśław założenie wsi o nazwie Ligota. Osada swoją obecną nazwę wzięła zapewne z określenia „Ligota koło Zabrza”. Nazwa ta do roku 1935 brzmiała Ellguth-Zabrze, w latach 1935-1945 Gleiwitz-Steigern (Gliwice-Sztygarów), natomiast po 1945 roku nazwa przybrała obecne brzmienie. Jedną z pierwszych wzmianek potwierdzających istnienie wsi Ligota jest dokument datowany z 14 maja 1482 roku. Właściciele osady wielokrotnie się zmieniali aż do 1532 roku, gdy została ona zakupiona przez ród Habsburgów.

Ligota Zabrska jak cały Górny Śląsk w swej historii dotknięta była skutkami trwających na tych terenach wojen i zmagania możnowładców o władzę. Po okresie wojny 30-letniej i po zakończeniu wojen śląskich w 1763 roku Śląsk został przyłączony do Prus. Nastąpił czas pokoju i normalizacji życia mieszkańców. Rozpoczął się okres ożywienia gospodarczego i wprowadzania reform administracyjnych.

Największe ożywienie tego regionu miało miejsce pod własnością hrabiego Lazarusa Henckel von Donnersmarcka. Zwiększył się wówczas stan liczbowy mieszkańców, a co za tym idzie rosło także budownictwo mieszkaniowe. Jak mówią dane statystyczne w 1830 roku

liczba mieszkańców w Ligocie Zaburskiej wynosiła 271 osób i 38 domów. Mieszkający tu ludzie byli przeważnie wyznania katolickiego i tylko mała grupa należała do wyznania mojżeszowego. Po trzydziestu latach w Ligocie Zaburskiej w 51 domach mieszkało już 492 mieszkańców. W tym czasie w dobrach tych był jeden folwark i cegielnia, która produkowała na użytek całego rejonu cegłę na bazie pobliskich bogatych złóż gliny. Do dziś pozostały głębokie wykopy po eksploatacji tego surowca, które wypełniła woda i stały się zbiornikami wodnymi.

Do końca XIX wieku dużą częścią terenów Ligoty władało wojsko, które na terenie gminy urządziło plac ćwiczeń wojskowych. Dopiero w 1903 roku obszar poligonu został przekazany ca cele górnicze.

Mimo przynależności do państwa Pruskiego tutejsi mieszkańcy z dużą sympatią odnosili się do Polski i Polaków. Na potwierdzenie tego stanu rzeczy można zauważyć, iż w 1903 roku podczas wyborów do Sejmu Śląskiego mieszkańcy Ligoty, występującej jako oddzielna gmina poparli kandydata polskiego pochodzenia.

Na mocy przeprowadzonego na Śląsku po I Wojnie Światowej plebiscytu i ustaleń granic Polski i Niemiec Ligota Zaburska przyłączona została do Niemiec i jako samodzielna gmina należała do powiatu Gliwicko-Toszeckiego.

W 1925 roku wybudowano w Ligocie kościół katolicki pod wezwaniem św. Józefa. W tych latach także przystąpiono do budowy nowego gmachu szkoły powszechnej, gdyż w wyniku rozwoju dzielnicy oraz przyrostu liczby dzieci w wieku szkolnym budynek pierwszej szkoły, powstałej już w 1872 roku, nie był w stanie sprostać wymogom edukacyjnym ówczesnych czasów. Budowę szkoły ukończono w 1930 roku a gmach zawierał 6 klas, salę gimnastyczną oraz zaplecze gospodarcze.

Strategicznie ważną sprawą, stanowiącą o rozwoju Ligoty były drogi, które dawały łączność ze światem zewnętrznym a także otwierały możliwości ekonomiczne dla tutejszej ludności. Główną drogą łączącą Ligotę z Gliwicami wiodła przez wieś Trynek. Trakt ten nosił nazwę Ellguther Weg i używany był w ruchu lokalnym przez około siedem wieków. Stracił on swe znaczenie z chwilą wybudowania w początkach XIX wieku utwardzonej drogi z Gliwic do Przyszowic i Mikołowa. Drugą, co do ważności arterią komunikacyjną tamtych czasów był trakt drogowy z Ligoty w kierunku wschodnim zwany drogą Romera. Łączył on wieś z Makoszowami i Przyszowicami, i był drogą ważną nie tylko dla ruchu lokalnego. Droga Romera miała swój początek przy szkole podstawowej, biegła przez tereny dzisiejszej kopalni Sośnica, dalej wzdłuż rzeki Kłodnicy i w kierunku południowo-wschodnim do folwarku Mizerów. Dalszym etapem rozwoju sieci drogowej tego rejonu było ukończenie, w 1930 roku, budowy szosy E1 z Gliwic do Sośnicy przez Ligotę Zaburską, co ożywiło wymianę towarową a dzięki regularnej linii autobusowej miało znaczący wpływ na komunikację ludności.

Ważnym wydarzeniem dla Ligoty Zaburskiej było włączenie, w 1927 roku, w struktury miasta jako jednej z dzielnic. Fakt ten utrzymuje się do dzisiaj, co było w przeszłości i jest obecnie, bardzo znamienne dla możliwości rozwojowych i przyszłości Ligoty.

Według „Książki Mieszkańców Miasta Gliwice” w 1936 roku w Ligocie mieszkały 582 rodziny, a liczba mieszkańców wynosiła 2600 osób. Działały trzy restauracje, prężnie rozwijało się Towarzystwo Śpiewacze „Lutnia”, które regularnie zapraszało na lekcje śpiewu i próby zespołu. Oprócz rozkwitu życia kulturalnego i towarzyskiego do dyspozycji mieszkańców było także kilkanaście sklepów, pracownia krawiecka, szewc, fryzjer i dwie stolarnie, a tutejsza Cegielnia dawała zatrudnienie kilkudziesięciu mieszkańcom gminy.

Bardzo ważnym wydarzeniem dla przyszłości Ligoty była decyzja o rozpoczęciu budowy kopalni węgla kamiennego „Oehringen” (obecnie „Sośnica”), która dała pracę wielu mieszkańcom wioski a także ściągnęła na jej teren nowych osadników. Uroczyste otwarcie kopalni nastąpiło 04 stycznia 1943 roku a kopalnia stała się własnością Górnośląskich Zakładów Górniczych – Zakłady Rzeszy Hermana Goeringa. Łącznie z budową kopalni obok jej terenów powstawało osiedle górnicze o łącznej liczbie 310 mieszkań, jednak działania wojenne i braki materiałowe przeszkodziły w jego pełnej budowie.

W latach 1943-1945 działała na terenie dzielnicy filia obozu oświęcimskiego.

Po zakończeniu działań wojennych, w dniu 18 marca 1945 roku zarządzeniem Tymczasowego Rządu Rzeczypospolitej Polskiej ziemię gliwicką w tym i Ligotę Zaborską włączono do obszaru Województwa Śląsko-Dąbrowskiego.

Władze polskie po 1945 roku widziały w węglu główne źródło dewiz toteż z roku na rok podnosiły się potrzeby większego wydobycia tego surowca. Kopalnia Sośnica rozwijała się, wzrastało zatrudnienie a tym samym uwidoczniły się potrzeby mieszkaniowe załogi. W takiej sytuacji władze kopalni podjęły się budowy osiedla mieszkaniowego, której nie udało się ukończyć przed wojną. Na przełomie lat 60-tych wybudowano w Ligocie osiedle mieszkaniowe, przeznaczone głównie dla dozoru i ratowników górniczych. Łącznie wybudowano 318 mieszkań wzdłuż dzisiejszej ulicy Górników.

W latach późniejszych na terenie Ligoty działał szereg zakładów przemysłowych dających zatrudnienie tutejszej ludności. Wśród nich wymienić można Gliwickie Zakłady Sadzy Aktywnej działające od 1943 roku oraz Gliwickie Zakłady Kwasu Siarkowego gdzie produkcja została uruchomiona także w 1943 roku. Oba te zakłady w 1958 roku połączono w jedno przedsiębiorstwo pod nazwą Gliwickie Zakłady Chemiczne „Carbochem”, które nie potrafiło sprostać wymaganiom rynkowym i w 2002 roku postawione w stan likwidacji przestało istnieć. Kolejnym zakładem usytuowanym na terenie Ligoty były Zakłady Koksownicze „Gliwice” wytwarzające koks na bazie surowca otrzymywanego z pobliskiej kopalni „Gliwice”. Zakład ten szczególnie dawał się we znaki mieszkańcom z uwagi na emisję gazów i substancji pylistych, ale w latach 80-tych także został postawiony w stan likwidacji. Najstarszym zakładem na tych terenach była Cegielnia gdzie produkowano cegłę z pobliskich złóż gliny, które eksploatowano już w końcu XIX wieku. W latach 80-tych Cegielnia stopniowo wygaszała produkcję, by w 1985 r. także przejść w stan likwidacji. Jedynym obecnie istniejącym i jednocześnie największym zakładem pracy na terenie Ligoty Zaborskiej jest kopalnia „Sośnica” powstała w 1943 roku.

W latach 2000-2003 na terenie Ligoty powstało szereg firm handlowych i usługowych. Największy obszar zajmuje obecnie Gliwicka Giełda Samochodowa zlokalizowana na wschodnich krańcach dzielnicy. Z pozostałych zakładów zlokalizowanych na miejscowym terenie warto wymienić: salon wyposażenia łazienek – Art Ceramika, dystrybutor smarów i olejów – Fuchs, hurtownia artykułów budowlanych – Saga Pol, zakład wyrobów betonowych – Domrok s. c., Centrum Materiałów Budowlanych, Centrum Handlowe „Agata” czy salony samochodowe Adrem i Ganinex.

Jak można zauważyć, sytuacja społeczna Ligoty Zaborskiej historycznie w znaczący sposób związana była z zakładami przemysłowymi oraz rozwojem infrastruktury drogowej. Działalność kopalni i powstanie innych zakładów łączyło się z napływem ludności i rozwojem infrastruktury mieszkaniowej dzielnicy, natomiast likwidacja zakładów pracy na tym terenie miała znaczny wpływ na wzrost poziomu bezrobocia. Powstanie nowych dróg było impulsem

rozwojowym dla dzielnicy w przeszłości a także dzisiaj w budowie autostrad A4 i A1 upatruje się szans dla jej rozwoju.

2. Wyniki badania ankietowego

We wrześniu 2005r., jak wspomniano we wstępie, na obszarach rewitalizowanych został przeprowadzony przez firmę Business Consulting z Katowic sondaż społeczny, jako element **konsultacji społecznych** procesu rewitalizacji.

Badanie zostało zrealizowane na reprezentatywnej, kwotowo-losowej próbie 621 dorosłych mieszkańców Gliwic, przy czym w Ligocie Zaborskiej przeprowadzono 50 ankiet. Analiza wyników sondażu przedstawia lokalne uwarunkowania do prowadzenia procesów rewitalizacyjnych (nasilenie stanu kryzysu) oraz postawy mieszkańców – potencjalnych partnerów procesu odnowy w poszczególnych obszarach. Zawiera także charakterystykę próby badawczej wg kryteriów społeczno-demograficznych.

2.1. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych

Pytania zadane mieszkańcom w trakcie badania ankietowego były dwojakiego rodzaju. Część z nich polegała na dokonaniu wyboru spośród zamkniętego zbioru opcji, natomiast druga część zachęcała respondentów do podania własnych propozycji. Dla części z nich nie ma możliwości opracowania graficznego, ponieważ szczególnej analizie poddawane były odpowiedzi skrajne. Umieszczenie na wykresie wyłącznie tych odpowiedzi nie odzwierciedliłoby rzeczywistego sposobu postrzegania zjawisk przez mieszkańców. Szczegółowe wyniki badania, w oparciu, o które opracowana jest niniejsza część Programu dostępne są w siedzibie Urzędu Miejskiego w Gliwicach.

Wszystkie pytania, dla których możliwe było sporządzenie wykresu, zostały dodatkowo w taki sposób zilustrowane.

Ocena warunków zamieszkania wyrażona przez mieszkańców dzielnicy Ligota Zabrska (elewacje, dach, piwnice, podwórka, parkingi) była niska – **2,86** (w skali 0 – 5), za wyjątkiem oceny stanu samego mieszkania, która średnio wyniosła 3,63. Najgorzej oceniono **stan klatek schodowych** (2,4).

W 100% mieszkań jest przyłączona jest energia elektryczna, instalacja kanalizacyjna jest w 66% gospodarstw, centralne ogrzewanie w 44%, przy czym należy przypuszczać, że w większości przypadków są to paleniska węglowe. W OR Ligota Zabrska nie występują windy. Wśród odczuwanych braków w swoich mieszkaniach ankietowani najczęściej wymieniali brak centralnego ogrzewania oraz brak instalacji gazowej. Najniżej ocenionym w dzielnicy czynnikiem była dostępność punktów usługowych, co znalazło swoje odzwierciedlenie

w opinii, że istnieje realna potrzeba otwarcia nowych punktów (70%). Aż 38% mieszkańców wskazało, iż miałyby to być poczta, 18% - fryzjer i zaledwie 8% supermarket.

Z punktu widzenia mieszkańców OR Ligota Zabrska poważnymi problemami zidentyfikowanymi w dzielnicy są zjawiska takie, jak:

- natężenie ruchu samochodowego (62%),
- zanieczyszczenie powietrza (62%),
- hałas (54%),
- jakość wody pitnej (46%).

Spośród miejsc spędzania wolnego czasu w odczuciu respondentów najbardziej dostępne są boiska i obiekty sportowe (68%), a najmniej dostępne są świetlice i domy kultury (4%). Takie wyniki ankiety korespondują z rzeczywistą sytuacją, ponieważ w dzielnicy zlokalizowane są dwa boiska – przyszkolne w SP 11 oraz przyparafialne.

Prawie 12% ankietowanych mieszkańców OR Ligota Zabrska wskazało właśnie świetlicę osiedlową, jako propozycję dotyczącą miejsc opieki nad dziećmi i ludźmi starszymi.

W zakresie poprawy bezpieczeństwa i komfortu ruchu pieszych i pojazdów mieszkańcy najczęściej sugerowali powstanie ścieżek rowerowych i remont chodników (62 i 78%) oraz remont ulic (48%).

Najpoważniejszymi problemami społecznymi w dzielnicy, wskazanymi przez ankietowanych mieszkańców okazały się:

- bezrobocie (84%),
- przestępczość (58%),
- alkoholizm (50%),

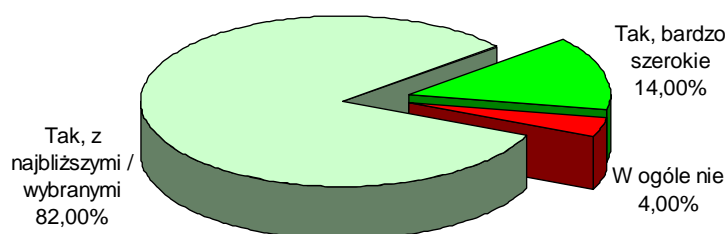
przy czym 18% mieszkańców OR przyznaje się do tego, że problemy przestępczości dotknęły jego rodzinę, oraz odpowiednio 12% i 4%, że były to zjawiska bezrobocia i alkoholizmu.

38% mieszkańców OR miało kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy a 14% z instytucjami pomocy społecznej. Na potrzebę kontaktu z ww. instytucjami wskazuje odpowiednio – PUP 12%, Ośrodek Pomocy Społecznej 4% respondentów.

Niewielki odsetek (6%) ankietowanych mieszkańców kontaktował się z instytucjami promującymi przedsiębiorczość.

Największymi problemami rodzin deklarowanymi przez mieszkańców OR Ligota Zabrska są kłopoty finansowe (34%) i zdrowotne (12%). Odpowiednio największymi potrzebami są większe dochody (16%), lepsze mieszkanie (8%) i praca (6%). Istnieje więc

O integracji środowiska świadczą odpowiedzi na pytanie: *Czy utrzymuje Pan(i) kontakty z sąsiadami?*

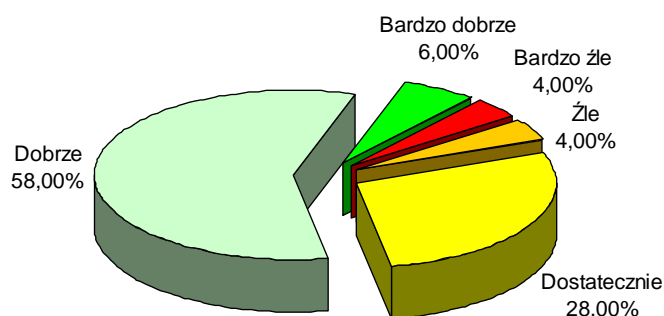
Rysunek 6: Kontakty z sąsiadami

Aż 96% mieszkańców OR utrzymuje kontakty z sąsiadami, co jest czynnikiem sprzyjającym rewitalizacji. Na tle pozostałych dzielnic Miasta Gliwice jest to zjawisko bardzo korzystne,

ponieważ nie ma w takiej sytuacji potrzeby kształtowania postaw mieszkańców i nakłaniania do nawiązywania szerszych kontaktów z sąsiadami. Wysoki stopień integracji społeczności lokalnej bardzo dobrze wpływa na komunikację międzyludzką i ułatwia dystrybucję informacji dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz może zachęcać do włączenia się w ich wdrażanie.

Na pytanie otwarte: *Jakie są największe problemy w Pana(i) dzielnicy?* 26% mieszkańców OR podało bezrobocie. Pozostałe problemy miały zdecydowanie niższą wagę. Do największych potrzeb dzielnicy należy zagospodarowanie czasu młodzieży (12%) oraz częstsze patrole policji (8%).

Zadowolenie z zamieszkiwania w dzielnicy (jako dobre i bardzo dobre) deklaruje 64%, natomiast niezadowolenie – 8%.

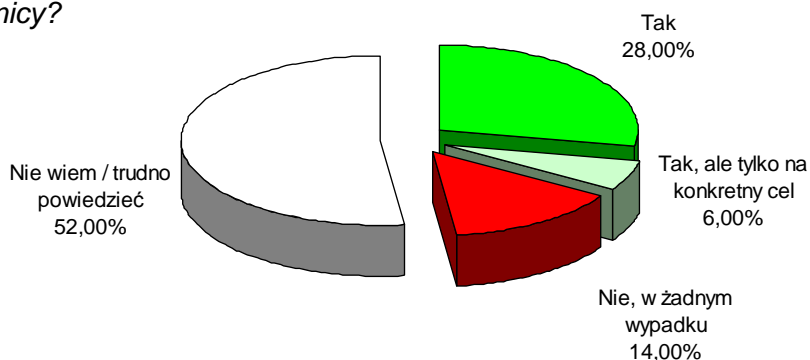
Rysunek 7: Zadowolenie z mieszkania w dzielnicy

Mieszkańcy poproszeni o podanie propozycji działań na rzecz rozwiązania problemów dzielnicy wymieniali najczęściej pracę (16%) oraz częstsze patrole policji (12%). Wskazywali także na potrzebę aktywizację dorosłych oraz organizację czasu wolnego dla młodzieży.

Spośród zaproponowanych działań jako rozwiązujących problemy dzielnicy respondenci wybierali najczęściej szkolenia aktywizujące dla bezrobotnych (76%) oraz szkolenia edukacyjno-wychowawcze dla młodzieży (62%). W dalszej kolejności wskazano punkt poradnictwa zawodowego, kosze na psie odchody i usługi opiekuńcze dla osób starszych.

Gotowość włączenia się w działania na rzecz rozwoju dzielnicy ilustruje odpowiedź na pytanie ankietowe: *Czy był(a)by Pan(i) gotowy(a) włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy?*

]]

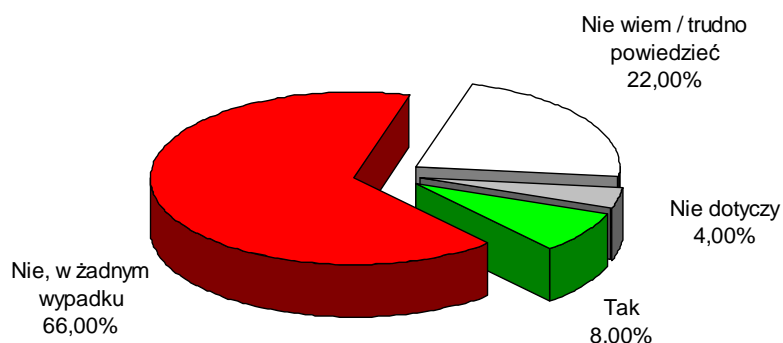

Rysunek 8: Zaangażowanie na rzecz dzielnicy

28% mieszkańców OR Ligota Zabrska jest gotowa włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy, co powinno zostać wykorzystane w procesach rewitalizacji. W OR stosunkowo duży odsetek (52%) stanowią ludzie niezdecydowani. Mieszkańcy OR deklarują chęć udziału uczestnictwa w patrolach oraz bliżej niesprecyzowane działania na rzecz dzielnicy.

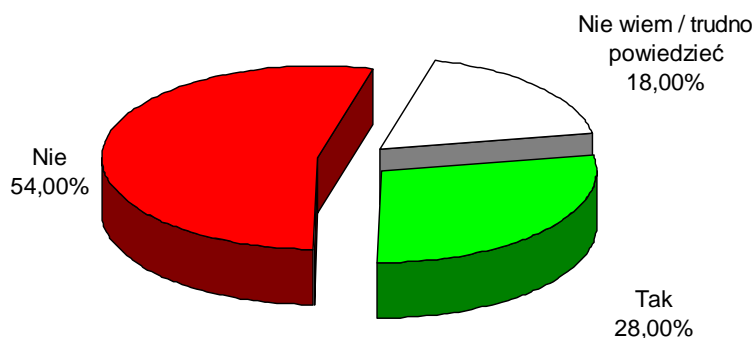
Zaangażowanie finansowe badane było poprzez zliczenie ilości mieszkańców wyrażających zgodę na podwyżkę czynszu z przeznaczeniem na remont budynku. Opcję taką wyklucza 66% pytanym mieszkańców OR. Z drugiej strony, zaledwie 8% mieszkańców OR wyraziłoby zgodę na podwyżkę czynszu. Mieszkańcy odpowiadali na pytanie: *Czy zgodził(a)by Pan(i) na podwyżkę czynszu z przeznaczeniem na remont budynku?*

Rysunek 9: Zaangażowanie finansowe

Wobec powyższego, nie należy oczekiwać od mieszkańców zaangażowania własnych środków w realizację przedsięwzięć, w tym również projektów rewitalizacyjnych.

Gotowość zmiany miejsca zamieszkania obrazuje poniższy wykres. Stanowi on obraz odpowiedzi na pytanie: *Czy był(a)by Pan(i) skłonny(a) zmienić miejsce zamieszkania, gdyby istniała taka możliwość?*

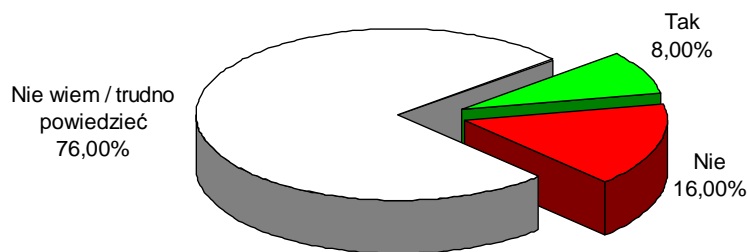
Rysunek 10: Skłonność do zmiany miejsca zamieszkania

Stopień przywiązania do dzielnicy jest dość wysoki, albowiem odsetek mieszkańców chętnych do wyprowadzki z Ligoty jest dwukrotnie niższy niż odsetek osób zdecydowanych na zmianę miejsca zamieszkania.

Najczęściej wymienianym powodem ewentualnego opuszczenia dzielnicy jest praca (6%) oraz lepsze mieszkanie, środowisko społeczne i bliskość do miejsca nauki i pracy (po 4%).

Aż 2/3 ankietowanych nie zna inicjatyw lub osób działających na rzecz poprawy warunków zamieszkania. Wśród przedsięwzięć lub osób znanych mieszkańcom OR wymieniano najczęściej Radę Osiedla (26%).

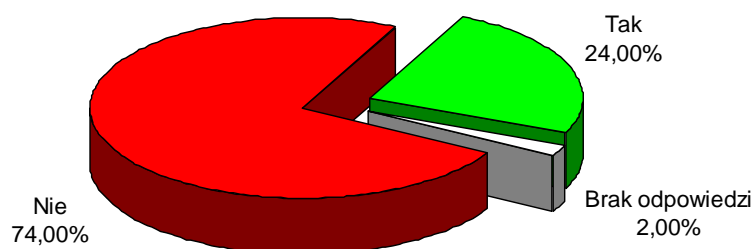
Na pytanie o skłonność do podjęcia jakichkolwiek inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy, uzyskano pozytywną deklarację 8% mieszkańców OR. Dużą grupę stanowią osoby niezdecydowane (76%).

Rysunek 11: Skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych

Osoby skłonne do podjęcia inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy (OR) oczekiwałyby przede wszystkim wsparcia finansowego. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych poprzez szkolenia może więc przyczynić się do zwiększenia odsetka osób skłonnych do podjęcia własnej działalności gospodarczej. Zaniechanie aktywności tłumaczone jest wiekiem, brakiem czasu i brakiem potencjalnych klientów.

Jak wynika z poniższego wykresu, 24% mieszkańców OR Ligota Zabrska jest zainteresowanych kontaktem z Agencją Rozwoju Lokalnego w Gliwicach, dotyczącym możliwości wsparcia inicjatyw mieszkańców dzielnicy, natomiast blisko 3/4 nie wykazuje takiego zainteresowania.

Rysunek 12: Chęć nawiązania kontaktu z ARL

Stosunkowo duża na tle innych dzielnic rozpoznawalność profilu działalności i marki ARL powinna być wykorzystana, a osoby zainteresowane powinny otrzymać wsparcie, którego oczekują.

2.2. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi

Z inicjatywy Agencji Rozwoju Lokalnego, we współpracy z Radą Osiedlową Ligoty Zabrskiej zorganizowane zostało spotkanie robocze – tzw. warsztaty z potencjalnymi partnerami samorządu do wdrażania projektów rewitalizacyjnych.

2.2.1. Uczestnicy warsztatów

Zaproszeni uczestnicy spotkania reprezentowali wszystkie liczące się lokalnie środowiska społeczne:

- Radę Osiedlową oraz radnych Rady Miejskiej,
- Szkołę – SP11,
- Policję,
- Straż Miejską,
- Organizacje pozarządowe

2.2.2. Cel i program warsztatów

Cele spotkania obejmowały:

- Dyskusję nad atutami i barierami rozwoju dzielnicy
- Wygenerowanie pomysłów na dobre projekty
- Ustalenie sposobu współpracy z Operatorem Rewitalizacji.

Dyskusja uczestników spotkania doprowadziła do oceny atutów i barier rozwojowych Ligoty Zabrskiej, zestawionej wg metody ABC³ oraz wygenerowania pomysłów na projekty infrastrukturalno-gospodarcze oraz społeczne do wdrożenia przy udziale funduszy unijnych w okresie 2007 – 2013 oraz innych zewnętrznych źródeł finansowania.

2.2.3. Wyniki spotkania

W trakcie dyskusji prowadzonej przez przedstawicieli Agencji Rozwoju Lokalnego, wskazane zostały problemy kluczowe z punktu widzenia możliwości rozwojowych dzielnicy.

Pierwszy z tych obszarów koncentruje się wokół tematyki Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, jego ustaleń i konsekwencji z tego wynikających. W czasie dyskusji wskazano jednoznacznie na potrzebę uchwalenia planu z jednoczesnym wprowadzeniem takich zmian, które umożliwiłyby rozwój budownictwa mieszkaniowego w Ligocie. Sprawa ta dotyczy głównie terenów zlokalizowanych z sąsiedztwie pawilonu meblowego „Agata”, które zgodnie z ustaleniami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Gliwice określone są jako tereny zieleni. Konieczna jest, więc zmiana funkcji tych terenów, w celu wprowadzenia funkcji mieszkaniowej tego obszaru. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla Ligoty

---

³ Metoda analizy strategicznych uwarunkowań rozwojowych zarekomendowana przez W. Kłosowskiego i J. Wardę w „*Wyspach szans*” wyd. Bielsko-Biała 2001r.

Zabrskiej został uchwalony w dniu 26.10.2006, jednakże tereny pod potencjalną zabudowę mieszkaniową określone są w nim jako zieleń – z zakazem budowy obiektów kubaturowych.

Kolejną kwestią, na którą wskazali uczestnicy warsztatów jest przyszłość giełdy samochodowej w Sośnicy. W związku z lawinowym wzrostem ruchu samochodowego dzielnicy w dniach działania giełdy, w istotny sposób spada bezpieczeństwo ruchu drogowego w dzielnicy oraz rosną uciążliwości związane z hałasem i emisją spalin, jak również w kontekście budowy węzła A4/A1. Ze strony zarządcy giełdy mieszkańcy nie otrzymują żadnych jasnych i konkretnych informacji oraz planów na przyszłość.

Trzecim problemem dyskutowanym w czasie warsztatów była kwestia przebiegu autostrady A1 i budowy węzła Sośnica/Maciejów. Ze względu na brak oficjalnych i potwierdzonych informacji dotyczących tej trasy, mieszkańcy odczuwają dyskomfort i mają poczucie niepewności związane z przyszłością swojej dzielnicy. Ich zdaniem nie jest dopuszczalne, by Ligota Zabrska stała się dzielnicą składową obsługującą autostradę. Budowa tej drogi, z drugiej strony, stanowi znakomitą szansę rozwojową dla Ligoty, albowiem jeśli w tym obszarze powstaną drogi dojazdowe i zjazd do autostrady, ograniczony zostanie peryferyjny charakter dzielnicy i stanie się ona przedsiönkiem centrum Gliwic.

Ostatnim problemem, na który wskazali mieszkańcy, jest trudna sytuacja w górniczym osiedlu mieszkaniowym. Właścicielem i zarządcą budynków jest Kompania Węglowa S.A. w Katowicach. Zarząd KW S.A. nie wykazuje zainteresowania sytuacją mieszkańców osiedla, a ich wszelkie apele, pomimo zgłaszanej chęci przejęcia budynków, pozostają bez echa. Wynika z tego wniosek, iż KW S.A. nie jest zainteresowana uwłaszczeniem mieszkańców tego osiedla.

Wśród propozycji projektów rewitalizacyjnych wygenerowanych w czasie warsztatów z partnerami społecznymi znalazło się przedsięwzięcie polegające na rozwoju biblioteki SP11 oraz utworzeniu czytelní internetowej dla społeczności Ligoty Zabrskiej. Projekt ten został umieszczony w OPR.

IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Ligota Zabrska

1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej

Cel strategiczny Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich dotyczący sfery przestrzenno-gospodarczej brzmi:

Cel 1 – Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych

Cel ten realizowany jest poprzez projekty zgłaszane do Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Projekty powinny wpisywać się w wymienione poniżej cele operacyjne.

Cel 1.1 *Zwiększenie kapitału urbanistycznego OR* – brak projektów

Cel 1.2 *Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów* – brak projektów

Cel 1.3 *Rozwój infrastruktury społecznej kulturalnej i turystycznej:*

- Utworzenie czytelni internetowej w Szkole Podstawowej nr 11

Cel 1.4 *Likwidacja uciążliwości środowiskowych* – brak projektów

Cel 1.5 *Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych* – brak projektów

Cel 1.6 *Rozwój infrastruktury technicznej* – brak projektów.

2. Działania gospodarcze

Strategiczny Cel 2 – ***Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego***

Cel realizowany jest poprzez projekty zgłaszane do Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Projekty powinny wpisywać się w wymienione poniżej cele operacyjne.

Cel 2.1 *Wzrost udziału sektorów gospodarki opartej na wiedzy oraz sektora usług w rynku pracy* – brak projektów

Cel 2.2 *Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych* – brak projektów

Cel 2.3 *Tworzenie warunków dla różnorodności branżowej zakładów i rozwoju branż zanikających* wiąże się z ww. celem 2.2 jako tworzenie bazy lokalowej pod różnorodną działalność usługową, podnoszącą standard życia i obsługi mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Wynajem pomieszczeń powinien być jednak realizowany przy uwzględnieniu priorytetów dla lokowania branż zanikających (zakłady rzemieślnicze, punkty usługowe dla ludności) – brak projektów.

Cel 2.4 *Podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych pracowników* oraz Cel 2.6 *Rozwój usług obsługi biznesu* jest realizowany w Gliwicach centralnie, nie obszarowo (w dzielnicach) dzięki działalności jednej z większych uczelni technicznych – Politechniki Śląskiej oraz nowo powołanej niepublicznej Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości. Inkubator Przedsiębiorczości działa przy Agencji Rozwoju Lokalnego przy ul. W. Pola 16, a nowe

powierzchnie Inkubatora zostaną wkrótce uruchomione przy ul. Bojkowskiej w adaptowanych obiektach po byłej kopalni Gliwice (projekt NOWE GLIWICE). Przy takim podejściu bardziej istotnym staje się problem sprawnego układu komunikacyjnego, łączącego wszystkie części miasta, w tym transportu komunikacji publicznej.

Cel 2.5 *Tworzenie nowych trwałych miejsc pracy* – brak projektów. Jest jednakże osiągnięty pośrednio poprzez realizację projektu utworzenia czytelnii internetowej, ponieważ jej pełne funkcjonowanie zakłada konieczność utworzenia 1 etatu bibliotekarza.

Cel 2.6 *Rozwój usług obsługi biznesu* – brak projektów.

3. Działania w sferze społecznej

Strategiczny **Cel 3 Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu** jest reprezentowany w Obszarowym Programie Rewitalizacji Ligoty Zabrskiej przez zadanie realizujące cel operacyjny 3.3 *Przeciwdziałanie marginalizacji grup nieuprzywilejowanych* oraz częściowo 3.2 *Przeciwdziałanie peryferyzacji osiedla*.

Projekt *Prowadzenie czytelnii internetowej dla mieszkańców osiedla w Szkole Podstawowej nr 11* obejmuje m.in. regularny zakup oprogramowania komputerowego, książek i czasopism do czytelnii, zatrudnienie wykwalifikowanej kadry, promocję czytelnictwa.

4. Zestawienie projektów zgłoszonych do Obszarowego Programu Rewitalizacji Ligoty Zabrskiej

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny koszt
1/1.3	Szkoła Podstawowa nr 11 ul. Pocztowa 31 44-100 Gliwice	Utworzenie czytelnii internetowej w Szkole Podstawowej nr 11	Powierzchnia budynku zmodernizowana na cele edukacyjne	50 m ²	liczba osób korzystających z obiektu	53,0
2/3.3	Szkoła Podstawowa nr 11 ul. Pocztowa 31 44-100 Gliwice	Prowadzenie czytelnii internetowej dla mieszkańców osiedla w Szkole Podstawowej nr 11	Liczba miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektu Liczba osób korzystających z obiektu	1) 1 2) 500	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba osób korzystających z obiektów dydaktycznych;	96,0

V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa

Uzyskanie dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, na projekty związane z mieszkalnictwem, możliwe jest w przypadku, gdy zjawiska społeczne, gospodarcze oraz tkanka miejska charakteryzują się parametrami gorszymi, aniżeli poziom referencyjny ustalony przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR). Zestawienie wskaźników umieszczono w tabeli poniżej.

W działania w sferze mieszkalnictwa wpisuje się jedynie realizacja zadań związanych z zastąpieniem azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu.

Tabela 13: Poziom referencyjny wskaźników, określony przez MRR

	Stopa długotrwałego bezrobocia	Klienci OPS na 1000M	Przestępstwa na 1000M	Aktywność gospodarcza (firmy na 100M)	Odsetek budynków sprzed 1989
POZIOM REFERENCYJNY	3,7%	52	39,3	9,1	88%

Źródło: opracowanie własne

W trakcie aktualizacji nie zgłoszono do OPR Ligota Zabrska żadnych projektów związanych z mieszkalnictwem.

VI. Indykatory plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Ligoty Zaburskiej

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
1/1.5	SP11 / Miasto Gliwice	53,00	53,00	53,00	7,95	0,00	0,00	45,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2/3.3	SP11 / Miasto Gliwice	96,00	96,00	96,00	4,80	9,60	0,00	81,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ŁĄCZNIE WG ŹRÓDEŁ:		149,00	149,00	149,00	12,75	9,60	0,00	126,65	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

VII. System wdrażania

1. System okresowej aktualizacji Programu

Program ma charakter operacyjny i – w procesie zarządzania rewitalizacją obszarów miejskich – stanowi część fazy planowania przekształceń społeczno – gospodarczych oraz funkcjonalno – przestrzennych. Program Rewitalizacji stanowi więc instrument Strategii Miasta i powinien zostać poddany uchwalonym przez Radę Miejską procedurom jej wdrażania. W szczególności dotyczy to następujących aspektów zarządzania:

- określenia cyklu aktualizacji Programu przez podmioty odpowiedzialne za implementację,
- określenia systemu monitoringu, sprawozdawczości i oceny efektów Programu.

Strategia Rozwoju Miasta Gliwice zawiera ściśle wskazówki w odniesieniu do fazy wdrożeniowej. System wdrożenia Strategii zakłada, że Prezydent Miasta m.in. nadzoruje realizację działań operacyjnych przez wskazanych w Strategii koordynatorów. Koordynatorzy działań operacyjnych zapewniają organizacyjną i techniczną realizację działań operacyjnych poprzez to, że:

- przedstawiają charakterystykę działania operacyjnego do Biura Rozwoju Miasta UM odpowiedzialnego za monitoring realizacji zapisów Strategii,
- zgłaszają zadania dla działań operacyjnych do Wieloletniego Planu Inwestycyjnego oraz projektu Budżetu Miasta,
- koordynują realizację działań operacyjnych na wszystkich etapach, łącznie z etapem prac nad przygotowaniem wymaganych dokumentacji, ekspertyz i badań, tj. m.in. koncepcji lub programów, studiów wykonalności, ocen wpływu na środowisko, konsultacji społecznych,
- składają sprawozdania z realizacji działań operacyjnych do Biura Rozwoju Miasta UM,
- współpracują z komórkami odpowiedzialnymi UM w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań operacyjnych.

Kluczowym zagadnieniem w określeniu systemu wdrożenia Programu jest określenie struktury organizacyjnej i modelu funkcjonowania podmiotu zarządzającego (koordynatora działań operacyjnych), szczególnie w kontekście potrzeb współpracy z lokalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi.

Mając na uwadze specyfikę Programu Rewitalizacji przyjąć należy, że aktualizacja Programu będzie prowadzona nie rzadziej niż w okresie 2 - 3 letnim. W trakcie aktualizacji, zaistnieje możliwość wprowadzenia modyfikacji Programu w zakresie:

- korekty przebiegu granic Obszaru Rewitalizacji,
- dostosowania celów i instrumentów Programu do zmian społeczno – gospodarczych i kontekstu planistycznego (w perspektywie uchwalania zmian do Narodowej Strategii Spójności oraz do Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013),

- wprowadzania nowych zadań – działań, wynikających m.in. z pogłębienia społecznego rozumienia procesu rewitalizacji obszarów miejskich przez mieszkańców Gliwic lub otwarcia nowych źródeł finansowania tego typu przedsięwzięć.

Przyjęcie formuły aktualizacji zależeć będzie w znacznym stopniu od przyjętych standardów zarządzania, wdrażania i monitoringu tak Programu, jak i całego procesu rewitalizacji. Poniżej zaprezentowano propozycję rozwiązania w tym zakresie.

2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający

System wdrażania Obszarowego Programu Rewitalizacji wskazuje i określa prawną formę zarządzających programem.

Programy rewitalizacji mają charakter operacyjny i jako takie powinny identyfikować struktury organizacyjne wdrażające planowane: cele, działania, zadania i ustalenia. Wśród struktur organizacyjnych wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki realizujące poszczególne zadania/projekty,
- podmioty zarządzające, czyli jednostki koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Dla określenia systemu wdrażania Programu, kluczowe znaczenie mają podmioty nim zarządzające. Istnieją przy tym następujące struktury organizacyjne, które są bezpośrednio zaangażowane w zarządzanie Programem:

- organy gminy, powołane do zarządzania samorządem miejskim, na podstawie ustawowego umocowania (Rada Miejska, Prezydent Miasta),
- komórka Urzędu Miasta mająca w swoim zakresie działania zarządzanie rozwojem miasta, na podstawie regulaminu organizacyjnego,
- specjalny podmiot zarządzający Programem – Operator.

Niepodważalna rola **organów Miasta** w zarządzaniu Programem polega na jego ukierunkowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju. Odnosi się to szczególnie do kontekstu celów przygotowania Programu (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju Miasta, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Zgodnie z systemem wdrażania przyjętym dla Strategii Rozwoju Miasta należy założyć, iż rola organów Miasta dla Obszarowego Programu Rewitalizacji będzie przedstawiała się następująco:

Do wyłącznych kompetencji Rady Miejskiej zastrzeżone zostaje:

- uchwalenie Programu Rewitalizacji,
- nadzór nad wdrażaniem Programu,
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Programu, przedstawionych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta, w tym zatwierdzanie nowych instrumentów wdrażania programu.

Do kompetencji Prezydenta Miasta należeć będzie:

- realizacja zapisów Programu m.in. poprzez wybór Operatora Programu Rewitalizacji i nadzór nad jego działalnością oraz zapewnienie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Programie, zgodnie z założonym udziałem Miasta,
- podejmowanie decyzji o potrzebie weryfikacji Programu, m.in. na podstawie wniosków zarówno samego Operatora, jak i wniosków wydziałów i jednostek miejskich, a także partnerów społeczno-gospodarczych,
- zarządzanie instrumentami wdrażania procesów rewitalizacji określonymi w Programie.

Wdrożenie Programu Rewitalizacji wymaga także szeregu działań, o charakterze wykonawczym, które powinny stanowić wyłączne zadanie jednostki, określanej w literaturze tematu, jako „Operator Programu Rewitalizacji”.⁴

Zadania Operatora obejmują następujące elementy zarządzania Programem:

- aktualizację i kontynuację procesu planowania, w szczególności – w odniesieniu do zadań ujętych na kolejny podokres programowania 2010-2013 i kolejną perspektywę finansową 2014-2020, ale również w odniesieniu do poszerzenia Programu o działania realizowane w ramach mikroprogramów społecznych lub uwzględniające inne niż wynikające z Regionalnego Programu Operacyjnego, tak źródła finansowania, jak i kategorie projektów,
- realizację Programu, w rozumieniu koordynowania i animowania działań administracji i Beneficjentów Zewnętrznych, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych (Miasta) i zewnętrznych (RPO), a także spójności Programu,
- organizację procesu upowszechnienia Programu i komunikacji społecznej, poza ścisłe grono osób, związanych z Samorządem Gliwic (organizacje pożytku publicznego, przedsiębiorcy, spółdzielnie mieszkaniowe, struktury partnerstwa publiczno – prywatnego, mieszkańcy Miasta),
- monitorowanie realizacji Programu,
- opracowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów Programu.⁵

Operator powinien jednocześnie dysponować mechanizmami motywacyjnymi (szczególnie finansowymi), mogącymi zainteresować beneficjentów, użytkowników i potencjalnych inwestorów, a także pozwalającymi wzmacniać wiarygodność Programu i wykazywać ww. podmiotom ich interes w przystąpieniu do niego. Podjęcie decyzji oraz zapewnienie źródeł finansowania tych mechanizmów leżeć będzie w gestii Władz Samorządowych. Jednocześnie Operator powinien mieć względną swobodę w dysponowaniu tymi środkami.

Zdaniem ekspertów rewitalizacji „...zadaniem tej instytucji (operatora) byłoby więc ułatwienie realizacji projektów (przygotowanie i uwiarygodnienie studiów wykonalności, uzyskiwanie pożyczek remontowych w banku, subwencji niezbędnych do „domknięcia” studium wykonalności projektu remontu, mobilizowanie inwestorów i wykonawców, pomoc w zamianie mieszkań, przesiedleniach. Tak rozumiany operator pobudza dynamikę

---

⁴ Por. K. Skalski, „Rewitalizacja a aktywizacja regionu”, Urbanista, Nr 3/03, s. 24-25 i inne publikacje na stronach Forum Rewitalizacji: www.fr.org.pl.

⁵ Por. propozycje zawarte w dalszej części rozdziału

programu, lecz nie rości sobie prawa ani do zastępowania właścicieli, ani do kumulowania ich majątku na jakikolwiek okres. Nie wyklucza to faktu, że w konkretnych umowach z właścicielami (we wszystkich sektorach własności) może na podstawie indywidualnej umowy stać się również inwestorem zastępczym.”⁶

Zakres zadań Operatora Rewitalizacji obejmuje zatem również działania, wymagające wiedzy i doświadczenia, obejmujące m.in.:

- problematykę badań ankietowych,
- przygotowanie biznes – planów i studiów wykonalności zadań, pod kątem wymagań regionalnego programu operacyjnego,
- koordynację publicznych i prywatnych programów inwestycyjnych wraz z ich finansowaniem i wdrażaniem,
- zarządzanie kwestiami społecznymi, dotyczącymi: przesiedleń, współpracy z pracownikami służb socjalnych, współpracy między różnymi partnerami rynku mieszkaniowego w sektorze socjalnym,
- kwestie bezrobocia i marginalizacji społecznej oraz włączania się w programy zatrudnienia bezrobotnych,
- animowanie partnerstwa różnych podmiotów, a w tym: ich identyfikację, określanie grup interesów, zarządzanie konfliktami interesów i ich usuwanie, prowadzenie mediacji i dochodzenie do konsensusu,
- wymagania Unii Europejskiej w odniesieniu do wspierania rozwoju regionalnego w kwestiach: sposobów finansowania programów rewitalizacji, zasad udziału poszczególnych partnerów, etc.⁷

Biorąc pod uwagę opisane wymagania powyżej oraz pożądaną elastyczność działania, wyborem optymalnym z punktu widzenia możliwości sprawowania nadzoru oraz sprawności wdrażania Programu, jest powierzenie funkcji Operatora spółce z większościowym udziałem Miasta lub spółce komunalnej.

Usytuowanie Operatora w spółce z większościowym udziałem Miasta pozwala z jednej strony na bezpośredni nadzór samorządu miejskiego nad wypełnianiem obowiązków tego podmiotu, a z drugiej na zapewnienie samodzielności organizacyjnej i klimatu współpracy. Jednocześnie nie bez znaczenia jest fakt zdolności organizacyjnych Operatora przy wdrażaniu procesu rewitalizacji zarówno w przyszłych okresach programowania, jak i w szerokim zakresie obejmującym tzw. mikroprogramy społeczno-gospodarcze.

W chwili obecnej, korzystne z punktu widzenia Władz Miasta byłoby umocowanie jako Operatora Programu Agencji Rozwoju Lokalnego spółka z o. o. , która już od kilku lat z powodzeniem zajmuje się animacją społeczno-gospodarczą Gliwic, poprzez wdrażanie instrumentów rozwoju gospodarczego (w postaci m.in. inkubatora przedsiębiorczości) oraz prowadzoną działalnością szkoleniowo-doradczą, w tym w zakresie programowania rozwoju. Dotychczasowe doświadczenia tego podmiotu we współpracy z różnymi partnerami oraz w prowadzeniu szerokiego zakresu działalności, kierowanej również do lokalnych społeczności, powinny pozwolić na zbudowanie zaufania zarówno ze strony władz samorządowych, jak mieszkańców i Beneficjentów Zewnętrznych Programu.

---

⁶ K. Skalski, „Rewitalizacja ...”, op. cit.

⁷ Opracowano na podstawie: A. Czyżewska, „Finansowanie programów rewitalizacji z Funduszy Strukturalnych”, Świat Nieruchomości nr 39, KIN, Kraków 2003.

VIII. Sposób monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

1. System monitorowania Programu Rewitalizacji

W celu racjonalnego, sprawnego i efektywnego wykorzystania środków strukturalnych, Unia Europejska nakłada na państwa członkowskie, obowiązek monitorowania wydatków i efektów rzeczowych wdrażania programów operacyjnych. Źródła literaturowe definiują monitorowanie jako proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzeżenia o ewentualnych nieprawidłowościach.

W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Programu Rewitalizacji. Na system monitoringu składa się element instytucjonalny oraz instrumentalny.

1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu Programu Rewitalizacji zaliczyć należy w szczególności:

- W odniesieniu do monitoringu projektów, otrzymujących wsparcie w ramach RPO:
  - Regionalny Komitet Monitorujący,
  - Zarząd Województwa Śląskiego,
  - Zespół ds. monitoringu w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Zespół ds. przepływów finansowych w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Beneficjenci Regionalnego Programu Operacyjnego.
- W odniesieniu do monitoringu Programu Rewitalizacji:
  - Radę Miejską w Gliwicach,
  - Prezydenta Miasta Gliwice,
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji;
- W odniesieniu do monitoringu projektów ujętych w Obszarowym Programie Rewitalizacji:
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę, nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników Programu Rewitalizacji, szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w nim projektów, w tym przygotowywania i przedkładania okresowych, rocznych

i końcowych sprawozdań z ich realizacji. W przypadku projektów współfinansowanych w ramach RPO obowiązkowa jest sprawozdawczość na rzecz Urzędu Marszałkowskiego, w przypadku pozostałych przedsięwzięć – na rzecz instytucji finansujących.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników, będzie Operator Programu, a w odniesieniu do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych rewitalizacji Rada Miejska oraz Prezydent Miasta.

Rola Operatora Programu obejmuje jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość dotyczącą tzw. mikroprogramów społeczno - gospodarczych, tworzonych dla rozwiązywania konkretnych spraw z konkretnymi partnerami w wyznaczonych lokalizacjach. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane będą przez Operatora Prezydentowi Miasta w cyklach kwartalnych i w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego Programu Rewitalizacji przedkładanego corocznie Radzie Miejskiej.

Jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów, zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy beneficjent Programu. Z drugiej strony mogą włączać się w proces monitorowania, w związku z udostępnianiem przez nie danych o stanie spraw, prowadzonych przez Miasto i jego jednostki, a dotyczących inwestycji, zgłoszonych jako projekty do Programu Rewitalizacji.

1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania pomocy – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu.

Zgodnie z zasadami przyjętymi w *Uszczegółowieniu RPO* w zależności od charakteru dostarczanych danych, rozróżnia się monitoring rzeczowy i finansowy. Zakłada się przyjęcie tej systematyki dla Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów. Monitoring postępu rzeczowego koncentruje się na realnych efektach programu, osiągniętych wraz z postępowaniem w realizacji projektów. Monitoring postępu rzeczowego prowadzony będzie w oparciu o dane dostarczane przez beneficjentów końcowych, składane do Instytucji Zarządzającej RPO wraz z wnioskami o płatność (część sprawozdawcza wniosku). Część sprawozdawcza wniosku o płatność powinna być również dostarczona Operatorowi Programu Rewitalizacji. Część monitoringowa wniosku o płatność stanowić będzie zestandaryzowany dokument, określony w Krajowych wytycznych dotyczących sprawozdawczości w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienie na lata 2007-2013.

W przypadku projektów nie objętych dofinansowaniem unijnym, dokumenty monitoringowe składane będą instytucjom finansującym oraz Operatorowi Programu.

Zgodnie z *Uszczegółowieniem RPO* oraz wytycznymi Komisji Europejskiej, dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych,
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych.

Wskaźniki formułowane są już w trakcie opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów.

Studia wykonalności projektów stanowią zatem podstawę do monitorowania efektów rzeczowych przez odpowiednie podmioty.

Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Na poziomie Programu Rewitalizacji zakłada się monitoring finansowy zgodnie z zapisami zawartymi Uszczegółowienia RPO.

Oznacza to, iż odbywa się on w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są:

- Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej RPO (Urzędowi Marszałkowskiemu) przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach RPO,
- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez beneficjentów Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne i niepubliczne źródła finansowania, w tym środki Miasta,
- Prezydentowi Miasta – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji, a w odniesieniu do projektów miejskich – z realizacji poszczególnych projektów,
- Radzie Miejskiej – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu Rewitalizacji.⁸

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/EFSD,

---

⁸ Por.: Niżej. Te rozwiązania przyjęto również dla sprawozdawczości kompleksowej (obejmującej monitoring rzeczowy).

- krajowego wkładu publicznego: ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet Miasta, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne),
- środków z pożyczek na prefinansowanie,
- środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Rozwoju Rady Europy, Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, itp.
- środków prywatnych,
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na okres następny.

1.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Programu.

Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku Obszarowego Programu Rewitalizacji są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania, tu: Rada Miejska, Prezydent Miasta, Operator Programu, beneficjenci,
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów szczegółowych oraz całego Programu,
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne / o refundację,
- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać dane zgodnie z wymogami RPO w tym zakresie, a w szczególności:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu;
  - na poziomie Programu: informacje dotyczące: zgłoszonych do realizacji projektów, zawartych umów lub podjętych decyzji o dofinansowaniu, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - na poziomie projektu: stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków, o ile nie będzie to stanowić tajemnicy handlowej (tylko w przypadku projektów finansowanych ze środków prywatnych),
- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym - dla sprawozdań okresowych lub rocznych;

- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji projektu lub Programu (tylko w przypadku projektów finansowanych ze źródeł unijnych),
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji (j.w.);
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i oddziaływania.

Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, wobec którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie Programu. Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14: Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	Okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub po zakończeniu projektu	Beneficjent	Prezydent Miasta (projekty miejskie); Operator Programu (wszystkie projekty); Instytucja Zarządzająca RPO (projekty dofinansowane z EFRR/EFSD);
Cel szczegółowy	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie działania	Operator	Prezydent Miasta
Cel główny	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Operator	Prezydent Miasta, Rada Miejska
Program Rewitalizacji	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Prezydent Miasta lub Operator	Rada Miejska

Źródło: Opracowanie Noworól Consulting

2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ocena (ewaluacja) Obszarowego Programu Rewitalizacji pozwala oszacować oddziaływanie samego Programu, jak i pomocy publicznej, w tym pomocy strukturalnej Unii Europejskiej w odniesieniu do założonych celów.

Zgodnie z literaturą, wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Uszczegółowienie RPO mówi ponadto, iż. celem funkcjonowania systemu monitorowania jest dostarczanie ciągłej i bieżącej oceny postępów realizacji Programu. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość / trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania Programu.

Zgodnie z interpretacją przedstawioną w tym dokumencie i przyjętą dla ewaluacji niniejszego Programu, ocena bada sam program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

2.1. Rodzaje oceny

Proponuje się, by system i rodzaje oceny Programu odpowiadały metodologii zawartej w dokumentach programowych. Pozwoli to na wykorzystanie do oceny, opisanego powyżej, systemu sprawozdawczości.

Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Obszarowego Programu i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*). Ogólnie – ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę SWOT rozwoju Miasta i obszarów rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności Obszarowego Programu Rewitalizacji z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja Programu winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

W sytuacji opracowania Obszarowego Programu Rewitalizacji po raz pierwszy, nie istnieje możliwość odniesienia się do ocen poprzedniego okresu programowania. Za podstawę oceny *ex-ante* Programu Rewitalizacji, traktować należy opis identyfikacji problemów wybranego obszaru Miasta, przedstawiony syntetycznie w rozdziale: „Analiza obszaru”.

Pierwszą pełną ocenę *ex-ante* Programu przeprowadzić winien Operator Rewitalizacji, posiadając pełną informację o celach, działaniach i projektach włączonych do OPR. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen *ex-ante* wiązać się będzie z aktualizacją Programu, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Operatora Programu.

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Celem oceny *mid-term* będzie określenie średniookresowych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji tej wynikać powinny wskazania odnośnie ewentualnej modyfikacji programu pod kątem zmieniających się warunków jego wdrażania, zdefiniowania nowych celów lub modyfikacji istniejących lub gruntownej reorientacji programu. Za organizację procesu ewaluacji średniookresowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem przedstawicieli Prezydenta Miasta. Ocenę przeprowadzić

powinni niezależni ewaluatorzy. W ramach tej ewaluacji powinno być również zbadane zachowanie zgodności celów programu z politykami horyzontalnymi UE, jak również ze Strategią Rozwoju Miasta i innymi krajowymi dokumentami strategicznymi. Ocena średniokresowa powinna rozpocząć się najpóźniej w pierwszych dwóch latach drugiej połowy okresu wdrażania programu (2010-2011).

Ocena na zakończenie Programu (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju Miasta, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu. Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem Prezydenta Miasta i Rady Miejskiej, jako organu przyjmującego wyniki oceny. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, podobnie jak dla ZPORR, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania.

Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia powyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Miejska, Prezydent Miasta oraz Operator mogą inicjować bieżącą ocenę Obszarowego Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

2.2. Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny Programu Rewitalizacji, przyjąć należy dobre kryteria stosowane przy ocenie ZPORR w latach 2004-2006, do których należą:

- **Trafność** – kryterium, pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele Programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie Obszaru Rewitalizacji, Miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*.
- **Efektywność** – kryterium, pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” Programu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- **Skuteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
- **Użyteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada potrzebom grup docelowych.
- **Trwałość** – kryterium, pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu, będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości Programu w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza

realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu Programu, można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

Kryteria powyższe będą miały zastosowanie dla wszystkich projektów wpisanych w OPR, bez względu na ich źródła finansowania. W przypadku przedsięwzięć prywatnych bez zaangażowania środków unijnych nie będą one rodzić sankcji prawnych przewidzianych w przepisach związanych np. z niewłaściwym wykorzystaniem dotacji. Będą służyły wyłącznie do oceny skuteczności wdrażania Programu.

2.2.1. Zaangażowane podmioty i ich rola w procesie oceny programu

Do obowiązków Operatora Programu Rewitalizacji w zakresie należy:

- organizowanie i nadzorowanie ewaluacji,
- udostępnianie informacji niezbędnych do wykonania badania,
- zapewnienie, że wyniki przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane.

Operator Programu opowiadać będzie również za:

- przygotowanie oceny *ex-ante*,
- współpracę z uczestnikami procesu rewitalizacji w zakresie organizacji oceny *ex-post*,
- inicjowanie badań nad efektywnością wykorzystywanych instrumentów i systemów wdrażania (ocena bieżąca),
- gromadzenie informacji o przeprowadzonych ocenach i badaniach oraz raportów prezentujących ich wyniki,
- przyjmowanie raportów z oceny,
- wykorzystywanie wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych we wdrażaniu Programu,
- opracowywanie sposobów oraz nadzorowanie wykorzystania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych przez beneficjentów Programu,
- udostępnianie danych oraz zgromadzonych dokumentów w ramach monitoringu, w tym okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Programu,
- udostępnianie wiedzy posiadanej przez osoby odpowiedzialne za zarządzanie poszczególnymi elementami Programu, poprzez umożliwienie ewaluatorom przeprowadzenia z nimi wywiadów.

W procesie oceny Programu **Prezydent Miasta**:

- podejmuje decyzję o podjęciu ocen uzupełniających,
- nadzoruje działania Operatora w zakresie ewaluacji,
- zatwierdza raporty ewaluacyjne,
- udostępnia wiedzę na temat Programu.

W procesie oceny Programu **Rada Miejska** odpowiada za:

- ustalanie standardów ewaluacji Programu Rewitalizacji,
- ostateczne zatwierdzanie wyników oceny Programu.

2.2.2. Zarządzanie oceną

Ewaluacje Obszarowego Programu Rewitalizacji przeprowadzane powinny być przez zewnętrznych ewaluatorów, wybieranych przez Operatora lub Prezydenta Miasta w drodze przetargu. Badania przeprowadzane będą zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego we współpracy z Radą Miejską. Priorytety te zostaną sformułowane w projekcie ewaluacji i zapisane w warunkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji zaprezentowane zostaną w formie raportu, zawierającego rekomendacje, które wykorzystane zostaną przy realizacji Programu.

Roczny plan ewaluacji

Ewaluacje przeprowadzane być powinny na podstawie planu ewaluacji, sporządzanego przez Operatora w porozumieniu z Prezydentem Miasta i Radą Miejską. Plan zawierać będzie ilość, terminy oraz w zarysie charakter przewidywanych ewaluacji.

W celu inicjowania partnerstwa, także w procesie ewaluacji Programu, proponuje się powstanie ciała doradczego (powoływanego przez Prezydenta Miasta spośród radnych miejskich oraz przedstawicieli beneficjentów Programu), do którego zadań należeć będzie:

- pomoc przy formułowaniu zagadnień i pytań do ewaluacji,
- pomoc w sformułowaniu warunków kontraktu,
- ułatwienie ewaluatorowi dostępu do informacji potrzebnych do przeprowadzenia badań,
- systematyczne akceptowanie przeprowadzonych etapów ewaluacji,
- przeprowadzenie oceny jakości ewaluacji (np. zaopiniowanie wstępnej wersji raportu),
- opiniowanie raportu końcowego z ewaluacji.

Projekt ewaluacji

Przed każdą oceną sporządzony zostanie projekt ewaluacji, określający potrzeby związane z zamawianym badaniem. Projekt ewaluacji zawierać winien następujące elementy:

- opis przedmiotu ewaluacji,
- pytania ewaluacyjne,
- kryteria ewaluacji,
- wskaźniki ewaluacyjne,
- metody badawcze,
- opis próby badawczej,
- format raportu.

Wstępny projekt ewaluacji sporządzany będzie przez Operatora i stanowić będzie podstawę do negocjacji warunków kontraktu oraz dyskusji z ewaluatorem zewnętrznym. Końcowym produktem ewaluacji jest raport ewaluacyjny, przekazywany Prezydentowi Miasta oraz Operatorowi Programu. Raport ewaluacyjny zawierać powinien następujące elementy:

- przedmiot badania i kontekst ewaluacji – w celu zaprezentowania tego, co i w jakich okolicznościach było badane,
- procedurę badawczą – koncepcja oceny, jej projekt i stosowane metody,

- wyniki badania i przedstawienie zebranych podczas ewaluacji danych – informacja o zebranych danych, interpretacja danych, wyniki badań,
- wnioski z ewaluacji – z uwzględnieniem specyfiki badanego obszaru, traktując ewaluowany obszar jako całość, pokazując zarówno zalety, jak i słabości,
- rekomendacje – zalecenia i sugestie ułatwiające podejmowanie decyzji.

Raport podlega ocenie i opinii ciała doradczego oraz zatwierdzeniu przez Radę Miejską. Raport będzie udostępniony grupie odbiorców, zgodnie ze sporządzoną listą odbiorców ewaluacji. Wyniki ewaluacji powinny być również dostępne na żądanie.

2.3. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Rola partnerskiej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów miejskich (w tym przy wdrażaniu Programu Rewitalizacji oraz realizacji ujętych w nim projektów) jest szczególnie podkreślana w dokumentach programowych Unii Europejskiej (Strategiczne Wytyczne Wspólnoty) oraz RPO i wszelkich związanych z nim wytycznych. Wybór formuły, w jakiej odbywać się będzie tworzenie zasad oraz realizacja samego partnerstwa, pozostawiono jednak władzom i społecznościom lokalnym.

W niniejszym Programie podstawową rolę w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odegrać winien podmiot zarządzający – Operator Programu. Proponowany status prawny Operatora, jako spółki z większościami udziałem Miasta, np. ARL sp. z o.o., wobec dotychczasowych działań spółki, stanowiłby realizację zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji (współpraca z przedsiębiorcami oraz partnerami lokalnymi na etapie tworzenia Programu).

W trakcie realizacji Programu musi zostać zapewnione wdrażanie instrumentów budowy i funkcjonowania szeroko rozumianego partnerstwa.

Opierać się ono może na wykorzystaniu następujących instrumentów:

- Stworzenie w ramach działalności Operatora Programu tzw. One Stop Centre (Centrum Jednej Wizyty), pozwalającego w jednym miejscu i niedługim czasie na uzyskanie pełnej informacji o:
  - możliwościach zainwestowania,
  - możliwościach pozyskania partnera,
  - ofertach dzierżawy, najmu lokali użytkowych lub poddzierżawy, podnajmu lokalu lub pomieszczeń, w powstających w ramach Programu powierzchniach publicznych i użytkowych (komercyjnych, ale także związanych z możliwością podnajmu innej organizacji pozarządowej powierzchni w siedzibie/obiekcie organizacji, biorącej udział w Programie),
  - przetargach i konkursach ofert organizowanych w ramach realizacji Programu.
- Uwzględnianie w rutynowej pracy Urzędu Miejskiego w Gliwicach potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Programu Rewitalizacji. Bezpośrednio łączy się to z możliwością wykorzystywania Programu do poszerzania bazy inwestycji publicznych, oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji miejskich inwestycji.

- Stworzenie procedur wprowadzania nowych inwestycji do Wieloletnich Planów Inwestycyjnych, które to procedury uwzględnią podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe z Obszaru Rewitalizacji przy opracowaniu programu projektów oraz możliwych sposobów ich finansowania.
- Wykorzystanie stron internetowych Miasta m.in. do:
  - Public Relations Programu Rewitalizacji w pełnym, opisanym poniżej zakresie,
  - informowania o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami (aktualizacja Programu),
  - prowadzenia bazy „Znajdź partnera do projektu”,
  - informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji, spoza RPO.
- Inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych ustaleń z ramach regionalnego programu operacyjnego województwa śląskiego w następnym okresie programowania, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania) z udziałem: przedstawicieli władz Miasta, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora oraz innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych, itp.).

3. Public Relations programu rewitalizacji

3.1. Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR

Plan promocji przygotowany przez Operatora Programu i zatwierdzony przez Prezydenta Miasta, a także realizacja przez beneficjentów planu promocji każdego projektu, który ujęto w niniejszym Programie i który pozyskał dofinansowanie w ramach RPO, odpowiadać winny zaleceniom dotyczącym promocji unijnych źródeł finansowania, określonych w dokumentach programowych oraz podręcznikach, dokumentach i wytycznych. Powinny być zgodne szczególnie z zapisami Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Szczegółowe zasady dotyczące prowadzenia działań informacyjnych zostaną przygotowane przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym we współpracy z instytucjami zaangażowanymi jego wdrażanie w ramach Planu Komunikacji Programu, Strategii Komunikacji dla Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce 2007-2013 oraz Strategii Marki Funduszy Europejskich w Polsce.

Wszyscy beneficjenci, objęci Programem Rewitalizacji, którzy uzyskają wsparcie ze środków funduszy strukturalnych są zobowiązani do stosowania odpowiednich środków informowania i promocji w zależności od charakteru realizowanego projektu.

Do instrumentów tych należą:

- dyplomy, certyfikaty;
- tablice reklamowe (billboardy) – informujące o zakresie realizowanego projektu i wsparciu ze strony funduszy strukturalnych, muszą być umieszczane w miejscach inwestycji infrastrukturalnych, których całkowity koszt wynosi ponad 3 mln euro

w przypadku projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). W ciągu 6 miesięcy od zakończenia prac inwestycyjnych tablica reklamowa / billboard powinna zostać zastąpiona tablicą pamiątkową;

- stałe tablice pamiątkowe, których celem jest pozostawienie trwałej informacji o wsparciu inwestycji ze środków strukturalnych – umieszczać je należy w miejscach publicznych po zakończeniu realizacji projektu (jeżeli wkład publiczny w projekt przekracza sumę 500 000 EUR);
- umieszczanie emblematu UE, logo funduszy strukturalnych oraz logo województwa śląskiego na wszystkich dokumentach oraz materiałach promocyjnych i informacyjnych związanych z realizacją projektów.

Szczegółowe regulacje dotyczące środków informacyjnych w zakresie promocji projektów przez beneficjentów zostaną określone w szczegółowych wytycznych przygotowywanych przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym.

W przypadku projektów realizowanych przy udziale środków innych niż unijne, zaleca się, by na tablicy informacyjnej umieścić zapis, iż przedsięwzięcie jest realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji. Wskazanie źródeł finansowania i ich procentowego wkładu nie jest obligatoryjne, chyba że instytucje finansujące postanowią inaczej. Po rozpoczęciu inwestycji w ramach OPR, inwestor powinien powiadomić o tym fakcie Operatora Rewitalizacji.

3.2. Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji

Plan *Public Relations* (PR) i promocji Obszarowego Programu Rewitalizacji, ustalony powinien zostać przez Operatora Programu i określać:

- cele działań informacyjnych i promocyjnych,
- potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych,
- strategię informowania i promocji.

Oprócz Operatora, instytucjami odpowiedzialnymi za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu realizacji Programu winni być:

- Urząd Miejski i jego jednostki organizacyjne, biorące udział w przygotowaniu, wdrażaniu i ewaluacji Programu (zakres zależy od przyjętego statusu i formy Operatora),
- Beneficjenci Zewnętrzni i partnerzy Programu.

Podobnie jak dla promocji Regionalnego Programu Operacyjnego, przyjąć należy dwa podstawowe cele działań informacyjnych i promocyjnych, realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji:

- skuteczne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach zgłoszenia projektów do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji oraz o obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach Programu Rewitalizacji.

Rola Operatora w działalności promocyjnej i PR powinna obejmować dwa obszary problemowe:

- przygotowanie i bezpośrednio realizowanie przyjętego planu promocji, dysponowanie środkami finansowymi i odpowiedzialność za efekty działalności promocyjnej i PR Programu Rewitalizacji, jako całości;
- nadzór, pomoc w działaniach promocyjnych, związanych z realizacją poszczególnych projektów, uwzględnionych w Obszarowym Programie Rewitalizacji oraz koordynacja działań promocyjnych poszczególnych beneficjentów, w celu uzyskania efektu synergii i uniknięcia rozproszenia lub wręcz konkurencyjności podejmowanych działań (np. organizacji podobnych imprez w tym samym terminie).

Operator Programu wyznaczy osoby odpowiedzialne za działania informacyjne i promocję, oraz wskaże imiennie osoby udzielające wszelkich informacji o wdrażaniu Programu oraz sposoby kontaktu z tymi osobami. Informacje o odpowiedzialnych osobach i sposobach kontaktu z nimi zostaną upublicznione.

Określenie grup docelowych działań PR Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ze względu na zintegrowany charakter Programu, zasięg terytorialny i rangę realizacji jego celów, do grup docelowych działań PR zaliczyć należy:

- Społeczeństwo (wspólnota mieszkańców Gliwic), z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz kierowanych do mieszkańców obszarów Miasta nie objętych Programem;
- Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu i jego kolejnych aktualizacji (podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach RPO oraz podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach działań komplementarnych, nie objętych dofinansowaniem w ramach tego działania);
- Partnerów społeczno-gospodarczych – partnerów beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu;
- Organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze;
- Właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa śląskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- Media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Określenie sfer zadaniowych promocji i PR Programu Rewitalizacji⁹

Proponuje się przyjęcie następujących sfer działalności promocyjnej i PR:

- Służba informacyjna, jako sfera związana z rozpowszechnianiem oraz nagłaśnianiem informacji, bez skupiania się na określonej grupie docelowej, głównie za pośrednictwem masmediów;

---

⁹ Przy formułowaniu sfer zadaniowych PR adaptowano systematykę przedstawioną w: T.Goban-Klas „Public Relations czyli promocja reputacji. Pojęcia, definicja, uwarunkowania”. Wydawnictwo Business Press, Warszawa.

- Relacje inwestycyjne – podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami);
- Relacje finansowe – nawiązywanie i podtrzymywanie dobrych kontaktów z instytucjami finansowymi, takimi, jak:
  - fundusze strukturalne, instytucje wdrażające, pośredniczące, zarządzające,
  - banki, inne instytucje finansowe (kredytowe, ubezpieczeniowe, poręczeniowe);
- Relacje ze społecznościami lokalnymi;
- Relacje z władzami;
- Organizacja imprez promocyjnych;
- Ogłoszenia i reklamy płatne;
- Analizy i badania (odbioru społecznego Programu).

Określenie instrumentów promocji i PR Programu Rewitalizacji

Poniżej przedstawiono propozycje działań i instrumentów promocyjnych oraz PR, z uwzględnieniem zarysowanych powyżej sfer zadaniowych.

3.3. *Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi*

Proces informowania o Programie Rewitalizacji powinien mieć charakter dwukierunkowy, to znaczy pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii. Plan promocji powinien zatem realizować zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami.

I tak, wśród instrumentów realizacji działań PR w tych sferach wymienić należy:

- Wykorzystanie oficjalnych stron internetowych Miasta i jednostek miejskich (w tym BIP), z uwzględnieniem możliwości wejścia na odrębne strony („podstrony”) Programu Rewitalizacji ze strony głównej (z głównego menu).
- Przygotowanie serwisu internetowego Programu Rewitalizacji, w którego skład wejść powinny:
  - opis problematyki związanej z rewitalizacją obszarów miejskich,
  - publikacja Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - informacje o bieżącym stanie wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu,
  - inne informacje i materiały o charakterze informacyjnym (komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach);
  - forum mieszkańców (pozwalające na przekazywanie przez gliwiczian wizji możliwej aktualizacji Programu);
  - baza projektów, planowanych lub realizowanych, poza RPO, komplementarnych z Programem Rewitalizacji;
  - informacje o możliwości pozyskania środków na projekty, związane z przyjętymi celami rewitalizacji, ale nie mieszczące się wśród projektów kwalifikowanych w ramach RPO;
  - baza umożliwiająca znalezienie partnera do projektu (zgłoszonego lub planowanego do zgłoszenia do Programu Rewitalizacji);
  - statystyki raporty;

- galeria fotografii (np. przed realizacją – po realizacji).
- Broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych projektów, wydawane przez Operatora oraz podmioty zaangażowane w realizację Obszarowego Programu Rewitalizacji.
- Konferencje prasowe (organizowane przez Operatora i/lub beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji) dotyczące np.:
  - uchwalenia Programu,
  - kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji,
  - uzyskania środków na finansowanie projektów/Programu,
  - zakończeniu każdego projektu, realizowanego w ramach Programu.

3.4. Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne

Poniżej przedstawiono propozycje działań mających na celu podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami), są to:

- Szkolenia i seminaria dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Rewitalizacji oraz beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, na temat m.in.: możliwości udziału w Programie (aktualizacji), zarządzania projektami, monitorowania realizacji projektów, zasad finansowania projektów.
- Nadzór i wsparcie (organizacyjne, doradcze, techniczne) Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji przy wypełnianiu obowiązków promocyjnych, związanych z unijnym źródłem finansowania, takich jak przygotowywanie, zgodnie z obowiązującymi zasadami:
  - billboardów (na miejscu realizacji danego projektu),
  - stałych tablic pamiątkowych (w miejscach powszechnie dostępnych, po zakończeniu realizacji projektu),
  - plakatów i innych materiałów dotyczących projektu.¹⁰

3.5. Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe

Wśród instrumentów ukierunkowanych na nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami finansowymi i potencjalnymi inwestorami wymienić można:

- Konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych zaangażowanych w realizację Programu.
- Broszury informacyjne o możliwości i warunkach włączenia się do współfinansowania Programu.
- Przygotowanie (np. w ramach działalności „One Stop Centre”) oferty dla instytucji finansowych i inwestorów.¹¹
- Organizacja wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować realizację Programu.

---

¹⁰ Por. zasady opisane wyżej.

¹¹ Idea powstania „One Stop Centre”, jako instrumentu budowania partnerstwa, opisana została w niniejszym rozdziale w pkt *Sposoby inicjowania współpracy...*

3.6. Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych

Wśród działań skierowanych do społeczności lokalnej w ramach organizacji imprez można wykorzystać następujące instrumenty promocyjne:

- Festyny, święta ulicy / osiedla.
- Konkursy dla mieszkańców, dzieci i młodzieży.
- Konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych, organizowane przez Prezydenta Miasta, bądź pod jego patronatem.
- Konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów).
- Uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

3.7. Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne

W sferze zadaniowej określonej jako ogłoszenia i reklamy płatne, wyróżnić można różnorodne działania, w tym takie, jak:

- Przygotowanie i realizacja planu zamieszczania płatnych form reklamy, ogłoszeń i komunikatów w mediach (w zależności od przyjętej roli Operatora).
- Uzyskanie korzystnych warunków zamieszczania przez Operatora i beneficjentów ogłoszeń i reklam, związanych z wdrażaniem i realizacją Programu Rewitalizacji oraz poszczególnych projektów (w tym m.in. ogłoszeń o przetargach, konkursach, zaproszeniach do składania ofert, organizacji imprez i szkoleń).
- Pomoc techniczna świadczona przez Operatora na rzecz beneficjentów w przygotowywaniu materiałów przeznaczonych do publikacji.
- Zapewnienie zamieszczania i aktualizacji w serwisie internetowym Programu Rewitalizacji informacji, objętych ogłoszeniami i komunikatami publikowanymi w mediach, a dotyczących tak samego Programu, jak i projektów w nim ujętych.

3.8. Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania

W ramach procesu promocji i PR duże znaczenie, także dla oceny i monitoringu realizacji Programu Rewitalizacji, będzie miało prowadzenie analiz i badań. Narzędzia dotyczące tej sfery obejmować mogą:

- Monitoring odwiedzin stron internetowych Programu Rewitalizacji, przygotowywanie raportów z forum mieszkańców.
- Przeprowadzanie badań opinii wśród mieszkańców na temat realizacji Programu Rewitalizacji.
- Przeprowadzanie badań opinii beneficjentów, dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów Programu i realizowanych w jego ramach projektów.
- Przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji Programu Rewitalizacji.
- Przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.
- Zbieranie opinii zaangażowanych podmiotów o skuteczności realizowanego planu promocji.

3.9. Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji

Sposób, przyjęte instrumenty i poziom środków przeznaczanych na finansowanie działań promocyjnych Programu i projektów, zależec będzie m.in. od ilości projektów, które uzyskają wsparcie z funduszy strukturalnych i wysokości tego wsparcia. Finansowanie działalności promocyjnej Operatora Rewitalizacji realizowane będzie w ramach środków przekazanych przez Władze Samorządowe.

IX. Inicjatywa JESSICA

Inicjatywa JESSICA, ma na celu zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w tych obszarach. W ramach Poddziałania 6.2.3 będzie wdrażana inicjatywa JESSICA. Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego podjęła decyzje o przekazaniu części alokacji dostępnej na Działanie 6.2 do Funduszu Powierniczego JESSICA, którego funkcję pełni Europejski Bank Inwestycyjnych. Środki te zostaną zainwestowane w Fundusz Rozwoju Obszarów Miejskich (FROM), które będą udzielały **zwrotnego** wsparcia na realizację projektów miejskich. Inicjatywa JESSICA pozwala beneficjentom programu na połączenie dotacji, kredytów i innych produktów finansowych w celu realizacji inwestycji np z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury i sieci miejskich, w tym transportu, systemu wodnokanalizacyjnego, projektów dotyczących efektywności energetycznej, projektów technologii informatycznej i komunikacyjnej, rozwoju nieużytków przemysłowych, w tym rekultywacji i dekontaminacji terenów zanieczyszczonych.

W trakcie aktualizowania niniejszego dokumentu nie zostały zgłoszone żadne projekty w ramach tego mechanizmu finansowego.

Załączniki

- 1. Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR**
- 2. Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji**

Oznaczenie kolorystyczne

Typ projektu (cel)

Cel 1

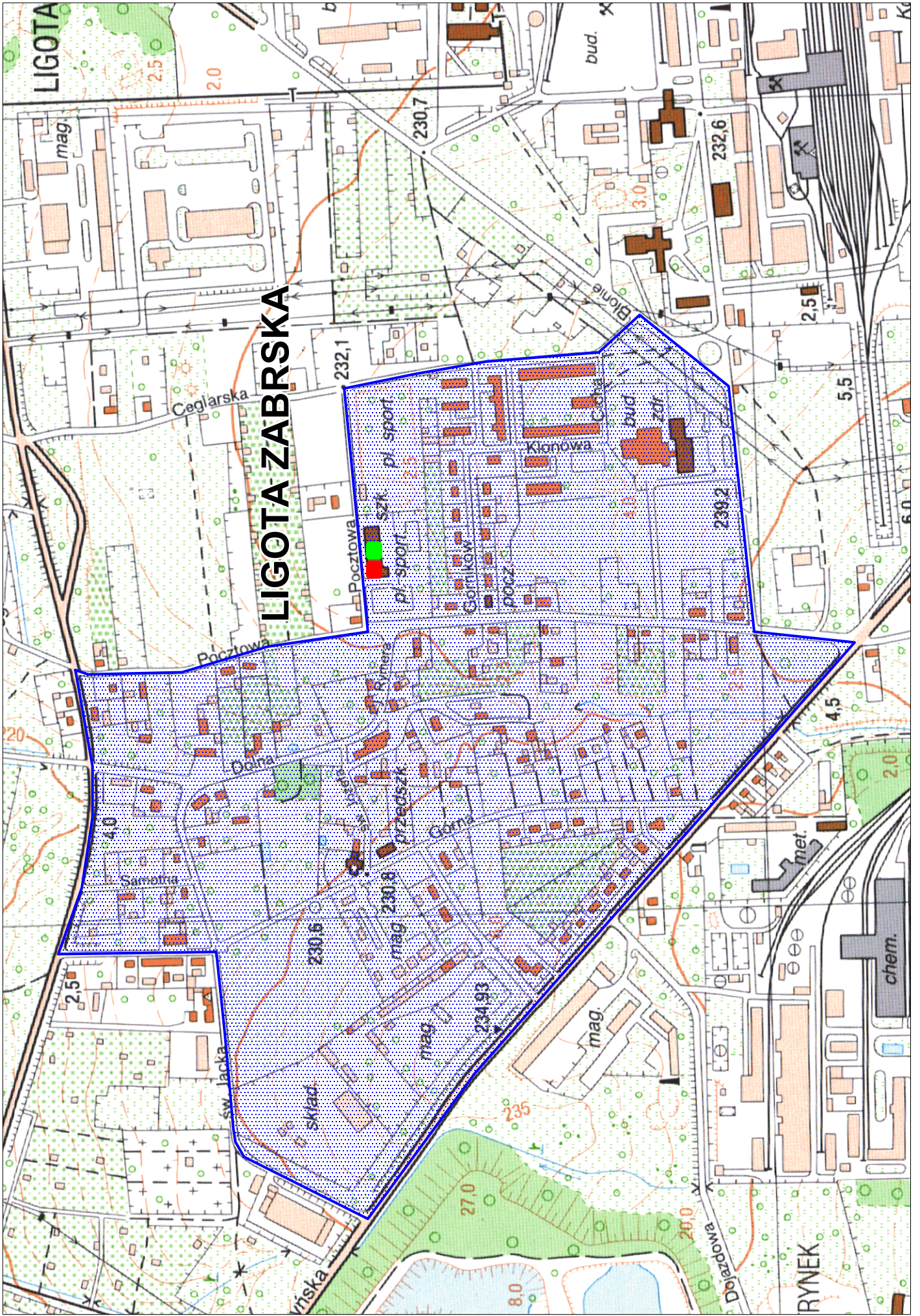
Cel 2

Cel 3

wodociąg
 kanał
 deszcz.

LIGOTA

LIGOTA ZABRSKA

Ceglarska

Pocztowa

Gorna

sw. Jacek

mska

Doladzowa

RYNEK

Pocztowa

szk

pl sport

pl sport

Gornikow

pocz

Klonowa

Cicha

bud

zof

Samotna

sklad

mag 230.6

przedzsk 230.8

mag

mag

mag

met.

chem.

2.0

2.5

230.7

232.1

232.6

2.5

5.5

6.0

20

4.0

2.5

230.6

230.8

234.93

4.5

2.0

27.0

235

8.0

20.0

bud.

Blonie

Prezydent Miasta Gliwice

OBSZAROWY PROGRAM REWITALIZACJI

SOŚNICA

AKTUALIZACJA

Gliwice 2010

Zatwierdził: Zygmunt Frankiewicz

Prezydent Miasta Gliwice

Agencja Rozwoju Lokalnego spółka z o.o.
ul. Wincentego Pola 16, 44-100 Gliwice

Urząd Miejski w Gliwicach
Biuro Rozwoju Miasta
ul. Zwycięstwa 21, 44-100 Gliwice

A handwritten mark, possibly a signature or initials, consisting of a large, loopy 'Q' shape with a small crossbar at the bottom right.

Spis treści

WSTĘP	5
I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście	6
1. Zagospodarowanie przestrzenne	6
1.1. Stan infrastruktury technicznej	6
1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska	9
1.3. Rewitalizacja terenów przemysłowych w dzielnicy Sośnica	12
1.4. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska	12
2. Sfera gospodarcza	13
2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy	14
2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy	18
3. Sfera społeczna	23
3.1. Struktura demograficzna i społeczna	23
3.2. Dochodowość gospodarstw domowych	30
3.3. Bezpieczeństwo publiczne	31
3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych	32
3.5. Organizacje społeczne	40
3.6. Miejsca kultu religijnego	40
3.7. Rekreacja czas wolny	41
II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu	42
1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju	42
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013	43
3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020	44
4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022	45
5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015	46
III. Założenia programu rewitalizacji	47
1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru	47
1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR	48
1.2. Rys historyczny	50
2. Sondaż społeczny	51
2.1. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych	51
2.2. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi	56
IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Sośnica	59
1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej	59
2. Działania gospodarcze	59
3. Działania w sferze społecznej	60
4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Sośnica	61
V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa	63
VI. Indykatorywny plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Sośnica	64
VII. System wdrażania	65
1. System okresowej aktualizacji Programu	65
2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający	66
VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	70
1. System monitorowania Programu Rewitalizacji	70
1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania	70
1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu	71
1.3. Sprawozdawczość	73
1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania	74
2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji	74
2.1. Rodzaje oceny	75

2.2.	<i>Kryteria oceny</i>	76
2.3.	<i>Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi</i>	79
3.	Public Relations programu rewitalizacji	80
3.1.	<i>Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR</i>	80
3.2.	<i>Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji</i>	81
3.3.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi</i>	83
3.4.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne</i>	84
3.5.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe</i>	84
3.6.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych</i>	84
3.7.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne</i>	85
3.8.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania</i>	85
3.9.	<i>Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji</i>	85
IX.	Inicjatywa JESSICA	86
	Załączniki	87
1.	Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR	87
2.	Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji	87

Opracował zespół Agencji Rozwoju Lokalnego: Krystyna Kozikowska-Koppel, Wojciech Mrozowski, Tomasz Szulc (koordynator).

Aktualizował zespół Biura Rozwoju Miasta Urzędu Miejskiego w Gliwicach: Violetta Koza (koordynator), Joanna Jasińska, Marcin Czyż

WSTĘP

Niniejszy dokument – Obszarowy Program Rewitalizacji – stanowi kontynuację i rozwinięcie *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich na lata 2005-2006 i następne*, przyjętego przez Radę Miasta w Gliwicach uchwałą nr XXIX/781/2005 z dnia 23.03.2005. W opracowaniu niniejszym dokonano szczegółowej analizy zjawisk i problemów społecznych, diagnozy sytuacji gospodarczej oraz opisano stan infrastruktury na obszarze, który został wyznaczony w ramach przywołanego wcześniej programu ramowego.

W związku z odstępem czasowym pomiędzy wykonaniem programu ramowego i programów obszarowych, część danych została zaktualizowana i uszczegółowiona. Autorzy programu, wszędzie gdzie było to możliwe, skorzystali z najnowszych dostępnych danych statystycznych. Niewielkie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi częściami opracowania mogą wynikać z przesunięcia czasowego pomiędzy momentami pozyskania danych, które np. dla części społecznej w większości opierają się na danych źródłowych do *Strategii rozwiązywania problemów społecznych*, natomiast w części gospodarczej na bieżących danych publikowanych przez Urząd Statystyczny, instytucje badania rynku oraz pozyskane w drodze własnych badań autorów.

Plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji ma charakter indykatywny. Zgodnie z zapisami Uszczegółowienia Regionalnego Programu Operacyjnego – kwota dotacji ze środków strukturalnych UE nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowalnych projektu, a kwota wkładu własnego beneficjenta nie może być niższa niż 15% tychże kosztów. Plan finansowy został opracowany przy założeniu, że beneficjent aplikuje o maksymalną możliwą kwotę dotacji.

Na potrzeby niniejszego opracowania zlecone zostało wykonanie diagnostycznego badania socjologicznego w zakresie identyfikacji problemów i potrzeb rewitalizacyjnych. Na jego podstawie dokonano analizy strategicznej obszaru rewitalizacji oraz oceniono jego potencjał gospodarczy i społeczny. W oparciu o odpowiedzi udzielone przez respondentów wyznaczono potencjalne kierunki działań rewitalizacyjnych

W proces przygotowania programu włączyli się aktywnie przedstawiciele Urzędu Miejskiego, członkowie Rady Miasta i Rad Osiedlowych, przedstawiciele Straży Miejskiej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, stowarzyszenia i organizacje działające na terenie miasta, jak również instytucje kościelne. Autorzy programu pragną niniejszym podziękować wszystkim zaangażowanym partnerom za współpracę, której owocem jest niniejszy dokument.

I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście

1. Zagospodarowanie przestrzenne

1.1. Stan infrastruktury technicznej

1.1.1. Sieć wodociągowa w Sośnicy

Dostawa wody pitnej dla dzielnicy Sośnica podobnie jak całego miasta jest realizowana przez spółkę komunalną Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gliwicach. Woda dostarczana odbiorcom przez PWiK pochodzi:

- z własnych ujęć wód podziemnych
- z zakupu uzdatnionej wody powierzchniowej od GPW w Katowicach (ok. 20%).

Woda pobierana ze studni w Łabędach, Rzeczycach, Ligocie Kradziejowskiej i Kleszczowie jest poddawana procesowi uzdatniania tj. odżelaziania i dezynfekcji. Jakość wody pitnej jest pod stałą kontrolą służb laboratoryjnych PWiK - min. 180 badań/rok. Wyniki kontroli jakości wskazują na czasowe, niewielkie przekroczenia takich wskaźników fizykochemicznych jak: Ca, Mn, zasadowość, twardość ogólna. Skażenia bakteriologiczne nie są odnotowywane.

Gliwicka sieć wodociągowa obejmuje swoim zasięgiem praktycznie całą powierzchnię miasta. Tylko część sieci pracuje w układzie pierścieniowym, reszty stanowią doprowadzenia o układzie promienistym. Fakt ten powoduje, iż sieć jest bardzo „sztywna”, czyli charakteryzuje się brakiem możliwości dokonywania jakichkolwiek przełączeń w razie awarii. Zmiana tego stanu rzeczy wymaga budowy obwodnicy wodnej umożliwiającej przesyłanie wody z jednego krańca miasta na drugi.

Obszar Sośnicy jest zasilany, oprócz ujęć miejskich, również rurociągiem Ø600 z Czarnego Lasu. Istniejący rurociąg z Zabrza nie jest obecnie wykorzystywany. W dzielnicy przy ul. Młodego Górnika znajduje się zbiornik wyrównawczy o pojemności 1000m³.

Istotną kwestią jest awaryjność sieci wodociągowej. Wśród wielu czynników, które wpływają na stan obecny przewodów wodociągowych, wyróżnić można: długotrwałą eksploatację, nienajlepszą jakość materiałów, nadmierne obciążenie statyczne i dynamiczne a także korozję. Najbardziej awaryjne odcinki sieci odnotowano w dzielnicach: Wilcze Gardło, Łabędy, Sośnica, a także na ul. Podlesie i w Śródmieściu.

W badaniach ankietowych przeprowadzonych na reprezentatywnej próbie badawczej, dla prawie 57% ankietowanych z ŚOR, poważnym problemem dzielnicy jest jakość wody pitnej, co potwierdzają wspomniane wyżej informacje przekazane przez PWiK.

1.1.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków

Sośnica posiada obecnie kanalizację sanitarną, która częściowo odprowadzana jest do lokalnej oczyszczalni ścieków przy ul. Kujawskiej, a częściowo (z północnej części dzielnicy), z uwagi na nieczynną przepompownię na ul. Królewskiej Tamy, ścieki odprowadzane są do Kłodnicy poprzez osadniki w rejonie ul. Wielickiej. Docelowo przewiduje się likwidację oczyszczalni w Sośnicy i skierowanie całości ścieków do Centralnej Oczyszczalni Ścieków dla miasta Gliwice. Część sieci kanalizacyjnej na terenie dzielnicy powstała pod koniec XIX wieku a do jej budowy używano wówczas rur kamionkowych oraz betonowych, które charakteryzują się największym stopniem awaryjności. Najbardziej

awaryjne odcinki sieci kanalizacyjnej występują w dzielnicach: Sośnica, Stare Gliwice, Zatorze i w Śródmieściu. Awarie polegają w zdecydowanej większości przypadków na przytkaniach kanałów a w niewielkiej ilości na ich załamaniach. W Sośnicy istnieją dwa punkty przepompowe będące własnością PWiK Sp. z o.o.:

- przy ul. Kujawskiej
- przy ul. Królewskiej Tamy (obecnie nie pracuje)

a także jedna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana przy ul. Kujawskiej. Jest to oczyszczalnia mechaniczna, uruchomiona w 1987r, która obsługuje 12 800 mieszkańców. Zaprojektowana jest na przepustowość 7 023 m³/d. Oczyszczone ścieki odprowadzane są z niej do rzeki Kłodnicy, natomiast piasek, skratki¹ i osady z lagun wywożone są na wysypisko, gdyż oczyszczalnia nie posiada pozwolenia wodno-prawnego na odprowadzanie ścieków.

Na terenie miasta Gliwice zrealizowany został projekt „Modernizacja gospodarki ściekowej w Gliwicach”, który objął swym zakresem także teren Sośnicy. Projekt realizowany jest przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Gliwicach, a dofinansowany został z Funduszu Spójności. Składa się on z dziewięciu kontraktów na roboty budowlane dla poniższych dzielnic miasta: Brzezinka, Żerniki (2 kontrakty), Łabędy, Sośnica, Ligota Zabrska, ul.Tarnogórska, ul.Kozielska, Stare Miasto oraz dwóch kontraktów na usługi. Wykonana kanalizacja sanitarna zostanie włączona poprzez istniejący system do Centralnej Oczyszczalni Ścieków, którą oddano do użytku w 2002r. Kontrakt na wykonanie przebudowy lub renowacji istniejących ciągów kanalizacyjnych na terenie dzielnicy Sośnica został podpisany pod koniec 2005 roku a wykonawcą została firma Hydrobudowa Włocławek S.A. Zakres działań, jakie mają zostać wykonane w Sośnicy w związku z realizacją ww. projektu obejmuje przebudowę lub renowację istniejących ciągów kanalizacyjnych w rejonie ulic Wiślanej, Młodopolskiej, Jesiennej, Jedności, a także na obszarze pomiędzy ulicą Odrowążów i A. Korczoka. Kontrakt w Sośnicy zakończył się w 2007 roku.

W Sośnicy istnieje również kanalizacja deszczowa odprowadzająca ścieki opadowe do pobliskich cieków powierzchniowych, którymi są rzeka Kłodnica oraz potok Guido. Na terenie całego miasta znacznym problemem związanym z eksploatacją sieci kanalizacji deszczowej są istniejące przepięcia między kanalizacją sanitarną i deszczową. Efektem tego jest odprowadzanie części ścieków bytowo-gospodarczych bezpośrednio do odbiornika poprzez sieć kanalizacji deszczowej.

1.1.3. *Zaopatrzenie w energię i ciepło*

Na terenie miasta zlokalizowanych jest w sumie 221 kotłowni o mocy powyżej 0,1MW, z czego największa to Ciepłownia „Gliwice” – PEC Gliwice zasilająca centralny system ciepłowniczy miasta. Innymi źródłami ciepła są IZO ENERGO, Bumar Łabędy oraz POCh, których moc nie przekracza 10 MW. Wszystkie wymienione zlokalizowane są poza OR Sośnica.

Centralny system ciepłowniczy (PEC Gliwice) rozprowadza ciepło na teren miasta za pomocą nośnika, jakim jest ciepła woda a używane do tego celu są 4 magistrale ciepłownicze wyprowadzane w poszczególne rejony miasta. Osiedla mieszkaniowe dzielnicy

---

¹ największe zanieczyszczenia mechaniczne znajdujące się w ściekach, płynące lub wleczone po dnie kanału, które jako pierwsze są usuwane w oczyszczalni ścieków

Sośnica zasilane są przez wschodnie odgałęzienie magistrali południowej (2x Dn 300). Sieć w tym rejonie charakteryzuje się dużymi rezerwami przepustowości.

Warto w tym miejscu zauważyć, iż około 85% ankietowanych w badaniu zleconym przez ARL z ŚOR posiada w swoich mieszkaniach centralne ogrzewanie, natomiast w OR jest to tylko niecałe 69% mieszkańców.

W dzielnicy istnieją także lokalne źródła ciepła o mocy nieprzekraczającej 1 MW, wśród nich wymienić można:

- PTHW Baza transportowa
- SP nr 14
- Dom Pomocy Społecznej
- Dom Górnika nr 1/B 8

Gaz ziemny na teren dzielnicy odbywa się za pomocą gazociągu wysokoprężnego Zabrze-Knurów Ø400 CN 1,6 MPa z odgałęzieniami do SRP Gliwice Sośnica na os. Bema oraz do SRP Gliwice Sośnica przy ul. Kujawskiej.

1.1.4. *Infrastruktura drogowa i przestrzenie publiczne*

Sośnica graniczy bezpośrednio z miastem Zabrze. Ruch samochodowy generowany jest głównie przez pojazdy przemieszczające się pomiędzy Gliwicami i Zabrzem. Część ruchu przejmują ul. Chorzowska, dzięki temu w znaczny sposób odciążona jest ul. Sikorskiego. Można stwierdzić, że w obecnej sytuacji przepustowość sieci drogowej jest wystarczająca. Kwestią problemową pozostaje jedynie stan nawierzchni dróg.

Należy jednak mieć na uwadze zmiany, jakie mają się dokonać w infrastrukturze drogowej w okolicy Sośnicy. Planowana budowa DTŚ w tym rejonie oraz autostrady A1 spowoduje, że Sośnica będzie musiała poradzić sobie z przyjmowaniem znacznie większej liczby samochodów. Rozwiązania komunikacyjne nie powinny ograniczyć się do budowy dróg głównych oraz zjazdów, ale powinny także uwzględniać przebudowę infrastruktury w okolicznych dzielnicach, w tym w Sośnicy, by nie doprowadzić do ich przeciążenia.

Rozwój infrastruktury drogowej, mający nastąpić w najbliższym czasie jest nie tylko wyzwaniem dla dzielnicy, ale i szansą na dynamiczny rozwój. Bardzo dogodna dostępność komunikacyjna, w pobliżu węzła DTŚ/A1 oraz węzła A1/A4 (nazwanego Węzłem „Sośnica”), może spowodować rozwój obsługi ruchu tranzytowego oraz pasażerskiego na tym terenie.

Według informacji uzyskanych od Zarządu Dróg Miejskich w Gliwicach, w latach następujących po okresie wdrażania OPRM, tj. 2016 – 2025 planowane jest zrealizowanie połączeń drogowych wzdłuż północnej części Sośnicy pomiędzy projektowaną DTŚ a autostradą A1 o łącznej długości 2,3 km oraz układu łączącego DTŚ z południowymi ulicami dzielnicy. Orientacyjny koszt realizacji ww. inwestycji oszacowano na kwotę ok. 50 mln zł, jednakże z racji dość odległego czasu realizacji dane te nie mają charakteru wiążącego.

Przestrzenie publiczne w Sośnicy to przede wszystkim place zabaw dla dzieci, kompleks boisk przy GZKS „Sośnica” czy likwidowane kąpielisko „Neptun” oraz znajdujący się w jego sąsiedztwie teren parafii św. Jacka z muszlą koncertową. Teren dawnego kąpieliska, z racji korzystnej lokalizacji, posiada znaczący potencjał, który powinien być wykorzystany przy realizacji projektów rewitalizacyjnych.

1.1.5. *Infrastruktura mieszkaniowa*

Na terenie dzielnicy występuje różnorodna zabudowa mieszkaniowa, jedno- i wielorodzinna. Z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców dzielnicy można zauważyć, iż około 57% osób w ŚOR zajmuje mieszkania spółdzielcze a 26,15% mieszkania własnościowe. Mieszkania komunalne, zakładowe a także domy jednorodzinne zamieszkiwane są przez nieznaczny procent ankietowanych. Trochę inaczej przedstawia się sytuacja w OR gdzie wzrasta ilość mieszkańców zasobów komunalnych (16%) a także zasobów zakładowych (9,4%). Dalej największy udział mają mieszkańcy obiektów spółdzielczych oraz własnościowych, którzy stanowią odpowiednio 47% oraz 25% ankietowanych.

Opisując infrastrukturę mieszkaniową należy zwrócić uwagę na niejednorodność zabudowy. W starszej części dzielnicy (rejon kościoła N.M.P. Wspomożenia Wiernych) występuje niska zabudowa przedwojenna natomiast budownictwo nowe ma charakter wielokondygnacyjny.

Zasoby mieszkaniowe pozostają w własności następujących jednostek:

- S.M. ADS „Sośnica”
- Górnicza S.M. „Sośnica”
- S.M. „Domator”
- Zarząd Budynków Miejskich I TBS sp. z o.o.

Pierwsza z nich rozpoczęła działalność 1 kwietnia 1996 roku po wyodrębnieniu się z Zabrzańskiej Spółdzielni Mieszkaniowej. Zarządza i administruje ona 1444 lokalami mieszkalnymi, 161 garażami oraz 2 pawilonami handlowo-usługowymi, z kolei druga spółdzielnia jest właścicielem 686 lokali mieszkalnych oraz 10 lokali użytkowych. S.M. ADS „Sośnica” przeprowadza obecnie proces termomodernizacji zasobów, który został już wykonany w 70%. S.M. „Domator” ma w zasobie 76768,99 m² powierzchni budynków, w tym powierzchnia lokali użytkowych zajmuje 1860,81 m². Na budynkach należących do ostatniej z wymienionych spółdzielni znajduje się acekol, którego utylizacja przewidywana jest na lata 2012-2017.

1.2. **Uwarunkowania ochrony środowiska**

Sośnica to teren od bardzo dawna ściśle związany z działalnością dużych zakładów przemysłowych. W bezpośrednim Obszarze Rewitalizacji jak i w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji nie występują one jednak, ale ich funkcjonowanie w pobliżu dzielnicy ma wpływ na stan środowiska naturalnego. Głównie, na środowisko naturalne oddziałują następujące zakłady:

- KWK „Sośnica”
- PEC Gliwice Sp. z o.o.

Kopalnia to główny wytwórca odpadów górniczych w mieście, które w części składowane są na południe od zabudowań dzielnicy Sośnica, przy granicy z Zabrzem w pobliżu przebiegu autostrady A4. Z kolei PEC jako zakład zaopatrujący miasto w ciepło, emituje do atmosfery szereg substancji o negatywnym wpływie na środowisko naturalne, jednakże jego uciążliwość w ostatnich kilku latach, wobec przeprowadzonych modernizacji, uległa znacznemu zmniejszeniu.

Do istotnych zagrożeń zaliczyć trzeba również ruch samochodowy, a co za tym idzie hałas i emisję spalin z nim związaną. Także dzikie „wysypiska” śmieci, powszechne w Sośnicy mają wpływ na degradację naturalnego środowiska człowieka.

1.2.1. *Ochrona powietrza i klimatu akustycznego*

Nie są prowadzone regularne badania emisji zanieczyszczeń powietrza na terenie dzielnicy – jedyny stały punkt monitoringowy powietrza pracuje w systemie monitoringu regionalnego został przeniesiony z ul. Kujawskiej na osiedle Sikornik.

Dane, jakimi dysponował Wydział Środowiska UM Gliwice pochodzą z Biuletynu Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Katowicach „Zanieczyszczenie atmosfery w wojew. śląskim w latach 2002 – 2003”, gdzie pomiary pyłu w roku 2003 przedstawiono w rozbiciu na 11 dzielnic miasta.

Roczny opad pyłu w dzielnicy Sośnica wynosił 80 g/m², więc pozostawał znacznie poniżej wartości dopuszczalnej (200 g/m² a), ale był 2 z kolei, co do wartości w pozostałych dzielnicach. Wyższy poziom opadu pyłów zanotowany tylko w Łabędach (117 g/m²). Dla porównania w innych dzielnicach wartość tego wskaźnika przedstawiała się następująco:

- Brzezinka - 34 g/m²
- Ligota Zabrska – 60 g/m²
- Szobiszowice – 51 g/m²
- Stare Gliwice - 53 g/m²
- Śródmieście – max. 64 g/m²

Brak jest dostępnych danych nt. innych zanieczyszczeń powietrza w dzielnicy, takich jak: tlenki węgla, dwutlenki azotu i siarki, ołów czy węglowodory aromatyczne.

Wyniki przeprowadzonego badania ankietowego potwierdzają, iż mieszkańcy dzielnicy dostrzegają problemy zanieczyszczenia powietrze i hałasu. Są one szczególnie widoczne w ŚOR, co związane jest głównie z dużym natężeniem ruchu samochodowego. Hałas stanowi problem dla prawie 59% ankietowanych z ŚOR a także dla 44% mieszkańców OR. Natomiast zanieczyszczenie powietrza to problem odczuwany przez odpowiednio 43% respondentów z ŚOR i 25% z OR.

Na chwilę obecną nie są również prowadzone badania klimatu akustycznego w dzielnicy, jednakże zgodnie z postanowieniami ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627 z późn. zm.) oraz w związku z tzw. dyrektywą hałasową UE 2002/49/EC, w miastach o liczbie ludności przekraczającej 100.000 mieszkańców obowiązkowe jest opracowanie strategicznych map akustycznych w terminie do 30 czerwca 2012 oraz przygotowanie programu ochrony środowiska w zakresie przeciwdziałania hałasowi w terminie do 18 lipca 2013 roku.

1.2.2. *Odpady komunalne i przemysłowe*

Na terenie miasta selektywną zbiórkę odpadów takich jak makulatura, szkło, puszki czy tworzywa sztuczne prowadzi firma REMONDIS, natomiast wskaźnik odzysku kształtuje się na poziomie < 2%, pomimo finansowania przez miasto zakupów zbiorników do recyklingu. Od stycznia 2006r. wzrosła liczba tzw. gniazd recyklingowych, umieszczanych przez firmę na terenie wszystkich dzielnic miasta.

W Sośnicy umieszczono 10 gniazd do recyklingu odpadów, w następujących lokalizacjach:

Tabela 1: Zestawienie pojemników segregacyjnych w dzielnicy Sośnica

<i>Lokalizacja</i>	<i>szkło</i>	<i>plastik</i>	<i>papier</i>	<i>Częstotliwość opróżniania</i>	<i>Obszar rewitalizacji</i>
ul. Odrowążów 72	1	1	1	1/T	ŚOR
ul. Odrowążów 81	1	1		1/T	ŚOR
Sośnica GSM	1	1	1	1/T	ŚOR
ul. Przyszłości 42	1	1	1	1/T	ŚOR
ul. Przyszłości 94	1	1	1	1/T	ŚOR
ul. Jedności 15	1	1		1/T	ŚOR
ul. Jedności 23		1		1/T	ŚOR
ul. Jedności 31		1		1/T	ŚOR
ul. Wiślana	1	1		1/T	ŚOR
ul. Bema	1	1		1/T	ŚOR

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM i Remondis sp. z o.o.

Jednym z problemów występujących w Sośnicy, widocznym również w wynikach ankiet są tzw. dzikie wysypiska odpadów, występujące wzdłuż peryferyjnych dróg dzielnicy. Straż Miejska zidentyfikowała następujące miejsca dzikich wysypisk na terenie dzielnicy:

- ul. Szczęść Boże
- ul. Nadbrzeżna
- ul. Wiślana
- ul. Jesienna
- ul. Cmentarna

Długofalowym rozwiązaniem tego problemu jest edukacja ekologiczna mieszkańców prowadzona przez Wydział Środowiska Urzędu Miejskiego. Uzupełnieniem tejże może być system kontroli przez Straż Miejską wykonania umów z firmami wywozowymi, jak również budowa obiektów wspomagających system odbioru odpadów: składnic odpadów użytkowych, punktów recyklingu, zbiorczego punktu odpadów niebezpiecznych – przyjmujących **bezpłatnie** odpady niebezpieczne, wielkogabarytowe lub użytkowe, zlokalizowane możliwie blisko dzielnicy lub „ruchome”.

Należy rozważyć zlokalizowanie takich punktów w dzielnicy Sośnica, ze względu na peryferyjne położenie dzielnicy.

1.2.3. Stan terenów zielonych w dzielnicy

W strukturze przyrodniczej miasta Gliwice obok zachowanych fragmentów leśnych, otwartych terenów rolniczych, pól, łąk, ważną rolę pełni tzw. zieleń urządzone, do której należą: parki, zieleńce i skwery, cmentarze, ogrody działkowe, zieleń osiedlowa, zieleń obiektów sportowych oraz zieleń przyuliczna. Powierzchnia wszystkich terenów zielonych

w Gliwicach wynosi ponad 2350 ha, z czego powierzchnia zieleni miejskiej stanowi 457,13 ha, co daje 3,4% powierzchni Gliwic.

Na terenie Sośnicy oprócz zieleni przyulicznej i osiedlowej występują ogródki działkowe POD Górnicza Radość oraz w małym zakresie zieleń przydomowa. Dzielnica posiada także jeden cmentarz parafialny przy Parafii N.M.P. Wspomożenia Wiernych usytuowany przy ul. Cmentarnej.

Z badań ankietowych zleconych przez ARL, przeprowadzonych na reprezentatywnej grupie mieszkańców Sośnicy wynika fakt braku zieleni osiedlowej. W ŚOR aż 47,69% badanych uważa brak zieleni osiedlowej za najważniejszy problem dzielnicy, fakt ten potwierdzają odpowiedzi na kolejne pytanie odnoszące się do istnienia możliwości korzystania z skwerków i parków w miejscu zamieszkania. Tylko niecałe 30% ankietowanych odpowiedziało na to pytanie twierdząco, co jednoznacznie wskazuje na odczuwalne przez mieszkańców braki w tym zakresie.

1.3. Rewitalizacja terenów przemysłowych w dzielnicy Sośnica

Obszar Rewitalizacji Sośnica zawiera w swoich granicach jeden teren o charakterze przemysłowym – d. obszar Pola „Wschód” KWK Sośnica o powierzchni 3,3ha.

Inne obszary przemysłowe graniczą bezpośrednio z od strony północnej (za torami kolejowymi) oraz od strony południowej – od granicy OR do ul. Pszczyńskiej z wyłączeniem terenu KWK Sośnica.

Nieruchomości wyznaczone w ramach „Programu Rewitalizacji Obszarów Przemysłowych i Powojkowych na lata 2005 – 2006” przyjętego w dniu 14 lipca 2005 uchwałą Rady Miejskiej nr XXXIV/848/2005, użytkowane są przez następujące podmioty:

- Skarb Państwa,
- Gminę Gliwice
- GFKS S.A. w likwidacji,
- PKM Gliwice,
- Kompanię Węglową S.A.,
- Inter Ikea Center Polska,
- Aplauz sp. z o.o.

W związku z brakiem projektów dotyczących terenów przemysłowych zgłaszanych przez podmioty uprawnione do aplikowania o środki unijne nie jest możliwe oszacowanie kosztów rewitalizacji terenów przemysłowych leżących w sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji Sośnica.

1.4. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska

W Sośnicy nie znajdują się żadnego typu obiekty będące w rejestrze zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, natomiast istnieją obiekty z tzw. Strefy „B” ochrony konserwatorskiej wyznaczonej w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Gliwice. Strefa „B” to strefa pośredniej ochrony obszarów miejskich, o częściowo zachowanym układzie przestrzennym, z rozproszonymi obiektami zabytkowymi lub zespołami o lokalnych wartościach kulturowych. Na terenie Sośnicy, do strefy tej przynależą następujące obiekty:

- Zespół przyzakładowej dzielnicy mieszkaniowej z zabudową towarzyszącą (m.in. basen kąpielowy, stadion przy ul. Dzionkarzy)
- Teren kopalni „Sośnica” z zachowaną historycznie zabudową przemysłową.

Wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego straciły ważność z dniem 01.01.2004r. Ich brak stanowi poważną przeszkodę we wdrażaniu projektów rewitalizacyjnych na terenie dzielnicy. W marcu 2004 roku Rada Miejska podjęła uchwałę o przystąpieniu do opracowania nowych planów miejscowych dla dzielnic Szobiszowice i Zatorze, Sośnica, Trynek i Sikornik, Łabędy, Ligota Zabrska, Stare Gliwice oraz dla pozostałej części dzielnicy Żerniki. Prace planistyczne przy sporządzaniu ww. planów nie zostały na dzień dzisiejszy całkowicie ukończone.

W dniu 14.10.2006 Rada Miejska w Gliwicach podjęła uchwałę nr XLV/1181/2006 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla dzielnicy Sośnica-Południe. Uchwała została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego nr 124 z dnia 31.10.2006 poz. 3559).

W październiku 2007 roku Wydział Planowania Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Gliwicach zawiadomił o rozpoczęciu prac nad planem dla obszaru Sośnica – Północ.

Ważny i obowiązujący plan dotyczy jedynie obszarów położonych w śladzie projektowanej Drogowej Trasy Średnicowej.

2. Sfera gospodarcza

Dzielnica Sośnica, w granicach której znajduje się Obszar Rewitalizacji, praktycznie od czasu jej włączenia do miasta Gliwice w 1927 roku, była jedną z **głównych dzielnic mieszkaniowych** miasta. Na taki kształt dzielnicy w znacznej mierze rzutował charakter sąsiadujących dzielnic przemysłowych – Ligoty Zabrskiej oraz dzielnicy Makoszowy, należącej do miasta Zabrze. Charakter tego obszaru kształtował w głównej mierze dostęp do złoża węgla kamiennego.

Do końca lat siedemdziesiątych XX w. na terenie Sośnicy powstawały nowe osiedla, stanowiące zaplecze mieszkaniowe dla największych przedsiębiorstw sektora paliwowego, znajdującego się w sąsiednich dzielnicach (KWK „Gliwice”, KWK „Sośnica”, KWK „Makoszowy”, Koksownia „Gliwice”, Huta Gliwice (d. „1-go Maja”) oraz koleje.

Przedsiębiorstwa te były głównymi pracodawcami dla mieszkańców dzielnicy oraz innych dzielnic miasta, a także gminy i powiatu.

Wybudowana w latach 1913 – 1917 Kopalnia Węgla Kamiennego „Oehringen”, została po 1939 r. rozbudowana o pole „Zachód” położone w pobliżu Ligoty Zabrskiej, eksploatowane przez (nazwaną po II wojnie światowej) Kopalnię Węgla Kamiennego „Sośnica”.

Sośnicę jako dzielnicę od pozostałych części miasta oddziela rzeka Kłodnica (Ligota Zabrska), rzeka Bytomka (Śródmieście), linia kolejowa relacji Gliwice – Katowice oraz granica miasta Gliwice - Zabrze.

Obszar Rewitalizacji zamieszkuje 22 731 mieszkańców, co w przybliżeniu stanowi nieco powyżej 11,8% mieszkańców miasta. (Dane szczegółowe w poprzedniej części opracowania)

2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy

Na terenie Obszaru Rewitalizacji dzielnicy Sośnica działają nieliczne przedsiębiorstwa, głównie o charakterze handlowym i usługowym. Cechą charakterystyczną jest brak przedsiębiorstw produkcyjnych, głównie wynika to z utrzymywanego już od lat 20. ubiegłego wieku charakteru „miejskiej sypialni”, tworzonej przez osiedla górnicze przy ul. Szytgarskiej, Węglowej, Tatrzańskiej, Skarbnika, Drzymały, Kasprowicza, Reja i Odrowążów. Charakter dzielnicy został pogłębiony poprzez wybudowane osiedla im. Żeromskiego oraz im. Gen. Bema.

Liczba pracujących w Gliwicach na koniec czerwca 2005 r. wynosiła 77 318 osób, co stanowi 40,2 % całkowitej liczby mieszkańców. Zachowując proporcję można by ocenić, że na obszarze powinno pracować co najmniej 9100 osób. W rzeczywistości liczba pracujących jest znacznie niższa, z uwagi na głęboką restrukturyzację zatrudnienia kluczowych gliwickich zakładów pracy. Znaczący wpływ na charakter dzielnicy wywierają zarówno istniejące jak i zlikwidowane w ostatnich latach zakłady pracy. Często, mimo ich likwidacji, pozostawione zabudowania przemysłowe, ich architektura wywierają swe piętno na otoczeniu.

Wszystkie ważniejsze zakłady produkcyjne dzielnicy są położone na obrzeżu Obszaru Rewitalizowanego lub już poza jego granicami.

Kopalnia Węgla Kamiennego „Sośnica” była największym zakładem na terenie dzielnicy.

Kopalnia Węgla Kamiennego „Sośnica” wybudowana w latach 1913 – 1917 została po 1939 r. rozbudowana o pole „Zachód”, położone w pobliżu Ligoty Zaborskiej. Obszar górniczy, liczący 32,4 km², obejmuje trzy jednostki administracyjne: gminę Gierałtówice oraz miasta Gliwice i Zabrze. Obecnie kopalnia prowadzi eksploatację na dwóch poziomach wydobywczych 750 m i 950 m, jest podzielona na dwa Pola: Zachód i Bojków.

Śląskie Centrum Logistyki S.A

Śląskie Centrum Logistyki S.A. powstało w 1989 roku. Większościowym akcjonariuszem jest Miasto Gliwice. Śląskie Centrum Logistyki S.A. w Sośnicy obejmuje obszar o powierzchni 12,58 ha. Firma jest miejscem łączenia się trzech rodzajów transportu: drogowego, kolejowego i wodnego. Dogodną lokalizację zapewnia bliskość skrzyżowania dwóch transeuropejskich korytarzy transportowych: Berlin/Drezno – Wrocław – Lwów – Kijów oraz Gdańsk – Katowice – Żylna. O ile teren ŚCL przy ulicy Portowej 28, wyposażony we wszystkie podstawowe media, monitorowany i ochroniany przez profesjonalną firmę, jest w pełni wyposażony w bogatą infrastrukturę obejmującą magazyny o pow. ok. 14 500 m², place składowe o pojemności 200 000 t, port śródlądowy, stację i bocznicę kolejową stanowiącą ok. 11 km torów kolejowych, pomieszczenia biurowe o pow. 2 400 m², parking dla samochodów ciężarowych typu TIR, to przed terenami w Sośnicy stoją olbrzymie możliwości i szanse, pod warunkiem wprowadzenia odpowiednich zapisów w planach miejscowych tego obszaru.

„Splot” S.C.

Zakład znajdujący się przy ul. Wielickiej, został założony w 1958 r. jako warsztat powroźniczy. Zaopatrywał Zakłady Kominiarskie, sklepy oraz Zakłady Przetwórstwa

Mięsnego. W 1989 r. rozpoczęła się gruntowna modernizacja celem dostosowania procesu produkcji i różnorodności produkowanych wyrobów do potrzeb rynku. Obecna produkcja to techniczne linki gospodarcze oraz techniczne linki plecione.

W 2003r. przy Zakładzie został otworzony sklep oferujący pełen asortyment sprzętu żeglarskiego.

PPUH "NOVIX" Sp. z o.o.

PPUH "NOVIX" Sp. z o.o. posiada swoją siedzibę przy ul. Sikorskiego, jest prywatnym przedsiębiorstwem działającym na rynku od września 1989 roku. Przedsiębiorstwo specjalizuje się w wykonywaniu montażu konstrukcji stalowych na wysokich budowlach (np. na kominach), a także dostosowaniu tych budowli do wymogów montowanych konstrukcji i przenoszenia zwiększonych obciążeń. Oprócz powyższego, przedsiębiorstwo prowadzi również działalność handlową wszelkiego rodzaju płytkami ceramicznymi producentów polskich, czeskich, hiszpańskich, niemieckich.

Posiada magazyny w Gliwicach i Rybniku zapewniające ciągłą sprzedaż kilkuset wzorów płytek.

"Transbet" Sp. z o.o.

Firma "Transbet" Sp. z o.o. znajdująca się przy ul. Wschodniej, posiada Bazę Sprzętowo-Transportową. Zajmuje się usługami dla budownictwa, posiada również wytwórnię betonu.

PPU "Mirobet"

PPU "Mirobet" K. Ujma-Wąsowicz i R. Wąsowicz, z siedzibą przy ul. Wschodniej zajmuje się wytwarzaniem prefabrykatów betonowych.

Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Almix”

Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Almix” inż. Alfred Milian, powstało w kwietniu 1989 roku. Przedsiębiorstwo prowadzi działalność w zakresie remontów ulic, budowy i remontów kanalizacji, robót ziemnych i zagospodarowania terenu.

Szczególne znaczenie dla stanu gospodarki na Obszarze Rewitalizacji mają firmy „eksportujące” towary i usługi na zewnątrz lub przyciągające osoby nie mieszkające na nim. Dzięki nim następuje swego rodzaju „import” pieniędzy do tego obszaru. Do tego typu firm należą wyżej wymienione oraz **hurtownie i firmy usługowe**. Oprócz tego występowanie takich firm świadczy o zróżnicowaniu gospodarki i jednocześnie stanowi przeciwwagę dla monokultury przemysłowej, co w przypadku Sośnicy ma szczególne znaczenie.

Dla zobrazowania sytuacji posłużono się wskaźnikiem liczby podmiotów działających w wybranych rodzajach działalności w stosunku do liczby mieszkańców. Wielkość progową wyznaczał procentowy udział liczby mieszkańców Obszaru w liczbie ludności całego miasta (11,8%). Informacje o liczbie i adresach podmiotów zostały zaczerpnięte ze stron internetowych Urzędu Miejskiego w Gliwicach, rejestrów Urzędu Wojewódzkiego oraz z wyspecjalizowanych portali internetowych.

Wyniki porównań przedstawione są w poniższej tabeli

Tabela 2: Potencjał rozwojowy branż gospodarki w OR

	Udział [%]	Potencjał [szt.]
Hurtownie	3,7	8
Cukiernie	13,0	-1
Restauracje	2,8	4
Kluby muzyczne	0	2
Puby	2,4	2
Pizzerie	4,2	1
Miejsca hotelowe	0	33
Oddziały banków	7,0	1
Bankomaty	3,8	2
Biura rachunkowe	1,2	6
Organizatorzy turystyki	1,9	3

źródło: opracowanie własne

Potencjał informuje ile firm w branży trzeba otworzyć by dorównać średniej dla miasta.

Jak wynika z tabeli na Obszarze Rewitalizacji istnieje niewykorzystany potencjał działalności praktycznie we wszystkich rodzajach działalności, oprócz ilości cukierni (średnia w Sośnicy wyższa niż dla miasta).

Przyczyny tego mogą być następujące:

1. Niska siła nabywcza mieszkańców Obszaru (niski dochód rozporządzalny)
2. Brak dostatecznej liczby klientów spoza obszaru – brak powodu do przyjazdu
3. Brak odpowiedniej lokalizacji (nieruchomość, budynek)
4. Trudny i czasochłonny dojazd do Obszaru.

przy czym pierwszy z wymienionych powodów może być wynikiem trzech pozostałych.

Sklepy wielkopowierzchniowe

Na Obszarze Rewitalizacji działają dwa sklepy wielkopowierzchniowe, zlokalizowany przy ul. Beskidzkiej, należący do sieci PLUS-a oraz przy ul. Jedności należący do sieci „Biedronka”. Z badań Instytutu Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji wynika, że w Polsce jeden tego typu sklep przypada na ok. 15 000 mieszkańców (średnia dla sklepów dyskontowych dla Gliwic wynosi jeden na 9500 mieszkańców).

Zważywszy na fakty lokalizacji przy ul. Pszczyńskiej hipermarketu „LIDL”, przy ul. Bojkowskiej sklepu dyskontowego „PLUS” oraz stosunkowo dogodnej, bezpłatnej komunikacji autobusowej pomiędzy Sośnicą a hipermarketem „TESCO” (6 kursów autobusowych dziennie w dni robocze i świąteczne), można uznać, że nie występuje dodatkowe zapotrzebowanie na tego typu sklepy.

Sektor nowoczesnych technologii

Najbardziej widocznymi przedstawicielami sektora nowoczesnych technologii są firmy informatyczne i elektroniczne. Na terenie dzielnicy firmy należące do tego sektora są niewidoczne, prowadzona działalność gospodarcza w tym sektorze, w skali dzielnicy stanowi działalność marginalną.

Opieka zdrowotna

Liczba (niepublicznych) placówek opieki zdrowotnej (NZOZ) oraz aptek świadczy w pewnym stopniu o poziomie zamożności mieszkańców i o możliwości obsłużenia pacjentów z zewnątrz dzielnicy. Podobnie jak w przypadku usług przeprowadzono porównanie ze średnią dla miasta

Tabela 3: Potencjał rozwojowy placówek opieki zdrowotnej w OR

Rodzaj	Udział [%]	Potencjał
Przychodnie	1,6	4
Gabinety stomatologiczne	4,1	3
Apteki	3,8	2

źródło: opracowanie własne

Miejsce firm z Obszaru Rewitalizacji w rankingach

Zarówno w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji jak i w Obszarze Rewitalizacji brak jest znaczących przedsiębiorstw. Również firmy działające w bezpośrednim sąsiedztwie wyznaczonego Obszaru Rewitalizacji nie były odnotowywane w rankingach regionalnych i krajowych.

W roku 2005 firmy z okolic Obszaru Rewitalizacji nie występowały w rankingach organizowanych przez dzienniki „Rzeczpospolita”, „Gazeta Prawna” i „Puls Biznesu”.

2.1.1. Główni pracodawcy

Głównych pracodawców działających na Obszarze Rewitalizacji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4: Głównych pracodawcy w dzielnicy Sośnica

Lp	Nazwa	Zatrudnienie	Przychody [mln zł]
1.	KWK „Sośnica-Makoszowy” należąca do Kompanii Węglowej SA, Katowice	6 000	brak danych
2.	Śląskie Centrum Logistyki S.A	82	10,7
3.	PPUH „NOVIX” Sp. z o.o.	brak danych*	brak danych*
4.	„Splot” S.C.	brak danych*	brak danych*
5.	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Almix”	brak danych*	brak danych*
6.	„Transbet” Sp. z o.o	brak danych*	brak danych*
7.	PPU „Mirobet”	brak danych*	brak danych*
8.	„Zwator” Przedsiębiorstwo Robót Torowo-Zwałowych Sp. z o.o.	brak danych*	brak danych*

*) firmy odmówiły udzielenia informacji

źródło: opracowanie własne

Jak widać z tabeli większość miejsc pracy w dzielnicy istnieje w przemyśle wydobywczym, budownictwie oraz w transporcie, co faktycznie przesądza o jej wizerunku gospodarczym.

2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy

W okresie ostatnich piętnastu lat dzielnica Sośnica obejmująca Obszar Rewitalizacji oraz przemysłowe tereny przyległe, była obszarem najbardziej intensywnych procesów restrukturyzacji w mieście.

Na początku lat dziewięćdziesiątych, główni pracodawcy tworzyli łącznie około 10.000 miejsc pracy. Na koniec 2004 roku liczba miejsc pracy w zrestrukturyzowanych firmach - matkach i firmach z nich wyodrębnionych na skutek restrukturyzacji wynosiła łącznie około trzech tysięcy.

Olbrzymi wpływ na gospodarkę dzielnicy posiada fakt prowadzenia procesów restrukturyzacyjnych w kluczowych gliwickich zakładach przemysłu węglowego, hutniczego i maszynowego, co skutkowało znacznym zmniejszeniem miejsc pracy.

W minionym okresie nastąpiły znaczące zmiany w strukturze działalności gospodarczej. Obok zlikwidowanych licznych zakładów produkcyjnych (KWK „Gliwice”, ZK „Gliwice”, GZCh „Carbochem”, Huta Gliwice (d. 1-go Maja), likwidacji uległy również liczne gliwickie przedsiębiorstwa budowlane, posiadające często swoje zaplecza produkcji pomocniczej, bazy sprzętu i transportu, zaplecza magazynowe zlokalizowane w dzielnicy. Inne zakłady produkcyjne (Kombinat Urządzeń Mechanicznych – Zakłady Mechaniczne „Bumar – Łabędy”, Huta „Łabędy”, Walcownia Metali „Łabędy”) przeszły głęboką restrukturyzację, połączoną ze znaczną redukcją zatrudnienia.

2.2.1. *Procesy komercjalizacji i restrukturyzacji*

Głównym zakładem działającym na terenie Obszaru Rewitalizacji jest Śląskie Centrum Logistyki S.A., posiadające działkę w rejonie ul. Sikorskiego oraz linii kolejowej.

Przedsiębiorstwa, w których zatrudnieni są mieszkańcy Sośnicy, położone są głównie poza Obszarem Rewitalizacji. Największe zakłady rozpoczęły lata 90. minionego wieku od kryzysu związanego ze spadkiem zamówień, wynikającym z pojawienia się konkurencji zagranicznej, nieodpowiednią ofertą produktów, wysokimi kosztami operacyjnymi.

Kopalnia Węgla Kamiennego „Sośnica”

Rozpoczęta w latach dziewięćdziesiątych i kontynuowana restrukturyzacja techniczno-technologiczna kopalni, ma przede wszystkim na celu obniżenie kosztów jej działalności. Głównym dotąd przeprowadzonym przedsięwzięciem z zakresu upraszczania modelu zakładu była likwidacja Pola Wschód, zlokalizowanego na terenie Sośnicy, którego eksploatację wstrzymano w lipcu 1996 roku. Prowadzono także likwidacje zbędnych wyrobisk podziemnych (ich długość zmniejszyła się z 215 km w 1993 roku do 133 km na koniec 2002 roku). Restrukturyzacja zakładu polegała również na oddzieleniu podmiotów nie związanych bezpośrednio z produkcją, poprzez utworzenie z nich samodzielnych spółek. Od 1 lipca 2005 roku kopalnia „Sośnica” została połączona z kopalnią „Makoszowy” w jeden zakład – Kopalnię Węgla Kamiennego „Sośnica – Makoszowy”, tworząc jeden z największych w Europie zakładów górniczych, zatrudniający ponad 6000 pracowników i wydobywający 22 000 ton węgla na dobę.

Na terenach dotychczasowych zapleczy produkcyjnych pojawiły się przedsiębiorstwa świadczące usługi innym przedsiębiorstwom – oferujące wynajem sprzętu, urządzeń, narzędzi a także części zamienne, materiały pomocnicze, usługi serwisowe.

Mimo zachodzących przemian nadal pozostają niezagospodarowane, zdegradowane tereny po Kopalni „Sośnica”, zwłaszcza w pasie graniczącym z Gminą Zabrze.

2.2.2. *Skutki transformacji*

Ze względu na trwającą w dalszym ciągu restrukturyzację, nie wszystkie efekty transformacji już wystąpiły i nie w pełnej skali.

Widoczne już skutki to:

- Drastyczna redukcja liczby miejsc pracy
- Modernizacja procesów i urządzeń produkcyjnych
- Pojawienie się sektora MŚP w obszarze w tym przedsiębiorstw wyodrębnionych z restrukturyzowanych spółek
- Wzrost liczby emerytów wśród mieszkańców Obszaru Rewitalizacji
- Wzrost wydajności pracy i poprawa wyników finansowych restrukturyzowanych firm
- Dywersyfikacja portfela produktów restrukturyzowanych przedsiębiorstw

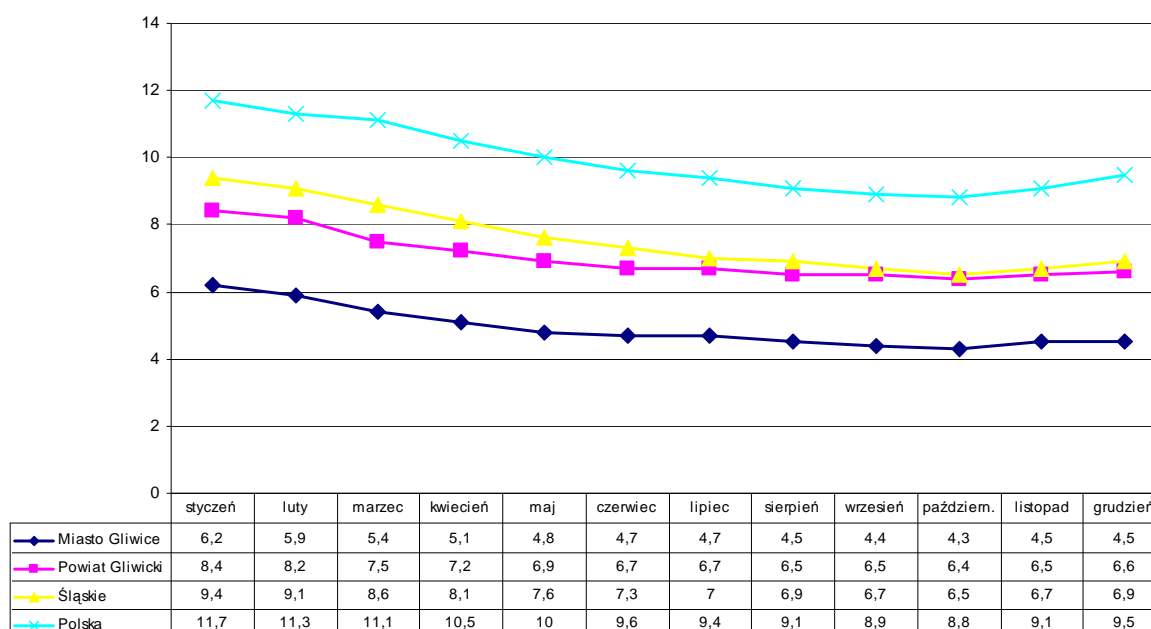
Zmiany jakie nastąpiły na skutek restrukturyzacji tworzą potencjał do zmiany wizerunku gospodarczego Obszaru Rewitalizacji, jednakże zmiana wizerunku Obszaru z zaplecza mieszkaniowego dla innych obszarów przemysłowych, postrzeganego przez mieszkańców innych dzielnic jako zdominowanego przez tradycyjne branże na usługowo-przemysłowy będzie wymagała czasu i skoordynowanej pomocy.

2.2.3. Rynek pracy

Na dzień 31 grudnia 2008 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w mieście Gliwice wynosiła 4249 osób (w tym 2531 kobiet). W oparciu o analizy sporządzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach dotyczące rynku pracy w województwie śląskim w roku 2008, rynek pracy w podregionie gliwickim (obejmujący miasta na prawach powiatu Gliwice i Zabrze oraz powiat ziemski gliwicki) różni się pod wieloma względami od rynków pracy w innych podregionach. Sam w sobie nie jest również homogeniczny. Przykładowo, dynamika spadku stopy bezrobocia wśród kobiet w Gliwicach jest zbliżona do wyników miasta Zabrze (-32,9%), a te są o w ujęciu bezwzględny o ponad 10% wyższe niż dla powiatu ziemskiego. Spadki te są również wyższe, aniżeli przeciętna dla województwa śląskiego. Jednocześnie udział bezrobotnych kobiet w populacji osób bez pracy jest w Gliwicach niższy niż w pozostałych jednostkach samorządu tworzących podregion.

Pod względem wieku osób bezrobotnych rynek pracy miasta Gliwice również zachowuje się w sposób odmienny od rynku podregionu. W przedziale wiekowym 18-24 lat udział osób w populacji bezrobotnych w Gliwicach jest najniższy na tle podregionu (15,3%), o tyle w przypadku osób wieku 45-54 udział ten jest najwyższy (27,2%). Również statystyczny udział grupy osób z wyższym wykształceniem w populacji osób bezrobotnych w podregionie jest najwyższy dla miasta Gliwice. Wynika to jednakże nie z deficytu miejsc pracy dla takich osób, a specyficznej dla miasta struktury wykształcenia mieszkańców, w którym istotny udział ma grupa osób posiadających wyższe wykształcenie.

Jednocześnie ogólna dynamika zmian poziomu bezrobocia w Gliwicach nie odbiega w znaczący sposób od dynamiki zmian stopy bezrobocia w województwie i kraju.

Rysunek 1: Dynamika zmian bezrobocia w Gliwicach

źródło: www.pup.gliwice.pl

Od lat natężenie zjawiska bezrobocia w mieście Gliwice kształtuje się poniżej średniej notowanej w podregionie, województwie oraz kraju. Według stanu na koniec grudnia 2008

stopa bezrobocia w Gliwicach wynosiła 4,5%, wobec 6,9% w woj. śląskim (w tym samym czasie Polska – 9,5%). Zgodnie z prognozami Powiatowego i Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, wobec sytuacji ekonomicznej w gospodarce światowej i recesji, która rozpoczęła się w III kwartale 2008 roku, należy oczekiwać wzrostu stopy bezrobocia oraz zmiany struktury osób bezrobotnych.

Gliwicki rynek pracy charakteryzuje się podobnym, jak w woj. śląskim odsetkiem bezrobotnych kobiet. Jest on jednakowoż niższy, aniżeli na terenie powiatu gliwickiego. Jest on również niższy, niż analogiczna cecha dla podregionu gliwickiego. W populacji bezrobotnych miasta Gliwice kobiety stanowią 59,6% ogółu (stan na 31.12.2008).

Ponadto podregionalny rynek pracy cechuje niski odsetek uprawnionych do zasiłku dla bezrobotnych. W województwie śląskim 17,2% zarejestrowanych bezrobotnych posiada prawo do pobierania zasiłku, podczas gdy w podregionie gliwickim jest to 12,4%. Informacje dotyczące osób długotrwale bezrobotnych zamieszkujących na obszarze rewitalizowanym zamieszczono w części poświęconej szczegółowej analizie problemów społecznych.

Tabela 5: Charakterystyka bezrobotnych

<i>Udziały wybranych kategorii bezrobotnych wśród ogółu zarejestrowanych w regionie/ powiecie</i>	<i>Woj. śląskie</i>	<i>Miasto Gliwice</i>	<i>powiat gliwicki</i>
Bezrobotne kobiety	59,5%	59,6%	65,6%
Bezrobotni mężczyźni	40,5%	40,4%	34,4%
Bezrobotni zamieszkali na wsi	21,3%	nie dotyczy	brak danych
Niepełnosprawni bezrobotni	6,8%	4,5% ²	

Źródło: WUP Katowice

Drugą cechą rynku jest stosunkowo wysoki udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem (poziom porównywalny ze wskaźnikiem dla regionu). Na tle województwa oraz powiatu gliwickiego, grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowi znacząco mniejszy udział w populacji osób bezrobotnych. Możliwymi przyczynami tego zjawiska jest notowany wyższy niż w regionie oraz podregionie poziom wykształcenia oraz inwestycje w podstrefie gliwickiej KSSE, które w chwili obecnej mogą być w ten sposób dyskutowane.

Struktura rynku ze względu na wykształcenie pokazana jest w tabeli (stan na 31.12.2008 r.)

Tabela 6: Bezrobotni wg wykształcenia (stan 31.12.2008 r.)

Poziom wykształcenia bezrobotnych	Woj. śląskie (w%)	Miasto Gliwice (w%)	powiat gliwicki (w%)
wyższe	9,9	11,0	7,6
policealne i średnie zawodowe	23,2	22,9	20,4
średnie ogólnokształcące	9,3	10,6	10,1
zasadnicze zawodowe	27,8	19,5	26,7
gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego	29,9	36,0	35,2
RAZEM	100,0	100,0	100,0

Źródło: WUP Katowice

² dane dotyczą podregionu gliwickiego obejmującego Gliwice, Zabrze i powiat gliwicki

Perspektywy rynku pracy w Obszarze Rewitalizacji „Sośnica”

Lokalizacja Obszaru Rewitalizacji „Sośnica” stwarza dogodne warunki dla rozwoju rynku pracy.

W przypadku głównej firmy działającej na Obszarze Rewitalizacji, jaką jest Śląskie Centrum Logistyki S.A., można oczekiwać znaczących zmian w zatrudnieniu tak w krótkim jak i długim okresie czasu. Uzależnione jest ono jednak od szybkości zagospodarowywania terenów przy ul. Sikorskiego, należących do spółki.

Przebiegająca na południe od osiedla Żeromskiego, należącego do dzielnicy Sośnica, autostrada A4 relacji „Wschód – Zachód”, planowany przebieg po zachodniej stronie dzielnicy autostrady A1 relacji „Północ – Południe”, istniejąca infrastruktura transportu kolejowego pola „Wschód” należącego niegdyś do KWK „Sośnica”, infrastruktura stacji towarowej PKP „Gliwice Sośnica” na linii normalnotorowej PKP relacji Katowice – Wrocław, planowany równoległy do autostrady A4 przebieg Drogowej Trasy Średnicowej (DTŚ), węzły komunikacyjne A1 i A4 oraz A1 i DTŚ a także planowany w pobliżu węzeł A1 i DK-88 – to wszystko stwarza niepowtarzalną okazję budowy Centrum Przeładunkowo – Dystrybucyjnego.

Położona przy ul. Bojkowskiej część Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Południowa będzie oddziaływać stymulująco na zagospodarowanie terenu pomiędzy krzyżującymi się głównymi traktami komunikacyjno-transportowymi.

1. Inne możliwości rozwoju rynku pracy:

a. Pozyskanie odpowiednich inwestorów zewnętrznych.

Możliwe jest podjęcie działań zmierzających do pozyskania specyficznych inwestorów (inwestycji) poprawiających strukturę gospodarki OR Sośnica:

- Centrum handlowe typu sklepy fabryczne (tzw. factory outlet)
- Centrum usługowe (rozliczeniowe, call center)
- Centrum rozrywkowe z galerią handlową.

Inwestycje tego typu mogą zapewnić miejsca pracy dla kobiet oraz zwiększyć napływ chwilowych gości do obszaru, co wpłynie pozytywnie na rozwój lokalnych firm handlowych i usługowych. Przy tym ze względu na rodzaj działalności te inwestycje nie będą zagrożeniem konkurencyjnym dla działających przedsiębiorstw handlowych i usługowych. Efektem tego typu inwestycji jest wystąpienie tzw. efektu mnożnikowego – każde stworzone miejsce pracy powoduje powstanie dodatkowych miejsc pracy w okolicy. W przypadku usług i handlu detalicznego współczynnik ten wynosi około 1,3. Oznacza to, że każde trzy bezpośrednie miejsca pracy powodują powstanie jednego dodatkowego.

b. nawiązanie współpracy z Gminą Zabrze

Po wschodniej stronie dzielnicy Sośnica znajduje się znaczny kompleks leśny zw. Parkiem im. Powstańców Śląskich, należący jednak w całości do Gminy Zabrze. Jego rekreacyjne zagospodarowanie mogło by stworzyć nowe miejsca pracy dla mieszkańców dzielnicy Sośnica.

Opracowanie i wdrożenie zakrojonej na szeroką skalę, o znaczeniu ogólnopolskim, rozbudowy Śląskiego Centrum Logistyki S.A. wymaga zawarcia odpowiednich porozumień z Gminą Zabrze oraz Gminą Gierałtowice.

- c. Przygotowanie i wdrożenie programów szkoleniowych i doradczych oraz zachęt (ulg) dla mieszkańców OR zamierzających podjąć samodzielną działalność gospodarczą.

W połączeniu z programem zagospodarowania niewykorzystanych obiektów i terenów, taki program może doprowadzić do stworzenia dodatkowych miejsc pracy w przyszłości.

- d. Stworzenie obiektów i/lub organizowanie imprez (wydarzeń) przyciągających uczestników z zewnątrz.

Mogą to być obiekty sportowe, kulturalne, wystawowe, itp., gdzie będą organizowane imprezy o zasięgu ponadlokalnym. Rolę tę mogą pełnić również inwestycje wymienione w punkcie c.

2. Podstrefa gliwicka KSSE

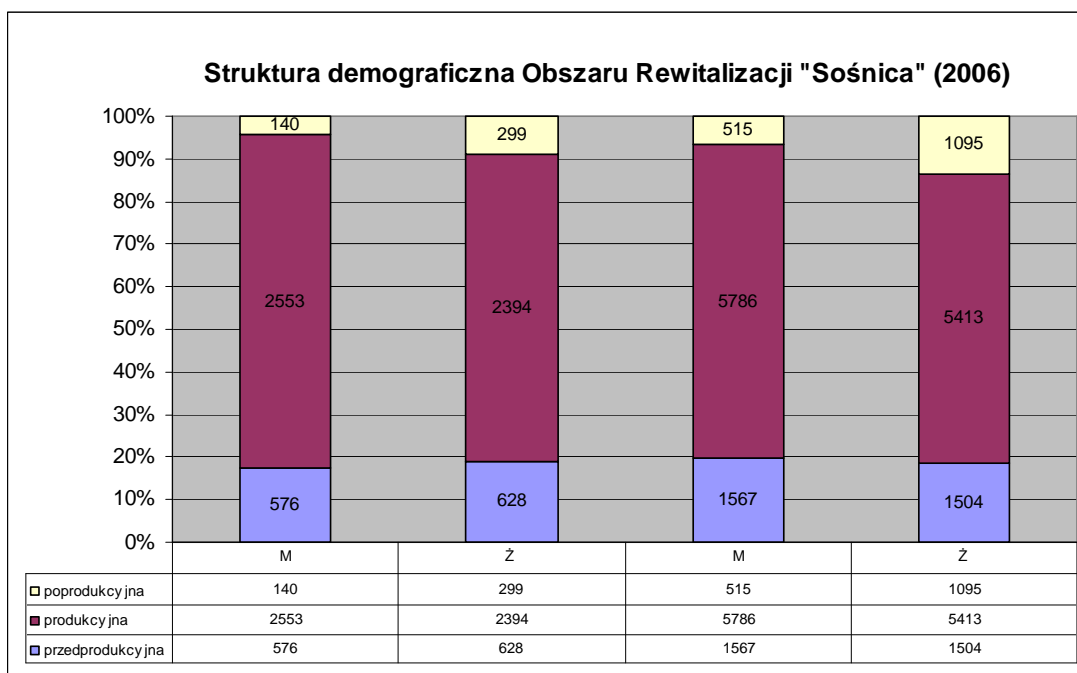
Ponieważ w dalszym ciągu do strefy napływają inwestorzy, mieszkańcy dzielnicy będą mogli również korzystać z oferty miejsc pracy tworzonych w strefie ekonomicznej, która leży

w sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji. W gliwickiej podstrefie KSSE utworzono do roku 2008 ponad 13000 miejsc pracy.

3. Sfera społeczna

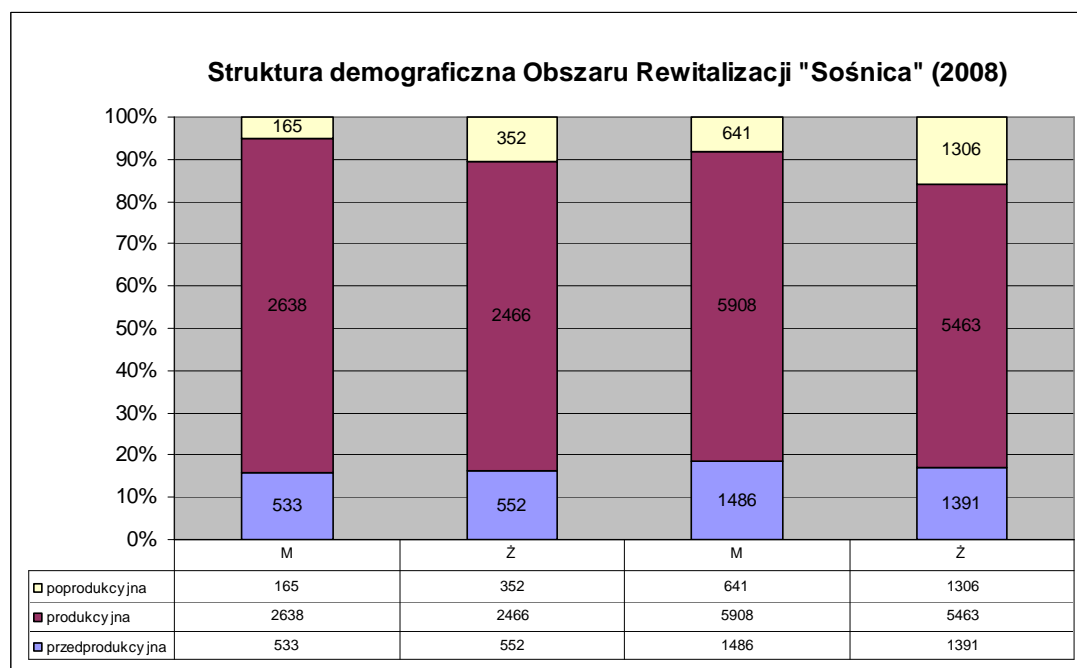
3.1. Struktura demograficzna i społeczna

Ogółem na całym terenie zakwalifikowanym do rewitalizacji zamieszkuje 22 901 osób (31.12.2008). Stanowią oni 12,16% mieszkańców Gliwic. Z tego 11 530 osób to kobiety, a 11371 – mężczyźni. Nieznaczną przewagę stanowią głównie kobiety starsze wiekiem. Szczegółowe informacje dotyczące struktury demograficznej tego obszaru oraz zmian, jakie zaszły w latach 2006-2008 zostały zamieszczone na poniższych wykresach.

Wykres 1: Struktura demograficzna Obszaru Rewitalizacji w roku 2006

źródło: opracowanie własne

Wykres 2: Struktura demograficzna Obszaru Rewitalizacji w roku 2008

źródło: opracowanie własne

Obszar Rewitalizacji Sośnica obecnie jest obszarem demograficznie wciąż stosunkowo młodym – zamieszkuje go większy odsetek osób wieku przedprodukcyjnym (17,30%) niż poprodukcyjnym (10,76%). 71,94% mieszkańców Sośnicy znajduje się w wieku produkcyjnym.

Szczegółowe informacje dotyczące struktury demograficznej obszaru i dynamiki zmian przedstawiono w poniższych tabelach.

Tabela 7: Struktura demograficzna mieszkańców OR Sośnica w latach 2006 i 2008

Grupa	Obszar	Płeć	2006	Udział	2008	Udział
przedprodukcyjna	OR	M	576	19,03%	533	17,30%
	OR	Ż	628		552	
	ŚOR	M	1567		1486	
	ŚOR	Ż	1504		1391	
produkcyjna	OR	M	2553	71,86%	2638	71,94%
	OR	Ż	2394		2466	
	ŚOR	M	5786		5908	
	ŚOR	Ż	5413		5463	
poprodukcyjna	OR	M	140	9,12%	165	10,76%
	OR	Ż	299		352	
	ŚOR	M	515		641	
	ŚOR	Ż	1095		1306	

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich

W OR Sośnica obserwuje się nieznaczny spadek udziału liczby mieszkańców w grupie przedprodukcyjnej, przy jednoczesnym wzroście udziału grupy poprodukcyjnej.

Tabela 8: Dynamika zmian struktury demograficznej mieszkańców OR Sośnica w latach 2006 i 2008

Grupa	Obszar	Płeć	Zmiana bezwzględna	Zmiana względna
przedprodukcyjna	OR	M	-43	-7,5%
	OR	Ż	-76	-12,1%
	ŚOR	M	-81	-5,2%
	ŚOR	Ż	-113	-7,5%
produkcyjna	OR	M	85	3,3%
	OR	Ż	72	3,0%
	ŚOR	M	122	2,1%
	ŚOR	Ż	50	0,9%
poprodukcyjna	OR	M	25	17,9%
	OR	Ż	53	17,7%
	ŚOR	M	126	24,5%
	ŚOR	Ż	211	19,3%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich

Jak wynika z obliczeń, najwyższą dynamikę zmian zaobserwowano w grupie poprodukcyjnej, gdzie przyrosty względne w grupie mężczyzn zamieszkujących ulice Ścisłego Obszaru Rewitalizacji przekroczyły one 24%.

Średnia liczba osób w badanych, w trakcie prowadzonej na zlecenie ARL ankiety, gospodarstwach domowych jest nieco mniejsza w ŚOR – średnio 3,2 w porównaniu z OR - 3,3 i nieco większa niż przeciętna dla Gliwic - 3,1 (2004). W ŚOR mieszka mniej osób samotnych niż w OR (ŚOR - 6,15%, OR - 9,28%). Mniej jest gospodarstw 2-osobowych (ŚOR - 20,00%, OR - 25,00%), 4-osobowych (ŚOR - 32,31%, OR - 46,88%), 6 i więcej osobowych (ŚOR - 1,54%, OR - 9,38%). Natomiast w ŚOR więcej jest gospodarstw 3-osobowych (ŚOR – 32,31%, OR -9,38 %) i 5-osobowych - 7,69%, które w ogóle nie pojawiły się w OR.

3.1.1. Związek ludzi z dzielnicą i gotowość do migracji

Z badań opinii mieszkańców wynika, że ocena swojego poziomu zadowolenia z zamieszkiwania w dzielnicy jest bardziej zróżnicowana wśród mieszkańcy ŚOR; są wśród nich zarówno osoby bardzo zadowolone jak i bardzo niezadowolone. Ogólnie w ŚOR więcej jest jednak osób zadowolonych z zamieszkiwania w swojej dzielnicy – ok. 41,54% niż wśród mieszkańców OR – 37,50%. W ŚOR bardzo zadowolonych było 12,31% ankietowanych, podczas gdy w OR nie znalazły się takie osoby. Na dobrym poziomie oceniło swój stopień zadowolenia

29,23% mieszkańców w ŚOR i 37,50% w OR. Mniej więcej równa liczba ankietowanych oceniła swój stopień zadowolenia na dostateczny (ŚOR – 50,77%, OR - 50,00%). Źle mieszka się w tej dzielnicy 3,08% ankietowanych w ŚOR, a 9,38% w OR, bardzo źle – 1,54% w ŚOR podczas gdy w OR nie znalazły się takie osoby, dobrze - 46,97% w ŚOR i 46,88% w OR, a bardzo dobrze - 10,61% w ŚOR i 21,88% - OR. Jak więc widać, mieszkańcy ŚOR bardziej zróżnicowanie oceniają swoją dzielnicę. Są też bardziej gotowi włączyć się w działania na rzecz jej rozwoju - 33,85% mieszkańców w ŚOR i tylko 15,63% w OR ankietowanych byłoby skłonnych włączyć się w działania na rzecz dzielnicy. 41,54% respondentów z ŚOR jest skłonnych zmienić miejsce zamieszkania, gdyby pojawiła się taka możliwość, w porównaniu z 18,75% w OR.

W OR jest więcej niezdecydowanych 28,13%, w porównaniu 20,00% w ŚOR. W badaniach z 2004 roku 28,7% mieszkańców Gliwic deklaruowało gotowość przeprowadzenia się, a 17,3% było niezdecydowanych, co może wskazywać na większe zainteresowanie poprawą jakości życia w ŚOR Sośnicy, przy czym na tym terenie więcej jest również osób aktywnie gotowych działać w tym kierunku.

Przy zmianie miejsca zamieszkania większość respondentów brałaby pod uwagę poprawę warunków mieszkaniowych. Głównym powodem mogłoby być większe, lepsze mieszkanie i ładniejsza okolica w ŚOR lub lepsze mieszkanie w ŚOR. Mniejszą rolę odgrywają czynniki zawodowe czy społeczne i istotne są one głównie dla mieszkańców ŚOR. Jedynie 3,08% respondentów z ŚOR byłoby gotowych zmienić miejsce zamieszkania z powodu pracy, 1,54% z powodu lepszych zarobków. W OR nie uzyskano odpowiedzi dotyczących powodów zmiany miejsca zamieszkania, co wskazuje na niską mobilność zawodową mieszkańców Sośnicy. Niewiele osób (w ŚOR - 1,54%, w OR – 0,00%) zmieniłoby również miejsce zamieszkania ze względu na środowisko społeczne.

Spółeczność Sośnicy jest słabo skonsolidowana. Co prawda, ok. 60% mieszkańców ŚOR a 53% OR utrzymuje kontakty z sąsiadami, jednak są to kontakty z najbliższymi/wybranymi osobami – 56,06% lub sporadyczne – 3,08%. W OR 40,63% osób podało, że nie utrzymują żadnych kontaktów z sąsiadami. W ŚOR takiej odpowiedzi udzieliło 16,92%. Mieszkańcy są gotowi włączyć się w działania na rzecz dzielnicy. Jako konkretny cel preferują modernizację dróg. Nie pojawiły się natomiast cele o charakterze społecznym, integrującym środowisko. Jedynie 9,23% ankietowanych w ŚOR podało, że znają inicjatywy/grupy/osoby, które działają w zakresie poprawy warunków mieszkaniowych w dzielnicy. Wymieniany był głównie samorząd miejski i dwie konkretne osoby.

3.1.2. Poziom wykształcenia mieszkańców i szkolnictwo na terenie Sośnicy

Z ankiety przeprowadzonej w 2005 roku w dzielnicy wynika, że ok. 20,00% w ŚOR i 9,38% w OR badanych posiadało wykształcenie podstawowe, 27,69% w ŚOR i 37,50% w OR – wykształcenie zawodowe, 44,62% w ŚOR i 46,88% w OR - średnie, a 7,69% w ŚOR i 6,25% w OR – wyższe.

Dla porównania, z ankiety przeprowadzonej na terenie całego miasta, w 2004 roku, na zlecenie UM przez tą samą firmę wynikało, że wykształcenie podstawowe posiadało 4,2% respondentów, zawodowe - 20,4%, średnie - 49%, a wyższe - 26,3%.

Z porównania tego wyniku, że na terenie Sośnicy znajduje się niższy odsetek osób z wyższym wykształceniem i stosunkowo wysoki odsetek osób z wykształceniem

zawodowym i podstawowym. Szczególnie duży odsetek osób z wykształceniem podstawowym pojawił się w ŚOR.

W terenie wyznaczonym do rewitalizacji w Sośnicy znajdują się 3 przedszkola, 2 szkoły podstawowe, 1 zespół szkół ogólnokształcących składający się z gimnazjum i liceum, 1 niepubliczne liceum oraz 1 zespół szkół ponadgimnazjalnych.

Przedszkole miejskie nr 42, ul. Młodopolska 4 (OR)

W roku szkolnym 2008/09 uczęszczało do 150 niego dzieci, a zatrudnionych było 11 nauczycieli. Utworzono 6 oddziałów.

Przedszkole miejskie nr 33, ul. Wiślana 12 (ŚOR)

W roku szkolnym 2008/09 uczęszczało do niego 150 dzieci, a zatrudnionych było 8 nauczycieli. Utworzono w nim 6 oddziałów.

Przedszkole miejskie nr 22, ul. Żeromskiego 26 (ŚOR)

W roku szkolnym 2006/07 uczęszczało do niego 100 dzieci, zatrudnionych było 7 nauczycieli. Utworzono w nim 4 oddziały.

Szkoła Podstawowa nr 14, ul. Jedności 35 (ŚOR)

Była jedną z pierwszych szkół podstawowych, powstałych w Gliwicach po II wojnie światowej. Mieściła się w budynku dawnej szkoły handlowej, której pomieszczenia, również przed i w czasie wojny, pełniły funkcje szkoły. Była to wtedy szkoła niemiecka, w której uczono dzieci i młodzież po niemiecku. Od 1945 roku uczono wyłącznie języka polskiego. W wyniku budowy osiedla Żeromskiego dzielnica Sośnica bardzo się rozrosła. Przybyło również ludności napływowej do pracy w KWK "Sośnica", głównie młodych rodzin z dziećmi. Konieczna stała się budowa nowej szkoły. W dniu 31.08.1972 roku odbyło się wmurowanie aktu erekcyjnego pod jej budowę. Nadano jej imię Stefana Żeromskiego. 3 września 1973 roku SP 14 została przeniesiona do nowego budynku. Upamiętnia to wydarzenie tablica pamiątkowa przy wejściu. W roku szkolnym 2008/09 uczęszczało do niej 562 uczniów (w ramach 26 oddziałów łącznie z zerówką), pracuje w niej 41 nauczycieli.

Szkoła Podstawowa nr 15, ul. Wielicka 16 (ŚOR)

Początki historii szkoły sięgają 1926 roku, kiedy to rozpoczęto jej budowę. W roku 1945 Publiczna Szkoła Powszechna nr 15 w Gliwicach była największą, pod względem liczby dzieci i okazałości budynku, spośród trzech znajdujących się w tej miejscowości. Mimo działań wojennych zachowała się w całkiem dobrym stanie. Już 15 kwietnia 1945 roku rozpoczęto zapisy do przedszkola i do szkoły. Placówka posiada nowoczesne klasopracownie bogate w sprzęt audiowizualny, pracownię komputerową, a także multimedialną pracownię językową. Prowadzi kółko dziennikarskie, modelarskie, informatyczne, plastyczne, przyrodnicze, wokalne, teatralne „Teatryk bez nazwy” oraz „Wesołe skrzaty”. W roku szkolnym 2008/09 uczęszczało do niej 76 uczniów (w ramach 4 oddziałów), a pracuje w niej 6 nauczycieli.

Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 14, ul. Przedwiośnie 2 (ŚOR)

Został utworzony z dniem 1.09.2006, kiedy przy Gimnazjum nr 6 otwarto Liceum Ogólnokształcące. Zespół zatrudnia 54 nauczycieli.

Gimnazjum nr 6

Rozpoczęło swoją działalność 01.10.1999 przy Szkole Podstawowej nr 34 działającej od 1985 roku. W 2002 roku szkoła podstawowa przestała istnieć, a Gimnazjum przyjęło imię Janusza Korczaka. W szkole istnieją klasy sportowe o profilu piłki ręcznej i nożnej oraz klasy z rozszerzonym programem nauczania języka niemieckiego. W placówce działa kółko żeglarskie z praktycznymi zajęciami, które odbywają się nad jeziorem Dzierżno. Jest największą szkołą tego typu w województwie śląskim i jedną z największych w kraju.

W roku szkolnym 2008/09 uczęszczało do niej 636 uczniów.

Liceum Ogólnokształcące nr X

Rozpoczęło swoją działalność w roku szkolnym 2006/2007 proponując naukę w dwóch klasach pierwszych o profilu:

- *społeczno – prawnym* dla przyszłych prawników, socjologów, politologów, pedagogów, humanistów; nauka na poziomie rozszerzonym: historia, wiedza o społeczeństwie z elementami prawa i nauk społecznych, geografia;
- *ekonomiczno–administracyjnym* dla przyszłych ekonomistów, przedsiębiorców, menedżerów; nauka na poziomie rozszerzonym: technologia informacyjna, przedsiębiorczość z elementami ekonomii i zarządzania, wiedza o społeczeństwie.

W roku szkolnym 2008/09 uczęszczało do niego 68 uczniów.

Niepubliczne Liceum Ogólnokształcące - Szkoła Mistrzostwa Sportowego ZPR, ul. Sikorskiego 134 (OR)

Szkoła została założona w 1997 roku. Równoległe z obowiązującym programem kształcenia wyjściowego dla liceum ogólnokształcącego, mającego zapewnić wiedzę jego absolwentom umożliwiającą podjęcie studiów wyższych, realizuje program zajęć sportowych, zatwierdzony przez Wydział Szkolenia ZPRP we współpracy z właściwą komórką organizacyjną MENiS w celu przygotowania uczęszczającej młodzieży do wyczynowego uprawiania piłki ręcznej i reprezentowania barw narodowych w tej dyscyplinie sportu. Nauka w szkole trwa 3 lata i kończy się egzaminem dojrzałości. Obowiązkowy, tygodniowy wymiar zajęć sportowych może wynosić od 10 - 36 godzin - wliczając w to zawody i odnowę biologiczną. Uczniowie mogą korzystać z internatu i stołówki w okresie trwania zajęć szkolnych i sportowych. W roku szkolnym 2006/07 do liceum uczęszczało 33 uczniów, zatrudnionych jest 14 nauczycieli.

Zespół Szkół Ekonomiczno-Technicznych, ul. Sikorskiego 132 (OR)

Publiczny Zespół Szkół Zawodowych o nazwie Zespół Szkół Ekonomiczno – Technicznych powołano do życia Uchwałą Rady Miasta w Gliwicach z dnia 25.02.1999. ZSE-T powstał poprzez połączenie działających w tym miejscu dwóch szkół ponadpodstawowych prowadzących nauczanie na podbudowie programowej szkoły podstawowej:

Liceum Ekonomicznego działającego od roku 1992 i kształcącego w zawodzie: technik ekonomista, technik rachunkowości.

Zasadniczej Szkoły Zawodowej Nr 2 kształcącej w zawodach: mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych, monter układów elektronicznych i automatyki przemysłowej.

ZSE-T rozpoczął swoją działalność kilka dni po utworzeniu, bo już 01.03.1999. Obecnie w wyniku reformy szkolnictwa na szczeblu szkół ponadpodstawowych i przekształcaniu ich w szkoły ponadgimnazjalne również i ZSE-T przechodzi reorganizację. Od 01.09.2002 roku ZSET skupia następujące szkoły:

Liceum Ekonomiczne – na zasadzie wygaszania, bez naboru do klasy I, oficjalnie przekształcone w Liceum Profilowane Nr VIII kształcące w profilach:

- Ekonomiczno-Administracyjnym,
- Zarządzanie Informacją.

Szkoła prowadzi program profilaktyczny przeciwdziałający agresji, a propagujący przyjaźń, dobroć i uprzejmość, pod hasłem „Człowiek człowiekowi przyjacielem”

W roku szkolnym 2008/09 uczęszczało do niego 212 uczniów, zatrudnionych jest 14 nauczycieli.

3.2. Dochodowość gospodarstw domowych

Z przeprowadzonej na zlecenie ARL w 2005 roku ankiety wynika, że największą grupę dochodów w ŚOR jak stanowią gospodarstwa, w których łączne miesięczne dochody netto mieszczą się w granicach od 1 500 – 2 000 zł (30,77%), a w OR 2 001 – 3 000 zł (31,25%). W obu obszarach nie pojawiły się gospodarstwa dysponujące kwotą powyżej 4 000 zł. W ŚOR nie pojawiły się osoby dysponujące kwotą niższą niż 500 zł, a w OR ich procent wynosił 6,25. W OR średnie dochody – 1 667,19 zł na rodzinę są ogólnie wyższe niż w OR (1 430,77 zł), nie pojawili się też badani, którzy nie odpowiedzieliby na pytanie o wysokość dochodów w porównaniu do 10,77% respondentów ŚOR. Również średni dochód w przeliczeniu na jednego członka rodziny - 648,15 zł - jest w OR wyższy niż w ŚOR, gdzie wynosi 577,37 zł.

W porównaniu ze średnią dla Gliwic (2004) z badań ankietowych opinii miasta dochody te są nieco niższe. Średnie dochody statystycznej rodziny wynosiły w Gliwicach w 2004 roku – 1 787 zł, a w przeliczeniu na osobę – 775 zł.

W OR nie znalazły się osoby, które oceniłyby swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą, w ŚOR - tak swoją sytuację oceniło 3,08% ankietowanych. W OR również mniej osób (9,38%) oceniło swoją sytuację jako dobrą, w ŚOR – 18,46%. Jako przeciętną swoją sytuację oceniło 59,38% ankietowanych w OR i 52,31% w ŚOR. Jako złą swoją sytuację materialną oceniło 28,13% osób w OR i 18,46% w ŚOR. Jako bardzo złą oceniło ją 3,13% respondentów w OR i 7,69% w ŚOR.

Podsumowując, osoby zamieszkujące OR mają wyższe dochody zarówno na osobę jak i na rodzinę, a jednak są z nich mniej zadowolone, choć rzadziej oceniają swoją sytuację jako zdecydowanie złą. W ŚOR nieznacznie mniej osób ma mieszkania własnościowe (25,00%, ŚOR - 26,15%), za to więcej jest domków jednorodzinnych (ŚOR – 3,08, OR – 0,00%).

Sośnica znajduje się na terenie obsługiwanym przez II Urząd Skarbowy w Gliwicach. Średni miesięczny dochód brutto zgłoszony w tym urzędzie w roku 2004 wynosił 24 132 zł i był niższy niż na terenie US I – 25 128 zł, ale wyższy niż w 2003 roku – 23 400 zł i analogicznie dla US I – 24 348. Daje to średni dochód miesięczny brutto wysokości 2 011 zł.

W ŚOR mieszka nieco mniej osób w wieku produkcyjnym – 70,44% niż w OR – 74,61%, a więcej osób w wieku przedprodukcyjnym: ŚOR – 17,56% i analogicznie OR – 16,94% i poprodukcyjnym: ŚOR – 12,01% i analogicznie OR – 8,45%. Jedna osoba w wieku nieprodukcyjnym w ŚOR przypada na 2,38 osoby wieku produkcyjnym, podczas gdy w OR jedna osoba w wieku nieprodukcyjnym przypada na 2,94 osoby w wieku produkcyjnym. Dodatkowo, w ŚOR mniejszy procent mężczyzn to osoby w wieku produkcyjnym 73,36% (często zarabiające więcej) w porównaniu do 77,35% w grupie mężczyzn mieszkających w OR. Może to wpływać na niższe dochody na osobę w ŚOR w odniesieniu do OR.

W ŚOR 21,54% ankietowanych podało, że ich największe problemy są natury finansowej, w OR 18,57%. Przy czym w obu grupach potrzeba zwiększenia dochodów pojawia się u mniejszej ilości ankietowanych: ŚOR – 9,23%, a OR – 9,38%. Potrzeba pracy jest większa w ŚOR - 15,38% (OR- 9,38%) i tam również pojawiają się większe oczekiwania dotyczące pomocy finansowej (ŚOR – 9,23%, OR – 0,00%). W ŚOR mniej osób ocenia swoją sytuację materialną jako złą lub bardzo złą niż w OR, częściej uznawana jest ona za problem

i pojawiają się też częściej oczekiwania związane z pracą i pomocą finansową. Ciekawe jest to, że w obu grupach, mimo różnic w dochodach i poziomie zadowolenia, prawie równa liczba respondentów zwiększenie dochodów wymienia wśród swoich podstawowych potrzeb.

Ok. 37% badanych w ŚOR i 31% w OR ma jakieś zadłużenia finansowe, przy czym są to częściej zadłużenia w banku (ŚOR - 32,31%, OR – 28,13%). W ŚOR nieco więcej osób (4,62) ma zadłużenia czynszowe (OR – 3,13%). 13,85% badanych mieszkańców ŚOR, oceniło swoje zadłużenia jako realne do spłaty przed końcem 2006 roku. Taka ocena nie pojawiła się w OR. 20,00% zadłużonych z ŚOR, a 34,38% z OR uznało, że nie mają jakichkolwiek realnych szans spłaty zadłużenia do końca 2006 roku. W obu obszarach pojawiło się najwięcej osób mających trudności w ocenie swoich możliwości spłaty długu (ŚOR - 66,15%, OR – 65,63%).

Wszystkie te wyniki mogą wskazywać na dość słabo rozwiniętą umiejętność oceny własnej sytuacji finansowej.

3,13% ankietowanych w OR podało, że powodem ich niechęci do podjęcia działalności gospodarczej byłby brak funduszy. Częściej podawano wiek. W ŚOR powód ten nie pojawił się. Najczęściej podawano wiek, brak czasu czy kwalifikacji.

3.3. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo nie stanowi szczególnego problemu zgłaszanego przez respondentów ankiety przeprowadzonej na zlecenie ARL w Sośnicy. Jedynie 1,54% respondentów z ŚOR zgłosiło go jako największy problem swojej rodziny, a 3,13% ankietowanych z OR uznało brak poczucia bezpieczeństwa za problem swojej dzielnicy. Patrole/posterunek policji za największą potrzebę dzielnicy uznało 4,62% ankietowanych z ŚOR i 6,25% z OR. Niskie poczucie bezpieczeństwa w ankiecie dla Gliwic z 2004 roku

stanowiło problem dla 12,10% ankietowanych, a zapewne go priorytetem dla 20,5%. W badaniach tych ankietowani z Sośnicy ocenili niżej poczucie bezpieczeństwa we własnej dzielnicy niż w mieście.

Spośród możliwych do wyboru rozwiązań problemów, działania na rzecz podniesienia bezpieczeństwa znalazły się jednak na 1 miejscu – patrole mieszkańców (ŚOR - 73,85%, OR – 75,00%) i na 2 miejscu kamery i monitorowanie wejść (ŚOR - 70,77%, OR – 59,38%). Mimo, iż ankietowani nie deklarowali wprost poczucia zagrożenia, wyniki te skłaniają do wniosku że poczucie bezpieczeństwa jednak stanowi szczególny problem dla mieszkańców obszaru wyznaczonego do rewitalizacji, przy czym mieszkańcy OR wydają się zwracać nieznacznie bardziej uwagę na własne działania zmierzające do zwiększenia bezpieczeństwa i mniej w tej kwestii ufają urządzeniom technicznym.

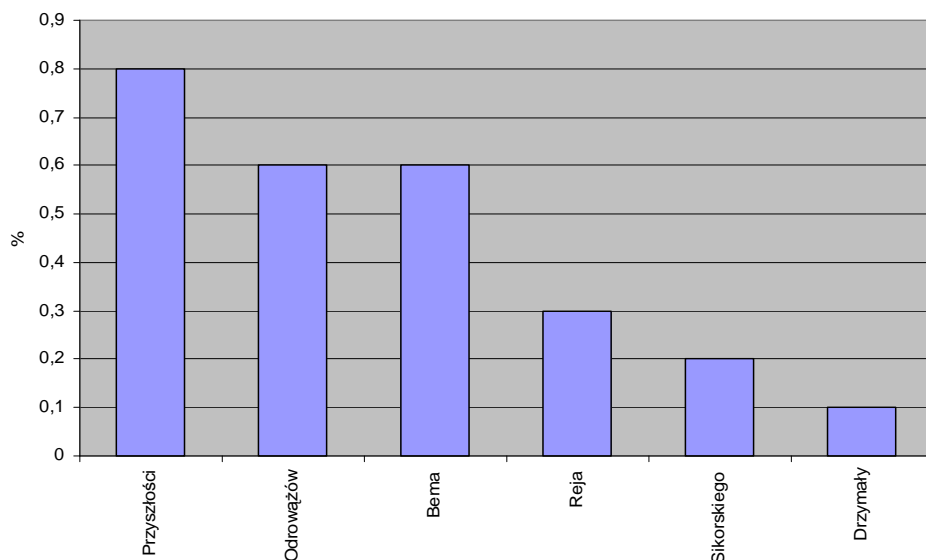
3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych

Szczegółowa analiza wykazała istnienie w Sośnicy szeregu palących problemów – przestępczości, bezrobocia, nadmiernego spożycia alkoholu, zaniedbanych dzieci i żebrania. Potwierdzają to dane statystyczne oraz informacje od osób zajmujących się rozwiązywaniem tych problemów na terenie Gliwic. Z prowadzonego w Gliwicach w latach 2002-03 „Monitoringu diagnozy zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że Osiedla Bema i Żeromskiego w Sośnicy są jednymi z wyróżniających się w mieście obszarów koncentracji problemów społecznych. Ulica Wiślana (ŚOR) znalazła się na 21 miejscu wśród 35 ulic w mieście najbardziej zagrożonych dezorganizacją społeczną. Zaobserwowane problemy mogą być pochodną braku konstruktywnych wzorów i stosunkowo niskiej konsolidacji i aktywności społecznej mieszkańców. Na terenie tym obok działań infrastrukturalnych wskazane byłyby działania o charakterze społecznym, aktywizujące mieszkańców, rozwijające ich świadomość, umiejętność współpracy i aktywności na rzecz swojej dzielnicy.

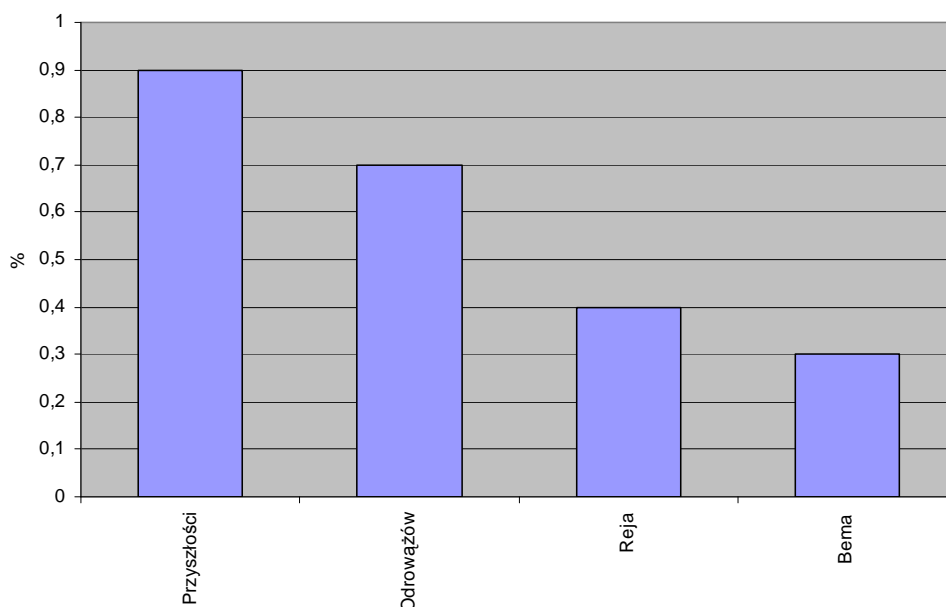
3.4.1. Uzależnienia jako problem społeczny w Sośnicy

Z prowadzonego „Monitoringu diagnozy zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że Sośnica jest jednym z tych obszarów, w jakich zaobserwowano szczególne nasilenie problemów z uzależnieniami. Odsetek pacjentów Izby Wyrzeźwień oraz Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Gliwicach przedstawiono na poniższych wykresach.

Wykres 3: Odsetek pacjentów Izby Wyrzeźwień wg ulic Obszaru Rewitalizacji
źródło: opracowanie własne

Wykres 4: Odsetek pacjentów CZPiLU wg ulic Obszaru Rewitalizacji
źródło: opracowanie własne

Pacjentów z Sośnicy notowano również w Ośrodku Leczenia Uzależnień w Zabrze. Najczęściej pochodzili oni z ul. Tylnej (4 osoby) z OR i Wiślanej (3 osoby) z ŚOR.

Wśród odpowiedzi udzielanych przez respondentów w ramach ankiety, alkoholizm wybrano jako trzeci w kolejności istotny problem dzielnicy: ŚOR - 72,31%, OR - 59,38%, tuż po przestępczości i bezrobociu. Narkotyki znalazły się w ŚOR na przedostatnim, 6-mym miejscu – 49,23%, a w OR na 4 miejscu – 28,13% wspólnie z żebraniem. O ile więc postrzeganie przez mieszkańców Sośnicy problemu uzależnienia od alkoholu jest porównywalne w obu obszarach, narkotyki stanowią istotniejszy problem w OR.

Alkoholizm, jako problem, pojawił się również wśród problemów podawanych spontanicznie na przedostatnim, 6-mym miejscu w ŚOR – 3,08%. Nie pojawił się natomiast w spontanicznie określanych problemach w OR. Oznacza to, że w ŚOR jest on bardziej uświadamiany, a w OR w pojawia się jako istotny problem dopiero wtedy gdy zwróci się na niego uwagę.

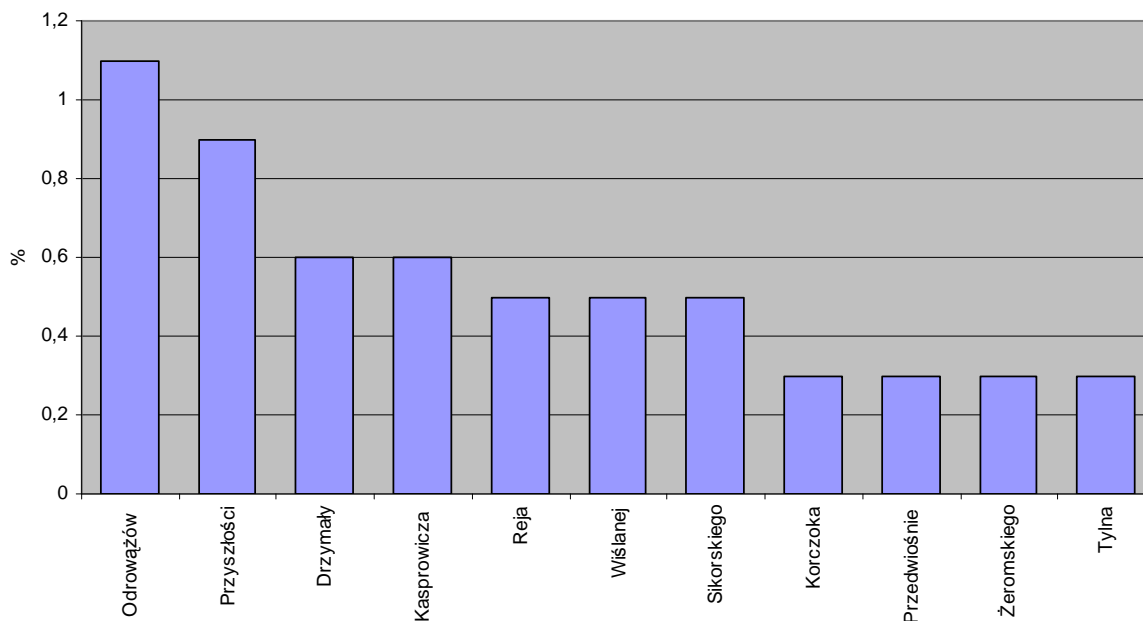
Do występowania problemu uzależnienia od alkoholu we własnej rodzinie przyznało się 9,23% ankietowanych w ŚOR i 0,00% w OR, a do problemów z narkotykami 6,15% w ŚOR i 0,00% w OR. Może to oznaczać, że mieszkańcy OR głównie postrzegają problem uzależnień jako problem innych.

Równocześnie 4,62% ankietowanych w ŚOR, a 0,00% w OR uznało, że im lub ich rodzinie potrzebny jest kontakt z organizacjami pomocy osobom uzależnionym. W ŚOR 9,23% miało kontakty z organizacjami pomagającymi uzależnionym, a w OR nikt. Oznacza to, że z pomocy tej korzystano w równej mierze jak przyznawano się do istnienia problemu, jednak potrzeba korzystania z pomocy była mniejsza niż świadomość istnienia problemu oraz mniejsza niż wskazywałyby fakty.

Zakaz sprzedaży alkoholu spośród możliwych do wyboru rozwiązań problemów dzielnicy znalazł się w ŚOR na przedostatnim miejscu przed płatnymi parkingami, - 32,31%, w OR na ostatnim - 9,38%, co wskazywałoby na to, że mieszkańcy ŚOR bardziej upatrują rozwiązania problemu nadużywania alkoholu przez ograniczenia narzucone z zewnątrz, a mieszkańcy OR uważają go za problem dzielnicy, który ich nie dotyczy.

3.4.2. Osoby dorosłe niesamodzielne, wymagające wsparcia

Z prowadzonego „Monitoringu diagnozy zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że w Sośnicy w 2003 roku odnotowano kumulację klientów Ośrodka Pomocy Społecznej na ulicach wskazanych na poniższym wykresie.

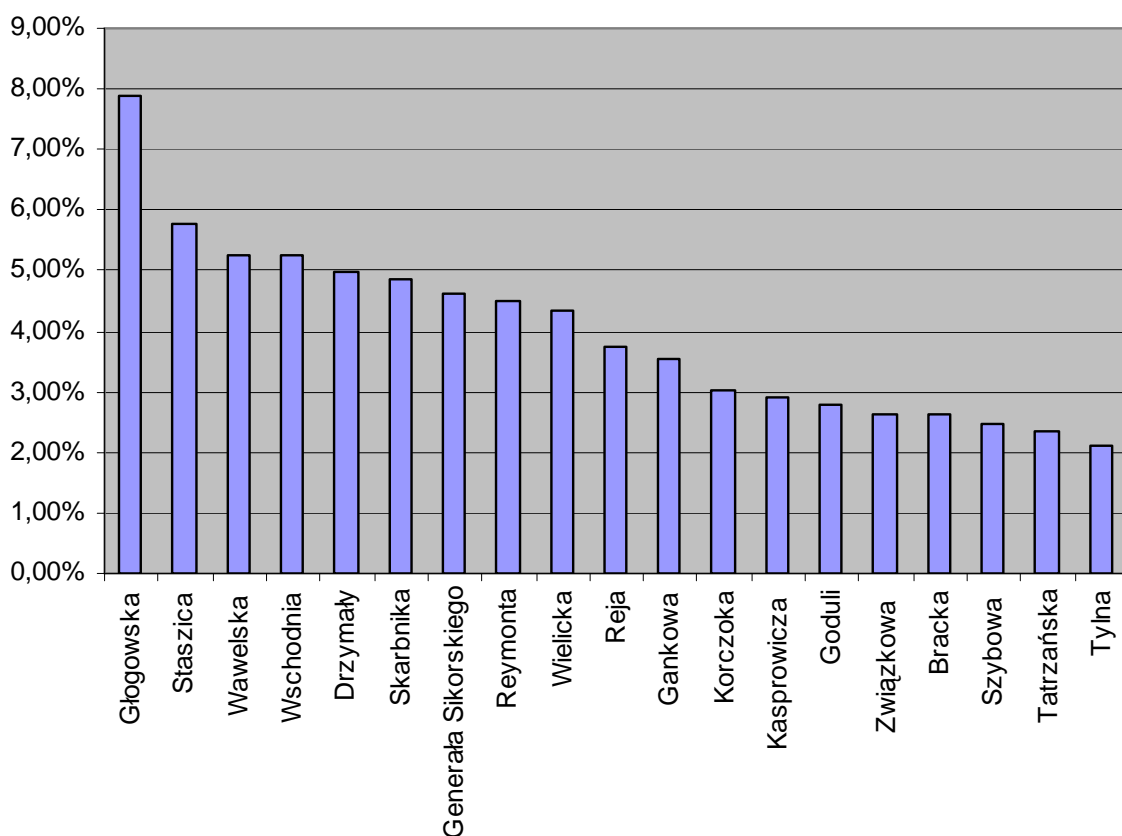

Wykres 5: Odsetek klientów OPS wg ulic Obszaru Rewitalizacji

źródło: opracowanie własne

Na tych ulicach wiodącymi dysfunkcjami ustawowymi, które sprawiły, że środowiska zamieszkujące tam otrzymały świadczenia socjalne były: bezrobocie, problemy życiowe osób niepełnosprawnych, rodzin wielodzietnych i niepełnych, potrzeba ochrony macierzyństwa, alkoholizm.

Na poniższym wykresie przedstawiono, jaki odsetek mieszkańców ulicy stanowi grupę klientów Ośrodka Pomocy Społecznej, korzystających z zasiłków w roku 2008. W związku z funkcjonowaniem w Sośnicy filii OPS w Gliwicach świadomość mieszkańców dotycząca możliwości korzystania ze wsparcia socjalnego jest wyższa, niż w innych dzielnicach, toteż intensywność wsparcia jest również wyższa. Większość mieszkańców korzystających z zasiłków socjalnych zamieszkuje przy ulicach Ścisłego Obszaru Rewitalizacji.

Wykres 6: Odsetek mieszkańców ulic OR będących klientami OPS

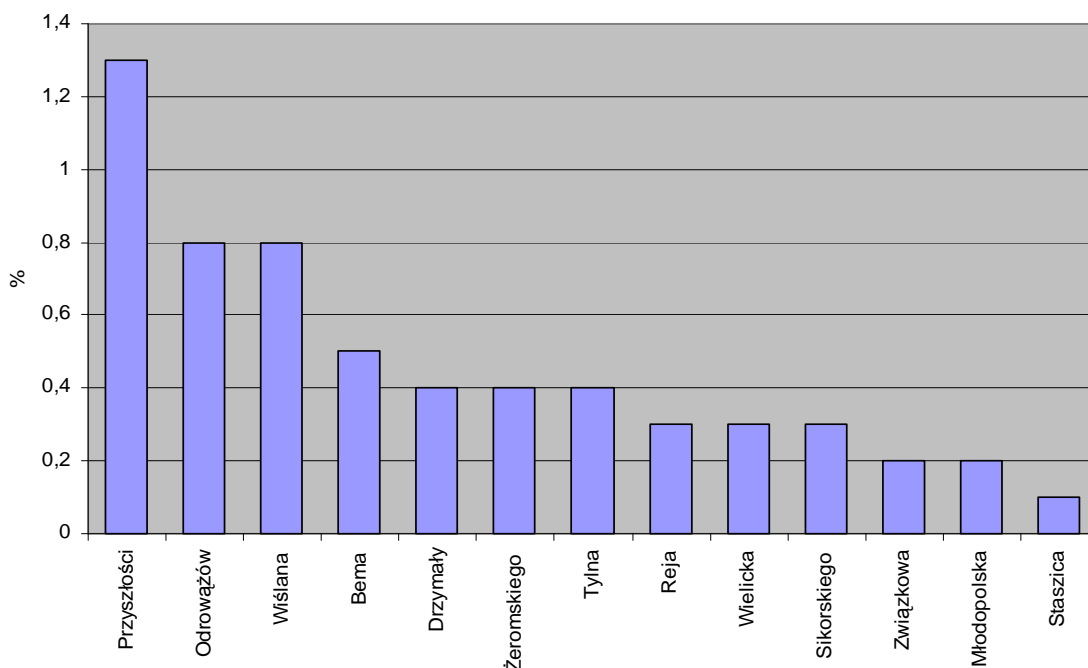
źródło: opracowanie własne

Z organizacjami pomocy społecznej miało kontakt 20,00% ankietowanych na terenie ŚOR, a 12,50% na terenie OR, a z organizacjami pomocy rodzinie 12,31% na terenie ŚOR, a 15,63% na terenie OR. Tam więc, gdzie problemy wydają się być większe, rzadziej kontaktowano się z organizacjami pomocy społecznej a rzadziej z instytucjami pomocy rodzinie. Potrzebę korzystania z pomocy społecznej zgłosiło 12,31% w ŚOR, a 0,00% w OR, a ze wsparcia organizacji pomocy rodzinie 9,23% z ŚOR i 3,13% z OR. I znów potrzeba korzystania z pomocy społecznej jest większa tam gdzie faktycznie z niej korzystano i gdzie problem ma większe nasilenie. Może to oznaczać dość dobre odczytywanie własnych potrzeb w dziedzinie pomocy i umiejętność korzystania z możliwości ich zaspokojenia.

Na obu obszarach istnieje spore zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych ŚOR-69,23%, OR-50,00%. Równocześnie respondenci ankiety z Sośnicy nie byli gotowi włączyć się ani w działania na rzecz osób starszych, podobnie jak w działania na rzecz młodzieży.

3.4.3. Bezrobocie jako problem społeczny

Z przywoływanego już „Monitoringu diagnozy zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że na Osiedlu Sośnica klienci PUP zamieszkiwali głównie ulice wskazane na poniższym wykresie.

Wykres 7: Odsetek osób bezrobotnych wg ulic Obszaru Rewitalizacji

źródło: opracowanie własne

Ogółem w 2004 roku zarejestrowano 1 751 bezrobotnych z Sośnicy, co stanowiło 10,5% ogółu bezrobotnych, w tym 1 071 kobiet (11,7%) i 680 mężczyzn (9,0%), co stawiało Sośnicę na 2 miejscu, po Śródmieściu, pod względem liczby zamieszkujących bezrobotnych. Najwięcej bezrobotnych stanowiły kobiety urodzone w latach 1950-1959 (29,5% ogółu zarejestrowanych z tego terenu), oraz mężczyźni urodzeni w latach 1980-85 (28,2% ogółu zarejestrowanych z tego terenu). Najliczniejszą grupę ze względu na wykształcenie stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym - 40,1%. Przeważały bezrobotne kobiety (78,3%) i bezrobotni mężczyźni (76,0%) bez prawa do zasiłku. Najwięcej osób pozostawało bez pracy do roku: kobiety - 42,9%, mężczyźni – 53,7%.

Szczególnym problemem, który podlega analizie na podczas formułowania programu rewitalizacji jest długotrwałe bezrobocie. Wyniki obliczeń stopy długotrwałego bezrobocia w roku 2008 zaprezentowano w poniższej tabeli. Dla województwa śląskiego stopa referencyjna długotrwałego bezrobocia, powyżej której obszary kwalifikują się do podjęcia działań w zakresie mieszkalnictwa wynosi 3,7% (za rok 2006). W roku 2008 sytuacja związana ze zjawiskiem długotrwałego bezrobocia kształtowała się w sposób przedstawiony

w tabeli. W programie umieszczono wszystkie ulice, dla których stopa długotrwałego bezrobocia w roku 2008 przekroczyła poziom 2%.

Tabela 9: Stopa długotrwałego bezrobocia w OR Sośnica – ulice zagrożone (2008)

Obszar	Ulica	Ogółem	Kobiety	Niepełnosprawni	Ludność w wieku produkcyjnym	Stopa długotrwałego bezrobocia
2008						
OR	Wschodnia	1	0	0	14	7,14%
ŚOR	Sudecka	1	1	0	18	5,56%
OR	Bracka	2	1	2	69	2,90%
ŚOR	Szybowa	2	2	1	76	2,63%
ŚOR	Związkowa	6	5	0	229	2,62%
ŚOR	Reymonta	5	3	3	225	2,22%
ŚOR	Korczoła	4	1	2	184	2,17%
OR	Szczęść Boże	2	0	1	92	2,17%
OR	Głogowska	1	1	0	48	2,08%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności

Z przeprowadzonej ankiety wynika, że w ŚOR nie pracuje zawodowo 47,69% respondentów, a w OR – 56,25%, ale jedynie niewielka część ankietowanych w ŚOR – 7,69% podała, że są obecnie bezrobotni (w OR – 31,25%)

Emeryci i renciści stanowią 21,54% ankietowanych w ŚOR i 21,88% w OR. Dla miasta grupa ta stanowi 27,4% (2004) W porównaniu z ilością osób w wielu poprodukcyjnym i miastem oznaczałoby to, że w Sośnicy jest mniej osób, które wcześniej przeszły na emeryturę lub mają rentę.

Z badań opinii mieszkańców całego miasta (2004) wynikało, że 52% nie pracuje zawodowo, z czego 9% jest bezrobotnych. W obu obszarach w ankiecie (2005) bezrobocie wybrano jako drugi po przestępczości, najistotniejszy problem dzielnicy: ŚOR - 84,62%, OR - 68,75%, ale jedynie 16,92% w ŚOR, a 12,50% ankietowanych w OR zgłosiło go jako problem spontanicznie.

Kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy deklaruje 40,00% ankietowanych w ŚOR i 50,00% w OR (2005), natomiast z instytucjami promującymi przedsiębiorczość 10,77% w ŚOR, a 0,00% w OR. Jednak jedynie 20,00% w ŚOR, a 9,38% w OR ankietowanych uważa iż ich najbliższym jest potrzebny kontakt z Urzędem. W OR ankietowani nie uznają za odczuwając potrzeby nawiązania współpracy z instytucjami promującymi przedsiębiorczość, w ŚOR 4,62% widzi potrzebę nawiązania takowego. Brak pracy częściej dotyka ankietowanych w ŚOR – 23,08% (OR 12,50%), jednak mieszkańcy OR nadają mu częściej rangę największego problemu (OR – 15,63%, ŚOR - 4,62%) Tam więc, gdzie więcej osób podaje swój status jako osoby bezrobotnej i gdzie było więcej kontaktów z Urzędem Pracy, mniej osób uznaje bezrobocie za problem, a takie kontakty za potrzebne. Tam gdzie jednak jest on uznawany za problem, częściej jest uznawany za największy problem w OR.

Mimo niższego zadowolenia ze swoich dochodów zgłaszanego przez mieszkańców OR, rzadziej zgłaszają oni, że największe problemy rodziny mają charakter finansowy (ŚOR - 21,4%, OR - 18,75%). Mimo iż w obu obszarach mniej więcej równa liczba respondentów wymienia większe dochody wśród potrzeb swojej rodziny (ŚOR-9,23%, OR-9,38%), równolegle więcej osób w ŚOR (15,38%) niż w OR (9,38%) wymienia wśród największych

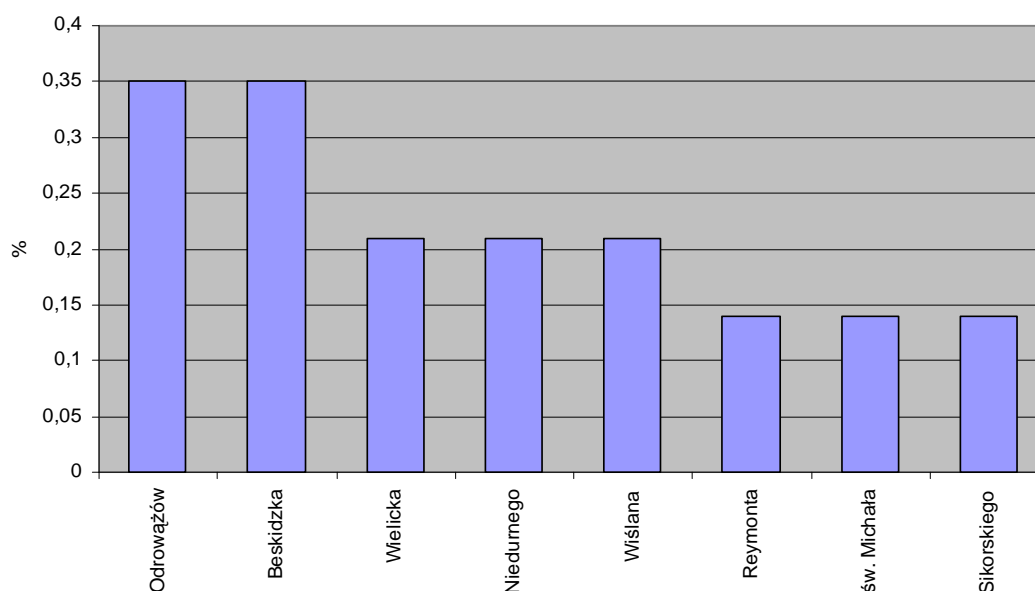
potrzeb pracę. Wynika z tego, że praca jest większą potrzebą w ŚOR, gdzie jest mniej bezrobotnych i gdzie ludzie są bardziej zadowoleni ze swoich dochodów, mimo iż są one faktycznie niższe.

Na obu terenach stosunkowo duża ilość ankietowanych, spośród proponowanych rozwiązań problemów dzielnicy, wybrała szkolenia dla bezrobotnych na drugim miejscu (ŚOR - 69,23%, OR - 43,75%) i punkt doradztwa zawodowego (ŚOR - 56,92%, OR - 37,50%) – na czwartym.

3.4.4. Wykroczenia i przestępczość kryminalna jako problem społeczny

Z „Monitoringu diagnozy zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że Osiedle generała Bema w Sośnicy wchodzące w Obszar Rewitalizacji, zajmowało 5 miejsce pod względem wysokości odsetka zamieszkania osób popełniających przestępstwa kryminalne.

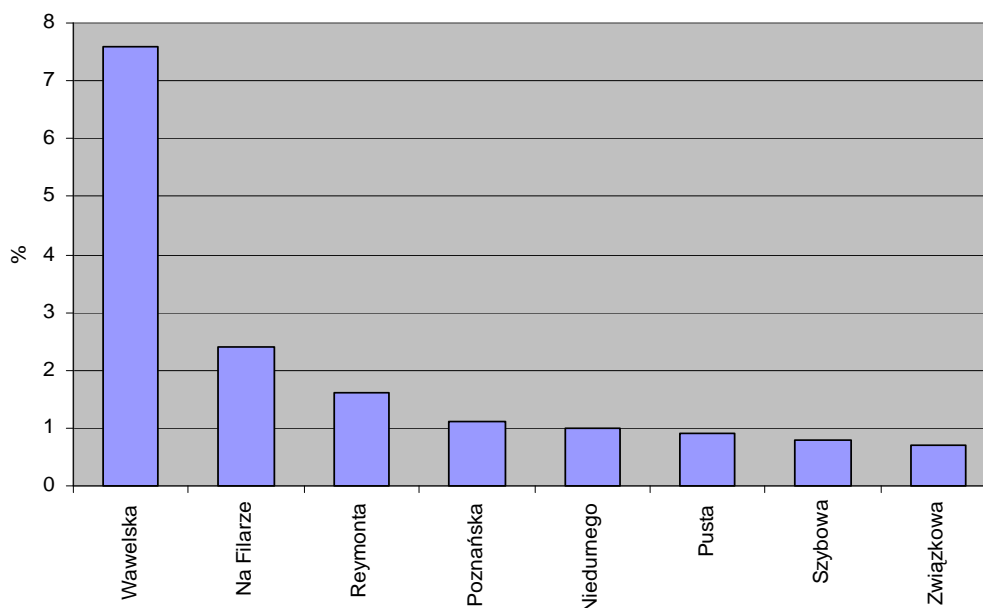
Na poniższym wykresie wskazano te ulice OR, przy których zameldowany jest relatywnie największy odsetek osób popełniających przestępstwa. Dane pochodzą ze statystyk Sądu Rejonowego w Gliwicach.

Wykres 8: Odsetek osób zameldowanych w OR popełniających przestępstwa
źródło: opracowanie własne

Na obszarze Sośnicy stwierdzono również adresy miejsc zamieszkania nieletnich sprawców przestępstw kryminalnych w 2003 roku, w szczególności przy ulicach na terenie ŚOR: Reja (1,4 % ogółu nieletnich sprawców zamieszkiwało na tej ulicy), Związkowa (0,7 %) i Przyszłości (1,4 %) oraz na terenie OR: Węglowa (2,2 %), Beskidzka (2,2 %). W stosunku do obu poprzednich badań nie odnotowano miejsc zamieszkania nieletnich sprawców przestępstw kryminalnych na ulicach: Na Filarze, Reymonta, Skarbnika, Sudecka oraz Karpacka (ŚOR) oraz Niedurnego (OR).

Wykroczenia stanowią również istotny problem w dzielnicy. Poniżej przedstawiono te ulice, na których statystycznie najczęściej zameldowane są osoby popełniające wykroczenia.

Wykres 9: Odsetek osób zameldowanych w OR popełniających wykroczenia
źródło: opracowanie własne

Przestępczość znalazła się na pierwszym miejscu spośród najczęściej wybieranych problemów wśród problemów do wyboru w OR – 81,25% ankietowanych, a na drugim po bezrobociu w ŚOR – 78,46%. Na obu obszarach mniej więcej równoliczna grupa podała przestępczość jako problem, który dotknął osobiście ich lub ich rodzinę (ŚOR - 21,54%, OR - 21,88%). W ŚOR również 32,31% ankietowanych zwróciło uwagę na chuligańskie wybryki jako problem, a 3,08% podało, że dotknęły ich osobiście. W OR problem ten nie pojawił się.

W poniższej tabeli zaprezentowano wskaźnik liczby przestępstw popełnianych na ulicach OR, dla miejsc, w których przekracza on 39/1000 mieszkańców. Metodologia obliczania wskaźnika jest obarczona wadą polegającą na konieczności ekstrapolowania rzeczywistej statystyki przestępstw w odniesieniu do liczby mieszkańców. Dla niektórych ulic Sośnicy, na których zameldowana jest niewielka liczba mieszkańców, a na których statystycznie najczęściej w mieście popełnia się przestępstwa, wskaźnik ten przekroczył wartość 200 i osiągnął poziom bliski 400. Z tego względu w tabeli pominięto ulice: Wawelska, Nadbrzeżna, Wschodnia i Sołtysia. Łączna liczba przestępstw popełniona w tych miejscach jest dziesięciokrotnie niższa od liczby przestępstw odnotowanych tylko na ulicy Generała Sikorskiego, dla której wspomniany wskaźnik jest znacząco niższy.

Tabela 10: Wskaźnik przestępczości w OR Sośnica

Obszar	Nazwa ulicy	Liczba przestępstw	Liczba mieszkańców	Wskaźnik
OR	GENERAŁA SIKORSKIEGO	60	477	125,786
ŚOR	WIELICKA	22	277	79,422
OR	GŁOGOWSKA	5	76	65,789
ŚOR	POZNAŃSKA	7	109	64,220
OR	MŁODEGO GÓRNIKA	4	63	63,492
ŚOR	REYMONTA	16	312	51,282
ŚOR	KASPROWICZA	29	618	46,926

W Sośnicy często pojawiają się więc zarówno miejsca zamieszkania przestępców, jak i popełniane są tu przestępstwa. W 2005 roku odnotowano tu popełnienie 686 przestępstw, co stawia Sośnicę na 2 miejscu po Śródmieściu pod względem ilości zarejestrowanych przestępstw. Popełniono tu 9,5% wszystkich przestępstw popełnionych w mieście. Zanotowano również wzrost ilości popełnionych przestępstw w odniesieniu do roku 2004 o 30 przypadków, przy zaobserwowanym równocześnie zmniejszeniu się ilości przestępstw na terenie miasta. Najczęściej popełniane przestępstwa to kradzieże z włamaniem (głównie do samochodów) i kradzieże (głównie kieszonkowe). Zanotowano tu również 6,9% popełnionych w mieście ilość rozbojów (dane UM).

3.5. Organizacje społeczne

Na rewitalizowanym terenie zarejestrowane są następujące organizacje pozarządowe:

- **Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Koło w Sośnicy** ul. Skarbnika 35
- **Uczniowski Klub Sportowy „Lider”** ul. Sikorskiego 132
- **Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie** ul. Przedwiośnie 2 – istnieje przy ZSO nr 14.
- **Towarzystwo Wspierania Świetlicy dla Dzieci w Sośnicy** ul. Skarbnika 35
- **Górnośląski Związkowy Klub Sportowy „Sośnica”** ul. Sikorskiego 132
- **Stowarzyszenie Przyjaciół Sośnicy** ul. Przedwiośnie 1

3.6. Miejsca kultu religijnego

Z danych pozyskanych z parafii wynika, że większość mieszkańców dzielnicy stanowią katolicy. Znajdują się tu 2 kościoły rzymsko-katolickie oraz klasztor. Wszystkie obiekty mieszczą się na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji:

Parafia Najświętszej Maryi Panny Wspomożenie Wiernych, ul. Ks. Stabika 9 (ŚOR)

Pierwsze wzmianki o stałym duszpasterstwie w Sośnicy, prowadzonym przy małym kościółku pw. Serca Pana Jezusa pochodzą z 1911 roku, kiedy to wyodrębniono z parafii św. Andrzeja w Zabrze lokalię Sośnica. Szybki rozwój przemysłu sprawił, że liczba parafian już w 1928 roku przekroczyła 10.000. Stało się to powodem starań o budowę nowego kościoła, którą rozpoczęto w 1928 roku. Konsekracja nowego kościoła odbyła się 6 października 1929 roku. Stary kościół nosił wezwanie Serca Pana Jezusa, ale ponieważ w 1926 roku Sośnica została administracyjnie przyłączona do Gliwic, postanowiono zmienić wezwanie kościoła, gdyż

w dekanacie gliwickim istniała już parafia Serca Pana Jezusa. Nowy kościół otrzymał więc wezwanie NMP Wspomożenia Wiernych. W 1936 roku zbudowano nowe probostwo. Po wybudowaniu w 1988 roku nowego domu katechetycznego, w następnym roku rozebrano starą plebanię.

Kościół św. Jacka, ul. Przedwiośnie 1 (ŚOR)

Rozbudowujące się nowe osiedle i wzrost liczby mieszkańców zrodziły potrzebę budowy nowego kościoła, o co starania rozpoczęto już w latach sześćdziesiątych, ale do budowy przystąpiono dopiero w roku 1998. 27 października 2002 wmurowano kamień węgielny w ścianę kościoła, który wraz z obok wybudowaną plebanią, był zadaszony i otynkowany od

wewnątrz. Od 1.06.2003 powstała nowa parafia pod wezwaniem św. Jacka. W parafii istnieją grupy ministrantów, Dzieci Marii, Grupa Żywego Różańca, Caritas, Rada Parafialna. Ukazuje się okolicznościowe pismo parafialne „Poślaniec św. Jacka” redagowany przez parafian i ministrantów. Parafia posiada muszlę koncertową, w której oprócz modlitw odbywają się festyny, jarmarki przedświąteczne, dożynki i odpusty parafialne. Teren parafii gości również corocznie festiwal piosenki religijnej „Cantate Deo”. Obecnie prowadzone są prace wykończeniowe, zarówno nowego Domu Parafialnego, jak i kościoła.

3.7. Rekreacja czas wolny

W przeprowadzonej ankiecie 23,08% mieszkańców ŚOR Sośnica zgłosiło, że dostępne są ciekawe propozycje spędzania czasu wolnego. W OR nie wskazano takowych. W ŚOR po 6,15% ankietowanych podało, że ma możliwość korzystania z kina i domu kultury, po 4,62% - z boiska, parku i obiektów rekreacyjnych, po 3,08% ze świetlicy i kawiarni lub cukierni, po 1,54% osób zwróciło uwagę na ładne skwerki i zadbane place zabaw. W OR nie pojawiły się żadne propozycje.

W dzielnicy jest stosunkowo dużo zieleni, a w związku z tym możliwości rekreacji. Na jej terenie znajduje się las, przez który prowadzi odcinek ścieżki rowerowej Gliwice-Zabrze. Można czasami w nim napotkać dziką zwierzynę.

Przy ul. Dzionkarzy, w sąsiedztwie parafii św. Jacka, znajduje się zdewastowane kąpielisko, a w niewielkiej odległości staraniem miasta Gliwice, powstaje nowy obiekt.

Sośnica posiada również stadion GZKS Sośnica i boiska m.in. do siatkówki, piłki ręcznej i kosza oraz halę sportową piłkarek ręcznych GZKS Sośnica. Odbywają się tu imprezy rekreacyjno-sportowe oraz mecze Górniczego Związkowego Klubu Sportowego Sośnica Gliwice.

W dawnej kopalni kruszywa znajdują się stawy rybne „Szachta”. Działa także filia Miejskiej Biblioteki Publicznej, która oprócz wypożyczania książek uczestniczy w życiu lokalnej społeczności.

Dzięki owocnej współpracy mieszkańców oraz parafii w Sośnicy organizowane są liczne imprezy kulturalne m.in. Festiwal Piosenki Religijnej Cantate Deo oraz liczne wystawy (między innymi wystawa z okazji 750-lecia Gliwic i 700-lecia Sośnicy).

II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu

1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju

Wraz z powołaniem nowego rządu po wyborach parlamentarnych w 2005 roku prace nad *Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013* zostały wstrzymane. Powołano Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, które przejęło m.in. całość prac związanych z programowaniem.

1 sierpnia 2006 roku Rada Ministrów przyjęła projekt Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia to dokument strategiczny przygotowywany przez kraje członkowskie UE w oparciu o Strategiczne Wytyczne. Określa on krajowe priorytety oraz obszary, na które będą przeznaczane środki unijne oraz krajowe w latach 2007 - 2013. Priorytety określone w NSRO korelują z Programem Działania Rządu „Solidarne Państwo” oraz opracowywaną równolegle Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015, która docelowo ma się stać dokumentem nadrzędnym wobec NSRO.

Prace nad NSRO i SRK prowadzone były pomimo braku formalnych podstaw prawnych w postaci rozporządzeń dotyczących polityki spójności UE na lata 2007 - 2013, które dopiero po przyjęciu budżetu Wspólnoty na lata 2007 - 2013 zostały formalnie zaakceptowane. Publikacja właściwych rozporządzeń miała miejsce w lipcu 2006 roku, a aktów wykonawczych – w grudniu 2006.

24 stycznia 2006r. Rada Ministrów zaakceptowała ostateczny projekt układu programów operacyjnych oraz priorytetów na lata 2007 – 2013. Przyjęty projekt zakłada przygotowanie 16 regionalnych programów operacyjnych, 5 krajowych programów operacyjnych oraz programów europejskiej współpracy terytorialnej. W projekcie przedstawiono również listę celów szczegółowych, jakie będą realizowane w ramach programów operacyjnych:

1. Utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego
2. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw
3. Wzrost zatrudnienia
4. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionów
5. Rozwój obszarów wiejskich.

W zakresie **rewitalizacji miast** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stawiają za cel przywrócenie ładu przestrzennego i ożywienie gospodarcze starej, zabytkowej zabudowy, humanizację osiedli z wielkiej płyty oraz działania restrukturyzacyjne na terenach przemysłowych i powojkowych, dających się stosunkowo szybko przystosować do nowych funkcji miejskich. Rewitalizacja (odnowa) obszarów miejskich, jako działanie techniczne połączona będzie z działaniami gospodarczymi i społecznymi prowadzonymi w zniszczonych budynkach położonych na obszarach zagrożonych wykluczeniem społecznym. Szczególny nacisk położony ma być jednakże na rewitalizację obiektów

o dużym znaczeniu kulturowym, zabytkowym i historycznym, noszących znamiona dziedzictwa narodowego.

Rada Ministrów w dniu 29 listopada 2006 ostatecznie przyjęła Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, które następnie przedłożone zostały do Komisji Europejskiej do konsultacji. NSRO to dokument określający jednocześnie priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007 – 2013.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia jest **tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej** opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju.

Jednym z celów szczegółowych NSRO jest wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, w ramach którego przewidziano wsparcie dla odnowy miast i zrównoważonego rozwoju terenów miejskich.

W dniu 29 listopada 2006 roku Rada Ministrów zatwierdziła również dokument *Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015*. Dokument ten jest nadrzędną - wobec innych strategii i programów - wieloletnią strategią rozwoju Polski. Jest to rządowa wizja gospodarczego i społecznego rozwoju kraju, poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. W dokumencie tym uwzględniono zasady zrównoważonego rozwoju, czyli równorzędne traktowanie trzech podstawowych filarów rozwojowych: gospodarczego, społecznego i środowiskowego (ekologicznego). Strategia Rozwoju Kraju będzie podstawą do przygotowania i korekty (zmian) Narodowej Strategii Spójności, programów operacyjnych oraz rządowych i samorządowych programów rozwoju.

Założenia określają następujące priorytety Strategii:

- wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej;
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
- budowa zintegrowanej wspólnoty, systemu bezpieczeństwa i zasad współpracy;
- rozwój obszarów wiejskich;
- rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej kraju.

Tematyka rewitalizacji wchodzi w zakres tego ostatniego priorytetu.

2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013

Wraz z powołaniem do działania Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przyjęto nową koncepcję programowania polityki regionalnej w Polsce w latach 2007-2013. W związku z zaprzestaniem prac nad Narodowym Planem Rozwoju 2007-2013 i wprowadzaniem w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia zmianami oraz przesunięciami w harmonogramie prac nad końcową wersją NSRO, Zarząd Województwa Śląskiego przyjął uchwałą nowy plan prac nad RPO. Prace te zakończono zatwierdzeniem RPO na poziomie regionu w dniu 21.12.2006.

Projekty z zakresu rewitalizacji miast realizowane będą w ramach szóstego priorytetu działania 6.2 RPO. Celem działania jest wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanych obszarów zlokalizowanych na terenach miejskich. W ramach działania przewidziane jest wsparcie dla obszarów zdegradowanych, przede wszystkim: powstałych w wyniku przemian rynkowych terenów przemysłowych oraz niszczących i tracących atrakcyjność, centrów i dzielnic miast podlegających procesowi suburbanizacji. Główny nacisk położony jest na podnoszenie wartości substancji miejskiej i nadawanie jej funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych, co wynika z lokalizacji na terenie objętym programem rewitalizacji. Szczegółowe zestawienie projektów kwalifikujących się do wsparcia w ramach działania 6.2 RPO oraz procedura wyboru projektów do dofinansowania zostały opublikowane w *Podręczniku Wdrażania RPO Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*.

3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020

Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr II/37/6/2005 z dnia 4 lipca 2005 przyjął „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020”, dokument ten jest aktualizacją przyjętej wcześniej we wrześniu 2000 „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2015”. Układ tego dokumentu obejmuje trójstopniowy podział na priorytety strategiczne, cele oraz kierunki działań. Rewitalizacja jako działanie mieści się w szczególności w priorytetach: *Integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie oraz Ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni*. Uszczegółowienie ogólnych priorytetów strategicznych realizowane jest poprzez zdefiniowanie celów i kierunków działań. Rewitalizacja znajduje swoje odzwierciedlenie w następujących celach strategicznych:

1. Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego,
2. Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej,
3. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki,
4. Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni,

oraz działaniach (podano w kolejności numer celu / numer kierunku działania):

- 1 / 3 – zwiększanie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych (szczególnie w aspekcie pracy na rzecz środowisk zagrożonych i marginalizowanych),
- 1 / 8 – zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie dezorganizacji i patologii społecznej (funkcja społeczna rewitalizacji),
- 2 / 4 – rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej (ekologiczna funkcja rewitalizacji, rozwój zrównoważony),
- 3 / 1 – tworzenie warunków dla rozwoju małych i średnich firm (funkcja gospodarcza rewitalizacji),
- 4 / 2 – zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic (w szczególności w odniesieniu do obszarów miejskich),

- 4 / 3 – rewitalizacja terenów zdegradowanych (w rozumieniu *Strategii* w szczególności odnosi się to do terenów przemysłowych, pogórnich i powojkowych).

4. *Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022*

Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022 została zatwierdzona i przyjęta do realizacji uchwałą Rady Miejskiej nr XII/368/2007 z dnia 22 listopada 2007r. W ramach tego dokumentu dokonano diagnozy i oceny konkurencyjności Gliwic oraz określono 5 priorytetów strategicznych miasta. Przeprowadzając analizę pozycji strategicznej miasta autorzy *Strategii* zwrócili uwagę na wpływ rewitalizacji na jakość przestrzeni miejskich, zarówno w aspekcie terenów mieszkalnych, jak i przemysłowych. Problematyka rewitalizacji znalazła swoje odzwierciedlenie również w sformułowaniu wizji miasta gdzie określono, iż Gliwice będą miastem *wyróżniającym się swoją estetyką, funkcjonalnością zagospodarowania, ładem, dobrze zorganizowanymi przestrzeniami publicznymi, wspierającym przedsiębiorczość i inicjatywy społeczne, gwarantującym dostęp do wysokiej jakości usług społecznych osobom zagrożonym marginalizacją, z zachowaniem zasad zrównoważonego i harmonijnego rozwoju.*

Realizacja przedsięwzięć wpisanych w Obszarowy Program Rewitalizacji przyczyni się do osiągnięcia celów strategicznych przypisanych odpowiednim priorytetom, a w szczególności celów:

- 1.4 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta przekładający się na tworzenie miejsc pracy i poprawę jakości życia.
- 2.1 Wysoki standard życia wyróżniający pozytywnie Gliwice w Aglomeracji Górnośląskiej, odpowiadający poziomowi występującego w miastach europejskich.
- 2.2 Miasto przyjazne dla mieszkańców o ograniczonych możliwościach samodzielnego rozwoju.
- 4.1 Wysoka atrakcyjność przestrzeni publicznych w mieście pod względem ład, estetyki oraz wachlarza i jakości dostępnych usług.
- 4.2 Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i intensyfikacja jej wykorzystania dzięki odpowiednio przygotowanej infrastrukturze technicznej.

Niniejszy program tworzy również podstawę do realizacji działania *7.10 Realizacja projektów wskazywanych w obszarowych programach rewitalizacji.*

Nawiązanie strategiczne programu rewitalizacji do *Strategii Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022* ma charakter kompleksowy i wielowymiarowy. Realizacja projektów umieszczonych w programie w sposób pośredni będzie miała pozytywny wpływ na realizację celów strategicznych Gliwic.

5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015

Dokumentem wyjściowym do przygotowania wersji roboczej Strategii był raport „*Monitoring problemów społecznych*” autorstwa dr Krzysztofa Czekaja z Uniwersytetu Śląskiego. Do omówienia problemów społecznych w obszarach rewitalizacji autorzy Programu Rewitalizacji posłużyli się również tym opracowaniem.

Monitoring dotyczył zjawisk takich jak: ubóstwo, bezdomność, bezrobocie, alkoholizm i narkomania, przestępczość, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Raport identyfikował miejsca zamieszkiwane w 2003r. przez osoby i środowiska w sytuacji problemowej i kryzysowej i był materiałem pomocniczym przy opracowywaniu (w I kw. 2005r.) *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich*, wyznaczającego obszary do rewitalizacji w mieście, m.in. jako obszary zagrożone wykluczeniem społecznym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015, ma na celu **zintegrowane** podejście do kwestii społecznych i gospodarczych. Dokument opracowany został przez zespół prof. Jana Stachowicza techniką polegającą na szeregowym identyfikowaniu konkretnych przedsięwzięć, poczynawszy od priorytetu, przez cel strategiczny i kierunek do działania.

Ostateczna wersja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015* została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej w dniu 26 lipca 2006 roku.

Wdrażanie programów rewitalizacji znalazło swoje odzwierciedlenie w ramach celu strategicznego C9 i zostało ograniczone tylko do kwestii bezpieczeństwa publicznego. Należy jednakże podkreślić, iż program rewitalizacji i strategia rozwiązywania problemów społecznych mają charakter komplementarny. Pozostałe przedsięwzięcia zidentyfikowane w Strategii również mieszczą się w definicji rewitalizacji albowiem misją polityki społecznej Miasta Gliwice jest Tworzenie społecznych, kulturowych i materialnych warunków dla podniesienia jakości życia mieszkańców i ograniczenia obszarów wykluczenia społecznego.

III. Założenia programu rewitalizacji

1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru

Rewitalizacja obszarów miejskich jest procesem wymuszonym dynamiką zmian społeczno – gospodarczych, zachodzących w państwach o gospodarce rynkowej. Społecznie korzystnym procesom rozwoju towarzyszą zjawiska tzw. wykluczenia społecznego, a przynajmniej – marginalizacji pewnych grup. Przejawy tych zjawisk to: bezrobocie, problemy społeczne, niski poziom wykształcenia ludności oraz niskie dochody lub znaczny udział przychodów ze źródeł socjalnych. Zwykle opisywane procesy lokalizują się w pewnych dzielnicach, które z czasem zmieniają swój charakter, stając się ośrodkami kumulacji negatywnych zjawisk społecznych i braku bezpieczeństwa.

W celu zdefiniowania i wyznaczenia obszarów rewitalizacji w pierwszym kroku dokonano próby syntetycznej identyfikacji problemów, które mogą wpływać na marginalizację społeczno-gospodarczą całego miasta lub jego obszarów. Jednocześnie podjęto się zidentyfikowania procesów i instrumentów, które mogą mieć wpływ na powodzenie procesu rewitalizacji i szerzej rozwoju Miasta.

Kolejnym krokiem było określenie zakresu obszaru rewitalizacji. W tym celu przyjęto metodę, polegającą na zestawieniu graficznym obszarów lub osiedli, charakteryzujących się parametrami, odzwierciedlającymi najważniejsze determinanty sytuacji w Mieście. Analiza dyslokacji występowania zjawisk zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno – gospodarczą osiedli, lub ich części, była podstawą wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Przy ustalaniu zasięgu terytorialnego obszarów przyjęto następujące założenia szczegółowe:

- Zasięg terytorialny obszarów rewitalizacji wynika z analizy dyslokacji zjawisk według ulic. Analiza powierzchniowa – według dzielnic – miała charakter uzupełniający. Szczegółowy materiał analityczny, którym dysponuje Urząd Miejski pozwolił na precyzyjne definiowanie obszaru,
- Obszary rewitalizacji obejmują strefy przestrzenne zagrożone marginalizacją wraz z - będącymi w bezpośrednim sąsiedztwie – terenami o potencjale rozwojowym w kontekście rewitalizacji. Włączenie tych terenów pozwoli w przyszłości na wdrożenie projektów związanych z rozwojem infrastruktury społecznej i – szerzej – animacją potencjału lokalnego poszczególnych obszarów rewitalizacji.

Powyższa metodologia została szczegółowo przedstawiona w "Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Gliwicach na lata 2005 - 2006 i następne", który został przyjęty Uchwałą nr XXIX/781/2005 Rady Miejskiej w Gliwicach z dnia 23 marca 2005 roku i stanowił wytyczne do opracowania niniejszego programu. Dokument ten jest dostępny na stronie internetowej miasta Gliwice.

Obszar Rewitalizacji Sośnica zlokalizowany jest w dzielnicy Sośnica i obejmuje większą jej część wyznaczoną w „Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich na lata 2005 – 2006 i następne” następującymi elementami zagospodarowania przestrzennego³:

---

³ kryteria wyboru OR, ŚOR wg RLPRM: *dekapitalizacja zabudowy i przestrzeni urbanistycznej, niszczenie obiektów o walorach kulturowych, niski poziom przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, pauperyzacja, zagrożenie przestępczością, lokalizacja projektów rewitalizacyjnych*

Obszar Rewitalizacji (OR) Sośnica

Stacja PKP Gliwice Sośnica – linia kolejowa – Wschodnia – Szlak krawędziowy GOP – rzeka Kłodnica do przedłużenia ul. Goduli – Goduli – linia rozgraniczająca A1 – linia kolejowa – Stacja PKP Gliwice Sośnica

Ścisły Obszar Rewitalizacji (ŚOR) Sośnica

Odrowążów – Związkowa – Bema – Reymonta – potok Guido – Kasprowicza – Żeromskiego – Młodzieżowa – Jedności – Przedwiośnie – Wiślana – Jesienna – Wielicka – Odrowążów

Granice obszarów poprowadzono **wzdłuż osi** dróg i ulic przyjmując zasadę, że działki przylegające do danej ulicy przynależą w całości do obszaru rewitalizowanego.

1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR

Na podstawie danych przekazanych przez Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Gliwicach ilość mieszkańców zameldowanych **na pobyt stały** (wg stanu na dzień 31.12.2008 r.) na ulicach znajdujących się w ww. granicach obszarów rewitalizacji przedstawiała się jak w tab. 11 i 12.

Tabela 11: Zestawienie mieszkańców ulic ŚOR –Sośnica

Nazwa Ulicy	M	Ż
Chodźki	42	53
Drzymały	236	267
Gankowa	88	82
Generała Bema	515	513
Gromadzka	1	2
Jedności	415	450
Jesienna	465	447
Karpacka	50	61
Kasprowicza	321	297
Korczoła	140	157
Młodzieżowa	192	170
Na Filarze	48	44
Nadbrzeżna	3	4
Odrowążów	1016	1072
Pogodna	195	195
Poznańska	58	51
Przedwiośnie	406	412
Przyszłości	1422	1476
Reja	189	185
Reymonta	150	162
Skarbnika	129	138
Stabika	9	7
Staszica	87	86
Sudecka	17	15
Szybowa	59	63
Wawelska	11	8
Wielicka	132	145
Wiślana	949	901
Związkowa	168	174
Żeromskiego	522	523
Łącznie	8035	8160

źródło: Wydział Spraw Obywatelskich UM Gliwice

W ŚOR Sośnica zameldowanych jest łącznie 16195 mieszkańców obu płci, w tym 965 osób nieletnich.

Tabela 12: Zestawienie mieszkańców ulic OR – Sośnica

Nazwa Ulicy	M	Ż
Beskidzka	152	165
Bieszczadzka	22	26
Bracka	54	60
Generała Sikorskiego	223	254
Głogowska	44	32
Goduli	17	19
Jesienna	465	447
Limanowskiego	168	181
Młodego Górnika	34	29
Młodopolska	245	216
Niedurnego	201	210
Pusta	163	159
Sołtysia	4	3
Szczęść Boże	71	79
Sztygarska	116	132
Świętego Michała	278	287
Tatrzańska	83	87
Tylna	338	320
Węglowa	100	110
Wschodnia	12	7
Zawodna	24	24
Żeromskiego	522	523
Łącznie	3336	3370

źródło: Wydział Spraw Obywatelskich UM Gliwice

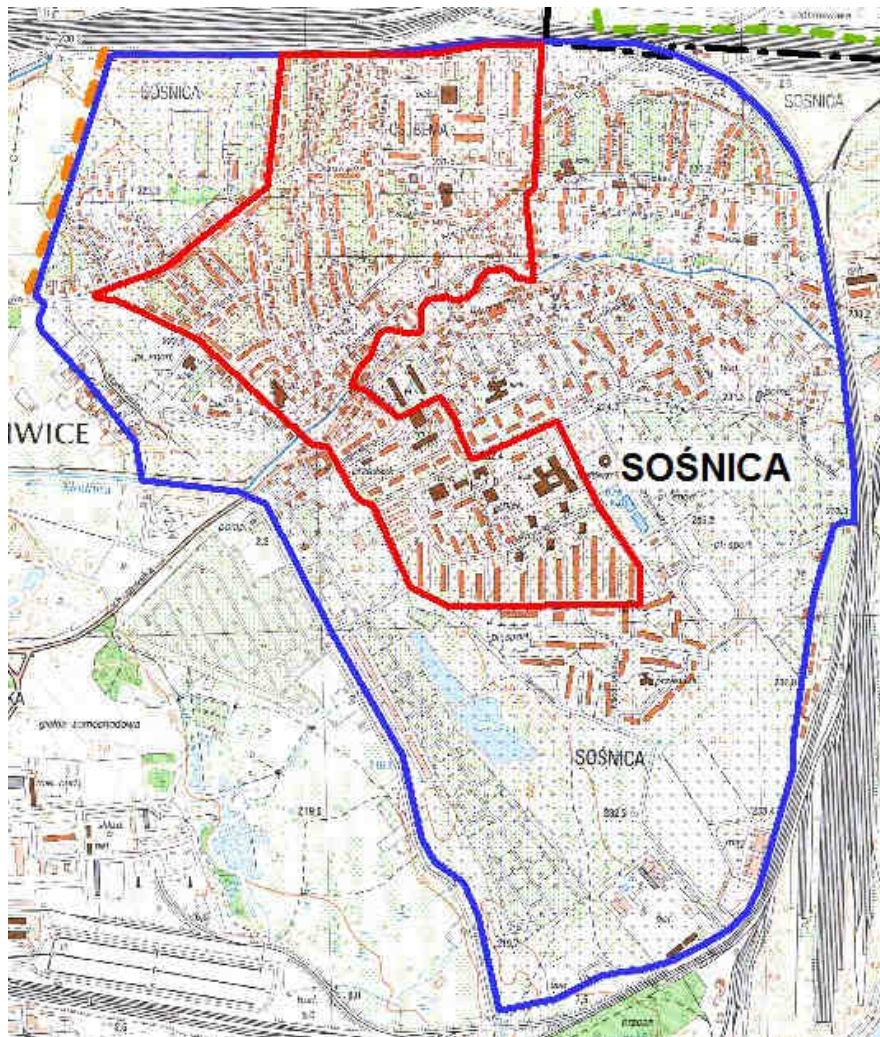
W pozostałej części OR Sośnica zamieszkuje 6706 osób obojga płci, w tym 424 osoby nieletnie.

Łącznie na obszarze przewidzianym do rewitalizacji w dzielnicy Sośnica zameldowanych na pobyt stały jest **22901** osób, co stanowi **12,16%** populacji miasta.

Tabela 13: Zestawienie powierzchni i populacji zamieszkującej OR i ŚOR Sośnica

Obszar	Powierzchnia w ha	Udział w pow. miasta	Liczba mieszkańców	Udział mieszkańców OR w populacji miasta
OR Sośnica	239	1,7 %	6706	3,56%
ŚOR Sośnica	82	0,6 %	16195	8,60%
Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia OR (ha)	Ścisłe Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia ŚOR (ha)	Udział ŚOR w powierzchni OR
Łącznie Obszary Rewitalizacji miasta	1 746	Łącznie Ścisłe Obszary Rewitalizacji w mieście	524	30%
OR Sośnica	239	ŚOR Sośnica	82	34,40%

źródło: opracowanie własne

Rysunek 2: Obszary rewitalizacji w Sośnicy

1.2. Rys historyczny

Wieś Sośnica została założona przez biskupa wrocławskiego Tomasza, który w 1260 roku dostał zezwolenie na kolonizację tych ziem od księcia opolskiego Władysława. Pierwsze wzmianki historyczne świadczące o istnieniu miejscowości znajdują się w dokumentach kurii biskupiej na początku XIV w. Od początku istnienia Sośnica była własnością Kościelną dopiero później przeszła w ręce świeckie, często zmieniając właścicieli. W 2 połowie XVIII w. należała do barona Macieja Wilczka, następnie do króla Bawarii Maksymiliana Józefa i hrabiego Karola Łazarza von Donnersmarck. Miejscowość historycznie związana była z Ziemią Bytomską, od 1873 roku funkcjonowała jako wydzielona gmina w utworzonym wówczas powiecie zabrzańskim, obejmującą również Ligotę Zabrzańską, a od 1927 roku została włączona w struktury miasta Gliwice.

W latach 1913-1917 wybudowano Kopalnię Węgla Kamiennego „Oehringen”, rozbudowaną po 1939 r. o Pole „Zachód” na granicy z Ligotą Zabrzańską, nazwaną po II wojnie światowej „Sośnica”.

2. Sondaż społeczny

Na zlecenie Agencji Rozwoju Lokalnego, we wrześniu 2005r. na obszarach rewitalizowanych został przeprowadzony sondaż społeczny przez firmę Business Consulting z Katowic, jako element **konsultacji społecznych** procesu rewitalizacji.

Badanie zostało zrealizowane na reprezentatywnej, kwotowo-losowej próbie 621 dorosłych mieszkańców Gliwic, przy czym:

- na Ścisłym Obszarze Rewitalizacji Sośnica liczba ankiet wyniosła 65 szt.
- na Obszarze Rewitalizacji przeprowadzono 32 ankiety.

Analiza wyników sondażu przedstawia lokalne uwarunkowania do prowadzenia procesów rewitalizacyjnych (nasilenie stanu kryzysu) oraz postawy mieszkańców – potencjalnych partnerów procesu odnowy w poszczególnych obszarach. Zawiera także charakterystykę próby badawczej wg kryteriów społeczno-demograficznych.

2.1. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych

Ocena warunków zamieszkania w dz. Sośnica (elewacje, dach, piwnice, podwórka, parkingi) wykazała średni poziom ok. **2,99** (w skali 0 – 5), za wyjątkiem stanu samego mieszkania, którego średnia ocena mieściła się w granicach 3,56 – 3,88 i oświetlenia klatki schodowej (3,29 – 3,67). Najgorzej oceniono **stan dachów** 2,00 na OR i **stan ulic** 2,33 na ŚOR.

We wszystkich mieszkaniach jest energia elektryczna, w przypadku ŚOR w 100% gospodarstw jest również kanalizacja. Centralne ogrzewanie występuje w 84,62% mieszkań na ŚOR i 68,75% mieszkań na OR. W OR nie występują windy, natomiast w ŚOR wskazało na nie 16,92% mieszkańców. Instalacja gazowa jest dostępna w blisko 74% gospodarstw ŚOR i ponad 50% mieszkań OR. Ciepła woda jest dostarczają do 50% mieszkań OR i 43% ŚOR.

Głównym postrzeganym brakiem w mieszkaniach okazał się „wymóg remontu” – 7,69% (ŚOR) deklaracji (pytanie otwarte) oraz brak ciepłej wody i brak centralnego ogrzewania (odpowiednio 6,15% i 4,62% ŚOR), natomiast w przypadku OR był to brak instalacji gazowej (6,25%). Najniżej ocenionym parametrem spośród opcji dostępnych w dzielnicy była **dostępność do placówek usługowych** (3,19% OR). Jednocześnie blisko 96% mieszkańców OR i 75,4% ankietowanych z ŚOR nie widzi potrzeby otwarcia nowej placówki handlowej lub usługowej.

Poważne problemy dla mieszkańców ŚOR Sośnica stanowią:

- hałas (58,46%)
- jakość wody pitnej (56,92%)
- brak zieleni osiedlowej (47,69%)

a dla mieszkańców OR Sośnica:

- hałas (43,75%)
- jakość wody pitnej (25%)
- zanieczyszczenie powietrza (25%).

Spośród miejsc spędzania wolnego czasu, w ocenie mieszkańców, najmniej dostępne są świetlice i domy kultury (OR 3,13 – ŚOR 12,31%), a najbardziej dostępne są place zabaw oraz boiska i obiekty sportowe (ŚOR odpowiednio 50,77 i 30,77%; OR 25 i 15,63%).

Spośród respondentów z OR nikt nie był w stanie wskazać dodatkowej propozycji spędzania wolnego czasu.

Mieszkańcy ŚOR wskazali natomiast następujące propozycje: kino, dom kultury, boisko, park, obiekty rekreacyjne.

W odpowiedzi na pytanie otwarte: „Czy ma Pan(i) jakieś propozycje dot. miejsc opieki nad dziećmi oraz ludźmi starszymi”, 7,69% mieszkańców ŚOR wskazało na potrzebę świetlicy osiedlowej. W OR nie uzyskano żadnej odpowiedzi.

W zakresie ruchu pieszych i pojazdów mieszkańcy najczęściej sugerowali remont ulic (ŚOR 83,08%, OR 78,13%) oraz remont chodników (ŚOR 70,77%, OR 59,38%). Mieszkańcy zgłosili również potrzebę budowy ścieżek rowerowych oraz stworzenia możliwości dojazdu do budynków (szczególnie w ŚOR).

Najpoważniejszymi problemami społecznymi w dzielnicy, postrzeganymi przez mieszkańców okazały się (odpowiednio OR – ŚOR):

- bezrobocie (68,75 – 84,62%),
- przestępczość (81,25 – 78,46%),
- alkoholizm (59,38 – 72,31%).

W ŚOR wskazano również na zaniedbane dzieci, chuligaństwo i żebranie.

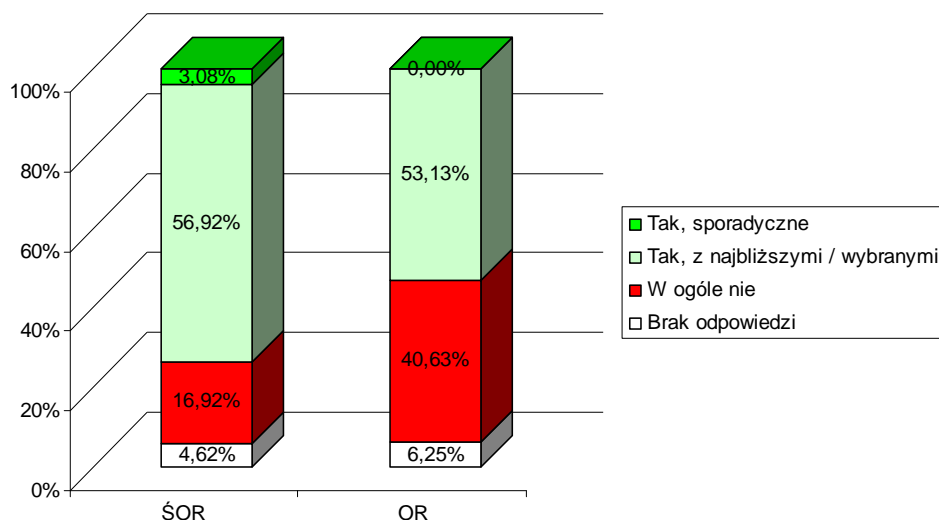
Blisko ¼ mieszkańców ŚOR i 12,5% z OR przyznaje się do tego, że problemy bezrobocia dotknęły jego rodzinę, oraz odpowiednio 21,54% i 21,88%, że zjawisko przestępczości.

Kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy deklaruje 50% mieszkańców OR i 40% mieszkańców ŚOR, a odpowiednio 12,5% i 20% z instytucjami pomocy społecznej. Na potrzebę kontaktu z ww. instytucjami wskazuje odpowiednio – PUP ok. 9,38% (OR) i 20% (ŚOR), OPS ok. 12,3% a organizacjami pomocy rodzinie – 9,23% respondentów w ŚOR.

10,77% ankietowanych w ŚOR mieszkańców kontaktowało się z instytucjami promującymi przedsiębiorczość.

Największymi deklarowanymi przez mieszkańców problemami rodzin zarówno w ŚOR, jak i OR Sośnica są kłopoty finansowe (21,54% i 18,75%). Na problem bezrobocia wskazuje 15,63% respondentów w OR. Odpowiednio, zgodnie z uzyskanymi odpowiedziami, największymi potrzebami są w obu przypadkach są: praca (15,38% - 9,38%) i większe dochody (9,23% – 9,38%).

O integracji środowiska świadczą odpowiedzi na pytanie: *Czy utrzymuje Pan(i) kontakty z sąsiadami?*

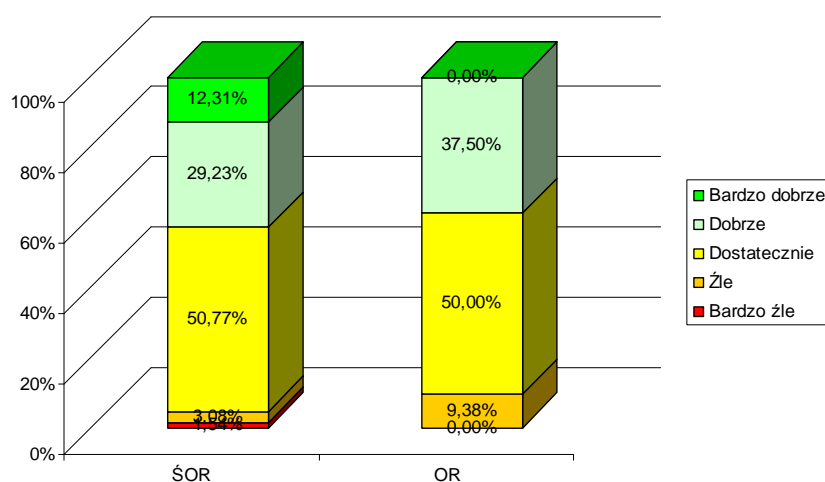
W przypadku ŚOR 60% mieszkańców i ponad 53% mieszkańców OR utrzymuje regularne kontakty z sąsiadami. Na tle pozostałych dzielnic miasta objętych programem rewitalizacji jest to wynik niekorzystny, toteż można przypuszczać, że zaangażowanie mieszkańców w te procesy będzie niewielkie, a ich wdrożenie może być utrudnione.

Na pytanie otwarte: *Jakie są największe problemy w Pana(i) dzielnicy?* blisko 17% mieszkańców ŚOR wskazało bezrobocie, a 16% przestępczość.

Mieszkańcy OR w szczególności podkreślali chuligaństwo (blisko 16%) i bezrobocie (12,5%).

Zadowolenie z zamieszkiwania w dzielnicy (wyrażone oceną dobrą i bardzo dobrą) deklaruje: 38% w OR i 42% w ŚOR.

Dominują oceny dostateczne, jednakże w przypadku ŚOR 1,54% respondentów ocenia zadowolenie negatywnie.

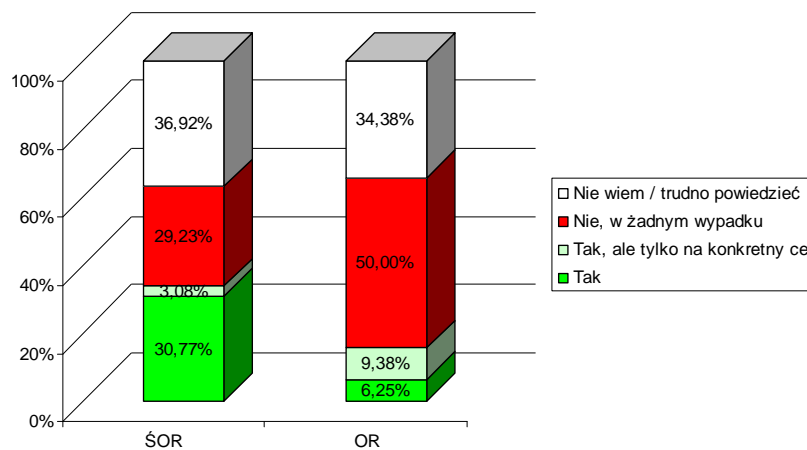
Rysunek 4: Zadowolenie z mieszkania w dzielnicy

Mieszkańcy zapytani o działania na rzecz rozwiązania problemów dzielnicy zaproponowali w przypadku ŚOR: pracę, remont ulic i zorganizowanie czasu dla młodzieży; w OR wszystkie odpowiedzi miały wielkość marginalną.

Spośród zaproponowanych działań rozwiązujących problemy dzielnicy respondenci wybierali najczęściej:

- mieszkańcy ŚOR Sośnica – patrole mieszkańców (73,85%), monitoring wizyjny i szkolenia dla młodzieży (po 70,77%), szkolenia dla bezrobotnych i miejsca opieki dla osób starszych (69,23%), natomiast
- mieszkańcy OR Sośnica – patrole mieszkańców (75%) oraz usługi opiekuńcze dla osób starszych (50%) i monitoring wizyjny. W dalszej kolejności wskazano szkolenia dla osób bezrobotnych, punkt doradztwa zawodowego oraz, podobnie jak w ŚOR, kosze na psie nieczystości.

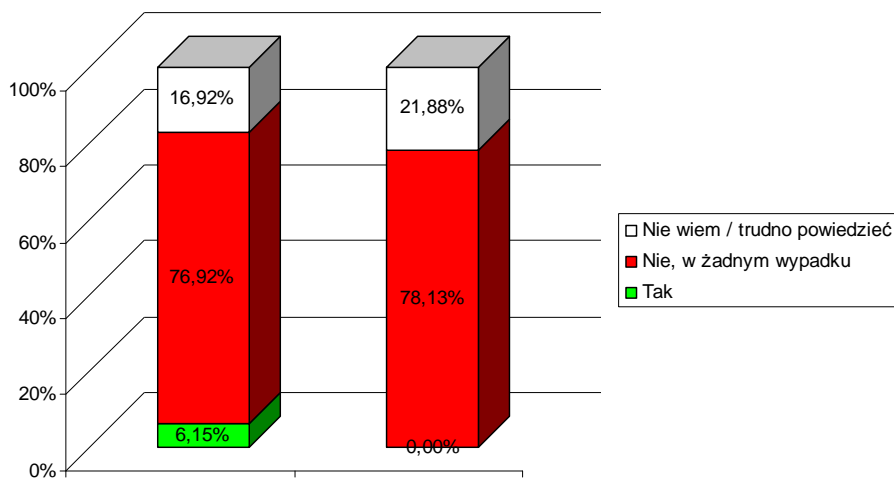
Gotowość włączenia się w działania na rzecz rozwoju dzielnicy ilustruje odpowiedź na pytanie ankietowe: *Czy był(a)by Pan(i) gotowy(a) włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy?*

Rysunek 5: Zaangażowanie na rzecz dzielnicy

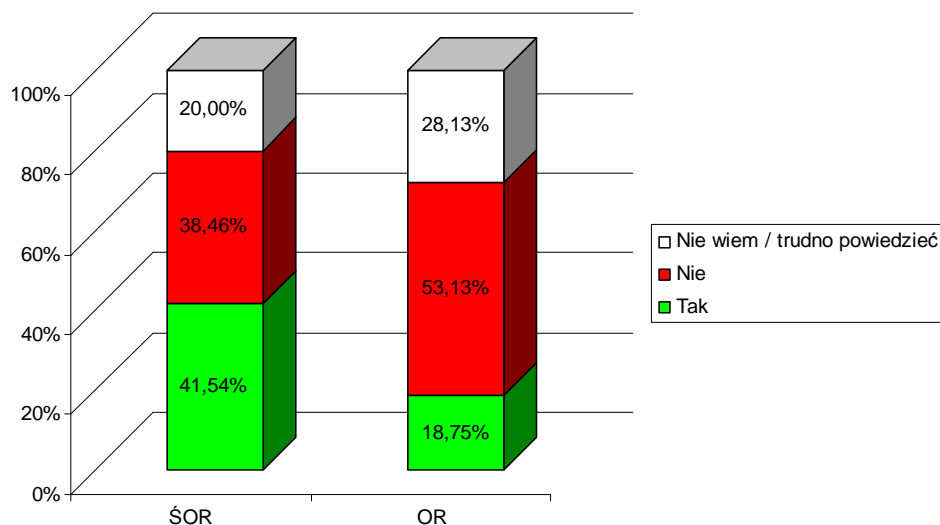
Zaledwie 6,25% mieszkańców OR i 30,77% mieszkańców ŚOR jest zgłasza gotowość do włączenia się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy. Powinno to zostać wykorzystane w procesach rewitalizacji. Jednakże w przypadku OR konieczne jest wykazanie dużej cierpliwości i zaangażowania w kształtowanie postaw mieszkańców, którzy w przypadku Sośnicy wykazują się alarmująco wysokim wskaźnikiem bierności.

Zaangażowanie finansowe mierzone było zgodą na podwyżkę czynszu z przeznaczeniem na remont budynku. Rozwiązanie takie wyklucza w obu przypadkach ponad 75% badanych mieszkańców ŚOR i OR. Niski odsetek osób które zaakceptowałyby podwyżkę stawia pod dużym znakiem zapytania możliwość realizacji działań remontowych z zaangażowaniem finansowym mieszkańców.

Rysunek 6: Zaangażowanie finansowe

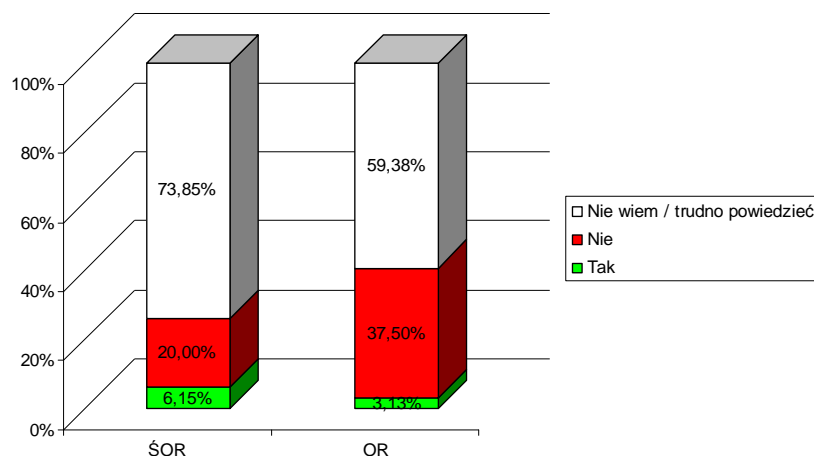
Gotowość zmiany miejsca zamieszkania obrazuje poniższy wykres, stanowiący ilustrację odpowiedzi na pytanie: *Czy był(a)by Pan(i) skłonny(a) zmienić miejsce zamieszkania, gdyby istniała taka możliwość?*

Rysunek 7: Skłonność do zmiany miejsca zamieszkania

W przypadku ŚOR przywiązanie i brak przywiązania do dzielnicy deklaruje podobna ilość respondentów. W OR mieszkańcy częściej stwierdzają, że nie są skłonni do przeprowadzki. Najczęściej wymienianym powodem ewentualnego opuszczenia OR jest lepsze i większe mieszkanie oraz wysoki czynsz, a ŚOR – większe i lepsze mieszkanie oraz lepsza okolica. Dramatycznie wysoka liczba ankietowanych nie zna inicjatyw / osób działających dla poprawy warunków zamieszkania: ŚOR (90,77%), OR (100%); na ŚOR jako znane wymieniono: Samorząd Miasta, Pana Andrzeja Burasa i Pana Sobockiego (po 1,54%).

Na pytanie o skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy, uzyskano pozytywną deklarację 6,15% mieszkańców na ŚOR i zaledwie 3,13% respondentów z OR.

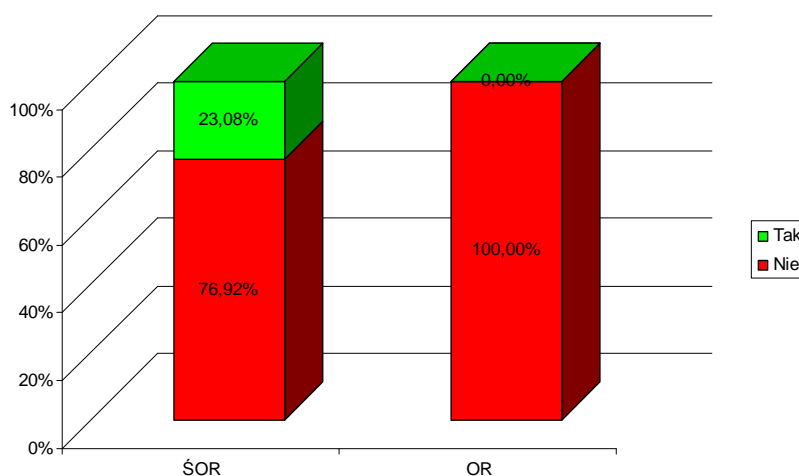

Rysunek 8: Skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych

Osoby skłonne do podjęcia inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy (OR) oczekiwałyby przede wszystkim wsparcia finansowego i lokalowego (po 3,08%).

Zaniechanie aktywności tłumaczone jest wiekiem, brakiem czasu i brakiem kwalifikacji oraz w przypadku OR – brakiem funduszy.

Zainteresowanie kontaktem z ARL sp. z o.o. wyraziło 23,08% mieszkańców ŚOR. W przypadku OR nikt nie zgłosił takiego zapotrzebowania.

Rysunek 9: Chęć nawiązania kontaktu z ARL

2.2. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi

Z inicjatywy Agencji, we współpracy z Radą Osiedlową Sośnica zorganizowane zostało spotkanie robocze – warsztaty z potencjalnymi partnerami samorządu do wdrażania projektów rewitalizacyjnych.

Uczestnicy warsztatów

Zaproszeni uczestnicy spotkania reprezentowali wszystkie liczące się lokalnie środowiska społeczne:

- Radę Osiedlową oraz Radę Miejską,
- organizacje pozarządowe:
  - GCOP,
  - Stowarzyszenie Przyjaciół Sośnicy,
- szkoły: ZSO nr 14,
- jednostki miejskie: filia Ośrodek Pomocy Społecznej, Straż Miejska,
- Policję.

administracyjne

- Miejskiego Konserwatora Zabytków,
- Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji UM Gliwice: Biuro Rozwoju Miasta, Wydziały: Edukacji, Środowiska, Gospodarki Nieruchomościami, Zdrowia i Spraw Społecznych oraz Wydział Przedsięwzięć Gospodarczych i Usług Komunalnych,
- Zarządy Spółdzielni Mieszkaniowych:
  - Domator,
  - GSM Sośnica,
  - ADS Sośnica,
- Przedstawicieli Wspólnot Mieszkaniowych,
- ZBM I TBS sp. z o.o.

2.2.1. Cel i program warsztatów

Celem spotkania było:

- Dyskusja nad atutami i barierami rozwoju dzielnicy
- Wygenerowanie pomysłów na dobre projekty
- Ustalenie sposobu współpracy z ARL sp. z o.o.

Dyskusja uczestników spotkania moderowana wg metody ABC⁴ doprowadziła do oceny atutów i barier rozwojowych dzielnicy oraz wygenerowania pomysłów na projekty infrastrukturalno-gospodarcze oraz społeczne do wdrożenia przy udziale funduszy unijnych w okresie 2007 - 2013.

2.2.2. Wyniki spotkania

W trakcie spotkania przedyskutowane zostały pomysły na projekty oraz faktyczne potrzeby ich realizacji. Wśród istotnych problemów społecznych przedstawiciele Rady Osiedla potwierdzili, że największy z nich dotyczy bezrobocia. Zauważalne jest również gwałtowne starzenie się społeczności lokalnej Sośnicy i niewielkim tylko dopływem młodszych pokoleń mieszkańców. Wśród problemów infrastrukturalnych największe koncentrują się wokół dróg i chodników, których jakość jest dalece niezadowalająca.

---

⁴ Metoda analizy strategicznych uwarunkowań rozwojowych zarekomendowana przez W. Kłosowskiego i J. Wardę w „*Wyspach szans*” wyd. Bielsko-Biała 2001r.

Pomysłem na projekt rewitalizacyjny spełniający wszystkie kryteria definicji rewitalizacji był tzw. Dom św. Jacka – inicjatywa miejscowej parafii przy współpracy z radnymi. Zagospodarowanie obszaru przyległego do terenu parafii św. Jacka wprowadziłoby nową jakość do życia kulturalnego dzielnicy. Miejskowy proboszcz w ramach działalności społeczno-duszpasterskiej organizuje szereg imprez obejmujących: Dzień św. Marcina, dożynki, festyny parafialne oraz ogólnopolski festiwal muzyczny Cantate Deo. Adaptacja zakupionego przez parafię obiektu po KWK Sośnica umożliwiłoby rozszerzenie oferty kulturalnej w dzielnicy oraz stworzenie bazy dla organizacji pozarządowych i ruchów i wspólnot działających przy parafii.

Podkreślana również była trudna współpraca z Kompanią Węglową S.A. oraz z reprezentantami Skarbu Państwa.

Niewątpliwym atutem dzielnicy jest położenie w stosunku do autostrady A4, projektowanego przebiegu autostrady A1 oraz Drogowej Trasy Średnicowej. Z drugiej jednak strony, peryferyjne położenie Sośnicy osłabia więzi jej mieszkańców z Gliwicami i czasem bardzo widoczne jest jejciążenie w stronę Zabrze.

Przedstawiciele Spółdzielni Mieszkaniowych podkreślali, że z jednej strony mieszkańcy borykają się z problemem bezrobocia, a z drugiej strony praktycznie nie ma możliwości zatrudnienia osób do wykonywania robót murarskich, ślusarskich, itp.

Podczas dyskusji wskazano również na potrzebę utworzenia w Sośnicy klubu abstynenta w celu niesienia pomocy i wsparcia rodzinom dotkniętym problemem alkoholowym. Swoje doświadczenie i pracę na rzecz realizacji tego przedsięwzięcia zadeklarowały władze stowarzyszenia Krokus, którego placówka działa już w Łabędach.

IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Sośnica

1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej

Cel strategiczny Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich dotyczący sfery przestrzenno-gospodarczej brzmi, jak następuje:

Cel 1 – Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych

Projekty zgłoszone do Obszarowego Programu Rewitalizacji Kopernik – od beneficjentów zewnętrznych i służb miejskich, wpisują się w ten cel strategiczny oraz następujące cele operacyjne:

Cel 1.1 – Zwiększenie kapitału urbanistycznego OR: nie złożono projektów realizujących ten cel

Cel 1.2 Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów:

- Termorenowacja budynku Oddziału III Żłobków Miejskich w Gliwicach – ul. Żeromskiego 26A

Cel 1.3 Rozwój infrastruktury społecznej kulturalnej i turystycznej:

- Remont trybuny stadionu sportowego przy ul. Dzionkarzy 54

Cel 1.5 Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych: nie złożono projektów realizujących ten cel

Wśród ww. projektów nie jest reprezentowany Cel 1.4 *Likwidacja uciążliwości środowiskowych*.

Cel 1.6 Rozwój infrastruktury technicznej:

- Remont rurociągu wody pitnej zasilającego obiekty sportowe przy ul. Dzionkarzy 54

2. Działania gospodarcze

Strategiczny Cel 2 – ***Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego***

Realizowany będzie przez działania wpisujące się w następujące cele operacyjne:

Cel 2.1 Wzrost udziału sektorów gospodarki opartej na wiedzy oraz sektora usług w rynku pracy: brak projektów

Cel 2.2 Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych: nie złożono projektów realizujących ten cel

Cel 2.3 *Tworzenie warunków dla różnorodności branżowej zakładów i rozwoju branż zanikających* wiąże się z ww. celem 2.2 jako tworzenie bazy lokalowej pod różnorodną działalność usługową, podnoszącą standard życia i obsługi mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Wynajem pomieszczeń powinien być jednak realizowany przy uwzględnieniu priorytetów dla lokowania branż zanikających (zakłady rzemieślnicze, punkty usługowe dla ludności).

Cel 2.4 *Podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych pracowników* oraz Cel 2.6 *Rozwój usług obsługi biznesu* jest realizowany w Gliwicach centralnie, nie obszarowo (w dzielnicach) dzięki działalności jednej z większych uczelni technicznych – Politechniki Śląskiej oraz nowo powołanej niepublicznej Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości. Inkubator Przedsiębiorczości działa przy Agencji Rozwoju Lokalnego przy ul. W. Pola 16, a nowe powierzchnie Inkubatora zostały uruchomione przy ul. Bojkowskiej w adaptowanych obiektach po byłej kopalni Gliwice (projekt NOWE GLIWICE). Przy takim podejściu bardziej istotnym staje się problem sprawnego układu komunikacyjnego, łączącego wszystkie części miasta, w tym transportu komunikacji publicznej.

3. Działania w sferze społecznej

Strategiczny **Cel 3 *Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu*** jest reprezentowany w Obszarowym Programie Rewitalizacji Sośnicy przez zadania:

- *Dom św. Jacka – remont budynku, zagospodarowanie terenu i zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, charytatywnej i duszpasterskiej.*
- *Remont, adaptacja i wyposażenie lokalu na potrzeby Klubu Abstynenta „Krokus” w Sośnicy.*

4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Sośnica

Nr projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty ogólne projektu w tys. zł
1/1.3	Górnicy Związkowy Klub Sportowy "Sośnica" ul. Sikorskiego 132, 44-103 Gliwice	Remont trybuny stadionu sportowego przy ul. Dzionkarzy 54	powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	400 m ²	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba osób korzystających z obiektów sportowych	65,0
2/1.6	Górnicy Związkowy Klub Sportowy "Sośnica" ul. Sikorskiego 132, 44-103 Gliwice	Remont rurociągu wody pitnej zasilającego obiekty sportowe przy ul. Dzionkarzy 54	długość wybudowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska	0,12 km	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; długość sieci wodociągowej na terenie gminy; liczba osób korzystających z obiektów sportowych	14,0
3/1.2	Miasto Gliwice (w trakcie realizacji)	Termorenowacja budynku Żłobka Oddział III - Sośnica ul. Żeromskiego 26a	powierzchnia budynków poddanych termo-renowacji	900 m ²	liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	393,0
4/1.2	Zarząd Ośrodków Wypoczynkowo-Turystycznych "Tur" ul. Ziemięcicka 62, 44-100 Gliwice (zrealizowano w latach 2007-2008)	Termorenowacja hali sportowej, ul. Sikorskiego 130, 44-100 Gliwice	powierzchnia budynków poddanych termo-renowacji	2 992,5 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana; liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych; liczba osób korzystających z obiektów sportowych; koszty utrzymania obiektów (zużycia energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	2 362,0

Nr projektu	Wnioskodawca	Nazwa zadania i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty ogólne projektu w tys. zł
5/3.2	Rzymsko-katolicka Parafia św. Jacka w Gliwicach – Sośnicy ul. Przedwiośnie 1 44-119 Gliwice - Sośnica	Dom św. Jacka (remont budynku, zagospodarowanie terenu i zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, charytatywnej i duszpasterskiej)	1) Liczba budynków poddanych renowacji 2) Powierzchnia budynków poddanych renowacji 3) Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	1) 1 szt. 2) 900 m ² 3) 1,54 ha	Liczba osób korzystających z nowej bazy kulturalnej, liczba nowych ofert kulturalnych i społecznych	3 500,0
6/3.3	Klub Abstynentów „KROKUS” Plac Inwalidów Wojennych 14 44-100 Gliwice	Remont, adaptacja i wyposażenie lokalu na potrzeby filii Klubu Abstynenta „Krokus” w Sośnicy	Powierzchnia budynków poddanych renowacji na cele społeczno-edukacyjne	60 m ²	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej	70,0

V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa

Uzyskanie dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, na projekty związane z mieszkalnictwem, możliwe jest w przypadku, gdy zjawiska społeczne, gospodarcze oraz tkanka miejska charakteryzują się parametrami gorszymi, aniżeli poziom referencyjny ustalony przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR). Zestawienie wskaźników umieszczono w tabeli poniżej.

W działania w sferze mieszkalnictwa wpisuje się jedynie realizacja zadań związanych z zastąpieniem azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu.

Tabela 14: Poziom referencyjny wskaźników, określony przez MRR

	Stopa długotrwałego bezrobocia	Klienci OPS na 1000M	Przestępstwa na 1000M	Aktywność gospodarcza (firmy na 100M)	Odsetek budynków sprzed 1989
POZIOM REFERENCYJNY	3,7%	52	39,3	9,1	88%

Źródło: opracowanie własne

W trakcie aktualizacji nie zgłoszono do OPR Sośnica żadnych projektów związanych z mieszkalnictwem.

VI. Indykacyjny plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Sośnica

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
1/1.3	GZKS "Sośnica"	65,00	65,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	65,00	0,00	0,00	9,75	55,25	0,00
2/1.2	GZKS "Sośnica"	14,00	14,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	14,00	0,00	0,00	7,00	0,00	7,00
3/1.2	Miasto Gliwice	393,00	393,00	366,00	366,00	0,00	0,00	0,00	0,00	27,00	27,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4/1.2	ZOW-T "TUR"	2 362,00	2 362,00	2 362,00	2 002,60	0,00	0,00	0,00	359,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5/3.2	Parafia św. Jacka w Sośnicy	3 500,00	3 500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3500,0	350,00	0,00	175,00	2 975,0	0,00
6/3.3	Klub Abstynentów "Krokus"	70,00	70,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	70,00	7,00	0,00	0,00	59,50	3,50
ŁĄCZNIE WG ŹRÓDEŁ:		6 404,00	6 404,00	2 728,00	2 368,60	0,00	0,00	0,00	359,40	3 676,00	384,00	0,00	191,75	3 089,75	10,50

VII. System wdrażania

1. System okresowej aktualizacji Programu

Program ma charakter operacyjny i – w procesie zarządzania rewitalizacją obszarów miejskich – stanowi część fazy planowania przekształceń społeczno – gospodarczych oraz funkcjonalno – przestrzennych. Program Rewitalizacji stanowi więc instrument Strategii Miasta i powinien zostać poddany uchwalonym przez Radę Miejską procedurom jej wdrażania. W szczególności dotyczy to następujących aspektów zarządzania:

- określenia cyklu aktualizacji Programu przez podmioty odpowiedzialne za implementację,
- określenia systemu monitoringu, sprawozdawczości i oceny efektów Programu.

Strategia Rozwoju Miasta Gliwice zawiera ściśle wskazówki w odniesieniu do fazy wdrożeniowej. System wdrożenia Strategii zakłada, że Prezydent Miasta m.in. nadzoruje realizację działań operacyjnych przez wskazanych w Strategii koordynatorów. Koordynatorzy działań operacyjnych zapewniają organizacyjną i techniczną realizację działań operacyjnych poprzez to, że:

- przedstawiają charakterystykę działania operacyjnego do Biura Rozwoju Miasta UM odpowiedzialnego za monitoring realizacji zapisów Strategii,
- zgłaszają zadania dla działań operacyjnych do Wieloletniego Planu Inwestycyjnego oraz projektu Budżetu Miasta,
- koordynują realizację działań operacyjnych na wszystkich etapach, łącznie z etapem prac nad przygotowaniem wymaganych dokumentacji, ekspertyz i badań, tj. m.in. koncepcji lub programów, studiów wykonalności, ocen wpływu na środowisko, konsultacji społecznych,
- składają sprawozdania z realizacji działań operacyjnych do Biura Rozwoju Miasta UM,
- współpracują z komórkami odpowiedzialnymi UM w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań operacyjnych.

Kluczowym zagadnieniem w określeniu systemu wdrożenia Programu jest określenie struktury organizacyjnej i modelu funkcjonowania podmiotu zarządzającego (koordynatora działań operacyjnych), szczególnie w kontekście potrzeb współpracy z lokalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi.

Mając na uwadze specyfikę Programu Rewitalizacji przyjąć należy, że aktualizacja Programu będzie prowadzona nie rzadziej niż w okresie 2 - 3 letnim. W trakcie aktualizacji, zaistnieje możliwość wprowadzenia modyfikacji Programu w zakresie:

- korekty przebiegu granic Obszaru Rewitalizacji,
- dostosowania celów i instrumentów Programu do zmian społeczno – gospodarczych i kontekstu planistycznego (w perspektywie uchwalania zmian

do Narodowej Strategii Spójności oraz do Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 lub pojawiania się nowych możliwości pozyskiwania środków),

- wprowadzania nowych zadań – działań, wynikających m.in. z pogłębienia społecznego rozumienia procesu rewitalizacji obszarów miejskich przez mieszkańców Gliwic lub otwarcia nowych źródeł finansowania tego typu przedsięwzięć.

Przyjęcie formuły aktualizacji zależeć będzie w znacznym stopniu od przyjętych standardów zarządzania, wdrażania i monitoringu tak Programu, jak i całego procesu rewitalizacji. Poniżej zaprezentowano propozycję rozwiązania w tym zakresie.

2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający

System wdrażania Obszarowego Programu Rewitalizacji wskazuje i określa prawną formę zarządzających programem.

Programy rewitalizacji mają charakter operacyjny i jako takie powinny identyfikować struktury organizacyjne wdrażające planowane: cele, działania, zadania i ustalenia. Wśród struktur organizacyjnych wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki realizujące poszczególne zadania/projekty,
- podmioty zarządzające, czyli jednostki koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Dla określenia systemu wdrażania Programu, kluczowe znaczenie mają podmioty nim zarządzające. Istnieją przy tym następujące struktury organizacyjne, które są bezpośrednio zaangażowane w zarządzanie Programem:

- organy gminy, powołane do zarządzania samorządem miejskim, na podstawie ustawowego umocowania (Rada Miejska, Prezydent Miasta),
- komórka Urzędu Miasta mająca w swoim zakresie działania zarządzanie rozwojem miasta, na podstawie regulaminu organizacyjnego,
- specjalny podmiot zarządzający Programem – Operator.

Niepodważalna rola **organów Miasta** w zarządzaniu Programem polega na jego ukierunkowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju. Odnosi się to szczególnie do kontekstu celów przygotowania Programu (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju Miasta, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Zgodnie z systemem wdrażania przyjętym dla Strategii Rozwoju Miasta należy założyć, iż rola organów Miasta dla Obszarowego Programu Rewitalizacji będzie przedstawiała się następująco:

Do wyłącznych kompetencji Rady Miejskiej zastrzeżone zostaje:

- uchwalenie Programu Rewitalizacji,
- nadzór nad wdrażaniem Programu,

- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Programu, przedstawionych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta, w tym zatwierdzanie nowych instrumentów wdrażania programu.

Do kompetencji Prezydenta Miasta należeć będzie:

- realizacja zapisów Programu m.in. poprzez wybór Operatora Programu Rewitalizacji i nadzór nad jego działalnością oraz zapewnienie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Programie, zgodnie z założonym udziałem Miasta,
- podejmowanie decyzji o potrzebie weryfikacji Programu, m.in. na podstawie wniosków zarówno samego Operatora, jak i wniosków wydziałów i jednostek miejskich, a także partnerów społeczno-gospodarczych,
- zarządzanie instrumentami wdrażania procesów rewitalizacji określonymi w Programie.

Wdrożenie Programu Rewitalizacji wymaga także szeregu działań, o charakterze wykonawczym, które powinny stanowić wyłączne zadanie jednostki, określanej w literaturze tematu, jako „Operator Programu Rewitalizacji”.⁵

Zadania Operatora obejmują następujące elementy zarządzania Programem:

- aktualizację i kontynuację procesu planowania, w szczególności – w odniesieniu do zadań ujętych na kolejny podokres programowania 2010-2013 i kolejną perspektywę finansową 2014-2020, ale również w odniesieniu do poszerzenia Programu o działania realizowane w ramach mikroprogramów społecznych lub uwzględniające inne niż wynikające z Regionalnego Programu Operacyjnego, tak źródła finansowania, jak i kategorie projektów,
- realizację Programu, w rozumieniu koordynowania i animowania działań administracji i Beneficjentów Zewnętrznych, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych (Miasta) i zewnętrznych (RPO), a także spójności Programu,
- organizację procesu promocji Programu i komunikacji społecznej, poza ścisłe grono osób, związanych z Samorządem Gliwic (organizacje pożytku publicznego, przedsiębiorcy, spółdzielnie mieszkaniowe, struktury partnerstwa publiczno – prywatnego, mieszkańcy Miasta),
- monitorowanie realizacji Programu,
- opracowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów Programu.⁶

Operator powinien jednocześnie dysponować mechanizmami motywacyjnymi (szczególnie finansowymi), mogącymi zainteresować beneficjentów, użytkowników i potencjalnych inwestorów, a także pozwalającymi wzmacniać wiarygodność Programu i wykazywać ww. podmiotom ich interes w przystąpieniu do niego. Podjęcie decyzji oraz zapewnienie źródeł finansowania tych mechanizmów leżeć będzie w gestii Władz Samorządowych. Jednocześnie Operator powinien mieć względną swobodę w dysponowaniu tymi środkami.

⁵ Por. K. Skalski, „Rewitalizacja a aktywizacja regionu”, Urbanista, Nr 3/03, s. 24-25 i inne publikacje na stronach Forum Rewitalizacji: www.fr.org.pl.

⁶ Por. propozycje zawarte w dalszej części rozdziału

Zdaniem ekspertów rewitalizacji „...zadaniem tej instytucji (operatora) byłoby więc ułatwienie realizacji projektów (przygotowanie i uwiarygodnienie studiów wykonalności, uzyskiwanie pożyczek remontowych w banku, subwencji niezbędnych do „domknięcia” studium wykonalności projektu remontu, mobilizowanie inwestorów i wykonawców, pomoc w zamianie mieszkań, przesiedleniach. Tak rozumiany operator pobudza dynamikę programu, lecz nie rości sobie prawa ani do zastępowania właścicieli, ani do kumulowania ich majątku na jakikolwiek okres. Nie wyklucza to faktu, że w konkretnych umowach z właścicielami (we wszystkich sektorach własności) może na podstawie indywidualnej umowy stać się również inwestorem zastępczym.”⁷

Zakres zadań Operatora Rewitalizacji obejmuje zatem również działania, wymagające wiedzy i doświadczenia, obejmujące m.in.:

- problematykę badań ankietowych,
- przygotowanie biznes – planów i studiów wykonalności zadań, pod kątem wymagań regionalnego programu operacyjnego,
- koordynację publicznych i prywatnych programów inwestycyjnych wraz z ich finansowaniem i wdrażaniem,
- zarządzanie kwestiami społecznymi, dotyczącymi: przesiedleń, współpracy z pracownikami służb socjalnych, współpracy między różnymi partnerami rynku mieszkaniowego w sektorze socjalnym,
- kwestie bezrobocia i marginalizacji społecznej oraz włączania się w programy zatrudnienia bezrobotnych,
- animowanie partnerstwa różnych podmiotów, a w tym: ich identyfikację, określanie grup interesów, zarządzanie konfliktami interesów i ich usuwanie, prowadzenie mediacji i dochodzenie do konsensusu,
- wymagania Unii Europejskiej w odniesieniu do wspierania rozwoju regionalnego w kwestiach: sposobów finansowania programów rewitalizacji, zasad udziału poszczególnych partnerów, etc.⁸

Biorąc pod uwagę opisane wymagania powyżej oraz pożądaną elastyczność działania, wyborem optymalnym z punktu widzenia możliwości sprawowania nadzoru oraz sprawności wdrażania Programu, jest powierzenie funkcji Operatora spółce z większościowym udziałem Miasta lub spółce komunalnej.

Usytuowanie Operatora w spółce z większościowym udziałem Miasta pozwala z jednej strony na bezpośredni nadzór samorządu miejskiego nad wypełnianiem obowiązków tego podmiotu, a z drugiej na zapewnienie samodzielności organizacyjnej i klimatu współpracy. Jednocześnie nie bez znaczenia jest fakt zdolności organizacyjnych Operatora przy wdrażaniu procesu rewitalizacji zarówno w przyszłych okresach programowania, jak i w szerokim zakresie obejmującym tzw. mikroprogramy społeczno-gospodarcze.

W chwili obecnej, korzystne z punktu widzenia Władz Miasta byłoby umocowanie jako Operatora Programu Agencji Rozwoju Lokalnego spółka z o. o., która już od kilku lat z powodzeniem zajmuje się animacją społeczno-gospodarczą Gliwic, poprzez wdrażanie

---

⁷ K. Skalski, „Rewitalizacja ...”, op. cit.

⁸ Opracowano na podstawie: A. Czyżewska, „Finansowanie programów rewitalizacji z Funduszy Strukturalnych”, Świat Nieruchomości nr 39, KIN, Kraków 2003.

instrumentów rozwoju gospodarczego (w postaci m.in. inkubatora przedsiębiorczości) oraz prowadzoną działalnością szkoleniowo-doradczą, w tym w zakresie programowania rozwoju. Dotychczasowe doświadczenia tego podmiotu we współpracy z różnymi partnerami oraz w prowadzeniu szerokiego zakresu działalności, kierowanej również do lokalnych społeczności, powinny pozwolić na zbudowanie zaufania zarówno ze strony władz samorządowych, jak mieszkańców i Beneficjentów Zewnętrznych Programu.

VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

1. System monitorowania Programu Rewitalizacji

W celu racjonalnego, sprawnego i efektywnego wykorzystania środków strukturalnych, Unia Europejska nakłada na państwa członkowskie, obowiązek monitorowania wydatków i efektów rzeczowych wdrażania programów operacyjnych. Źródła literaturowe definiują monitorowanie jako proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach.

W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Programu Rewitalizacji. Na system monitoringu składa się element instytucjonalny oraz instrumentalny.

1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu Programu Rewitalizacji zaliczyć należy w szczególności:

- W odniesieniu do monitoringu projektów, otrzymujących wsparcie w ramach RPO:
  - Regionalny Komitet Monitorujący,
  - Zarząd Województwa Śląskiego,
  - Zespół ds. monitoringu w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Zespół ds. przepływów finansowych w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Beneficjenci Regionalnego Programu Operacyjnego.
- W odniesieniu do monitoringu Programu Rewitalizacji:
  - Radę Miejską w Gliwicach,
  - Prezydenta Miasta Gliwice,
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji;
- W odniesieniu do monitoringu projektów ujętych w Obszarowym Programie Rewitalizacji:
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę, nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników Programu Rewitalizacji, szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w nim projektów, w tym przygotowywania i przedkładania okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z ich realizacji. W przypadku projektów współfinansowanych

w ramach RPO obowiązkowa jest sprawozdawczość na rzecz Urzędu Marszałkowskiego, w przypadku pozostałych przedsięwzięć – na rzecz instytucji finansujących.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników, będzie Operator Programu, a w odniesieniu do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych rewitalizacji Rada Miejska oraz Prezydent Miasta.

Rola Operatora Programu obejmuje jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość dotyczącą tzw. mikroprogramów społeczno - gospodarczych, tworzonych dla rozwiązywania konkretnych spraw z konkretnymi partnerami w wyznaczonych lokalizacjach. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane będą przez Operatora Prezydentowi Miasta w cyklach kwartalnych i w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego Programu Rewitalizacji przedkładanego corocznie Radzie Miejskiej.

Jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów, zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy beneficjent Programu. Z drugiej strony mogą włączać się w proces monitorowania, w związku z udostępnianiem przez nie danych o stanie spraw, prowadzonych przez Miasto i jego jednostki, a dotyczących inwestycji, zgłoszonych jako projekty do Programu Rewitalizacji.

1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania pomocy – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu.

Zgodnie z zasadami przyjętymi w *Podręczniku wdrażania RPO* w zależności od charakteru dostarczanych danych, rozróżnia się monitoring rzeczowy i finansowy. Zakłada się przyjęcie tej systematyki dla Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów. Monitoring postępu rzeczowego koncentruje się na realnych efektach programu, osiągniętych wraz z postępowaniem w realizacji projektów. Monitoring postępu rzeczowego prowadzony będzie w oparciu o dane dostarczane przez beneficjentów końcowych, składane do Instytucji Zarządzającej RPO wraz z wnioskami o płatność (część sprawozdawcza wniosku). Część sprawozdawcza wniosku o płatność powinna być również dostarczona Operatorowi Programu Rewitalizacji. Część monitoringowa wniosku o płatność stanowić będzie zestandaryzowany dokument, określony w Krajowych wytycznych dotyczących sprawozdawczości w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienie na lata 2007-2013.

W przypadku projektów nie objętych dofinansowaniem unijnym, dokumenty monitoringowe składane będą instytucjom finansującym oraz Operatorowi Programu.

Zgodnie z *Uszczegółowieniem RPO* oraz wytycznymi Komisji Europejskiej, dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych,
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych.

Wskaźniki formułowane są już w trakcie opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów.

Studia wykonalności projektów stanowią zatem podstawę do monitorowania efektów rzeczowych przez odpowiednie podmioty.

Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Na poziomie Programu Rewitalizacji zakłada się monitoring finansowy zgodnie z zapisami zawartymi w Uszczegółowieniu RPO.

Oznacza to, iż odbywa się on w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są:

- Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej RPO (Urzędowi Marszałkowskiemu) przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach RPO,
- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez beneficjentów Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne i niepubliczne źródła finansowania, w tym środki Miasta,
- Prezydentowi Miasta – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji, a w odniesieniu do projektów miejskich – z realizacji poszczególnych projektów,
- Radzie Miejskiej – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu Rewitalizacji.⁹

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/ERDF,
- krajowego wkładu publicznego: ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet Miasta, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne),
- środków z pożyczek na prefinansowanie,

---

⁹ Por.: Niżej. Te rozwiązania przyjęto również dla sprawozdawczości kompleksowej (obejmującej monitoring rzeczowy).

- środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Rozwoju Rady Europy, Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, itp.
- środków prywatnych,
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na okres następny.

1.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Programu.

Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku Obszarowego Programu Rewitalizacji są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania, tu: Rada Miejska, Prezydent Miasta, Operator Programu, beneficjenci,
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów szczegółowych oraz całego Programu,
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne / o refundację,
- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać dane zgodnie z wymogami RPO w tym zakresie, a w szczególności:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu;
  - na poziomie Programu: informacje dotyczące: zgłoszonych do realizacji projektów, zawartych umów lub podjętych decyzji o dofinansowaniu, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - na poziomie projektu: stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków, o ile nie będzie to stanowić tajemnicy handlowej (tylko w przypadku projektów finansowanych ze środków prywatnych),
- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym - dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji projektu lub Programu (tylko w przypadku projektów finansowanych ze źródeł unijnych),
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji (j.w.);

- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i oddziaływania.

Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, wobec którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie Programu. Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15: Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	Okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub po zakończeniu projektu	Beneficjent	Prezydent Miasta (projekty miejskie); Operator Programu (wszystkie projekty); Instytucja Zarządzająca RPO (projekty dofinansowane z EFRR/EFSD);
Cel szczegółowy	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie działania	Operator	Prezydent Miasta
Cel główny	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Operator	Prezydent Miasta, Rada Miejska
Program Rewitalizacji	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Prezydent Miasta lub Operator	Rada Miejska

Źródło: Opracowanie Noworól Consulting

2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ocena (ewaluacja) Obszarowego Programu Rewitalizacji pozwala oszacować oddziaływanie samego Programu, jak i pomocy publicznej, w tym pomocy strukturalnej Unii Europejskiej w odniesieniu do założonych celów.

Zgodnie z literaturą, wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Uszczegółowienie RPO mówi ponadto, iż, celem funkcjonowania systemu monitorowania jest dostarczanie ciągłej i bieżącej oceny postępów

realizacji Programu. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość / trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania Programu.

Zgodnie z interpretacją przedstawioną w tym podręczniku i przyjętą dla ewaluacji niniejszego Programu, ocena bada sam program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

2.1. Rodzaje oceny

Proponuje się, by system i rodzaje oceny Programu odpowiadały metodologii zawartej w dokumentach programowych. Pozwoli to na wykorzystanie do oceny, opisanego powyżej, systemu sprawozdawczości.

Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Obszarowego Programu i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*). Ogólnie – ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę SWOT rozwoju Miasta i obszarów rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności Obszarowego Programu Rewitalizacji z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja Programu winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

W sytuacji opracowania Obszarowego Programu Rewitalizacji po raz pierwszy, nie istnieje możliwość odniesienia się do ocen poprzedniego okresu programowania. Za podstawę oceny *ex-ante* Programu Rewitalizacji, traktować należy opis identyfikacji problemów wybranego obszaru Miasta, przedstawiony syntetycznie w rozdziale: „Analiza obszaru”.

Pierwszą pełną ocenę *ex-ante* Programu przeprowadzić winien Operator Rewitalizacji, posiadając pełną informację o celach, działaniach i projektach włączonych do OPR. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen *ex-ante* wiązać się będzie z aktualizacją Programu, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Operatora Programu.

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Celem oceny *mid-term* będzie określenie średniookresowych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji tej wynikać powinny wskazania odnośnie ewentualnej modyfikacji programu pod kątem zmieniających się warunków jego wdrażania, zdefiniowania nowych celów lub modyfikacji istniejących lub gruntownej reorientacji programu. Za organizację procesu ewaluacji średniookresowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem przedstawicieli Prezydenta Miasta. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. W ramach tej ewaluacji powinno być również zbadane zachowanie zgodności celów programu z politykami horyzontalnymi UE, jak również ze Strategią Rozwoju Miasta i innymi krajowymi dokumentami strategicznymi. Ocena średniookresowa powinna rozpocząć się najpóźniej w pierwszych dwóch latach drugiej połowy okresu wdrażania programu (2010-2011).

Ocena na zakończenie Programu (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju Miasta, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu. Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem Prezydenta Miasta i Rady Miejskiej, jako organu przyjmującego wyniki oceny. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, podobnie jak dla ZPORR, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania.

Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia powyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Miejska, Prezydent Miasta oraz Operator mogą inicjować bieżącą ocenę Obszarowego Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

2.2. Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny Programu Rewitalizacji, przyjąć należy dobre kryteria stosowane przy ocenie ZPORR w latach 2004-2006, do których należą:

- **Trafność** – kryterium, pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele Programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie Obszaru Rewitalizacji, Miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*.
- **Efektywność** – kryterium, pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” Programu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- **Skuteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
- **Użyteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada potrzebom grup docelowych.
- **Trwałość** – kryterium, pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu, będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości Programu w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu Programu, można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

Kryteria powyższe będą miały zastosowanie dla wszystkich projektów wpisanych w OPR, bez względu na ich źródła finansowania. W przypadku przedsięwzięć prywatnych bez zaangażowania środków unijnych nie będą one rodzić sankcji prawnych przewidzianych w przepisach związanych np. z niewłaściwym wykorzystaniem dotacji. Będą służyły wyłącznie do oceny skuteczności wdrażania Programu.

2.2.1. Zaangażowane podmioty i ich rola w procesie oceny programu

Do obowiązków Operatora Programu Rewitalizacji w zakresie należy:

- organizowanie i nadzorowanie ewaluacji,
- udostępnianie informacji niezbędnych do wykonania badania,
- zapewnienie, że wyniki przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane.

Operator Programu opowiadać będzie również za:

- przygotowanie oceny *ex-ante*,
- współpracę z uczestnikami procesu rewitalizacji w zakresie organizacji oceny *ex-post*,
- inicjowanie badań nad efektywnością wykorzystywanych instrumentów i systemów wdrażania (ocena bieżąca),
- gromadzenie informacji o przeprowadzonych ocenach i badaniach oraz raportów prezentujących ich wyniki,
- przyjmowanie raportów z oceny,
- wykorzystywanie wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych we wdrażaniu Programu,
- opracowywanie sposobów oraz nadzorowanie wykorzystania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych przez beneficjentów Programu,
- udostępnianie danych oraz zgromadzonych dokumentów w ramach monitoringu, w tym okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Programu,
- udostępnianie wiedzy posiadanej przez osoby odpowiedzialne za zarządzanie poszczególnymi elementami Programu, poprzez umożliwienie ewaluatorom przeprowadzenia z nimi wywiadów.

W procesie oceny Programu **Prezydent Miasta**:

- podejmuje decyzję o podjęciu ocen uzupełniających,
- nadzoruje działania Operatora w zakresie ewaluacji,
- zatwierdza raporty ewaluacyjne,
- udostępnia wiedzę na temat Programu.

W procesie oceny Programu **Rada Miejska** odpowiada za:

- ustalanie standardów ewaluacji Programu Rewitalizacji,
- ostateczne zatwierdzanie wyników oceny Programu.

2.2.2. Zarządzanie oceną

Ewaluacje Obszarowego Programu Rewitalizacji przeprowadzane powinny być przez zewnętrznych ewaluatorów, wybieranych przez Operatora lub Prezydenta Miasta w drodze przetargu. Badania przeprowadzane będą zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego we współpracy z Radą Miejską. Priorytety te zostaną sformułowane w projekcie ewaluacji i zapisane w warunkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji zaprezentowane zostaną w formie raportu, zawierającego rekomendacje, które wykorzystane zostaną przy realizacji Programu.

Roczny plan ewaluacji

Ewaluacje przeprowadzane być powinny na podstawie planu ewaluacji, sporządzanego przez Operatora w porozumieniu z Prezydentem Miasta i Radą Miejską. Plan zawierać będzie ilość, terminy oraz w zarysie charakter przewidywanych ewaluacji.

W celu inicjowania partnerstwa, także w procesie ewaluacji Programu, proponuje się powstanie ciała doradczego (powoływanego przez Prezydenta Miasta spośród radnych miejskich oraz przedstawicieli beneficjentów Programu), do którego zadań należeć będzie:

- pomoc przy formułowaniu zagadnień i pytań do ewaluacji,
- pomoc w sformułowaniu warunków kontraktu,
- ułatwienie ewaluatorowi dostępu do informacji potrzebnych do przeprowadzenia badań,
- systematyczne akceptowanie przeprowadzonych etapów ewaluacji,
- przeprowadzenie oceny jakości ewaluacji (np. zaopiniowanie wstępnej wersji raportu),
- opiniowanie raportu końcowego z ewaluacji.

Projekt ewaluacji

Przed każdą oceną sporządzony zostanie projekt ewaluacji, określający potrzeby związane z zamawianym badaniem. Projekt ewaluacji zawierać winien następujące elementy:

- opis przedmiotu ewaluacji,
- pytania ewaluacyjne,
- kryteria ewaluacji,
- wskaźniki ewaluacyjne,
- metody badawcze,
- opis próby badawczej,
- format raportu.

Wstępny projekt ewaluacji sporządzany będzie przez Operatora i stanowić będzie podstawę do negocjacji warunków kontraktu oraz dyskusji z ewaluatorem zewnętrznym. Kończącym produktem ewaluacji jest raport ewaluacyjny, przekazywany Prezydentowi Miasta oraz Operatorowi Programu. Raport ewaluacyjny zawierać powinien następujące elementy:

- przedmiot badania i kontekst ewaluacji – w celu zaprezentowania tego, co i w jakich okolicznościach było badane,
- procedurę badawczą – koncepcja oceny, jej projekt i stosowane metody,
- wyniki badania i przedstawienie zebranych podczas ewaluacji danych – informacja o zebranych danych, interpretacja danych, wyniki badań,
- wnioski z ewaluacji – z uwzględnieniem specyfiki badanego obszaru, traktując ewaluowany obszar jako całość, pokazując zarówno zalety, jak i słabości,
- rekomendacje – zalecenia i sugestie ułatwiające podejmowanie decyzji.

Raport podlega ocenie i opinii ciała doradczego oraz zatwierdzeniu przez Radę Miejską. Raport będzie udostępniony grupie odbiorców, zgodnie ze sporządzoną listą odbiorców ewaluacji. Wyniki ewaluacji powinny być również dostępne na żądanie.

2.3. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Rola partnerskiej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów miejskich (w tym przy wdrażaniu Programu Rewitalizacji oraz realizacji ujętych w nim projektów) jest szczególnie podkreślana w dokumentach programowych Unii Europejskiej (Strategiczne Wytyczne Wspólnoty) oraz RPO i wszelkich związanych z nim wytycznych. Wybór formuły, w jakiej odbywać się będzie tworzenie zasad oraz realizacja samego partnerstwa, pozostawiono jednak władzom i społecznościom lokalnym.

W niniejszym Programie podstawową rolę w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odegrać winien podmiot zarządzający – Operator Programu. Proponowany status prawny Operatora, jako spółki z większościovym udziałem Miasta, np. ARL sp. z o.o., wobec dotychczasowych działań spółki, stanowiłby realizację zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji (współpraca z przedsiębiorcami oraz partnerami lokalnymi na etapie tworzenia Programu).

W trakcie realizacji Programu musi zostać zapewnione wdrażanie instrumentów budowy i funkcjonowania szeroko rozumianego partnerstwa.

Opierać się ono może na wykorzystaniu następujących instrumentów:

- Stworzenie w ramach działalności Operatora Programu tzw. One Stop Centre (Centrum Jednej Wizyty), pozwalającego w jednym miejscu i niedługim czasie na uzyskanie pełnej informacji o:
  - możliwościach zainwestowania,
  - możliwościach pozyskania partnera,
  - ofertach dzierżawy, najmu lokali użytkowych lub poddzierżawy, podnajmu lokalu lub pomieszczeń, w powstających w ramach Programu powierzchniach publicznych i użytkowych (komercyjnych, ale także związanych z możliwością podnajmu innej organizacji pozarządowej powierzchni w siedzibie/obiekcie organizacji, biorącej udział w Programie),
  - przetargach i konkursach ofert organizowanych w ramach realizacji Programu.
- Uwzględnianie w rutynowej pracy Urzędu Miejskiego w Gliwicach potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Programu Rewitalizacji. Bezpośrednio łączy się to z możliwością wykorzystywania Programu do poszerzania bazy inwestycji publicznych, oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji miejskich inwestycji.
- Stworzenie procedur wprowadzania nowych inwestycji do Wieloletnich Planów Inwestycyjnych, które to procedury uwzględnią podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe z Obszaru Rewitalizacji przy opracowaniu programu projektów oraz możliwych sposobów ich finansowania.
- Wykorzystanie stron internetowych Miasta m.in. do:
  - Public Relations Programu Rewitalizacji w pełnym, opisanym poniżej zakresie,
  - informowania o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami (aktualizacja Programu),

- prowadzenia bazy „Znajdź partnera do projektu”,
- informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji, spoza RPO.
- Inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych ustaleń z ramach regionalnego programu operacyjnego województwa śląskiego w następnym okresie programowania, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania) z udziałem: przedstawicieli władz Miasta, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora oraz innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych, itp.).

3. Public Relations programu rewitalizacji

3.1. Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR

Plan promocji przygotowany przez Operatora Programu i zatwierdzony przez Prezydenta Miasta, a także realizacja przez beneficjentów planu promocji każdego projektu, który ujęto w niniejszym Programie i który pozyskał dofinansowanie w ramach RPO, odpowiadać winny zaleceniom dotyczącym promocji unijnych źródeł finansowania, określonych w dokumentach programowych oraz podręcznikach, dokumentach i wytycznych. Powinny być zgodne szczególnie z zapisami Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Szczegółowe zasady dotyczące prowadzenia działań informacyjnych zostaną przygotowane przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym we współpracy z instytucjami zaangażowanymi jego wdrażanie w ramach Planu Komunikacji Programu, Strategii Komunikacji dla Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce 2007-2013 oraz Strategii Marki Funduszy Europejskich w Polsce.

Wszyscy beneficjenci, objęci Programem Rewitalizacji, którzy uzyskują wsparcie ze środków funduszy strukturalnych są zobowiązani do stosowania odpowiednich środków informowania i promocji w zależności od charakteru realizowanego projektu.

Do instrumentów tych należą:

- dyplomy, certyfikaty;
- tablice reklamowe (billboardy) – informujące o zakresie realizowanego projektu i wsparciu ze strony funduszy strukturalnych, muszą być umieszczane w miejscach inwestycji infrastrukturalnych, których całkowity koszt wynosi ponad 3 mln euro w przypadku projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). W ciągu 6 miesięcy od zakończenia prac inwestycyjnych tablica reklamowa / billboard powinna zostać zastąpiona tablicą pamiątkową;
- stałe tablice pamiątkowe, których celem jest pozostawienie trwałej informacji o wsparciu inwestycji ze środków strukturalnych – umieszczać je należy w miejscach publicznych po zakończeniu realizacji projektu (jeżeli wkład publiczny w projekt przekracza sumę 500 000 EUR);

- umieszczanie emblematu UE, logo funduszy strukturalnych oraz logo województwa śląskiego na wszystkich dokumentach oraz materiałach promocyjnych i informacyjnych związanych z realizacją projektów.

Szczegółowe regulacje dotyczące środków informacyjnych w zakresie promocji projektów przez beneficjentów zostaną określone w szczegółowych wytycznych przygotowywanych przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym.

W przypadku projektów realizowanych przy udziale środków innych niż unijne, zaleca się, by na tablicy informacyjnej umieścić zapis, iż przedsięwzięcie jest realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji. Wskazanie źródeł finansowania i ich procentowego wkładu nie jest obligatoryjne, chyba że instytucje finansujące postanowią inaczej. Po rozpoczęciu inwestycji w ramach OPR, inwestor powinien powiadomić o tym fakcie Operatora Rewitalizacji.

3.2. Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji

Plan *Public Relations* (PR) i promocji Obszarowego Programu Rewitalizacji, ustalony powinien zostać przez Operatora Programu i określać:

- cele działań informacyjnych i promocyjnych,
- potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych,
- strategie informowania i promocji.

Oprócz Operatora, instytucjami odpowiedzialnymi za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu realizacji Programu winni być:

- Urząd Miejski i jego jednostki organizacyjne, biorące udział w przygotowaniu, wdrażaniu i ewaluacji Programu (zakres zależy od przyjętego statusu i formy Operatora),
- Beneficjenci Zewnętrzni i partnerzy Programu.

Podobnie jak dla promocji Regionalnego Programu Operacyjnego, przyjęć należy dwa podstawowe cele działań informacyjnych i promocyjnych, realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji:

- skuteczne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach zgłoszenia projektów do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji oraz o obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach Programu Rewitalizacji.

Rola Operatora w działalności promocyjnej i PR powinna obejmować dwa obszary problemowe:

- przygotowanie i bezpośrednio realizowanie przyjętego planu promocji, dysponowanie środkami finansowymi i odpowiedzialność za efekty działalności promocyjnej i PR Programu Rewitalizacji, jako całości;

- nadzór, pomoc w działaniach promocyjnych, związanych z realizacją poszczególnych projektów, uwzględnionych w Obszarowym Programie Rewitalizacji oraz koordynacja działań promocyjnych poszczególnych beneficjentów, w celu uzyskania efektu synergii i uniknięcia rozproszenia lub wręcz konkurencyjności podejmowanych działań (np. organizacji podobnych imprez w tym samym terminie).

Operator Programu wyznaczy osoby odpowiedzialne za działania informacyjne i promocję, oraz wskaże imiennie osoby udzielające wszelkich informacji o wdrażaniu Programu oraz sposoby kontaktu z tymi osobami. Informacje o odpowiedzialnych osobach i sposobach kontaktu z nimi zostaną upublicznione.

Określenie grup docelowych działań PR Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ze względu na zintegrowany charakter Programu, zasięg terytorialny i rangę realizacji jego celów, do grup docelowych działań PR zaliczyć należy:

- Społeczeństwo (wspólnota mieszkańców Gliwic), z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz kierowanych do mieszkańców obszarów Miasta nie objętych Programem;
- Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu i jego kolejnych aktualizacji (podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach RPO oraz podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach działań komplementarnych, nie objętych dofinansowaniem w ramach tego działania);
- Partnerów społeczno-gospodarczych – partnerów beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu;
- Organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze;
- Właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa śląskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- Media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Określenie sfer zadaniowych promocji i PR Programu Rewitalizacji¹⁰

Proponuje się przyjęcie następujących sfer działalności promocyjnej i PR:

- Służba informacyjna, jako sfera związana z rozpowszechnianiem oraz nagłaśnianiem informacji, bez skupiania się na określonej grupie docelowej, głównie za pośrednictwem masmediów;
- Relacje inwestycyjne – podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami);
- Relacje finansowe – nawiązywanie i podtrzymywanie dobrych kontaktów z instytucjami finansowymi, takimi, jak:
  - fundusze strukturalne, instytucje wdrażające, pośredniczące, zarządzające,
  - banki, inne instytucje finansowe (kredytowe, ubezpieczeniowe, poręczeniowe);
- Relacje ze społecznościami lokalnymi;
- Relacje z władzami;

¹⁰ Przy formułowaniu sfer zadaniowych PR adaptowano systematykę przedstawioną w: T.Goban-Klas „Public Relations czyli promocja reputacji. Pojęcia, definicja, uwarunkowania”. Wydawnictwo Business Press, Warszawa.

- Organizacja imprez promocyjnych;
- Ogłoszenia i reklamy płatne;
- Analizy i badania (odbioru społecznego Programu).

Określenie instrumentów promocji i PR Programu Rewitalizacji

Poniżej przedstawiono propozycje działań i instrumentów promocyjnych oraz PR, z uwzględnieniem zarysowanych powyżej sfer zadaniowych.

3.3. Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi

Proces informowania o Programie Rewitalizacji powinien mieć charakter dwukierunkowy, to znaczy pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii. Plan promocji powinien zatem realizować zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami.

I tak, wśród instrumentów realizacji działań PR w tych sferach wymienić należy:

- Wykorzystanie oficjalnych stron internetowych Miasta i jednostek miejskich (w tym BIP), z uwzględnieniem możliwości wejścia na odrębne strony („podstrony”) Programu Rewitalizacji ze strony głównej (z głównego menu).
- Przygotowanie serwisu internetowego Programu Rewitalizacji, w którego skład wejść powinny:
  - opis problematyki związanej z rewitalizacją obszarów miejskich,
  - publikacja Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - informacje o bieżącym stanie wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu,
  - inne informacje i materiały o charakterze informacyjnym (komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach);
  - forum mieszkańców (pozwalające na przekazywanie przez gliwiczian wizji możliwej aktualizacji Programu);
  - baza projektów, planowanych lub realizowanych, poza RPO, komplementarnych z Programem Rewitalizacji;
  - informacje o możliwości pozyskania środków na projekty, związane z przyjętymi celami rewitalizacji, ale nie mieszczące się wśród projektów kwalifikowanych w ramach RPO;
  - baza umożliwiająca znalezienie partnera do projektu (zgłoszonego lub planowanego do zgłoszenia do Programu Rewitalizacji);
  - statystyki raporty;
  - galeria fotografii (np. przed realizacją – po realizacji).
- Broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych projektów, wydawane przez Operatora oraz podmioty zaangażowane w realizację Obszarowego Programu Rewitalizacji.

- Konferencje prasowe (organizowane przez Operatora i/lub beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji) dotyczące np.:
  - uchwalenia Programu,
  - kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji,
  - uzyskania środków na finansowanie projektów/Programu,
  - zakończeniu każdego projektu, realizowanego w ramach Programu.

3.4. Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne

Poniżej przedstawiono propozycje działań mających na celu podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami), są to:

- Szkolenia i seminaria dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Rewitalizacji oraz beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, na temat m.in.: możliwości udziału w Programie (aktualizacji), zarządzania projektami, monitorowania realizacji projektów, zasad finansowania projektów.
- Nadzór i wsparcie (organizacyjne, doradcze, techniczne) Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji przy wypełnianiu obowiązków promocyjnych, związanych z unijnym źródłem finansowania, takich jak przygotowywanie, zgodnie z obowiązującymi zasadami:
  - billboardów (na miejscu realizacji danego projektu),
  - stałych tablic pamiątkowych (w miejscach powszechnie dostępnych, po zakończeniu realizacji projektu),
  - plakatów i innych materiałów dotyczących projektu.¹¹

3.5. Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe

Wśród instrumentów ukierunkowanych na nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami finansowymi i potencjalnymi inwestorami wymienić można:

- Konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych zaangażowanych w realizację Programu.
- Broszury informacyjne o możliwości i warunkach włączenia się do współfinansowania Programu.
- Przygotowanie (np. w ramach działalności „One Stop Centre”) oferty dla instytucji finansowych i inwestorów.¹²
- Organizacja wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować realizację Programu.

3.6. Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych

Wśród działań skierowanych do społeczności lokalnej w ramach organizacji imprez można wykorzystać następujące instrumenty promocyjne:

- Festyny, święta ulicy / osiedla.
- Konkursy dla mieszkańców, dzieci i młodzieży.

---

¹¹ Por. zasady opisane wyżej.

¹² Idea powstania „One Stop Centre”, jako instrumentu budowania partnerstwa, opisana została w niniejszym rozdziale w pkt *Sposoby inicjowania współpracy...*

- Konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych, organizowane przez Prezydenta Miasta, bądź pod jego patronatem.
- Konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów).
- Uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

3.7. Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne

W sferze zadaniowej określonej jako ogłoszenia i reklamy płatne, wyróżnić można różnorodne działania, w tym takie, jak:

- Przygotowanie i realizacja planu zamieszczania płatnych form reklamy, ogłoszeń i komunikatów w mediach (w zależności od przyjętej roli Operatora).
- Uzyskanie korzystnych warunków zamieszczania przez Operatora i beneficjentów ogłoszeń i reklam, związanych z wdrażaniem i realizacją Programu Rewitalizacji oraz poszczególnych projektów (w tym m.in. ogłoszeń o przetargach, konkursach, zaproszeniach do składania ofert, organizacji imprez i szkoleń).
- Pomoc techniczna świadczona przez Operatora na rzecz beneficjentów w przygotowywaniu materiałów przeznaczonych do publikacji.
- Zapewnienie zamieszczania i aktualizacji w serwisie internetowym Programu Rewitalizacji informacji, objętych ogłoszeniami i komunikatami publikowanymi w mediach, a dotyczących tak samego Programu, jak i projektów w nim ujętych.

3.8. Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania

W ramach procesu promocji i PR duże znaczenie, także dla oceny i monitoringu realizacji Programu Rewitalizacji, będzie miało prowadzenie analiz i badań. Narzędzia dotyczące tej sfery obejmować mogą:

- Monitoring odwiedzin stron internetowych Programu Rewitalizacji, przygotowywanie raportów z forum mieszkańców.
- Przeprowadzanie badań opinii wśród mieszkańców na temat realizacji Programu Rewitalizacji.
- Przeprowadzanie badań opinii beneficjentów, dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów Programu i realizowanych w jego ramach projektów.
- Przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji Programu Rewitalizacji.
- Przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.
- Zbieranie opinii zaangażowanych podmiotów o skuteczności realizowanego planu promocji.

3.9. Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji

Sposób, przyjęte instrumenty i poziom środków przeznaczanych na finansowanie działań promocyjnych Programu i projektów, zależec będzie m.in. od ilości projektów, które uzyskają wsparcie z funduszy strukturalnych i wysokości tego wsparcia. Finansowanie działalności promocyjnej Operatora Rewitalizacji realizowane będzie w ramach środków przekazanych przez władze samorządowe.

IX. Inicjatywa JESSICA

Inicjatywa JESSICA, ma na celu zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w tych obszarach. W ramach Poddziałania 6.2.3 będzie wdrażana inicjatywa JESSICA. Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego podjęła decyzję o przekazaniu części alokacji dostępnej na Działanie 6.2 do Funduszu Powierniczego JESSICA, którego funkcję pełni Europejski Bank Inwestycyjnych. Środki te zostaną zainwestowane w Fundusz Rozwoju Obszarów Miejskich (FROM), które będą udzielały **zwrotnego** wsparcia na realizację projektów miejskich. Inicjatywa JESSICA pozwala beneficjentom programu na połączenie dotacji, kredytów i innych produktów finansowych w celu realizacji inwestycji np z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury i sieci miejskich, w tym transportu, systemu wodnokanalizacyjnego, projektów dotyczących efektywności energetycznej, projektów technologii informatycznej i komunikacyjnej, rozwoju nieużytków przemysłowych, w tym rekultywacji i dekontaminacji terenów zanieczyszczonych.

W trakcie aktualizowania niniejszego dokumentu nie zostały zgłoszone żadne projekty w ramach tego mechanizmu finansowego.

Załączniki

- 1. Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR**
- 2. Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji**

Oznaczenie kolorystyczne

Typ projektu (cel)

Cel 1

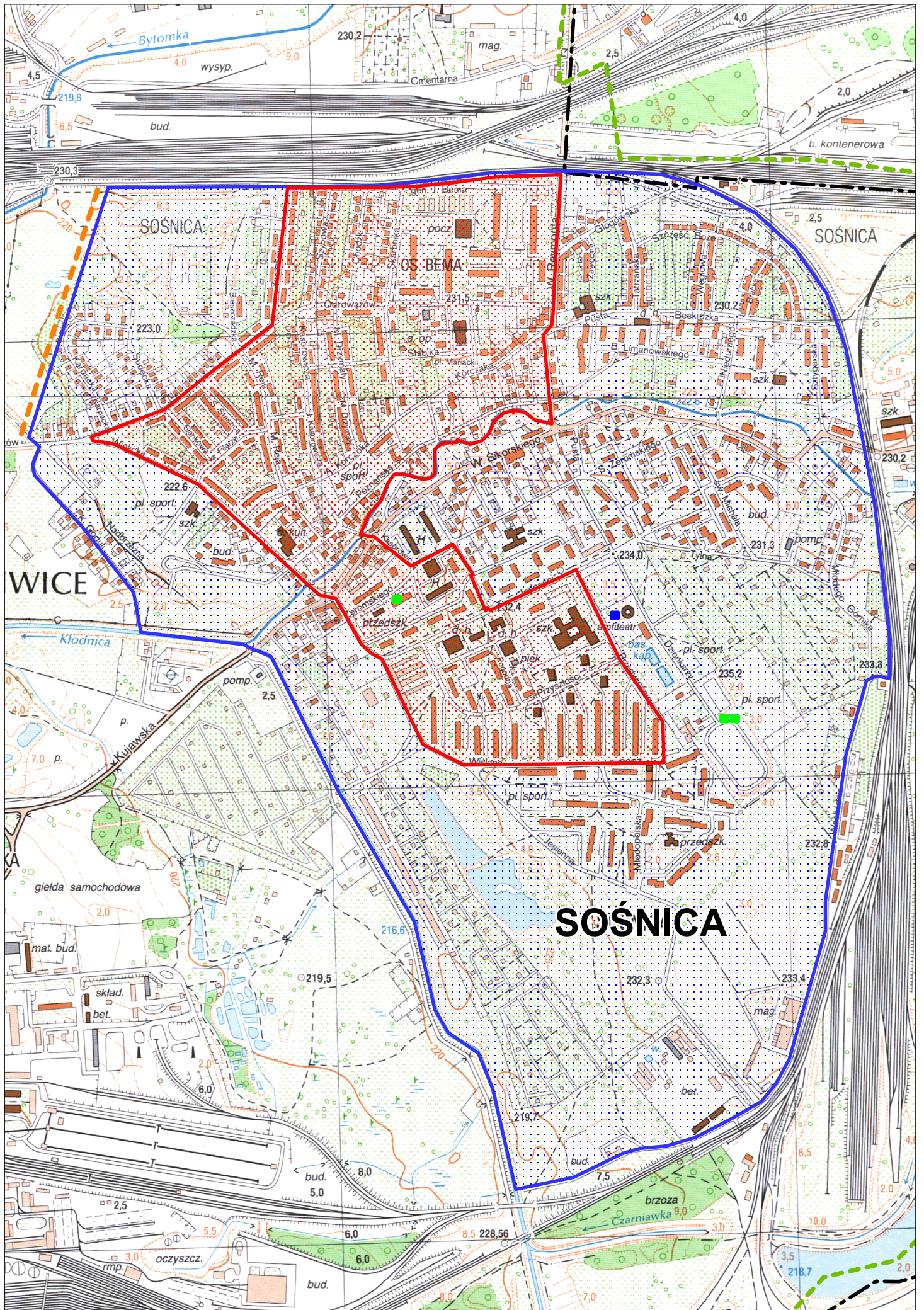
Cel 2

Cel 3

Prezydent Miasta Gliwice

OBSZAROWY PROGRAM REWITALIZACJI

ŁABĘDY

AKTUALIZACJA

Gliwice 2010

Zatwierdził: Zygmunt Frankiewicz

Prezydent Miasta Gliwice

Agencja Rozwoju Lokalnego spółka z o.o.
ul. Wincentego Pola 16, 44-100 Gliwice

Urząd Miejski w Gliwicach
Biuro Rozwoju Miasta
ul. Zwycięstwa 21, 44-100 Gliwice

A handwritten mark, possibly a signature or initials, consisting of a large, loopy 'Q' shape with a small tail stroke at the bottom right.

Spis treści

WSTĘP	5
I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście	6
1. Zagospodarowanie przestrzenne	6
1.1. Stan infrastruktury technicznej	6
1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska	11
1.3. Rewitalizacja terenów przemysłowych w dzielnicy Łabędy	15
1.4. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska	16
2. Sfera gospodarcza	17
2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy	17
2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy	22
3. Sfera społeczna	29
3.1. Struktura demograficzna i społeczna	29
3.2. Dochodowość gospodarstw domowych	36
3.3. Bezpieczeństwo publiczne	37
3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych	37
3.5. Organizacje społeczne	47
3.6. Miejsca kultu religijnego	48
3.7. Rekreacja - czas wolny	50
II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu	52
1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju	52
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013	53
3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020	54
4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022	55
5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015	56
III. Założenia programu rewitalizacji	57
1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru	57
1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR	58
1.2. Rys historyczny	62
2. Sondaż społeczny	63
2.3. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych	64
2.4. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi	69
IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Łabędy	73
1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej	73
2. Działania gospodarcze	75
3. Działania w sferze społecznej	76
4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Łabędy	77
V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa	86
VI. Indykatywny plan finansowy Programu Rewitalizacji Łabęd	87
VII. System wdrażania	94
1. System okresowej aktualizacji Programu	94
2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający	95
VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	98
1. System monitorowania Programu Rewitalizacji	98
1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania	98
1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu	99
1.3. Sprawozdawczość	101
1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania	102
2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji	103
2.1. Rodzaje oceny	103
2.2. Kryteria oceny	104

2.3.	<i>Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi</i>	107
3.	Public Relations programu rewitalizacji.....	108
3.1.	<i>Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR</i>	108
3.2.	<i>Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji</i>	109
3.3.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi</i>	111
3.4.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne</i>	112
3.5.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe</i>	112
3.6.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych</i>	113
3.7.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne</i>	113
3.8.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania</i>	113
3.9.	<i>Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji</i>	114
IX.	Inicjatywa JESSICA	115
	Załączniki	116
1.	Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej OR	116
2.	Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji	116

Opracował zespół Agencji Rozwoju Lokalnego: Krystyna Kozikowska-Koppel, Wojciech Mrozowski, Anna Smółka (koordynator), Tomasz Szulc.

Aktualizował zespół Biura Rozwoju Miasta Urzędu Miejskiego w Gliwicach: Violetta Koza (koordynator), Joanna Jasińska, Marcin Czyż

WSTĘP

Niniejszy dokument – Obszarowy Program Rewitalizacji – stanowi kontynuację i rozwinięcie *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich na lata 2005-2006 i następne*, przyjętego przez Radę Miasta w Gliwicach uchwałą nr XXIX/781/2005 z dnia 23.03.2005. W opracowaniu niniejszym dokonano szczegółowej analizy zjawisk i problemów społecznych, diagnozy sytuacji gospodarczej oraz opisano stan infrastruktury na obszarze, który został wyznaczony w ramach przywołanego wcześniej programu ramowego.

W związku z odstępem czasowym pomiędzy wykonaniem programu ramowego i programów obszarowych, część danych została zaktualizowana i uszczegółowiona. Autorzy programu, wszędzie gdzie było to możliwe, skorzystali z najnowszych dostępnych danych statystycznych. Niewielkie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi częściami opracowania mogą wynikać z przesunięcia czasowego pomiędzy momentami pozyskania danych, które np. dla części społecznej w większości opierają się na danych źródłowych do *Strategii rozwiązywania problemów społecznych*, natomiast w części gospodarczej na bieżących danych publikowanych przez Urząd Statystyczny, instytucje badania rynku oraz pozyskane w drodze własnych badań autorów.

Plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji ma charakter indykatywny. Zgodnie z zapisami Uszczegółowienia Regionalnego Programu Operacyjnego – kwota dotacji ze środków strukturalnych UE nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowalnych projektu, a kwota wkładu własnego beneficjenta nie może być niższa niż 15% tychże kosztów. Plan finansowy został opracowany przy założeniu, że beneficjent aplikuje o maksymalną możliwą kwotę dotacji.

Na potrzeby niniejszego opracowania zlecone zostało wykonanie diagnostycznego badania socjologicznego w zakresie identyfikacji problemów i potrzeb rewitalizacyjnych. Na jego podstawie dokonano analizy strategicznej obszaru rewitalizacji oraz oceniono jego potencjał gospodarczy i społeczny. W oparciu o odpowiedzi udzielone przez respondentów wyznaczono potencjalne kierunki działań rewitalizacyjnych

W proces przygotowania programu włączyli się aktywnie przedstawiciele Urzędu Miasta, członkowie Rady Miasta i Rad Osiedlowych, przedstawiciele Straży Miejskiej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, stowarzyszenia i organizacje działające na terenie miasta, jak również instytucje kościelne. Autorzy programu pragną niniejszym podziękować wszystkim zaangażowanym partnerom za współpracę, której owocem jest niniejszy dokument.

I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście

1. Zagospodarowanie przestrzenne

1.1. Stan infrastruktury technicznej

1.1.1. Sieć wodociągowa w Łabędach

Dostawa wody pitnej dla dzielnicy Łabędy podobnie jak całego miasta jest realizowana przez spółkę komunalną Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gliwicach.

W południowo - zachodniej części tej dzielnicy jest zlokalizowane główne źródło zasilania miasta w wodę – Stacja Uzdatniania Wody przy ul. Kanałowej.

Woda dostarczana odbiorcom przez PWiK pochodzi:

- z własnych ujęć wód podziemnych
- z zakupu uzdatnionej wody powierzchniowej od GPW w Katowicach (ok. 20%).

Woda pobierana ze studni w Łabędach, Rzeczycach, Ligocie Kradziejowskiej i Kleszczowie jest poddawana procesowi uzdatniania tj. odżelaziania i dezynfekcji. Jakość wody pitnej jest pod stałą kontrolą służb laboratoryjnych PWiK - min. 180 badań/rok. Wyniki kontroli jakości wskazują na czasowe, niewielkie przekroczenia takich wskaźników fizykochemicznych jak: Ca, Mn, zasadowość, twardość ogólna. Skażenia bakteriologiczne nie są odnotowywane.

W badaniach ankietowych ponad 40% mieszkańców wskazało na to, że jakość wody stanowi poważny problem w dzielnicy, w sytuacji, gdy 100% badanych gospodarstw domowych jest wyposażonych w instalację wodociągową zasilaną z sieci miejskiej.

W przypadku Łabęd sieć pierścieniowa poprowadzona wzdłuż ulic: Przyszowskiej, Strzelców Bytomskich, Nad Łąkami, Toszeckiej, jest zasilana z magistrali Stacji Uzdatniania w Łabędach, a dodatkowo rurociągiem Ø 250 z ujęcia w Zawadzie.

Daje to duże bezpieczeństwo zasilania dzielnicy w wodę, głównie z największego w mieście, lokalnego ujęcia wody (SUW) o wydajności max. 42 000 m³ /dobę.

Najwięksi odbiorcy przemysłowi (ZM Bumar i Huta Łabędy) bazują na wodzie z ujęcia Pyskowice - Dzierżno, przesyłanej rurociągami Ø 300 - 400.

Największym problemem zaopatrzenia w wodę osiedli i starej części zabudowy Łabęd jest awaryjność sieci. Długotrwała eksploatacja, zła jakość użytych materiałów, długotrwały wpływ eksploatacji górniczej są czynnikami odpowiedzialnymi za to, że Łabędy są wskazane przez służby techniczne PWiK jako najbardziej awaryjne w mieście.

Powoduje to niedogodności dla mieszkańców, potencjalne straty odbiorców biznesowych i samej Spółki.

Sieć wodociągowa na osiedlach jest w eksploatacji administracji spółdzielczej i zarządców. Ze względu na jej awaryjność niezbędna jest jej modernizacja z zastosowaniem trwałych materiałów. Przebieg głównych rurociągów przesyłowych ilustruje załącznik graficzny.

1.1.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków

W dzielnicy Łabędy system odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowych ma charakter lokalny – dzielnicowy, charakteryzujący się eksploatacją sieci zarówno rozdzielczych (na nowych osiedlach mieszkaniowych) jak i ogólnospławnych (w starszej części Łabęd).

Część dzielnicy o ekstensywnej zabudowie willowej nie posiadała dotąd stałego odbioru ścieków, bazując na systemie asenizacyjnym, tj. okresowym odpompowaniu i wywozie nieczystości ze zbiorników przydomowych do oczyszczalni.

Ze względu na brak oczyszczalni mogącej przejąć całość ścieków z dzielnicy, odprowadzenie ścieków odbywa się również do cieków terenowych.

Z powodu przegrodzenia naturalnego spływu wód deszczowych w kierunku Kanału Gliwickiego przez zakłady przemysłowe (Walcownia Metali, Huta Łabędy, ZM Bumar), w rejonie tychże powstały zalewiska stwarzające przykre warunki sanitarne.

Istniejąca kanalizacja sanitarna została wybudowana w dużej części przed II wojną światową z rur kamionkowych i ścieki nią odprowadzane były kierowane do lokalnej zamkniętej już oczyszczalni przy ul. Strzelców Bytomskich.

Pozostałe lokalne oczyszczalnie ścieków w dzielnicy, wybudowane już w okresie powojennym i wyłączone z eksploatacji PWiK to:

- Mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia typu BIOBLOK przy ul. Boya-Żeleńskiego,
- Mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia typu HEKTOBLOK przy ul. Głównej.

Oczyszczalnie te nie spełniały wymogów oczyszczania do tzw. trzeciego stopnia (usuwania substancji biogenych), są wyeksploatowane i wymagałyby kosztownej modernizacji, aby odnowić pozwolenie wodno-prawne. W ramach projektu Modernizacji gospodarki ściekowej w Gliwicach na terenie Łabęd przebudowano i rozbudowano sieć kanalizacyjną. Kontrakt dla Łabęd był realizowany w latach 2004-2007. Obecnie cała dzielnica jest podłączona do Centralnej Oczyszczalni Ścieków PWiK.

Równocześnie z budową kanalizacji PWiK przebudowało sieć wodociągową (11 700 mb) prowadzoną wzdłuż w tych samych ulic, przed ostateczną naprawą nawierzchni.

Problemem sygnalizowanym przez zarządcę zasobów komunalnych na tym terenie (ZBM II TBS) jest problem przebudowy lokalnych sieci osiedlowych i wykonania podłączeń do nowo projektowanej kanalizacji rozdzielczej. W sytuacji, gdy część zasobów mieszkaniowych została wykupiona przez ich mieszkańców, tworzących wspólnoty mieszkaniowe, często z udziałem gminy (np. Os. Strzelców Bytomskich), brak jest źródeł finansowania tych modernizacji.

Już na etapie uzgodnień projektu powstał problem braku zgody mieszkańców na udział w kosztach przebudowy kanalizacji ogólnospławnej na rozdzielczą, co warunkuje uzyskanie efektu ekologicznego dla *Projektu modernizacji gospodarki wodno-ściekowej finansowanego z Funduszu Spójności*. Niezbędne są decyzje dofinansowania tych modernizacji ze środków miasta lub ekologicznych funduszy specjalnych, aby zapewnić jak największą liczbę podłączeń do nowej sieci.

Innym problemem, na który napotykają zarządcy mieszkań na terenie dzielnicy (np. dawnych mieszkań zakładowych) jest nieuporządkowany stan prawny sieci, które pozostają nieskomunalizowane i nie przejęte na majątek PWiK. Stwarza to ogromne kłopoty

użytkownikom tej wyeksploatowanej sieci kanalizacyjnej, którzy są obciążani rachunkami zarówno za pobór wody jak i odprowadzanie ścieków.

W wynikach sondażu społecznego widoczne jest postrzeganie przez mieszkańców braku kanalizacji jako poważnego problemu w dzielnicy (12% respondentów pytania w związku ze stopniowym kończeniem robót w ramach kontraktu „Łabędy” w projekcie „Modernizacja gospodarki wodno-ściekowej” w najbliższym czasie ścieki będą przesłane w całości do centralnej oczyszczalni), a projekt miejski „Modernizacja gospodarki ściekowej w Gliwicach” otrzymał wynik 3,98 – ŚOR i 3,79 – OR, jako jeden z najistotniejszych dla mieszkańców Łabęd (w skali 1 – 5).

Odbiornikami wód deszczowych z dzielnicy są obecnie rzeka Kłodnica, Kanał Kłodnicki oraz lokalne ciek i rowy odwadniające.

Wyloty kolektorów burzowych do odbiorników nie są wyposażone w żadne urządzenia oczyszczające. Na sieci kanalizacji deszczowej brak jest piaskowników, łapaczy tłuszczu, itp. Wpusty deszczowe nie spełniają swej roli, często zapchane osadami i piaskiem ulicznym, stwarzając wiele problemów eksploatacyjnych. Nie spełniają należycie swej funkcji odwadniania dróg. Przebieg sieci kanalizacyjnej ilustruje załącznik graficzny.

1.1.3. Zaopatrzenie w energię i ciepło

Na terenie Zakładów Mechanicznych BUMAR zlokalizowane jest jedno z większych miejskich źródeł ciepła – elektrociepłownia węglowa o mocy zainstalowanej 134,7 MW, dostarczająca ciepło do odbiorców przemysłowych w tej części miasta. Odbiorcy komunalni nie są obecnie zasilani z tego źródła.

Do osiedli mieszkaniowych w dzielnicy Łabędy energia cieplna dostarczana jest z centralnej sieci ciepłowniczej PEC Gliwice za pomocą magistrali północno-zachodniej. Wysokoparametrowy czynnik cieplny doprowadzany jest do lokalnych węzłów cieplnych zlokalizowanych we wschodniej części dzielnicy. Odbiorcami głównymi są Spółdzielnie Mieszkaniowe: DONATA, GJL oraz SM Łabędy, dostarczające ciepło do wielorodzinnej zabudowy osiedli Kosmonautów i Literatów. Technologie i materiały użyte do budowy tego systemu w latach 70 – 80-ych ubiegłego wieku, wymagają obecnie włączenia szerokiego wachlarza prac remontowych, związanych z wymianą zewnętrznej sieci oraz wewnętrznej instalacji CO i ciepłej wody użytkowej.

Osiedle mieszkaniowe (byłe mieszkania zakładowe Huty Łabędy) przy ul. Strzelców Bytomskich posiada lokalną kotłownię gazową.

Najstarszy, XIX-wieczny zasób komunalny przy ulicach: Gojawiczyńskiej, Zawadzkiego, Głównej nie posiada pełnej infrastruktury, w tym zasilenia z centralnej sieci cieplnej. Podobnie jak w zabudowie jednorodzinnej przeważa tu ogrzewanie piecowe węglowe, będące poważnym źródłem tzw. niskiej emisji.

PEC nie przygotowuje obecnie rozbudowy swej sieci w tej dzielnicy, ze względu na brak zainteresowania ze strony odbiorców.

1.1.4. Infrastruktura drogowa i przestrzeń publiczną

System komunikacyjny dzielnicy Łabędy jest przestarzały, niedostosowany do funkcji logistycznych związanych z obsługą komunikacyjną historycznych, restrukturyzowanych

zakładów produkcyjnych (Walcownia Metali Niezależnych, Huta Łabędy, ZM BUMAR) oraz sąsiadującej z nimi zabudowy mieszkaniowej.

Drogi dojazdowe: Główna, Metalowców, Zawadzkiego – zlokalizowane w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji są nadmiernie obciążone ruchem samochodów ciężarowych, stwarzających niebezpieczeństwo kolizji dla ruchu samochodów osobowych, autobusów oraz pieszych.

W 2005r. miasto przeprowadziło inwestycję przebudowy ul. Czołgowej, dostosowując ją do transportu związanego z offsetową koprodukcją ZM Bumar - GM Opel.

Udostępnienie ul. Czołgowej nie rozwiązało jednak problemu związanego ze zmniejszeniem przepustowości ulicy Przyszowskiej. Nadal jest to ulica, na której ruch samochodowy jest bardzo intensywny, pomimo wprowadzenia ograniczeń dla pojazdów ciężkich. Na szczególną uwagę zasługują dwa skrzyżowania ulicy Przyszowskiej z ulicą Zygmuntofską (przy kościele pw. św. Anny) oraz z ulicą Partyzantów (przy Szkol z dużym natężeniem ruchu pieszego (ciągły komunikacji pieszej do szkół, kościoła, punktów handlowych oraz przystanków autobusowych). Prędkość rozwijana przez kierowców na ulicy Przyszowskiej odbiega od obowiązujących przepisów, co w oczywisty sposób zagraża bezpieczeństwu ruchu pieszych. Sugerowane byłoby więc wprowadzenie ograniczenia prędkości albo montaż sygnalizacji świetlnej.

Skierowanie bumarowskiego transportu ciężkiego przez ul. Czołgową do Toszeckiej nie rozwiązuje jednak problemów pozostałych zakładów, zlokalizowanych w południowej części strefy przemysłowej oraz społeczności lokalnej, zamieszkałej w bezpośredniej bliskości tych zakładów i ich dróg dojazdowych. W sytuacji bardzo ograniczonego wykorzystania linii kolejowych do przewozów logistycznych, wskazane byłoby rozwiązanie tego problemu np. przez budowę nowej drogi z wiaduktem nad torami kolejowymi oraz mostem nad Kanałem i Kłodnicą, wytyczonej przez tereny zakładów przemysłowych oraz dalej przez Stare Łabędy do przedłużenia ul. Zamkowej, stanowiącej granicę terenów przeznaczonych pod działalność komercyjno-produkcyjną Podstrefy Gliwickiej KSSE.

Obecny system komunikacyjny stanowi bowiem **barierę rozwojową dzielnicy** oraz wykazuje cechy długotrwałego niedoinwestowania.

Ta ostatnia cecha widoczna jest nie tylko na głównych ulicach dzielnicy: Strzelców Bytomskich (droga wojewódzka obecnie do naprawy po budowie kanalizacji), dróg powiatowych: Zawadzkiego, Główna, Przyszowska, Oświęcimska, ale również na drogach lokalnych osiedli mieszkaniowych, gdzie przeważają nawierzchnie z trylinki, lanego asfaltu oraz drogi gruntowe.

Tylko część z nich (m.in. Os. Literatów) została zmodernizowana przy okazji budowy kanalizacji rozdzielczej ze środków Funduszu Spójności. Pozostałe wymagają kosztownych remontów razem z chodnikami dla ruchu pieszego.

W dzielnicy Łabędy miasto zaplanowało i zrealizowało budowę nowych tras ścieżek rowerowych (od ul. Zakątek Leśny drogą leśną do ul. Piaskowej).

W celu rozwiązania problemów komunikacyjnych w dzielnicy, Zarząd Dróg Miejskich w Gliwicach rozpoczął proces przygotowania koncepcji oraz realizacji budowy drogi łączącej tereny przemysłowe dzielnicy z terenami KSSE.

1.1.5. Infrastruktura mieszkaniowa

Na terenie dzielnicy występuje różnorodna zabudowa mieszkaniowa, jedno- i wielorodzinna. Rozróżnić można budownictwo historycznie towarzyszące lokowaniu tutaj zakładów hutniczych na przełomie XIX i XX w. (ulice: Gojawiczyńskiej, Główna, Zawadzkiego, część Strzelców Bytomskich, Plac Niepodległości, Przyszowska), budownictwo lat 40-ych w centralnej części dzielnicy oraz powojenne osiedla mieszkaniowe: Literatów i Kosmonautów. Najstarsza część osadnicza wokół parafii p.w. Wniebowzięcia NMP (ul. Staromiejska) oraz Niepaszyce nie wchodzi w zakres obszarów rewitalizowanych, podobnie jak Czechowice i południowa część Przyszówki.

Na obszarach przewidzianych do rewitalizacji zamieszkuje nieco ponad 15 tys. osób (zameldowani na pobyt stały), z tego na obszarze tzw. Ścisłego Obszaru Rewitalizacji, sąsiadującego z terenami przemysłowymi – blisko 2 tys. mieszkańców.

Część historycznej zabudowy z lat 40-tych poprzedniego stulecia, jako dawne mieszkania zakładowe ZM „Bumar” znajdowała się w zarządzie Przedsiębiorstwa Remontów i Eksploatacji Domów PRiED Sp. z o.o., przekształconej w 2003r. z przedsiębiorstwa państwowego. W związku z likwidacją spółki część lokali nie wykupionych przez lokatorów została przejęta przez Miasto Gliwice i przekazana w zarząd spółce ZBM II TBS sp. z o.o.

Wg oświadczenia Spółki stanowi to zasób o powierzchni mieszkań ponad 50000 m² będący **własnością** 52 wspólnot. Zasób mieszkaniowy z lat 60 i 70-ych liczy ok. 20 000 m² i jest własnością 15 wspólnot. Zlokalizowane są one w części centralnej dzielnicy tj. przy ulicach: Róży Luksemburg, K. I. Gałczyńskiego, Partyzantów, 15 Grudnia, 22 Lipca, Tuwima, Wieniawskiego, Waryńskiego, Marksa, Batorego, Wolności, Tuwima, Majakowskiego.

Jedno z najmłodszych osiedli w Łabędach to Osiedle Literatów, którego zasobami zarządza Spółdzielnia Mieszkaniowa GJL. Budynki wielorodzinne o powierzchni mieszkalnej 31824 m² powstały z początkiem lat 90-tych i zlokalizowane są przy ulicach: Zygmuntońskiej (numery nieparzyste 21 – 39), Satyryków, Ossolińskich, Poezji i Prozy.

Technologie i materiały użyte do budowy wymagają obecnie włączenia szerokiego wachlarza prac remontowych, związanych z remontem dachów, termorenowacją elewacji (z usunięciem i utylizacją płyt acekolowych), wymianą wewnętrznej instalacji wodociągowej i ciepłej wody użytkowej oraz zewnętrznej sieci ciepłej, napraw chodników, montażu wiatrołapów i nowych drzwi wejściowych.

Przy ulicy Zygmuntońskiej (numery parzyste 12 – 82) oraz Literatów znajduje się zasób 15 budynków mieszkalnych, pięciokondygnacyjnych w zarządzie Spółdzielni Mieszkaniowej DONATA. 739 lokali mieszkalnych, zbudowanych w latach 1978 - 1984 liczy 44677 m² powierzchni. Potrzeby remontowe obejmują: termorenowację, instalacje elektryczne i CO, remont wymienników ciepłej wody użytkowej, przebudowę kominów oraz remonty chodników i dróg osiedlowych.

Po północnej stronie ul. Przyszowskiej zlokalizowane jest Osiedle Kosmonautów, którego administratorem pozostaje Spółdzielnia Mieszkaniowa „Łabędy” z siedzibą w Pyskowicach. Dawne mieszkania ZM Bumar, czterokondygnacyjne budynki z końca lat 70-tych i 80-tych XXw. zlokalizowane są przy ulicach: Kosmonautów, Piaskowa, Ciołkowskiego i Planetarna. Powierzchnia użytkowa liczy 17,7 tys. m² (229 mieszkań w tym własnościowych spółdzielczych 101) Pełna infrastruktura w stanie dość dobrym; problemem ekologicznym pozostają ściany szczytowe budynków ocieplone płytami acekolowymi.

Przy ul. Ciołkowskiego (nr 10 – 28) znajduje się też kilka budynków (o pow. użytkowej 5300m²) z końca lat 80-ych w administracji Wojskowej Agencji Mieszkaniowej. Część tego zasobu po prywatyzacji i utworzeniu wielu wspólnot mieszkaniowych zarządzana jest przez Zespół Zarządców Nieruchomości WAM Sp. z o. o. lub licencjonowanych zarządców lokalnych. Część tych zasobów ma ukończone remonty termorenowacyjne wraz z przebudową węzłów cieplnych i instalacji wodnych. Remontu wymagają dojazdy i dojścia do budynków oraz elementy małej architektury.

Największym administratorem zasobu komunalnego mieszkań w Łabędach jest spółka komunalna ZBM II TBS, w której zarządzie pozostaje 14,8 tys. m² powierzchni mieszkalnej własności miasta (308 lokali), z tego ponad 10 tys. m² na obszarach poddawanych rewitalizacji (193 lokali). Ponadto ZBM II TBS jest zarządcą 15,3 tys. m² powierzchni będącej własnością wspólnot mieszkaniowych na OR Łabędy (320 lokali).

Najstarszy zasób komunalny pochodzi z 1880r. (na ulicach: Gojawiczyńskiej, Przyszowska, Zawadzkiego), a nawet z 1865 roku (ul. Główna 22). Mieszkania te (traktowane przez gminę jak mieszkania socjalne) nie posiadają pełnej infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i centralnego ogrzewania. Ogrzewanie piecове węglowe oraz węzły sanitarne funkcjonujące częściowo na klatce schodowej nie pozwalają traktować tego zasobu jako pełnowartościowego.

Z lat 70 i 80-tych ubiegłego stulecia pochodzi osiedle mieszkaniowe przy ul. Strzelców Bytomskich, administrowane obecnie przez ZBM II TBS.

Przebudowy wymaga zewnętrzna, ogólnospławna kanalizacja na osiedlu, na sanitarną i deszczową, co wiąże się z budową rozdzielczej sieci zewnętrznej przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji (projekt wspierany przez Fundusz Spójności), warunkując uzyskanie efektu ekologicznego dla tego zadania w tej dzielnicy.

Brak jest danych dotyczących ilości i powierzchni prywatnej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Na obszarach rewitalizowanych (poza Stary Łabędami i Przyszówką) stanowi ona wartość marginalną.

1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska

Dzielnica Łabędy ma charakter postindustrialny, gdyż tutaj od XVII w. lokowano obiekty związane z działalnością przemysłową, głównie hutniczą.

Intensyfikacja procesów industrialnych nastąpiła w II połowie XIX wieku, (początki Huty Łabędy i Walcowni Metali) wraz z towarzyszącym temu rozwojowi osadnictwem przy ulicach: Główniej, Poli Gojawiczyńskiej czy Strzelców Bytomskich.

Rozbudowywany tutaj w latach 30-ych XX w. przemysł zbrojeniowy (obecne Zakłady Mechaniczne BUMAR) również przyczynił się do znacznej koncentracji działalności przemysłowej i towarzyszącemu jej znaczącemu oddziaływaniu na środowisko naturalne.

Na terenie Obszaru Rewitalizacji Łabędy działają przedsiębiorstwa różnych branż i różnej wielkości, jednak wizerunek gospodarczy w dalszym ciągu jest zdominowany przez działające od lat przedsiębiorstwa branż tradycyjnych

Wg danych Wydziału Środowiska Urzędu Miejskiego, lista zakładów mogących znacząco oddziaływać na środowisko w dzielnicy Łabędy przedstawia się następująco:

1. Ferrostal Łabędy Sp. z o.o. ul. Zawadzkiego 26
2. Huta Łabędy S.A. ul. Zawadzkiego 45
3. Walcownia Metali Nieżelaznych Sp. z o.o. ul. Metalowców 6
4. Zakłady Mechaniczne BUMAR Łabędy S.A.. ul. Mechaników 9
5. Odlewnia Staliwa Łabędy Sp. z o.o. ul. Mechaników 9
6. Zakłady Galwaniczne Łabędy Sp. z o.o. ul. Mechaników 9
7. Integra S.C. ul. Metalowców 6
8. Eko-Service Sp. z o.o. ul. Zawadzkiego 45
9. Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami CORTEX- II Sp. z. o.o., ul. Mechaników 9.

Na terenie ww. zakładów funkcjonują instalacje do odzysku i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne, m.in. Ferrostal Łabędy w zakresie przeróbki odpadów metali żelaznych i nieżelaznych, Spółka „CORTEX-II” w zakresie odzysku odpadów niebezpiecznych pochodzących z procesów galwanicznych. Ponadto w dzielnicy inne firmy niż wymienione, prowadzą działalność w zakresie odzysku odpadów, np. Eko-Prohut Sp. z o.o., ul. Zawadzkiego 45 przerabia odpady z hałdy Huty Łabędy oraz gruz budowlany.

1.2.1. *Ochrona powietrza i klimatu akustycznego*

Na terenie dzielnicy Łabędy nie prowadzi się badań immisji zanieczyszczeń powietrza, jedyny w Gliwicach punkt pomiarowy śląskiego systemu monitoringu, prowadzony przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska z Katowic, znajduje się przy ul. Mewy w dzielnicy Sikornik. Na terenie Aglomeracji Górnośląskiej, w tym miasta Gliwice, naruszone są standardy jakości powietrza dla pyłu zawieszonego PM 10. Wojewoda Śląski Rozporządzeniem Nr 17/2004 z dnia 24 marca 2004. r. określił naprawczy program ochrony powietrza dla tej strefy, w którym wymienione zostały kierunki działań obejmujące zadania inwestycyjne i porządkowe zmierzające do przywracania poziomów dopuszczalnych tego zanieczyszczenia.

Jedynie dane, jakimi dysponował Wydział Środowiska UM Gliwice pochodzą z Biuletynu Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Katowicach „*Zanieczyszczenie atmosfery w wojew. śląskim w latach 2002 – 2003*”, gdzie pomiary pyłu w roku 2003 przedstawiono w rozbiciu na 11 dzielnic miasta.

Roczny opad pyłu w dzielnicy Łabędy wynosił **117 g/m²a**, więc pozostawał znacznie poniżej wartości dopuszczalnej (200 g/m² a), ale był **2 – 3-krotnie wyższy** od wartości tego wskaźnika w pozostałych dzielnicach (Brzezinka - 34 g/m² a, Ligota Zabrska – 60 g/m² a, Szobiszowice – 51 g/m² a, Stare Gliwice - 53 g/m² a, Śródmieście – max. 64 g/m² a).

Brak jest dostępnych danych nt. innych zanieczyszczeń powietrza w dzielnicy, takich jak: tlenki węgla, dwutlenki azotu i siarki, ołów czy węglowodory aromatyczne.

Badania klimatu akustycznego prowadzone były na terenie Łabęd wyrwkowo, w pobliżu obiektów oświatowych, wskutek interwencji dyrekcji szkół domagających się działań zabezpieczających przed nadmiernym hałasem komunikacyjnym.

Na zlecenie Wydziału Środowiska w styczniu 2003r. Katedra Procesów Budowlanych Politechniki Śląskiej przeprowadziła pomiary hałasu w rejonie wytypowanych 9-ciu placówek oświatowych, m.in. przy ul. Głównej 30 (Gimnazjum nr 19) i ul. Staromiejskiej 24 (SP 29).

Badania przeprowadzono w reprezentatywnych przekrojach pomiarowych, przy uwzględnieniu odległości od najbliższego źródła hałasu, zagospodarowania terenu i wybranego receptora w stosunku do źródła, w porze dziennej, pod kątem oceny hałasu komunikacyjnego (wszystkie placówki zlokalizowane są przy ruchliwych arteriach komunikacyjnych).

Wyniki pomiarów przeprowadzonych: na wysokości 1,2 m, w odległości 1,0 m od krawędzi jezdni oraz 1,5 m od fasady budynków, wykazały ponadnormatywne oddziaływanie i zaburzenie klimatu akustycznego środowiska na terenach i obiektach chronionych przed hałasem (budynki szkolne - wielogodzinne przebywanie dzieci i młodzieży), usytuowanych w pobliżu ciągów komunikacyjnych.

Przekroczenie wartości dopuszczalnych poziomów hałasu w porze dziennej występowało w wysokości **8,4 – 16,9 dB**, przy czym w dzielnicy Łabędy wynosiło ono:

1. G19 ul. Główna - **14,3 dB**
2. SP 29 ul. Staromiejska - **14 dB**.

W raporcie z badań zawarto zalecenie podjęcia natychmiastowych działań naprawczych.

Koresponduje to z wieloletnimi staraniami Rady Osiedlowej o uporządkowanie układu komunikacyjnego w dzielnicy, tj. wyprowadzenie ruchu samochodów ciężarowych z ulic zabudowy mieszkaniowej ŚÓR, co miałoby znaczący wpływ na klimat akustyczny dzielnicy.

Na chwilę obecną nie są jednak prowadzone szczegółowe badania klimatu akustycznego w dzielnicy, jednakże zgodnie z postanowieniami ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627 z późn. zm.) oraz w związku z tzw. dyrektywą hałasową UE 2002/49/EC, w miastach o liczbie ludności przekraczającej 100.000 mieszkańców obowiązkowe jest opracowanie strategicznych map akustycznych w terminie do 30 czerwca 2012 oraz przygotowanie programu ochrony środowiska w zakresie przeciwdziałania hałasowi w terminie do 18 lipca 2013 roku.

1.2.2. Odpady komunalne

Obecnie jest możliwe jedynie oszacowanie ilości powstających odpadów komunalnych, na czym opiera się również „Plan Gospodarki Odpadami dla miasta Gliwice”.

Bilans odpadów komunalnych w ww. Planie wykazuje ich produkcję w mieście w ilości ponad 90 tys. Mg/a. Dzielnica Łabędy generuje rocznie ponad 8 tys. Mg odpadów komunalnych, w tym ok. 3,5 tys. Mg odpadów biodegradowalnych (odpady kuchenne, zielone, papier, karton).

Na terenie miasta selektywną zbiórkę odpadów takich jak makulatura, szkło, puszki czy tworzywa sztuczne prowadzi firma REMONDIS. Wskaźnik odzysku kształtuje się na poziomie < 2%, pomimo finansowania przez miasto zakupów zbiorników do recyklingu.

Od stycznia 2006r. wzrosła liczba tzw. gniazd recyklingowych, umieszczanych przez firmę na terenie wszystkich dzielnic miasta.

W Łabędach umieszczono 8 gniazd do recyklingu odpadów, w następujących lokalizacjach:

Tabela 1: Zestawienie pojemników segregacyjnych w dzielnicy Łabędy

<i>Lokalizacja</i>	<i>szkło</i>	<i>plastik</i>	<i>papier</i>	<i>Obszar rewitalizacji</i>
Ul. Kosmonautów	1	1	1	OR
Ul. Literatów	1	1	1	OR
Ul. Mechaników	1			OR
Ul. Partyzantów	1	1	1	OR
Ul. Waryńskiego	3	3	3	OR
Ul. Wolności	1	1	1	OR
Ul. Zawadzkiego	1	1	1	ŚOR
Ul. Zygmunowska	1	1	1	OR
razem	10	9	9	

Źródło: Remondis Sp. z o. o. i www.um.gliwice.pl

Jednym z problemów występujących w Łabędach, zgłaszanym przez mieszkańców w trakcie warsztatów w listopadzie 2005r. były tzw. dzikie wysypiska odpadów, występujące wzdłuż dróg oraz na terenach zielonych dzielnicy.

Problem jest znany Wydziałowi Przedsięwzięć Gospodarczych i Usług Komunalnych; corocznie z zielonych terenów miasta, w tym również z Łabęd usuwane są te objawy bezmyślności i braku wrażliwości mieszkańców. W 2005r. na zlecenie miasta oczyszczano alejkę w okolicach ul. Nad Kanałem oraz ul. Chrobrego.

Długofalowym rozwiązaniem tego problemu jest edukacja ekologiczna mieszkańców prowadzona przez Wydział Środowiska UM. Jej uzupełnieniem może być skuteczny system kontroli przez Straż Miejską realizacji umów z firmami wywozowymi, jak również budowa obiektów wspomagających system odbioru odpadów: składnic odpadów użytkowych, punktów recyklingu, zbiorczego punktu odpadów niebezpiecznych – przyjmujących bezpłatnie odpady niebezpieczne, wielkogabarytowe lub użytkowe, zlokalizowane możliwie blisko dzielnicy lub „ruchome”.

Należy rozważyć zlokalizowanie takich punktów w dzielnicy Łabędy, ze względu na peryferyjne położenie dzielnicy, jak również ze względu na występowanie tu terenów przemysłowych (np. lokalizacja centralnego złomowiska w połączeniu z linią demontażu wyeksploatowanych pojazdów).

1.2.3. Stan terenów zielonych w dzielnicy

W trakcie warsztatów ze społecznością lokalną (dn.15.11.2005r.), w analizie strategicznej dzielnicy, za jej atut uznano:

- *Dużą ilość niezagospodarowanych terenów zieleni*
- *Bliskość lasów (Las Łabędzki).*

Wśród barier rozwojowych, na czele listy znajdziemy:

- *Zły stan terenów zieleni (wymaga zaangażowania dużych środków)*
- *Dewastacja zieleni – dzikie wysypiska odpadów*

Do interesujących faktów, związanych z terenami zieleni zaliczono następujące:

- *Miejski Zarząd Usług Komunalnych nie administruje terenami zieleni na terenie Łabęd (poza cmentarzem i zielenią przyuliczną)*
- *Zdegradowany obiekt rekreacyjny „SZUWAREK”- stanowi niewykorzystaną szansę.*

Nieuregulowany stan własnościowy niektórych terenów zieleni (byłe tereny Skarbu Państwa przekazane w 2005r. przez likwidatora ZM „BUMAR” miastu nie zostały formalnie przejęte w administrację MZUK) ma wpływ na zły stan tych terenów.

Tam, gdzie stan prawny jest wyjaśniony (np. Plac przy ul. Narutowicza / Marksa) miasto przygotowuje przebudowę tych terenów na skwer lub place zabaw dla dzieci.

W „*Diagnozie stanu Gliwic w zakresie zagadnień ekologicznych*”[□] w rozdziale *STAN PRZYRODY* znajdujemy ocenę stanu skwerów i zieleńców w mieście jako „średni”, przy czym całkowitej renowacji wymagało ok. 40% obiektów.

Ponieważ tereny zieleni w Łabędach (poza zielenią przyuliczną) pozostają poza kompetencjami Miejskiego Zarządu Usług Komunalnych, stan ich jest wysoce niezadowolający, wymagający zaangażowania dużych środków finansowych.

Planowana lokalizacja bazy MZUK z zapleczem dla utrzymania zieleni miejskiej w dawnych obiektach Zespołu Szkół Technicznych przy ul. Strzelców Bytomskich dobrze rokuje dla tych zaniedbanych terenów.

Na terenie dzielnicy funkcjonują dwa cmentarze:

- komunalny o powierzchni 5,0 ha w zarządzie MZUK przy ul. Wrzosowej.
- parafialny przy ul. Klasztornej.

Na cmentarzach tych wykonano już nowe ogrodzenie oraz utwardzono alejki. .

Na terenie Łabęd, (poza OR) znajdują się 3 pomniki przyrody, objęte ochroną wojewody śląskiego:

- w Starych Łabędach: Jesion Wyniosły przy kościele NMP oraz głąz narzutowy przy Kanale Gliwickim,
- Głąz narzutowy na terenie Lasu Łabędzkiego.
- Jesion wyniosły- na terenie folwarku przy ul. Zamkowej.

1.3. Rewitalizacja terenów przemysłowych w dzielnicy Łabędy

Obszary Rewitalizacji (ŚOR i OR) Łabędy nie zawierają w swoich granicach terenów przemysłowych. Obszary takie jednakże graniczą bezpośrednio z Obszarem Rewitalizacji i zajmują powierzchnię 7,9 ha. Nieruchomości wyznaczone w ramach „*Programu Rewitalizacji Obszarów Przemysłowych i Powojkowych na lata 2005 – 2006*” przyjętego

[□] opracowanie WASKO 11.2001r.

w dniu 14 lipca 2005 uchwałą Rady Miejskiej nr XXXIV/848/2005, użytkowane są przez Hute Łabędy S. A. i Zakłady Mechaniczne „Bumar – Łabędy” S.A. oraz spółki zależne z niej wyodrębnione.

Na terenie Huty Łabędy zlokalizowany jest zabytkowy kompleks obiektów przemysłowych pochodzących z połowy XIX w., w którym niegdyś znajdowały się m.in. walcownia uniwersalna, modelarnia i stolarnia.

Ze względu na brak możliwości aplikowania zakładów przemysłowych o fundusze Unii Europejskiej na działania rewitalizacyjne oraz w związku z faktem, iż przedsiębiorstwa nie dysponują środkami finansowymi możliwymi do wydatkowania na te cele, żadne z nich nie wyraziło zainteresowania prowadzeniem przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

W związku z brakiem projektów dotyczących terenów przemysłowych zgłaszanych przez podmioty uprawnione do aplikowania o środki unijne oraz regulacjami wynikającymi z systemu wdrażania funduszy strukturalnych, nie jest możliwe oszacowanie kosztów rewitalizacji terenów przemysłowych leżących w sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji Łabędy.

1.4. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska

Wg danych Miejskiego Konserwatora Zabytków z dnia 01.12.05r. w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, oprócz zespołu parafialnego p.w. Wniebowzięcia Matki Bożej przy ul. Staromiejskiej 25 (A/301 – 303/60) oraz stanowiska archeologicznego grodziska średniowiecznego u stóp linii kolejowej Gliwice – Kędzierzyn (C/1089/69) – które zlokalizowane są poza Obszarem Rewitalizacji Łabędy, znajdują się następujące **obiekty zabytkowe**:

1. przy ul. Mechaników 4, na terenie Huty Łabędy: hala produkcyjna walcowni uniwersalnej, hala walcowni średniej, budynek modelarni, ambulatorium, budynek administracyjny, budynek biurowy przy walcowni średniej, budynek stolarni, osadnik wody obiegowej, komin przemysłowy, budynek dawnych łazienek
2. przy ul. Poli Gojawiczyńskiej 9 budynek dawnego Dworu
3. ul. Strzelców Bytomskich 9 – Kościół ewangelicki p.w. Marcina Lutra

Wszystkie trzy lokalizacje znajdują się w obrębie Ścisłego Obszaru Rewitalizacji Łabędy.

Plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miasta Gliwice (zatwierdzony uchwałą RM nr V/71/94 z dnia 1.12.1994r., obejmujący dzielnicę Łabędy, utracił ważność z dniem 1.01.2004r. na mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Obecnie jest opracowywany przez pracownię *Arch-Urbs* Projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla dzielnicy Łabędy wraz z terenami dawnego Portu na Kanale Gliwickim. Rada Miejska uchwałą nr XVIII/469/2004 zdecydowała o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla dzielnicy Łabędy. Przedłożona przez Autorów projektu planu propozycja nie koliduje z zapisami Obszarowego Programu Rewitalizacji. Uchwałą Rady Miejskiej przyjęto plan miejscowy dla Łabęd (Uchwała nr XIII/395/2007 Rady Miejskiej w Gliwicach z 20 grudnia 2007 r.).

2. Sfera gospodarcza

Dzielnica Łabędy, na której znajduje się Obszar Rewitalizacji, praktycznie od czasu jej włączenia do miasta w roku 1964 jest **główną dzielnicą przemysłową** Gliwic. Do końca lat osiemdziesiątych XX w. na terenie Łabęd miały siedzibę trzy spośród pięciu największych przedsiębiorstw działających w tradycyjnych branżach (przemysł metalurgiczny i zbrojeniowy).

Na terenie dzielnicy zlokalizowane było Pole „Łabędy” eksploatowane przez Kopalnię Węgla Kamiennego „Gliwice”.

Te przedsiębiorstwa były głównymi pracodawcami dla mieszkańców dzielnicy oraz gmin sąsiadujących z miastem. W bezpośrednim sąsiedztwie Łabęd, do roku 1994 miały swoją siedzibę Państwowe Gospodarstwa Rolne – PGR Gliwice.

Dzielnice od reszty miasta odgradza rzeka Kłodnica, tory kolejowe, droga krajowa DK 88 oraz częściowo Kanał Gliwicki. Komunikacja drogowa z resztą miasta odbywa się poprzez ulicę Staromiejską oraz Toszecką. Obecnie w sąsiedztwie dzielnicy zlokalizowane są tereny podstrefy gliwickiej KSSE oraz hipermarket TESCO.

Obszar Rewitalizacji zamieszkuje około 15 000 mieszkańców, co w przybliżeniu stanowi około 8% mieszkańców miasta.

2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy

Na terenie Obszaru Rewitalizacji Łabędy działają przedsiębiorstwa różnych branż i różnej wielkości, jednak wizerunek gospodarczy w dalszym ciągu jest zdominowany przez działające od lat przedsiębiorstwa branż tradycyjnych. Tworzą one największą liczbę miejsc pracy (około 5000). Na podstawie przeliczenia proporcji pracujących mieszkańców Gliwic do ludności ogółem, można ocenić, że na obszarze pracuje co najmniej 5700 osób. Można też na tej podstawie sformułować hipotezę, że ze względu na liczbę pracujących Obszar Rewitalizacji Łabędy w dalszym ciągu zachował tradycyjny charakter przemysłowy.

Przedsiębiorstwo Remontu i Eksploatacji Domów PRiED sp z o.o. było jednym z ostatnich przedsiębiorstw państwowych, podporządkowanym wojewodzie śląskiemu, działających na terenie Obszaru. W 2003r. przekształcone zostało w spółkę z o.o. zarządzającą największym (ok. 70 tys m²), sprywatyzowanym zasobem mieszkaniowym w mieście.

Jednoosobowe spółki skarbu państwa reprezentowane są przez dwa podmioty – ZM „Bumar Łabędy” S.A. oraz Hutę „Łabędy” S.A. W pozostałych firmach działających na Obszarze Rewitalizacji Skarb Państwa nie występuje bezpośrednio jako właściciel.

Huta "Łabędy" S.A. posiada 2 wydziały produkcyjne: Wydział Walcowni i Wydział Strzemion.

FERROSTAL Łabędy Sp. z o.o. to nowoczesna firma branży hutniczej, która powstała w 2003 roku na skutek połączenia funkcjonujących na rynku stalowym Elstal-Łabędy Spółka z o.o. (która rozpoczęła działalność w 1993 roku) oraz Ferropol Sp. z o.o., działającej od 1988 roku. Głównym udziałowcem firmy Ferrostal sp. z o.o. jest Złomrex S.A. z Poraja.

Obecnie Ferrostal Łabędy Sp. z o.o. obejmuje wydziały stalowni i walcowni prętów zbrojeniowych. Walcownia Ferrostal pozostaje nadal jedynym producentem w kraju prętów gorącowalcowanych o średnicy 8 mm.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością **Walcownia Metali Nieżelaznych** powstała na bazie Wydziału Walcowni Taśm Walcowni Metali "Łabędy" S.A. w Gliwicach. Jako samodzielny podmiot rozpoczęła działalność gospodarczą 02.01.1998r. WMN Sp. z o.o. jest jednym z 3 głównych producentów wyrobów płaskich z miedzi i jej stopów na rynku krajowym. Ponadto od 01.01.2001r. w związku z przejęciem Odlewni Metali Nieżelaznych Sp. z o.o. oferta handlowa spółki została poszerzona o stopy odlewnicze z mosiądźów i brązów.

Walcownia Metali ŁABĘDY S.A. zajmuje się produkcją metali nieżelaznych, produkcją wyrobów z metali nieżelaznych oraz działalnością handlową w kraju i zagranicą w powyższym zakresie. Jest głównym, a w zasadzie jedynym dostawcą węgla dla KGHM. Dostarcza również wyroby stalowe oraz świadczy usługi montażowe. Głównym udziałowcem jest KGHM Polska Miedź S.A.

Nową firmą, prężnie rozwijającą się firmą jest przedsiębiorstwo budowlane **ROBUD spółka z o.o.** Firma działa od roku 1989 na rynku budowlanym.

Spośród firm należących do sektora **MŚP** na wyróżnienie zasługują firmy skupiające się na niszowych rynkach.

Są to na przykład:

- GRANMAR - produkcja elementów wykończeniowych z marmuru, aglomarmuru, granitu i piaskowca,
- „Eko-Pro-Hut” – przetwórstwo hałdy hutniczej
- Zakład Energo-Mechaniczny „Łabędy” sp. z o.o.- usługi i produkcja urządzeń energetycznych
- A-Grotex. – produkcja i remonty urządzeń energetycznych
- Knor – ramki do zdjęć, reprodukcje obrazów
- Stal-Chrom – usługi w zakresie powłok
- Kalander – produkcja papieru czerpanego (tradycyjnymi metodami) i galanterii papierowej
- Integra – uszczelnienia i systemy regeneracji zapadniętych włazów
- Juma – luksusowe oprawy oświetleniowe i żyrandole

Szczególne znaczenie dla stanu gospodarki na Obszarze Rewitalizacji mają firmy „eksportujące” towary i usługi na zewnątrz lub przyciągające osoby nie mieszkające na nim. Dzięki nim następuje swego rodzaju „import” pieniędzy do tego obszaru. Do tego typu firm należą wyżej wymienione oraz **hurtownie i firmy usługowe**. Oprócz tego występowanie takich firm świadczy o zróżnicowaniu gospodarki i jednocześnie stanowi przeciwwagę dla monokultury przemysłowej, co w przypadku Łabęd ma szczególne znaczenie.

Dla zobrazowania sytuacji posłużono się wskaźnikiem liczby podmiotów działających w wybranych rodzajach działalności w stosunku do liczby mieszkańców. Wielkość progową wyznaczał procentowy udział liczby mieszkańców Obszaru w liczbie ludności całego miasta (8 %). Informacje o liczbie i adresach podmiotów zostały zaczerpnięte ze stron internetowych Urzędu Miejskiego w Gliwicach, rejestrów Urzędu Wojewódzkiego oraz z wyspecjalizowanych portali internetowych.

Wyniki porównań przedstawione są w poniższej tabeli.

Tabela 2: Podmioty działające w Łabędach

	Udział [%]	Potencjał [szt.]
Hurtownie	2	24
Cukiernie	8,6	0
Restauracje	5	2
Kluby muzyczne	6	0,3
Puby	3	2
Pizzerie	0	1,7
Miejsca hotelowe	2,5	42
Oddziały banków	5	1,8
Bankomaty	6	0,9
Biura rachunkowe	6	0,9
Organizatorzy turystyki	5	0,96

źródło: opracowanie własne

Potencjał informuje ile firm w branży trzeba otworzyć by dorównać średniej dla miasta.

Jak wynika z tabeli na Obszarze Rewitalizacji istnieje niewykorzystany potencjał działalności praktycznie we wszystkich rodzajach działalności, z wyjątkiem branży cukierniczej.

Przyczyny tego mogą być następujące:

1. Niska siła nabywczą mieszkańców Obszaru (niski dochód rozporządzalny)
2. Brak dostatecznej liczby klientów spoza obszaru – brak powodu do przyjazdu
3. Brak odpowiedniej lokalizacji (nieruchomość, budynek)
4. Trudny i czasochłonny dojazd do Obszaru.

przy czym pierwszy z wymienionych powodów może być wynikiem trzech pozostałych.

Sklepy wielkopowierzchniowe

Na Obszarze Rewitalizacji działają 2 sklepy wielkopowierzchniowe. W obu wypadkach są to sklepy dyskontowe. Z badań Instytutu Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji wynika, że w Polsce jeden tego typu sklep przypada na ok. 15 000 mieszkańców (średnia dla sklepów dyskontowych dla Gliwic wynosi jeden na 9500 mieszkańców). Stąd można uznać, że nie ma

potrzeby by powstał jeszcze jeden taki sklep. Tym bardziej, że w niedalekiej odległości znajduje się hipermarket TESCO oraz Centrum Handlowe Arena.

Sektor nowoczesnych technologii

Najbardziej widocznymi przedstawicielami sektora nowoczesnych technologii są firmy informatyczne i elektroniczne. Na Obszarze Rewitalizacji działają jedynie dwie firmy z tego sektora - OEPD Sp. z o.o. (dawny dział informatyki Huty „Łabędy”) oraz AB Control zajmująca się produkcją urządzeń i usługami w zakresie automatyki przemysłowej.

Opieka zdrowotna

Liczba (niepublicznych) placówek opieki zdrowotnej (NZOZ) oraz aptek świadczy w pewnym stopniu o poziomie zamożności mieszkańców i o możliwości obsłużenia pacjentów z zewnątrz dzielnicy. Podobnie jak w przypadku usług przeprowadzono porównanie ze średnią dla miasta.

Tabela 3: Podmioty opieki zdrowotnej działające w Łabędach

Rodzaj	Udział [%]	Potencjał
Przychodnie	4	5,6
Gabinety stomatologiczne	8	0
Apteki	7,6	0

źródło: opracowanie własne

Miejsce firm z Obszaru Rewitalizacji w rankingach

Firmy działające w Obszarze Rewitalizacji ze względu na wielkość i wyniki są odnotowywane w rankingach regionalnych i krajowych.

W roku 2005 firmy z Obszaru Rewitalizacji występowały w rankingach organizowanych przez dzienniki „Rzeczpospolita”, „Gazeta Prawna” i „Puls Biznesu”.

Ranking *Rzeczpospolitej* obejmuje 2000 firm:

W rankingu klasyfikowane są największe pod względem przychodów firmy działające w Polsce. W rankingu zostało sklasyfikowanych 30 firm działających w Gliwicach.

Wśród tych firm następujące działają w Obszarze Rewitalizacji:

Tabela 4: Podmioty z OR Łabędy objęte rankingiem Rzeczpospolitej

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu
Ferrostal Łabędy sp. z o.o.	378
Huta „Łabędy” S.A.	558
ZKS „Bumar-Łabędy” sp. z o.o.	1506
Walcownia Metali Nieżelaznych spółka z o.o.	1812
Walcownia Metali SA	1848

Źródło: Rzeczpospolita

Ranking „Pulsu Biznesu” - *Gazeta Biznesu* 2005:

W rankingu *Gazeta Biznesu* 2005 dla województwa śląskiego sklasyfikowano 392 firmy, w tym 30 firm z Gliwic. Wśród Gazet 2005 znalazły się następujące firmy działające w Obszarze Rewitalizacji Łabędy:

Tabela 5: Podmioty w OR Łabędy objęte rankingiem Pulsu Biznesu

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu
Walcownia Metali Nieżelaznych spółka z o. o.	265
Zakład Energomechaniczny Łabędy sp. z o. o.	389

Źródło: *Puls Biznesu*

„Gazeta Prawna” - 500 najbardziej innowacyjnych firm polskich:

Ranking prowadzony jest na podstawie kryteriów opracowanych przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN w Warszawie. W roku 2005 na liście 500 najbardziej innowacyjnych firm znalazły się 4 przedsiębiorstwa z Gliwic, w tym 2 działające na Obszarze Rewitalizacji Łabędy.

Tabela 6: Podmioty w OR Łabędy objęte rankingiem Gazety Prawnej

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu
Ferrostal Łabędy sp. z o.o.	25
Huta „Łabędy” S.A.	51
CMG „KOMAG” Gliwice	268
OBRUM Gliwice	304

Źródło: *Gazeta Prawna*

2.1.1. Główni pracodawcy

Najbardziej znaczących pracodawców działający na Obszarze Rewitalizacji przedstawia tabela.

Tabela 7: Główni pracodawcy w dzielnicy Łabędy

Lp	Nazwa	Zatrudnienie	Przychody [mln zł]
1	ZM „BUMAR” SA	3600	brak danych
2	Ferrostal sp. z o.o.	402	501,0
3	Huta „Łabędy” S.A.	465	334,0
4	Walcownia Metali Nieżelaznych Sp. z o.o.	252	68,3
5	ROBUD Sp. z o.o.	400	bd.

Źródło: *Lista 2000 (Rzeczpospolita)*

Jak widać z tabeli większość miejsc pracy w dzielnicy istnieje w przemyśle i budownictwie, co faktycznie przesądza o jej wizerunku gospodarczym.

2.1.2. Aktywność gospodarcza mieszkańców OR Łabędy

Jednym z fundamentów rozwoju miasta w wymiarze gospodarczym jest aktywność mieszkańców. Aktywność ekonomiczna mieszkańców analizowana jest z perspektywy dwóch miar – stopy bezrobocia oraz ilości podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w danym miejscu. Zjawisko bezrobocia zostało omówione we wcześniejszej części programu.

Na podstawie danych dostarczonych przez Wydział Przedsięwzięć Gospodarczych i Usług Komunalnych UM Gliwice ustalono wskaźnik ilości zarejestrowanych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców ulicy.

Wyniki obliczeń dla lat 2006 oraz 2008 zaprezentowano w tabeli poniżej (skrót LF – liczba firm, LM – liczba mieszkańców).

Nazwa ulicy	2006 LF	2006 LM	Wskaźnik	2008 LF	2008 LM	Wskaźnik
Kosmonautów	22	889	2,47	26	911	2,85
Olimpijska	1	225	0,44	1	229	0,43

Jako poziom referencyjny wskaźnika Ministerstwo Rozwoju Regionalnego ustaliło dla woj. śląskiego wartość 9,1 firmy na 100 mieszkańców. Jak więc wynika z obliczeń, na OR Łabędy obserwuje się niższy od referencyjnego wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców, co świadczy o tym, że obszar ten kwalifikuje się do wsparcia w zakresie promocji przedsiębiorczości. Zgodnie z wytycznymi MRR pod tym względem OR Łabędy kwalifikuje się również do podjęcia działań z zakresu mieszkalnictwa.

2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy

W okresie ostatnich piętnastu lat Obszar Rewitalizacji był obszarem najbardziej intensywnych procesów restrukturyzacji w mieście. Na początku lat dziewięćdziesiątych główni pracodawcy tworzyli łącznie około 17 000 miejsc pracy. Na koniec roku 2004 liczba miejsc pracy w zrestrukturyzowanych firmach-matkach i firmach z nich wyodrębnionych na skutek restrukturyzacji łącznie około pięć tysięcy.

2.2.1. Procesy komercjalizacji i restrukturyzacji

Główne zakłady działające na Obszarze Rewitalizacji rozpoczęły lata 90 XX w. od kryzysu związanego ze spadkiem zamówień wynikającym z pojawienia się konkurencji zagranicznej, nieodpowiednią ofertą produktów, wysokimi kosztami operacyjnymi oraz załamaniem rynku rosyjskiego i ograniczeniem zamówień wojskowych w przypadku ZM „BUMAR – Łabędy”. Natomiast pole „Łabędy” zostało zlikwidowane w październiku 2000 w wyniku realizacji programu restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego.

ZM „Łabędy”

W grudniu 1974 roku został powołany Kombinat Urządzeń Mechanicznych "Bumar-Łabędy" w Gliwicach, w którego skład weszły następujące Zakłady i wydziały zamiejscowe:

- Zakład Mechaniczny "Łabędy" w Gliwicach,
- Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Urządzeń Mechanicznych "OBRUM" w Gliwicach,
- Zakład Projektowania w Gliwicach,
- Zakład Maszyn Budowlanych "FAMABA" w Głogowie,
- Zakład Maszyn Budowlanych "ZAFAMA" w Zawierciu,
- Zakład Maszyn Budowlanych w Wadowicach,
- Zakład Maszyn Budowlanych w Mrągowie,
- Zakład Doświadczalny Dźwigów "BUMAR-BEDES" w Bielsku-Białej,
- Zakład Metalowy w Zabrze,
- Wydział Zamiejscowy w Zabrze-Mikulczycach,
- Wydział Zamiejscowy w Szczekocinach,
- Samodzielny Oddział Wykonawstwa Inwestycyjnego "SOWI" w Gliwicach

Na przełomie lat 80-tych i 90-tych z Kombinatu wyłączono Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Urządzeń Mechanicznych "OBRUM" w Gliwicach, który przeszedł do resortu nauki oraz Wydział Administracji Domów, na bazie którego powstało Państwowe Przedsiębiorstwo Remontów i Eksploatacji Domów w Gliwicach, podległe wojewodzie śląskiemu.

Komercjalizacja przedsiębiorstwa państwowego Kombinat Urządzeń Mechanicznych "Bumar-Łabędy" nastąpiła 1 lipca 1993 roku w wyniku przekształcenia w jednoosobową spółkę skarbu państwa. Od tego dnia przedsiębiorstwo nosi nazwę Zakłady Mechaniczne "Bumar-Łabędy" S.A. w Gliwicach.

Z chwilą utworzenia Z.M. "Bumar-Łabędy" S.A. ze struktur przedsiębiorstwa wyłączono:

- Zakład Projektowania w Gliwicach, na bazie którego powstała później firma "PROCON-BUMAR", Spółka z o.o.,
- Zakład Metalowy w Zabrze, obecnie "DOMGOS",
- Zakład Maszyn Budowlanych w Wadowicach, obecnie Fabryka Urządzeń Mechanicznych i Sprężyn "FUMIS-BUMAR", Spółka z o.o.

Nieco później usamodzielnily się:

- Samodzielny Oddział Wykonawstwa Inwestycyjnego w Gliwicach (nie istnieje),
- Zakład Maszyn Budowlanych "ZAFAMA" w Zawierciu, obecnie Zawierciańska Fabryka Maszyn "ZAFAMA", Spółka z o.o. (będąca spółką zależną Z.M. "Bumar-Łabędy" S.A.),
- Wydział Zamiejscowy w Zabrze-Mikulczycach, obecnie Zakład Mechaniczny "Bumar-Mikulczyce" S.A. będąca spółką zależną Z.M. "Bumar-Łabędy" S.A.,
- Wydział Zamiejscowy w Szczekocinach (nie istnieje),
- Stołówka Zakładowa, na bazie której powstał Zakład Gastronomiczno-Handlowy "ORION" Spółka z o.o.

Tak spółki zależne jak i stowarzyszone działają samodzielnie na rynku, sprzedając produkty lub świadcząc usługi zgodnie ze swoją specjalizacją. Przy tym struktura własnościowa spółek jest zróżnicowana.

W Odlewni Staliwa Z.M. „Bumar-Łabędy” S.A. jest udziałowcem mniejszościowym.

Walcownia Metali „Łabędy” SA

W ramach restrukturyzacji została utworzona spółka Walcownia Metali Nieżelaznych spółka z o.o., której struktura udziałów jest następująca:

- 63,51 % - KGHM "METALE" S.A.
- 30,51 % - WM "ŁABĘDY" S.A.
- 4,06 % - Kancelaria Windykacyjno-Prawna. TDS Tadeusz Sosnowski
- 1,92 % - Gmina Gliwice

Jednocześnie KGHM objął 62% udziałów w Walcowni Metali „Łabędy” S.A.

W październiku 2005 poprzez sprzedaż przez Skarb Państwa 12,25% akcji KGHM "METALE" S.A. w Lubinie nastąpiło zakończenie procesu prywatyzacji spółki.

Huta „Łabędy” S.A.

Huta „Łabędy” restrukturyzowała swoją działalność stopniowo, wyzbywając się działów nieprodukcyjnych. Jednocześnie wspólnie ze spółką giełdową Stalexport S.A. został wybudowana na terenie huty nowoczesna stalownia elektryczna, która do roku 2003 działała pod nazwą Elstal Łabędy sp. z o.o.

Ze względu na problemy finansowe Stalexport zmienił strategię i wycofał się z działalności produkcyjnej. W wyniku tego udziały w Elstal Łabędy zostały sprzedane firmie „Złomrex S.A.”.

Oprócz tego ze struktur huty „Łabędy” zostały wydzielone dwie spółki, które prowadzą samodzielną działalność. Są to Zakład Energo-Mechaniczny „Łabędy” sp. z o.o oraz OEPD Sp. z o.o.

Huta „Łabędy” jest objęta programem rządowym „Restrukturyzacja i rozwój hutnictwa żelaza i stali w Polsce do roku 2006”. Program ten ma na celu dostosowanie polskiego hutnictwa do wymagań UE oraz potrzeb rynku. W listopadzie 2005 Minister Skarbu ogłosił przetarg na wyłonienie doradcy w procesie prywatyzacji.

2.2.2. Skutki transformacji

Ze względu na trwającą w dalszym ciągu restrukturyzację, nie wszystkie efekty transformacji już wystąpiły i nie w pełnej skali.

Widoczne już skutki to:

- Drastyczna redukcja liczby miejsc pracy,
- Modernizacja procesów i urządzeń produkcyjnych,
- Pojawienie się sektora MŚP w obszarze, w tym przedsiębiorstw wyodrębnionych z restrukturyzowanych spółek,
- Wzrost liczby emerytów wśród mieszkańców Obszaru Rewitalizacji,
- Wzrost wydajności pracy i poprawa wyników finansowych restrukturyzowanych firm,
- Dywersyfikacja portfela produktów restrukturyzowanych przedsiębiorstw.

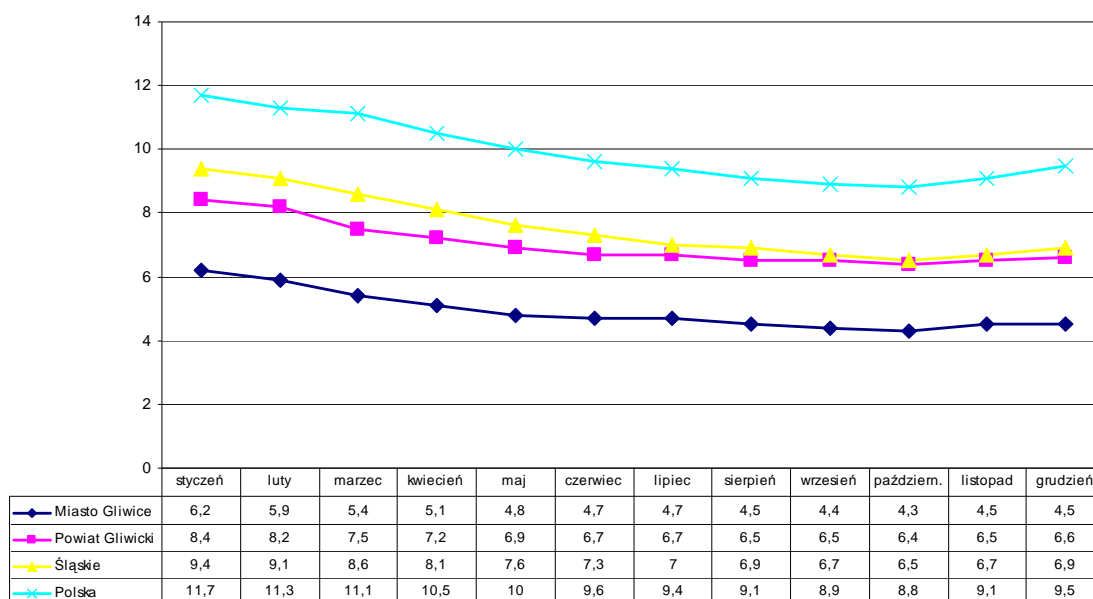
Zmiany jakie nastąpiły na skutek restrukturyzacji tworzą potencjał do zmiany wizerunku gospodarczego Obszaru Rewitalizacji. Jednakże zmiana wizerunku Obszaru z przemysłowego na usługowo-przemysłowy lub ze zdominowanego przez tradycyjne branże na mieszany będzie wymagała czasu i skoordynowanej pomocy.

2.2.3. Rynek pracy

Na dzień 31 grudnia 2008 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w mieście Gliwice wynosiła 4249 osób (w tym 2531 kobiet). W oparciu o analizy sporządzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach dotyczące rynku pracy w województwie śląskim w roku 2008, rynek pracy w podregionie gliwickim (obejmujący miasta na prawach powiatu Gliwice i Zabrze oraz powiat ziemski gliwicki) różni się pod wieloma względami od rynków pracy w innych podregionach. Sam w sobie nie jest również homogeniczny. Przykładowo, dynamika spadku stopy bezrobocia wśród kobiet w Gliwicach jest zbliżona do wyników miasta Zabrze (-32,9%), a te są o w ujęciu bezwzględny o ponad 10% wyższe niż dla powiatu ziemskiego. Spadki te są również wyższe, aniżeli przeciętna dla województwa śląskiego. Jednocześnie udział bezrobotnych kobiet w populacji osób bez pracy jest w Gliwicach niższy niż w pozostałych jednostkach samorządu tworzących podregion.

Pod względem wieku osób bezrobotnych rynek pracy miasta Gliwice również zachowuje się w sposób odmienny od rynku podregionu. W przedziale wiekowym 18-24 lat udział osób w populacji bezrobotnych w Gliwicach jest najniższy na tle podregionu (15,3%), o tyle w przypadku osób wieku 45-54 udział ten jest najwyższy (27,2%). Również statystyczny udział grupy osób z wyższym wykształceniem w populacji osób bezrobotnych w podregionie jest najwyższy dla miasta Gliwice. Wynika to jednakże nie z deficytu miejsc pracy dla takich osób, a specyficznej dla miasta struktury wykształcenia mieszkańców, w którym istotny udział ma grupa osób posiadających wyższe wykształcenie.

Jednocześnie ogólna dynamika zmian poziomu bezrobocia w Gliwicach nie odbiega w znaczący sposób od dynamiki zmian stopy bezrobocia w województwie i kraju.

Rysunek 1: Dynamika zmian bezrobocia w Gliwicach

źródło: www.pup.gliwice.pl

Od lat natężenie zjawiska bezrobocia w mieście Gliwice kształtuje się poniżej średniej notowanej w podregionie, województwie oraz kraju. Według stanu na koniec grudnia 2008 stopa bezrobocia w Gliwicach wynosiła 4,5%, wobec 6,9% w woj. śląskim (w tym samym czasie Polska – 9,5%). Zgodnie z prognozami Powiatowego i Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, wobec sytuacji ekonomicznej w gospodarce światowej i recesji, która rozpoczęła się w III kwartale 2008 roku, należy oczekiwać wzrostu stopy bezrobocia oraz zmiany struktury osób bezrobotnych.

Gliwicki rynek pracy charakteryzuje się podobnym, jak w woj. śląskim odsetkiem bezrobotnych kobiet. Jest on jednakowoż niższy, aniżeli na terenie powiatu gliwickiego. Jest on również niższy, niż analogiczna cecha dla podregionu gliwickiego. W populacji bezrobotnych miasta Gliwice kobiety stanowią 59,6% ogółu (stan na 31.12.2008).

Ponadto podregionalny rynek pracy cechuje niski odsetek uprawnionych do zasiłku dla bezrobotnych. W województwie śląskim 17,2% zarejestrowanych bezrobotnych posiada prawo do pobierania zasiłku, podczas gdy w podregionie gliwickim jest to 12,4%. Informacje dotyczące osób długotrwale bezrobotnych zamieszkujących na obszarze rewitalizowanym zamieszczono w części poświęconej szczegółowej analizie problemów społecznych.

Tabela 8: Charakterystyka bezrobotnych

<i>Udziały wybranych kategorii bezrobotnych wśród ogółu zarejestrowanych w regionie/ powiecie</i>	<i>Woj. śląskie</i>	<i>Miasto Gliwice</i>	<i>powiat gliwicki</i>
Bezrobotne kobiety	59,5%	59,6%	65,6%
Bezrobotni mężczyźni	40,5%	40,4%	34,4%
Bezrobotni zamieszkali na wsi	21,3%	nie dotyczy	brak danych
Niepełnosprawni bezrobotni	6,8%	4,5% ²	

Źródło: WUP Katowice

Drugą cechą rynku jest stosunkowo wysoki udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem (poziom porównywalny ze wskaźnikiem dla regionu). Na tle województwa oraz powiatu gliwickiego, grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowi znacząco mniejszy udział w populacji osób bezrobotnych. Możliwymi przyczynami tego zjawiska jest notowany wyższy niż w regionie oraz podregionie poziom wykształcenia oraz inwestycje w podstrefie gliwickiej KSSE, które w chwili obecnej mogą być w ten sposób dyskontowane. Struktura rynku ze względu na wykształcenie pokazana jest w tabeli (stan na 31.12.2008 r.)

Tabela 9: Bezrobotni wg wykształcenia (stan 31.12.2008 r.)

Poziom wykształcenia bezrobotnych	Woj. śląskie (w%)	Miasto Gliwice (w%)	powiat gliwicki (w%)
wyższe	9,9	11,0	7,6
policealne i średnie zawodowe	23,2	22,9	20,4
średnie ogólnokształcące	9,3	10,6	10,1
zasadnicze zawodowe	27,8	19,5	26,7
gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego	29,9	36,0	35,2
RAZEM	100,0	100,0	100,0

Źródło: WUP Katowice

² dane dotyczą podregionu gliwickiego obejmującego Gliwice, Zabrze i powiat gliwicki

Perspektywy rynku pracy w Obszarze Rewitalizacji „Łabędy”

W przypadku głównych firm działających na Obszarze Rewitalizacji nie należy oczekiwać znaczących zmian w zatrudnieniu tak w krótkim jak i długim okresie czasu.

Zakłady Metalowe „Łabędy”

Zgodnie ze „Strategią przekształceń strukturalnych przemysłowego potencjału obronnego w latach 2005-2010” przekształcenia strukturalne w latach 2005-2010 zmierzają do weryfikacji struktury działających obecnie dwóch grup: amunicyjno-rakietowo-pancernej oraz lotniczo-radioelektronicznej.

W nowej strategii proponuje się wyodrębnienie w ramach przemysłowego potencjału obronnego następujących grup kapitałowych:

- Grupa amunicyjno-rakietowo-pancerna (Grupa Bumar)
- Grupa lotnicza (Grupa ARP),
- Grupa radioelektroniczna.

Projekt nowej strategii przekształceń przemysłowego potencjału obronnego obejmujący lata 2005-2010, przewiduje przesunięcia w istniejących dwóch grupach kapitałowych skupionych wokół PHZ Bumar i Agencji Rozwoju Przemysłu (ARP).

Bumar miałyby opuścić m.in. warszawski Radwar i Przemysłowe Centrum Optyki. Z Agencji Rozwoju Przemysłu do nowej grupy radioelektronicznej ma przejść gdański Radmor produkujący radiostacje. Oprócz wymienionych firm znalazłyby się w niej ważne placówki badawczo-wdrożeniowe - Przemysłowy Instytut Telekomunikacji oraz Centrum Techniki Morskiej. Gliwicki OBRUM po przekształceniu w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością został włączony do Grupy BUMAR.

Dopóki te przekształcenia nie zostaną zakończone nie należy oczekiwać znaczącego zapotrzebowania na pracowników ze strony ZM „Łabędy”. Sygnalizowane trudności z pozyskaniem odpowiednich pracowników przez ZM „Łabędy” mają charakter przejściowy. Ich rozwiązanie może nastąpić na drodze przeszkolenia osób bezrobotnych z terenu miasta i powiatu oraz sąsiadujących miast i gmin. Przy czym zapotrzebowanie dotyczy głównie mężczyzn z wykształceniem zawodowym lub średnim technicznym.

ZM „Łabędy” są beneficjentem umowy offsetowej dla kontraktu na wyposażenie Wojska Polskiego w samoloty F-16.

Realizacja umowy offsetowej pozwoliła stworzyć około 200 miejsc pracy w centrum SILS działającym w strukturach spółki.

Następne 100 miejsc ma powstać w najbliższej przyszłości.

Ferrostal sp. z o.o.

Zgodnie ze strategią, opisaną w prospekcie emisyjnym z lutego 2005, grupa „Żłomrex” S.A nie przewiduje inwestycji w rozbudowę zdolności produkcyjnych Ferrostal sp. z o.o. Możliwości produkcyjne grupy będą zwiększane drogą przejmowania przedsiębiorstw hutniczych (wydziały walcowni huty „Andrzej” w Zawadzkiem).

Stąd zatrudnienie w spółce „Ferrostal” nie powinno rosnąć.

Dodatkowo zapotrzebowanie na produkty spółki zależy głównie od koniunktury w budownictwie, branży o wyjątkowo cyklicznym charakterze.

Huta „Łabędy” S.A.

Zgodnie ze strategią restrukturyzacji hutnictwa huta „Łabędy” powinna zmniejszyć zatrudnienie do 342 osób na koniec roku 2006. Dalsza strategia rozwoju huty będzie znana po zakończeniu procesu prywatyzacji i będzie zależała od inwestora strategicznego. Nie należy jednak oczekiwać wzrostu zatrudnienia ze względu na konieczność obniżania kosztów całej branży oraz wymagania głównego odbiorcy wyrobów huty jakim jest górnictwo. Na chwilę obecną 100% akcji spółki objął Skarb Państwa.

Walcownia Metali Nieżelaznych Sp. z o.o.

Wzrost sprzedaży (produkcji) będzie realizowany drogą modernizacji procesów i urządzeń produkcyjnych, ze względu na nieunikniony wzrost kosztów wydobycia rudy miedzi w KGHM S.A. (konieczność sięgania do coraz głębszych pokładów).

ROBUD Spółka z o.o.

Przedsiębiorstwa działające w branży budowlanej zwiększają zatrudnienie w zależności od portfela zamówień i zwykle w miejscu realizacji zamówienia. W miejscu, w którym znajduje się siedziba firmy zwykle zatrudnienie utrzymywane jest na stałym poziomie lub zmienia się w niewielkim zakresie.

Inne możliwości i kierunki rozwoju rynku pracy

a. Pole „Łabędy”

Zwiększenia ilości miejsc pracy w najbliższym czasie można oczekiwać wobec ewentualnego zwiększenia zatrudnienia przez inwestora (przedsiębiorstwo logistyczne), który uruchomił działalność na terenie „Pola Łabędy”, wchodzącego obecnie w skład KSSE Podstrefa Gliwice.

b. Zagospodarowanie niewykorzystywanych obiektów i nieruchomości należących do huty „Łabędy”, w tym przystosowanie obiektów do potrzeb MŚP.

c. Pozyskanie odpowiednich inwestorów zewnętrznych.

Możliwe jest podjęcie działań zmierzających do pozyskania specyficznych inwestorów (inwestycji). poprawiających strukturę gospodarki OR Łabędy:

- Centrum handlowe typu sklepy fabryczne (tzw. factory outlet)
- Centrum usługowe (rozliczeniowe, call center)
- Centrum rozrywkowe z galerią handlową.

Inwestycje tego typu mogą zapewnić miejsca pracy dla kobiet oraz zwiększyć napływ chwilowych gości do obszaru, co wpłynie pozytywnie na rozwój lokalnych firm handlowych i usługowych. Przy tym ze względu na rodzaj działalności te inwestycje nie będą

zagrożeniem konkurencyjnym dla działających przedsiębiorstw handlowych i usługowych. Efektem tego typu inwestycji jest wystąpienie tzw. efektu mnożnikowego – każde stworzone miejsce pracy powoduje powstanie dodatkowych miejsc pracy w okolicy. W przypadku usług i handlu detalicznego współczynnik ten wynosi około 1,3. Oznacza to, że każde trzy bezpośrednie miejsca pracy powodują powstanie jednego dodatkowego.

- d. Przygotowanie i wdrożenie programów szkoleniowych i doradczych oraz zachęt (ulg) dla mieszkańców OR zamierzających podjąć samodzielną działalność gospodarczą.

W połączeniu z programem zagospodarowania niewykorzystanych obiektów i terenów w restrukturyzowanych przedsiębiorstwach taki program może doprowadzić do stworzenia dodatkowych miejsc pracy w przyszłości.

- e. Stworzenie obiektów i/lub organizowanie imprez (wydarzeń) przyciągających uczestników z zewnątrz.

Mogą to być obiekty sportowe, kulturalne, wystawowe, itp., gdzie będą organizowane imprezy o zasięgu ponadlokalnym. Rolę tę mogą pełnić również inwestycje wymienione w punkcie c.

Podstrefa gliwicka KSSE a rynek pracy w Obszarze Rewitalizacji

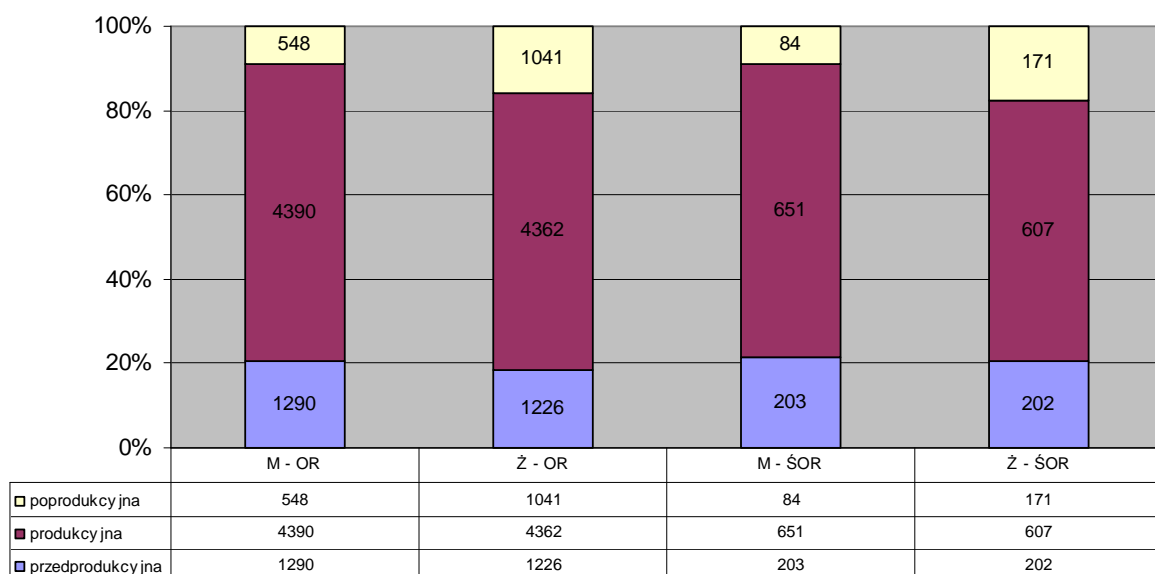
Motorem rozwoju gospodarczego Miasta jest również gliwicka podstrefa Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Według deklaracji inwestorów, potencjał strefy w zakresie generowania miejsc pracy miał wynieść ok. 8000, jednakże na przełomie roku 2008 i 2009 w strefie utworzonych zostało 13000 miejsc prac.

3. Sfera społeczna

3.1. Struktura demograficzna i społeczna

Ogółem, na całym terenie zakwalifikowanym do rewitalizacji zamieszkuje 15 065 osób (31.12.2008). Stanowią oni 8,00% mieszkańców Gliwic. Z tego 7763 osoby (51,53%) to kobiety, a 7 302 (48,47%) – mężczyźni. Przewagę stanowią więc kobiety, tym większą, im ze starszą grupą wiekową mamy do czynienia. Szczegółową analizę demograficzną wraz z dynamiką zmian, które nastąpiły w tej sferze na przestrzeni lat 2006-2008 zamieszczono w tabeli (litera M oznacza mieszkańców płci męskiej, Ź – żeńskiej). Szczegółowe informacje na temat struktury demograficznej OR i jej zmiany w latach 2006 i 2008 zamieszczono na poniższych wykresach oraz w tabelach.

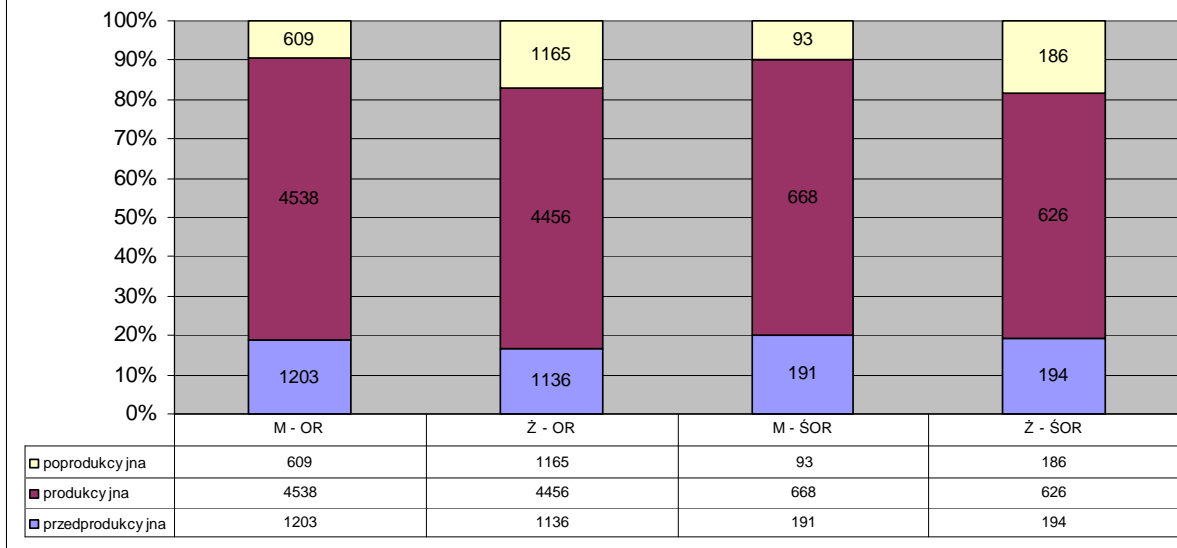
Struktura demograficzna Obszaru Rewitalizacji "Łabędy" (2006)

Rysunek 2: Struktura demograficzna OR Łabędy w roku 2006

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich UM Gliwice

Struktura demograficzna Obszaru Rewitalizacji "Łabędy" (2008)

Rysunek 3: Struktura demograficzna OR Łabędy w roku 2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich UM Gliwice

Ścisły Obszar Rewitalizacji (ŚOR) zamieszkiwany jest przez 1958 osób, co stanowi 13,0% mieszkańców całego obszaru przeznaczonego do rewitalizacji. Ponad połowę tej grupy stanowią kobiety w liczbie 1006, a 48,6% mężczyźni w liczbie 952.

Na pozostałej części Obszaru Rewitalizacji (OR) zamieszkuje 13107 osób (87% mieszkańców całego obszaru przeznaczonego do rewitalizacji).

Procentowe udziały w liczbie mieszkańców poszczególnych grup wiekowych ze względu na płeć wraz ze zmianami zaobserwowanymi w latach 2006-2008 odpowiednio w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji oraz Obszarze Rewitalizacji zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 10: Struktura demograficzna OR Łabędy w latach 2006-2008

GRUPA	OBSZAR	PŁEĆ	2006	UDZIAŁ	2008	UDZIAŁ	DYNAMIKA
przedprodukcyjna	OR	M	1290	19,77%	1203	18,08%	-6,74%
przedprodukcyjna	OR	Ż	1226		1136		-7,34%
przedprodukcyjna	ŚOR	M	203		191		-5,91%
przedprodukcyjna	ŚOR	Ż	202		194		-3,96%
produkcyjna	OR	M	4390	67,75%	4538	68,29%	3,37%
produkcyjna	OR	Ż	4362		4456		2,15%
produkcyjna	ŚOR	M	651		668		2,61%
produkcyjna	ŚOR	Ż	607		626		3,13%
poprodukcyjna	OR	M	548	12,48%	609	13,63%	11,13%
poprodukcyjna	OR	Ż	1041		1165		11,91%
poprodukcyjna	ŚOR	M	84		93		10,71%
poprodukcyjna	ŚOR	Ż	171		186		8,77%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich

Obszar Rewitalizacji Łabędy obecnie jest obszarem demograficznie wciąż stosunkowo młodym – zamieszkuje go większy odsetek osób wieku przedprodukcyjnym niż poprodukcyjnym. Jednak różnica ta jest stosunkowo niewielka i wynosi niecałe 5%, co biorąc pod uwagę, że obecnie w wieku produkcyjnym znajdują się dwa wyże demograficzne, predysponuje ten obszar do postępującego starzenia się zamieszkującej go populacji, co zresztą obserwuje się na podstawie powyższej tabeli.

Średnia liczba osób w badanych, w trakcie prowadzonej na zlecenie ARL ankiety, gospodarstwach domowych jest większa w ŚOR – średnio 3,6 w porównaniu z OR 3,2 i jest większa niż przeciętna dla Gliwic 3,1 (2004). Mieszka tu mniej osób samotnych niż w OR

(ŚOR 6,06%, OR 15,63%). Więcej jest gospodarstw 2-osobowych (16,67%, OR-15,63%), 4-osobowych (31,82%, OR 18,75%) i 6- i więcej osobowych (9,09%, OR 3,13%). W OR więcej jest gospodarstw 3-osobowych (31,25%, ŚOR 28,79%) i 5-osobowych (15,63% ŚOR 9,09%).

3.1.1. *Związek ludzi z dzielnicą i gotowość do migracji*

Saldo migracji dla Gliwic wyniosło w 2005 roku (-990), co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje (-5,14) i było nieco niższe niż w roku 2004, kiedy osiągnęło (-6,14) po rekordowo wysokim w 2003 – (-8,9). (dane z UM Gliwice)

W badaniu opinii publicznej przeprowadzonym w 2000 roku wśród mieszkańców Łabęd stwierdzono najłabszą więź z Gliwicami, podobnie mieszkańców Bojkowa, Gwardii Ludowej, Obrońców Pokoju, Sośnicy. Mocno związanych z Gliwicami czuło się 68,6% respondentów z Łabęd. Dla porównania średnia dla całego miasta wynosiła 78,6%. Około 31,4 % czuło się słabo związanych z miastem (18,4% średnia dla miasta). Żadna z badanych osób nie podała, że w ogóle nie odczuwa więzi z Gliwicami (3,0% średnia dla miasta). W badaniach z 2004 roku 73,4% mieszkańców Gliwic czuło silną więź z miastem, 21% słabo, a 3,2% w ogóle.

Stosunkowo niskie poczucie związku z miastem może wyrażać się również niską oceną ważności dużych projektów miejskich, takich jak modernizacja dróg, gospodarki ściekowej czy renowacja strefy przemysłowej. Mniej niż 5% respondentów uznało któreś z powyższych przedsięwzięć za ważne dla mieszkańców Łabęd.

Tworzeniu więzi z miastem nie sprzyja też poczucie marginalizacji dzielnicy wynikające z zamykania różnych ważnych, w odczuciu mieszkańców dla życia dzielnicy instytucji, jak Dom Kultury (który szczylił się kiedyś pierwszą sceną obrotową w Polsce), kina czy biblioteki.

Z badań opinii mieszkańców przeprowadzonych w 2005 roku na zlecenie ARL wynika, że mniej więcej tyle samo osób w ŚOR (6,06%) jak i OR (6,25%) jest bardzo niezadowolonych z zamieszkiwania w tej dzielnicy, źle mieszka się w tej dzielnicy 10,61% w ŚOR, 6,25% w OR, dostatecznie – 25,76% w ŚOR i 18,75% w OR, dobrze 46,97% w ŚOR i 46,88% w OR, a bardzo dobrze 10,61% w ŚOR i 21,88% - OR. Jak więc widać, mieszkańcy OR są bardziej zadowoleni z zamieszkiwania w swojej dzielnicy. Są też bardziej gotowi włączyć się w działania na rzecz jej rozwoju, co może pośrednio wskazywać na ich większy związek z Łabędami. Około 45,5% mieszkańców w ŚOR i 43,75% w OR jest skłonnych zmienić miejsce zamieszkania, gdyby pojawiła się taka możliwość. W obu obszarach ok. 6% jest niezdecydowanych. Dla porównania, w badaniach z 2004 roku 28,7% mieszkańców Gliwic deklarowało gotowość przeprowadzenia się, a 17,3% było niezdecydowanych.

Przy zmianie miejsca zamieszkania większość respondentów brałaby pod uwagę poprawę warunków mieszkaniowych. Głównym powodem mogłoby być lepsze mieszkanie (bardziej w OR) lub ładniejsza okolica (bardziej w ŚOR). Mniejszą rolę odgrywają czynniki zawodowe czy społeczne. Jedynie 3,13% respondentów z ŚOR byłoby gotowych zmienić miejsce zamieszkania z powodu pracy, w ŚOR żaden z respondentów nie podał tego powodu, co wskazuje na niską mobilność zawodową mieszkańców Łabęd. Niewiele osób (w obu grupach poniżej 5%) zmieniłoby również miejsce zamieszkania ze względu na środowisko społeczne. Może to wskazywać na dominujący wśród mieszkańców materialistyczny system wartości i ich skupienie głównie na własnych sprawach.

Społeczność ŚÓR jest bardziej skonsolidowana: 91% mieszkańców utrzymuje kontakty z sąsiadami (bliskie – 56,06% lub bardzo szerokie – 34,85%). W OR – 63% zgłosiło utrzymywanie takich kontaktów: 50% bliskich, a 12,50% szerokich. Przy tym, mieszkańcy OR (72%) są bardziej gotowi włączyć się w działania na rzecz dzielnicy niż mieszkańcy ŚÓR (52%). Mieszkańcy OR preferują działania na rzecz osób starszych, a mieszkańcy ŚÓR działania na rzecz dzieci i młodzieży.

3.1.2. *Poziom wykształcenia mieszkańców i szkolnictwo na terenie Łabęd*

Z przeprowadzonej ankiety wynika, że ok. 13,64% w ŚÓR i 3,13% w OR badanych posiadało wykształcenie podstawowe, 42,42% w ŚÓR i 31,25% w OR – wykształcenie zawodowe, 40,91% w ŚÓR i 46,88% w OR - średnie, jedynie 3,3% w ŚÓR i 18,75% w OR – wyższe.

Dla porównania, z ankiety, przeprowadzonej na terenie całego miasta, w 2004 roku, na zlecenie UM przez tą samą firmę wynikało, że wykształcenie podstawowe posiadało 4,2% respondentów, zawodowe - 20,4%, średnie - 49%, a wyższe - 26,3%. Z porównania tego wynika, że na terenie Łabęd znajduje się stosunkowo niski odsetek osób z wyższym wykształceniem i stosunkowo wysoki odsetek osób z wykształceniem zawodowym, co jest uzasadnione historią tego rejonu jako zaplecza robotniczego dla dużych zakładów pracy. Odsetek osób z wykształceniem podstawowym jest w ŚÓR znacznie wyższy niż dla miasta, a na terenie OR – nieco niższy. W ŚÓR pojawił się również o wiele niższy niż w OR odsetek osób z niższym wykształceniem, jest tu też więcej osób z wykształceniem zawodowym i mniej ze średnim.

W Łabędach znajdują się 3 przedszkola, 3 szkoły podstawowe, 2 gimnazja, 1 liceum oraz Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii. Jedna ze szkół podstawowych - SP nr 29 przy ul. Staromiejskiej znajduje się poza terenem rewitalizacji. Do początku lat 2000 znajdował się tu również Zespół Szkół Technicznych. Został zlikwidowany ze względu na to, iż obiekt nie spełniał minimalnych wymogów przepisów bhp. Prowadzone tam kierunki zostały przeniesione do innych gliwickich szkół. Do roku szkolnego 2004/05 działała tu również Szkoła Specjalna – ZSO nr 8, przy ul. Gojawicyńskiej 9.

Na terenie wyznaczonym do rewitalizacji działają:

Przedszkole Miejskie nr 34, ul. Chatka Puchatka 34 (OR)

Funkcjonuje od roku 1962. W roku szkolnym 2007/08 uczęszczało do niego 150 dzieci, zatrudnionych było 7 nauczycieli.

Przedszkole Miejskie nr 38, ul. Literatów 41 (OR)

Początkowo ten numer nosiło przedszkole zakładowe Walcowni Łabędy, które następnie zostało przyłączone do przekazanego przez hutę miastu przedszkola nr 37. Przedszkole na ul. Literatów nosiło pierwotnie nr 64, zostało otwarte w 1986 roku i było przedszkolem górniczym. Zostało przekazane Samorządowi Miasta na początku lat 90-tych. Obecny numer otrzymało w drodze redukcji ilości przedszkoli w mieście. W roku 2008/09 uczęszczało do niego 148 dzieci, zatrudniało ono 5 nauczycieli

Przedszkole Miejskie nr 37, ul. Metalowców 11 (ŚÓR)

Zostało przekazane w roku 1992 Urzędowi Miasta przez Hutę Łabędy. W roku 2008/09 uczęszczało do niego 96 dzieci, zatrudniało ono 5 nauczycieli.

Szkoła Podstawowa nr 32, ul. Wrzosowa 14 (OR)

W 1960 roku, kiedy w Polsce została ogłoszona Akcja "1000 Szkół na Tysiąclecie Państwa Polskiego" w Łabędach przystąpiono do budowy nowej szkoły. Początkowo miał to być niezbyt duży, typowy 12-klasowy budynek bez basenu i sali gimnastycznej, ale ostatecznie wybudowano budynek obszerniejszy 15-klasowy, z krytym basenem i salą gimnastyczną, który został oddany do użytku 13 października 1963 jako 699 "Tysiąclatka". W nowej szkole w klasach I - VII naukę podjęło wówczas 613 uczniów w 16 oddziałach. W związku z reformą organizacyjną, jaką objęła szkolnictwo polskie w roku szkolnym 1966/1967, przybyły dwa oddziały klas ósmych. W kolejnych latach zwiększyła się liczba oddziałów oraz zatrudnionych nauczycieli. W jubileuszowym 40 roku istnienia szkoły grono pedagogiczne liczyło 47 osób, a w szkole uczyło się 576 uczniów w 24 oddziałach.

Szkoła 32 jest szkołą otwartą dla środowiska. Od kilku lat jest organizatorem imprez o charakterze środowiskowym. Należą do nich: Koncert dla Przyjaciół Szkoły, Kiermasz Świąteczny, Festyn Rodzinny, Przegląd Piosenki Ekologicznej, Dni Otwarte Szkolnej Izby Historii i Pamięci.

Szkoła prowadziła w roku szkolnym 2008/09 20 klas, do których uczęszczało 397 uczniów. Zatrudnia 36 nauczycieli na pełnych etatach. Prowadzi też świetlicę środowiskową.

Szkoła Podstawowa nr 38, ul. Partyzantów 25 (OR)

Historia szkoły rozpoczęła się we wrześniu roku 1945, gdy w budynku przy ulicy Dworcowej, powstała szkoła podstawowa. W tym czasie mieszkańcami Łabęd byli głównie autochtoni oraz osiedlający się repatrianci z Francji i Kresów Wschodnich. Stały wzrost dzieci w wieku szkolnym przyczynił się do podjęcia w 1949 roku decyzji o budowie nowej szkoły. Już z początkiem 1951 roku został oddany do użytku nowy budynek, do którego we wrześniu przeniosła się szkoła podstawowa z ulicy Dworcowej, a rok później liceum ogólnokształcące. Od 1983 roku te dwie szkoły funkcjonowały już jako Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2. Ciągły wzrost liczby uczniów był przyczyną rozbudowy szkoły. Na początku lat dziewięćdziesiątych zostało oddane do użytku nowe skrzydło. W roku szkolnym 1999/2000 w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2, zostało powołane Gimnazjum nr 8. W roku 2001 wyłączono z Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 Szkołę Podstawową nr 38. Od 1 września 2001 roku szkoła jest samodzielną placówką. Zajmuje ona nowe skrzydło budynku. Uczniowie klas drugich i trzecich, korzystając z gościnności parafii św. Anny, uczą się w salkach katechetycznych.

Szkoła określa się jako otwarta, ukierunkowana na wszechstronny rozwój uczniów, bardzo silnie związana ze środowiskiem lokalnym, o aktywnym środowisku rodzicielskim

W roku szkolnym 2008/09 prowadzi 17 klas, do których uczęszcza 366 uczniów. Zatrudnia 28 nauczycieli na pełnych etatach.

Gimnazjum nr 19, ul Główna 30 (ŚOR)

Historia budynku, w którym mieści się obecnie Gimnazjum nr 19 sięga końca XIX wieku. Dnia 5 kwietnia 1893 roku odbyło się poświęcenie nowej szkoły w hutniczej części Łabęd, przez Królewskiego Okręgowego Inspektora. Szkoła otrzymała wówczas miano Katolickiej Szkoły Ludowej nr 2. W szkole tej do roku 1945 lekcje odbywały się wyłącznie w języku niemieckim. Nauczano takich przedmiotów jak: język niemiecki, religia, historia, matematyka, śpiew, geografia, zajęcia praktyczne. 23.06.1944 roku szkoła została przejęta przez wojsko i z sześcioma klasami przesiedliła się do pobliskiej szkoły nr 1, natomiast w jej budynku

urządzono magazyny wojskowe armii niemieckiej. Nieco później zorganizowano tu obóz dla ludności niemieckiej uciekającej na zachód przed zbliżającym się frontem. Od 1945 do 1958 roku szkoła działała jako Szkoła Podstawowa nr 2. W latach 1946-1952 w budynkach szkoły mieściło się również liceum ogólnokształcące. W roku 1958 szkoła otrzymała imię Powstańców Śląskich. W związku z przyłączeniem Łabęd do Gliwic w 1964 roku szkoła otrzymała nr 30. Prowadziła swą działalność do 31.08.2001 roku. W miejsce zlikwidowanej szkoły podstawowej zostało przeniesione Gimnazjum nr 19.

Każdego roku szkoła organizuje konkurs na ręcznie malowaną bombkę choinkową, 21 marca, czyli pierwszego dnia wiosny imprezę pod tytułem "Spotkania z literaturą", a na przełomie maja i czerwca "Festyn na wirażu" dla mieszkańców Łabęd (w programie zabawa przy muzyce, jedzenie, konkursy dla dzieci i dorosłych, loteria fantowa oraz tradycyjny polonez w wykonaniu uczniów).

W roku szkolnym 2008/09 szkoła prowadzi 10 klas, do których uczęszcza 227 uczniów. Zatrudnia 16 nauczycieli na pełnych etatach.

ZSO 2 w Gliwicach (Gimnazjum nr 8 oraz Liceum nr VI), ul Partyzantów 25 (OR):

Z początkiem roku 1952 roku liceum ogólnokształcące przeniosło się do tego budynku z ul. Dworcowej. Od 1983 roku szkoła podstawowa i liceum funkcjonowały już jako Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2. Ciągły wzrost liczby uczniów stał się przyczyną rozbudowy szkoły. Na początku lat dziewięćdziesiątych zostaje oddane do użytku nowe skrzydło szkoły. W roku szkolnym 1999/2000 w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2, zostało powołane Gimnazjum nr 8. W roku 2001 wyłączono z Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 2 Szkołę Podstawową nr 38.

Szkoła co roku organizuje: Fetę Europejską, Przegląd Małych Form Teatralnych, debaty oxfordzkie (organizuje je funkcjonujący w szkole Klub Europejski) z udziałem przedstawicieli władz samorządowych, władz szkolnych i uczniów gliwickich szkół średnich, sesje popularno-naukowe z zakresu fizyki i ekologii. Posiada własny ogród dendrologiczny z bogatą kolekcją oryginalnych drzew (pozostający pod opieką Koła Ekologicznego). Współpracuje z Instytutem Goethego w Krakowie i Warszawie, Domem Współpracy Polsko-Niemieckiej w Gliwicach, szkołami w Niemczech, dwoma liceami francuskimi z Valenciennes, Ambasadą Francji w Polsce oraz Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Gliwicach.

Gimnazjum prowadzi w roku szkolnym 2008/09 11 klasy, do których uczęszcza 292 uczniów. Liceum prowadzi 5 klas, do których uczęszczało 133 uczniów. Zespół zatrudnia 26 nauczycieli na pełnych etatach.

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii z siedzibą w Gliwicach, ul Fiołkowa 24 (OR)

Z dniem 1 września 2006 Ośrodek Szkolno-Wychowawczy został przekształcony w Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii z siedzibą w Gliwicach. Do jego zadań należy eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Placówka przeznaczona jest dla chłopców z normą intelektualną, dla których postanowieniem sądu lub Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej orzeczone zostały wskazania do objęcia kształceniem specjalnym z uwagi na zaburzenia zachowania i funkcjonowania. Ośrodek przyjmuje młodzież w wieku 13 do 18 lat głównie z terenu województwa śląskiego, prowadzi gimnazjum nr 24 i 6 klasę szkoły podstawowej. W ramach

zająć uczniowie objęci są pomocą psychologiczną i pedagogiczną, a w programie nauczania mają obowiązkowe godziny socjoterapii.

3.2. Dochodowość gospodarstw domowych

Z przeprowadzonego na zlecenie ARL w 2005 roku sondażu wynika, że największą grupę dochodów (zarówno w ŚOR jak i OR) stanowią gospodarstwa, w których łączne miesięczne dochody netto mieszczą się w granicach od 1000 – 1500 zł (33%-34%). W obu obszarach nie pojawiły się gospodarstwa dysponujące kwotą powyżej 5000 zł, a w ŚOR powyżej 4000zł. W ŚOR średnie dochody – 1309,09 zł na rodzinę są ogólnie wyższe niż w OR (1254,69 zł), nie pojawili się też badani, którzy nie odpowiedzieliby na pytanie o wysokość dochodów w porównaniu do 15,63% respondentów OR. Ponieważ jednak ŚOR zamieszkują większe rodziny, średni dochód w przeliczeniu na jednego członka rodziny - 422,38 zł - jest w ŚOR niższy niż w OR, gdzie wynosi 563,27 zł.

W porównaniu ze średnią dla Gliwic (2004) z badań ankietowych opinii mieszkańców nt. miasta dochody te są niższe. Średnie dochody statystycznej rodziny wynosiły w Gliwicach w 2004 roku – 1787 zł, a w przeliczeniu na osobę – 775 zł.

W ŚOR nie znalazły się osoby, które oceniłyby swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą, w OR - tak swoją sytuację oceniło 3,13% ankietowanych. W ŚOR również mniej osób (13,64%) oceniło swoją sytuację jako dobrą, w OR – 18,75%. Jako przeciętną swoją sytuację oceniło 72,73% ankietowanych w ŚOR i 59,38 w OR. Jako złą swoją sytuację materialną oceniło 6,06 % osób w ŚOR i 18,75% w OR. Jako bardzo złą oceniło ją 7,58% respondentów w ŚOR. Ocena taka nie pojawiła się w OR.

Podsumowując, osoby zamieszkujące OR mają wyższe dochody na osobę, choć mniejsze na rodzinę (ale też rodziny są mniej liczne) są z nich bardziej zadowolone, ale też mniej skłonne do ujawniania ich wysokości. W OR więcej osób ma mieszkania własnościowe (62,50%, ŚOR-37,88%).

Łabędy znajdują się na terenie obsługiwanym przez II Urząd Skarbowy w Gliwicach. Średni miesięczny dochód brutto zgłoszony w tym urzędzie w roku 2004 wynosił 24132 zł i był niższy niż na terenie I US – 25128 zł, ale wyższy niż w 2003 roku – 23400 zł i analogicznie dla I US – 24348. Daje to średni dochód miesięczny brutto wysokości 2011 zł.

W ŚOR mieszka mniej osób w wieku produkcyjnym – 64,90% niż w OR – 68,03%, a więcej osób w wieku przedprodukcyjnym: ŚOR - 19,32% i analogicznie OR – 17,99% i poprodukcyjnym: ŚOR – 15,78% i analogicznie OR – 13,98%. Jedna osoba w wieku nieprodukcyjnym w ŚOR przypada na 1,88 osoby wieku produkcyjnym, podczas gdy w OR jedna osoba w wieku nieprodukcyjnym przypada na 2,12 osoby w wieku produkcyjnym. Dodatkowo, w OR znaczniejszy procent mężczyzn to osoby w wieku produkcyjnym 70,67% (często zarabiające więcej) w porównaniu do 68,46% w grupie mężczyzn mieszkających w ŚRO. Może to wpływać na niższe dochody na osobę w ŚOR w odniesieniu do OR.

W ŚOR 18,18% ankietowanych podało, że ich największe problemy są natury finansowej, w OR jedynie 6,25%. W porównaniu z oceną sytuacji finansowej oznaczałoby to, że osoby oceniające swoją sytuację finansową jako złą nie zawsze postrzegają ją w kategoriach problemu. Przy tym dla osób z ŚOR rzadziej problemem jest brak pracy niż dla osób z OR.

32% badanych w ŚOR i 34% w OR ma zobowiązania finansowe, przy czym w OR są to częściej zadłużenia w banku (34,38%, ŚOR – 21,21%), a w ŚOR są to też zadłużenia

czynszowe (10,61%). W obu obszarach ponad 50% zadłużonych oceniło swoje zadłużenia jako realne do spłaty przed końcem 2006 roku. 45,45% zadłużonych uznało, że nie mają jakichkolwiek realnych szans spłaty zadłużenia do końca 2006 roku, a 33,33% z ŚOR. W ŚOR pojawiły się też osoby, które miały trudności z oceną czasu spłaty (9,52%).

Jedynie 3,03% ankietowanych z ŚOR podało, że powodem ich niechęci do podjęcia działalności gospodarczej byłoby brak funduszy. Częściej podawano wiek i brak czasu.

3.3. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo nie stanowi szczególnego problemu zgłaszanego przez respondentów ankiety przeprowadzonej na zlecenie ARL. Jedynie 1,52% respondentów z ŚOR zgłosiło go jako największy problem swojej rodziny. Brak poczucia bezpieczeństwa wg danych z 2004 roku stanowił problem dla 12,10% ankietowanych, a zapewnienie go było priorytetem dla 20,5%.

W badaniach tych ankietowani z Łabęd wyżej ocenili poczucie bezpieczeństwa we własnej dzielnicy, aniżeli w mieście.

Na stronie internetowej Śląskiej Komendy Wojewódzkiej Policji w prowadzonej ankiecie *Bezpieczeństwo w twojej okolicy* na 68 wpisów z Gliwic na dzień 14.02.2006 jedynie 2 pochodzą z Łabęd. Według jednego ankietowanego najniebezpieczniejsze są okolice dworca PKP w Łabędach, wg drugiego - osiedla, gdzie „dużo młodzieży pije i urządza rozróby”.

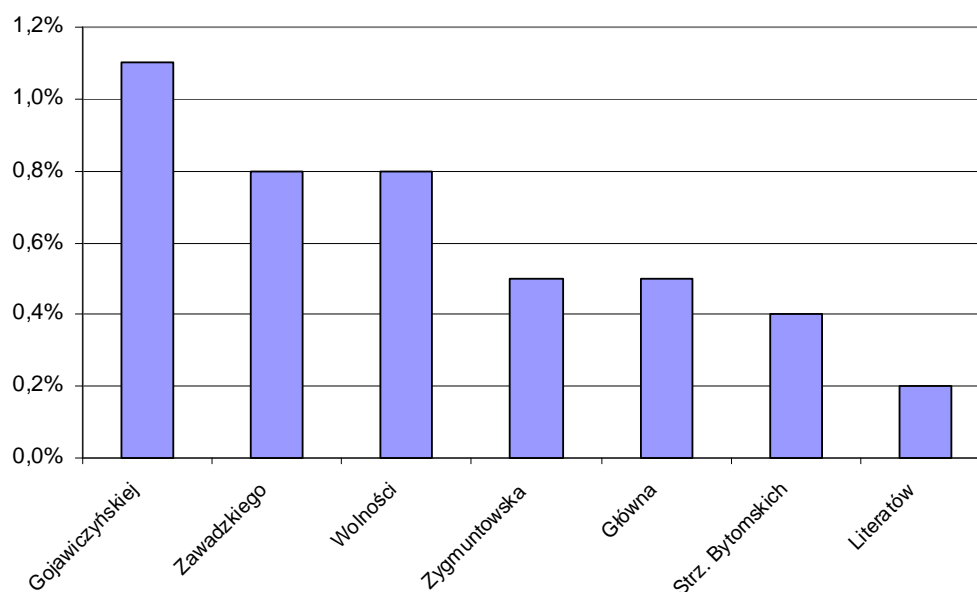
Spośród możliwych do wyboru rozwiązań problemów dzielnicy, działania na rzecz podniesienia bezpieczeństwa znalazły się w ŚOR: na 6 miejscu – patrole mieszkańców (43,94%) i na 8 miejscu kamery i monitorowanie wejść (43,94%). Za ważniejsze uznano np. kosze na psie nieczystości, na 4 miejscu (65,15%). W OR działania te znalazły się: na 7 miejscu – patrole mieszkańców (53,15%) i na 6 miejscu kamery i monitorowanie wejść (56,25%). Tu również za ważniejsze uznano kosze na psie nieczystości, na 1 miejscu (71,88%) razem ze szkoleniami dla bezrobotnych i doradztwem zawodowym. Jedynie 3,4% ankietowanych w ŚOR oraz 3,81% w OR za ważne dla dzielnicy uznało rozbudowanie monitoringu wizyjnego miasta. To również skłania do wniosku że poczucie bezpieczeństwa nie stanowi szczególnego problemu dla mieszkańców obszaru wyznaczonego do rewitalizacji, przy czym mieszkańcy OR wydają się zwracać nieznacznie bardziej uwagę na działania zmierzające do zwiększenia bezpieczeństwa.

3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych

Szczegółowa analiza wykazała istnienie w Łabędach dwóch najbardziej palących problemów – bezrobocia oraz nadmiernego spożycia alkoholu. Potwierdzają to dane statystyczne oraz informacje od osób zajmujących się rozwiązywaniem tych problemów na terenie Gliwic. Mogą być one pochodną braku alternatywnych wzorców i stosunkowo niskiej aktywności społecznej mieszkańców. Na terenie tym obok działań infrastrukturalnych wskazane byłoby działania o charakterze społecznym, aktywizujące mieszkańców, rozwijające ich świadomość i uczące czerpania zadowolenia z konstruktywnych form realizacji własnych potrzeb. Szczególnie wskazane byłoby ukierunkowanie ich działań na dzieci i młodzież, aby w przyszłości możliwa była konstruktywna zmiana modelu życia na tym terenie.

3.4.1. Uzależnienia jako problem społeczny w Łabędach

Z prowadzonego w Gliwicach w latach 2002-03 „Monitoringu zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że Łabędy są drugim po Śródmieściu osiedlem, z jakiego rekrutowało się najwięcej osób jakim udzielono pomocy w związku z problemami alkoholowymi w wyspecjalizowanych jednostkach. Wśród pacjentów Izby Wyrzeźwień w 2003 z dzielnicy Łabędy odnotowano głównie mieszkańców ulic z terenu ŚOR. Dane statystyczne zaprezentowano na poniższym wykresie.

Rysunek 4: Zestawienie pacjentów Izby Wyrzeźwień z OR Łabędy wg ulic zameldowania

źródło: opracowanie własne

W obu obszarach rewitalizowanych, w ankiecie realizowanej na zlecenie ARL w 2005 roku, alkoholizm wybrano jako drugi w kolejności istotny problem dzielnicy: ŚOR-62,12,91%, OR-62,50%, tuż po bezrobociu, spośród problemów do wyboru.

Narkotyki znalazły się w ŚOR na ostatnim, siódmym miejscu – 21,21%, a w OR na 5 miejscu - 34,38%. O ile więc problem uzależnienia od alkoholu jest porównywalny w obu obszarach, narkotyki stanowią istotniejszy problem w OR. Nie pojawiły się one natomiast w spontanicznie określanych problemach.

Oznacza to, że w obu obszarach uzależnienia pojawiają się jako istotne problemy dopiero wtedy gdy zwróci się na nie uwagę. Jeśli są problemami to ludzie mogą być ich mało świadomi.

Do występowania problemu uzależnienia od alkoholu we własnej rodzinie przyznało się 6,06% ankietowanych w ŚOR i 3,13% w OR, co stanowi wyższy wskaźnik niż przewidywany. Należy wziąć pod uwagę, że część osób ukrywa problem, lub nie jest go nawet świadoma. Nikt natomiast nie przyznał się do istnienia w rodzinie uzależnienia od narkotyków. Tylko 1,25% ankietowanych w ŚOR, a 3,23% w OR uznało, że im lub rodzinie potrzebny jest kontakt z organizacjami pomocy osobom uzależnionym. W ŚOR 3,03% miało kontakty z organizacjami pomagającymi uzależnionym, a w OR – 6,25%.

Oznacza to, że z pomocy tej częściej korzystano na terenie gdzie problem ma mniejsze nasilenie, również mniejsza jest tam potrzeba korzystania z tej pomocy. Na całym terenie potrzeba korzystania z pomocy jest znacznie mniejsza niż świadomość istnienia problemu oraz mniejsza niż wskazywałyby fakty.

Zakaz sprzedaży alkoholu spośród możliwych do wyboru rozwiązań problemów dzielnicy znalazł się w obu obszarach na przedostatnim miejscu, przed płatnymi parkingami, w ŚOR - 22,73%, w OR - 9,38%, co wskazywałoby na to, że mieszkańcy ŚOR bardziej upatrują rozwiązania problemu nadużywania alkoholu przez ograniczenia narzucone z zewnątrz, a mieszkańcy OR nieco bardziej są skłonni do uznania problemu za własny i szukania fachowej pomocy.

Na wyznaczonym do rewitalizacji terenie znajduje się 37 punktów sprzedaży alkoholu. W 2005 roku dochód tych punktów ze sprzedaży alkoholu wyniósł 6 466 214 złotych (z uwzględnieniem podatku VAT oraz marży przedsiębiorcy). Oznacza to wydatek około 406 zł na osobę mieszkającą na tym terenie. Oczywiście dane te należy traktować ostrożnie, gdyż alkohol może być też kupowany przez mieszkańców tego terenu w sklepach poza tą dzielnicą oraz w sklepach na tym terenie przez przybyszów. Dość mało prawdopodobne jest jednak aby, przy obecnej dostępności alkoholu, ktoś np. z Centrum lub nawet Kopernika jeździł po niego do Łabęd. Znacznie bardziej prawdopodobny jest zakup alkoholu przez mieszkańca Łabęd poza własną dzielnicą.

Z zarejestrowanych punktów sprzedaży alkoholu 11 (30%) przypada na ŚOR, zamieszkiwany przez 13% ludności. Dochód tych punktów ze sprzedaży alkoholu w ŚOR wynosi 39% dochodu wszystkich punktów ze sprzedaży napojów alkoholowych na rewitalizowanym terenie, a 41% dochodu ze sprzedaży napojów o zawartości alkoholu powyżej 18%.

Mieszczące się na znacznie mniejszym terenie punkty są gęściej rozlokowane i sprzedają więcej napojów alkoholowych, szczególnie wysokoprocentowych. Wskazuje to na istnienie na tym terenie większego popytu na alkohol. Przeliczając dochody sklepów na ilość mieszkańców na danym terenie w ŚOR wynoszą one 1223 zł na osobę, a w OR - 283 zł na osobę w roku. Oczywiście również tu należy być bardzo ostrożnym zważywszy na to, że nie zawsze mieszkańcy muszą kupować alkohol na terenie swojego zamieszkania i nie tylko oni mogą go kupować. Jest jednak znacznie bardziej prawdopodobne, szczególnie przez osoby często pijące, kupowanie alkoholu w pobliżu miejsca zamieszkania. Może to wskazywać na znacząco większe spożycie alkoholu w ŚOR, co implikuje częstsze pojawienie się tam problemów alkoholowych.

Od 4 lat na terenie Łabęd działa filia Klubu Abstynentów dla mieszkańców Gliwic i ich rodzin „Krokus”. Klub prowadzi w Łabędach grupę AA „Łabędź” , która spotykała się początkowo w pomieszczeniu świetlicy środowiskowej „Łabędź”, a obecnie ma udostępniony przez PRIED lokal w Domu Kultury przy ul. Wolności 1 (wymagający doposażenia). W spotkaniach grupy (jeden raz w tygodniu) bierze udział każdorazowo 8-10 osób. Przez miejski klub „Krokus” w roku 2005 przewinęło się ok. 14 000 osób szukających tu wsparcia.

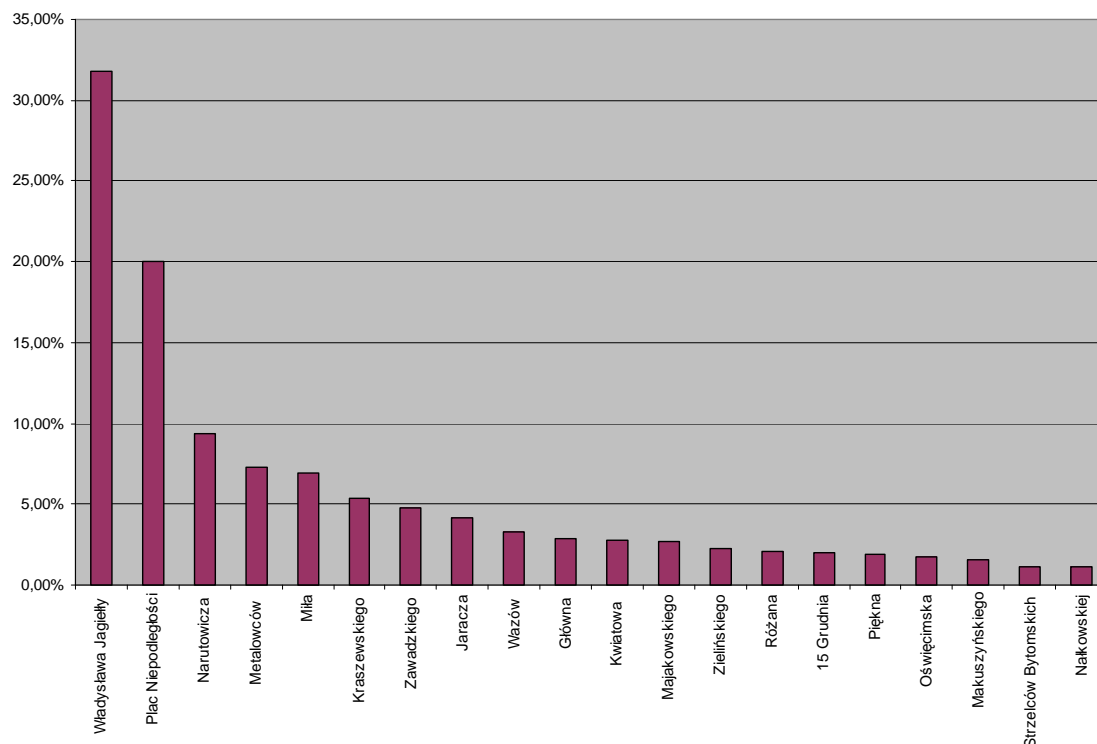
Przy Szkole Podstawowej nr 32 od 2003 roku działa świetlica socjoterapeutyczna. Świetlica prowadzi 2 razy w tygodniu zajęcia dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, chodzących do klas IV-VI. Uczęszcza na nie ok. 30 osób (2005/06). Dla dzieci młodszych z klas I-II zajęcia tego typu odbywają się 1 raz w tygodniu w świetlicy socjoterapeutycznej przy parafii Św. Jerzego. Na nie również uczęszcza ok. 30 osób.

Zajęcia takie prowadzone były również w świetlicy „Łabędź” Towarzystwa Wspierania Świetlicy dla Dzieci "Łabędź", ul. Wolności 1a. ale działalność świetlicy została zawieszona w 2005r.

3.4.2. Osoby dorosłe niesamodzielne, wymagające wsparcia

Na podstawie danych dostarczonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej sporządzono analizę zjawiska ubóstwa. Na poniższym wykresie przedstawiono odsetek mieszkańców pobierających zasiłek z OPS w stosunku do wszystkich mieszkańców ulic Obszaru Rewitalizacji.

Rysunek 5: Zestawienie klientów pobierających zasiłek OPS z OR Łabędy wg ulic zameldowania (stan na 31.12.2008)

źródło: opracowanie własne

Zamieszkujący je beneficjenci systemu pomocy społecznej korzystali ze wsparcia z powodu: problemów życiowych osób niepełnosprawnych, rodzin zastępczych, bezrobocia, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, uzależnień alkoholowych.

Z organizacjami pomocy społecznej miało kontakt 16,67% ankietowanych w 2005 roku na terenie ŚOR, a 18,75% na terenie OR. (Badanie opinii mieszkańców na zlecenie ARL, 2005), a z organizacjami pomocy rodzinie 1,25% na terenie ŚOR, a 6,25% na terenie OR. Tam więc, gdzie problemy wydają się być większe, rzadziej kontaktowano się z organizacjami pomocy. Potrzebę korzystania z pomocy organizacji zgłosiło 3,03% w ŚOR, a 6,25% w OR. Jak widać potrzeba jest mniejsza tam, gdzie faktycznie z niej korzystano i gdzie problem ma większe nasilenie.

Na obu obszarach istnieje spore zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych: ŚOR- 63,64%, OR- 65,65%. Równocześnie respondenci ankiety z ŚOR nie byli gotowi włączyć się w działania na rzecz osób starszych, a 9,38% z OR deklorowało taką

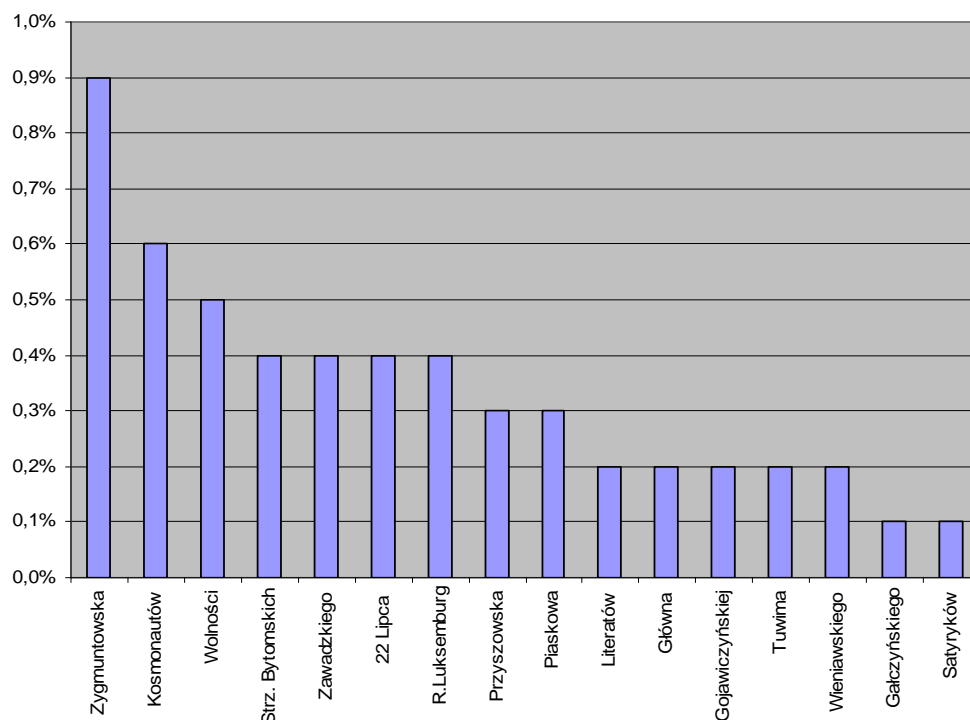
gotowość. Dla nich też częściej problemem jest opieka nad osobami starszymi – 3,13%. W ŚOR nie zgłaszano takiego problemu.

3.4.3. Bezrobocie jako problem społeczny

Dawniej, przed transformacją ustrojową znalezienie pracy na terenie Łabęd nie stanowiło żadnego problemu. Potężne zakłady takie jak Kopalnia „Gliwice”, Huta Łabędy czy BUMAR dawały ją każdemu, kto chciał. Na początku lat 90-tych główni pracodawcy w Łabędach tworzyli łącznie ok. 17 000 miejsc pracy. Do Łabęd przyjeżdżano dla pracy, a nie wyjeżdżano z nich w jej poszukiwaniu. Zakłady dbały też o życie społeczno-kulturalne pracowników, utrzymywały przedszkola i kluby sportowe, organizowały wypoczynek. Potem, w bardzo krótkim okresie czasu, niemal z dnia na dzień, setki ludzi zostały bez pracy. W 2004 roku liczba miejsc pracy w restrukturyzowanych firmach spadła do ok. 5 000.

Sytuacja stała się niestabilna. To, czy praca była czy nie, zaczęło zależeć od aktualnie pozyskiwanych zleceń, a ludziom brakowało nawyków i umiejętności pozwalających odnaleźć się w nowych warunkach. W Bumarze pojawiły się ostatnio nowe miejsca pracy w związku z nowo zawartymi kontraktami, ale firma ma problemy ze znalezieniem pracowników. Wymagane są bowiem odpowiednie kwalifikacje, których osoby bezrobotne często nie posiadają. Firma nie jest w stanie określić jak długo będzie trwało jej zapotrzebowanie na tych specjalistów, a to nie stwarza podstaw do uruchomienia w szkołach odpowiednich kierunków. Stąd mimo, iż obecnie praca w Łabędach jest, jest tam również spore bezrobocie. Na jego wysokość dodatkowo wpływa charakter wykształcenia (na rynku obecnie najwięcej jest osób z wykształceniem zawodowym, a tych jest w Łabędach duży odsetek) i niska mobilność bezrobotnych, którym brak odpowiednich nawyków.

Na podstawie „Monitoringu zjawisk i problemów społecznych” przygotowano statystykę osób bezrobotnych z OR, którą pokazano na poniższym wykresie.

Rysunek 6: Zestawienie osób bezrobotnych z OR Łabędy wg ulic zameldowania

źródło: opracowanie własne

Szczególnym problemem, który podlega analizie podczas formułowania programu rewitalizacji jest długotrwałe bezrobocie. Wyniki obliczeń stopy długotrwałego bezrobocia w roku 2008 zaprezentowano w poniższej tabeli. Dla województwa śląskiego stopa referencyjna długotrwałego bezrobocia, powyżej której obszary kwalifikują się do podjęcia działań w zakresie mieszkalnictwa wynosi 3,7% (za rok 2006). W przypadku ulic, na których znajdują się projekty, które stanowią interwencję w obszarze mieszkalnictwa stopa ta wynosi – dla ul. Kunickiego 2,85%, natomiast dla ul. Olimpijskiej 1,52%. Dane dotyczące ulic, na których stopa długotrwałego bezrobocia przekroczyła 2% zamieszczono w poniżej tabeli.

Tabela 11: Stopa długotrwałego bezrobocia w OR Łabędy – ulice zagrożone (2008)

Ulica	Ogółem	Kobiety	Niepełnosprawni	Ludność w wieku produkcyjnym	Stopa długotrwałego bezrobocia
2008					
ZAPOLSKIEJ	2	0	0	33	6,06%
METALOWCÓW	3	3	1	55	5,45%
MIŁA	1	1	0	20	5,00%
MORCINKA	1	0	0	25	4,00%
ZAWADZKIEGO	7	5	1	180	3,89%
NAŁKOWSKIEJ	2	1	0	56	3,57%
ZIELIŃSKIEGO	1	1	0	28	3,57%
NARUTOWICZA	3	2	1	89	3,37%
KOWNACKIEJ	1	1	0	30	3,33%
WARYŃSKIEGO	3	3	0	101	2,97%
CHATKA PUCHATKA	1	1	1	35	2,86%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności

Z przeprowadzonej na zlecenie ARL ankiety wynika, że ŚOR nie pracuje zawodowo 57,58% (przy 1,52% braku odpowiedzi) respondentów, a w OR – 53,13%, ale jedynie w ŚOR część ankietowanych 24,24% podała, że są obecnie bezrobotni. Oznaczałoby to stopę bezrobocia w ŚOR lokującą się na poziomie ok.30%, podczas gdy dla miasta (dane PUP) wynosi ona obecnie ok.14%.

Emeryci i renciści stanowią 24,24% ankietowanych w ŚOR i 34,38% w OR. Dla miasta grupa ta stanowi 27,4% (2004r.) W porównaniu z ilością osób w wielu poprodukcyjnym w mieście oznaczałoby to, że w OR zamieszkuje znacznie większy odsetek osób, które wcześniej przeszły na emeryturę lub są rencistami.

Z badań opinii mieszkańców całego miasta (2004r.) wynikało, że 52% nie pracuje zawodowo, z czego 9% jest bezrobotnych. W obu obszarach w ankiecie (2005) bezrobocie wybrano jako najistotniejszy problem: ŚOR- 90,91%, OR- 75%, tuż przed alkoholizmem spośród problemów do wyboru, ale jedynie 30,30% ŚOR, a 6,25% OR zgłosiło go jako problem spontanicznie. Bezrobocie również w ankiecie wykonanej w 2004 roku dla całych Gliwic okazało się problemem najistotniejszym (29,9% respondentów), a nowe miejsca pracy jako najważniejszy priorytet (40,70%). Z Powiatowym Urzędem Pracy miało kontakt lub miał kontakt ktoś z rodziny - 40,91% ankietowanych w ŚOR i 12,50% w OR (2005r.).

Natomiast z instytucjami promującymi przedsiębiorczość kontaktowało się 1,25% respondentów ŚOR, a 3,12% w OR. Jednak jedynie 7,58% w ŚOR, a 3,13% w OR

ankietowanych uważa iż im lub ich rodzinie jest im potrzebny kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy. W obu przypadkach ankietowani nie uznają za potrzebne kontakty z instytucjami promującymi przedsiębiorczość. Częściej jako problem rodziny brak pracy podają mieszkańcy OR – 12,50%, a ŚOR - 9,09%.

Mimo wyższego niezadowolenia ze swoich dochodów zgłaszanego przez mieszkańców ŚOR i częstszego postrzegania zwiększenia dochodów jako rozwiązania swoich problemów, nie zgłaszają oni - wśród największych potrzeb swojej rodziny- pracy, choć zgłaszają ją jako potrzebę dzielnicy. Jest to o tyle interesujące, że brak pracy pojawił się na drugim miejscu po problemach finansowych jako największy problem rodziny w ŚOR. W OR, mimo posiadania wyższych dochodów i zgłaszania mniejszych problemów finansowych potrzeba pracy jako potrzeba swojej rodziny jest większa.

Praca jest odczuwana częściej przez mieszkańców OR jako problem. Dla respondentów z OR stanowiła ona większy problem niż pieniądze. Również mieli oni silniejszą potrzebę niż mieszkańcy ŚOR otrzymania pomocy finansowej. Może to korespondować z większym zainteresowaniem lepszą opieką socjalną na terenie ŚOR, przy braku zainteresowania opieką socjalną na terenie OR połączonym z większą gotowością do podjęcia własnej działalności gospodarczej przy otrzymaniu wsparcia finansowego. W tym układzie zainteresowanie pracą na terenie ŚOR może być bardziej deklaratywne niż na terenie OR lub ankietowani bardziej mogą oczekiwać na rozwiązania zewnętrzne.

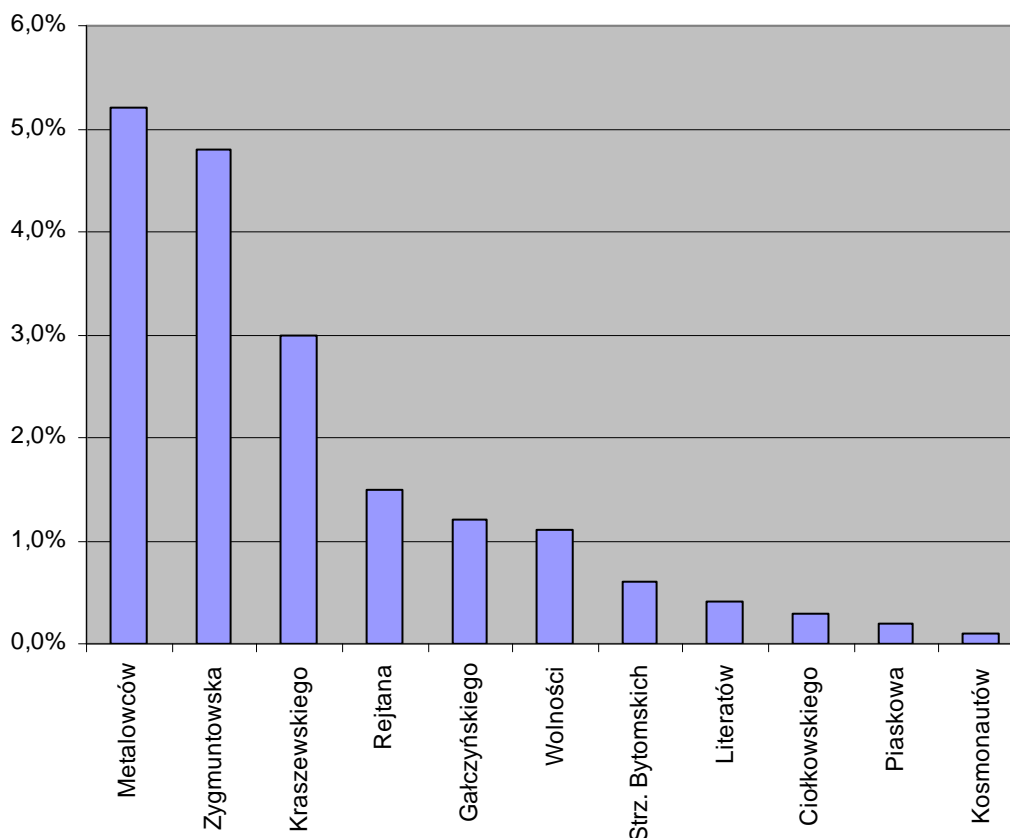
Tą drugą opcję potwierdzałyby dość duża ilość odpowiedzi „praca” na pytanie o to co należy zrobić dla rozwiązania problemów w dzielnicy. Dla porównania ta odpowiedź znacznie rzadziej pojawiała się w OR.

Na terenie ŚOR praca jest więc bardziej problemem niż potrzebą a na terenie OR bardziej potrzebą niż problemem. Prawdopodobnie mieszkańcy OR są również bardziej aktywni pod kątem samodzielnego poszukiwania pracy.

Na obu terenach duża ilość ankietowanych, spośród proponowanych rozwiązań problemów dzielnicy, wybrała przede wszystkim szkolenia dla bezrobotnych (ŚOR- 83,33%, OR- 71,88%) i punkt doradztwa zawodowego (ŚOR- 72,73%, OR- 71,88%).

3.4.4. Wykroczenia i przestępczość kryminalna jako problem społeczny

Z prowadzonego „Monitoringu zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że wg danych Sądu Rejonowego, Łabędy zajmowały 2 miejsce pod względem wysokości odsetka osób popełniających przestępstwa kryminalne. Miejsca, w których najczęściej zamieszkiwały osoby popełniające przestępstwa kryminalne przedstawione są w ujęciu statystycznym na poniższym wykresie.

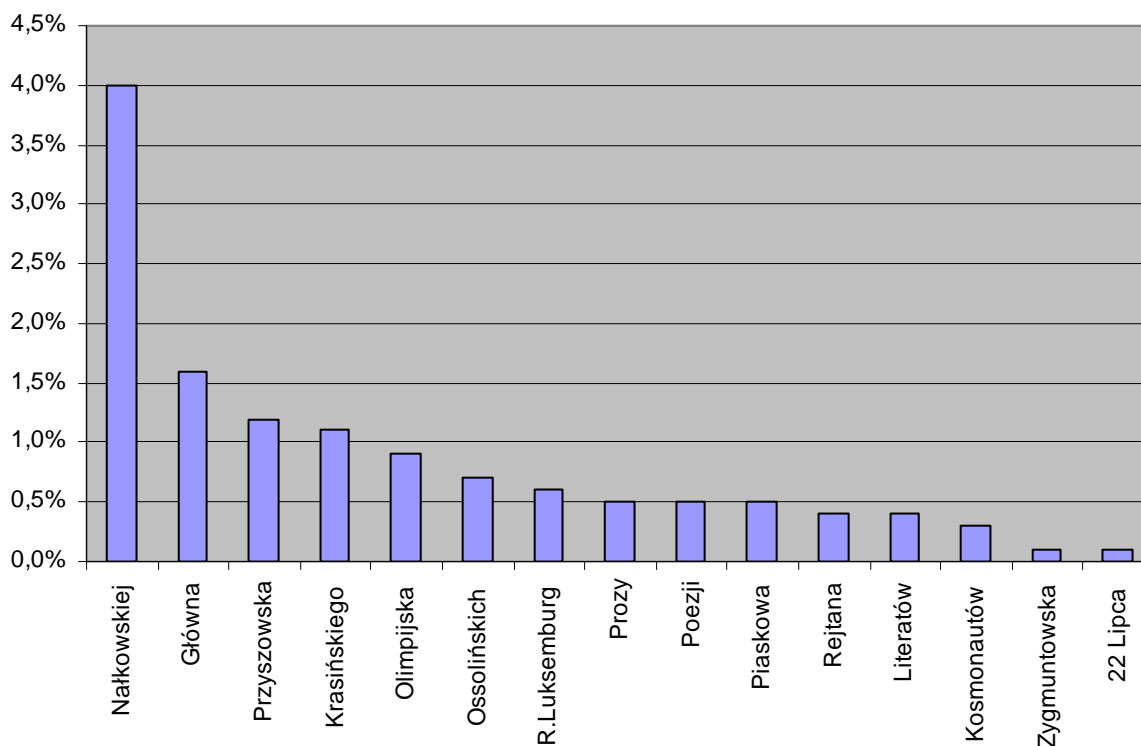
Rysunek 7: Przestępcy kryminalni wg miejsca zameldowania w OR Łabędy

źródło: opracowanie własne

Sprawcy zamieszkujący na tych ulicach dopuścili się przede wszystkim przestępstw kryminalnych skierowanych przeciw: mieniu, rodzinie i opiece, życiu i zdrowiu, wolności, bezpieczeństwu w komunikacji, działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego a także przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości.

W stosunku do badania z 2001 roku i badania z 2002 roku nie odnotowano miejsc zamieszkania sprawców przestępstw kryminalnych na ulicy: Jagiełły, Broniewskiego oraz Plac Morcinka.

W świetle danych Sądu Grodzkiego, sprawcy wykroczeń z dzielnicy Łabędy zamieszkiwali głównie na ulicach w ŚOR. Statystyka ta została przedstawiona na wykresie.

Rysunek 8: Osoby popełniające wykroczenia wg miejsca zameldowania w OR Łabędy
źródło: opracowanie własne

Odnotowano też pojedyncze adresy osób zamieszkujących w ŚOR przy Placu Niepodległości i ulicy Gojawiczyńskiej, a w OR przy ulicy Zawadzkiego. W dzielnicy dominują miejsca zamieszkania sprawców wykroczeń przeciwko mieniu, porządkowi i spokojowi publicznemu, bezpieczeństwu osób i mienia oraz wykroczenia przeciwko osobie. W stosunku do roku 2001 nie wystąpiły adresy sprawców wykroczeń na ulicach: 15 Grudnia, Broniewskiego, Ciołkowskiego, Kraszewskiego, Metalowców, Morcinka, Piaskowej, Satyryków, Planetarnej, Tęczowej oraz, oraz Strzelców Bytomskich.

W Łabędach odnotowano też w 2003 roku wysoki wskaźnik przestępczości nietletnich. Były jedną z 3 najbardziej zagrożonych przestępczością nietletnich w Gliwicach dzielnic. Ulicą o najwyższym poziomie odnotowanych miejsc popełnienia przestępstw nietletnich, w świetle danych sądu w Gliwicach, były ulice w OR: Wolności (1,43%), Gorkiego (1,43%) oraz Kosmonautów (1,43%). W stosunku do badań z lat 2002 - 2003 nie odnotowano miejsc popełnienia przestępstw kryminalnych przez nietletnich na ulicach ŚOR: Strzelców Bytomskich i Pl. Niepodległości oraz OR: Jagiełły.

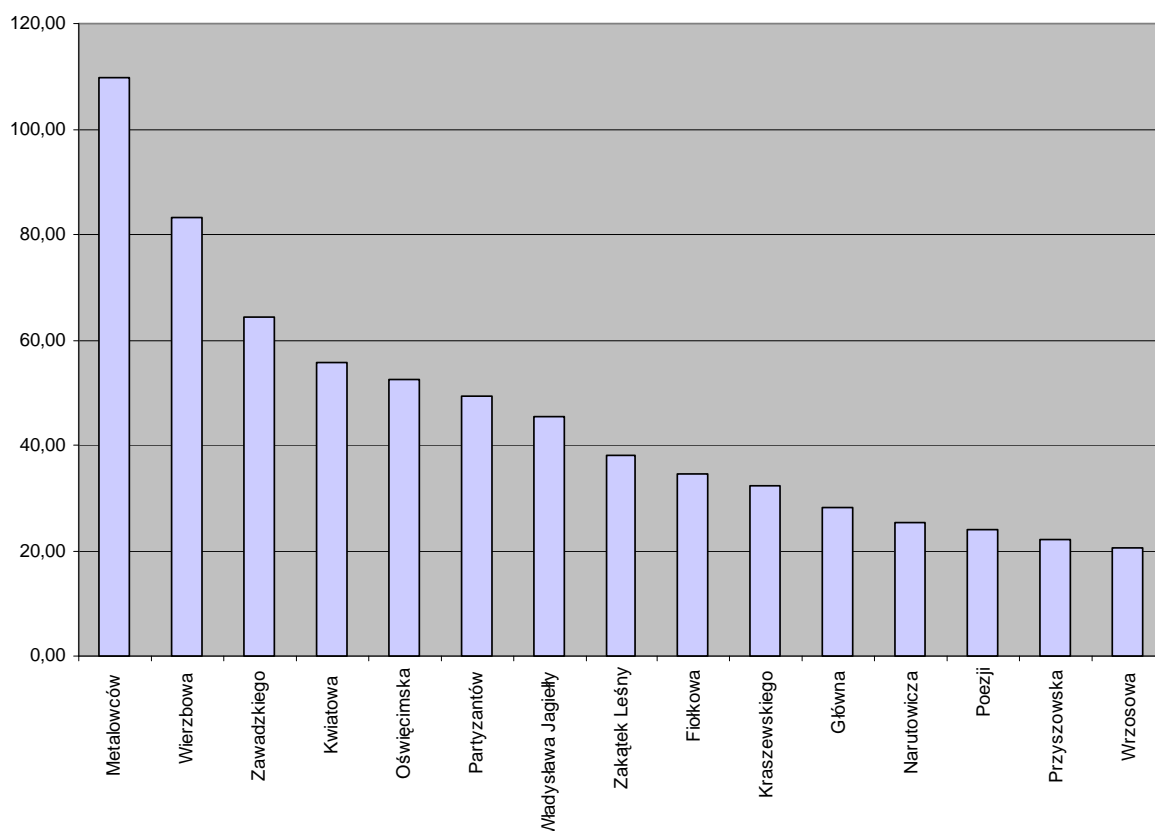
W dzielnicy Łabędy również odnotowano przypadki zamieszkiwania nietletnich sprawców przestępstw kryminalnych. Ulice te, to przede wszystkim ulice w OR: Luksemburg (2,9% ogółu nietletnich sprawców zamieszkiwało na tej ulicy), Wolności (0,7%), Wieniawskiego (0,7%) oraz 22 Lipca (0,7%). Zamieszkujący w tej dzielnicy sprawcy głównie dopuszczali się przestępstw przeciwko mieniu /w rozumieniu KK/ oraz przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. W stosunku do badania z 2001 roku nie odnotowano miejsc zamieszkania sprawców przestępstw kryminalnych na ulicach: Jagiełły, Kosmonautów oraz Batorego.

W 2005 roku zanotowano w Gliwicach spadek przestępczości w porównaniu z rokiem poprzednim. Najmniej przestępstw stwierdził Komisariat IV znajdujący się w dzielnicy Łabędy.

Spośród wszystkich obszarów rewitalizowanych w mieście, w Łabędach stwierdzono najmniejszą liczbę przestępstw w odniesieniu do ilości mieszkańców, z tendencją do spadku: w 2004r. – 19,302 przestępstw na 1000 mieszkańców, w 2005r. – 16,562 (spadek o 14,2%). W 2005 roku twierdzono 295 przestępstw. Najwięcej wśród przestępstw było kradzieży – 124 i kradzieże z włamaniem – 61. Spośród przestępstw zagrażających bezpośrednio życiu i zdrowiu twierdzono 11 rozbojów, 7 pobić, 1 samobójstwo, nie stwierdzono zabójstw.

Z danych dostarczonych przez Referat Obrony Cywilnej UM Gliwice za rok 2006 wynika, iż przy ulicach, na których zlokalizowane są projekty z zakresu mieszkalnictwa wskaźnik liczby przestępstw na 1000 mieszkańców wynosi odpowiednio: 6,75 dla ul. Kosmonautów oraz 8,89 dla ul. Olimpijskiej.

Na poniższym wykresie zaprezentowano wskaźnik liczby przestępstw popełnianych na ulicach OR, dla miejsc, w których przekracza on 20.

W ujęciu bezwzględnym największa liczba przestępstw w OR Łabędy została popełniona przy ulicach Zawadzkiego, Zygmuntońskiej, Wolności, Przyszowskiej oraz Róży Luksemburg.

O ile więc w Łabędach często pojawiają się miejsca zamieszkania przestępców, przestępstwa są tu popełniane rzadziej, aniżeli np. w Śródmieściu czy w Sośnicy.

3.5. Organizacje społeczne

Na rewitalizowanym terenie zarejestrowane są następujące organizacje pozarządowe:

- **Stowarzyszenie Szansa** ul. Wolności 1a (OR) tel.0-32 234-20-44

Organizuje koncerty zespołów muzycznych i plastyczne, promuje poezję, prowadzi program „Zdrowe ząbki – ładny uśmiech” organizujący opiekę dentystyczną dla dzieci z ubogich rodzin.

- **Łabędzkie Towarzystwo Sportowe "Łabędy"** ul. Fiołkowa 26 (OR), tel. 032 234-23-24, duży i aktywnie działający klub sportowy, z długoletnią tradycją.

Historia Łabędzkiego sportu sięga początków XX wieku. Pierwsze tzw. gniazdo Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” powstało w Gliwicach w 1904 r. W 6 lat później założono odrębne gniazdo w Łabędach. Działalność gniazda obejmowała, obok ćwiczeń gimnastycznych, różne inne formy, takie jak odczyty, wystawienie sztuk teatralnych. Ćwiczenia fizyczne odbywały się w pobliskiej Czerwionce (2 km od Łabęd). Po wybuchu I wojny światowej członkowie Towarzystwa brali czynny udział w manifestacjach patriotycznych. Prawie wszyscy członkowie Sokoła byli uczestnikami powstań śląskich. W 1919 roku utworzono w Łabędach pierwszy klub sportowy o nazwie „Czuwaj”. Zrzeszał on początkowo 50 członków głównie spośród pracowników huty Hermina w jednej sekcji – piłki nożnej. W 1921 roku klub został rozwiązany. Tuż po II wojnie powstała drużyna piłkarska, która w rok później była załączkiem Hutniczego Klubu Sportowego. W czasie swej działalności sportowej, klub przybierał różne nazwy. W 1948 roku – Stal Łabędy, w 1956 roku - Motor Łabędy, potem na krótko – Polonia, wreszcie w 1957r. powstało Łabędzkie Towarzystwo Sportowe.

Szczególnie intensywnie rozwijały się w nim początkowo boks i piłka nożna, nieco słabiej zapasy. Bokserzy byli kiedyś chlubą Łabęd. W latach 1953-1969 walczyli przez 8 sezonów w I lidze, a później – zanim sekcja nie została rozwiązana - przez kilka sezonów w II lidze. Trzecią sekcją, która niegdyś prężnie działała z niemałymi sukcesami, była sekcja zapasów klasycznych. Założona została w 1952 roku przy klubie – wówczas – Stal Łabędy, przestała istnieć jesienią 1984 roku. Losy piłki nożnej były dość różne, ale przetrwała w Łabędach do dnia dzisiejszego. W 1974 roku doszło do połączenia ŁTS-u z Kolejarem Gliwice.

Kiedy łabędzkie zakłady pracy zaprzestały finansowania działalności sportowej na początku lat 80-tych ŁTS-owi groziło całkowite rozwiązanie. Aby wybrnąć z sytuacji w 1993 roku ŁTS rozpoczęło działalność gospodarczą. W 1989r. po niepowodzeniach sportowych, zaczął się powolny upadek sportu w Łabędach, przyspieszony wydzieleniem sekcji piłki nożnej i połączeniem jej z sekcją Piasta Gliwice.

14 lipca 1997 roku na zebraniu komitetu założycielskiego postanowiono reaktywować klub sportowy, zaś postanowieniem Sądu Wojewódzkiego, we wrześniu tego samego roku ponownie na sportowej mapie polski pojawił się ŁTS Łabędy. Klub posiada własny stadion przy ul. Fiołkowej. Obecnie prowadzi sekcje piłki nożnej, tenisa i koszykówki.

- **Klub Sportowy - Tenisowy Klub Kami** ul. Zakątek Leśny 6 (OR) 44-109, tel. 0-32 330 51 80,

Klub zrzesza obecnie 65 członków oraz 3 instruktorów. Prowadzi restaurację „Zakątek Leśny”, korty tenisowe, siłownię i saunę.

- **"Karma Czie Ling" Związek Buddyjski w Polsce**, ul. Wolności 1a/311, tel. 0-32 234-32-06

Reprezentuje buddyjski związek wyznaniowy Karma Kagu, jednej z czterech głównych szkół buddyzmu tybetańskiego, zarejestrowany oficjalnie w Polsce w 1984 roku. W całej Polsce działa 40 ośrodków i grup medytacyjnych tego typu, które stanowią część ogólnopolskiej sieci związków buddyjskich tej linii przekazu.. Zostały one założone przez Lamę Olego Nydahla i znajdują się pod duchową opieką XVII Karmapy Taje Dordże, zwierzchnika tej tradycji. Ośrodek prowadzi wykłady i kursy na temat buddyzmu i medytacji, organizuje spotkania z mistrzami tej linii przekazu.

- **Klub Jeździecki "Fart"** ul. Jaracza 13 (OR), tel. 032 234 20 08
- **Ogólnopolskie Stowarzyszenie Bractw Optymalnych, Oddział Gliwice** ul. Narutowicza 17/1 (OR), tel. 0503 659 845
- **Uczniowski Klub Sportowy "Saba"** ul. Fiołkowa 24 (OR), tel. 032 234-24-23
- **Stowarzyszenie Obrony Mieszkańców Byłych Mieszkań Zakładowych Zakładu Bumar-Łabędy *Praworządność*** ul.15 Grudnia 8/2 (OR),
- **Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Katowickiego Koło Łabędy**
- **Zrzeszenie Wędkarskie Uklejka przy Zakładach Mechanicznych Bumar-Łabędy** Mechaników 9 (OR), 0-32 734-68-74

3.6. Miejsca kultu religijnego

Ludność zamieszkująca ten teren jest głównie wyznania rzymsko-katolickiego, choć nie tylko. Znajdują się tu 3 kościoły rzymsko-katolickie, z czego 2 mieszczą się na obszarze rewitalizowanym:

Parafia św. Anny ul. Przyszowska 36 (OR)

W 1981 r. parafia Wniebowzięcia NMP w Łabędach rozpoczęła starania o uzyskanie terenu pod budowę punktu duszpastersko-katechetycznego, a później nowej świątyni. Zgodę władz państwowych uzyskano w 1982 r. W 1984 r., dekretem biskupa opolskiego Alfonsa Nossola erygowano parafię św. Anny, wyodrębniając jej terytorium z parafii św. Jerzego i parafii Wniebowzięcia NMP. Tytuł parafii i świątyni nie jest przypadkowy - ma bowiem związek z pielgrzymką papieża Jana Pawła II na Górę św. Anny (1983), kiedy to został poświęcony kamień węgielny pod budowę kościoła. Kościół św. Anny był konsekrowany w 1990 roku.

Parafia obejmuje ulice: 15 Grudnia, 22 Lipca, Broniewskiego, Ciołkowskiego, Gałczyńskiego, Kosmonautów, Kownackiej, Krasińskiego, Kruczkowskiego, Literatów, Luksemburg, Makuszyńskiego, Morcinka, Niemcewicza, Ossolińskich, Partyzantów, Piaskowa, Planetarna, Poezji, Prozy, Przyszowska, Puławskiego, Rejtana, Rodzina,

Satyryków, Szenwalda, Szlak Kolejowy, Toszecka, Wazów, Zapolskiej, Zygmuntowska, Żeleńskiego (8 765 mieszkańców / wiernych: 8 500 co stanowi 97%).

Dzieci i młodzież spotykają się we wspólnocie maryjnej, ministrantów, *Promyków Maryi*, dziecięcej róży różańcowej, oazie i scholi. Dorośli mogą włączyć się do Stowarzyszenia Rodzin Katolickich, Rodzin Szentszackich, Żywego Różańca, Caritas, bardzo aktywnej grupy dekoracji kościoła czy chóru „Cantabile”. Parafia ma swoją ciągle aktualizowaną stronę internetową, bibliotekę, wydaje też tradycyjną gazetkę. Młodzież korzysta z ładnie urządzonej kawiarenki internetowej. W planie jest też utworzenie klubu Sportowego, klubu filmowego i klubu seniora. Być może zorganizowane zostaną także komputerowe szkolenia zawodowe.

Parafia św. Jerzego, ul. Radosna 2 (OR)

Kościół parafialny wybudowano w latach 1938-39, a konsekrowano w czerwcu 1939. Teren parafii wydzielono w całości z terytorium parafii Wniebowzięcia NMP. Pod koniec II wojny światowej, w lutym 1945 r., władze sowieckie utworzyły tu obóz zbiorczy, z którego wywieziono w głąb ZSRR kilka tysięcy Ślązaków, a na skraju lasu, za kościołem, zlokalizowano cmentarz, na którym grzebano zmarłych w obozie jeńców. Ostatnia restauracja kościoła parafialnego miała miejsce w 1962 roku. Na terenie parafii, w Czechowicach, znajdują się ruiny kościoła katolickiego z XIV w., zbudowanego przez hutników szkła z Czech (stąd nazwa Czechowice). Kościół ten uległ zniszczeniu w czasie wojen husyckich.

Parafia obejmuje w Łabędach ulice Batorego, Chatka Puchatka, Chrobrego, Fabryczna, Fiołkowa, Główna, Gojawczyńskiej, Gorkiego, Jagiełły, Jagodowa, Jaracza, Kanałowa, Kraszewskiego, Kwiatowa, Majakowskiego, Marksa, Metalowców, Narcyzów, Narutowicza, Olimpijska, Oświęcimska, Piękna, Plac Niepodległości, Radosna, Różana, Strzelców Bytomskich, Tuwima, Waryńskiego, Wieniawskiego, Wierzbowa, Wolności, Zakątek Leśny, oraz Czechowice i Czerwionkę (mieszkańców: 6 000 / wiernych: 5 200, co stanowi 87%).

W parafii są trzy propozycje grup dla młodzieży, różniące się duchowością i prowadzoną formacją. Oprócz tradycyjnych - Dzieci Maryi i ministrantów - istnieje grupa oazowa, Taize i młodzieży szentszackiej. Parafialna Caritas rozdaje codziennie około 40 bochenków chleba. Potrzebujący dostają w parafii bony na pieczywo, które mogą zrealizować w sklepach. Od trzynastu lat wychodzi gazetka parafialna "Razem na co dzień" podająca najważniejsze bieżące informacje, parafia posiada stronę internetową. Miejscowy probosz widzi potrzebę utworzenia grupy czy klubu dla osób starszych, gdzie seniorzy mieliby możliwość spotkania się, rozmowy, przeczytania gazety. Problemem jest brak salek parafialnych. W tej chwili grupy spotykają się na probostwie i w pomieszczeniach biblioteki parafialnej, na dole wieży kościelnej.

Kościół Ewangelicki Marcina Lutera, ul. Strzelców Bytomskich 9 (OR):

Jego budowę rozpoczęto w 1900 roku. Został poświęcony we wrześniu 1902. Po zakończeniu wojny kościół został odebrany ewangelikom, a wojsko radzieckie urządziło w nim kuźnię. Został im zwrócony w 1948 roku i po wykonaniu koniecznych remontów, po odprawieniu w nim w 1949 roku uroczystego nabożeństwa zaczął dalej służyć jako miejsce kultu. W 2002 roku odbywały się w nim uroczystości z okazji 100-lecia istnienia. W roku

2005 w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa odbyła się w nim wystawa poświęcona kościołowi ewangelickiemu w Polsce.

Cmentarze

W Łabędach znajdują się trzy cmentarze z czego 1 na terenie rewitalizowanym (ul. Wrzosowa). Jest on najmłodszym cmentarzem w dzielnicy Łabędy. Został utworzony przez w 1945 roku przy parafii św. Jerzego, kiedy uległ zniszczeniu most na kanale. Żmudne starania o oficjalne uznanie cmentarza i jego powiększenie zostały załatwione dopiero w 1960 roku. Na cmentarzu tym znajdują się groby byłych powstańców śląskich oraz wydzielona kwatera ludzi zasłużonych dla Łabęd. Odbywają się tu również pogrzeby wedle obrządku świeckiego.

3.7. Rekreacja - czas wolny

Odsetek 23% mieszkańców ŚOR Łabędy w przeprowadzonej ankiecie zgłosiło, iż mają jakieś propozycje spędzania czasu wolnego. W OR 68,75% ankietowanych podało, że mają takie miejsca. 15,15% ankietowanych z ŚOR, a 40,63% z OR ma możliwość korzystania w pobliżu swojego domu z boisk i obiektów sportowych, 21,21% ŚOR a 31,25% OR z skwerków i parków, 22,73% w ŚOR a 34,38% w OR z placów zabaw dla dzieci i młodzieży, jedynie 1,52% w ŚOR a 6,25% w OR ze świetlic i domów kultury. Wynika z tego, że mieszkańcy ŚOR postrzegają mniej możliwości wykorzystania swojego czasu wolnego.

Łabędy stanowią dobre miejsce do aktywnego wypoczynku. Położone blisko lasów, na skraju miasta, są dogodnym miejscem do wycieczek rowerowych oraz kolarstwa górskiego gdyż w Lesie Łabędzkim jest dużo wzniesień oraz lejów po bombardowaniu z II wojny światowej. W lesie można również znaleźć pod ziemią sporo pozostałości po wojnie, które mogą zainteresować kolekcjonerów. Spacerując jednak po tych terenach w dni wolne od pracy można zauważyć, że mieszkańcy osiedla w stosunkowo małym stopniu korzystają z dostępnych terenów zielonych. Najbardziej oblegane są znajdujące się w okolicy kąpieliska – Czechowice i Pławniowice.

Od lat czterdziestych XX w. działa w Łabędach klub ŁTS (Łabędzkie Towarzystwo Sportowe), który na samym początku tylko z klubu piłkarskiego rozrósł się do takich dyscyplin jak: koszykówka, piłka siatkowa, tenis ziemny. W filarach klubu swoje pasje poszerzają dzieci, młodzież, a także duża ilość osób starszych. Klub posiada swoją maskotkę - pluszowego łabędzia nazywanego przez kibiców "ślepy Endi".

Spółdzielnia Mieszkaniowa GJL na Osiedlu Literatów prowadzi klub „Iskierka”. Klub oferuje aerobik, rytmikę, plastykę, naukę śpiewu, naukę gry na gitarze i organach, naukę języków obcych, karate, musical i kurs tańca. Organizuje imprezy okolicznościowe.

Kiedyś w Łabędach były dwa kina i Dom Kultury. Dom Kultury, od dawna nieczynny, chyli się ku ruinie. W niektóre soboty w Domu Kultury organizowane do niedawna były czasem koncerty dla miłośników muzyki z gatunku rock, takiej jak punk rock czy metal. Grały też tam też kapele i zespoły z Gliwic. W pomieszczeniu jednego z kin mieści się sklep Biedronka.

Łabędy posiadają natomiast znane w Gliwicach miejsca licznych imprez takie jak karczma "Pod Strzechą" gdzie odbywają się dyskoteki i karaoke, karczma "Joker", w której spotyka się po pracy społeczeństwo Łabęd, pub "ERA", w którym można wraz z przyjaciółmi

oglądać zmagania naszych sportowców i niedawno otwarty, oryginalnie wystylizowany pub "Soprano".

W tej dzielnicy Gliwic znajdują się liczne solaria, salony fryzjerskie i kosmetyczne. Działa również siłownia prowadzona przez wyspecjalizowanych w tej dziedzinie ludzi oraz ściana wspinaczkowa.

Z racji niewielkiej odległości, mieszkańcy Łabęd korzystają również z oferty „Kąpieliska Leśnego” zlokalizowanego pomiędzy omawianą dzielnicą, a Os. Kopernika. Kąpielisko stanowi jeden z najważniejszych punktów na mapie miejsc rekreacji w Gliwicach. Baza kompleksu obejmuje: 3 pływalnie o różnej głębokości, brodziki, plac zabaw, boiska do siatkówki plażowej, zjeżdżalnie, boisko do koszykówki ulicznej (streetball) oraz zaplecze gastronomiczne. W zachodniej części Kąpieliska Leśnego od stycznia 2010 roku do dyspozycji mieszkańców oddano również krytą pływalnię OLIMPIJCZYK, o wymiarach olimpijskich (50 x 25 metrów).

II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu

1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju

Wraz z powołaniem nowego rządu po wyborach parlamentarnych w 2005 roku prace nad *Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013* zostały wstrzymane. Powołano Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, które przejęło m.in. całość prac związanych z programowaniem.

1 sierpnia 2006 roku Rada Ministrów przyjęła projekt Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia to dokument strategiczny przygotowywany przez kraje członkowskie UE w oparciu o Strategiczne Wytyczne. Określa on krajowe priorytety oraz obszary, na które będą przeznaczane środki unijne oraz krajowe w latach 2007 - 2013. Priorytety określone w NSRO korelują z Programem Działania Rządu „Solidarne Państwo” oraz opracowywaną równoległe Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015, która docelowo ma się stać dokumentem nadrzędnym wobec NSRO.

Prace nad NSRO i SRK prowadzone były pomimo braku formalnych podstaw prawnych w postaci rozporządzeń dotyczących polityki spójności UE na lata 2007 - 2013, które dopiero po przyjęciu budżetu Wspólnoty na lata 2007 - 2013 zostały formalnie zaakceptowane. Publikacja właściwych rozporządzeń miała miejsce w lipcu 2006 roku, a aktów wykonawczych – w grudniu 2006.

24 stycznia 2006r. Rada Ministrów zaakceptowała ostateczny projekt układu programów operacyjnych oraz priorytetów na lata 2007 – 2013. Przyjęty projekt zakłada przygotowanie 16 regionalnych programów operacyjnych, 5 krajowych programów operacyjnych oraz programów europejskiej współpracy terytorialnej. W projekcie przedstawiono również listę celów szczegółowych, jakie będą realizowane w ramach programów operacyjnych:

1. Utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego
2. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw
3. Wzrost zatrudnienia
4. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionów
5. Rozwój obszarów wiejskich.

W zakresie **rewitalizacji miast** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stawiają za cel przywrócenie ładu przestrzennego i ożywienie gospodarcze starej, zabytkowej zabudowy, humanizację osiedli z wielkiej płyty oraz działania restrukturyzacyjne na terenach przemysłowych i powojkowych, dających się stosunkowo szybko przystosować do nowych funkcji miejskich. Rewitalizacja (odnowa) obszarów miejskich, jako działanie techniczne połączona będzie z działaniami gospodarczymi i społecznymi prowadzonymi

w zniszczonych budynkach położonych na obszarach zagrożonych wykluczeniem społecznym. Szczególny nacisk położony ma być jednakże na rewitalizację obiektów o dużym znaczeniu kulturowym, zabytkowym i historycznym, noszących znamiona dziedzictwa narodowego.

Rada Ministrów w dniu 29 listopada 2006 ostatecznie przyjęła Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, które następnie przedłożone zostały do Komisji Europejskiej do konsultacji. NSRO to dokument określający jednocześnie priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007 – 2013.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia jest **tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej** opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju.

Jednym z celów szczegółowych NSRO jest wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, w ramach którego przewidziano wsparcie dla odnowy miast i zrównoważonego rozwoju terenów miejskich.

W dniu 29 listopada 2006 roku Rada Ministrów zatwierdziła również dokument *Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015*. Dokument ten jest nadrzędną - wobec innych strategii i programów - wieloletnią strategią rozwoju Polski. Jest to rządowa wizja gospodarczego i społecznego rozwoju kraju, poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. W dokumencie tym uwzględniono zasady zrównoważonego rozwoju, czyli równorzędne traktowanie trzech podstawowych filarów rozwojowych: gospodarczego, społecznego i środowiskowego (ekologicznego). Strategia Rozwoju Kraju będzie podstawą do przygotowania i korekty (zmian) Narodowej Strategii Spójności, programów operacyjnych oraz rządowych i samorządowych programów rozwoju.

Założenia określają następujące priorytety Strategii:

- wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej;
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
- budowa zintegrowanej wspólnoty, systemu bezpieczeństwa i zasad współpracy;
- rozwój obszarów wiejskich;
- rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej kraju.

Tematyka rewitalizacji wchodzi w zakres tego ostatniego priorytetu.

2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013

Wraz z powołaniem do działania Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przyjęto nową koncepcję programowania polityki regionalnej w Polsce w latach 2007-2013. W związku z zaprzestaniem prac nad Narodowym Planem Rozwoju 2007-13 i wprowadzaniem w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia zmianami oraz przesunięciami w harmonogramie prac nad końcową wersją NSRO, Zarząd Województwa

Śląskiego przyjął uchwałą nowy plan prac nad RPO. Prace te zakończono zatwierdzeniem RPO na poziomie regionu w dniu 21.12.2006. Po kilku turach negocjacji Regionalny Program Operacyjny został ostatecznie zatwierdzony przez Komisję Europejską z początkiem września 2007 roku, natomiast Zarząd Województwa Śląskiego przyjął go uchwałą z dnia 18 września 2007.

Projekty z zakresu rewitalizacji miast realizowane będą w ramach szóstego priorytetu działania 6.2 RPO. Celem działania jest wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanych obszarów zlokalizowanych na terenach miejskich. W ramach działania przewidziane jest wsparcie dla obszarów zdegradowanych, przede wszystkim: powstałych w wyniku przemian rynkowych terenów przemysłowych oraz niszczących i tracących atrakcyjność, centrów i dzielnic miast podlegających procesowi suburbanizacji. Główny nacisk położony jest na podnoszenie wartości substancji miejskiej i nadawanie jej funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych, co wynika z lokalizacji na terenie objętym programem rewitalizacji. Szczegółowe zestawienie projektów kwalifikujących się do wsparcia w ramach działania 6.2 RPO oraz procedura wyboru projektów do dofinansowania zostały opublikowane w *Podręczniku Wdrażania RPO Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*.

3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020

Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr II/37/6/2005 z dnia 4 lipca 2005 przyjął „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020”, dokument ten jest aktualizacją przyjętej wcześniej we wrześniu 2000 „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2015”. Układ tego dokumentu obejmuje trójstopniowy podział na priorytety strategiczne, cele oraz kierunki działań. Rewitalizacja jako działanie mieści się w szczególności w priorytetach: *Integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie oraz Ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni*. Uszczegółowienie ogólnych priorytetów strategicznych realizowane jest poprzez zdefiniowanie celów i kierunków działań. Rewitalizacja znajduje swoje odzwierciedlenie w następujących celach strategicznych:

1. Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego,
2. Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej,
3. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki,
4. Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni,

oraz działaniach (podano w kolejności numer celu / numer kierunku działania):

- 1 / 3 – zwiększanie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych (szczególnie w aspekcie pracy na rzecz środowisk zagrożonych i marginalizowanych),
- 1 / 8 – zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie dezorganizacji i patologii społecznej (funkcja społeczna rewitalizacji),
- 2 / 4 – rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej (ekologiczna funkcja rewitalizacji, rozwój zrównoważony),

- 3 / 1 – tworzenie warunków dla rozwoju małych i średnich firm (funkcja gospodarcza rewitalizacji),
- 4 / 2 – zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic (w szczególności w odniesieniu do obszarów miejskich),
- 4 / 3 – rewitalizacja terenów zdegradowanych (w rozumieniu *Strategii* w szczególności odnosi się to do terenów przemysłowych, pogórnich i powojennych).

4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022

Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022 została zatwierdzona i przyjęta do realizacji uchwałą Rady Miejskiej nr XII/368/2007 z dnia 22 listopada 2007r. W ramach tego dokumentu dokonano diagnozy i oceny konkurencyjności Gliwic oraz określono 5 priorytetów strategicznych miasta. Przeprowadzając analizę pozycji strategicznej miasta autorzy *Strategii* zwrócili uwagę na wpływ rewitalizacji na jakość przestrzeni miejskich, zarówno w aspekcie terenów mieszkalnych, jak i przemysłowych. Problematyka rewitalizacji znalazła swoje odzwierciedlenie również w sformułowaniu wizji miasta gdzie określono, iż Gliwice będą miastem *wyróżniającym się swoją estetyką, funkcjonalnością zagospodarowania, ładem, dobrze zorganizowanymi przestrzeniami publicznymi, wspierającym przedsiębiorczość i inicjatywy społeczne, gwarantującym dostęp do wysokiej jakości usług społecznych osobom zagrożonym marginalizacją, z zachowaniem zasad zrównoważonego i harmonijnego rozwoju.*

Realizacja przedsięwzięć wpisanych w Obszarowy Program Rewitalizacji przyczyni się do osiągnięcia celów strategicznych przypisanych odpowiednim priorytetom, a w szczególności celów:

- 1.4 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta przekładający się na tworzenie miejsc pracy i poprawę jakości życia.
- 2.1 Wysoki standard życia wyróżniający pozytywnie Gliwice w Aglomeracji Górnośląskiej, odpowiadający poziomowi występującego w miastach europejskich.
- 2.2 Miasto przyjazne dla mieszkańców o ograniczonych możliwościach samodzielnego rozwoju.
- 4.1 Wysoka atrakcyjność przestrzeni publicznych w mieście pod względem ład, estetyki oraz wachlarza i jakości dostępnych usług.
- 4.2 Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i intensyfikacja jej wykorzystania dzięki odpowiednio przygotowanej infrastrukturze technicznej.

Niniejszy program tworzy również podstawę do realizacji działania *7.10 Realizacja projektów wskazywanych w obszarowych programach rewitalizacji.*

Nawiązanie strategiczne programu rewitalizacji do *Strategii Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022* ma charakter kompleksowy i wielowymiarowy. Realizacja projektów umieszczonych w programie w sposób pośredni będzie miała pozytywny wpływ na realizację celów strategicznych Gliwic.

5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015

Dokumentem wyjściowym do przygotowania wersji roboczej Strategii był raport „*Monitoring problemów społecznych*” autorstwa dr Krzysztofa Czekaja z Uniwersytetu Śląskiego. Do omówienia problemów społecznych w obszarach rewitalizacji autorzy Programu Rewitalizacji posłużyli się również tym opracowaniem.

Monitoring dotyczył zjawisk takich jak: ubóstwo, bezdomność, bezrobocie, alkoholizm i narkomania, przestępczość, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Raport identyfikował miejsca zamieszkiwane w 2003r. przez osoby i środowiska w sytuacji problemowej i kryzysowej i był materiałem pomocniczym przy opracowywaniu (w I kw. 2005r.) *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich*, wyznaczającego obszary do rewitalizacji w mieście, m.in. jako obszary zagrożone wykluczeniem społecznym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015, ma na celu **zintegrowane** podejście do kwestii społecznych i gospodarczych. Dokument opracowany został przez zespół prof. Jana Stachowicza techniką polegającą na szeregowym identyfikowaniu konkretnych przedsięwzięć, począwszy od priorytetu, przez cel strategiczny i kierunek do działania.

Ostateczna wersja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015* została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej w dniu 26 lipca 2006 roku.

Wdrażanie programów rewitalizacji znalazło swoje odzwierciedlenie w ramach celu strategicznego C₉ i zostało ograniczone tylko do kwestii bezpieczeństwa publicznego. Należy jednakże podkreślić, iż program rewitalizacji i strategia rozwiązywania problemów społecznych mają charakter komplementarny. Pozostałe przedsięwzięcia zidentyfikowane w Strategii również mieszczą się w definicji rewitalizacji albowiem misją polityki społecznej Miasta Gliwice jest *Tworzenie społecznych, kulturowych i materialnych warunków dla podniesienia jakości życia mieszkańców i ograniczenia obszarów wykluczenia społecznego.*

III. Założenia programu rewitalizacji

1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru

Rewitalizacja obszarów miejskich jest procesem wymuszonym dynamiką zmian społeczno – gospodarczych, zachodzących w państwach o gospodarce rynkowej. Społecznie korzystnym procesom rozwoju towarzyszą zjawiska tzw. wykluczenia społecznego, a przynajmniej – marginalizacji pewnych grup. Przejawy tych zjawisk to: bezrobocie, problemy społeczne, niski poziom wykształcenia ludności oraz niskie dochody lub znaczny udział przychodów ze źródeł socjalnych. Zwykle opisywane procesy lokalizują się w pewnych dzielnicach, które z czasem zmieniają swój charakter, stając się ośrodkami kumulacji negatywnych zjawisk społecznych i braku bezpieczeństwa.

W celu zdefiniowania i wyznaczenia obszarów rewitalizacji w pierwszym kroku dokonano próby syntetycznej identyfikacji problemów, które mogą wpływać na marginalizację społeczno-gospodarczą całego miasta lub jego obszarów. Jednocześnie podjęto się zidentyfikowania procesów i instrumentów, które mogą mieć wpływ na powodzenie procesu rewitalizacji i szerzej rozwoju Miasta.

Kolejnym krokiem było określenie zakresu obszaru rewitalizacji. W tym celu przyjęto metodę, polegającą na zestawieniu graficznym obszarów lub osiedli, charakteryzujących się parametrami, odzwierciedlającymi najważniejsze determinanty sytuacji w Mieście. Analiza dyslokacji występowania zjawisk zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno – gospodarczą osiedli, lub ich części, była podstawą wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Przy ustalaniu zasięgu terytorialnego obszarów przyjęto następujące założenia szczegółowe:

- Zasięg terytorialny obszarów rewitalizacji wynika z analizy dyslokacji zjawisk według ulic. Analiza powierzchniowa – według dzielnic – miała charakter uzupełniający. Szczegółowy materiał analityczny, którym dysponuje Urząd Miejski pozwolił na precyzyjne definiowanie obszaru,
- Obszary rewitalizacji obejmują strefy przestrzenne zagrożone marginalizacją wraz z - będącymi w bezpośrednim sąsiedztwie – terenami o potencjale rozwojowym w kontekście rewitalizacji. Włączenie tych terenów pozwoli w przyszłości na wdrożenie projektów związanych z rozwojem infrastruktury społecznej i – szerzej – animacją potencjału lokalnego poszczególnych obszarów rewitalizacji.

Powyższa metodologia została szczegółowo przedstawiona w "Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Gliwicach na lata 2005 - 2006 i następne", który został przyjęty Uchwałą nr XXIX/781/2005 Rady Miejskiej w Gliwicach z dnia 23 marca 2005 roku i stanowił wytyczne do opracowania niniejszego programu. Dokument ten jest dostępny na stronie internetowej miasta Gliwice.

Obszar Rewitalizacji Łabędy zlokalizowany jest w północno-zachodniej części Miasta - dzielnicy Łabędy, głównie w jej wschodniej części. Wyznaczony on został w „Ramowym

Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich na lata 2005 – 2006 i następne” następującymi elementami zagospodarowania przestrzennego³:

Obszar Rewitalizacji Łabędy

Stacja PKP Gliwice Kuźnica – linia kolejowa do Kwiatowej – Kwiatowa – Strzelców Bytomskich – Pręcinka Leśna – Zakątek Leśny – Wrzosowa – Fiołkowa – ŁTS Łabędy – Partyzantów – Gałczyńskiego – R. Luksemburg – Kosmonautów – Ciołkowskiego – Piaskowa – Tęczowa – Przyszowska – Ossolińskich – Zygmuntowska – Kownackiej – Literatów – Rejtana – Makuszyńskiego – Zapolskiej - Boya-Żeleńskiego – tory kolejowe – śluza na Kanale Gliwickim – Portowa – Główna – Plac Niepodległości – Metalowców – Gojawicyńskiej – Wasilewskiej – Mechaników – Oświęcimska do Spokojnej – Stacja PKP Gliwice Kuźnica

Ścisły Obszar Rewitalizacji Łabędy

Główna – Pl. Niepodległości – Metalowców – Gojawicyńskiej – Wasilewskiej – Zawadzkiego – Pl. Niepodległości – Wierzbowa – linia kolejowa – Nałkowskiej – Strzelców Bytomskich – Główna

Granice obszarów poprowadzono **wzdłuż osi** dróg i ulic przyjmując zasadę, że działki przylegające do danej ulicy przynależą w całości do obszaru rewitalizacji.

1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR

Na podstawie danych przekazanych przez Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Gliwicach ilość mieszkańców zameldowanych **na pobyt stały** (wg stanu na 31.12.2008) na ulicach znajdujących się w granicach obszarów rewitalizacji przedstawiała się jak zaprezentowano to w tabelach 12 i 13.

---

³ kryteria wyboru OR, ŚOR wg RLPROM: *dekapitalizacja zabudowy i przestrzeni urbanistycznej, niszczenie obiektów o walorach kulturowych, niski poziom przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, pauperyzacja, zagrożenie przestępczością, lokalizacja projektów rewitalizacyjnych*

Tabela 12: Zestawienie mieszkańców ulic ŚOR – Łabędy (stan na 31.12.2008)

Nazwa ulicy	M	Ż
BOLESŁAWA CHROBREGO	24	20
GŁÓWNA	106	106
GOJAWICZYŃSKIEJ	152	152
METALOWCÓW	44	38
MIŁA	14	15
NAD KANAŁEM	2	2
NAŁKOWSKIEJ	46	44
PLAC NIEPODLEGŁOŚCI	3	2
STRZELCÓW BYTOMSKICH	414	454
WIERZBOWA	12	12
ZAWADZKIEGO	135	161
Łącznie	952	1006

W Ścisłym Obszarze Rewitalizacji zameldowanych na stałe było 1006 mężczyzn i 952 kobiety. Liczebność grupy osób nieletnich obojga płci na tym obszarze wynosi 150.

Tabela 13: Zestawienie mieszkańców ulic OR – Łabędy (31.12.2008r.)

Nazwa ulicy	M	Ż
15 GRUDNIA	116	140
22 LIPCA	349	416
BRONIEWSKIEGO	24	24
CHATKA PUCHATKA	26	19
CIOŁKOWSKIEGO	170	172
FABRYCZNA	11	10
FIOŁKOWA	106	96
GAŁCZYŃSKIEGO	121	131
GORKIEGO	62	73
JARACZA	43	53
KOSMONAUTÓW	439	472

KOWNACKIEJ	26	28
KRASIŃSKIEGO	37	49
KRASZEWSKIEGO	49	44
KRUCZKOWSKIEGO	27	32
KWIATOWA	18	18
LITERATÓW	264	270
LUKSEMBURG	273	300
MAJAKOWSKIEGO	74	73
MAKUSZYŃSKIEGO	28	36
MARKSA	86	85
MORCINKA	17	16
NARCYZÓW	22	23
NARUTOWICZA	63	55
NIEMCEWICZA	25	34
OLIMPIJSKA	110	119
OSSOLIŃSKICH	282	300
OŚWIĘCIMSKA	24	33
PARTYZANTÓW	85	98
PIASKOWA	203	222
PIĘKNA	22	31
PLANETARNA	110	107
POEZJI	123	128
PROZY	123	140
PRZYSZOWSKA	257	286
PUŁASKIEGO	21	16
RADOSNA	2	
REJTANA	110	107
RODZINNA	63	71
RÓŻANA	50	48
SATYRYKÓW	212	208
STEFANA BATOREGO	64	67
SZENWALDA	25	22
TUWIMA	152	174
WARYŃSKIEGO	93	110

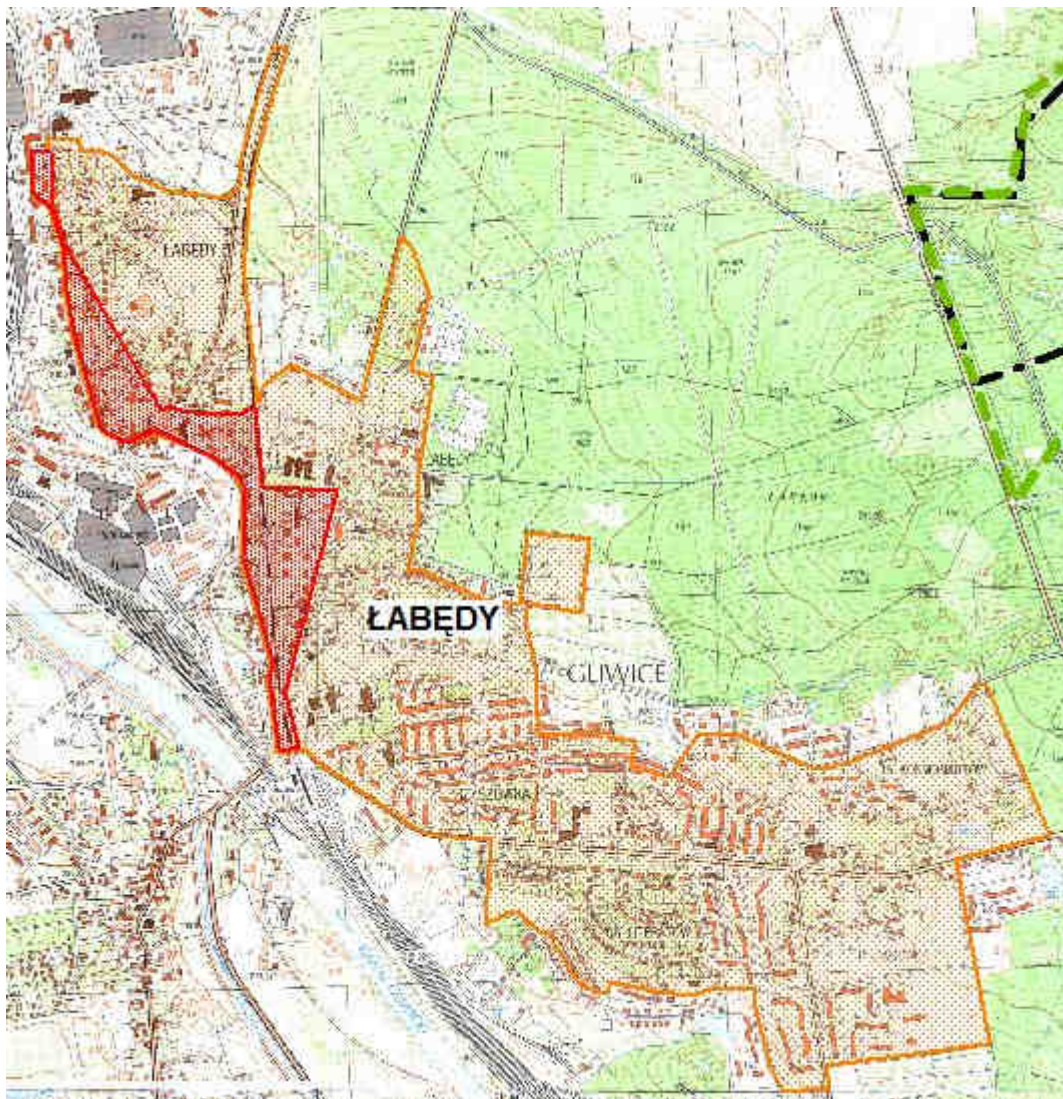
WAZÓW	29	32
WIENIAWSKIEGO	169	192
WŁADYSŁAWA JAGIEŁŁY	9	13
WOLNOŚCI	454	493
WRZOSOWA	18	31
ZAKĄTEK LEŚNY	40	39
ZAPOLSKIEJ	22	31
ZIELIŃSKIEGO	16	28
ZYGMUNTOWSKA	969	924
ŻELEŃSKIEGO-BOYA	17	18
Łącznie	6350	6757

Na pozostałych ulicach obszaru rewitalizacji zameldowanych jest 13107 osób, w tym 845 osób nieletnich obojga płci.

Łącznie na obszarze przewidzianym do rewitalizacji w dzielnicy Łabędy zameldowanych na pobyt stały jest **15065** osób (31.12.2008), co stanowi **8,0%** populacji miasta.

Tabela 14: Zestawienie powierzchni i populacji zamieszkującej OR i ŚOR Łabędy

Obszar	Powierzchnia w ha	Udział w pow. miasta %	Liczba M	Udział M OR w populacji miasta
OR Łabędy	226	1,7	13 107	6,96 %
ŚOR Łabędy	33	0,25%	1958	1,04 %
Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia OR (ha)	Ściste Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia ŚOR (ha)	Udział ŚOR w powierzchni OR
Łącznie Obszary Rewitalizacji miasta	1 746	Łącznie Ściste Obszary Rewitalizacji w mieście	524	30%
OR Łabędy	226	ŚOR Łabędy	33	14,6%

Rysunek 9: Obszary rewitalizowane Łabęd wg RLPRM

1.2. Rys historyczny

Na terenie Łabęd odnotowano znaleziska archeologiczne z okresu neolitu oraz ślady kultury łużyckiej z okresu halszackiego. Najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1286 roku. Nazwa pochodzi prawdopodobnie od siedliska łabędzi na bagnistych rozlewiskach rzeki Kłodnicy.

Do 1671 roku Łabędy znajdowały się w posiadaniu Colonnów z Toszka, następnie do 1945 roku baronów von Welczek (którzy już w 1638 roku nabyli Niepaszyce i Przyszówkę). Pod koniec XVIII w. Łabędy były ośrodkiem powstań chłopskich.

Na terenie Łabęd wybudowano w latach 1791-1822 odcinek Kanału Kłodnickiego o długości 46 km, szerokości 12 m i głębokości 1,6 m. Różnice poziomu wody pokonywano przy pomocy 18 śluz. Po kanale mogły pływać barki o wyporności 150 ton.

Prawdopodobnie już w XVII wieku przy miejscowym zamku działała kuźnia, unieruchomiona w XVIII wieku. W 1848 roku wrocławski kupiec Robert Caro założył Hutę „Hermiona”, przejętą w 1887 roku przez spółkę *Eisenindustrie*, a następnie przez Związek Górnośląskich Walcowni - obecnie Huta Łabędy. W 1870 roku przy Hucie powstała

walcownia blach, wydzielona w osobny zakład w 1902 roku (przejęty przez koncern *Vereinigte Deutsche Nickelwerke*) – późniejsza Walcownia Metali „Łabędy”.

W roku 1900 założono Związek Pszczelarzy, jedyny w owym czasie na Śląsku, będący ośrodkiem krzewienia kultury. W czasie powstań śląskich Łabędy stanowiły ważny ośrodek powstańczy. W budynku obecnej szkoły podstawowej w Starych Łabędach mieścił się Polski Komisariat Plebiscytowy. W roku 1923 Łabędy zostały włączone do Rzeszy Niemieckiej.

W 1938 roku uruchomiono Kanał Gliwicki, budowany w latach 1935-1940, łączący porty w Koźlu i Gliwicach - który zastąpił przestarzały Kanał Kłodnicki. Kanał kończy się wybudowanym równocześnie portem gliwickim.

W 1939 roku rozpoczęto budowę zakładu zbrojeniowego *Presswerk Laband* - prasowni dla potrzeb niemieckiej armii, stanowiącego część składową *Hermann Goering Werke*. Po wojnie w 1951 roku w oparciu o ten zakład utworzono Zakłady Mechaniczne „Łabędy”.

Podczas wojny na terenie Łabęd istniało około 10 obozów jeńców radzieckich, a zaraz po wyzwoleniu (wojska radzieckie weszły tu 23 stycznia 1945 r.) NKWD zlokalizowało w Łabędach obóz przejściowy dla ludności miejscowej. Obóz mieścił się na terenie tzw. Dużego Osiedla *Grosse Siedlung*, tj. w obrębie dzisiejszych ulic: Wolności, Partyzantów, Wieniawskiego i Marksa. 12 lutego 1945r mężczyźni w wieku 17 do 50 lat musieli stawić się tutaj do pracy przymusowej. Skoszarowani po kilkunastu w jednym pokoju na terenie Osiedla wyruszali codziennie z obozu do pracy polegającej na demontażu urządzeń w okolicznych zakładach przemysłowych oraz budowie torów kolejowych o szerokim rozstawie. Od początku marca zaczęła się ewakuacja lokalnej ludności (także z Opolszczyzny) w głąb ZSRR. Obóz, przez który przeszło kilka tysięcy osób zlikwidowano w połowie 1946r.

Po wojnie przystąpiono do porządkowania gospodarki i administracji. Uruchomione zostały łabędzkie przedsiębiorstwa – Walcownia Metali i Huta.

W parku pomiędzy Kłodnicą a Kanałem Gliwickim znajduje się pomnik ku czci bojowników o polskość Śląska, obok głąz narzutowy o obwodzie 3,80 m - pomnik przyrody.

2. Sondaż społeczny

Na zlecenie Agencji Rozwoju Lokalnego, we wrześniu 2005r. na obszarach rewitalizowanych został przeprowadzony sondaż społeczny, jako element **konsultacji społecznych** procesu rewitalizacji.

Badanie zostało zrealizowane na reprezentatywnej, kwotowo-losowej próbie 621 dorosłych mieszkańców Gliwic, przy czym:

- na Ścisłym Obszarze Rewitalizacji dzielnicy Łabędy liczba ankiet wyniosła 66 szt.
- na Obszarze Rewitalizacji Łabędy poddano ankietowaniu 32 osoby.

Analiza wyników sondażu przedstawia lokalne uwarunkowania do prowadzenia procesów rewitalizacyjnych (nasilenie stanu kryzysu) oraz postawy mieszkańców – potencjalnych partnerów procesu odnowy w poszczególnych obszarach. Zawiera także charakterystykę próby badawczej wg kryteriów społeczno-demograficznych.

2.3. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych

Ocena warunków zamieszkania w dz. Łabędy (elewacje, dach, piwnice, podwórka, parkingi) była niska (niezadowolająca) **niższa niż 3** (w skali 0 – 5), za wyjątkiem stanu samego mieszkania (3,22 – 3,81) i oświetlenia klatki schodowej (3,53). Najślabiej oceniono **stan ulic i chodników** w pobliżu miejsca zamieszkania (2,38 – 2,52) na ŚOR i 2,88 – 2,32 na OR.

Wśród największych braków w wyposażeniu mieszkań respondenci wskazali niedostarczanie ciepłej wody użytkowej (7,58 – 37,5%) i brak sieci grzewczej CO (54,5 – 62,5%), chociaż tylko 6% - 9% respondentów wskazało na dolegliwości w tej mierze (cwu, CO).

Głównym postrzeganym brakiem w mieszkaniach okazał się „mały metraż” – 9,38% deklaracji, a w dzielnicy - niska dostępność placówek usługowych (2,97 – 3,09). Jednocześnie tylko połowa mieszkańców OR i 36,4% ankietowanych z ŚOR widzi realną potrzebę otwarcia nowej placówki handlowej lub usługowej.

Poważnymi i nierozwiązanymi problemami wskazanymi przez mieszkańców ŚOR Łabędy są:

- duże natężenie ruchu samochodowego (62,12%)
- hałas i zanieczyszczenie powietrza (po 57,58%)
- niska jakość wody pitnej (45,5%)
- dzikie wysypiska odpadów (18,18%)

a dla mieszkańców OR Łabędy (osiedla):

- niska jakość wody pitnej (40,6%)
- hałas i zanieczyszczenie powietrza (po 21,8%)
- brak zieleni osiedlowej (18,75%).

Spośród miejsc spędzania wolnego czasu najmniej dostępne są świetlice i domy kultury (1,5 – 6,2%), a najbardziej dostępne są boiska i obiekty sportowe na OR Łabędy (40,6%).

24% mieszkańców ŚOR Łabędy i 63% mieszkańców z własnej inicjatywy zaproponowało stworzenie miejsc opieki nad dziećmi i ludźmi starszymi.

W odpowiedzi na pytanie otwarte: „Czy ma Pan(i) jakieś propozycje dot. miejsc opieki nad dziećmi oraz ludźmi starszymi”, aż 18,7% mieszkańców OR wskazało na potrzebę Domu Kultury, a po 12,5 % uzyskały: świetlica osiedlowa i dom spokojnej starości. Najistotniejszym tego rodzaju obiektem dla mieszkańców ŚOR Łabędy okazały się place zabaw dla dzieci.

W obszarze tematycznym ruchu pieszych i pojazdów mieszkańcy najczęściej sugerowali:

- remont chodników (68,7 – 81,8%)
- remont ulic (71,8% - 75,7%)
- ścieżki rowerowe (66,7 – 46,8%)
- parkingi (36,3 – 65,6%).

Potrzebę nowych przejść dla pieszych sugerowano na ulicach: Zygmuntowskiej (12%), Przyszowskiej (9,4%) i Głównej (6,2%).

Najpoważniejszymi problemami społecznymi w dzielnicy, wskazanymi przez mieszkańców okazały się (odpowiednio OR – ŚOR):

- bezrobocie (90,9 – 75%)
- alkoholizm (62%)
- chuligańskie wybryki (25,7 – 43,7%)

- przestępczość (> 40%)
- zaniedbane dzieci (42,4%) i żebranie (39,4%).

przy czym 26% mieszkańców ŚOR i 12,5% z OR przyznaje się do tego, że problemy bezrobocia oraz odpowiednio 15 % i 18,7%, że zjawisko przestępczości, dotknęły bezpośrednio ich rodzinę.

Aż 40,9% mieszkańców ŚOR miało kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy a 16,7% z instytucjami pomocy społecznej. Największy odsetek mieszkańców OR Łabędy (18,7%) korzystał z pomocy społecznej, a tylko 12,5% mieszkańców miało kontakt z PUP.

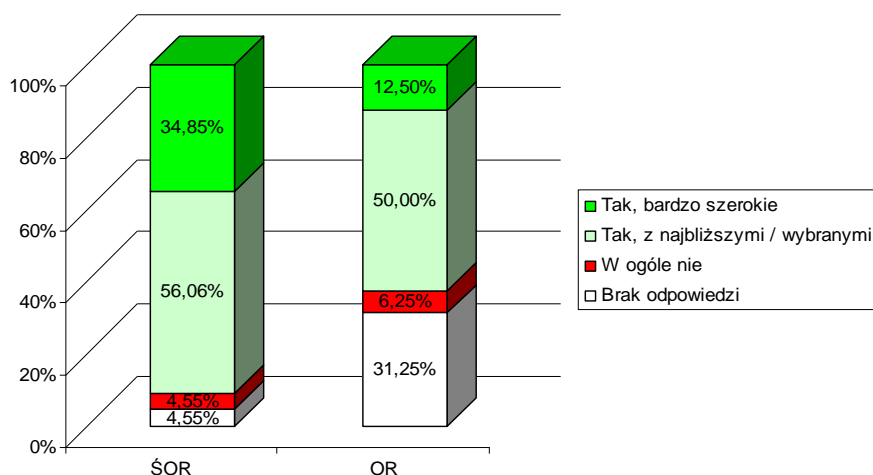
Niski odsetek (1,5 – 3,1%) ankietowanych mieszkańców kontaktował się z instytucjami promującymi przedsiębiorczość.

Największymi problemami rodzin w ŚOR Łabędy są kłopoty finansowe (18%) a w OR Łabędy – brak pracy (12,5%). Odpowiednio największymi potrzebami są w ŚOR – większe dochody (12%) a w OR – praca (15,6%). W tym przypadku istnieje bezpośrednia relacja pomiędzy potrzebą podjęcia pracy oraz problemem bezrobocia i niskich dochodów.

Deklaracje potrzeb rodziny związanych z remontem mieszkania, budynku i podwórka sięgają w ŚOR tylko 3% badanych (zero deklaracji w OR).

O integracji środowiska świadczą odpowiedzi na pytanie:

Czy utrzymuje Pan(i) kontakty z sąsiadami?

Rysunek 10: Kontakty z sąsiadami

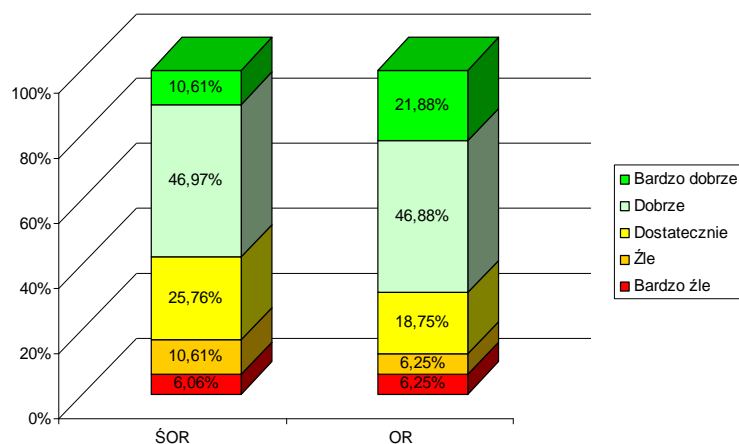
Aż 91% mieszkańców ŚOR i 63% mieszkańców OR utrzymuje bliskie lub bardzo szerokie kontakty z sąsiadami, co jest czynnikiem sprzyjającym rewitalizacji.

Na pytanie otwarte: *Jakie są największe problemy w Pana(i) dzielnicy?* 30% mieszkańców ŚOR wskazało bezrobocie, a 15,6% mieszkańców OR – zły stan dróg.

Odczuwalny dla mieszkańców ŚOR jest również brak placów zabaw (9%) i fatalny stan dróg (7,5%).

Zadowolenie z zamieszkiwania w dzielnicy (ocenione dobrze i bardzo dobrze) deklaruje ponad połowa mieszkańców: 57% w ŚOR i 69% w OR.

Tylko 12,5% mieszkańców na OR i 18,6% na ŚOR wyraża z tego faktu niezadowolenie.

Rysunek 11: Zadowolenie z mieszkania w dzielnicy

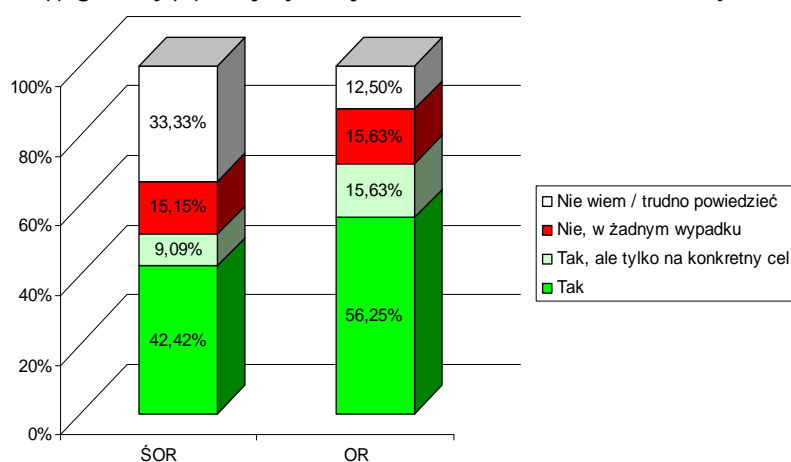
Mieszkańcy zapytani o działania na rzecz rozwiązania problemów dzielnicy zaproponowali: na ŚOR – utworzenie miejsc pracy (10,6%) oraz remonty budynków (9%), na OR – remonty ulic i budynków (po 15,6%) oraz chodników (12,5%).

Respondenci wskazywali także na potrzebę zlikwidowania chuligaństwa, organizacji częstszych patroli policji oraz utrzymanie czystości i więcej zieleni.

Spośród zaproponowanych działań sprzyjających rozwiązaniu problemów dzielnicy respondenci wybierali najczęściej: mieszkańcy ŚOR Łabędy – szkolenia aktywizujące dla bezrobotnych (83%), punkt poradnictwa i doradztwa zawodowego (73%) i szkolenia edukacyjno-wychowawcze dla młodzieży (73%), natomiast mieszkańcy OR Łabędy – szkolenia aktywizujące dla bezrobotnych (72%), punkt poradnictwa i doradztwa zawodowego (72%) oraz kosze na skwerach na psie nieczystości (72%).

Gotowość włączenia się w działania na rzecz rozwoju dzielnicy ilustruje odpowiedź na pytanie ankietowe:

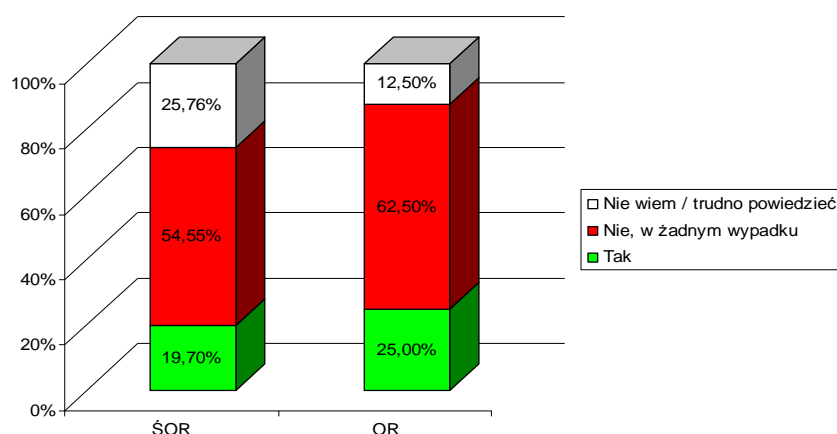
Czy był(a)by Pan(i) gotowy(a) włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy?

Rysunek 12: Zaangażowanie na rzecz dzielnicy

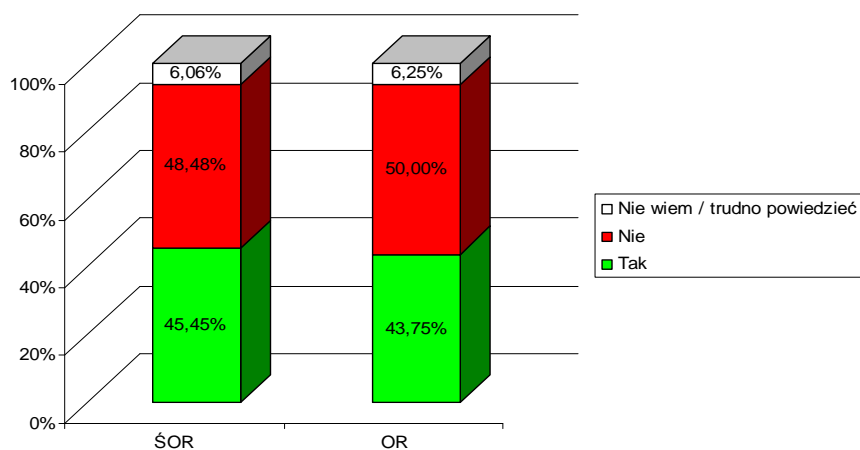
52% mieszkańców ŚOR Łabędy i 72% mieszkańców OR Łabędy jest gotowa włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy, co powinno zostać wykorzystane w procesach rewitalizacji. Mieszkańcy OR (9%) deklarują jako konkretny jako cel współdziałania przedsięwzięcia na rzecz osób starszych, zaś na ŚOR celem takim są projekty adresowane do dzieci i młodzieży (4,5%).

Zaangażowanie finansowe w proces rewitalizacji mierzone było odsetkiem odpowiedzi wyrażających zgodę na podwyżkę czynszu z przeznaczeniem na remont budynku. Wariant taki wyklucza 55% pytaných mieszkańców ŚOR i 63% mieszkańców OR.

Rysunek 13: Zaangażowanie finansowe

Gotowość zmiany miejsca zamieszkania obrazuje poniższy wykres, jako analiza odpowiedzi na pytanie:

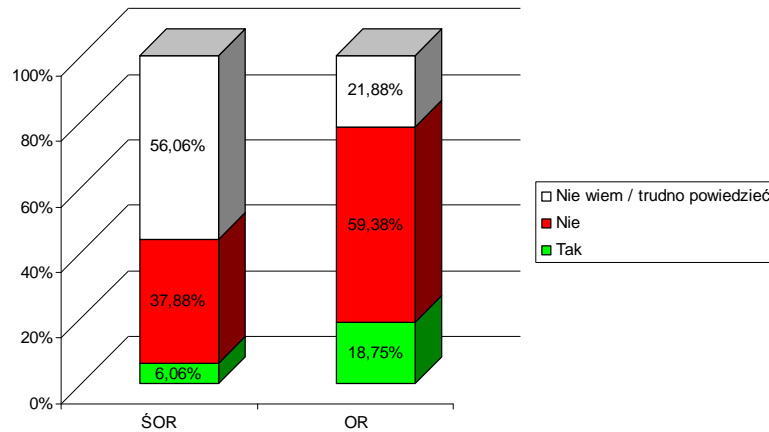

Rysunek 14: Skłonność do zmiany miejsca zamieszkania

Większość mieszkańców Łabęd nie jest skłonna zmienić miejsca zamieszkania. Najczęściej wymienianym powodem ewentualnego opuszczenia ŚOR jest „ładniejsza okolica”(16%), a OR – „lepsze mieszkanie” (9%).

Przeważająca liczba ankietowanych nie zna inicjatyw ani osób działających na rzecz poprawy warunków w dzielnicy: w ŚOR aż 94%, w OR 72%; na OR wymieniono Spółdzielnię Mieszkaniową (9%) i Radę Osiedlową (6%), na ŚOR – „Caritas”, radną K. Sowę (po 1,5%).

Na pytanie o skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy, uzyskano deklarację tylko 6% mieszkańców na ŚOR i 19% na OR.

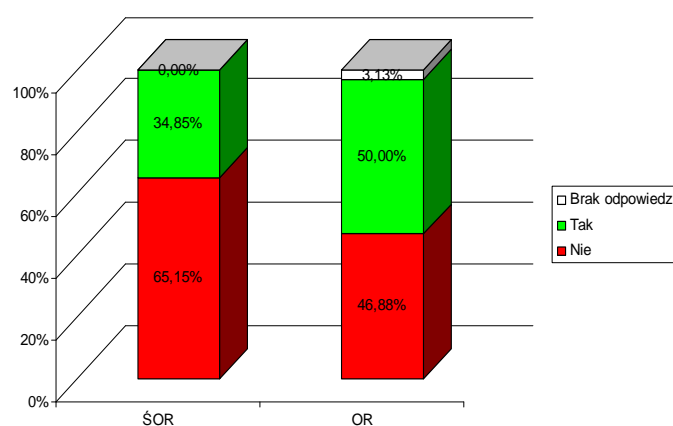

Rysunek 15: Skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych

Osoby skłonne do podjęcia działalności gospodarczej na terenie dzielnicy oczekiwałyby wsparcia w postaci: ŚOR – doradztwa gospodarczego (2%), a OR – finansów (13%) oraz lokalu (6%).

Zaniechanie aktywności tłumaczone jest wiekiem (19%), brakiem czasu (11%) i kłopotami zdrowotnymi (3%), ale także brakiem funduszy i złymi doświadczeniami z przeszłości.

Ok. 35% mieszkańców ŚOR Łabędy i 50% mieszkańców OR Łabędy jest zainteresowanych kontaktem z Agencją Rozwoju Lokalnego w Gliwicach, dotyczącym możliwości wsparcia swoich inicjatyw.

Rysunek 16: Chęć nawiązania współpracy z ARL

Te deklaracje ankietowanych mieszkańców są bardzo obiecujące dla przyszłego Operatora procesu rewitalizacji.

2.4. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi

Z inicjatywy Operatora, we współpracy z Radą Osiedlową Łabędy w dniu 15 listopada 2005r. zorganizowane zostało spotkanie robocze – tzw. warsztaty z potencjalnymi partnerami Samorządu Miasta do wdrażania projektów rewitalizacyjnych.

2.4.1. Uczestnicy warsztatów

Zaproszeni uczestnicy spotkania reprezentowali wszystkie liczące się lokalnie środowiska społeczne:

- Rada Osiedlowa oraz radni Rady Miejskiej,
- organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie AA, Stowarzyszenie „SZANSA”, Towarzystwo Niemców Województwa Śląskiego, *Habitat for Humanisty*,
- szkoły: SP 32 SP 38, G19, ZSO nr 2,
- jednostki miejskie: Miejski Zarząd Usług Komunalnych, Młodzieżowy Dom Kultury, Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Ratownictwa Gliwice,
- Centrum Zapobiegania i Leczenia Uzależnień,
- IV Komisariat Policji,

gospodarcze:

- zakłady i podmioty gospodarcze – „BUMAR”, Huta Łabędy, STANSTAL, „Glorioza”, Górnośląska Agencja Turystyczna S.A., Agencja Rozwoju Lokalnego,
- Zarządcy: ZBM II TBS (ROM 10), PRIED sp. z o.o., Spółdzielnie Mieszkaniowe, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej,

administracyjne

- Miejski Konserwator Zabytków,
- Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji UM Gliwice: Biuro Rozwoju Miasta, Wydziały: Edukacji, Środowiska, Gospodarki Nieruchomościami, Zdrowia i Spraw Społecznych oraz Wydział Przedsięwzięć Gospodarczych i Usług Komunalnych.

Ogółem liczba uczestników warsztatów (potwierdzona listami obecności) wyniosła **49** osób.

2.4.2. Cel i program warsztatów

Cele spotkania obejmowały:

- Dyskusję nad atutami i barierami rozwoju dzielnicy
- Wygenerowanie pomysłów na dobre projekty
- Ustalenie sposobu współpracy z Operatorem Rewitalizacji.

Dyskusja uczestników spotkania doprowadziła do oceny atutów i barier rozwojowych Łabęd, zestawionej wg metody ABC⁴ oraz wygenerowania pomysłów na projekty infrastrukturalno-gospodarcze oraz społeczne do wdrożenia przy udziale funduszy unijnych w okresie 2007 – 2013 oraz innych zewnętrznych źródeł finansowania.

---

⁴ Metoda analizy strategicznych uwarunkowań rozwojowych zarekomendowana przez W. Kłosowskiego i J.Wardę w „*Wyspach szans*” wyd. Bielsko-Biała 2001r.

2.4.3. Wyniki spotkania

Wyniki dyskusji grupy przeprowadzającej analizę **aspektów społecznych** istotnych z punktu widzenia dzielnicy, były następujące.

Zidentyfikowano następujące niekorzystne zjawiska:

- marginalizacja społeczeństwa,
- bierność społeczna,
- włączająca się młodzież, która nie ma co ze sobą zrobić, chuligaństwo,
- podział mieszkańców dzielnicy na części, które się nie integrują,
- roszczeniowe nastawienie.

Zdiagnozowano jako problemy społeczne dzielnicy:

- negatywne, destrukcyjne, nieefektywne WZORCE DZIEDZICZONE SPOŁECZNIE,
- brak PROBLEMU lub IDEI czy POMYSŁU jaka mogła by zintegrować i zmobilizować do wspólnego działania, stać się motorem zmian,
- brak poczucia odpowiedzialności za tereny i miejsca, których ludzie nie czują się właścicielami,

Określono potrzebę:

- stworzenie warunków, w jakich mogłaby się rozwinąć indywidualna tożsamość mieszkańców dzielnicy,
- znalezienie czegoś szczególnego, sztandarowego dla dzielnicy,
- wyłonienia się liderów lokalnych,
- strategii zachowań alternatywnych dla młodzieży,

Określono możliwości:

- wykorzystanie atrakcji, jaką jest Kanał Gliwicki – unikat na skalę regionalną,
- udostępnienie terenów wokół szkół, pomieszczenia w szkołach,
- rozszerzenie działalności klubów sportowych
- Gliwicka Szkoła Liderów Młodzieżowych - 20 przygotowanych do pracy z młodzieżą osób,
- Stowarzyszenie „Szansa” – wsparcie działań w zakresie kultury,
- działalność stadniny koni,
- wykorzystanie pobliskiej infrastruktury: korty tenisowe, tereny zielone,
- rewitalizacja ośrodka rekreacji „Szuwarek”

Zaproponowano rozwiązania:

- zmiana postaw społecznych poprzez **pracę z młodzieżą** – strategia zachowań alternatywnych, kultury sztandarowe, warunki do rozwoju indywidualnej tożsamości, program działań korekcyjnych, praca liderów ,

- utworzenie **klubu młodzieżowego** – obiekt niekonwencjonalny, mający swój styl (np. barka na kanale, stara hala poprodukcyjna, wieża ciśnień), miejsce gdzie młodzież mogłaby w konstruktywny sposób realizować swoje pomysły i wydatkować energię (proponowane nazwy: Centrum Realizacji Niecodziennych, Centrum Kultury Niekonwencjonalnej, Centrum Działań Alternatywnych),
- utworzenie radia młodzieżowego,
- utworzenie dziennego domu opieki społecznej w budynku po szkole specjalnej (miejsce spotkań osób starszych),
- rozwój rekreacyjnych funkcji dzielnicy,
- ścieżka edukacyjna wokół Kanału Gliwickiego, przy niej różne stacje dotyczące historii, kultury i dorobku regionu,
- regaty na Kanale Gliwickim, rejsy statkiem wycieczkowym,
- poligon dla miłośników militariów, parada czołgów, przejażdżki czołgiem, malowanie czołgu,
- utworzenie skansenu,
- rozwój infrastruktury sportowej: ścieżka zdrowia, ściany wspinaczkowe, ścieżki rowerowe – rozbudowa i usprawnienie układu (mniej przejazdów przez jezdnie)

Proponowane działania:

- przeprowadzić diagnozę i analizę potrzeb środowiska młodzieżowego
- zorganizować debatę na temat klubu młodzieżowego (Młodzieżowa Rada Miasta, Rady Rodziców ze szkół, „Familia”, stowarzyszenia)
- zorganizować kolejne spotkanie poświęcone planowaniu konkretnych działań, ukonstytuowaniu się zespołu zadaniowego i wyłonieniu lidera projektu.

W trakcie dyskusji przeprowadzono sesję heurystyczną, której celem było wygenerowanie jak największej ilości pomysłów na projekty możliwe do realizacji w OR Łabędy i potrzebne z punktu widzenia społeczności lokalnej.

Poniżej zestawiono wyniki sesji według dziedzin i obszarów tematycznych.

INFRASTRUKTURA

1. *Dzielnicowy Dom Kultury – miejsce integracji społecznej i kulturalnej w dzielnicy.*
2. *Renowacja terenów zieleni z adaptacją na place zabaw dla dzieci, skwery i obiekty sportowo-rekreacyjne.*
3. *Kompleksowa modernizacja oświetlenia ulic i dróg (projekt modelowy w Wydziale PU)*
4. *Adaptacja obiektów szkolnych (dawniej wojskowych) przy ul. Strzelców Bytomskich 27 – 37, na bazę dla Miejskiego Zarządu Usług Komunalnych.*
5. *Termorenowacja elewacji domów mieszkalnych wraz z utylizacją acekolu.*
6. *Wykorzystanie niezabudowanych nieruchomości na realizację „plomb” mieszkaniowych (budownictwo na wynajem np. TBS) wraz z częścią usługową.*

GOSPODARKA

1. *Żegluga turystyczna po Kanale Gliwickim (Łabędy – Pławniowice) obsługiwana przez GAT oraz rozwój małych i średnich firm związanych z obsługą turystów.*
2. *Budowa i adaptacja lokali na działalność gospodarczą mśp (usługi i nieuciążliwa działalność wytwórcza)*
3. *Rozwój sieci usług dla osób starszych oraz dzieci przez mikro- i mśp na osiedlach*

IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Łabędy

Źródła finansowania wymienionych działań w Obszarze Rewitalizacji nie ograniczają się wyłącznie do instrumentów wymienionych w VI priorytecie Regionalnego Programu Operacyjnego. Ujęcie rewitalizacji w szerszym kontekście, niż została ona określona w RPO przyczyni się do skuteczniejszej poprawy warunków życia w dzielnicy. W oparciu o Program Rewitalizacji, będący strategicznym dokumentem Samorządu Miasta, możliwe, a nawet pożądane jest aplikowanie o środki finansowe z innych źródeł.

Plan finansowy działań skonstruowany został w oparciu o szersze wytyczne, niż te wynikające z zapisów VI priorytetu RPO. Ograniczenie programu i wyselekcjonowanie wyłącznie tych projektów, które spełniają kryteria kwalifikowalności VI priorytetu RPO pozbawiłoby go sensu, ponieważ w ramach innych programów operacyjnych i osi priorytetowych możliwe jest uzyskanie dofinansowania. Plan finansowy ma charakter indykatywny, gdzie dla dofinansowania UE określono maksymalny możliwy poziom, natomiast w przypadku wkładu własnego beneficjenta, wskazano jego minimalną niezbędną wielkość.

1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej

Cel strategiczny Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich dotyczący sfery przestrzenno-gospodarczej brzmi, jak następuje:

Cel 1 – Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych

Projekty zgłoszone do Obszarowego Programu Rewitalizacji Łabędy – od beneficjentów zewnętrznych i służb miejskich, wpisują się w ten cel strategiczny oraz następujące cele operacyjne:

Cel 1.1 – Zwiększenie kapitału urbanistycznego OR, zadania:

- Modernizacja skweru przy ul. Narutowicza
- Cmentarz ul. Wrzosowa – ogrodzenie i oświetlenie cmentarza komunalnego
- Ścieżki rowerowe (Zakątek Leśny, Las Łabędzki – Piaskowa)

Cel 1.2 Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów:

- Zagospodarowanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem - budowa małych ogrodów jordanowskich na osiedlu SM GJL
- Przebudowa elewacji i fasady oraz remont Osiedlowego Klubu "Iskierka" ul. Zygmuntowska 36b, prowadzącego działalność szkoleniowo-kulturalną na rzecz środowiska,
- Termoizolacja i remont fasady oraz przebudowa infrastruktury budynku IV Komisariatu MKP ul. Strzelców Bytomskich 22
- Termomodernizacja oraz modernizacja budynków oświatowych:
  - Przedszkola Miejskiego nr 34 ul. Chatka Puchatka 9

- Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 2 ul. Partyzantów 25
- Szkoła Podstawowa nr 32 ul. Wrzosowa
- Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul.:
  - Kosmonautów 41a, 43
  - Kosmonautów 41, 45
  - Kosmonautów 58 a, b, c
  - Kosmonautów 52
  - Olimpijskiej 1, 1a, 2, 2a, 3, 3a, 4, 4a, 5-5a, 6-6a
  - Kosmonautów 50A

Cel 1.3 Rozwój infrastruktury społecznej kulturalnej i turystycznej:

- Budowa boiska do gier zespołowych o sztucznej nawierzchni, ŁTS ul. Fiołkowa 26
- Modernizacja boisk sportowych przy SP nr 32 ul. Wrzosowa
- Przebudowa boisk sportowych Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii ul. Fiołkowa 24,
- Budowa Centrum Kulturalno-Sportowego Gliwice-Łabędy przy ulicy Jaracza/Oświęcimskiej
- Utworzenie domu historii Łabędy przy ul. Gojawiczyńskiej 9A,
- Centrum Sportowo-Kulturalne w Gliwicach Łabędach „Łabędź” przy ulicy Partyzantów 25.

Cel 1.5 Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych:

- Remont ul. Głównej wraz z chodnikami i organizacją ruchu
- Remont ul. Przyszowskiej od ul. Wolności do ul. Toszeckiej (ścieżka rowerowa, zatoki autobusowe)
- Oświetlenie ul. Przyszowskiej
- Modernizacja układu komunikacyjnego wewnątrz i około osiedlowego (SM GJL) w powiązaniu z drogami gminnymi i powiatowymi

Cel 1.6 Rozwój infrastruktury technicznej:

- Likwidacja szamb, podłączenie budynków do kanalizacji sanitarnej; ul.: Strzelców Bytomskich 22, 30; Przyszowska 9, 15, 25, 39, 39a; Różana 1, 2, 3, 3a, 12; Fiołkowa 31, Narutowicza 3a, 9, 17; Narcyzów 11; Zielińskiego 5.

Wśród ww. projektów nie jest samodzielnie reprezentowany Cel 1.4 *Likwidacja uciążliwości środowiskowych* (opisanych w pkt.II 1.4 na str.19), co związane jest m.in. z:

- brakiem planów inwestycyjnych PEC dot. rozbudowy sieci systemu ciepłowniczego w tej dzielnicy, spowodowanym sytuacją finansową mieszkańców (konieczne do poniesienia wydatki inwestycyjne na przyłącze i instalację CO i termorenowację budynku przez odbiorcę oraz zwiększone koszty eksploatacyjne są przeszkodą w ograniczaniu niskiej emisji),
- sąsiedztwem zabudowy mieszkaniowej i przemysłowej w ŚOR

- nierozwiązanym do końca problemem wyprowadzenia transportu ciężkiego z zabudowy mieszkaniowej (dojazd do Huty i nowopowstałych spółek)
- nieuregulowanym stanem własnościowym nieruchomości i urządzeń infrastruktury podziemnej
- niskim stanem świadomości ekologicznej mieszkańców (dzikie wysypiska, degradacja zieleni).

2. Działania gospodarcze

Strategiczny Cel 2 – Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego

Realizowany będzie przez działania wpisujące się w następujące cele operacyjne:

Cel 2.1 Wzrost udziału sektorów gospodarki opartej na wiedzy oraz sektora usług w rynku pracy

- Adaptacja obiektów po ZST na bazę MZUK z zapleczem socjalnym dla utrzymania zieleni miejskiej
- Rozbudowa pawilonu Kwaciarni *GLORIOZA*
- Obsługa ruchu turystycznego po Kanale Gliwickim i na jego obrzeżach

Cel 2.2 Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych

- Modernizacja lokalu usługowego wraz z renowacją budynku (ul. Metalowców 6)
- Budowa nowych lokali użytkowych wraz z parkingami i zagospodarowaniem terenu (przy ul. Zygmuntowskiej i Strzelców Bytomskich)
- Termorenowacja budynków mieszkalnych

Cel 2.3 *Tworzenie warunków dla różnorodności branżowej zakładów i rozwoju branż zanikających* wiąże się z ww. celem 2.2 jako tworzenie bazy lokalowej pod różnorodną działalność usługową, podnoszącą standard życia i obsługi mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Wynajem pomieszczeń powinien być jednak realizowany przy uwzględnieniu priorytetów dla lokowania branż zanikających (zakłady rzemieślnicze, punkty usługowe dla ludności).

Cel 2.4 *Podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych pracowników* oraz Cel 2.6 *Rozwój usług obsługi biznesu* jest realizowany w Gliwicach centralnie, nie obszarowo (w dzielnicach) dzięki działalności jednej z większych uczelni technicznych – Politechniki Śląskiej oraz niepublicznej Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości. Inkubator Przedsiębiorczości działa przy Agencji Rozwoju Lokalnego na ul. W. Pola 16, a nowe powierzchnie Inkubatora zostały uruchomione przy ul. Bojkowskiej 37 w adaptowanych obiektach po byłej kopalni Gliwice w ramach projektu Nowe Gliwice. Przy takim podejściu bardziej istotnym staje się problem sprawnego układu komunikacyjnego, łączącego wszystkie części miasta, w tym transportu komunikacji publicznej.

3. Działania w sferze społecznej

Strategiczny **Cel 3 Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu** jest reprezentowany w Obszarowym Programie Rewitalizacji Łabędy przez zadania realizujące następujące cele operacyjne:

Cel 3.2 Przeciwdziałanie peryferyzacji osiedli

- Przebudowa elewacji i fasady oraz remont Osiedlowego Klubu "Iskierka" prowadzącego działalność szkoleniowo-kulturalną na rzecz środowiska,
- Budowa domu parafialnego rzymskokatolickiej parafii św. Jerzego w Łabędach,
- Budowa Centrum Kulturalno-Sportowego Gliwice-Łabędy przy ulicy Jaracza/Oświęcimskiej
- Utworzenie domu historii Łabęd przy ul. Gojawczyńskiej 9A
- Centrum Sportowo-Kulturalne w Gliwicach - Łabędach „Łabędź” przy ulicy Partyzantów 25.

Cel 3.3 Przeciwdziałanie marginalizacji nieuprzywilejowanych grup społecznych

- Doposażenie Filii Klubu Abstynentów w Łabędach
- Wczesne wykrywanie problemów alkoholowych w miejscu pracy

Cel 3.4 Zapewnienie odpowiedniego standardu opieki nad osobami niepełnosprawnymi, starszymi i chorymi oraz dziećmi

- Przebudowa boisk sportowych Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii

Cel 3.5 Budowanie płaszczyzny współpracy i partnerstwa z aktywnymi społecznie mieszkańcami

- Budowa boiska do gier zespołowych o sztucznej nawierzchni dla Łabędzkiego Towarzystwa Sportowego
- Szkoła Młodzieżowych Liderów

4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Łabędy

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
1 /1.5	Miasto Gliwice – Zarząd Dróg Miejskich (W trakcie realizacji)	Remont ul. Głównej wraz z chodnikami i organizacją ruchu	długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	0,94 km	liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	8 557,6
2 /1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Likwidacja szamb, podłączenie budynków do kanalizacji sanitarnej; ul.: Strzelców Bytomskich 22, 30; Przyszowska 9, 15, 25, 39, 39a; Różana 1, 2, 3, 3a, 12; Fiołkowa 31, Narutowicza 3a, 9, 17; Narcyzów 11; Zielińskiego 5	długość wybudowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska	0,5 km	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej	375,0
3 /1.1	Miasto Gliwice - Wydział IR (Zrealizowane)	Modernizacja skweru przy ul. Narutowicza	Liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	1 szt.	Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	1 205,6
4 /1.3	Miasto Gliwice - Wydział IR	Modernizacja boisk szkolnych SP-32 ul. Wrzosowa	Liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	1 szt.	Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki	470,0
5 /1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych	Cmentarz ul. Wrzosowa – ogrodzenie i oświetlenie	Pow. wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym	5 ha	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	850,0

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
6 /1.2	Komenda Miejska Policji	Termoizolacja i remont fasady oraz przebudowa infrastruktury budynku IV Komisariatu MKP ul. Strzelców Bytomskich 22	Powierzchnia wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym	536 m2	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	200,0
7 /1.2 (1.5)	Spółdzielnia Mieszkaniowa "GJL" w Gliwicach ul. Gwarków 38 44-122 Gliwice (Zrealizowane)	Budowa małych ogrodów jordanowskich oraz adaptacja układu komunikacyjnego osiedla Literatów (chodniki)	powierzchnia terenów przeznaczonych na małą infrastrukturę; liczba obiektów infrastr. drogowej zmodernizowanych i wybudowanych	1) 123m ² 2) 6 huštawek (4 sprężynowe, dwie zwykłe) 3) 2 zestawy sprzętów	liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych; liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej;	29
8 /1.2	Miasto Gliwice - Wydział IR	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków oświatowych: SP-32 ul. Wrzosowa 14	liczba budynków poddanych termorenowacji, liczba budynków przebudowanych/ wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne	1) 1 szt.; 2) 1 szt.	liczba uczniów w szkołach korzystających z wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury edukacyjnej; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	950,0
9 /1.2	Miasto Gliwice - Wydział IR (Zrealizowane)	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków oświatowych: ZSO Nr 2 ul. Partyzantów 25	liczba budynków przebudowanych /wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne	1 szt.	liczba uczniów w szkołach korzystających z wybudowanej/ zmodernizowanej infrastruktury edukacyjnej; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	2 120,5

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
10 /1.2	Miasto Gliwice - Wydział IR	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków przedszkoli miejskich: PM 34 ul. Chatka Puchatka 9	liczba budynków przebudowanych/ wyremontowanych na cele edukacyjno- społeczne	1 szt.	liczba dzieci w przedszkolach korzystających z wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	345,0
11 /1.5	Miasto Gliwice – Wydział PU/ZDM	Oświetlenie ulic: Głównej i Przyszowskiej	Liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury drogowej	3,12 km	Liczba przestępstw	4 800,0
12 /1.5	Miasto Gliwice – ZDM (Zrealizowane)	Remont ul. Przyszowskiej od ul. Wolności do ul. Toszeckiej	długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	2,2 km	liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	2 524,13
13 /1.1	UM Gliwice – IR (Zrealizowane)	Ścieżki rowerowe (Zakątek Leśny, - Os. Kosmonautów -Las Łabędzki – Piaskowa)	liczba wybudowanych obiektów infrastruktury drogowej; powierzchnia wybudowanych obiektów infrastr. drogowej	19,45 km	Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki	2 694,9
14 /2.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice (Zrealizowane)	Adaptacja obiektów po Zespole Szkół Technicznych na bazę MZUK z zapleczem socjalno-magazynowym dla utrzymania zieleni miejskiej ul. Strzelców Bytomskich 25	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	22 445 m ²	liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych; liczba pomieszczeń dostosowanych do wymogów technicznych	10 540,1

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
15 /2.2	Zarząd Budynków Miejskich II Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice (Zrealizowane)	Modernizacja lokali usługowych wraz z renowacją budynku przy ul. Metalowców 6	Powierzchnia usługowa w budynkach poddanych renowacji	594,9 m ²	Powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana Liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych	15,61
16 /2.2	Zarząd Budynków Miejskich II Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice.	Budowa nowych lokali użytkowych wraz z parkingiem i zagospodarowaniem przyległego terenu przy ul. Zygmuntowskiej	Powierzchnia usługowa w wybudowanych „plombach” Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	250 m ² 8 100 m ²	Liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych	680,0
17 /2.2	Zarząd Budynków Miejskich II Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice (W trakcie realizacji)	Budowa nowego lokalu użytkowego wraz z parkingiem i zagospodarowaniem terenu przy ul. Strzelców Bytomskich	Powierzchnia usługowa w wybudowanych „plombach” Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	70 m ² 2 400 m ²	Powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana	374,0
18 /2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa GJL ul. Gwarków 38 44-122 Gliwice (Zrealizowane)	Termorenowacja budynków mieszkalnych	Liczba budynków poddanych termorenowacji Powierzchnia budynków poddanych termorenowacji	3 szt. m ²	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami Koszty utrzymania obiektów	1 165, 1

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
19 /2.1	Gliwicka Agencja Turystyczna SA ul. Jasna 44-100 Gliwice	Obsługa ruchu turystycznego po Kanale Gliwickim i na jego obrzeżach	Liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne Powierzchnia usługowa na zrewitalizowanych terenach przemysłowych	szt. 300 m ²	Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki Liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych, Liczba osób korzystających z bazy turystycznej	4 000,0
20 /2.1	Kwiaciarnia „GLOR” Małgorzata Kłapeć ul. Strzelców Bytomskich 4	Rozbudowa pawilonu GLORIOZA	Powierzchnia usługowa na zrewitalizowanych terenach przemysłowych	150 m ²	Liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych	250,0
21 /1.3 (3.5)	Łabędzkie Towarzystwo Sportowe "Łabędy" ul. Fiołkowa 26, 44-100 Gliwice	Budowa boiska do gier zespołowych o sztucznej nawierzchni, Łabędy ul. Fiołkowa 26	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji, powierzchnia zmodernizowanej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	7 200 m ²	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba osób korzystających z obiektów sportowych	900,0

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
22 /3.2 (1.2)	Spółdzielnia Mieszkaniowa GJL w Gliwicach ul. Gwarków 38, 44-122 Gliwice	Przebudowa elewacji i fasady oraz remont Osiedlowego Klubu "Iskierka" prowadzącego działalność szkoleniowo-kulturalną na rzecz środowiska, ul. Zygmuntowska 36b	liczba i powierzchnia budynków poddanych termorenowacji; Liczba i powierzchnia budynków poddanych remontowi (przebudowie infrastruktury technicznej); liczba budynków przebudowanych na cele edukacyjno-społeczne	1) 1 szt.; 2) 300m ² ; 3) 1 szt.; 4) 300m ² ; 5) 1 szt.; 6) 300 m ² ; 7) 1 szt.;	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów kulturalnych; liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej; powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana	262,9
23 /3.3	Klub Abstynentów KROKUS Pl. Inwalidów 14	Doposażenie Filii Klubu Abstynentów w Łabędach	Powierzchnia budynków przebudowanych na cele edukacyjno-społeczne	szt. 50 m ²	Liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych	50,0
24 /1.3 (3.4)	Miasto Gliwice – IR (Zrealizowane)	Przebudowa boisk sportowych Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii ul. Fiołkowa 24	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji, powierzchnia zmodernizowanej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej	450 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba osób korzystających z obiektów sportowych	131,55
25 /3.5	Stowarzyszenie NOE	Szkoła Młodzieżowych Liderów	Liczba przeszkolonych młodych ludzi zaangażowanych w pracę w środowisku lokalnym	63 szt./ a	Liczba przestępstw o podłożu alkoholowym	231,0

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
26 /3.3	Stowarzyszenie NOE	Wczesne wykrywanie problemów alkoholowych	Liczba przeszkolonych osób	szt.	Liczba przestępstw na tle alkoholowym	126,0
27 /3.2	Rzymskokatolicka parafia pw. św. Jerzego ul. Radosna 2 44-109 Gliwice – Łabędy	Budowa domu parafialnego przy parafii św. Jerzego w Łabędach	Powierzchnia wybudowanych „plomb” w zabudowie	1 350 m ²	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej	6 100,0
28 /1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 41,41a, 43, 45, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zawadzkiego 45, 44-109 Gliwice - Łabędy	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją przy ul. Kosmonautów 41a, 43	1) Liczba budynków poddanych renowacji 2) Powierzchnia z której usunięty został azbest	2 szt. 2 100,38 m ²	1) Ilość unieszkodliwionego azbestu 2) Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	700,0
29 /1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 41,41a, 43, 45, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zawadzkiego 45, 44-109 Gliwice – Łabędy (Zrealizowane)	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją przy ul. Kosmonautów 41,45	1) Liczba budynków poddanych renowacji 2) Powierzchnia z której usunięty został azbest	2 szt. 2 100,38 m ²	1) Ilość unieszkodliwionego azbestu 2) Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	535,08
30 /1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 58 a,b,c, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zawadzkiego 45, 44-109 Gliwice – Łabędy (Zrealizowane)	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją przy ul. Kosmonautów 58a, b, c	1) Liczba budynków poddanych renowacji 2) Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 155 m ²	1) Ilość unieszkodliwionego azbestu 2) Liczba osób mieszkających w budynku, poddanym renowacji	435,97

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
31 /1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 50,52,54,56, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zawadzkiego 45, 44-109 Gliwice - Łabędy	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją przy ul. Kosmonautów 52	1) Liczba budynków poddanych renowacji 2) Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 90 m ²	1) Ilość unieszkodliwionego azbestu 2) Liczba osób mieszkających w budynku, poddanych renowacji	46,00
32 /1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Olimpijska 1-6 Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zawadzkiego 45, 44-109 Gliwice - Łabędy	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych (mansard) materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją przy ul. Olimpijskiej 1, 1a, 2, 2a, 3, 3a, 4, 4a, 5-5a, 6-6a	1) Liczba budynków poddanych renowacji 2) Powierzchnia z której usunięty został azbest	6 szt. 4 334,88 m ²	1) Ilość unieszkodliwionego azbestu 2) Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	207,00
33 /1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 50A 44-113 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją przy ul. Kosmonautów 50A	1) Liczba budynków poddanych renowacji 2) Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 1 050 m ²	1) Ilość unieszkodliwionego azbestu 2) Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	144,00
34 /1.3 (3.2)	Towarzystwo Kulturalne FUGA, ul. Jaracza 13, 44-113 Gliwice	Budowa Centrum Kulturalno-Sportowego Gliwice-Łabędy przy ul. Jaracza/Oświęcimskiej	Liczba wybudowanych obiektów na cele kulturalne i edukacyjne	2 szt.	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów kulturalnych	2 000,00

Nr projektu / Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Ilość jedn.	Rezultat	Koszty w tys. zł
35 /1.3 (3.2)	Towarzystwo Kulturalne FUGA, ul. Jaracza 13, 44-113 Gliwice	Utworzenie domu historii Łabęd przy ul. Gojawicyńskiej 9A	Powierzchnia budynków przebudowanych na cele edukacyjno-społeczne	380 m ²	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów kulturalnych	378,00
36 /1.3 (3.2)	Miasto Gliwice - Wydział IR (w trakcie realizacji)	Centrum Sportowo-Kulturalne w Gliwicach-Łabędach „Łabędź” ul. Partyzantów 25	Powierzchnia zabudowy obiektu wybudowanego	2 450m ²	Liczba osób korzystających jednocześnie z obiektów infrastruktury	12 740,00

V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa

Uzyskanie dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 możliwe jest w przypadku, gdy zjawiska społeczne, gospodarcze oraz tkanka miejska charakteryzują się parametrami gorszymi, aniżeli poziom referencyjny ustalony przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Zestawienie wskaźników umieszczono w tabeli poniżej.

W działania w sferze mieszkalnictwa wpisuje się realizacja zadań związanych z zastąpieniem azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul.:

- Kosmonautów 41a, 43
- Kosmonautów 41, 45
- Kosmonautów 58 a, b, c
- Kosmonautów 52
- Olimpijskiej 1, 1a, 2, 2a, 3, 3a, 4, 4a, 5-5a, 6-6a
- Kosmonautów 50A

Ze względów formalnych na dzień aktualizacji programu nie jest możliwe uzyskanie dofinansowania tych przedsięwzięć na zasadach ogólnych RPO WŚL 2007-2013, jednakże pożądane jest poszukiwanie innych źródeł finansowania dla tych projektów. W przypadku OR Łabędy – dla wskazanych ulic spełnione są jedynie kryteria niskiej aktywności gospodarczej mieszkańców oraz odsetek budynków wybudowanych przed 1989 rokiem.

Tabela 15: Poziom wskaźników dla ulic OR Łabędy

Obszar / Ulica	Stopa długotrwalego bezrobocia	Klienci OPS na 1000M	Przestępstwa na 1000M	Aktywność gospodarcza (firmy na 100M)	Odsetek budynków sprzed 1989
POZIOM REFERENCYJNY	3,7%	52	39,3	9,1	88%
OR Łabędy					
Kosmonautów	2,85%	6,75	6,75	2,47	100%
Olimpijska	1,52%	0,00	8,89	0,44	100%

Źródło: opracowanie własne

VI. Indykatywny plan finansowy Programu Rewitalizacji Łabęd

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
1	1.5	Miasto Gliwice – Zarząd Dróg Miejskich	8 557,60	8 557,60	1 841,00	1 841,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6 716,60	1 007,49	0,00	0,00	5 709,11	0,00
2	1.6	Zarząd Budyneków Miejskich II TBS Sp. z o.o.	375,00	375,00	145,60	0,00	0,00	145,60	0,00	0,00	229,40	0,00	0,00	229,40	0,00	0,00
3	1.1	Miasto Gliwice - Wydział IR	1 205,60	1 205,60	1 205,60	1 205,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4	1.3	Miasto Gliwice - Wydział IR	470,00	470,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	470,00	70,50	0,00	0,00	399,50	0,00
5	1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych	850,00	850,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	850,00	127,50	0,00	0,00	722,50	0,00
6	1.2	Komenda Miejska Policji	200,00	200,00	200,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
7	1.2/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa "GJL"	29,00	29,00	29,00	0,00	0,00	29,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
8	1.2	Miasto Gliwice - Wydział IR	950,00	950,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	950,00	142,50	0,00	0,00	807,50	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
9	1.2	Miasto Gliwice - Wydział IR	2 120,50	2 120,50	2 120,50	1 299,03	0,00	0,00	0,00	821,47	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
10	1.2	Miasto Gliwice - Wydział IR	345,00	345,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	345,00	300,00	0,00	0,00	0,00	45,00
11	1.5	Miasto Gliwice – Wydział PU/ZDM	4 800,00	4 800,00	3 000,00	450,00	0,00	0,00	2 550,00	0,00	1 800,00	270,00	0,00	0,00	1 530,00	0,00
12	1.5	Miasto Gliwice – ZDM	2 524,13	2 524,13	2 524,13	2 524,13	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
13	1.1	UM Gliwice - IR	2 694,90	2 694,90	2 694,90	695,00	0,00	0,00	1 999,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
14	2.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych	10 540,10	10 540,10	10 540,10	10 540,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
15	2.2	Zarząd Budynków Miejskich II Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o.	15,61	15,61	15,61	0,00	0,00	15,61	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
16	2.2	Zarząd Budynków Miejskich II Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o.	680,00	557,38	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	557,38	0,00	0,00	83,61	473,77	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
17	2.2	Zarząd Budynków Miejskich II Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o.	374,00	306,56	306,56	0,00	0,00	45,99	260,57	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
18	2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa GJL	1 165,10	1 165,10	1 165,10	0,00	0,00	1 165,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
19	21/2.1	Gliwicka Agencja Turystyczna SA	4 000,00	3 278,69	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3 278,69	0,00	0,00	491,81	2 786,88	0,00
20	2.1	Kwiaciarnia „GLOR” Małgorzata Kłapeć	250,00	204,92	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	204,92	0,00	0,00	122,95	81,97	0,00
21	1.3/3.5	Łabędzkie Towarzystwo Sportowe "Łabędy"	900,00	737,71	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	737,71	0,00	0,00	73,77	627,05	36,89
22	3.2/1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa GJL w Gliwicach	262,90	215,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	215,50	0,00	0,00	21,55	183,17	10,78

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013						
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	
23	25/3.3	Klub Abstynentów KROKUS	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00	0,00	7,50	0,00	42,50	0,00
24	1.3/3.4	Miasto Gliwice - IR	131,55	131,55	131,55	131,55	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
25	3.5	Stowarzyszenie NOE	231,00	231,00	93,00	0,00	13,95	0,00	79,05	0,00	0,00	138,00	0,00	20,70	0,00	117,30	0,00
26	3.3	Stowarzyszenie NOE	126,00	126,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	126,00	0,00	18,90	0,00	107,10	0,00
27	3.2	Parafia św. Jerzego w Łabędach	6 100,00	6 100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6 100,00	0,00	0,00	915,00	5 185,00	0,00
28	1.2/1.4	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 41,41a, 43, 45, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa w Łabędach, ul. Zawadzkiego 45	700,00	700,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	700,00	0,00	0,00	105,00	595,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
29	1.2/1.4	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 41,41a, 43, 45, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa w Łabędach, ul. Zawadzkiego 45	535,08	535,08	535,08	0,00	0,00	452,14	0,00	82,94	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
30	1.2/1.4	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 58 a,b,c, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa w Łabędach, ul. Zawadzkiego 45	435,97	435,97	435,97	0,00	0,00	378,47	0,00	57,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013						
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	
31	1.2/1.4	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 50,52,54,56, Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa w Łabędach, ul. Zawadzkiego 45	46,00	46,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	46,00	0,00	0,00	6,90	39,10	0,00
32	1.2/1.4	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Olimpijska 1-6 Zarządca: Wspólnota Mieszkaniowa w Łabędach, ul. Zawadzkiego 45	207,00	207,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	207,00	0,00	0,00	31,05	175,95	0,00
33	1.2/1.4	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Kosmonautów 50A 44-113 Gliwice	144,00	144,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	144,00	0,00	0,00	21,60	122,40	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
34	1.3/3.2	Towarzystwo Kulturalne FUGA, ul. Jaracza 13, 44-113 Gliwice	2 000,00	2 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 000,00	0,00	0,00	300,00	1 700,00	0,00
35	1.3/3.2	Towarzystwo Kulturalne FUGA, ul. Jaracza 13, 44-113 Gliwice	378,00	378,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	378,00	0,00	0,00	56,70	321,30	0,00
36	1.3/3.2	Miasto Gliwice - Wydział IR	12 740,00	12 740,00	140,00	140,00	0,00	0,00	0,00	0,00	12 600,00	1 890,00	0,00	0,00	10 710,00	0,00
ŁĄCZNIE			67 134,04	65 967,90	27 123,70	18 826,41	113,95	2 231,91	4 889,52	1 061,91	38 844,20	3 807,99	47,10	2 459,34	32 437,10	92,67

VII. System wdrażania

1. System okresowej aktualizacji Programu

Program ma charakter operacyjny i – w procesie zarządzania rewitalizacją obszarów miejskich – stanowi część fazy planowania przekształceń społeczno – gospodarczych oraz funkcjonalno – przestrzennych. Program Rewitalizacji stanowi więc instrument Strategii Miasta i powinien zostać poddany uchwalonym przez Radę Miejską procedurom jej wdrażania. W szczególności dotyczy to następujących aspektów zarządzania:

- określenia cyklu aktualizacji Programu przez podmioty odpowiedzialne za implementację,
- określenia systemu monitoringu, sprawozdawczości i oceny efektów Programu.

Strategia Rozwoju Miasta Gliwice zawiera ściśle wskazówki w odniesieniu do fazy wdrożeniowej. System wdrożenia Strategii zakłada, że Prezydent Miasta m.in. nadzoruje realizację działań operacyjnych przez wskazanych w Strategii koordynatorów. Koordynatorzy działań operacyjnych zapewniają organizacyjną i techniczną realizację działań operacyjnych poprzez to, że:

- przedstawiają charakterystykę działania operacyjnego do Biura Rozwoju Miasta UM odpowiedzialnego za monitoring realizacji zapisów Strategii,
- zgłaszają zadania dla działań operacyjnych do Wieloletniego Planu Inwestycyjnego oraz projektu Budżetu Miasta,
- koordynują realizację działań operacyjnych na wszystkich etapach, łącznie z etapem prac nad przygotowaniem wymaganych dokumentacji, ekspertyz i badań, tj. m.in. koncepcji lub programów, studiów wykonalności, ocen wpływu na środowisko, konsultacji społecznych,
- składają sprawozdania z realizacji działań operacyjnych do Biura Rozwoju Miasta UM,
- współpracują z komórkami odpowiedzialnymi UM w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań operacyjnych.

Kluczowym zagadnieniem w określeniu systemu wdrożenia Programu jest określenie struktury organizacyjnej i modelu funkcjonowania podmiotu zarządzającego (koordynatora działań operacyjnych), szczególnie w kontekście potrzeb współpracy z lokalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi.

Mając na uwadze specyfikę Programu Rewitalizacji przyjąć należy, że aktualizacja Programu będzie prowadzona nie rzadziej niż w okresie 2 - 3 letnim. W trakcie aktualizacji, zaistnieje możliwość wprowadzenia modyfikacji Programu w zakresie:

- korekty przebiegu granic Obszaru Rewitalizacji,
- dostosowania celów i instrumentów Programu do zmian społeczno – gospodarczych i kontekstu planistycznego (w perspektywie uchwalania zmian

do Narodowej Strategii Spójności oraz do Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-13 lub pojawiania się nowych możliwości pozyskiwania środków),

- wprowadzania nowych zadań – działań, wynikających m.in. z pogłębienia społecznego rozumienia procesu rewitalizacji obszarów miejskich przez mieszkańców Gliwic lub otwarcia nowych źródeł finansowania tego typu przedsięwzięć.

Przyjęcie formuły aktualizacji zależeć będzie w znacznym stopniu od przyjętych standardów zarządzania, wdrażania i monitoringu tak Programu, jak i całego procesu rewitalizacji. Poniżej zaprezentowano propozycję rozwiązania w tym zakresie.

2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający

System wdrażania Obszarowego Programu Rewitalizacji wskazuje i określa prawną formę zarządzających programem.

Programy rewitalizacji mają charakter operacyjny i jako takie powinny identyfikować struktury organizacyjne wdrażające planowane: cele, działania, zadania i ustalenia. Wśród struktur organizacyjnych wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki realizujące poszczególne zadania/projekty,
- podmioty zarządzające, czyli jednostki koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Dla określenia systemu wdrażania Programu, kluczowe znaczenie mają podmioty nim zarządzające. Istnieją przy tym następujące struktury organizacyjne, które są bezpośrednio zaangażowane w zarządzanie Programem:

- organy gminy, powołane do zarządzania samorządem miejskim, na podstawie ustawowego umocowania (Rada Miejska, Prezydent Miasta),
- komórka Urzędu Miasta mająca w swoim zakresie działania zarządzanie rozwojem miasta, na podstawie regulaminu organizacyjnego,
- specjalny podmiot zarządzający Programem – Operator.

Niepodważalna rola **organów Miasta** w zarządzaniu Programem polega na jego ukierunkowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju. Odnosi się to szczególnie do kontekstu celów przygotowania Programu (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju Miasta, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Zgodnie z systemem wdrażania przyjętym dla Strategii Rozwoju Miasta należy założyć, iż rola organów Miasta dla Obszarowego Programu Rewitalizacji będzie przedstawiała się następująco:

Do wyłącznych kompetencji Rady Miejskiej zastrzeżone zostaje:

- uchwalenie Programu Rewitalizacji,
- nadzór nad wdrażaniem Programu,

- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Programu, przedstawionych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta, w tym zatwierdzanie nowych instrumentów wdrażania programu.

Do kompetencji Prezydenta Miasta należeć będzie:

- realizacja zapisów Programu m.in. poprzez wybór Operatora Programu Rewitalizacji i nadzór nad jego działalnością oraz zapewnienie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Programie, zgodnie z założonym udziałem Miasta,
- podejmowanie decyzji o potrzebie weryfikacji Programu, m.in. na podstawie wniosków zarówno samego Operatora, jak i wniosków wydziałów i jednostek miejskich, a także partnerów społeczno-gospodarczych,
- zarządzanie instrumentami wdrażania procesów rewitalizacji określonymi w Programie.

Wdrożenie Programu Rewitalizacji wymaga także szeregu działań, o charakterze wykonawczym, które powinny stanowić wyłączone zadanie jednostki, określanej w literaturze tematu, jako „Operator Programu Rewitalizacji”.⁵

Zadania Operatora obejmują następujące elementy zarządzania Programem:

- aktualizację i kontynuację procesu planowania, w szczególności – w odniesieniu do zadań ujętych na kolejny podokres programowania 2010-2013 i kolejną perspektywę finansową 2014-2020, ale również w odniesieniu do poszerzenia Programu o działania realizowane w ramach mikroprogramów społecznych lub uwzględniające inne niż wynikające z Regionalnego Programu Operacyjnego, tak źródła finansowania, jak i kategorie projektów,
- realizację Programu, w rozumieniu koordynowania i animowania działań administracji i Beneficjentów Zewnętrznych, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych (Miasta) i zewnętrznych (RPO), a także spójności Programu,
- organizację procesu promocji Programu i komunikacji społecznej, poza ścisłe grono osób, związanych z Samorządem Gliwic (organizacje pożytku publicznego, przedsiębiorcy, spółdzielnie mieszkaniowe, struktury partnerstwa publiczno – prywatnego, mieszkańcy Miasta),
- monitorowanie realizacji Programu,
- opracowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów Programu.⁶

Operator powinien jednocześnie dysponować mechanizmami motywacyjnymi (szczególnie finansowymi), mogącymi zainteresować beneficjentów, użytkowników i potencjalnych inwestorów, a także pozwalającymi wzmacniać wiarygodność Programu i wykazywać ww. podmiotom ich interes w przystąpieniu do niego. Podjęcie decyzji oraz zapewnienie źródeł finansowania tych mechanizmów leżeć będzie w gestii Władz Samorządowych. Jednocześnie Operator powinien mieć względną swobodę w dysponowaniu tymi środkami.

---

⁵ Por. K. Skalski, „Rewitalizacja a aktywizacja regionu”, Urbanista, Nr 3/03, s. 24-25 i inne publikacje na stronach Forum Rewitalizacji: www.fr.org.pl.

⁶ Por. propozycje zawarte w dalszej części rozdziału

Zdaniem ekspertów rewitalizacji „...zadaniem tej instytucji (operatora) byłoby więc ułatwienie realizacji projektów (przygotowanie i uwiarygodnienie studiów wykonalności, uzyskiwanie pożyczek remontowych w banku, subwencji niezbędnych do „domknięcia” studium wykonalności projektu remontu, mobilizowanie inwestorów i wykonawców, pomoc w zamianie mieszkań, przesiedleniach. Tak rozumiany operator pobudza dynamikę programu, lecz nie rości sobie prawa ani do zastępowania właścicieli, ani do kumulowania ich majątku na jakikolwiek okres. Nie wyklucza to faktu, że w konkretnych umowach z właścicielami (we wszystkich sektorach własności) może na podstawie indywidualnej umowy stać się również inwestorem zastępczym.”⁷

Zakres zadań Operatora Rewitalizacji obejmuje zatem również działania, wymagające wiedzy i doświadczenia, obejmujące m.in.:

- problematykę badań ankietowych,
- przygotowanie biznes – planów i studiów wykonalności zadań, pod kątem wymagań regionalnego programu operacyjnego,
- koordynację publicznych i prywatnych programów inwestycyjnych wraz z ich finansowaniem i wdrażaniem,
- zarządzanie kwestiami społecznymi, dotyczącymi: przesiedleń, współpracy z pracownikami służb socjalnych, współpracy między różnymi partnerami rynku mieszkaniowego w sektorze socjalnym,
- kwestie bezrobocia i marginalizacji społecznej oraz włączania się w programy zatrudnienia bezrobotnych,
- animowanie partnerstwa różnych podmiotów, a w tym: ich identyfikację, określanie grup interesów, zarządzanie konfliktami interesów i ich usuwanie, prowadzenie mediacji i dochodzenie do konsensusu,
- wymagania Unii Europejskiej w odniesieniu do wspierania rozwoju regionalnego w kwestiach: sposobów finansowania programów rewitalizacji, zasad udziału poszczególnych partnerów, etc.⁸

Biorąc pod uwagę opisane wymagania powyżej oraz pożądaną elastyczność działania, wyborem optymalnym z punktu widzenia możliwości sprawowania nadzoru oraz sprawności wdrażania Programu, jest powierzenie funkcji Operatora spółce z większościowym udziałem Miasta lub spółce komunalnej.

Usytuowanie Operatora w spółce z większościowym udziałem Miasta pozwala z jednej strony na bezpośredni nadzór samorządu miejskiego nad wypełnianiem obowiązków tego podmiotu, a z drugiej na zapewnienie samodzielności organizacyjnej i klimatu współpracy. Jednocześnie nie bez znaczenia jest fakt zdolności organizacyjnych Operatora przy wdrażaniu procesu rewitalizacji zarówno w przyszłych okresach programowania, jak i w szerokim zakresie obejmującym tzw. mikroprogramy społeczno-gospodarcze.

W chwili obecnej, korzystne z punktu widzenia Władz Miasta byłoby umocowanie jako Operatora Programu Agencji Rozwoju Lokalnego spółka z o. o., która już od kilku lat z powodzeniem zajmuje się animacją społeczno-gospodarczą Gliwic, poprzez wdrażanie

---

⁷ K. Skalski, „Rewitalizacja ...”, op. cit.

⁸ Opracowano na podstawie: A. Czyżewska, „Finansowanie programów rewitalizacji z Funduszy Strukturalnych”, Świat Nieruchomości nr 39, KIN, Kraków 2003.

instrumentów rozwoju gospodarczego (w postaci m.in. inkubatora przedsiębiorczości) oraz prowadzoną działalnością szkoleniowo-doradczą, w tym w zakresie programowania rozwoju. Dotychczasowe doświadczenia tego podmiotu we współpracy z różnymi partnerami oraz w prowadzeniu szerokiego zakresu działalności, kierowanej również do lokalnych społeczności, powinny pozwolić na zbudowanie zaufania zarówno ze strony władz samorządowych, jak mieszkańców i Beneficjentów Zewnętrznych Programu.

VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

1. System monitorowania Programu Rewitalizacji

W celu racjonalnego, sprawnego i efektywnego wykorzystania środków strukturalnych, Unia Europejska nakłada na państwa członkowskie, obowiązek monitorowania wydatków i efektów rzeczowych wdrażania programów operacyjnych. Źródła literaturowe definiują monitorowanie jako proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach.

W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Programu Rewitalizacji. Na system monitoringu składa się element instytucjonalny oraz instrumentalny.

1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu Programu Rewitalizacji zaliczyć należy w szczególności:

- W odniesieniu do monitoringu projektów, otrzymujących wsparcie w ramach RPO:
  - Regionalny Komitet Monitorujący,
  - Zarząd Województwa Śląskiego,
  - Zespół ds. monitoringu w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Zespół ds. przepływów finansowych w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Beneficjenci Regionalnego Programu Operacyjnego.
- W odniesieniu do monitoringu Programu Rewitalizacji:
  - Radę Miejską w Gliwicach,
  - Prezydenta Miasta Gliwice,
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji;
- W odniesieniu do monitoringu projektów ujętych w Obszarowym Programie Rewitalizacji:

- Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę, nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
- Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
- Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników Programu Rewitalizacji, szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w nim projektów, w tym przygotowywania i przedkładania okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z ich realizacji. W przypadku projektów współfinansowanych w ramach RPO obowiązkowa jest sprawozdawczość na rzecz Urzędu Marszałkowskiego, w przypadku pozostałych przedsięwzięć – na rzecz instytucji finansujących.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników, będzie Operator Programu, a w odniesieniu do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych rewitalizacji Rada Miejska oraz Prezydent Miasta.

Rola Operatora Programu obejmuje jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość dotyczącą tzw. mikroprogramów społeczno - gospodarczych, tworzonych dla rozwiązywania konkretnych spraw z konkretnymi partnerami w wyznaczonych lokalizacjach. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane będą przez Operatora Prezydentowi Miasta w cyklach kwartalnych i w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego Programu Rewitalizacji przedkładanego corocznie Radzie Miejskiej.

Jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów, zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy beneficjent Programu. Z drugiej strony mogą włączać się w proces monitorowania, w związku z udostępnianiem przez nie danych o stanie spraw, prowadzonych przez Miasto i jego jednostki, a dotyczących inwestycji, zgłoszonych jako projekty do Programu Rewitalizacji.

1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania pomocy – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu.

Zgodnie z zasadami przyjętymi w *Podręczniku wdrażania RPO* w zależności od charakteru dostarczanych danych, rozróżnia się monitoring rzeczowy i finansowy. Zakłada się przyjęcie tej systematyki dla Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów. Monitoring postępu rzeczowego koncentruje się na realnych efektach programu, osiągniętych wraz z postępowaniem w realizacji projektów. Monitoring postępu rzeczowego prowadzony będzie w oparciu o dane dostarczane przez beneficjentów końcowych, składane do Instytucji Zarządzającej RPO wraz z wnioskami o płatność (część sprawozdawcza wniosku). Część sprawozdawcza wniosku o płatność powinna być również dostarczona Operatorowi

Programu Rewitalizacji. Część monitoringowa wniosku o płatność stanowić będzie zestandaryzowany dokument, określony w Krajowych wytycznych dotyczących sprawozdawczości w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienie na lata 2007-2013.

W przypadku projektów nie objętych dofinansowaniem unijnym, dokumenty monitoringowe składane będą instytucjom finansującym oraz Operatorowi Programu.

Zgodnie z *Uszczegółowienia RPO* oraz wytycznymi Komisji Europejskiej, dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych,
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych.

Wskaźniki formułowane są już w trakcie opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów.

Studia wykonalności projektów stanowią zatem podstawę do monitorowania efektów rzeczowych przez odpowiednie podmioty.

Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Na poziomie Programu Rewitalizacji zakłada się monitoring finansowy zgodnie z zapisami zawartymi w *Uszczegółowieniu RPO*.

Oznacza to, iż odbywa się on w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są:

- Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej RPO (Urzędowi Marszałkowskiemu) przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach RPO,
- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez beneficjentów Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne i niepubliczne źródła finansowania, w tym środki Miasta,
- Prezydentowi Miasta – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji, a w odniesieniu do projektów miejskich – z realizacji poszczególnych projektów,
- Radzie Miejskiej – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu Rewitalizacji.⁹

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym

---

⁹ Por.: Niżej. Te rozwiązania przyjęto również dla sprawozdawczości kompleksowej (obejmującej monitoring rzeczowy).

sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/EFSD,
- krajowego wkładu publicznego: ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet Miasta, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne),
- środków z pożyczek na prefinansowanie,
- środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Rozwoju Rady Europy, Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, itp.
- środków prywatnych,
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na okres następny.

1.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Programu.

Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku Obszarowego Programu Rewitalizacji są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania, tu: Rada Miejska, Prezydent Miasta, Operator Programu, beneficjenci,
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów szczegółowych oraz całego Programu,
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne / o refundację,
- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać dane zgodnie z wymogami RPO w tym zakresie, a w szczególności:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu;
  - na poziomie Programu: informacje dotyczące: zgłoszonych do realizacji projektów, zawartych umów lub podjętych decyzji o dofinansowaniu, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - na poziomie projektu: stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków, o ile nie będzie to stanowić

tajemnicy handlowej (tylko w przypadku projektów finansowanych ze środków prywatnych),

- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym - dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji projektu lub Programu (tylko w przypadku projektów finansowanych ze źródeł unijnych),
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji (j.w.);
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultat i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i oddziaływania.

Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, wobec którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie Programu. Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16: Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	Okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub po zakończeniu projektu	Beneficjent	Prezydent Miasta (projekty miejskie); Operator Programu (wszystkie projekty); Instytucja Zarządzająca RPO (projekty dofinansowane z EFRR/EFSD);
Cel szczegółowy	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie działania	Operator	Prezydent Miasta
Cel główny	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Operator	Prezydent Miasta, Rada Miejska
Program Rewitalizacji	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Prezydent Miasta lub Operator	Rada Miejska

Źródło: Opracowanie Noworól Consulting

2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ocena (ewaluacja) Obszarowego Programu Rewitalizacji pozwala oszacować oddziaływanie samego Programu, jak i pomocy publicznej, w tym pomocy strukturalnej Unii Europejskiej w odniesieniu do założonych celów.

Zgodnie z literaturą, wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Uszczegółowienie RPO mówi ponadto, iż. celem funkcjonowania systemu monitorowania jest dostarczanie ciągłej i bieżącej oceny postępów realizacji Programu. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość / trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania Programu.

Zgodnie z interpretacją przedstawioną w tym podręczniku i przyjętą dla ewaluacji niniejszego Programu, ocena bada sam program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

2.1. Rodzaje oceny

Proponuje się, by system i rodzaje oceny Programu odpowiadały metodologii zawartej w dokumentach programowych. Pozwoli to na wykorzystanie do oceny, opisanego powyżej, systemu sprawozdawczości.

Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Obszarowego Programu i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*). Ogólnie – ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę SWOT rozwoju Miasta i obszarów rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności Obszarowego Programu Rewitalizacji z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja Programu winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

W sytuacji opracowania Obszarowego Programu Rewitalizacji po raz pierwszy, nie istnieje możliwość odniesienia się do ocen poprzedniego okresu programowania. Za podstawę oceny *ex-ante* Programu Rewitalizacji, traktować należy opis identyfikacji problemów wybranego obszaru Miasta, przedstawiony syntetycznie w rozdziale: „Analiza obszaru”.

Pierwszą pełną ocenę *ex-ante* Programu przeprowadzić winien Operator Rewitalizacji, posiadając pełną informację o celach, działaniach i projektach włączonych do OPR. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen *ex-ante* wiązać się będzie z aktualizacją Programu, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Operatora Programu.

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Celem oceny *mid-term* będzie określenie średniookresowych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków,

skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji tej wynikać powinny wskazania odnośnie ewentualnej modyfikacji programu pod kątem zmieniających się warunków jego wdrażania, zdefiniowania nowych celów lub modyfikacji istniejących lub gruntownej reorientacji programu. Za organizację procesu ewaluacji średniookresowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem przedstawicieli Prezydenta Miasta. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. W ramach tej ewaluacji powinno być również zbadane zachowanie zgodności celów programu z politykami horyzontalnymi UE, jak również ze Strategią Rozwoju Miasta i innymi krajowymi dokumentami strategicznymi. Ocena średniookresowa powinna rozpocząć się najpóźniej w pierwszych dwóch latach drugiej połowy okresu wdrażania programu (2010-2011).

Ocena na zakończenie Programu (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju Miasta, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu. Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem Prezydenta Miasta i Rady Miejskiej, jako organu przyjmującego wyniki oceny. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, podobnie jak dla ZPORR, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania.

Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia powyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Miejska, Prezydent Miasta oraz Operator mogą inicjować bieżącą ocenę Obszarowego Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

2.2. Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny Programu Rewitalizacji, przyjąć należy dobre kryteria stosowane przy ocenie ZPORR w latach 2004-2006, do których należą:

- **Trafność** – kryterium, pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele Programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie Obszaru Rewitalizacji, Miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*.
- **Efektywność** – kryterium, pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” Programu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- **Skuteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
- **Użyteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada potrzebom grup docelowych.

- **Trwałość** – kryterium, pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu, będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości Programu w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu Programu, można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

Kryteria powyższe będą miały zastosowanie dla wszystkich projektów wpisanych w OPR, bez względu na ich źródła finansowania. W przypadku przedsięwzięć prywatnych bez zaangażowania środków unijnych nie będą one rodzić sankcji prawnych przewidzianych w przepisach związanych np. z niewłaściwym wykorzystaniem dotacji. Będą służyły wyłącznie do oceny skuteczności wdrażania Programu.

2.2.1. Zaangażowane podmioty i ich rola w procesie oceny programu

Do obowiązków Operatora Programu Rewitalizacji w zakresie należy:

- organizowanie i nadzorowanie ewaluacji,
- udostępnianie informacji niezbędnych do wykonania badania,
- zapewnienie, że wyniki przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane.

Operator Programu opowiadać będzie również za:

- przygotowanie oceny *ex-ante*,
- współpracę z uczestnikami procesu rewitalizacji w zakresie organizacji oceny *ex-post*,
- inicjowanie badań nad efektywnością wykorzystywanych instrumentów i systemów wdrażania (ocena bieżąca),
- gromadzenie informacji o przeprowadzonych ocenach i badaniach oraz raportów prezentujących ich wyniki,
- przyjmowanie raportów z oceny,
- wykorzystywanie wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych we wdrażaniu Programu,
- opracowywanie sposobów oraz nadzorowanie wykorzystania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych przez beneficjentów Programu,
- udostępnianie danych oraz zgromadzonych dokumentów w ramach monitoringu, w tym okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Programu,
- udostępnianie wiedzy posiadanej przez osoby odpowiedzialne za zarządzanie poszczególnymi elementami Programu, poprzez umożliwienie ewaluatorom przeprowadzenia z nimi wywiadów.

W procesie oceny Programu **Prezydent Miasta**:

- podejmuje decyzję o podjęciu ocen uzupełniających,
- nadzoruje działania Operatora w zakresie ewaluacji,
- zatwierdza raporty ewaluacyjne,
- udostępnia wiedzę na temat Programu.

W procesie oceny Programu **Rada Miejska** odpowiada za:

- ustalanie standardów ewaluacji Programu Rewitalizacji,
- ostateczne zatwierdzanie wyników oceny Programu.

2.2.2. Zarządzanie oceną

Ewaluacje Obszarowego Programu Rewitalizacji przeprowadzane powinny być przez zewnętrznych ewaluatorów, wybieranych przez Operatora lub Prezydenta Miasta w drodze przetargu. Badania przeprowadzane będą zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego we współpracy z Radą Miejską. Priorytety te zostaną sformułowane w projekcie ewaluacji i zapisane w warunkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji zaprezentowane zostaną w formie raportu, zawierającego rekomendacje, które wykorzystane zostaną przy realizacji Programu.

Roczny plan ewaluacji

Ewaluacje przeprowadzane być powinny na podstawie planu ewaluacji, sporządzanego przez Operatora w porozumieniu z Prezydentem Miasta i Radą Miejską. Plan zawierać będzie ilość, terminy oraz w zarysie charakter przewidywanych ewaluacji.

W celu inicjowania partnerstwa, także w procesie ewaluacji Programu, proponuje się powstanie ciała doradczego (powoływanego przez Prezydenta Miasta spośród radnych miejskich oraz przedstawicieli beneficjentów Programu), do którego zadań należy będzie:

- pomoc przy formułowaniu zagadnień i pytań do ewaluacji,
- pomoc w sformułowaniu warunków kontraktu,
- ułatwienie ewaluatorowi dostępu do informacji potrzebnych do przeprowadzenia badań,
- systematyczne akceptowanie przeprowadzonych etapów ewaluacji,
- przeprowadzenie oceny jakości ewaluacji (np. zaopiniowanie wstępnej wersji raportu),
- opiniowanie raportu końcowego z ewaluacji.

Projekt ewaluacji

Przed każdą oceną sporządzony zostanie projekt ewaluacji, określający potrzeby związane z zamawianym badaniem. Projekt ewaluacji zawierać winien następujące elementy:

- opis przedmiotu ewaluacji,
- pytania ewaluacyjne,
- kryteria ewaluacji,
- wskaźniki ewaluacyjne,
- metody badawcze,
- opis próby badawczej,
- format raportu.

Wstępny projekt ewaluacji sporządzany będzie przez Operatora i stanowić będzie podstawę do negocjacji warunków kontraktu oraz dyskusji z ewaluatorem zewnętrznym. Końcowym

produktem ewaluacji jest raport ewaluacyjny, przekazywany Prezydentowi Miasta oraz Operatorowi Programu. Raport ewaluacyjny zawierać powinien następujące elementy:

- przedmiot badania i kontekst ewaluacji – w celu zaprezentowania tego, co i w jakich okolicznościach było badane,
- procedurę badawczą – koncepcja oceny, jej projekt i stosowane metody,
- wyniki badania i przedstawienie zebranych podczas ewaluacji danych – informacja o zebranych danych, interpretacja danych, wyniki badań,
- wnioski z ewaluacji – z uwzględnieniem specyfiki badanego obszaru, traktując ewaluowany obszar jako całość, pokazując zarówno zalety, jak i słabości,
- rekomendacje – zalecenia i sugestie ułatwiające podejmowanie decyzji.

Raport podlega ocenie i opinii ciała doradczego oraz zatwierdzeniu przez Radę Miejską. Raport będzie udostępniony grupie odbiorców, zgodnie ze sporządzoną listą odbiorców ewaluacji. Wyniki ewaluacji powinny być również dostępne na żądanie.

2.3. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Rola partnerskiej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów miejskich (w tym przy wdrażaniu Programu Rewitalizacji oraz realizacji ujętych w nim projektów) jest szczególnie podkreślana w dokumentach programowych Unii Europejskiej (Strategiczne Wytyczne Wspólnoty) oraz RPO i wszelkich związanych z nim wytycznych. Wybór formuły, w jakiej odbywać się będzie tworzenie zasad oraz realizacja samego partnerstwa, pozostawiono jednak władzom i społecznościom lokalnym.

W niniejszym Programie podstawową rolę w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odegrać winien podmiot zarządzający – Operator Programu. Proponowany status prawny Operatora, jako spółki z większościovym udziałem Miasta, np. ARL sp. z o.o., wobec dotychczasowych działań spółki, stanowiłby realizację zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji (współpraca z przedsiębiorcami oraz partnerami lokalnymi na etapie tworzenia Programu).

W trakcie realizacji Programu musi zostać zapewnione wdrażanie instrumentów budowy i funkcjonowania szeroko rozumianego partnerstwa.

Opierać się ono może na wykorzystaniu następujących instrumentów:

- Stworzenie w ramach działalności Operatora Programu tzw. One Stop Centre (Centrum Jednej Wizyty), pozwalającego w jednym miejscu i niedługim czasie na uzyskanie pełnej informacji o:
  - możliwościach zainwestowania,
  - możliwościach pozyskania partnera,
  - ofertach dzierżawy, najmu lokali użytkowych lub poddzierżawy, podnajmu lokalu lub pomieszczeń, w powstających w ramach Programu powierzchniach publicznych i użytkowych (komercyjnych, ale także związanych z możliwością podnajmu innej organizacji pozarządowej powierzchni w siedzibie/obiekcie organizacji, biorącej udział w Programie),
  - przetargach i konkursach ofert organizowanych w ramach realizacji Programu.

- Uwzględnianie w rutynowej pracy Urzędu Miejskiego w Gliwicach potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Programu Rewitalizacji. Bezpośrednio łączy się to z możliwością wykorzystywania Programu do poszerzania bazy inwestycji publicznych, oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji miejskich inwestycji.
- Stworzenie procedur wprowadzania nowych inwestycji do Wieloletnich Planów Inwestycyjnych, które to procedury uwzględnią podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe z Obszaru Rewitalizacji przy opracowaniu programu projektów oraz możliwych sposobów ich finansowania.
- Wykorzystanie stron internetowych Miasta m.in. do:
  - Public Relations Programu Rewitalizacji w pełnym, opisanym poniżej zakresie,
  - informowania o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami (aktualizacja Programu),
  - prowadzenia bazy „Znajdź partnera do projektu”,
  - informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji, spoza RPO.
- Inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych ustaleń z ramach regionalnego programu operacyjnego województwa śląskiego w następnym okresie programowania, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania) z udziałem: przedstawicieli władz Miasta, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora oraz innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych, itp.).

3. Public Relations programu rewitalizacji

3.1. Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR

Plan promocji przygotowany przez Operatora Programu i zatwierdzony przez Prezydenta Miasta, a także realizacja przez beneficjentów planu promocji każdego projektu, który ujęto w niniejszym Programie i który pozyskał dofinansowanie w ramach RPO, odpowiadać winny zaleceniom dotyczącym promocji unijnych źródeł finansowania, określonych w dokumentach programowych oraz podręcznikach, dokumentach i wytycznych. Powinny być zgodne szczególnie z zapisami Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Szczegółowe zasady dotyczące prowadzenia działań informacyjnych zostaną przygotowane przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym we współpracy z instytucjami zaangażowanymi jego wdrażanie w ramach Planu Komunikacji Programu, Strategii Komunikacji dla Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce 2007-2013 oraz Strategii Marki Funduszy Europejskich w Polsce.

Wszyscy beneficjenci, objęci Programem Rewitalizacji, którzy uzyskują wsparcie ze środków funduszy strukturalnych są zobowiązani do stosowania odpowiednich środków informowania i promocji w zależności od charakteru realizowanego projektu.

Do instrumentów tych należą:

- dyplomy, certyfikaty;
- tablice reklamowe (billboardy) – informujące o zakresie realizowanego projektu i wsparciu ze strony funduszy strukturalnych, muszą być umieszczane w miejscach inwestycji infrastrukturalnych, których całkowity koszt wynosi ponad 3 mln euro w przypadku projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). W ciągu 6 miesięcy od zakończenia prac inwestycyjnych tablica reklamowa / billboard powinna zostać zastąpiona tablicą pamiątkową;
- stałe tablice pamiątkowe, których celem jest pozostawienie trwałej informacji o wsparciu inwestycji ze środków strukturalnych – umieszczać je należy w miejscach publicznych po zakończeniu realizacji projektu (jeżeli wkład publiczny w projekt przekracza sumę 500 000 EUR);
- umieszczanie emblematu UE, logo funduszy strukturalnych oraz logo województwa śląskiego na wszystkich dokumentach oraz materiałach promocyjnych i informacyjnych związanych z realizacją projektów.

Szczegółowe regulacje dotyczące środków informacyjnych w zakresie promocji projektów przez beneficjentów zostaną określone w szczegółowych wytycznych przygotowywanych przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym.

W przypadku projektów realizowanych przy udziale środków innych niż unijne, zaleca się, by na tablicy informacyjnej umieścić zapis, iż przedsięwzięcie jest realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji. Wskazanie źródeł finansowania i ich procentowego wkładu nie jest obligatoryjne, chyba że instytucje finansujące postanowią inaczej. Po rozpoczęciu inwestycji w ramach OPR, inwestor powinien powiadomić o tym fakcie Operatora Rewitalizacji.

3.2. Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji

Plan *Public Relations* (PR) i promocji Obszarowego Programu Rewitalizacji, ustalony powinien zostać przez Operatora Programu i określać:

- cele działań informacyjnych i promocyjnych,
- potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych,
- strategie informowania i promocji.

Oprócz Operatora, instytucjami odpowiedzialnymi za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu realizacji Programu winni być:

- Urząd Miejski i jego jednostki organizacyjne, biorące udział w przygotowaniu, wdrażaniu i ewaluacji Programu (zakres zależy od przyjętego statusu i formy Operatora),
- Beneficjenci Zewnętrzni i partnerzy Programu.

Podobnie jak dla promocji Regionalnego Programu Operacyjnego, przyjąć należy dwa podstawowe cele działań informacyjnych i promocyjnych, realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji:

- skuteczne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach zgłoszenia projektów do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji oraz o obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach Programu Rewitalizacji.

Rola Operatora w działalności promocyjnej i PR powinna obejmować dwa obszary problemowe:

- przygotowanie i bezpośrednio realizowanie przyjętego planu promocji, dysponowanie środkami finansowymi i odpowiedzialność za efekty działalności promocyjnej i PR Programu Rewitalizacji, jako całości;
- nadzór, pomoc w działaniach promocyjnych, związanych z realizacją poszczególnych projektów, uwzględnionych w Obszarowym Programie Rewitalizacji oraz koordynacja działań promocyjnych poszczególnych beneficjentów, w celu uzyskania efektu synergii i uniknięcia rozproszenia lub wręcz konkurencyjności podejmowanych działań (np. organizacji podobnych imprez w tym samym terminie).

Operator Programu wyznaczy osoby odpowiedzialne za działania informacyjne i promocję, oraz wskaże imiennie osoby udzielające wszelkich informacji o wdrażaniu Programu oraz sposoby kontaktu z tymi osobami. Informacje o odpowiedzialnych osobach i sposobach kontaktu z nimi zostaną upublicznione.

Określenie grup docelowych działań PR Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ze względu na zintegrowany charakter Programu, zasięg terytorialny i rangę realizacji jego celów, do grup docelowych działań PR zaliczyć należy:

- Społeczeństwo (wspólnota mieszkańców Gliwic), z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz kierowanych do mieszkańców obszarów Miasta nie objętych Programem;
- Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu i jego kolejnych aktualizacji (podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach RPO oraz podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach działań komplementarnych, nie objętych dofinansowaniem w ramach tego działania);
- Partnerów społeczno-gospodarczych – partnerów beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu;
- Organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze;
- Właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa śląskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- Media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Określenie sfer zadaniowych promocji i PR Programu Rewitalizacji¹⁰

Proponuje się przyjęcie następujących sfer działalności promocyjnej i PR:

- Służba informacyjna, jako sfera związana z rozpowszechnianiem oraz nagłaśnianiem informacji, bez skupiania się na określonej grupie docelowej, głównie za pośrednictwem masmediów;
- Relacje inwestycyjne – podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami);
- Relacje finansowe – nawiązywanie i podtrzymywanie dobrych kontaktów z instytucjami finansowymi, takimi, jak:
  - fundusze strukturalne, instytucje wdrażające, pośredniczące, zarządzające,
  - banki, inne instytucje finansowe (kredytowe, ubezpieczeniowe, poręczeniowe);
- Relacje ze społecznościami lokalnymi;
- Relacje z władzami;
- Organizacja imprez promocyjnych;
- Ogłoszenia i reklamy płatne;
- Analizy i badania (odbioru społecznego Programu).

Określenie instrumentów promocji i PR Programu Rewitalizacji

Poniżej przedstawiono propozycje działań i instrumentów promocyjnych oraz PR, z uwzględnieniem zarysowanych powyżej sfer zadaniowych.

3.3. Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi

Proces informowania o Programie Rewitalizacji powinien mieć charakter dwukierunkowy, to znaczy pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii. Plan promocji powinien zatem realizować zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami.

I tak, wśród instrumentów realizacji działań PR w tych sferach wymienić należy:

- Wykorzystanie oficjalnych stron internetowych Miasta i jednostek miejskich (w tym BIP), z uwzględnieniem możliwości wejścia na odrębne strony („podstrony”) Programu Rewitalizacji ze strony głównej (z głównego menu).
- Przygotowanie serwisu internetowego Programu Rewitalizacji, w którego skład wejść powinny:
  - opis problematyki związanej z rewitalizacją obszarów miejskich,
  - publikacja Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - informacje o bieżącym stanie wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu,
  - inne informacje i materiały o charakterze informacyjnym (komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach);

---

¹⁰ Przy formułowaniu sfer zadaniowych PR adaptowano systematykę przedstawioną w: T.Goban-Klas „Public Relations czyli promocja reputacji. Pojęcia, definicja, uwarunkowania”. Wydawnictwo Business Press, Warszawa.

- forum mieszkańców (pozwalające na przekazywanie przez gliwiczian wizji możliwej aktualizacji Programu);
- baza projektów, planowanych lub realizowanych, poza RPO, komplementarnych z Programem Rewitalizacji;
- informacje o możliwości pozyskania środków na projekty, związane z przyjętymi celami rewitalizacji, ale nie mieszczące się wśród projektów kwalifikowanych w ramach RPO;
- baza umożliwiająca znalezienie partnera do projektu (zgłoszonego lub planowanego do zgłoszenia do Programu Rewitalizacji);
- statystyki raporty;
- galeria fotografii (np. przed realizacją – po realizacji).
- Broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych projektów, wydawane przez Operatora oraz podmioty zaangażowane w realizację Obszarowego Programu Rewitalizacji.
- Konferencje prasowe (organizowane przez Operatora i/lub beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji) dotyczące np.:
  - uchwalenia Programu,
  - kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji,
  - uzyskania środków na finansowanie projektów/Programu,
  - zakończeniu każdego projektu, realizowanego w ramach Programu.

3.4. Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne

Poniżej przedstawiono propozycje działań mających na celu podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami), są to:

- Szkolenia i seminaria dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Rewitalizacji oraz beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, na temat m.in.: możliwości udziału w Programie (aktualizacji), zarządzania projektami, monitorowania realizacji projektów, zasad finansowania projektów.
- Nadzór i wsparcie (organizacyjne, doradcze, techniczne) Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji przy wypełnianiu obowiązków promocyjnych, związanych z unijnym źródłem finansowania, takich jak przygotowywanie, zgodnie z obowiązującymi zasadami:
  - billboardów (na miejscu realizacji danego projektu),
  - stałych tablic pamiątkowych (w miejscach powszechnie dostępnych, po zakończeniu realizacji projektu),
  - plakatów i innych materiałów dotyczących projektu.¹¹

3.5. Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe

Wśród instrumentów ukierunkowanych na nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami finansowymi i potencjalnymi inwestorami wymienić można:

---

¹¹ Por. zasady opisane wyżej.

- Konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych zaangażowanych w realizację Programu.
- Broszury informacyjne o możliwości i warunkach włączenia się do współfinansowania Programu.
- Przygotowanie (np. w ramach działalności „One Stop Centre”) oferty dla instytucji finansowych i inwestorów.¹²
- Organizacja wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować realizację Programu.

3.6. Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych

Wśród działań skierowanych do społeczności lokalnej w ramach organizacji imprez można wykorzystać następujące instrumenty promocyjne:

- Festyny, święta ulicy / osiedla.
- Konkursy dla mieszkańców, dzieci i młodzieży.
- Konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych, organizowane przez Prezydenta Miasta, bądź pod jego patronatem.
- Konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów).
- Uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

3.7. Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne

W sferze zadaniowej określonej jako ogłoszenia i reklamy płatne, wyróżnić można różnorodne działania, w tym takie, jak:

- Przygotowanie i realizacja planu zamieszczania płatnych form reklamy, ogłoszeń i komunikatów w mediach (w zależności od przyjętej roli Operatora).
- Uzyskanie korzystnych warunków zamieszczania przez Operatora i beneficjentów ogłoszeń i reklam, związanych z wdrażaniem i realizacją Programu Rewitalizacji oraz poszczególnych projektów (w tym m.in. ogłoszeń o przetargach, konkursach, zaproszeniach do składania ofert, organizacji imprez i szkoleń).
- Pomoc techniczna świadczona przez Operatora na rzecz beneficjentów w przygotowywaniu materiałów przeznaczonych do publikacji.
- Zapewnienie zamieszczania i aktualizacji w serwisie internetowym Programu Rewitalizacji informacji, objętych ogłoszeniami i komunikatami publikowanymi w mediach, a dotyczących tak samego Programu, jak i projektów w nim ujętych.

3.8. Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania

W ramach procesu promocji i PR duże znaczenie, także dla oceny i monitoringu realizacji Programu Rewitalizacji, będzie miało prowadzenie analiz i badań. Narzędzia dotyczące tej sfery obejmować mogą:

---

¹² Idea powstania „One Stop Centre”, jako instrumentu budowania partnerstwa, opisana została w niniejszym rozdziale w pkt *Sposoby inicjowania współpracy...*

- Monitoring odwiedzin stron internetowych Programu Rewitalizacji, przygotowywanie raportów z forum mieszkańców.
- Przeprowadzanie badań opinii wśród mieszkańców na temat realizacji Programu Rewitalizacji.
- Przeprowadzanie badań opinii beneficjentów, dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów Programu i realizowanych w jego ramach projektów.
- Przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji Programu Rewitalizacji.
- Przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.
- Zbieranie opinii zaangażowanych podmiotów o skuteczności realizowanego planu promocji.

3.9. Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji

Sposób, przyjęte instrumenty i poziom środków przeznaczanych na finansowanie działań promocyjnych Programu i projektów, zależec będzie m.in. od ilości projektów, które uzyskają wsparcie z funduszy strukturalnych i wysokości tego wsparcia. Finansowanie działalności promocyjnej Operatora Rewitalizacji realizowane będzie w ramach środków przekazanych przez Władze Samorządowe.

IX. Inicjatywa JESSICA

Inicjatywa JESSICA, ma na celu zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w tych obszarach. W ramach Poddziałania 6.2.3 będzie wdrażana inicjatywa JESSICA. Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego podjęła decyzje o przekazaniu części alokacji dostępnej na Działanie 6.2 do Funduszu Powierniczego JESSICA, którego funkcję pełni Europejski Bank Inwestycyjnych. Środki te zostaną zainwestowane w Fundusz Rozwoju Obszarów Miejskich (FROM), które będą udzielały **zwrotnego** wsparcia na realizację projektów miejskich. Inicjatywa JESSICA pozwala beneficjentom programu na połączenie dotacji, kredytów i innych produktów finansowych w celu realizacji inwestycji np z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury i sieci miejskich, w tym transportu, systemu wodnokanalizacyjnego, projektów dotyczących efektywności energetycznej, projektów technologii informatycznej i komunikacyjnej, rozwoju nieużytków przemysłowych, w tym rekultywacji i dekontaminacji terenów zanieczyszczonych.

W trakcie aktualizowania niniejszego dokumentu nie zostały zgłoszone żadne projekty w ramach tego mechanizmu finansowego.

Załączniki

- 1. Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej OR**
- 2. Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji**

Oznaczenie kolorystyczne

Cel 1

Cel 2

Cel 3

KANAL GLIWICKI

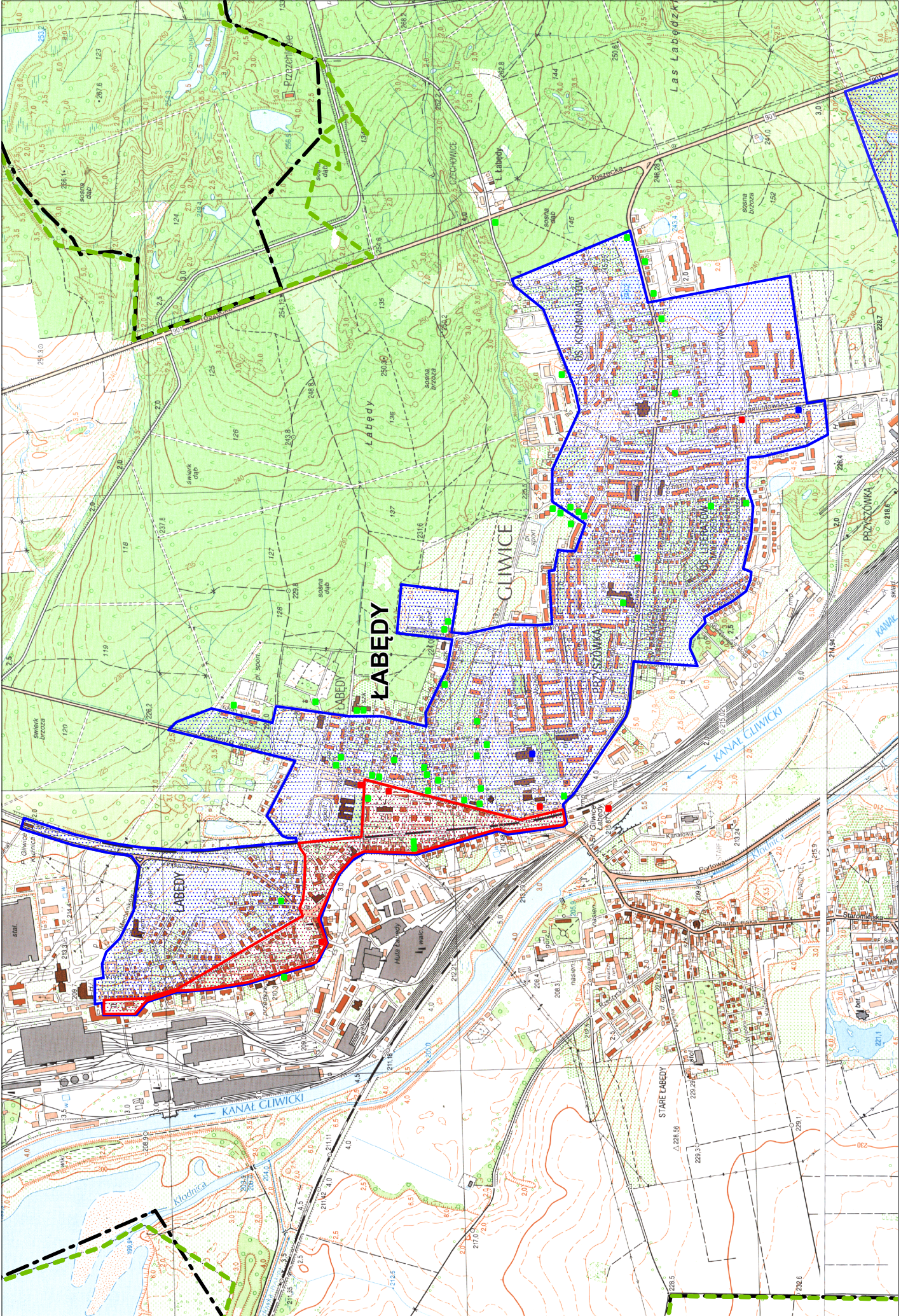
RZ. KŁODNICA

HEKTOBLOK

BIOBLOK

STACJA POMP

STACJA

LABEDY

GLIWICE

BRZOSZOWKA

STARE LABEDY

KANAŁ GLIWICKI

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

LABEDY

Prezydent Miasta Gliwice

OBSZAROWY PROGRAM REWITALIZACJI

OSIEDLE KOPERNIKA

AKTUALIZACJA

Gliwice 2010

Zatwierdził: Zygmunt Frankiewicz

Prezydent Miasta Gliwice

Agencja Rozwoju Lokalnego spółka z o.o.
ul. Wincentego Pola 16, 44-100 Gliwice

Urząd Miejski w Gliwicach
Biuro Rozwoju Miasta
ul. Zwycięstwa 21, 44-100 Gliwice

A handwritten mark or signature in the bottom left corner of the page, consisting of a single, fluid, cursive stroke.

Spis treści

WSTĘP	5
I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście	6
1. Zagospodarowanie przestrzenne	6
1.1. Stan infrastruktury technicznej	6
1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska	8
1.3. Rewitalizacja terenów przemysłowych w dzielnicy Os. Kopernika	11
1.4. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska.....	11
2. Sfera gospodarcza.....	12
2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy	12
2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy.....	18
3. Sfera społeczna	23
3.1. Struktura demograficzna i społeczna	23
3.2. Dochodowość gospodarstw domowych	27
3.3. Bezpieczeństwo publiczne	28
3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych	28
3.5. Organizacje społeczne	34
3.6. Miejsca kultu religijnego	35
3.7. Rekreacja – czas wolny.....	36
II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu	37
1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju	37
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013.....	38
3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020	39
4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022.....	40
5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015.....	40
III. Założenia programu rewitalizacji	42
1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru.....	42
1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR	43
1.2. Rys historyczny	45
2. Sondaż społeczny.....	46
2.1. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych.....	46
2.2. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi.....	52
IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Kopernik	54
1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej.....	54
2. Działania gospodarcze	55
3. Działania w sferze społecznej	56
4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Kopernik.....	57
V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa	68
VI. Indykatywny plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Os. Kopernika	70
VII. System wdrażania	79
1. System okresowej aktualizacji Programu	79
2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający	80
VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	83
1. System monitorowania Programu Rewitalizacji	83
1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania	83
1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu	84
1.3. Sprawozdawczość.....	86
1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania.....	87
2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji	88
2.1. Rodzaje oceny.....	88

2.2.	<i>Kryteria oceny</i>	89
2.3.	<i>Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi</i>	92
3.	Public Relations programu rewitalizacji	93
3.1.	<i>Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR</i>	93
3.2.	<i>Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji</i>	94
3.3.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi</i>	96
3.4.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne</i>	97
3.5.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe</i>	97
3.6.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych</i>	98
3.7.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne</i>	98
3.8.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania</i>	98
3.9.	<i>Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji</i>	99
IX.	Inicjatywa JESSICA	100
	Załączniki	101
1.	Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR	101
2.	Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji	101

Opracował zespół Agencji Rozwoju Lokalnego: Krystyna Kozikowska-Koppel, Wojciech Mrozowski, Tomasz Szulc (koordynator).

Aktualizował zespół Biura Rozwoju Miasta Urzędu Miejskiego w Gliwicach: Violetta Koza (koordynator), Joanna Jasińska, Marcin Czyż

WSTĘP

Niniejszy dokument – Obszarowy Program Rewitalizacji – stanowi kontynuację i rozwinięcie *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich na lata 2005-2006 i następne*, przyjętego przez Radę Miasta w Gliwicach uchwałą nr XXIX/781/2005 z dnia 23.03.2005. W opracowaniu niniejszym dokonano szczegółowej analizy zjawisk i problemów społecznych, diagnozy sytuacji gospodarczej oraz opisano stan infrastruktury na obszarze, który został wyznaczony w ramach przywołanego wcześniej programu ramowego.

W związku z odstępem czasowym pomiędzy wykonaniem programu ramowego i programów obszarowych, część danych została zaktualizowana i uszczegółowiona. Autorzy programu, wszędzie gdzie było to możliwe, skorzystali z najnowszych dostępnych danych statystycznych. Niewielkie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi częściami opracowania mogą wynikać z przesunięcia czasowego pomiędzy momentami pozyskania danych, które np. dla części społecznej w większości opierają się na danych źródłowych do *Strategii rozwiązywania problemów społecznych*, natomiast w części gospodarczej na bieżących danych publikowanych przez Urząd Statystyczny, instytucje badania rynku oraz pozyskane w drodze własnych badań autorów.

Plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji ma charakter indykatywny. Zgodnie z zapisami Uszczegółowienia Regionalnego Programu Operacyjnego – kwota dotacji ze środków strukturalnych UE nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowalnych projektu, a kwota wkładu własnego beneficjenta nie może być niższa niż 15% tychże kosztów. Plan finansowy został opracowany przy założeniu, że beneficjent aplikuje o maksymalną możliwą kwotę dotacji.

Na potrzeby niniejszego opracowania zlecone zostało wykonanie diagnostycznego badania socjologicznego w zakresie identyfikacji problemów i potrzeb rewitalizacyjnych. Na jego podstawie dokonano analizy strategicznej obszaru rewitalizacji oraz oceniono jego potencjał gospodarczy i społeczny. W oparciu o odpowiedzi udzielone przez respondentów wyznaczono potencjalne kierunki działań rewitalizacyjnych

W proces przygotowania programu włączyli się aktywnie przedstawiciele Urzędu Miasta, członkowie Rady Miasta i Rad Osiedlowych, przedstawiciele Straży Miejskiej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, stowarzyszenia i organizacje działające na terenie miasta, jak również instytucje kościelne. Autorzy programu pragną niniejszym podziękować wszystkim zaangażowanym partnerom za współpracę, której owocem jest niniejszy dokument.

I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście

1. Zagospodarowanie przestrzenne

1.1. Stan infrastruktury technicznej

1.1.1. Sieć wodociągowa na Os. Kopernika

Dostawa wody pitnej dla Os. Kopernika, podobnie jak całego miasta, jest realizowana przez spółkę komunalną Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gliwicach.

Woda dostarczana odbiorcom przez PWiK pochodzi:

- z własnych ujęć wód podziemnych
- z zakupu uzdatnionej wody powierzchniowej od GPW w Katowicach (ok. 20%).

Woda pobierana ze studni w Łabędach, Rzeczycach, Ligocie Kradziejowskiej i Kleszczowie jest poddawana procesowi uzdatniania tj. odżelaziania i dezynfekcji. Jakość wody pitnej jest pod stałą kontrolą służb laboratoryjnych PWiK - min. 180 badań/rok. Wyniki kontroli jakości wskazują na czasowe, niewielkie przekroczenia takich wskaźników fizykochemicznych jak: Ca, Mn, zasadowość, twardość ogólna. Skażenia bakteriologiczne nie są odnotowywane.

W badaniach ankietowych ponad 53% mieszkańców wskazało na to, że jakość wody stanowi poważny problem w ich dzielnicy, w sytuacji, gdy 100% badanych gospodarstw domowych jest wyposażonych w instalację wodociągową zasilaną z sieci miejskiej. Blisko 98,4% (ŚOR) gospodarstw ciepłą wodę użytkową pobiera z sieci miejskiej.

Osiedle zasilane jest w całości z wodociągu Ø 300 biegnącego wzdłuż ulicy Toszeckiej.

W rejonie osiedla nie funkcjonują przemysłowi odbiorcy wody. Wzdłuż jego zachodniej granicy biegnie rurociąg wody przemysłowej Ø 350.

W planach inwestycyjnych PWiK na os. Kopernika na moment przygotowania programu nie umieszczono żadnych projektów. Przebieg głównych rurociągów przesyłowych ilustruje załącznik graficzny.

1.1.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków

Na Osiedlu Kopernika system odprowadzania ścieków włączony jest do miejskiej sieci kanalizacyjnej. Ścieki bytowe przekazywane są w całości do Centralnej Oczyszczalni Ścieków PWiK Gliwice.

Na osiedlu funkcjonuje w całości system rozdzielczy. Ścieki bytowe odprowadzane są do kolektora Ø 500, biegnącego wzdłuż Potoku Grabowskiego, natomiast system kanalizacji deszczowej doprowadzony jest poprzez kolektory Ø 800 i Ø 1000 bezpośrednio do potoku.

Wyloty kolektorów burzowych do odbiorników nie są wyposażone w urządzenia oczyszczające. Na sieci kanalizacji deszczowej brak jest piaskowników, łapaczy tłuszczu, itp. Wpusty deszczowe niejednokrotnie nie spełniają swej roli, często zapchane osadami i piaskiem ulicznym, stwarzając wiele problemów eksploatacyjnych nie spełniają należycie swej funkcji odwadniania dróg. Przebieg sieci kanalizacyjnej ilustruje również załącznik graficzny.

1.1.3. Zaopatrzenie w energię i ciepło

Do osiedla mieszkaniowego energia cieplna dostarczana jest z centralnej sieci ciepłowniczej PEC Gliwice za pomocą magistrali północno-zachodniej. Wysokoparametrowy czynnik cieplny doprowadzany jest do węzłów cieplnych, zlokalizowanych w lokalnych wymiennikowniach. Odbiorcami głównymi są Spółdzielnie Mieszkaniowe: Kopernik oraz SM przy Politechnice Śląskiej. Technologie i materiały użyte do budowy tego systemu w latach 70 – 80-ych ubiegłego wieku, wymagają obecnie włączenia szerokiego wachlarza prac remontowych, związanych z wymianą zewnętrznej sieci oraz wewnętrznej instalacji CO i ciepłej wody użytkowej. Konieczna jest również przebudowa wymiennikowni i zastąpienie ich urządzeniami kompaktowymi.

1.1.4. Infrastruktura drogowa i przestrzenie publiczne

Infrastruktura drogowa Os. Kopernika jest typowa dla obszarów zabudowy mieszkalnej wielorodzinnej. Szkielet komunikacyjny osiedla stanowią ulice Oriona oraz Andromedy, które łączą ul. Toszecką odpowiednio z ul. Perseusza i Pionierów. Główną arterią łączącą osiedle z centrum Gliwic jest ul. Toszecka, na której ogromne natężenie ruchu utrudnia sprawny dojazd do innych dzielnic. Istotnym problemem osiedla, zgłaszanym zarówno przez mieszkańców, jak i przez zarządców zasobu mieszkaniowego, jest brak miejsc parkingowych (78% respondentów w badaniu ankietowym wskazało na tę uciążliwość). Istotnym problemem w dzielnicy jest również utrudniony dojazd do budynków – na co wskazało blisko 60% respondentów.

Osiedle Kopernika jest typowym przykładem kompleksu wielokondygnacyjnych budynków. Jakość przestrzeni publicznej na osiedlu jest oceniona nisko. Potwierdzenie tego faktu uzyskano w bezpośrednich rozmowach z mieszkańcami oraz zarządcami nieruchomości, którzy zgodnie stwierdzili, że po ukończeniu robót budowlanych w II połowie lat '80, wolne przestrzenie między budynkami nie zostały zagospodarowane. Szczególnym wyrazem tej opinii jest kwestia tzw. „placu centralnego” – nieruchomości o powierzchni przekraczającej 3 ha, zlokalizowanej w centralnej części osiedla pomiędzy ulicami Kopernika, Centaura i Oriona. Podczas warsztatów mieszkańcy i zarządcy budynków wskazali, iż pozostawienie tej przestrzeni w obecnym stanie sprzyja wzrostowi patologii oraz zagraża bezpieczeństwu mieszkańców. W rejonie placu zlokalizowane są niewielkie punkty handlowe (bazar). Sprzedawcy i mieszkańcy, w przypadku opadów, zmuszeni są do brodzenia w błocie, brak jest jakiegokolwiek zaplecza, chaos panuje również w systemie organizacji parkingów. Nieruchomość ta jest własnością Miasta Gliwice. Mieszkańcy oraz zarządcy spółdzielni czynią starania zmierzające do przekazania działek przez Miasto Gliwice spółdzielniom mieszkaniowym, za co spółdzielnie zobowiązują się do zagospodarowania „placu centralnego” i zorganizowania tam miejsc postojowych oraz przestrzeni rekreacyjno-sportowej.

1.1.5. Infrastruktura mieszkaniowa

Na obszarze rewitalizacji zdecydowanie dominuje budownictwo mieszkaniowe. Wyjątek stanowią szkoły oraz obiekty handlowo-usługowe. Substancja mieszkaniowa Osiedla Kopernika zarządzana jest w głównej mierze przez dwa podmioty: Spółdzielnię Mieszkaniową „Kopernik” oraz Spółdzielnię Mieszkaniową przy Politechnice Śląskiej. Prócz tych dwóch podmiotów na obszarze funkcjonuje kilkanaście mniejszych wspólnot mieszkaniowych.

Spółdzielnia Mieszkaniowa „Kopernik” zarządza łącznie 1143 mieszkaniami w blokach wybudowanych w latach 1979 – 1984, natomiast SM przy Politechnice Śląskiej zarządza 1282 mieszkaniami w budynkach powstałych w latach 1979 – 1986.

Część zasobów pozostaje w zarządzie ZBM II TBS sp. z o.o. oraz PRiED sp. z o.o.

Zestawienie powierzchni mieszkalnych w administracji największych zarządców w dzielnicy, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1: Zestawienie powierzchni mieszkaniowej na Os. Kopernika

Administrator / zarządca	Powierzchnia w tys m ²	Udział %
SM przy Politechnice Śląskiej	69793,77	44,78
SM Kopernik	67503,48	43,31
PRiED sp. z o.o.	5416,00	3,48
ZBM II TBS sp. z o.o.	13140,24	8,43
Razem	155 853,49	100,00%

źródło: opracowanie własne

Brak jest danych dotyczących powierzchni mieszkaniowej będącej w dyspozycji pozostałych wspólnot mieszkaniowych.

Istotnym problemem związanym z mieszkalnictwem występującym w OR Kopernik jest występowanie płyt azbestowych na elewacjach budynków. Zgodnie z informacjami udostępnionymi przez spółdzielnię mieszkaniową płyty azbestowe zostały usunięte wyłącznie z budynków przy ul. Andromedy 28-34 oraz Galaktyki 3-4. W pozostałych obiektach problem ten na chwilę obecną nie jest rozwiązany. W miarę możliwości finansowych zarządcy nieruchomości starają się go rozwiązywać, jednak ze względu na ograniczoną dostępność środków finansowych roboty te posuwają się wolno.

1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska

Obszar Rewitalizacji Os. Kopernika ma charakter wybitnie mieszkalny. Na obszarze tym nie ma zlokalizowanych żadnych zakładów przemysłowych mogących znacząco oddziaływać na środowisko naturalne. W sąsiedztwie OR zlokalizowana jest natomiast jednostka badawczo-rozwojowa OBRUM, jednakże jej udział w wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych jest marginalny w skali miasta.

1.2.1. Ochrona powietrza i klimatu akustycznego

W wyniku badań ankietowych mieszkańców Os. Kopernika można zauważyć, iż niewiele ponad 21% badanych traktuje zanieczyszczenie powietrza jako jeden ze szczególnie poważnych problemów dzielnicy; w podobnym przedziale znalazły się odpowiedzi dotyczące ruchu samochodów.

Nie są prowadzone regularne badania emisji zanieczyszczeń powietrza na terenie dzielnicy. Jedyne dane, jakie można przytoczyć pochodzą z Biuletynu Wojewódzkiej Stacji Sanitarnej-Epidemiologicznej w Katowicach „Zanieczyszczenie atmosfery w województwie

śląskim w latach 2002 – 2003”, gdzie pomiary pyłu w roku 2003 przedstawiono w rozbiu na 11 dzielnic miasta. W latach kolejnych zadania z zakresu monitoringu stanu powietrza zostały częściowo przejęte przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Katowicach, a ich zakres został istotnie ograniczony.

Roczny opad pyłu w Obszarze Rewitalizacji „Osiedle Kopernika” można oszacować jedynie jako wartość przeciętną pomiędzy pomiarami dokonanymi w przylegających obszarach, tj. Szobiszowicach i Łabędach i oszacować na poziomie ok. 80 g/m² a. Wartość ta pozostaje więc znacznie poniżej granicy dopuszczalnej (200 g/m² a) i prezentuje się przeciętnie na tle pozostałych części miasta jednak w porównaniu z innymi osiedlami jest wysoka. Dla porównania można podać jak rozkłada się ten wskaźnik w innych dzielnicach:

- Brzezinka - 34 g/m² a
- Łabędy – 117 g/m² a
- Ligota Zabrska – 60 g/m² a
- Szobiszowice – 51 g/m² a
- Stare Gliwice - 53 g/m² a
- Śródmieście – max. 64 g/m² a

Brak jest danych nt. innych zanieczyszczeń powietrza w dzielnicy, takich jak: tlenku węgla, dwutlenku azotu i siarki, ołowiu czy węglowodorów aromatycznych.

Na chwilę obecną nie są również prowadzone badania klimatu akustycznego w dzielnicy, jednakże zgodnie z postanowieniami ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2001 nr 62 poz. 627 z późn. zm.) oraz w związku z tzw. dyrektywą hałasową UE 2002/49/EC, w miastach o liczbie ludności przekraczającej 100.000 mieszkańców obowiązkowe jest opracowanie strategicznych map akustycznych w terminie do 30 czerwca 2012 oraz przygotowanie programu ochrony środowiska w zakresie przeciwdziałania hałasowi w terminie do 18 lipca 2013 roku.

1.2.2. Odpady komunalne

Obecnie jest możliwe jedynie oszacowanie ilości powstających odpadów komunalnych, na czym opiera się również „Plan Gospodarki Odpadami dla miasta Gliwice”. Bilans odpadów komunalnych w ww. Planie wykazuje ich produkcję w ilości ponad 90 tys. Mg/a w skali całego miasta.

Selektywną zbiórkę odpadów takich jak makulatura, szkło, puszki czy tworzywa sztuczne na terenie Gliwic prowadzi firma REMONDIS. Wskaźnik odzysku kształtuje się na poziomie < 2%, pomimo finansowania przez miasto zakupów zbiorników do recyklingu.

Od stycznia 2006r. wzrosła liczba tzw. gniazd recyklingowych, umieszczanych przez firmę na terenie wszystkich dzielnic. W OR Kopernik zlokalizowane są gniazda do selektywnej zbiórki, wymienione w poniższej tabeli.

Tabela 2: Lokalizacja gniazd recyklingowych w OR Kopernik

Adres	Papier	Plastik	Szkło
Gwiazdy Polarnej 1-15	X	X	X
Gwiazdy Polarnej 2-8	X	X	X
Gwiazdy Polarnej 18-20	X	X	X
Gwiazdy Polarnej 44-46	X		X
Gwiazdy Polarnej 50-54	X		X
Kopernika 17-21	X	X	X
Kopernika 43-47	X	X	X
Kopernika 45	X	X	
Kopernika 65-75	X	X	X
Kopernika 79-21			
Kopernika 93-99	X	X	X
Syriusza 16-18	X		X
Syriusza 20-22	X	X	X
Syriusza 26-28	X		X
Wielkiej Niedźwiedzicy 5-15	X	X	X
Wielkiej Niedźwiedzicy 17-31	X		

źródło: opracowanie własne na podstawie www.um.gliwice.pl oraz Remondis sp. z o.o.

Jednostkami zamawiającymi usługi wywozu odpadów są w przypadku os. Kopernika zarządcy budynków (Spółdzielnie Mieszkaniowe, ZBM II TBS sp. z o.o., administratorzy budynków) oraz Miasto Gliwice.

Dzikię wysypiska śmieci stanowią marginalny problem z punktu widzenia respondentów przeprowadzonego badania ankietowego. Miejscami, w których może okresowo pojawiać się większa ilość porzuconych odpadów są: niezagospodarowany tzw. „plac centralny”, przylegający do OR od północy kompleks „Kąpieliska Leśnego” wraz z otaczającym go lasem, tereny zlokalizowane w okolicach ogródków działkowych w rejonie ul. Pionierów i torów kolejowych oraz Las Łabędzki.

1.2.3. Stan terenów zielonych w dzielnicy

W trakcie warsztatów ze społecznością lokalną dyskusja została zdominowana przez problem zagospodarowania wspomnianego wcześniej „placu centralnego”. Niewątpliwym atutem dzielnicy wymienionym w trakcie przeprowadzania analizy strategicznej obszaru była dostępność terenów zielonych oraz rekreacyjnych, na co wskazało również ponad 80% respondentów badania ankietowego. W pobliżu Obszaru Rewitalizacji zlokalizowany jest kompleks Kąpieliska Leśnego oraz Las Łabędzki. Z drugiej jednak strony ankietowani mieszkańcy zwrócili uwagę na brak miejsc spędzania wolnego czasu. Stanowi to potencjalne pole realizacji projektów z zakresu rewitalizacji.

Tereny zielone wewnątrzsiedlowe znajdują się w utrzymaniu spółdzielni mieszkaniowych oraz wspólnot. Ich stan należy ocenić jako dobry.

Jako element zieleni zorganizowanej została również wymieniona tzw. „górką saneczkowa”, jednakże wieloletni brak zainteresowania tym tematem spowodował dewastację jej elementów.

Istotną przeszkodą wskazaną przez mieszkańców jest zawłość i czasochłonność urzędowej procedury uzyskania prawa do dysponowania terenem, co znajduje swoje odzwierciedlenie w braku zagospodarowania chociażby „placu centralnego”.

W Obszarze Rewitalizacji nie występują pomniki przyrody.

1.3. Rewitalizacja terenów poprzemysłowych w dzielnicy Os. Kopernika

Obszar Rewitalizacji Os. Kopernika nie zawiera w swoich granicach terenów poprzemysłowych. Obszary takie jednakże graniczą bezpośrednio z od strony zachodniej (za torami kolejowymi i Kanałem Gliwickim).

Nieruchomości wyznaczone w ramach „Programu Rewitalizacji Obszarów Poprzemysłowych i Powojkowych na lata 2005 – 2006” przyjętego w dniu 14 lipca 2005 uchwałą Rady Miejskiej nr XXXIV/848/2005, użytkowane są przez następujące podmioty:

- IZO ERG,
- ZREMB,
- BOC Gazy sp. z o.o.
- Vattenfall S.A.
- Skarb Państwa.

Ze względu na brak możliwości aplikowania zakładów przemysłowych oraz podmiotów komercyjnych o fundusze Unii Europejskiej na działania rewitalizacyjne oraz w związku z faktem, iż przedsiębiorstwa nie dysponują środkami finansowymi możliwymi do wydatkowania na te cele, żadne z nich nie wyraziło zainteresowania prowadzeniem przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

W związku z brakiem projektów dotyczących terenów poprzemysłowych zgłaszanych przez podmioty uprawnione do aplikowania o środki unijne oraz regulacjami wynikającymi z systemu wdrażania funduszy strukturalnych, nie jest możliwe oszacowanie kosztów rewitalizacji terenów poprzemysłowych leżących w sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji Os. Kopernika.

1.4. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska

Obszar Rewitalizacji Kopernik nie obejmuje żadnej strefy ochrony konserwatorskiej. Zgodnie z informacjami uzyskanymi w Wydziale Architektury i Urbanistyki Urzędu Miasta, cały obszar Osiedla Kopernika objęty jest aktualnym i obowiązującym Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego – przyjętym uchwałą Rady Miejskiej nr XLVI/752/98 z dnia 18.06.1997, opublikowanym w Dzienniku Urzędowym Województwa Katowickiego Nr 37 z dnia 30.12.1998 poz. 589.

Ochronie konserwatorskiej podlega teren Kąpieliska Leśnego oraz przebieg ul. Toszeckiej jako element historycznego układu ulicznego. Elementy te przylegają bezpośrednio do Obszaru Rewitalizacji.

2. Sfera gospodarcza

Osiedle Kopernika położone jest w najbardziej wysuniętej na północ części dzielnicy Szobiszowice, włączonej w granice administracyjne miasta w 1927 roku.

Osiedle zostało wybudowane w latach 1975 – 1985 w południowej części lasów łabędzkich, w pobliżu Kąpieliska Leśnego, oddanego do użytku w 1942 roku, wówczas jednego z najnowocześniejszych w Europie.

Budowę osiedla w technologii wielkopłytywowej, przy znacznym wkładzie finansowym kluczowych zakładów pracy regionu (Kombinat Urządzeń Mechanicznych „Bumar-Łabędy”, huta „Łabędy”, huta „1-go Maja”, kopalnie węgla kamiennego „Gliwice”, „Sośnica”, „Knurów”, „Szczygłowice”), prowadziła Gliwicka Spółdzielnia Mieszkaniowa. Stało się ono jednym z wielu zapleczy mieszkaniowych dużych zakładów pracy oraz Politechniki Śląskiej. Zakładowe przewozy pracownicze wzmacniały efekt tzw. „sypialni miejskiej”.

Na terenie osiedla brak jest znaczących zakładów przemysłowych.

Głównymi pracodawcami dla mieszkańców osiedla były kluczowe zakłady przemysłu wydobywczego (kopalnie węgla), hutnictwa i przemysłu maszynowego oraz Politechnika. Restrukturyzacja górnictwa, przemysłu hutniczego i zbrojeniowego połączona ze znaczną redukcją zatrudnienia, powoduje wzrost bezrobocia, pogarszając sytuację materialną jego mieszkańców.

Osiedle od pozostałych części miasta odgradzają tory kolejowe linii Kędzierzyn/Strzelce Opolskie – Katowice, wraz z bocznicami kolejowymi należącymi do Śląskiego Centrum Logistyki S.A. Kanał Gliwicki i Las Łabędzki oddzielają osiedle od dzielnicy Łabędy; droga krajowa DK 88 (Aleja Jana Nowaka-Jeziorańskiego) oraz ulica Toszecka oddzielają od pozostałej zabudowy dzielnicy Szobiszowice. Komunikacja drogowa z pozostałymi częściami miasta odbywa się poprzez ulicę Pionierów-Perseusza oraz Toszecką. Obecnie w sąsiedztwie dzielnicy zlokalizowane są tereny podstrefy gliwickiej KSSE oraz hipermarket TESCO i Centrum Handlowe Arena.

2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy

Na terenie Obszaru Rewitalizacji os. Kopernika działają nieliczne przedsiębiorstwa, głównie o charakterze handlowym i usługowym. Cechą charakterystyczną jest brak przedsiębiorstw wytwórczych, wynika to głównie z zachowanego charakteru dzielnicy – sypialni.

Liczba pracujących w Gliwicach na koniec czerwca 2005 wynosiła 77318 osób, co stanowi 40,2 % całkowitej liczby mieszkańców. Zachowując proporcję można ocenić, że na obszarze rewitalizowanym zamieszkuje co najmniej 4060 osób pracujących.

Na obszarze działają następujące podmioty usługowe:

Ośrodek rekreacyjny "Kąpielisko Leśne" jest jednym z obiektów podlegających obecnie TUR Gliwice – Centrum Sportu i Wypoczynku, będącemu jednostką budżetową miasta Gliwice. Centrum utrzymuje i rozwija powierzone mu obiekty oraz nimi zarządza; tworzy warunki do uprawiania rekreacji, sportu i turystyki. Prowadzi remonty i prace inwestycyjne, które mają na celu tworzyć coraz lepsze warunki ich wykorzystania przez mieszkańców Gliwic. Organizuje imprezy rekreacyjne i sportowe.

"Hotel Leśny" - centrum konferencyjno – wypoczynkowe:

Hotel „Leśny” jest również jednym z obiektów podlegających Centrum Sportu i Wypoczynku TUR Gliwice.

Położenie na terenie kompleksu leśnego, stary, znajdujący się pod ochroną drzewostan i wijące się wśród niego alejki spacerowe stwarzają nieograniczone możliwości odpoczynku i relaksu. Hotel dysponuje 35 pokojami jedno- i dwuosobowymi oraz 5 apartamentami zapewniając 60 miejsc noclegowych. Hotel posiada sale restauracyjne dla 150 osób.

Do większych zakładów produkcyjnych położonych na terenie Obszaru Rewitalizacji należą: **Zakład Elektroniczny „Tanel” przy ul. Kopernika 121.** Został utworzony w 1982 roku. Od samego początku zajmuje się produkcją wilgotnościomierzy.

Firma **„Szansa. Doradztwo i rekrutacja”** jest przedsiębiorstwem z branży doradztwa personalnego, założonym w 2004 roku, prowadzonym w formie działalności gospodarczej. Zlokalizowana przy ul. Centaura 7, zatrudnia 3 pracowników, zajmuje się rekrutacją i selekcją pracowników, doradztwem personalnym, prowadzeniem badań psychologicznych.

W bezpośrednim sąsiedztwie Obszaru Rewitalizowanego (jednak poza jego granicami) znajdują się:

Ośrodek Badawczo - Rozwojowy Urządzeń Mechanicznych OBRUM, będący jedyną tego typu przemysłową jednostką w Polsce.

Ośrodek powstał w 1967 roku. Utworzony wówczas Zakład Produkcji Doświadczalnej stanowił zaplecze badawcze przemysłu obronnego, szczególnie dla potrzeb rozwoju produktów Zakładów Mechanicznych "Łabędy ". OBRUM posiada status jednostki badawczo - rozwojowej. W 2008 roku Ośrodek został przekształcony w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością.

Instytut Materiałów Ogniotrwałych, położony przy ul. Toszeckiej, jest jedyną w Polsce jednostką badawczo-rozwojową działającą w obszarze ceramiki ogniotrwałej i wykonującą badania naukowe, prace, ekspertyzy i usługi naukowo-techniczne w tym zakresie.

W jego strukturze działają:

- **Laboratorium Badań Materiałów Ogniotrwałych,** które jest jedynym w Polsce akredytowanym laboratorium badawczym w dziedzinie ceramiki ogniotrwałej i technicznej.
- **Wydziały Produkcyjne Instytutu,** które wytwarzają wysokiej jakości ceramikę techniczną i ogniotrwałą.

Górnośląska Spółka Gazownictwa, dystrybutor gazu w regionie śląskim, posiada położoną przy ul. Toszeckiej 101 **Jednostkę Terenową Handlowej Obsługi Klienta,** która działa od 1.10.2003 r.

„**Comfort Lines**” Sp. z o. o. położona przy ul. Pionierów 8. Comfort Lines w 1990 roku rozpoczął działalność realizując połączenia autokarowe pomiędzy Polską i Niemcami. Obecnie firma obsługuje kilkanaście regularnych linii międzynarodowych

”**Polwat**” **Spółka jawna**, przy ul. Toszeckiej 101 jest producentem przetwornic DC/DC, zasilaczy impulsowych oraz AC/DC o mocy od 10W do 1kW. Wyroby te przeznaczone są do zasilania urządzeń automatyki przemysłowej, urządzeń telekomunikacyjnych, aparatury medycznej i wojskowej.

Zakład Usługowo-Produkcyjny „Alker” przy ul. Toszeckiej 101 został założony w 1991 roku jako dział firmy **Electronic Design P.S.** i wykonywał transformatory, dławiki i cewki dla potrzeb **EDPS**. Od 1996 roku jest samodzielną jednostką, produkuje szeroką gamę podzespołów indukcyjnych, w tym głównie transformatorów i dławików stosowanych w zasilaczach i przetwornicach impulsowych.

Firma „Active Media” znajdująca się przy ul. Toszeckiej 101/401 należy do CBKgroup. Firma została założona w 2005 roku, obecnie liczy około 10 pracowników. Firma prowadzi na zlecenie kompleksową i profesjonalną obsługę z zakresu promocji oraz obsługę poligraficzną w zakresie druku offsetowego – wysokonakładowego oraz druku cyfrowego – niskonakładowego.

Szczególne znaczenie dla stanu gospodarki na Obszarze Rewitalizacji mają firmy „eksportujące” towary i usługi na zewnątrz lub przyciągające osoby nie mieszkające na nim. Dzięki nim następuje swego rodzaju „import” pieniędzy do tego obszaru. Do tego typu firm należą wyżej wymienione oraz **hurtownie i firmy usługowe**. Oprócz tego występowanie takich firm świadczy o zróżnicowaniu gospodarki i jednocześnie stanowi przeciwwagę dla monokultury przemysłowej, co w przypadku Os. Kopernika ma szczególne znaczenie.

Dla zobrazowania sytuacji posłużono się wskaźnikiem liczby podmiotów działających w wybranych rodzajach działalności w stosunku do liczby mieszkańców. Wielkość progową wyznaczał procentowy udział liczby mieszkańców Obszaru w liczbie ludności całego miasta (5,3%). Informacje o liczbie i adresach podmiotów zostały zaczerpnięte ze stron internetowych Urzędu Miejskiego w Gliwicach, rejestrów Urzędu Wojewódzkiego oraz z wyspecjalizowanych portali internetowych.

Wyniki porównań przedstawione są w tabeli.

Tabela 3: Potencjał rozwojowy branży na OR

Branża	Udział [%]	Potencjał [szt.]
Hurtownie	0,6	8
Cukiernie	0	1,2
Restauracje	1,4	2,8
Kluby muzyczne	0	1
Puby	0	2,2
Pizzerie	4,2	0
Miejsca hotelowe	6,7	- 11
Oddziały banków	5,3	0
Bankomaty	5,8	0
Biura rachunkowe	0	4
Organizatorzy turystyki	1,9	1,8

Źródło: opracowanie własne

Potencjał informuje, ile firm w branży trzeba otworzyć, by dorównać średniej dla miasta.

Jak wynika z tabeli na Obszarze Rewitalizacji istnieje niewykorzystany potencjał działalności praktycznie we wszystkich branżach oprócz sektora bankowego.

Przyczyny tego mogą być następujące:

1. Niska siła nabywcza mieszkańców Obszaru (niski dochód rozporządzalny),
2. Brak dostatecznej liczby klientów spoza obszaru – brak powodu do przyjazdu,
3. Brak odpowiedniej lokalizacji (nieruchomość, budynek),
4. Trudny i czasochłonny dojazd do Obszaru,

przy czym pierwszy z wymienionych powodów może być wynikiem trzech pozostałych.

Sklepy wielkopowierzchniowe

Na Obszarze Rewitalizacji działa 1 sklep wielkopowierzchniowy tj. „Stokrotka”. Jest to sklep dyskontowy. Z badań Instytutu Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji wynika, że w Polsce jeden tego typu sklep przypada na ok. 15 000 mieszkańców (średnia dla sklepów dyskontowych dla Gliwic wynosi jeden na 9 500 mieszkańców). Stąd można uznać, że nie ma potrzeby, aby powstał jeszcze jeden tego typu sklep, tym bardziej, że w niedalekiej odległości znajdują się hipermarket TESCO (ul. Łabędzka), oraz sklepy wielkopowierzchniowe – supermarkety spożywczo-przemysłowe TESCO (dawny Leader Price) (ul. Toszecka i Świętojańska) oraz Billa (ul. Tarnogórska). W niewielkiej odległości zlokalizowane są również: Centrum Handlowe Carrefour – ARENA, Forum Gliwice oraz sklepy sieci LIDL i Biedronka.

Sektor nowoczesnych technologii

Najbardziej widocznymi przedstawicielami sektora nowoczesnych technologii są firmy informatyczne i elektroniczne. Na Obszarze Rewitalizacji firmy z tego sektora są raczej niewidoczne, a działalność gospodarcza w tym zakresie, w skali osiedla stanowi działalność marginalną.

Opieka zdrowotna

Liczba placówek opieki zdrowotnej oraz aptek świadczy w pewnym stopniu o poziomie zamożności mieszkańców i o możliwości obsłużenia pacjentów z zewnątrz dzielnicy. Podobnie jak w przypadku usług, przeprowadzono porównanie ze średnią dla miasta.

Tabela 4: Potencjał rozwojowy sektora opieki zdrowotnej na OR

Rodzaj	Udział [%]	Potencjał
Przychodnie	1,6	2,3
Gabinety stomatologiczne	2,7	1,9
Apteki	3,8	0,8

Źródło: opracowanie własne

Z tabeli wynika, iż podobnie jak w przypadku innych branż, w służbie zdrowia występuje na Os. Kopernika niewykorzystany potencjał.

Miejsce firm z Obszaru Rewitalizacji w rankingach

Firmy działające między innymi w Obszarach Rewitalizacji, ze względu na wielkość i wyniki są odnotowywane w rankingach regionalnych i krajowych.

Ranking *Rzeczpospolitej* obejmuje 2000 firm:

W rankingu klasyfikowane są największe pod względem przychodów firmy działające w Polsce. Zostało w nim sklasyfikowanych 30 firm działających w Gliwicach.

Wśród nich brak jest firm działających w Obszarze Rewitalizacji Osiedle Kopernika oraz w najbliższym sąsiedztwie.

Ranking „Pulsu Biznesu” - *Gazete Biznesu* 2005:

W rankingu *Gazete Biznesu* 2005 dla województwa śląskiego sklasyfikowano 392 firmy, w tym 30 firm z Gliwic. Wśród *Gazel* 2005 brak jest firm działających w Obszarze Rewitalizacji os. Kopernika oraz w najbliższym otoczeniu.

„Gazeta Prawna” - 500 najbardziej innowacyjnych firm polskich:

Ranking prowadzony jest na podstawie kryteriów opracowanych przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN w Warszawie. W roku 2005 na liście 500 najbardziej innowacyjnych firm znalazły się 4 przedsiębiorstwa z Gliwic, jednak żadne z nich nie działa na Obszarze Rewitalizacji Osiedle Kopernika.

Spośród wymienionych w rankingu jedynie **Ośrodek Badawczo - Rozwojowy Urządzeń Mechanicznych „OBRUM” sp. z o. o.** znajduje się w bliskim sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji.

W roku 2006 „Gazeta Prawna” prowadziła przygotowania do II edycji 500 najbardziej innowacyjnych firm polskich, jednakże w chwili opracowywania programu nie były one opublikowane.

2.1.1. Główni pracodawcy

Głównych pracodawców działających na Obszarze Rewitalizacji przedstawia tabela.

Tabela 5: Główni pracodawcy w osiedlu Kopernika

Lp	Nazwa	Zatrudnienie	Uwagi
1	Hotel „Leśny”	12	W zarządzie TUR GLIWICE
2	Kąpielisko „Leśne”	5+14 sezonowo	W zarządzie TUR GLIWICE
3	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Kopernik”	19	-
4	Zespół Szkół Ogólnokształcąco- Ekonomicznych (Gimnazjum nr 11 oraz Liceum Ekonomiczne) – ul. Syrusza 30	75	jednostka miejska
5	Szkoła Podstawowa nr 12 ul. Kopernika 63	59	jednostka miejska

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z tabeli przeważająca większość miejsc pracy na terenie osiedla istnieje w sektorze usługowym oraz w administracji. Znamienny jest całkowity brak miejsc pracy w przemyśle i budownictwie, co przesądza o wizerunku gospodarczym osiedla i potwierdza jego charakter dzielnicy - sypialni.

2.1.2. Aktywność gospodarcza mieszkańców OR Kopernik

Jednym z fundamentów rozwoju miasta w wymiarze gospodarczym jest aktywność mieszkańców. Aktywność ekonomiczna mieszkańców analizowana jest z perspektywy dwóch miar – stopy bezrobocia oraz ilości podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w danym miejscu. Zjawisko bezrobocia zostało omówione we wcześniejszej części programu.

Na podstawie danych dostarczonych przez Wydział Przedsiębiorstw Gospodarczych i Usług Komunalnych UM Gliwice ustalono wskaźnik ilości zarejestrowanych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców ulicy.

Wyniki obliczeń dla lat 2006 oraz 2008 zaprezentowano w tabeli poniżej (skrót użyty w tabeli LF – liczba firm, LM – liczba mieszkańców).

Nazwa ulicy	2006 LF	2006 LM	Wskaźnik	2008 LF	2008 LM	Wskaźnik
Bereniki	35	512	6,84	39	524	7,44
Centaura	96	1330	7,22	116	1355	8,56
Gwiazdy Polarnej	74	1513	4,89	90	1535	5,86
Jowisza	41	832	4,93	51	848	6,01
Kopernika	155	2684	5,77	180	2752	6,54
Saturna	19	575	3,30	22	582	3,78
Andromedy	38	597	6,37	44	610	7,21
Galaktyki	13	168	7,74	17	170	10,00
Syrusza	32	669	4,78	39	681	5,73
Wielkiej Niedźwiedzicy	17	487	3,49	18	497	3,62

Jako poziom referencyjny wskaźnika Ministerstwo Rozwoju Regionalnego ustaliło dla woj. śląskiego wartość 9,1 firmy na 100 mieszkańców. Jak więc wynika z obliczeń, na OR Kopernik obserwuje się niższy od referencyjnego wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców, co świadczy o tym, że obszar ten kwalifikuje się do wsparcia w zakresie promocji przedsiębiorczości. Zgodnie z wytycznymi MRR pod tym względem OR Kopernik kwalifikuje się również do podjęcia działań z zakresu mieszkalnictwa.

2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy

W okresie ostatnich piętnastu lat procesy restrukturyzacyjne nie ominęły Obszaru Rewitalizacji Kopernik. Niezwykle istotnym dla gospodarki dzielnicy był fakt prowadzenia procesów restrukturyzacyjnych w kluczowych gliwickich zakładach przemysłu węglowego, hutniczego i maszynowego, co skutkowało znacznym zmniejszeniem miejsc pracy. Istniejący na terenie dzielnicy Hotel „Leśny” oraz przyległe doń „Kąpielisko Leśne” kilkakrotnie zmieniało swoją formułę prawną oraz właścicieli, podlegając prowadzonym procesom prywatyzacyjnym.

2.2.1. Procesy komercjalizacji i restrukturyzacji

Główne zakłady działające na Obszarze Rewitalizacji to Hotel „Leśny” oraz Kąpielisko „Leśne”. Początek lat 90 to rozpoczęcie procesów prywatyzacji i komercjalizacji tych przedsiębiorstw. Konieczność zmian w zarządzaniu tymi obiektami, przejście na orientację rynkową, znaczne niedoinwestowanie, zmiany właścicielskie – to główne przeszkody przed którymi stanęły te przedsiębiorstwa.

Zarząd Ośrodków Wypoczynkowo - Turystycznych „TUR” powstał 13 maja 1993 roku na mocy uchwały Rady Miejskiej w Gliwicach jako zakład budżetowy, prowadzący początkowo Ośrodek Wypoczynkowy w Czechowicach. Z biegiem lat, kiedy Samorząd Gliwic realizował kolejne inwestycje i przejmował od Skarbu Państwa następne obiekty sportowo -rekreacyjne, „TUR-owi” powierzono hotel i Kąpielisko Leśne. Obecnie „TUR” działa jako jednostka budżetowa, której w roku 2009 nadano nowy statut oraz zmieniono nazwę na TUR Gliwice – Centrum Sportu i Wypoczynku.

Instytut Materiałów Ogniotrwałych

Instytut na przestrzeni lat podlegał licznym zmianom organizacyjnym i procesom. Lata 90 przyniosły zmiany gospodarcze, które w istotny sposób wpłynęły na działalność Instytutu. Sytuacja rynkowa spowodowała zmniejszenie zatrudnienia, zwiększenie udziału prac o charakterze utylitarnym, dostosowanych do zmieniających się potrzeb i rosnącej konkurencji. Wzbogacono wyposażenie Instytutu w nowoczesną aparaturę badawczą dzięki pomocy finansowej Komitetu Badań Naukowych.

Obecnie Instytut współpracuje z około 850 zakładami produkcyjnymi i organizacjami działającymi w wielu dziedzinach gospodarki.

Ośrodek Badawczo - Rozwojowy Urządzeń Mechanicznych „OBRUM” sp. z o.o.

Głębokie zmiany w otoczeniu firmy, związane z restrukturyzacją polskiej gospodarki są czynnikiem sprawczym opracowania nowej koncepcji rozwoju OBRUM polegającej na utrzymaniu dotychczasowej pozycji lidera w produkcji sprzętu na rzecz obronności kraju i rozszerzeniu jej na rynki zagraniczne oraz powiększaniu strefy wpływów w drogownictwie, ekologii, górnictwie, energetyce i usługach.

2.2.2. Skutki transformacji

Ze względu na trwającą w dalszym ciągu restrukturyzację przedsiębiorstw, nie wszystkie efekty transformacji już wystąpiły i nie są możliwe do odnotowania w pełnej skali.

Widoczne już skutki to:

- Drastyczna redukcja liczby miejsc pracy w tradycyjnych branżach przemysłowych (istniejące zakłady produkcyjne oraz branżowe biura projektowe i instytuty naukowo-badawcze), co przedkłada się głównie na sytuacją społeczną w OR,
- Pojawienie się sektora MŚP w obszarze, w tym przedsiębiorstw wyodrębnionych z restrukturyzowanych spółek,
- Pojawienie się sektora MŚP w obszarze aktywności gospodarczej istniejących przedsiębiorstw oraz w obszarze przedsiębiorstw zlikwidowanych,
- Wzrost liczby emerytów wśród mieszkańców Obszaru Rewitalizacji – por. Analiza społeczna,
- Wzrost wydajności pracy i poprawa wyników finansowych restrukturyzowanych firm,
- Dywersyfikacja portfela produktów restrukturyzowanych przedsiębiorstw,

Zmiany jakie zaszły na skutek restrukturyzacji, mającej zasięg znacznie szerszy niż Obszar Rewitalizacji, tworzą potencjał do zmiany jego wizerunku gospodarczego. Przebiegająca nadal w gospodarce krajowej transformacja systemowa, zmieniająca strukturę przemysłową, ograniczająca rozwój branż tradycyjnego przemysłu ciężkiego, a wspierająca rozwój przemysłu lekkiego, handlu i usług, gałęzi stosujących nowoczesne technologie jest skorelowana z sytuacją materialną mieszkańców Obszaru Rewitalizowanego, ich źródłami utrzymania, miejscem zatrudnienia, wysokością dochodów, ich problemami społecznymi. Dotychczas, jak wspomniano uprzednio, Obszar Rewitalizowany był postrzegany przez mieszkańców miasta jako przede wszystkim zaplecze mieszkaniowe - sypialnia, wyposażone w najbardziej niezbędne placówki usługowo-handlowe, o zasięgu wybitnie lokalnym, mające zaspokoić przede wszystkim potrzeby jego mieszkańców.

Zmiana dotychczasowego wizerunku Obszaru, wprowadzenie nowych funkcji usługowych, rekreacyjnych, handlowych, pielgrzymkowych (kultu religijnego), edukacyjnych będzie wymagała znacznego czasu i skoordynowanej pomocy ze strony Miasta Gliwice oraz miejscowych Spółdzielni Mieszkaniowych.

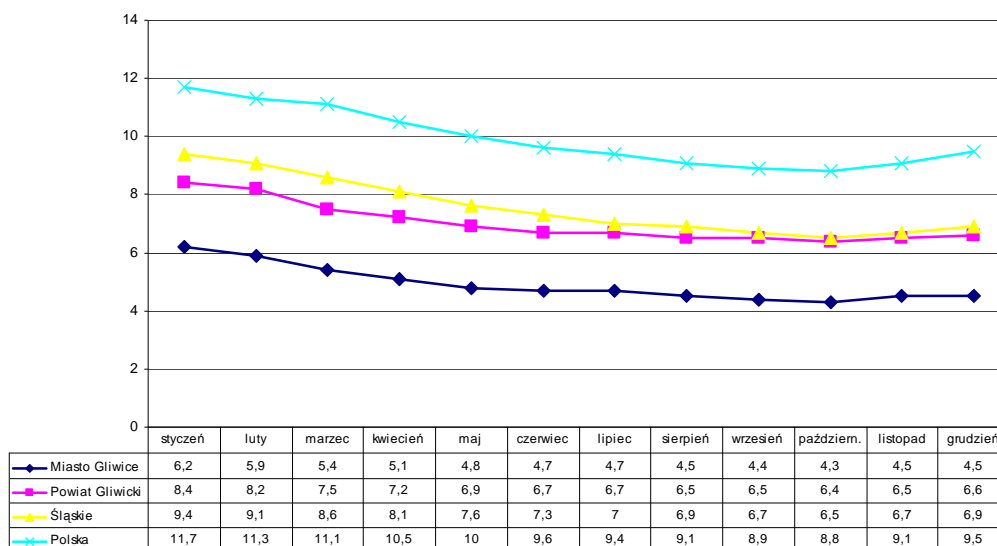
2.2.3. Rynek pracy

Na dzień 31 grudnia 2008 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w mieście Gliwice wynosiła 4249 osób (w tym 2531 kobiet). W oparciu o analizy sporządzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach dotyczące rynku pracy w województwie śląskim w roku 2008, rynek pracy w podregionie gliwickim (obejmujący miasta na prawach powiatu Gliwice i Zabrze oraz powiat ziemski gliwicki) różni się pod wieloma względami od rynków pracy w innych podregionach. Sam w sobie nie jest również homogeniczny. Przykładowo, dynamika spadku stopy bezrobocia wśród kobiet w Gliwicach jest zbliżona do wyników miasta Zabrze (-32,9%), a te są w ujęciu bezwzględny o ponad 10% wyższe niż dla powiatu ziemskiego. Spadki te są również wyższe, aniżeli przeciętna dla województwa śląskiego. Jednocześnie udział bezrobotnych kobiet w populacji osób bez pracy jest w Gliwicach niższy niż w pozostałych jednostkach samorządu tworzących podregion.

Pod względem wieku osób bezrobotnych rynek pracy miasta Gliwice również zachowuje się w sposób odmienny od rynku podregionu. W przedziale wiekowym 18-24 lat udział osób

w populacji bezrobotnych w Gliwicach jest najniższy na tle podregionu (15,3%), o tyle w przypadku osób wieku 45-54 udział ten jest najwyższy (27,2%). Również statystyczny udział grupy osób z wyższym wykształceniem w populacji osób bezrobotnych w podregionie jest najwyższy dla miasta Gliwice. Wynika to jednakże nie z deficytu miejsc pracy dla takich osób, a specyficznej dla miasta struktury wykształcenia mieszkańców, w którym istotny udział ma grupa osób posiadających wyższe wykształcenie.

Jednocześnie ogólna dynamika zmian poziomu bezrobocia w Gliwicach nie odbiega w znaczący sposób od dynamiki zmian stopy bezrobocia w województwie i kraju.

Rysunek 1: Dynamika zmian bezrobocia w Gliwicach

źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach

Od lat natężenie zjawiska bezrobocia w mieście Gliwice kształtuje się poniżej średniej notowanej w podregionie, województwie oraz kraju. Według stanu na koniec grudnia 2008 stopa bezrobocia w Gliwicach wynosiła 4,5%, wobec 6,9% w woj. śląskim (w tym samym czasie Polska – 9,5%). Zgodnie z prognozami Powiatowego i Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, wobec sytuacji ekonomicznej w gospodarce światowej i recesji, która rozpoczęła się w III kwartale 2008 roku, należy oczekiwać wzrostu stopy bezrobocia oraz zmiany struktury osób bezrobotnych.

Gliwicki rynek pracy charakteryzuje się podobnym, jak w woj. śląskim odsetkiem bezrobotnych kobiet. Jest on jednakowoż niższy, aniżeli na terenie powiatu gliwickiego. Jest on również niższy, niż analogiczna cecha dla podregionu gliwickiego. W populacji bezrobotnych miasta Gliwice kobiety stanowią 59,6% ogółu (stan na 31.12.2008).

Ponadto podregionalny rynek pracy cechuje niski odsetek uprawnionych do zasiłku dla bezrobotnych. W województwie śląskim 17,2% zarejestrowanych bezrobotnych posiada prawo do pobierania zasiłku, podczas gdy w podregionie gliwickim jest to 12,4%. Informacje dotyczące osób długotrwale bezrobotnych zamieszkujących na obszarze rewitalizowanym zamieszczono w części poświęconej szczegółowej analizie problemów społecznych.

Tabela 6: Charakterystyka bezrobotnych

<i>Udziały wybranych kategorii bezrobotnych wśród ogółu zarejestrowanych w regionie/ powiecie</i>	<i>Woj. śląskie</i>	<i>Miasto Gliwice</i>	<i>powiat gliwicki</i>
Bezrobotne kobiety	59,5%	59,6%	65,6%
Bezrobotni mężczyźni	40,5%	40,4%	34,4%
Bezrobotni zamieszkali na wsi	21,3%	nie dotyczy	brak danych
Niepełnosprawni bezrobotni	6,8%	4,5% ¹	

Źródło: WUP Katowice

Drugą cechą rynku jest stosunkowo wysoki udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem (poziom porównywalny ze wskaźnikiem dla regionu). Na tle województwa oraz powiatu gliwickiego, grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowi znacząco mniejszy udział w populacji osób bezrobotnych. Możliwymi przyczynami tego zjawiska jest notowany wyższy niż w regionie oraz podregionie poziom wykształcenia oraz inwestycje w podstrefie gliwickiej KSSE, które w chwili obecnej mogą być w ten sposób dyskontowane. Struktura rynku ze względu na wykształcenie pokazana jest w tabeli (stan na 31.12.2008 r.)

Tabela 7: Bezrobotni wg wykształcenia (stan 31.12.2008 r.)

Poziom wykształcenia bezrobotnych	Woj. śląskie (w%)	Miasto Gliwice (w%)	powiat gliwicki (w%)
wyższe	9,9	11,0	7,6
policealne i średnie zawodowe	23,2	22,9	20,4
średnie ogólnokształcące	9,3	10,6	10,1
zasadnicze zawodowe	27,8	19,5	26,7
gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego	29,9	36,0	35,2
RAZEM	100,0	100,0	100,0

Źródło: WUP Katowice

Perspektywy rynku pracy w Obszarze Rewitalizacji „Osiedle Kopernika”

W przypadku firm działających na Obszarze Rewitalizacji nie należy oczekiwać znaczących zmian w zatrudnieniu tak w krótkim jak i długim okresie czasu.

Hotel „Leśny”

Dalsze rozszerzanie zakresu świadczonych usług hotelarsko – gastronomicznych nie będzie pociągać za sobą znaczącego wzrostu zatrudnienia, istnieje natomiast możliwość rozwoju podmiotów gospodarczych, świadczących usługi outsourcingowe. Powyższy potencjalny wzrost zatrudnienia nie znajduje wystarczających przesłanek, aby zatrudniać mieszkańców osiedla – obszaru rewitalizowanego.

Centrum Sportu i Wypoczynku - "TUR Gliwice" - Kąpielisko „Leśne”.

Nie przewiduje się znaczącego wzrostu zatrudnienia w ośrodku rekreacyjno – wypoczynkowym „Kąpielisko Leśne”. Pewien stosunkowo nieznaczny wzrost zatrudnienia wystąpi po zakończeniu budowy krytego basenu. Poziom zatrudnienia w kąpielisku podlega stałym sezonowym wahaniom. Istnieje dość znaczny potencjał wzrostu zatrudnienia

¹ dane dotyczą podregionu gliwickiego obejmującego Gliwice, Zabrze i powiat gliwicki

w podmiotach gospodarczych świadczących usługi komplementarne w stosunku do zakresu usług Kąpieliska. Jednocześnie brak jest wyraźnych przesłanek, by wzrost ten łączyć ze spadkiem bezrobocia czy też wzrostem aktywności gospodarczej mieszkańców osiedla.

1. Inne możliwości rozwoju rynku pracy w OR

- a. Zagospodarowanie turystyczno – rekreacyjne terenów zielonych położonych pomiędzy osiedlem „Kopernika” a osiedlem „Literatów”, należącym do dzielnicy „Łabędy”.
- b. Pozyskanie odpowiednich inwestorów zewnętrznych.

Możliwe jest podjęcie działań zmierzających do pozyskania specyficznych inwestorów (inwestycji). poprawiających strukturę gospodarki OR Osiedle Kopernika:

- Centrum handlowe typu sklepy fabryczne (tzw. factory outlet)
- Centrum usługowe (rozliczeniowe, call center)
- Centrum outsourcingu usług IT
- Centrum księgowości i finansów
- Usługi zdrowotne – medyczne (ortodoncja, protetyka, rehabilitacja, itp.)
- Usługi medyczne typu B2B (podwykonawstwo obejmujące analizy zdjęć rtg, badań laboratoryjnych, wykonywanie protez i aparatów ortodontycznych)
- Centrum rozrywkowe z galerią handlową.

Inwestycje tego typu mogą zapewnić miejsca pracy dla kobiet oraz zwiększyć napływ chwilowych gości do obszaru, co wpłynie pozytywnie na rozwój lokalnych firm handlowych i usługowych. Ze względu na rodzaj działalności, te inwestycje nie będą zagrożeniem konkurencyjnym dla działających przedsiębiorstw handlowych i usługowych. Efektem tego typu inwestycji jest wystąpienie tzw. efektu mnożnikowego – każde stworzone miejsce pracy powoduje powstanie dodatkowych miejsc pracy w okolicy. W przypadku usług i handlu detalicznego współczynnik ten wynosi około 1,3. Oznacza to, że każde trzy bezpośrednie miejsca pracy powodują powstanie jednego dodatkowego.

- c. Przygotowanie i wdrożenie programów szkoleniowych i doradczych oraz zachęt (ulg) dla mieszkańców OR zamierzających podjąć samodzielną działalność gospodarczą.
- d. Stworzenie obiektów i/lub organizowanie imprez (wydarzeń) przyciągających uczestników z zewnątrz.

Mogą to być obiekty sportowe, kulturalne, wystawowe, itp., gdzie będą organizowane imprezy o zasięgu ponadlokalnym.

2. Podstrefa gliwicka KSSE jako generator miejsc pracy dla OR Kopernik

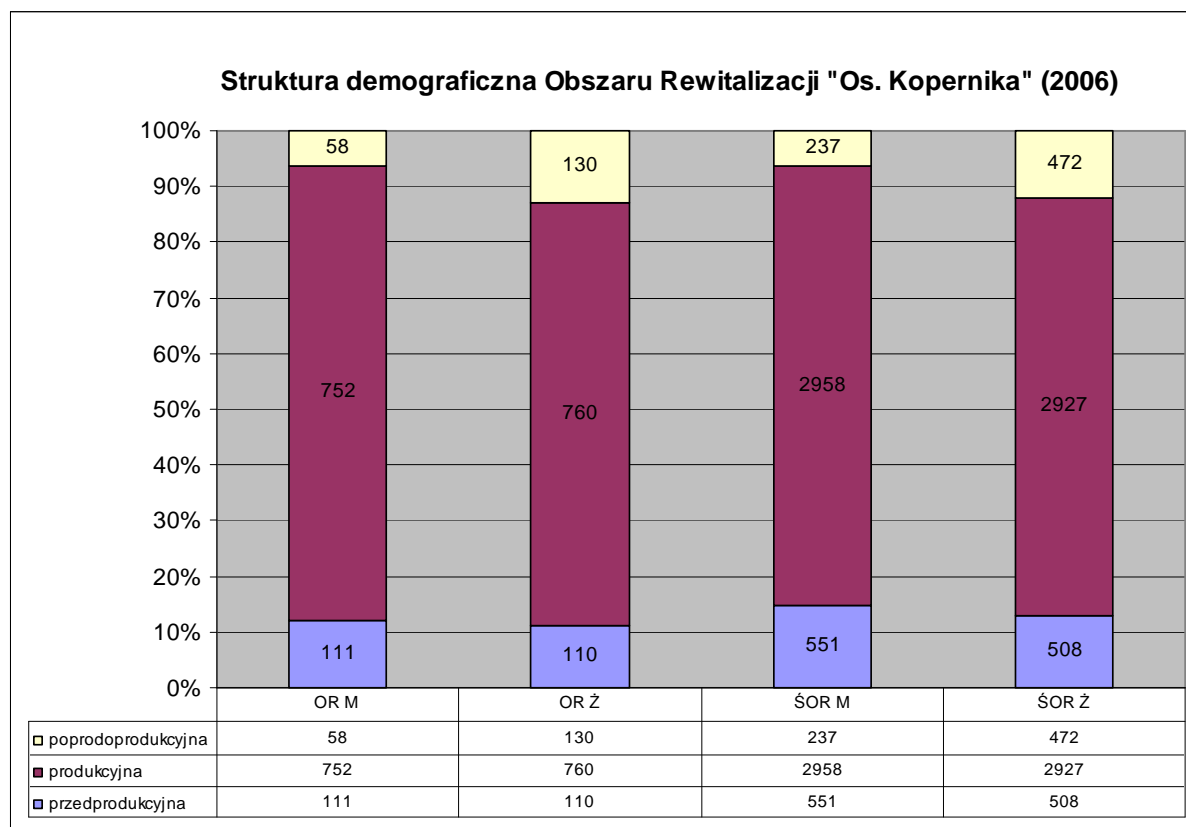
Ponieważ w dalszym ciągu do strefy napływają inwestorzy, mieszkańcy dzielnicy będą mogli również korzystać z oferty miejsc pracy tam tworzonych. Tereny strefy leżą w bezpośrednim sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji. Do marca 2009 roku w strefie utworzono ponad 13.000 miejsc pracy, przy czym przewidywano, iż będzie to docelowo 8.000. Można więc uznać, że rezultaty utworzenia i rozwoju KSSE są lepsze od oczekiwań.

3. Sfera społeczna

3.1. Struktura demograficzna i społeczna

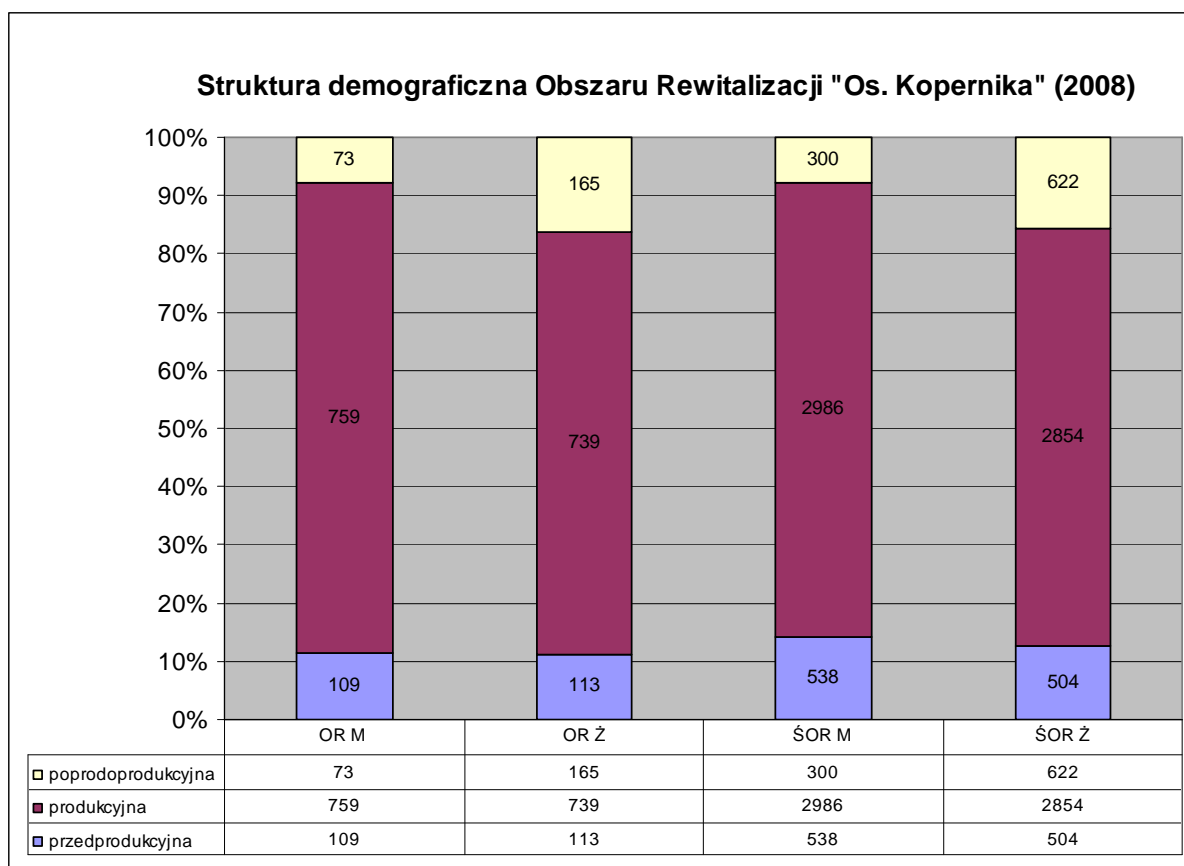
Ogółem na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji zamieszkuje 9762 osoby (31.12.2008), z których 4997 stanowią kobiety (51,2%), a 4765 to mężczyźni (48,8%). Niewielką przewagę stanowią więc kobiety. Szczegółową analizę demograficzną wraz z dynamiką zmian, które nastąpiły w tej sferze na przestrzeni lat 2006-2008 zamieszczono w tabeli (litera M oznacza mieszkańców płci męskiej, Ż – żeńskiej). Zgodnie z przewidywaniami sytuacja demograficzna ulega pogorszeniu, ponieważ udział grupy w wieku poprodukcyjnym gwałtownie rośnie, natomiast udział grup w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym maleje. Ujemny przyrost naturalny w kraju i mieście powoduje, iż społeczeństwo osiedla Kopernik, podobnie jak innych części Gliwic, starzeje się. Należy przy tym zauważyć, że na tle innych dzielnic Miasta Gliwice, proces starzenia się mieszkańców Obszaru Rewitalizacji Kopernik następuje z największą dynamiką.

Na poniższych wykresach zaprezentowano udziały poszczególnych grup wiekowych mieszkańców Obszaru Rewitalizacji.

Rysunek 2: Struktura demograficzna OR Kopernik (2006)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich UM Gliwice

Rysunek 3: Struktura demograficzna OR Kopernik (2008)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich UM Gliwice

Ścisły Obszar Rewitalizacji (ŚOR) zamieszkiwany jest przez 7804 osoby, co stanowi 79,9% mieszkańców całego obszaru przeznaczonego do rewitalizacji. Ponad połowę tej grupy stanowią kobiety w liczbie 3980, a 49% mężczyźni w liczbie 3824.

Na pozostałej części Obszaru Rewitalizacji (OR) zamieszkuje 1958 osób (20,1% mieszkańców całego obszaru przeznaczonego do rewitalizacji).

Procentowe udziały w liczbie mieszkańców poszczególnych grup wiekowych ze względu na płeć wraz ze zmianami zaobserwowanymi w latach 2006-2008 odpowiednio w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji oraz Obszarze Rewitalizacji zaprezentowano w poniższej tabeli. Należy zwrócić uwagę na niekorzystne zjawisko dynamicznego (przekraczającego 25%) przyrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym, któremu towarzyszy zmniejszenie liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Zjawiska te powinny stanowić punkt wyjścia do refleksji nad stworzeniem w ramach procesów rewitalizacji wdrażanych na osiedlu Kopernika oferty adresowanej szczególnie do osób starszych. Źródłem zjawiska szybkiego starzenia się społeczności OR Kopernik należy się dopatrywać w historycznych procesach zasiedlania obszaru, gdzie w jednym okresie – latach '80, bloki mieszkalne zostały zasiedlone lokatorami będącymi w zbliżonym wieku, którzy w chwili obecnej jednocześnie przechodzą z grupy produkcyjnej do poprodukcyjnej.

Tabela 8: Struktura demograficzna OR Kopernik w latach 2006-2008

GRUPA	OBSZAR	PŁEĆ	2006	UDZIAŁ	2008	UDZIAŁ	DYNAMIKA
przedprodukcyjna	OR	M	111	13,37%	109	12,95%	-1,8%
przedprodukcyjna	OR	Ż	110		113		2,7%
przedprodukcyjna	ŚOR	M	551		538		-2,4%
przedprodukcyjna	ŚOR	Ż	508		504		-0,8%
produkcyjna	OR	M	752	77,26%	759	75,17%	0,9%
produkcyjna	OR	Ż	760		739		-2,8%
produkcyjna	ŚOR	M	2958		2986		0,9%
produkcyjna	ŚOR	Ż	2927		2854		-2,5%
poprodukcyjna	OR	M	58	9,37%	73	11,88%	25,9%
poprodukcyjna	OR	Ż	130		165		26,9%
poprodukcyjna	ŚOR	M	237		300		26,6%
poprodukcyjna	ŚOR	Ż	472		622		31,8%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich

3.1.1. Związek ludzi z dzielnicą i gotowość do migracji

Ankietowani mieszkańcy osiedla Kopernik wykazują umiarkowane przywiązanie do swojej dzielnicy. Czterech na dziesięciu mieszkańców ŚOR deklaruje skłonność do zmiany miejsca zamieszkania, stosunkowo wyższy odsetek pytanym mieszkańców OR (46,88%) deklaruje również taką chęć. Odpowiedzi te nie odbiegają znacznie od poziomu identyfikacji mieszkańców Gliwic ze swoim miastem. Odnotowana skłonność mieszkańców Gliwic do wyprowadzenia się z miasta wynosi około 30%, w tym 40% to osoby w wieku 20-24 lat, które mieszkają w Gliwicach krócej niż 20 lat. Ok. 35,4% pytanym odpowiedziało, że zdecydowanie nie zamierza zmienić miejsca zamieszkania, podczas gdy takiej samej odpowiedzi udzieliło 37,5% pytanym mieszkańców OR. Swoje niezdecydowanie w sprawie przywiązania do dzielnicy wyraziło 24,62% mieszkańców ŚOR oraz 15,63% mieszkańców OR.

Na podstawie ankiety trudno stwierdzić jaki wpływ na identyfikację z dzielnicą mają czynniki związane ze standardem zamieszkania oraz atrakcyjnością dzielnicy, a jaki subiektywne

i osobiste plany życiowe respondentów. Sondaż nie zawierał pytania, które pozwoliłoby ustalić przyczynę silnej bądź słabej identyfikacji mieszkańca z dzielnicą. W ankiecie nie uściślono również czy deklarowana chęć zmiany miejsca zamieszkania dotyczy zmiany miejsca zamieszkania w granicach miasta, czy także poza granice miasta.

Wskaźniki dla miasta Gliwice dotyczące wysokiego i ciągle rosnącego ujemnego salda migracji oraz ujemny przyrost naturalny, jak również spadek liczby ludności wg prognoz demograficznych większy niż dla Śląska, pozwalają przypuszczać, że również populacja Osiedla Kopernika będzie maleć.

3.1.2. Poziom wykształcenia mieszkańców i szkolnictwo na terenie osiedla Kopernik

Z przeprowadzonego sondażu wynika, że 33,85% mieszkańców ŚOR oraz 56,25% mieszkańców OR posiada wykształcenie wyższe. W świetle danych uzyskanych z ankiety przeprowadzonej w 2004 roku na terenie całych Gliwic, z której wynika, że wykształcenie wyższe posiada 26,3% mieszkańców miasta, dane uzyskane dla osiedla Kopernik wypadają korzystnie. Wykształcenie średnie posiada 44,62% mieszkańców ŚOR oraz 31,25% mieszkańców OR. Dane uzyskane w badaniu dla całego miasta wskazują na nieco wyższy procent mieszkańców z wykształceniem średnim (49%) w mieście.

Wykształcenie zawodowe zadeklarowało 20% mieszkańców ŚOR oraz 6,25% mieszkańców OR, dla porównania z ankiety dla Gliwic wynika, że wykształcenie zawodowe posiada 20,4% mieszkańców miasta. Wykształcenie podstawowe posiada 1,54% mieszkańców ŚOR oraz 6,25% mieszkańców OR (w ankiecie dla Gliwic wykształcenie podstawowe zadeklarowało 4,2% respondentów).

W wyniku porównania poszczególnych przedziałów poziomu wykształcenia w dzielnicy oraz w mieście można stwierdzić, iż struktura wykształcenia w ŚOR jest zbliżona do struktury wykształcenia w skali miasta, natomiast struktura wykształcenia mieszkańców OR odbiega znacznie od struktury wykształcenia w skali całych Gliwic.

Na Osiedlu Kopernika znajdują się wymienione poniżej placówki szkolno-wychowawcze:

Przedszkole Miejskie nr 17, ul. Andromedy 36

Przedszkole Miejskie Nr 17 rozpoczęło swoją działalność w 1984 roku. Placówka liczy 8 oddziałów. Podstawową działalnością przedszkola jest opieka i kształcenie około 200 dzieci w wieku od 2,5 do 6 lat. Placówka posiada 8 sal zajęć i 2 sale gimnastyczne. W placówce prowadzone są zajęcia dodatkowe z zakresu: muzyki, języka angielskiego, gimnastyki korekcyjnej, tańca towarzyskiego. W przedszkolu zatrudnionych jest 12 nauczycieli. Zajęcia prowadzone są w ramach 8 oddziałów.

Szkoła Podstawowa nr 12 im. Mikołaja Kopernika ul. Kopernika 63 (ŚOR)

Szkoła posiada 32 sale lekcyjne, w tym pomieszczenia dedykowane do przedmiotów przyrodniczych, historycznych, technicznych i artystycznych, 3 sale gimnastyczne oraz specjalną salę do gimnastyki korekcyjnej.

Szkoła zapewnia swoim wychowankom szeroki wachlarz zajęć pozalekcyjnych w ramach działającego Centrum Zajęć Pozalekcyjnych. Centrum organizuje kursy

języków obcych oraz zajęcia plastyczne. Celem studia plastycznego jest twórcze wypełnienie czasu wolnego dziecka. Zajęcia odbywają się w godzinach popołudniowych. Prowadzący posiadają wieloletnie doświadczenie docenione przyznaniem Nagrody Prezydenta Miasta Gliwice za popularyzację kultury. Nauka języków obcych (angielski, niemiecki) odbywa się w małych grupach 4-8 osobowych w atmosferze gier i zabaw. Do szkoły uczęszcza 377 uczniów w ramach 28 oddziałów. Zatrudnia ona 28 nauczycieli.

Zespół Szkół Ogólnokształcąco-Ekonomicznych, w tym:

Gimnazjum nr 11

IX Liceum Profilowane

Technikum nr 9

Szkoła zatrudnia 37 nauczycieli. W ramach gimnazjum funkcjonuje 12 oddziałów, do których uczęszcza 254 uczniów, w ramach liceum 4 oddziały, do których uczęszcza 110 uczniów, natomiast w ramach technikum 1 oddział z 29 uczniami.

3.2. Dochodowość gospodarstw domowych

Z przeprowadzonego sondażu w dzielnicy wynika, że najwięcej osób spośród udzielających odpowiedzi (29%) zamieszkałych w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji pochodzi z gospodarstw domowych posiadających łączne miesięczne dochody netto w przedziale (1500; 2000). Największy odsetek osób spośród pytaných mieszkańców Obszaru Rewitalizacji (28%) zadeklarował dochody netto w przedziale (3000; 4000). Na pytanie dotyczące łącznej wielkości dochodów netto nie udzieliło odpowiedzi 31,25% sondowanych mieszkańców OR oraz 16,92% pytaných mieszkańców ŚOR. Obraz ten może więc nie w pełni odzwierciedlać rzeczywistą dochodowość gospodarstw.

Na podstawie badanej próby mieszkańców wyraźnie widać dodatnią korelację między poziomem wykształcenia i wysokością dochodów netto. Średnia wysokość dochodów netto gospodarstwa domowego w miesiącu jest wyższa w OR niż w ŚOR, co koreluje ze strukturą wykształcenia, (w OR większa liczba respondentów posiada wykształcenie wyższe.)

Żadna z pytaných osób nie zadeklarowała dochodów powyżej 5000 zł.

Większość osób ankietowanych, zarówno w ŚOR jak i OR zadeklarowała brak zobowiązań finansowych (58% ŚOR i 53% OR). Zbliżony odsetek respondentów zamieszkałych w ŚOR (32%) oraz OR (31%) deklaruje posiadanie zobowiązania względem banków. Pozostałe zobowiązania osób ankietowanych dotyczyły zaległości czynszowych. 8% respondentów z ŚOR oraz 16% z OR nie udzieliło odpowiedzi na pytanie dotyczące posiadanych zobowiązań.

Osoby posiadające zobowiązania zapytane o horyzont czasowy spłaty, odpowiedziały następująco: 20% mieszkańców ŚOR oraz 12,5% mieszkańców OR deklaruje iż spłata zobowiązań nie będzie możliwa w perspektywie roku. 12% mieszkańców ŚOR oraz 16% mieszkańców OR odpowiedziało, że może spłacić swoje zobowiązania do końca roku. Biorąc pod uwagę wszystkie przytoczone powyżej dane, można stwierdzić, iż gospodarstwa domowe znajdujące się na obszarze ŚOR oraz OR racjonalnie gospodarują zasobami pieniężnymi. Większość z nich nie posiada zobowiązań finansowych, natomiast jeśli posiadają, są to w dużej części zobowiązania krótkoterminowe (a więc takie, których spłata nastąpi w ciągu jednego roku).

3.3. Bezpieczeństwo publiczne

Badani mieszkańcy ŚOR jako najpoważniejszy problem w dzielnicy wskazali przestępczość i alkoholizm. Osoby ankietowane zamieszkałe w OR jako najpoważniejszy problem wymieniły chuligańskie wybryki i alkoholizm. Udzielone odpowiedzi wskazują na to, że kwestie związane z bezpieczeństwem publicznym w dzielnicy istnieją i są dla mieszkańców zauważalne.

Jednocześnie Osiedle Kopernika nie zostało wskazane przez gliwiczian w ankiecie przeprowadzonej w całym mieście jako obszar szczególnie niebezpieczny. Wśród takich gliwiczanie wskazywali najczęściej: Sośnicę, Śródmieście, Zatorze oraz os. Millenium. Opinię tę potwierdzają również statystyki policyjne, albowiem niewiele ponad 4% ogółu rejestrowanych przestępstw jest popełnianych na Osiedlu Kopernika.

Wśród propozycji rozwiązań poprawiających poziom bezpieczeństwa, szczególnie w subiektywnym odczuciu mieszkańców, respondenci podawali najczęściej częstsze patrole lub utworzenie posterunku policji oraz monitoring wizyjny.

3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych

Wyniki analizy pokazują, że najistotniejszym problemem społecznym dla mieszkańców ŚOR są: przestępczość i alkoholizm, natomiast dla mieszkańców OR najistotniejszym problemem są: chuligańskie wybryki oraz alkoholizm. W ankiecie wskazano również na występowanie w dzielnicy wielu innych istotnych problemów społecznych typu: bezrobocie, narkotyki, zaniedbane dzieci oraz żebranie. Stosunkowo niewielu ankietowanych miało styczność z tymi zjawiskami osobiście.

Odpowiedzi udzielone przez mieszkańców spontanicznie są w dużej mierze zbieżne z odpowiedziami udzielonymi poprzednio spośród możliwych do wyboru.

3.4.1. Uzależnienia jako problem społeczny Os. Kopernika

Osoby udzielające odpowiedzi w ankiecie, chociaż wskazały w jednym z pytań na alkoholizm jako drugi co do ważności problem występujący w dzielnicy, stwierdziły w większości, iż zjawisko to nie dotknęło ich bezpośrednio (tylko 1,54% ankietowanych zamieszkałych w ŚOR odpowiedziało, iż problem ten dotknął ich lub ich rodzinę, natomiast w OR tylko 6,25%). Świadczy to o tym, że mieszkańcy mają wyobrażenie o wysokim stopniu uzależnienia od alkoholu w dzielnicy, jednak osoby nadużywające alkoholu nie zaliczają się do bezpośredniego otoczenia respondentów.

Ulica Kopernika znajdująca się w ŚOR stanowi jedną z 13 gliwickich ulic na których zamieszkuje największe skupisko osób korzystających z pomocy gliwickiej Izby Wyrzeźwień. W roku 2003 odnotowano 11 pacjentów izby zamieszkałych na ulicy Kopernika, którzy łącznie stanowią 1,00% ogólnej liczby pacjentów Izby Wyrzeźwień.² Ulicą, o największym nasileniu tego zjawiska jest Toszecka, będąca jednocześnie granicą obszaru rewitalizacji. Ulicą znajdującą się wewnątrz obszaru, z której odnotowano największą liczbę pacjentów Izby jest ul. Kopernika.

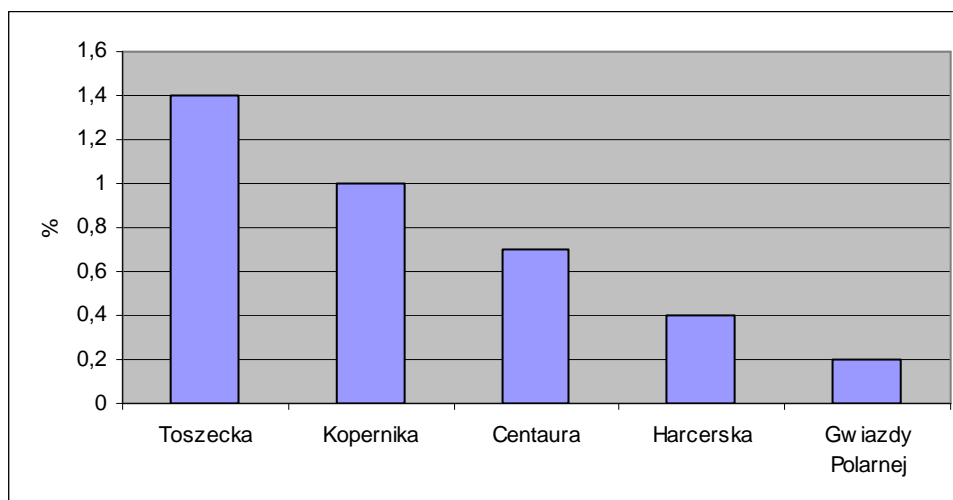
Osiedle Kopernika znajduje się wśród tych osiedli, których mieszkańcy byli jedną z największych grup pacjentów gliwickiej izby. Pacjenci Izby Wyrzeźwień zamieszkiwali

---

² Opracowanie: „Alkohol jako problem społeczny w Gliwicach w 2003 roku”, str. 16

głównie rejon Centrum Gliwic oraz osiedla takie jak: Łabędy, Kopernika, Sikornik, Zubrzyckiego, Trynek, Sośnica.

Na wykresie zaprezentowano odsetek pacjentów Izby Wyrzeźwień wg ulic znajdujących się w Obszarze Rewitalizacji.

Rysunek 4: Pacjenci izby wyrzeźwień z OR Kopernik

źródło: opracowanie własne

3.4.2. Osoby niesamodzielne wymagające wsparcia

Z prowadzonego monitoringu zjawisk i problemów społecznych wynikało, że ul. Toszecka stanowi miejsce szczególnej kumulacji osób wymagających wsparcia. Wewnątrz Obszaru Rewitalizacji niekorzystne zjawiska występowały najczęściej wśród mieszkańców ul. Kopernika, Centaura, Gwiazdy Polarnej, Andromedy, Harcerskiej i Jowisza. Najczęściej występującymi w tym obszarze dysfunkcjami były: problemy życiowe, niezaradność, bezradność opiekuńczo-wychowawcza oraz długotrwała choroba.

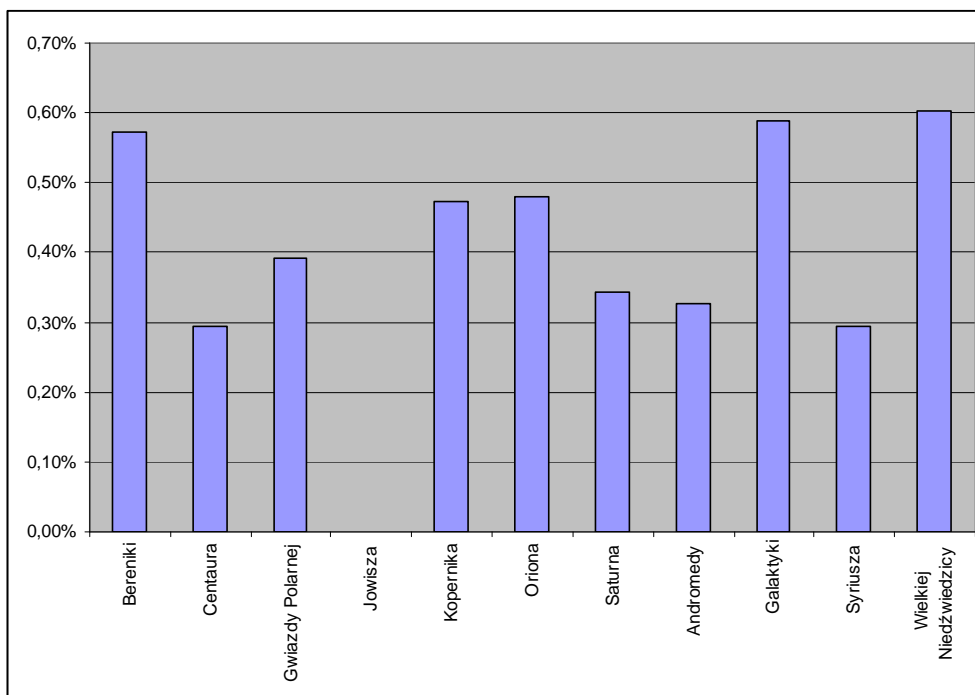
Z organizacjami pomocy społecznej na terenie Os. Kopernika miało kontakt blisko 10% ankietowanych. Wsparcia w organizacjach pomocy rodzinie poszukiwało blisko 7,7% respondentów z ŚOR i ponad 3% z OR. Potrzebę kontaktu z organizacjami wsparcia zadeklarowało niewiele ponad 3% osób. Na stworzenie oferty usług opiekuńczych dla osób starszych, jako rozwiązania problemów dzielnicy wskazało blisko 38,5% respondentów w ŚOR i aż 72% w OR, była to odpowiedź dominująca.

Na zebranie jako problem dzielnicy wskazało 40% respondentów w ŚOR i 28,13% w OR, przy czym w obydwóch przypadkach 12% ankietowanych zostało bezpośrednio dotkniętych tym zjawiskiem. W następnej kolejności wymieniano zaniedbane dzieci.

Na tym obszarze istnieje realne zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych, czego potwierdzeniem jest fakt, iż 83% respondentów ŚOR i 46% OR podało, że nie ma żadnych propozycji dotyczących opieki nad dziećmi czy osobami starszymi. Rozwiązaniem problemu, zdaniem mieszkańców, mogłoby być utworzenie świetlicy osiedlowej, z której mogłyby korzystać jednocześnie osoby starsze i młodzież. Respondenci nie sygnalizowali gotowości włączenia się w działania na rzecz osób starszych.

Na podstawie danych statystycznych dostarczonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach sporządzono analizę zjawiska ubóstwa w Obszarze Rewitalizacji.

Na poniższym wykresie przedstawiono procentowy udział klientów ośrodka pomocy społecznej zamieszkałych na ulicach OR Kopernik w stosunku do liczby mieszkańców ulicy ogółem.

Rysunek 5: Klienci Ośrodka Pomocy Społecznej z OR Kopernik
źródło: opracowanie własne

3.4.3. Bezrobocie jako problem społeczny

Bezrobocie w odpowiedziach ankietowanych mieszkańców osiedla Kopernik znalazło się na trzecim miejscu pod względem rangi problemu dla osób zamieszkałych w ŚOR oraz na czwartym miejscu pod tym samym względem dla osób zamieszkałych w OR. Ponad 47% ankietowanych mieszkańców ŚOR oraz 47,64% sondowanych mieszkańców OR zauważa problem bezrobocia w dzielnicy.

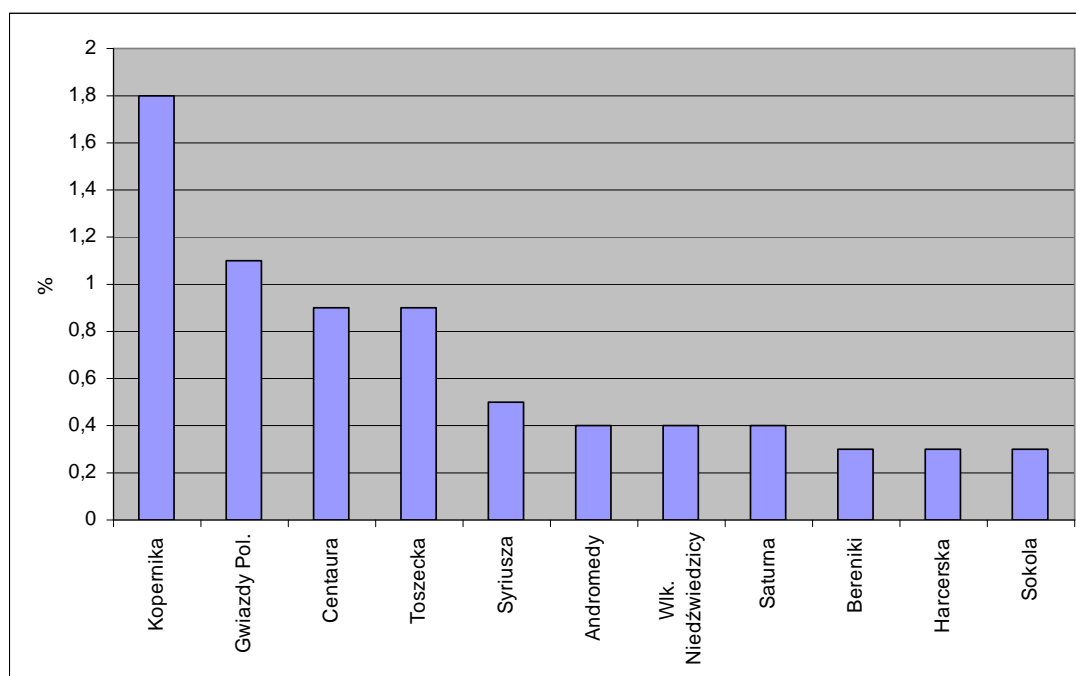
Powiatowy Urząd Pracy jest najczęściej wymienianą instytucją, z którą mieszkańcy kojarzą zjawisko bezrobocia. 18 osób spośród sondowanych mieszkańców ŚOR (lub członkowie ich rodzin) oraz 8 osób spośród sondowanych mieszkańców OR (lub członkowie ich rodzin) miało kontakt z tą instytucją. Niewielki odsetek osób spośród sondowanych miało natomiast styczność z instytucjami promującymi przedsiębiorczość. Spośród wymienionych kilku instytucji społecznych, najwięcej respondentów wybrało Powiatowy Urząd Pracy jako instytucję z którą potrzebują kontaktu. Na kolejnym miejscu znalazły się instytucje promujące przedsiębiorczość. Świadczy to o tym, że pomimo tego, iż przestępczość i alkoholizm są zauważalnym problemem w dzielnicy, to jednak większość sondowanych lub ich rodziny dotknął bezpośrednio problem braku pracy.

Również w pytaniu o największe problemy rodziny, na obszarze ŚOR brak pracy znalazł się na drugim miejscu zaraz po problemach finansowych. W odpowiedzi na pytanie dotyczące największych potrzeb rodziny praca wymieniona została w obu obszarach jako największa. Szkolenia dla bezrobotnych wymienione zostały jako jeden z możliwych sposobów rozwiązania problemu bezrobocia w dzielnicy.

W wyniku rejestracji przestrzennego rozmieszczenia osób bezrobotnych w Gliwicach uzyskano dane, z których wynika, iż ulica Kopernika jest drugą ulicą w Gliwicach pod względem liczebności zamieszkania osób bezrobotnych. Zamieszkuje ją 304 bezrobotnych (dane za 2003 rok) stanowiących 1,8% wszystkich bezrobotnych w mieście oraz 12,8% ogólnej liczby mieszkańców ulicy. Na „czarnej liście” gliwickich ulic pod względem występowania problemu bezrobocia znajduje się również ulica Gwiazdy Polarnej, którą zamieszkuje 180 gliwickich bezrobotnych, stanowiących 1,1% ogółu bezrobotnych w mieście oraz 12,8% ogółu mieszkańców ulicy.

Ogólnie w wyniku analizy przeprowadzonej przez PUP wynika, iż istnieje niewielkie rozproszenie miejsc zamieszkania osób bezrobotnych w Gliwicach. W 2003 roku 15,9% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych mieszkało na 11 ulicach w mieście, wśród których znajdowały się właśnie ulice: Kopernika i Gwiazdy Polarnej.

Odsetek mieszkańców będących klientami PUP, zamieszkujących w Obszarze Rewitalizacji Kopernik, przedstawiono na poniższym wykresie.

Rysunek 6: Bezrobotni z OR Kopernik

źródło: opracowanie własne

Szczególnym problemem, który podlega analizie podczas formułowania programu rewitalizacji jest długotrwałe bezrobocie. Wyniki obliczeń stopy długotrwałego bezrobocia w latach 2006-2008 zaprezentowano w poniższej tabeli. Dla województwa śląskiego stopa referencyjna długotrwałego bezrobocia, powyżej której obszary kwalifikują się do podjęcia działań w zakresie mieszkalnictwa wynosi 3,7% (za rok 2006). Biorąc to pod uwagę można stwierdzić, iż żadna z ulic OR Kopernik w oparciu o to kryterium nie kwalifikuje się do wsparcia.

Tabela 9: Stopa długotrwałego bezrobocia w OR Kopernik – ulice zagrożone (dane za rok 2006 i 2008)

Dane za rok 2006

Ulica	Ogółem	Kobiety	Niepełnosprawni	Ludność w wieku produkcyjnym	Stopa długotrwałego bezrobocia
Bereniki	12	8	2	373	3,22%
Centaura	13	11	4	1059	1,23%
Gwiazdy Polarnej	21	17	3	1199	1,75%
Jowisza	9	8	2	643	1,40%
Kopernika	34	21	4	2059	1,65%
Oriona				120	0,00%
Saturna	11	8	1	432	2,55%
Andromedy	9	5	0	468	1,92%
Galaktyki	2	2	0	141	1,42%
Syriusza	11	8	1	541	2,03%
Wielkiej Niedźwiedzicy	10	8	2	362	2,76%

Dane za rok 2008

Ulica	Ogółem	Kobiety	Niepełnosprawni	Ludność w wieku produkcyjnym	Stopa długotrwałego bezrobocia
Bereniki	6	1	4	363	1,65%
Centaura	7	5	2	1058	0,66%
Gwiazdy Polarnej	10	6	3	1185	0,84%
Jowisza	3	2	1	642	0,47%
Kopernika	20	13	3	2039	0,98%
Oriona	1	1	0	127	0,79%
Saturna	6	6	1	426	1,41%
Andromedy	5	4	0	469	1,07%
Galaktyki	2	2	0	145	1,38%
Syriusza	5	5	2	530	0,94%
Wielkiej Niedźwiedzicy	3	2	1	354	0,85%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności

3.4.4. Przestępczość oraz chuligańskie wybryki jako problem społeczny na Osiedlu Kopernika

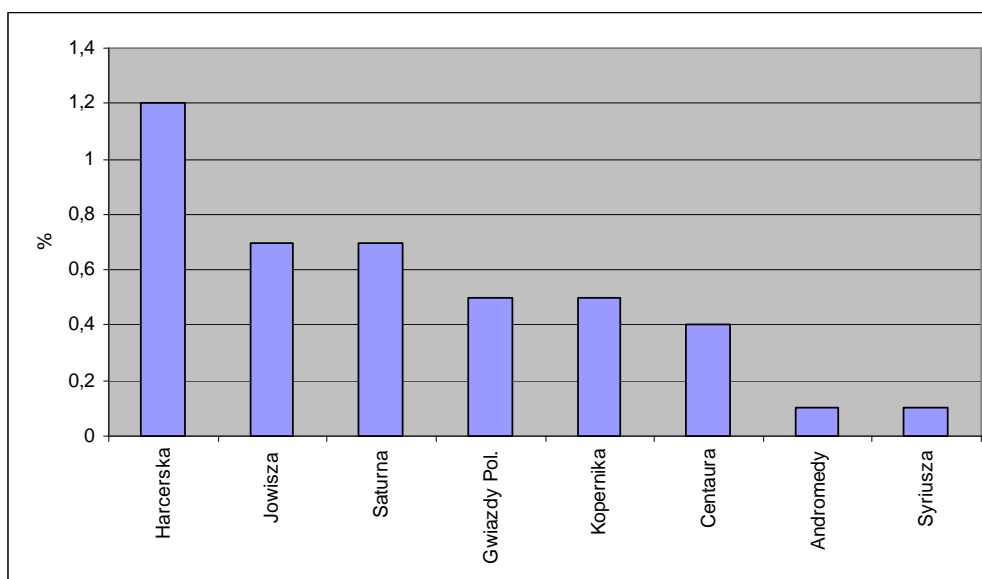
Jakkolwiek ankietowani mieszkańcy osiedla wymienili przestępczość jako główny problem w dzielnicy w świetle statystyk gromadzonych przez miejską komendę policji nie można uznać przestępczości w dzielnicy za wysoką.

Przestępczość mierzona wskaźnikiem obliczanym przez podzielenie zdarzeń odnotowanych w dzielnicy do przestępstw w mieście ogółem plasuje osiedle Kopernik na 9 miejscu względem innych dzielnic (dane z roku 2005). Wskaźnik ten na os. Kopernika wynosi 3%. Największy udział we wszystkich rodzajach przestępstw w dzielnicy miały kradzieże z włamaniem (do samochodów, mieszkań, piwnic, sklepów) oraz rodzaje przestępstw typu uszkodzenia samochodów, fałszerstwa, pobicia (po 4% ogółu przestępstw w dzielnicy).

Osiedle Kopernika nie znajduje się w czołówce najniebezpieczniejszych dzielnic w Gliwicach. Do faktycznie najniebezpieczniejszych dzielnic w Gliwicach należą: Śródmieście, Sośnica, Zatorze, Szobiszowice oraz Trynek.

Ze spontanicznych odpowiedzi udzielanych podczas sondażu wyraźnie wynika poczucie braku bezpieczeństwa odczuwanego przez mieszkańców. Wśród wymienionych spontanicznie największych potrzeb istniejących w dzielnicy znalazł się większy nadzór policji, którego oczywistym rozwiązaniem podanym przez respondentów są częstsze patrole policji.

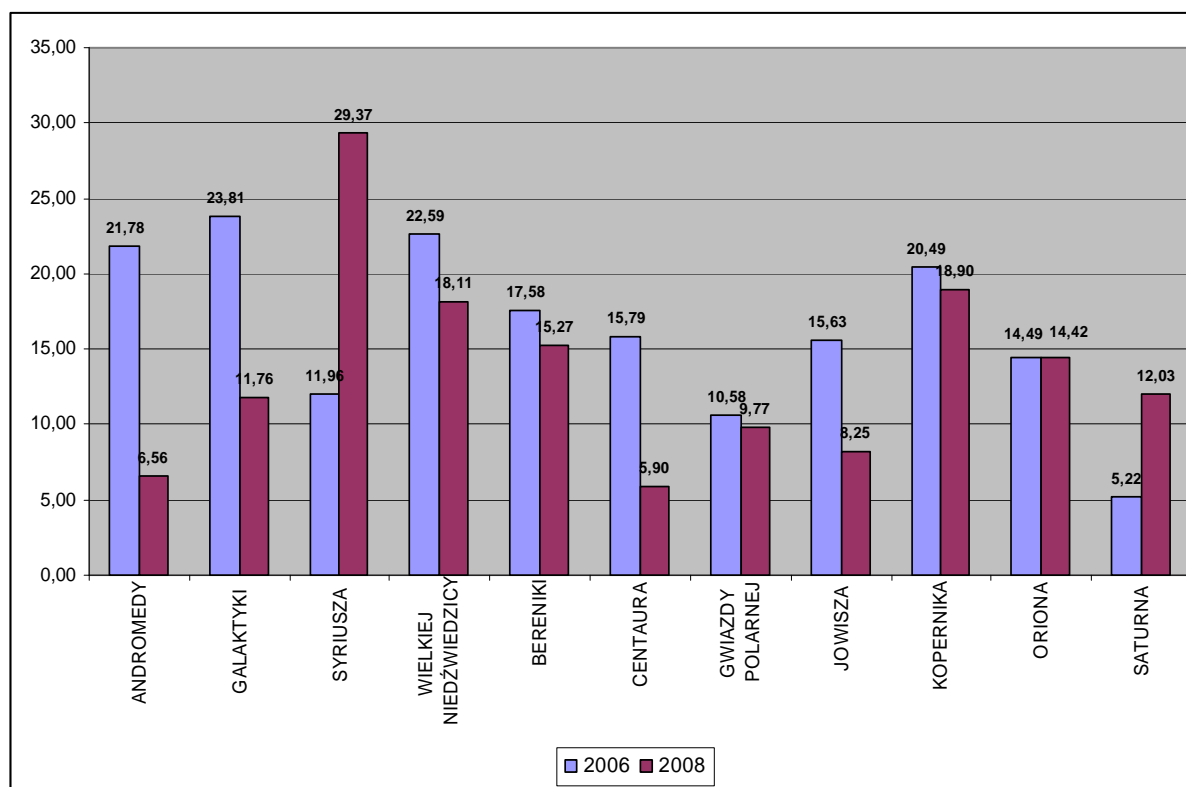
Odsetek sprawców przestępstw i wykroczeń wg miejsca zamieszkania w granicach obszaru rewitalizacji zaprezentowano na poniższym wykresie.

Rysunek 7: Miejsca zamieszkiwania osób będących w konflikcie z prawem w OR Kopernik
źródło: opracowanie własne

Wyniki analizy umożliwiają postawienie tezy, iż osoby, które popadły w konflikt z prawem popełniają przestępstwa i wykroczenia raczej poza miejscem swojego zamieszkania, czego potwierdzeniem mogą być wyniki badań ilości przestępstw popełnianych na OR zamieszczone na poniższym wykresie.

Rysunek 8: Liczba przestępstw popełniana na OR Kopernik na 1000 mieszkańców
źródło: opracowanie własne

3.5. Organizacje społeczne

Organizacją pozarządową działającą na Obszarze Rewitalizacji jest założone w 1997 roku przez Zakon Jezuitów Centrum Kształcenia i Dialogu „Theotokos”. Misją organizacji jest „inspirowanie ludzi do wychodzenia poza horyzont własnych spraw.” Centrum zajmuje się głównie organizowaniem kursów i szkoleń dla innych organizacji pozarządowych oraz organizowaniem wyjazdów dla wolontariuszy do organizacji non-profit mających swoje siedziby zagranicą. Inne dziedziny działalności centrum kształcenia i dialogu to między innymi organizacja programów w zakresie edukacji obywatelskiej i europejskiej dla młodzieży oraz dorosłych, promocja idei wolontariatu i prowadzenie różnych jego form, organizacja spotkań ludzi z krajów europejskich, Wschodu i Zachodu, które mają inspirować dialog międzykulturowy i międzyreligijny przyczyniający się do pojednania.

W ramach organizacji „Theotokos” działa Katolicki Instytut Zarządzania (KIZ) prowadzący doradztwo i szkolenia dla organizacji pozarządowych. Jest to instytucja powstała w 1997 roku w ramach kontynuacji działalności prowadzonej przez Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa we Wrocławiu. Jak napisano na stronie internetowej instytucji, KIZ pojawił się z przekonania o konieczności prowadzenia doradztwa i szkoleń dla środowisk organizacji pozarządowych, które w polskiej rzeczywistości potrzebują pomocy organizacyjnej. Misją KIZ jest sprawić, by organizacje służyły skuteczniej. Instytut w swoim przekazie stara się połączyć sztukę zarządzania z wizją etyki chrześcijańskiej. Oprócz przekazywania wiedzy i umiejętności Instytut stara się kształtować postawę i mentalność służby w organizacjach pozarządowych, zgodnie z przekonaniem, że tylko uczciwość i działanie na rzecz sprawiedliwości prowadzą do czynienia dobra.

Filozofia KIZ głosi, że dobre zarządzanie zależy od posiadanej filozofii zarządzania oraz od możliwości wykraczania myśleniem poza doraźne rezultaty.

Zespół KIZ składa się z trenerów oraz doradców, którzy specjalizują się w różnych aspektach zarządzania. Tworzy go grupa 30 osób. Zespół ten stara się przekazać swoim słuchaczom ideę służby w zarządzaniu, którą wyraził w artykule na temat służby pracownik katedry psychologii na Uniwersytecie Jagiellońskim dr Ryszard Stocki.

Trenerzy prowadzą zajęcia metodami warsztatowymi, nastawionymi na uczestnictwo słuchaczy.

Centrum kształcenia i dialogu „Theotokos” posiada bogatą bazę szkoleniową w postaci 20 pokoi z łazienkami, 2 sal seminaryjnych, sali rekreacyjno-telewizyjnej, kaplicy, biblioteki, jadalni, kuchni, ogrodu, telefonu, centrum posiada dostęp do Internetu.

„Theotokos” jest organizacją ściśle związaną z Parafią Matki Boskiej Kochawińskiej oraz z działalnością zakonu Jezuitów w Gliwicach.

Ponadto w OR działają następujące organizacje pozarządowe: Młodzieżowy Zespół Tańca Nowoczesnego *Iluzja* oraz Stowarzyszenie *Kopernik*.

3.6. Miejsca kultu religijnego

Wszystkie ulice znajdujące się na terenie Obszaru Rewitalizacji oraz Ścisłego Obszaru Rewitalizacji podlegają pod Parafię Matki Boskiej Kochawińskiej związanej z Zakonem Jezuitów. Parafia mieści się przy ulicy Kopernika 63a. Zadeklarowani wierni w liczbie 11 000 stanowią 80% mieszkańców osiedla, które liczy ogółem 13 800.

W parafii w momencie sporządzania programu pracuje 10 księży i jeden brat zakonny. Msze święte w niedziele i święta odbywają się siedem razy w ciągu dnia. W dni powszednie odprawiane są dwie msze poranne oraz jedna wieczorna. Parafia od 1994 roku prowadzi księgi chrztów, ślubów i zgonów.

Przytaczając krótką historię parafii należy wspomnieć, iż została ona ufundowana (erygowana) 26 sierpnia 1994 roku. Jej terytorium zostało wydzielone z parafii św. Bartłomieja. Budowa kościoła została rozpoczęta w 1992 roku. Kamień węgielny został poświęcony przez papieża Jana Pawła II w 1983 roku. Budowa kościoła została ukończona w 2001 roku. Poświęcenia kościoła w 2002 roku dokonał biskup gliwicki Jan Wiczorek.

W kościele znajduje się Cudowny Obraz Matki Boskiej Kochawińskiej, który był czczony w diecezji lwowskiej od połowy XVII w. W roku 1974 Obraz Matki Boskiej Kochawińskiej został przewieziony do Gliwic. Początkowo znajdował się w parafii pod wezwaniem św. Bartłomieja. Nie był jednak umieszczony na żadnym z ołtarzy w kościele. Trzymany był w kaplicy domowej.

25 grudnia 2001 podczas uroczystej Pasterki obraz został przeniesiony do kościoła Matki Boskiej Kochawińskiej.

Kościół Matki Boskiej Kochawińskiej pełni rolę sanktuarium, w którym czczony jest ów obraz maryjny z XVII wieku. Stwarza to Gliwicom możliwość rozwoju funkcji pielgrzymkowej związanej z kultem obrazu. Gliwice obecnie wchodzi w skład sieci polskich Sanktuariów Maryjnych.

3.7. Rekreacja – czas wolny

W sąsiedztwie Osiedla Kopernika znajduje się kompleks „Kąpieliska Leśnego”, stanowiący jeden z najważniejszych punktów na mapie miejsc rekreacji w Gliwicach. Baza kompleksu obejmuje: 3 pływalnie o różnej głębokości, brodziki, plac zabaw, boiska do siatkówki plażowej, zjeżdżalnię, boisko do koszykówki ulicznej (streetball) oraz zaplecze gastronomiczne. W ramach kompleksu budowany jest również kryty basen, którego niecka ma wymiary tzw. basenu olimpijskiego (50m).

W placówkach edukacyjnych zlokalizowanych w OR, poza godzinami ich funkcjonowania, na zasadach komercyjnych prywatne jednostki prowadzą zajęcia z aerobiku i wschodnich sztuk walki.

Z wyników ankiety przeprowadzonej na zlecenie Autorów programu wynika, iż dość wysoki odsetek mieszkańców OR ma możliwość korzystania z boisk i obiektów sportowych (68,75% OR, 38,46 ŚOR), odwrotna tendencja została zaobserwowana w przypadku dostępności świetlic i domów kultury, na które wskazało odpowiednio 3,13 i 6,15% ankietowanych. Spośród propozycji miejsc spędzania wolnego czasu, których brakuje w OR Kopernik respondenci najczęściej wskazywali świetlicę oraz kawiarnie i cukiernie. Znaczący odsetek odpowiedzi dotyczył również krytego basenu, który jest w fazie realizacji. Inwestycją zarządza TUR Gliwice.

OR Kopernik zlokalizowany jest w sąsiedztwie dużego kompleksu Lasu Łabędzkiego. Możliwości korzystania z niego ograniczają jednakże próby sprzętu wojskowego prowadzone na jego terenie. Otwarta część lasu zlokalizowana jest po zachodniej stronie ul. Toszeckiej, natomiast część zamknięta, ogrodzona – po jej wschodniej stronie.

II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzennie - społeczno - gospodarczego miasta i regionu

1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju

Wraz z powołaniem nowego rządu po wyborach parlamentarnych w 2005 roku prace nad *Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013* zostały wstrzymane. Powołano Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, które przejęło m.in. całość prac związanych z programowaniem.

1 sierpnia 2006 roku Rada Ministrów przyjęła projekt Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia to dokument strategiczny przygotowywany przez kraje członkowskie UE w oparciu o Strategiczne Wytyczne. Określa on krajowe priorytety oraz obszary, na które będą przeznaczane środki unijne oraz krajowe w latach 2007 - 2013. Priorytety określone w NSRO korelują z Programem Działania Rządu „Solidarne Państwo” oraz opracowywaną równoległe Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015, która docelowo ma się stać dokumentem nadrzędnym wobec NSRO.

Prace nad NSRO i SRK prowadzone były pomimo braku formalnych podstaw prawnych w postaci rozporządzeń dotyczących polityki spójności UE na lata 2007 - 2013, które dopiero po przyjęciu budżetu Wspólnoty na lata 2007 - 2013 zostały formalnie zaakceptowane. Publikacja właściwych rozporządzeń miała miejsce w lipcu 2006 roku, a aktów wykonawczych – w grudniu 2006.

24 stycznia 2006r. Rada Ministrów zaakceptowała ostateczny projekt układu programów operacyjnych oraz priorytetów na lata 2007 – 2013. Przyjęty projekt zakłada przygotowanie 16 regionalnych programów operacyjnych, 5 krajowych programów operacyjnych oraz programów europejskiej współpracy terytorialnej. W projekcie przedstawiono również listę celów szczegółowych, jakie będą realizowane w ramach programów operacyjnych:

1. Utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego
2. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw
3. Wzrost zatrudnienia
4. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionów
5. Rozwój obszarów wiejskich.

W zakresie **rewitalizacji miast** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stawiają za cel przywrócenie ładu przestrzennego i ożywienie gospodarcze starej, zabytkowej zabudowy, humanizację osiedli z wielkiej płyty oraz działania restrukturyzacyjne na terenach przemysłowych i powojkowych, dających się stosunkowo szybko przystosować do nowych funkcji miejskich. Rewitalizacja (odnowa) obszarów miejskich, jako działanie techniczne połączona będzie z działaniami gospodarczymi i społecznymi prowadzonymi w zniszczonych budynkach położonych na obszarach zagrożonych wykluczeniem społecznym. Szczególny nacisk położony ma być jednakże na rewitalizację obiektów o dużym znaczeniu kulturowym, zabytkowym i historycznym, noszących znamiona dziedzictwa narodowego.

Rada Ministrów w dniu 29 listopada 2006 ostatecznie przyjęła Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, które następnie przedłożone zostały do Komisji Europejskiej do konsultacji. NSRO to dokument określający jednocześnie priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007 – 2013.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia jest **tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej** opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju.

Jednym z celów szczegółowych NSRO jest wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, w ramach którego przewidziano wsparcie dla odnowy miast i zrównoważonego rozwoju terenów miejskich.

W dniu 29 listopada 2006 roku Rada Ministrów zatwierdziła również dokument *Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015*. Dokument ten jest nadrzędną - wobec innych strategii i programów - wieloletnią strategią rozwoju Polski. Jest to rządowa wizja gospodarczego i społecznego rozwoju kraju, poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. W dokumencie tym uwzględniono zasady zrównoważonego rozwoju, czyli równorzędne traktowanie trzech podstawowych filarów rozwojowych: gospodarczego, społecznego i środowiskowego (ekologicznego). Strategia Rozwoju Kraju będzie podstawą do przygotowania i korekty (zmian) Narodowej Strategii Spójności, programów operacyjnych oraz rządowych i samorządowych programów rozwoju.

Założenia określają następujące priorytety Strategii:

- wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej;
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
- budowa zintegrowanej wspólnoty, systemu bezpieczeństwa i zasad współpracy;
- rozwój obszarów wiejskich;
- rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej kraju.

Tematyka rewitalizacji wchodzi w zakres tego ostatniego priorytetu.

2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013

Wraz z powołaniem do działania Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przyjęto nową koncepcję programowania polityki regionalnej w Polsce w latach 2007-2013. W związku z zaprzestaniem prac nad Narodowym Planem Rozwoju 2007-2013 i wprowadzaniem w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia zmianami oraz przesunięciami w harmonogramie prac nad końcową wersją NSRO, Zarząd Województwa Śląskiego przyjął uchwałą nowy plan prac nad RPO. Prace te zakończono zatwierdzeniem RPO na poziomie regionu w dniu 21.12.2006. Po kilku turach negocjacji Regionalny Program Operacyjny został ostatecznie zatwierdzony przez Komisję Europejską z początkiem września 2007 roku, natomiast Zarząd Województwa Śląskiego przyjął go uchwałą z dnia 18 września 2007.

Projekty z zakresu rewitalizacji miast realizowane będą w ramach szóstego priorytetu działania 6.2 RPO. Celem działania jest wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanych obszarów zlokalizowanych na terenach miejskich. W ramach działania przewidziane jest wsparcie dla obszarów zdegradowanych, przede wszystkim: powstałych w wyniku przemian rynkowych terenów przemysłowych oraz niszczących i tracących atrakcyjność, centrów i dzielnic miast podlegających procesowi suburbanizacji. Główny nacisk położony jest na podnoszenie wartości substancji miejskiej i nadawanie jej funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych, co wynika z lokalizacji na terenie objętym programem rewitalizacji. Szczegółowe zestawienie projektów kwalifikujących się do wsparcia w ramach działania 6.2 RPO oraz procedura wyboru projektów do dofinansowania zostały opublikowane w *Podręczniku Wdrażania RPO Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*.

3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020

Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr II/37/6/2005 z dnia 4 lipca 2005 przyjął „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020”, dokument ten jest aktualizacją przyjętej wcześniej we wrześniu 2000 „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2015”. Układ tego dokumentu obejmuje trójstopniowy podział na priorytety strategiczne, cele oraz kierunki działań. Rewitalizacja jako działanie mieści się w szczególności w priorytetach: *Integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie oraz Ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni*. Uszczegółowienie ogólnych priorytetów strategicznych realizowane jest poprzez zdefiniowanie celów i kierunków działań. Rewitalizacja znajduje swoje odzwierciedlenie w następujących celach strategicznych:

1. Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego,
2. Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej,
3. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki,
4. Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni,

oraz działaniach (podano w kolejności numer celu / numer kierunku działania):

- 1 / 3 – zwiększanie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych (szczególnie w aspekcie pracy na rzecz środowisk zagrożonych i marginalizowanych),
- 1 / 8 – zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie dezorganizacji i patologii społecznej (funkcja społeczna rewitalizacji),
- 2 / 4 – rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej (ekologiczna funkcja rewitalizacji, rozwój zrównoważony),
- 3 / 1 – tworzenie warunków dla rozwoju małych i średnich firm (funkcja gospodarcza rewitalizacji),
- 4 / 2 – zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic (w szczególności w odniesieniu do obszarów miejskich),

- 4 / 3 – rewitalizacja terenów zdegradowanych (w rozumieniu *Strategii* w szczególności odnosi się to do terenów przemysłowych, pogórnich i powojkowych).

4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022

Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022 została zatwierdzona i przyjęta do realizacji uchwałą Rady Miejskiej nr XII/368/2007 z dnia 22 listopada 2007r. W ramach tego dokumentu dokonano diagnozy i oceny konkurencyjności Gliwic oraz określono 5 priorytetów strategicznych miasta. Przeprowadzając analizę pozycji strategicznej miasta autorzy Strategii zwrócili uwagę na wpływ rewitalizacji na jakość przestrzeni miejskich, zarówno w aspekcie terenów mieszkalnych, jak i przemysłowych. Problematyka rewitalizacji znalazła swoje odzwierciedlenie również w sformułowaniu wizji miasta gdzie określono, iż Gliwice będą miastem *wyróżniającym się swoją estetyką, funkcjonalnością zagospodarowania, ładem, dobrze zorganizowanymi przestrzeniami publicznymi, wspierającym przedsiębiorczość i inicjatywy społeczne, gwarantującym dostęp do wysokiej jakości usług społecznych osobom zagrożonym marginalizacją, z zachowaniem zasad zrównoważonego i harmonijnego rozwoju.*

Realizacja przedsięwzięć wpisanych w Obszarowy Program Rewitalizacji przyczyni się do osiągnięcia celów strategicznych przypisanych odpowiednim priorytetom, a w szczególności celów:

- 1.4 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta przekładający się na tworzenie miejsc pracy i poprawę jakości życia.
- 2.1 Wysoki standard życia wyróżniający pozytywnie Gliwice w Aglomeracji Górnośląskiej, odpowiadający poziomowi występującego w miastach europejskich.
- 2.2 Miasto przyjazne dla mieszkańców o ograniczonych możliwościach samodzielnego rozwoju.
- 4.1 Wysoka atrakcyjność przestrzeni publicznych w mieście pod względem ład, estetyki oraz wachlarza i jakości dostępnych usług.
- 4.2 Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i intensyfikacja jej wykorzystania dzięki odpowiednio przygotowanej infrastrukturze technicznej.

Niniejszy program tworzy również podstawę do realizacji działania 7.10 *Realizacja projektów wskazywanych w obszarowych programach rewitalizacji.*

Nawiązanie strategiczne programu rewitalizacji do *Strategii Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022* ma charakter kompleksowy i wielowymiarowy. Realizacja projektów umieszczonych w programie w sposób pośredni będzie miała pozytywny wpływ na realizację celów strategicznych Gliwic.

5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015

Dokumentem wyjściowym do przygotowania wersji roboczej Strategii był raport „*Monitoring problemów społecznych*” autorstwa dr Krzysztofa Czekaja z Uniwersytetu

Śląskiego. Do omówienia problemów społecznych w obszarach rewitalizacji autorzy Programu Rewitalizacji posłużyli się również tym opracowaniem.

Monitoring dotyczył zjawisk takich jak: ubóstwo, bezdomność, bezrobocie, alkoholizm i narkomania, przestępczość, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Raport identyfikował miejsca zamieszkiwane w 2003r. przez osoby i środowiska w sytuacji problemowej i kryzysowej i był materiałem pomocniczym przy opracowywaniu (w I kw. 2005r.) *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich*, wyznaczającego obszary do rewitalizacji w mieście, m.in. jako obszary zagrożone wykluczeniem społecznym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015, ma na celu **zintegrowane** podejście do kwestii społecznych i gospodarczych. Dokument opracowany został przez zespół prof. Jana Stachowicza techniką polegającą na szeregowym identyfikowaniu konkretnych przedsięwzięć, poczynawszy od priorytetu, przez cel strategiczny i kierunek do działania.

Ostateczna wersja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015* została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej w dniu 26 lipca 2006 roku.

Wdrażanie programów rewitalizacji znalazło swoje odzwierciedlenie w ramach celu strategicznego C₉ i zostało ograniczone tylko do kwestii bezpieczeństwa publicznego. Należy jednakże podkreślić, iż program rewitalizacji i strategia rozwiązywania problemów społecznych mają charakter komplementarny. Pozostałe przedsięwzięcia zidentyfikowane w Strategii również mieszczą się w definicji rewitalizacji albowiem misją polityki społecznej Miasta Gliwice jest *Tworzenie społecznych, kulturowych i materialnych warunków dla podniesienia jakości życia mieszkańców i ograniczenia obszarów wykluczenia społecznego*.

III. Założenia programu rewitalizacji

1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru

Rewitalizacja obszarów miejskich jest procesem wymuszonym dynamiką zmian społeczno – gospodarczych, zachodzących w państwach o gospodarce rynkowej. Społecznie korzystnym procesom rozwoju towarzyszą zjawiska tzw. wykluczenia społecznego, a przynajmniej – marginalizacji pewnych grup. Przejawy tych zjawisk to: bezrobocie, problemy społeczne, niski poziom wykształcenia ludności oraz niskie dochody lub znaczny udział przychodów ze źródeł socjalnych. Zwykle opisywane procesy lokalizują się w pewnych dzielnicach, które z czasem zmieniają swój charakter, stając się ośrodkami kumulacji negatywnych zjawisk społecznych i braku bezpieczeństwa.

W celu zdefiniowania i wyznaczenia obszarów rewitalizacji w pierwszym kroku dokonano próby syntetycznej identyfikacji problemów, które mogą wpływać na marginalizację społeczno-gospodarczą całego miasta lub jego obszarów. Jednocześnie podjęto się zidentyfikowania procesów i instrumentów, które mogą mieć wpływ na powodzenie procesu rewitalizacji i szerzej rozwoju Miasta.

Kolejnym krokiem było określenie zakresu obszaru rewitalizacji. W tym celu przyjęto metodę, polegającą na zestawieniu graficznym obszarów lub osiedli, charakteryzujących się parametrami, odzwierciedlającymi najważniejsze determinanty sytuacji w Mieście. Analiza dyslokacji występowania zjawisk zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno – gospodarczą osiedli, lub ich części, była podstawą wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Przy ustalaniu zasięgu terytorialnego obszarów przyjęto następujące założenia szczegółowe:

- Zasięg terytorialny obszarów rewitalizacji wynika z analizy dyslokacji zjawisk według ulic. Analiza powierzchniowa – według dzielnic – miała charakter uzupełniający. Szczegółowy materiał analityczny, którym dysponuje Urząd Miejski pozwolił na precyzyjne definiowanie obszaru,
- Obszary rewitalizacji obejmują strefy przestrzenne zagrożone marginalizacją wraz z - będącymi w bezpośrednim sąsiedztwie – terenami o potencjale rozwojowym w kontekście rewitalizacji. Włączenie tych terenów pozwoli w przyszłości na wdrożenie projektów związanych z rozwojem infrastruktury społecznej i – szerzej – animacją potencjału lokalnego poszczególnych obszarów rewitalizacji.

Powyższa metodologia została szczegółowo przedstawiona w "Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Gliwicach na lata 2005 - 2006 i następne", który został przyjęty Uchwałą nr XXIX/781/2005 Rady Miejskiej w Gliwicach z dnia 23 marca 2005 roku i stanowił wytyczne do opracowania niniejszego programu. Dokument ten jest dostępny na stronie internetowej miasta Gliwice.

Obszar Rewitalizacji Os. Kopernika zlokalizowany jest w północno-zachodniej części miasta, po północnej stronie drogi krajowej nr 88 oraz odcięty od strony wschodniej ulicą Toszecką, a od zachodu ul. Perseusza i Pionierów. Od północy obszar ogranicza Las

Łabędzki oraz kompleks Kąpieliska Leśnego. Obejmuje on następujące elementy zagospodarowania przestrzennego³:

Obszar Rewitalizacji Os. Kopernika

Oriona – obszar kompleksu rekreacyjnego Leśny do ul. Toszeckiej – Toszecka – Andromedy – Perseusza - Oriona

Ścisły Obszar Rewitalizacji Os. Kopernika

Perseusza – Gwiazdy Polarnej – Jowisza – Oriona – Kopernika - Perseusza

Granice obszarów poprowadzono **wzdłuż osi** dróg i ulic przyjmując zasadę, że działki przylegające do danej ulicy przynależą w całości do obszaru rewitalizowanego.

1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR

Na podstawie danych przekazanych przez Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Gliwicach liczba mieszkańców zameldowanych **na pobyt stały** (wg stanu na 31.12.2008) na ulicach znajdujących się w ww. granicach obszarów rewitalizacji przedstawiała się jak w tabelach 1 i 2.

Tabela 10: Zestawienie mieszkańców ulic ŚOR – Kopernik (31.12.2008)

Nazwa Ulicy	M	Ż
Bereniki	262	262
Centaura	655	700
Gwiazdy Polarnej	744	791
Jowisza	406	442
Kopernika	1364	1388
Oriona	97	111
Saturna	296	286
Łącznie	3824	3980

Ścisły Obszar Rewitalizacji „Kopernik” zamieszkuje łącznie 7804 osoby, w tym 316 osób nieletnich.

³ kryteria wyboru OR, ŚOR wg RLPRM: *dekapitalizacja zabudowy i przestrzeni urbanistycznej, niszczenie obiektów o walorach kulturowych, niski poziom przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, pauperyzacja, zagrożenie przestępczością, lokalizacja projektów rewitalizacyjnych*

Tabela 11: Zestawienie mieszkańców ulic OR – Kopernik (31.12.2008)

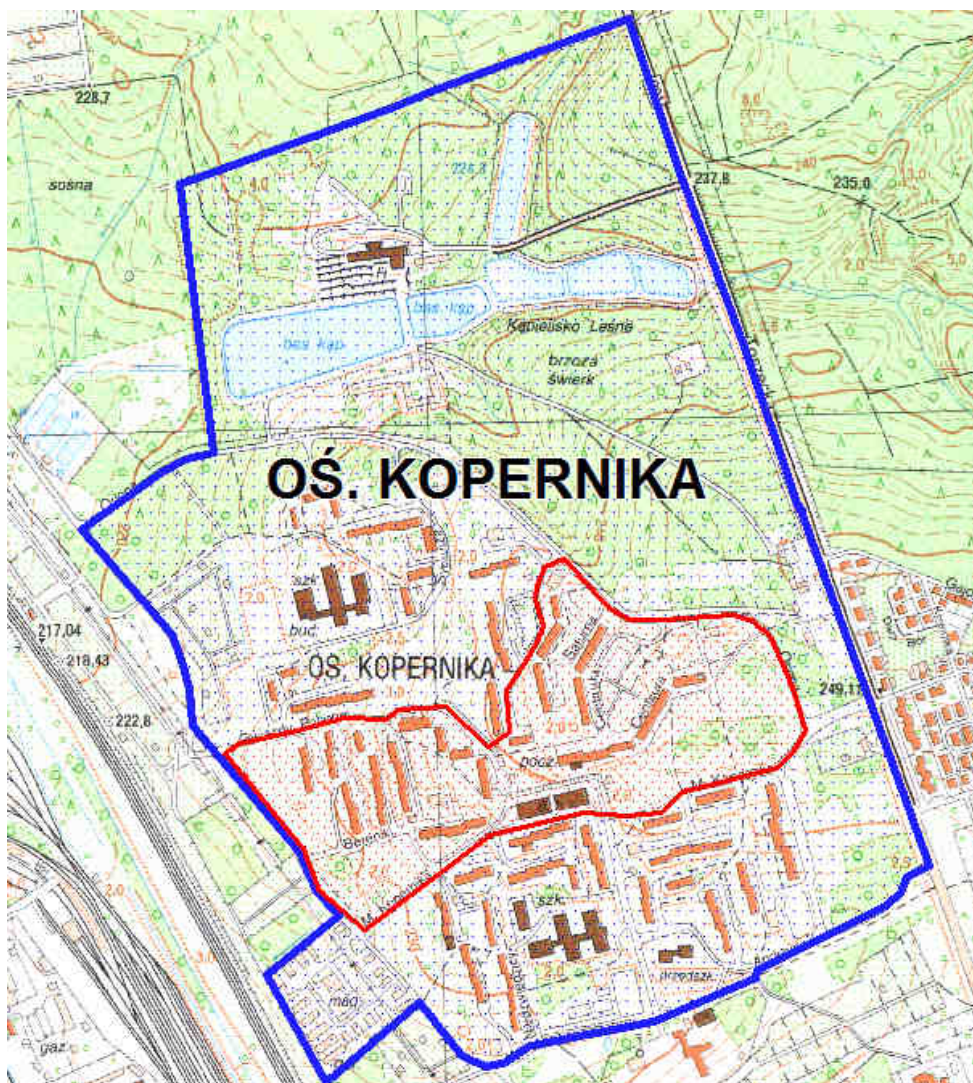
<i>Nazwa Ulicy</i>	<i>M</i>	<i>Ż</i>
Andromedy	282	328
Galaktyki	91	79
Syriusza	328	353
Wielkiej Niedźwiedzicy	240	257
Łącznie	941	1017

Ulica Perseusza jest niezamieszkała. Pozostałe ulice OR zamieszkuje 1958 osób, w tym 59 nieletnich.

Łącznie na obszarze przewidzianym do rewitalizacji (OR oraz ŚOR) zameldowanych na pobyt stały jest **9762** osoby, co stanowi **5,18%** populacji miasta.

Tabela 12: Zestawienie powierzchni i populacji zamieszkującej OR i ŚOR Kopernik

Obszar	Powierzchnia [ha]	Udział w pow. miasta [%]	Liczba mieszkańców	Udział mieszkańców OR w populacji miasta
OR Kopernik	129	1	1958	1,01 %
ŚOR Kopernik	28	0,21	7804	4,17 %
Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia OR (ha)	Ścisłe Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia ŚOR (ha)	Udział ŚOR w powierzchni OR
Łącznie Obszary Rewitalizacji miasta	1 746	Łącznie Ścisłe Obszary Rewitalizacji w mieście	524	30%
OR Kopernik	129	ŚOR Kopernik	28	21,7%

Rysunek 9: Obszary rewitalizowane Os. Kopernika wg RLPRM

1.2. Rys historyczny

Osiedle Kopernika jest jednym z najmłodszych i największych osiedli mieszkaniowych w Gliwicach. Od strony północnej graniczy z terenami Kąpieliska Leśnego, a od północnego wschodu z obszarami Lasu Łabędzkiego. Najbardziej dynamiczny rozwój osiedla odnotowano w latach 1979 – 1983, a ostatnie bloki powstały w roku 1986. Osiedle pełniło funkcję sypialni dla okolicznych zakładów przemysłowych, m. in. Górnośląskiego Zakładu Energetycznego (obecnie Vattenfall), Zakładów Mechanicznych Bumar-Łabędy, Kopalni Węgla Kamiennego „Gliwice” oraz Huty „Łabędy”. Dużą grupę mieszkańców osiedla stanowili również pracownicy Politechniki Śląskiej, zajmujący głównie zasoby Spółdzielni Mieszkaniowej utworzonej przy tejże uczelni.

Pod względem funkcjonalnym osiedle miało stanowić relatywnie niezależną jednostkę, toteż w jego obrębie zlokalizowano takie funkcje, jak: edukacyjna, handlowa i usługowa. W granicach osiedla nie znajdują się żadne obiekty o charakterze zabytkowym lub posiadające znaczenie historyczne.

2. Sondaż społeczny

Jako element **konsultacji społecznych** przeprowadzony został sondaż.

Badanie zostało zrealizowane na reprezentatywnej, kwotowo-losowej próbie 621 dorosłych mieszkańców Gliwic, przy czym:

- na Ścisłym Obszarze Rewitalizacji Kopernik liczba ankiet wyniosła 65 szt.
- na Obszarze Rewitalizacji przeprowadzono 32 ankiety.

Analiza wyników sondażu nakreśla lokalne uwarunkowania do prowadzenia procesów rewitalizacyjnych (nasilenie stanu kryzysu) oraz postawy mieszkańców – potencjalnych partnerów procesu odnowy w poszczególnych obszarach. Zawiera także charakterystykę próby badawczej wg kryteriów społeczno-demograficznych.

2.1. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych

Pytania zadane mieszkańcom w trakcie badania ankietowego były dwójakiego rodzaju. Część z nich polegała na dokonaniu wyboru spośród zamkniętego zbioru opcji (tzw. kafeteria), natomiast druga część zachęcała respondentów do podania własnych propozycji. Dla części z nich nie ma możliwości opracowania graficznego, ponieważ szczególnej analizie poddawane były odpowiedzi skrajne. Umieszczenie na wykresie wyłącznie tych odpowiedzi nie odzwierciedliłoby rzeczywistego sposobu postrzegania zjawisk przez mieszkańców. Szczegółowe wyniki badania, w oparciu o które opracowana jest niniejsza część Programu dostępne są w siedzibie Urzędu Miejskiego w Gliwicach oraz ARL sp. z o.o.

Wszystkie pytania, dla których możliwe było sporządzenie wykresu, zostały dodatkowo w taki sposób zilustrowane.

Ocena warunków zamieszkania w OR Kopernik (elewacje, dach, piwnice, podwórka, parkingi) wykazała średni poziom ok. 3,5 (w skali 0 – 5), za wyjątkiem stanu samego mieszkania, którego średnia ocena mieściła się w granicach 3,9 - 4 i oświetlenia klatki schodowej (4,16). Najniżej oceniono możliwości parkowania w pobliżu miejsca zamieszkania 2,37 na ŚOR i 2,6 na OR.

Niemal w 100% mieszkania wyposażone są we wszystkie media, jedynie występowanie instalacji gazowej (ŚOR 89,23, OR 96,88%) oraz wind (ŚOR 69,23, OR 28,13%) charakteryzowało się niższymi wskaźnikami.

Głównymi postrzeganymi i wskazanymi przez respondentów brakami we własnych mieszkaniach okazały się: „wymóg remontu” – 6,25% (OR) oraz nieszczelne okna (6,15% ŚOR), a w przypadku całej dzielnicy niska dostępność placówek usługowych (3,25 – 3,38). Jednocześnie blisko 57% mieszkańców OR i 74% ankietowanych z ŚOR nie widzi potrzeby otwarcia nowej placówki handlowej lub usługowej.

Do najpoważniejszych problemów w dzielnicy mieszkańcy ŚOR Kopernik zaliczyli:

- występowanie azbestu na elewacjach (72,31%)
- hałas (36,92%)
- natężenie ruchu samochodowego (27,69%)

a mieszkańcy OR Kopernik:

- występowanie azbestu na elewacjach (84,38%)
- jakość wody pitnej (53,13%)
- hałas (28,13%).

Wskazania mieszkańców dotyczące azbestu w pełni korelują z danymi przekazanymi przez Spółdzielnię Mieszkaniową i Zarządców, z których wynika, że azbest nadal występuje na elewacjach większości budynków.

Spośród miejsc spędzania wolnego czasu w ocenie mieszkańców najmniej dostępne są boiska i obiekty sportowe (0 – 1,54%), a najbardziej - świetlice i kawiarnie (po 12,5%).

17% mieszkańców ŚOR i 53% mieszkańców OR Kopernik zgłosiło własne propozycje dotyczące miejsc opieki nad dziećmi i ludźmi starszymi, a najczęściej padająca odpowiedź dotyczyła świetlicy i klubu młodzieżowego. W przypadku OR często wskazywano również na przedszkole.

Obserwuje się tu pewną rozbieżność pomiędzy wynikiem oceny dostępności świetlic, a rzeczywistą potrzebą ich utworzenia.

W zakresie ruchu pieszych i pojazdów najczęstsze sugestie mieszkańców dotyczyły powstania parkingów (ŚOR 70,77%, OR 78,13%). Mieszkańcy ponadto podkreślili, iż brak możliwości dojazdu do budynków również stanowi poważny problem z zakresu bezpieczeństwa (dojazd służb ratunkowych). Potrzebę nowego przejścia dla pieszych zaproponowano na ulicy Toszeckiej, jednakże wynik ten nie ma dużej wagi jakościowej.

Najpoważniejszymi problemami społecznymi w dzielnicy, wskazanymi przez mieszkańców okazały się (odpowiednio OR – ŚOR):

- alkoholizm (57 – 59%)
- chuligańskie wybryki (62,5 – 3,08%)
- przestępczość (50 - 56%)
- bezrobocie (43 - 47%).

przy czym 17% mieszkańców ŚOR i 6% z OR przyznaje się do tego, że problemy bezrobocia dotknęły bezpośrednio ich rodzinę, oraz odpowiednio 18,5% i 15,6%, deklaruowało bezpośrednią styczność z problemem przestępczości.

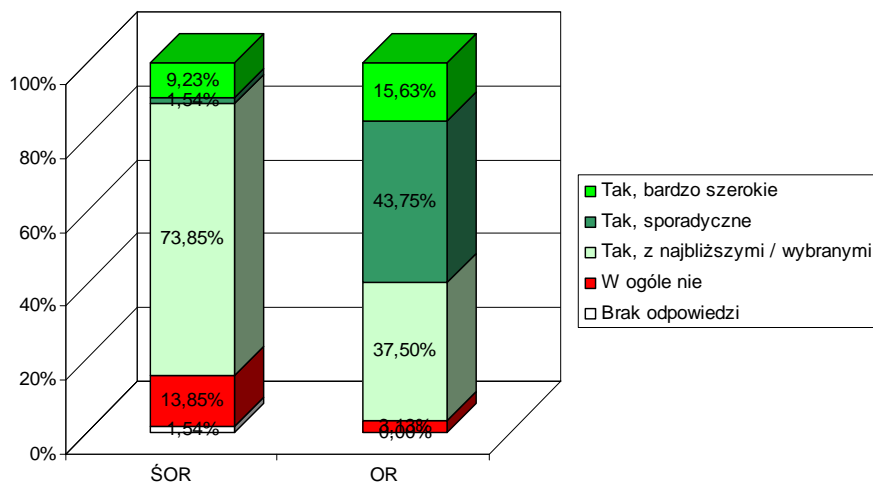
27,7% mieszkańców ŚOR miała kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy a 10,7% z instytucjami pomocy społecznej. Na potrzebę kontaktu z ww. instytucjami wskazuje odpowiednio – PUP ok. 10%, OPS ok. 3% respondentów.

Niski odsetek (3,08 – 6,25%) ankietowanych mieszkańców kontaktował się z instytucjami promującymi przedsiębiorczość.

Wyniki takie sugerują potrzebę zwiększenia stopnia rozpoznawalności instytucji wsparcia biznesu.

Największymi problemami rodzin zarówno w ŚOR, jak i OR Kopernik są kłopoty finansowe (20% i 15,63%). Odpowiednio największymi potrzebami są w obu przypadkach większe dochody (12,31% - 6,25) i praca (15,38 %– 12,50%). Mieszkańcy OR wskazali również na niską jakość służby zdrowia i potrzeby mieszkaniowe. Wyniki te korelują ze wskazanym wcześniej niewykorzystanym potencjałem w zakresie ilości placówek służby zdrowia.

O stopniu integracji środowiska (mieszkańców) świadczą odpowiedzi na pytanie: *Czy utrzymuje Pan(i) kontakty z sąsiadami?*

Rysunek 10: Kontakty z sąsiadami

Aż 97,88% mieszkańców OR i blisko 85% mieszkańców ŚOR utrzymuje kontakty z sąsiadami, co jest czynnikiem sprzyjającym rewitalizacji i świadczy o wysokim stopniu ich integracji.

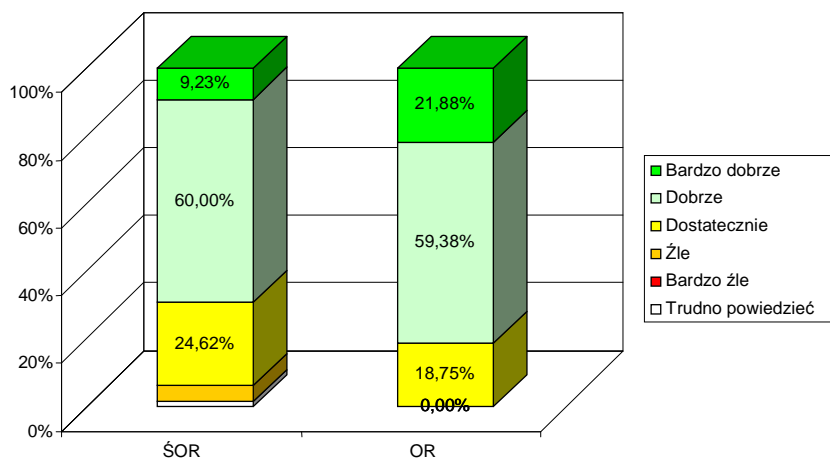
Na pytanie otwarte: *Jakie są największe problemy w Pana(i) dzielnicy?* blisko 22% mieszkańców OR wskazało chuligaństwo, a 18,75% alkoholizm.

Mieszkańcy ŚOR nie wskazali problemów, które w szczególny sposób odróżniałyby się od innych – ich odpowiedzi rozłożyły się równomiernie.

Pytanie to zostało celowo umieszczone w dalszej części ankiety, by nie sugerować respondentom możliwych odpowiedzi.

Wysoki (dobry i b.dobry) stopień zadowolenia z zamieszkiwania na os. Kopernika deklaruje 81,26% respondentów w OR i 69,23% w ŚOR.

Nikt z mieszkańców na OR i ŚOR nie wyraża niezadowolenia z zamieszkiwania w tym rejonie.

Rysunek 11: Zadowolenie z mieszkania w dzielnicy

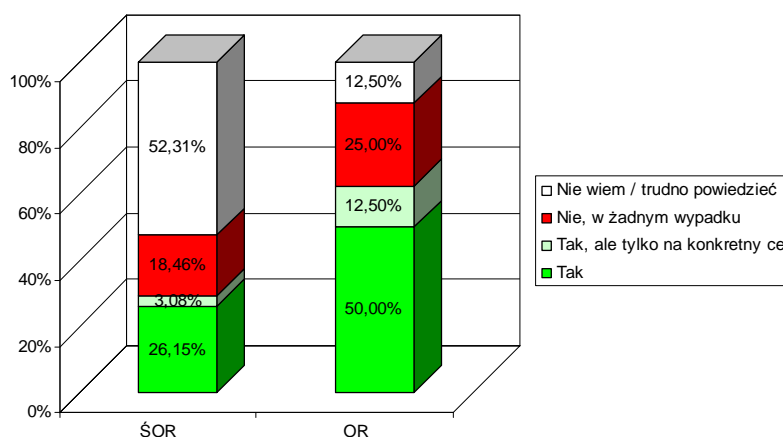
Mieszkańcy zapytani o działania na rzecz rozwiązania problemów dzielnicy zaproponowali zarówno w przypadku ŚOR jak i OR częstsze patrole policji (ponad 18,5%). Wskazywali także na potrzebę budowy parkingów oraz utrzymanie czystości.

O ile budowa parkingów jest w pełni uzasadniona, o tyle niskie poczucie bezpieczeństwa nie koreluje z danymi uzyskanymi w Komendzie Miejskiej Policji dot. wskaźnika przestępczości.

Spośród zaproponowanych działań rozwiązujących problemy respondenci wybierali najczęściej:

- monitoring wizyjny wejść do klatek schodowych (58,46%) oraz kosze na psie odchody (46,88%)- mieszkańcy ŚOR Kopernik, natomiast
- usługi opiekuńcze dla osób starszych (71,88%) oraz mieszkania zastępcze (65,63%)- mieszkańcy OR Kopernik. W dalszej kolejności wskazano szkolenia dla osób bezrobotnych, punkt doradztwa zawodowego oraz, podobnie jak w ŚOR, kosze na psie nieczystości.

Gotowość włączenia się w działania na rzecz rozwoju dzielnicy ilustruje odpowiedź na pytanie ankietowe: *Czy był(a)by Pan(i) gotowy(a) włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy?*

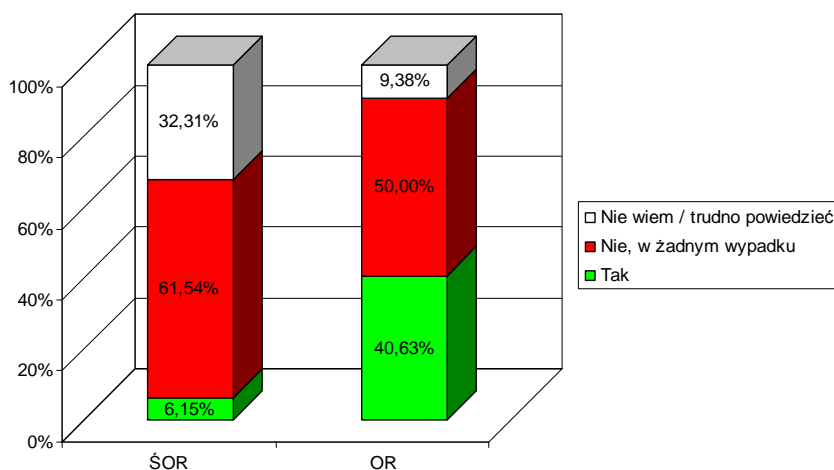

Rysunek 12: Zaangażowanie na rzecz dzielnicy

26,15% mieszkańców ŚOR i 50% mieszkańców OR jest gotowa włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy, co powinno zostać wykorzystane w procesach rewitalizacji. W ŚOR stosunkowo duży odsetek stanowią ludzie niezdecydowani. Mieszkańcy OR deklarują „działania na rzecz dzieci i młodzieży” jako konkretny cel współdziałania, zaś na ŚOR celem takim są place zabaw, basen i szkoła.

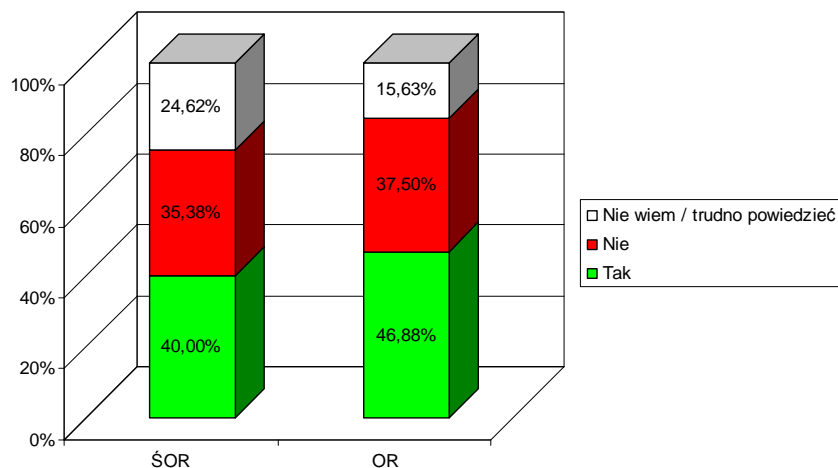

Kolejnym krokiem w ankiecie było określenie maksymalnego stopnia zaangażowania finansowego mieszkańców w realizację projektów – Podwyżkę czynszu z przeznaczeniem na remont budynku wyklucza 61,54% pytaných mieszkańców ŚOR i 50% mieszkańców OR. Z drugiej strony, aż 40,63% mieszkańców OR wyraziłoby zgodę na podwyżkę czynszu.

Rysunek 13: Zaangażowanie finansowe

Gotowość zmiany miejsca zamieszkania obrazuje poniższy wykres. Stanowi on ilustrację odpowiedzi na pytanie: *Czy był(a)by Pan(i) skłonny(a) zmienić miejsce zamieszkania, gdyby istniała taka możliwość?*

Rysunek 14: Skłonność do zmiany miejsca zamieszkania

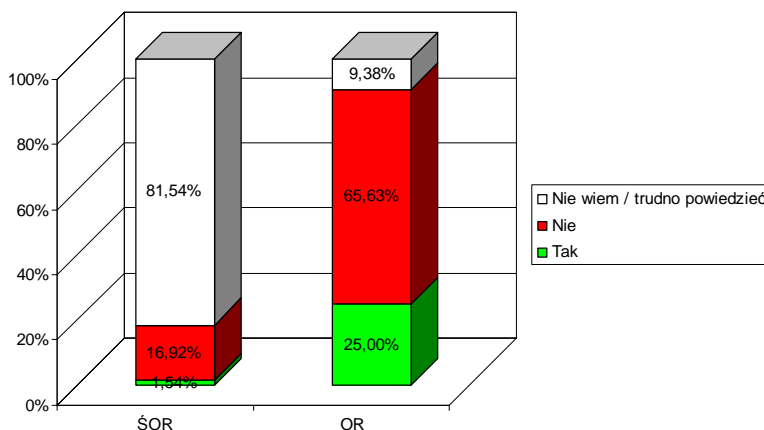
Stopień przywiązania do dzielnicy jest przeciętny i praktycznie bilansuje się z odsetkiem odpowiedzi negatywnych.

Najczęściej wymienianym powodem ewentualnego opuszczenia OR jest praca (18,75%), a przypadku ŚOR powody te dotyczą możliwości otrzymania „większego mieszkania”, posiadania „własnego domu” i złego „środowiska społecznego” (6,15%).

Niski stopień znajomości inicjatyw mających na celu poprawę warunków w dzielnicy świadczy o niewielkim zaangażowaniu w jej życie.

Przeważająca liczba ankietowanych nie zna inicjatyw / osób działających dla poprawy warunków zamieszkania: ŚOR (86,15%), OR (59,38%). Znajomość inicjatyw zadeklarowano w następujących wielkościach: na OR oraz na ŚOR wymieniono Radę Osiedla (28,13% – 6,15%), a ponadto w OR Caritas, Stowarzyszenie Kopernik oraz Zakon Ojców Jezuitów.

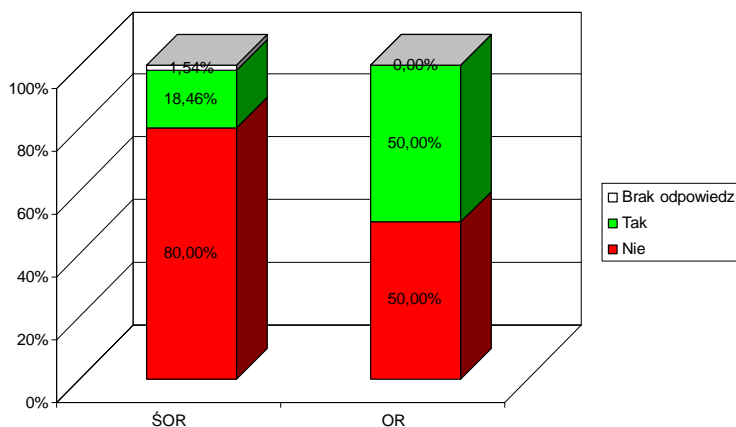
Na pytanie o skłonność do podjęcia jakichkolwiek inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy, uzyskano deklarację tylko 1,54% mieszkańców na ŚOR i 25% na OR.

Rysunek 15: Skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych

Osoby skłonne do podjęcia inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy (OR) oczekują przede wszystkim wsparcia finansowego (15,63%) oraz doradztwa gospodarczego (12,5%). Zaniechanie aktywności tłumaczone jest wiekiem, brakiem czasu i brakiem kwalifikacji. Pożądane byłyby zatem działania wspomagające osoby chętne do podjęcia działalności oraz adresowane do dużej grupy niezdecydowanych mieszkańców ŚOR.

Tylko 18,46% mieszkańców ŚOR Kopernik i 50% mieszkańców OR Kopernik jest zainteresowana kontaktem z Agencją Rozwoju Lokalnego w Gliwicach, dotyczącym możliwości wsparcia inicjatyw mieszkańców dzielnicy.

Rysunek 16: Chęć nawiązania współpracy z ARL

Niska rozpoznawalność Agencji Rozwoju Lokalnego jako instytucji wspierającej rozwój lokalny i przedsiębiorczość może stanowić jeden z powodów braku chęci nawiązania współpracy z firmą.

2.2. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi

Z inicjatywy Agencji, we współpracy z Radą Osiedlową Kopernik zorganizowane zostało spotkanie robocze – tzw. warsztaty z potencjalnymi partnerami Samorządu i Operatora do wdrażania projektów rewitalizacyjnych.

2.2.1. Uczestnicy warsztatów

Zaproszeni uczestnicy spotkania reprezentowali wszystkie liczące się lokalnie środowiska, tj. społeczne:

- Radę Osiedlową oraz Radę Miejską w Gliwicach,
- Ojców Jezuitów,
- organizacje pozarządowe,
- szkoły,
- jednostki miejskie: Młodzieżowy Dom Kultury, Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Ratownictwa Gliwice
- Centrum Zapobiegania i Leczenia Uzależnień,
- Policję.

gospodarcze

- zakłady i podmioty gospodarcze,

administracyjne

- Miejski Konserwator Zabytków,
- Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji UM Gliwice: Biuro Rozwoju Miasta, Wydziały: Edukacji, Środowiska, Gospodarki Nieruchomościami, Zdrowia i Spraw Społecznych oraz Wydział Przedsięwzięć Gospodarczych i Usług Komunalnych,
- Miejski Zarząd Usług Komunalnych,
- Zarządy Spółdzielni Mieszkaniowych oraz Wspólnot Mieszkaniowych.

2.2.2. Cel i program warsztatów

Cele spotkania obejmowały m.in.:

- Dyskusję nad atutami i barierami rozwoju dzielnicy
- Wygenerowanie pomysłów na dobre projekty
- Ustalenie sposobu współpracy z ARL sp. z o.o.

Dyskusja uczestników spotkania moderowana wg metody ABC⁴ doprowadziła do oceny atutów i barier rozwojowych dzielnicy oraz wygenerowania pomysłów na projekty infrastrukturalno-gospodarcze oraz społeczne do wdrożenia przy udziale funduszy unijnych w okresie 2007 - 2013.

---

⁴ Metoda analizy strategicznych uwarunkowań rozwojowych zarekomendowana przez W. Kłosowskiego i J. Wardę w „Wyspach szans” wyd. Bielsko-Biała 2001r.

2.2.3. Wyniki spotkania

Podczas spotkania uczestnicy pracowali w grupach tematycznych związanych z gospodarką i infrastrukturą oraz kwestiami społecznymi. Problemem, na który wskazywano najczęściej był brak możliwości zagospodarowania wolnego czasu młodzieży, czego powodem jest narastające chuligaństwo, dewastacje oraz notowany wzrost spożycia alkoholu wśród tej grupy wiekowej. Jako powód tego zjawiska mieszkańcy wskazali niską atrakcyjność przestrzeni życiowej Osiedla, w tym szczególnie nieatrakcyjny wygląd szkoły. Źródłem problemu można również dopatrywać się w braku możliwości nieodpłatnego korzystania ze szkolnej infrastruktury poza godzinami jej pracy. Wysokie koszty wynajmu sal w szkołach uniemożliwiają ich pełne wykorzystanie. Potwierdzeniem tego faktu wydają się być słowa jednego z uczestników, który stwierdził, że na Os. Kopernika „brak jest miejsc w których młodzież mogłaby konstruktywnie rozładować energię.” W związku z brakiem możliwości zagospodarowania czasu młodzieży, nie ma możliwości wykształcenia lokalnych liderów, którzy mogliby się stać źródłem pozytywnych wzorców.

Oferta dla osób starszych jest, zdaniem uczestników spotkania, również dalece niewystarczająca. Istnieje realna potrzeba utworzenia miejsca integracji lokalnych organizacji z mieszkańcami – np. poprzez zaadaptowanie i udostępnienie pomieszczenia.

Jako miejsca możliwe do wykorzystania na cele społeczne wskazano budynki dawnych wymiennikowni. W czasie spotkania padła również propozycja zagospodarowania tzw. Placu centralnego. W tym przypadku kłopotów następcza długość i stopień skomplikowania procedury urzędowej umożliwiającej zagospodarowanie tego terenu. Plac ten mógłby mieć funkcję kulturotwórczą (miejsce wydarzeń na osiedlu) oraz gospodarczą (stworzenie warunków dla rozwoju drobnego handlu).

Spośród konkretnych projektów możliwych do zrealizowania w ramach procesu rewitalizacji uczestnicy wymienili również: zagospodarowanie „górkę saneczkowej”, zabudowę podcieni budynku przy ul. Jowisza oraz tzw. „otwarte szkoły” – w celu umożliwienia korzystania z ich pomieszczeń poza godzinami funkcjonowania. Część z tych przedsięwzięć znalazła odzwierciedlenie w działaniach planowanych w ramach OPR.

Do atutów dzielnicy mieszkańcy zaliczyli dobrą lokalizację i skomunikowanie z centrum miasta. Ogromne znaczenie ma również bliskość terenów zielonych – Lasu Łabędzkiego i Kąpieliska Leśnego. Barię w procesie rewitalizacji, z punktu widzenia uczestników spotkania, może być postępujące ubożenie społeczeństwa oraz narastające problemy rodzin omówione w poprzedniej części opracowania. Powodzenie wdrażania procesów rewitalizacji uwarunkowane jest również istnieniem lokalnych liderów, będących w stanie pilotować wdrażanie projektów. Zjawiskiem powszechnym w skali całego miasta jest brak chęci do włączenia się w działania.

IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Kopernik

1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej

Cel strategiczny Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich dotyczący sfery przestrzenno-gospodarczej zdefiniowany jest następująco:

Cel 1 – Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych

Projekty zgłoszone do Obszarowego Programu Rewitalizacji Kopernik – od beneficjentów zewnętrznych i służb miejskich, wpisują się w ten cel strategiczny oraz następujące cele operacyjne:

Cel 1.1 – Zwiększenie kapitału urbanistycznego OR, zadania:

- Adaptacja placu centralnego na obszar rekreacyjno-sportowy i parkingi

Cel 1.2 Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów:

- Termomodernizacja oraz modernizacja budynków oświatowych:
  - Szkoły Podstawowej nr 12, ul. Kopernika 63,
  - Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Ekonomicznych, ul. Syriusza 30
- Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul.:
  - Gwiazdy Polarnej 50,52,54
  - Gwiazdy Polarnej 46
  - Jowisza 4, 6, 8, 10
  - Wielkiej Niedźwiedzicy 5, 7, 9, 11, 13, 15
  - Centaura 2, 4, 6, 8
  - Kopernika 101, 103, 105, 107, 109
  - Gwiazdy Polarnej 3a, 3b
  - Centaura 13, 15, 17, 19
  - Andromedy 10, 12, 14, 16, 18, 20
  - Gwiazdy Polarnej 1a, 1b
  - Centaura 21, 23, 25, 27, 29, 31
  - Andromedy 2, 4, 6, 8
  - Gwiazdy Polarnej 36, 38, 40
  - Jowisza 1, 3, 5, 7
  - Saturna 2, 4
  - Kopernika 81, 83, 85, 87, 89, 91
  - Wielkiej Niedźwiedzicy 33, 35, 37, 39
  - Galaktyki 1, 2
  - Galaktyki 5, 6
  - Kopernika 1, 3, 5, 7, 9, 11
  - Centaura 7, 9, 11
  - Gwiazdy Polarnej 42, 44
  - Saturna 6, 8, 10, 12

- Gwiazdy Polarnej 2-8, 1-15, 10-16, 18-20, 22-34, Bereniki 1-9, 11-23, Kopernika 17-21, 43-47, Syriusza 20-22
- Syriusza 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14
- Kopernika 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39

Powyższe projekty realizują również zapisy celu 1.4.

Cel 1.3 *Rozwój infrastruktury społecznej, kulturalnej i turystycznej:*

- Zabudowa podcieni i zorganizowanie świetlicy lub klubu dla potrzeb mieszkańców osiedla jak również na inne cele kulturalno-oświatowe osiedla, ul. Jowisza 26-32,
- Modernizacja Kąpieliska Leśnego obejmująca część dawnego zaplecza technicznego i socjalnego.

Cel 1.5 *Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych:*

- Wykonanie remontu chodników i stworzenie miejsc tymczasowego postoju dla samochodów osobowych mieszkańców SM „Kopernik” przy ul. Kopernika 17-21, 43-47, 77-79, Gwiazdy Polarnej 2-8, 18-20, Andromedy 28-34, Bereniki 1-9, 4-14, Jowisza 12-24, 26-32, 34-36
- Remont i wykonanie parkingów przy ul. Centaura 7-11,
- Budowa parkingu strzeżonego przy ul. Andromedy,
- Budowa parkingu i remont chodników przy ul. Gwiazdy Polarnej 1a-1b, 3a-3b,
- Budowa parkingu i remont chodników przy ul. Jowisza 1-7, Saturna 2-4.

Powyższe projekty realizują również zapisy celu 1.4.

Wśród ww. projektów nie jest samodzielnie reprezentowany Cel 1.4 *Likwidacja uciążliwości środowiskowych* jednakże projekty wpisane do celów 1.5 i 1.2 również przyczyniają się do jego osiągnięcia. Cel 1.6 *Rozwój infrastruktury technicznej* nie jest reprezentowany wśród ww. projektów.

2. Działania gospodarcze

Strategiczny Cel 2 ***Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego***

Realizowany będzie przez działania wpisujące się w cele operacyjne, w ramach których zgłoszone zostały niżej wymienione projekty.

Cel 2.1 *Wzrost udziału sektorów gospodarki opartej na wiedzy oraz sektora usług w rynku pracy:* brak projektów

Cel 2.2 *Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych*

- Remont budynku poczty przy ul. Centaura 29,
- Modernizacja pawilonu handlowo-usługowego U9 przy ul. Kopernika 16.

Cel 2.3 *Tworzenie warunków dla różnorodności branżowej zakładów i rozwoju branż zanikających* wiąże się z ww. celem 2.2 jako tworzenie bazy lokalowej pod różnorodną działalność usługową, podnoszącą standard życia i obsługi mieszkańców obszarów

rewitalizowanych. Wynajem pomieszczeń powinien być jednak realizowany przy uwzględnieniu priorytetów dla lokowania branż zanikających (zakłady rzemieślnicze, punkty usługowe dla ludności).

Cel 2.4 *Podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych pracowników* oraz Cel 2.6 *Rozwój usług obsługi biznesu* jest realizowany w Gliwicach centralnie, nie obszarowo (w dzielnicach) dzięki działalności jednej z większych uczelni technicznych – Politechniki Śląskiej oraz nowo powołanej niepublicznej Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości. Inkubator Przedsiębiorczości działa przy Agencji Rozwoju Lokalnego przy ul. W. Pola 16, a nowe powierzchnie Inkubatora zostały uruchomione pod koniec 2008 roku przy ul. Bojkowskiej w adaptowanych obiektach po byłej kopalni Gliwice (projekt NOWE GLIWICE). Przy takim podejściu bardziej istotnym staje się problem sprawnego układu komunikacyjnego, łączącego wszystkie części miasta, w tym transportu komunikacji publicznej.

3. Działania w sferze społecznej

Strategiczny **Cel 3 *Wspieranie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu*** reprezentowany jest w Obszarowym Programie Rewitalizacji Kopernik przez następujące projekty realizujące cele operacyjne:

Cel 3.1 *Wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców i wzrost wykrywalności przestępstw*:

- Utworzenie systemu monitoringu wizyjnego na terenie należącym do Spółdzielni Mieszkaniowej „KOPERNIK”

4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Kopernik

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
1/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Kopernik" ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	Wykonanie remontu chodników i stworzenie miejsc tymczasowego postoju dla samochodów osobowych mieszkańców SM Kopernik w Gliwicach, ul. Kopernika 17-21,43-47, 77-79; Gwiazdy Polarnej 2-8, 18-20; Andromedy 28-34; Bereniki 1-9, 4-14; Jowisza 12-24,26-32,34-36	powierzchnia przebudowanych obiektów infrastruktury drogowej	10 200 m ²	liczba osób korzystających z infrastruktury drogowej	1 461,50
2/1.3	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Kopernik" ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice (zrealizowane)	Zabudowa podcieni na siedzibę Spółdzielni ul. Jowisza 26-32	1) liczba budynków przebudowanych/ wyremontowanych 2) powierzchnia budynków zmodernizowanych	1) 1 szt.; 2) 405,20 m ²	liczba nowych punktów usługowych	620,20

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
3/1.2	Miasto Gliwice wydział IR (zrealizowane)	Termomodernizacja Szkoły Podstawowej nr 12 44-100 Gliwice, ul. Kopernika 63	liczba budynków przebudowanych/ wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne;	1 szt.	liczba osób korzystających z obiektów dydaktycznych; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społeczno- edukacyjnej; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	3 322,84
4/1.2	Miasto Gliwice wydział IR (w trakcie realizacji)	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków oświatowych, Zespół Szkół Ogólnokszt. - Ekonomicznych ul. Syriusza 30	liczba budynków przebudowanych/ wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne;	1 szt.	liczba osób korzystających z obiektów dydaktycznych; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społeczno- edukacyjnej; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	3 223, 24
5/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Remont i wykonanie parkingów przy ul. Centaura 7-11	Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	900 m ²	Powierzchnia terenów, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu	200,00
6/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Budowa parkingu strzeżonego przy ul. Andromedy	Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	2256 m ²	Powierzchnia terenów, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu; Tworzenie miejsc pracy	400,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
7/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Remont chodników i wykonanie parkingów przy ul. Gwiazdy Polarnej 1a-1b i 3a-3b	Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	3000 m ²	Powierzchnia terenów, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu	300,00
8/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Remont chodników i wykonanie parkingów przy ul. Jowisza 1-7, Saturna 2-4	Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	6505 m ²	Powierzchnia terenów, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu	300,00
9/2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Remont budynku Poczty przy ul. Centaura 29	Powierzchnia usługowa w budynkach poddanych renowacji	223 m ²	Powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana	200,00
10/2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Modernizacja pawilonu handlowo-usługowego U9 przy ul. Kopernika 16	Powierzchnia usługowa w budynkach poddanych renowacji	2012 m ²	Powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana, liczba nowych punktów usługowych	300,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
11/1.1	<p><u>Konsorcjum:</u> Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice</p> <p>Spółdzielnia Mieszkaniowa "Kopernik" ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice</p>	Adaptacja placu centralnego na obszar rekreacyjno-sportowy i parkingi	Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę	35 000 m ²	Powierzchnia terenów, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu, liczba nowych ofert rekreacyjnych na terenie rewitalizowanym	2 700,00
12/1.3	TUR Gliwice - Centrum Sportu i Wypoczynku Ul. Ziemięcicka 62, 44-100 Gliwice	Modernizacja Kąpieliska Leśnego	<p>1) Liczba budynków wyremontowanych na cele edukacyjne/społeczne</p> <p>2) powierzchnia zmodernizowanej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej</p>	<p>1) 1 szt.</p> <p>2) 1200 m²</p>	liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej, ilość nowych miejsc pracy,	1 250,00
13/1.2 (1.4)	<p>Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Gwiazdy Polarnej 50, 52, 54</p> <p>Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice</p>	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją	<p>1). Liczba budynków poddanych renowacji</p> <p>2). Powierzchnia z której usunięty został azbest</p>	<p>1 szt.</p> <p>3 985 m²</p>	<p>1). Ilość unieszkodliwionego azbestu</p> <p>2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji</p>	2 650,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
14/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Gwiazdy Polarnej 46, Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 1 199,73 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	540,00
15/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jowisza 4, 6, 8, 10, Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 2 271 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	665,00
16/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Wielkiej Niedźwiedzicy 5, 7, 9, 11, 13, 15 Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 3 308 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	1 500,00
17/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Centaura 2, 4, 6, 8 Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 4 434 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	1 975,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
18/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Kopernika 101, 103, 105, 107, 109 Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami nie zawierającymi azbest wraz z jego utylizacją	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 2 563 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	1 140,00
19/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Gwiazdy Polarnej 3a, 3b	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 1 063 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	304,00
20/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Centaura 13, 15, 17, 19	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 4123 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	1 333,00
21/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Andromedy 10, 12, 14, 16, 18, 20	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 4245 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	992,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
22/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Gwiazdy Polarnej 1a, 1b	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 1 039 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	311,00
23/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Centaura 21, 23, 25, 27, 29, 31	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 6245 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	2 103,00
24/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Andromedy 2, 4, 6, 8	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 3565 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	980,00
25/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Gwiazdy Polarnej 36, 38, 40	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 2918 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	854,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
26/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Jowisza 1, 3, 5, 7	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 1625 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	596,00
27/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Saturna 2, 4	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 1080 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	380,00
28/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Kopernika 81, 83, 85, 87, 89, 91	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 2293 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	780,00
29/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Wielkiej Niedźwiedzicy 33, 35, 37, 39	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 1842 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	583,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
30/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Galaktyki 1, 2	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 1 100 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	324,00
31/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Galaktyki 5,6	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 1 115 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	328,00
32/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Kopernika 1, 3, 5, 7, 9, 11	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 9862 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	2 542,00
33/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Centaura 7, 9, 11	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 2947 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	910,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
34/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Gwiazdy Polarnej 42,44 Zarządca: Zespół Zarządców Nieruchomości WAM sp. z o.o.	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Gwiazdy Polarnej 42, 44	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 2 843 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	600,00
35/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Saturna 6- 12	Usunięcie azbestu wraz z utylizacją z elewacji budynku wspólnoty przy ul. Saturna 6, 8, 10, 12	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 3 300 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	950,00
36/1.2 (1.4)	Spółdzielnia mieszkaniowa „KOPERNIK”, ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Gwiazdy Polarnej 2-8, 1-15, 10-16, 18-20, 22-34, Bereniki 1-9, 11-23, Kopernika 17-21, 43-47, Syriusza 20-22	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	10 szt. 33 100 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	9 086,00
37/3.1	Spółdzielnia mieszkaniowa „KOPERNIK”, ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	Utworzenie systemu monitoringu, z użyciem kamer, w celu podniesienia bezpieczeństwa na terenie należącym do SM „Kopernik”	Powierzchnia terenu objęta systemem monitoringu	76 099 m ²	Liczba przestępstw w mieście Wskaźnik wykrywalności przestępstw	270,00

Numer projektu / Cel	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Produkty	Kwantyfikacja	Rezultaty	Łączny Koszt (w tys. zł)
38/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości przy ul. Syriusza 2-14, ul. Syriusza 14/27, 44-117 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul. Syriusza 2, 4, 6,8,10,12,14	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 5 558 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	363,40
39/1.2 (1.4)	Wspólnota Kopernika 25-39, ul. Kopernika 25/11, 44-117 Gliwice (zrealizowane)	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu oraz remont dachu przy ul. Kopernika 25,27,29,31,33,35,37,39	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia budynku, z której usunięty został azbest	1 szt. 5 060 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób zamieszkałych w budynku, poddanym renowacji	1 014,70

V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa

Uzyskanie dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 możliwe jest w przypadku, gdy zjawiska społeczne, gospodarcze oraz tkanka miejska charakteryzują się parametrami gorszymi, aniżeli poziom referencyjny ustalony przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Zestawienie wskaźników umieszczono w tabeli poniżej.

W działania w sferze mieszkalnictwa wpisuje się realizacja zadań związanych z zastąpieniem azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka wraz z utylizacją azbestu przy ul.:

- Gwiazdy Polarnej 50, 52, 54
- Gwiazdy Polarnej 46
- Jowisza 4, 6, 8, 10
- Wielkiej Niedźwiedzicy 5, 7, 9, 11, 13, 15
- Centaura 2, 4, 6, 8
- Kopernika 101, 103, 105, 107, 109
- Gwiazdy Polarnej 3a, 3b
- Centaura 13, 15, 17, 19
- Andromedy 10, 12, 14, 16, 18, 20
- Gwiazdy Polarnej 1a, 1b
- Centaura 21, 23, 25, 27, 29, 31
- Andromedy 2, 4, 6, 8
- Gwiazdy Polarnej 36, 38, 40
- Jowisza 1, 3, 5, 7
- Saturna 2, 4
- Kopernika 81, 83, 85, 87, 89, 91
- Wielkiej Niedźwiedzicy 33, 35, 37, 39
- Galaktyki 1, 2
- Galaktyki 5, 6
- Kopernika 1, 3, 5, 7, 9, 11
- Centaura 7, 9, 11
- Gwiazdy Polarnej 42, 44
- Saturna 6, 8, 10, 12
- Gwiazdy Polarnej 2-8, 1-15, 10-16, 18-20, 22-34, Bereniki 1-9, 11-23, Kopernika 17-21, 43-47, Syriusza 20-22
- Syriusza 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14
- Kopernika 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39

Ze względów formalnych na dzień sporządzania programu nie jest możliwe uzyskanie dofinansowania tych przedsięwzięć na zasadach ogólnych RPO WŚL 2007-2013, jednakże pożądane jest poszukiwanie innych źródeł finansowania dla tych projektów.

Tabela 13: Poziom wskaźników dla ulic OR/ŚOR Kopernik

Obszar / IUlica	Stopa długotrwałego bezrobocia	Klienci OPS na 1000M	Przestępstwa na 1000M	Aktywność gospodarcza (firmy na 100M)	Odsetek budynków sprzed 1989
POZIOM REFERENCYJNY	3,7%	52	39,3	9,1	88%
ŚOR Kopernik					
Bereniki	3,22%	5,86	17,58	6,84	100%
Centaura	1,23%	3,76	15,79	7,22	100%
Gwiazdy Polarnej	1,75%	5,29	10,58	4,89	100%
Jowisza	1,40%	0,00	15,63	4,93	100%
Kopernika	1,65%	6,71	20,49	5,77	100%
Saturna	2,55%	1,74	5,22	3,30	100%
OR Kopernik					
Andromedy	1,92%	8,38	21,78	6,37	100%
Galaktyki	1,42%	5,95	23,81	7,74	100%
Syriusza	2,03%	4,48	11,96	4,78	100%
Wielkiej Niedźwiedzicy	2,76%	6,16	22,59	3,49	100%

Źródło: opracowanie własne

VI. Indykacyjny plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Os. Kopernika

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
1/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Kopernik" ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	1 461,50	1 461,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1 461,50	0,00	0,00	730,75	0,00	730,75
2/1.3	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Kopernik" ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	620,20	620,20	620,20	0,00	0,00	620,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3/1.2	Miasto Gliwice	3 322,84	3 322,84	3322,84	2972,16	0,00	0,00	0,00	350,68	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4/1.2	Miasto Gliwice	3 223,24	3 223,24	3223,24	1 155,47	0,00	0,00	0,00	2 067,77	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	200,00	163,94	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	163,94	0,00	0,00	81,97	0,00	81,97

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
6/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	400,00	327,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	327,86	0,00	0,00	163,93	0,00	163,93
7/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	300,00	245,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	245,90	0,00	0,00	122,95	0,00	122,95
8/1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	300,00	245,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	245,90	0,00	0,00	122,95	0,00	122,95

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
9/2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	200,00	163,94	163,94	0,00	0,00	114,76	0,00	49,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
10/2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	300,00	245,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	245,90	0,00	0,00	122,95	0,00	122,95
11/1.1	<u>Konsorcjum:</u> Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice Spółdzielnia Mieszkaniowa "Kopernik" ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	2 700,00	2 213,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 213,12	0,00	0,00	1106,56	0,00	1106,56

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
12/1.3	TUR Gliwice	1 250,00	1 250,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1 250,00	1250,00	0,00	0,00	0,00	0,00
13/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Gwiazdy Polarnej 50,52, 54 44-100 Gliwice	2 650,00	2 650,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 650,00	0,00	0,00	1325,00	0,00	1325,00
14/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Gwiazdy Polarnej 46, 44-100 Gliwice	540,00	540,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	540,00	0,00	0,00	270,00	0,00	270,00
15/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jowisza 4, 6, 8, 10, 44-100 Gliwice	665,00	665,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	665,00	0,00	0,00	332,50	0,00	332,50
16/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Wielkiej Niedźwiedzicy 5, 7, 9, 11, 13, 15, 44-100 Gliwice	1500,00	1500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1500,00	0,00	0,00	750,00	0,00	750,00
17/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Centaura 2, 4, 6, 8, 44-100 Gliwice	1975,00	1975,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1975,00	0,00	0,00	987,50	0,00	987,50

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
18/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Kopernika 101, 103, 105, 107, 109, 44-100 Gliwice	1140,00	1140,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1140,00	0,00	0,00	570,00	0,00	570,00
19/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	304,00	249,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	249,18	0,00	0,00	124,59	0,00	124,59
20/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	1333,00	1092,62	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1092,62	0,00	0,00	546,31	0,00	546,31
21/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	992,00	813,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	813,11	0,00	0,00	406,56	0,00	406,55
22/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	311,00	254,92	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	254,92	0,00	0,00	127,46	0,00	127,46

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
23/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	2 103,00	1 723,77	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1723,77	0,00	0,00	861,89	0,00	861,88
24/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	980,00	803,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	803,28	0,00	0,00	401,64	0,00	401,64
25/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	854,00	700,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	700,00	0,00	0,00	350,00	0,00	350,00
26/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	596,00	488,52	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	488,52	0,00	0,00	244,26	0,00	244,26
27/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	380,00	311,48	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	311,48	0,00	0,00	155,74	0,00	155,74

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
28/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	780,00	639,34	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	639,34	0,00	0,00	319,67	0,00	319,67
29/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	583,00	477,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	477,87	0,00	0,00	238,94	0,00	238,93
30/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	324,00	265,57	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	265,57	0,00	0,00	132,79	0,00	132,78
31/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	328,00	268,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	268,85	0,00	0,00	134,43	0,00	134,42
32/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	2 542,00	2083,61	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2083,61	0,00	0,00	1041,81	0,00	1041,80

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
33/1.2 (1.4)	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice	910,00	745,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	745,90	0,00	0,00	372,95	0,00	372,95
34/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Gwiazdy Polarnej 42,44 Zarządca: Zespół Zarządców Nieruchomości WAM sp. z o.o.	600,00	600,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	600,00	0,00	0,00	300,00	0,00	300,00
35/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Saturna 6- 12	950,00	950,00	950,00	0,00	0,00	807,50	0,00	142,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
36/1.2 (1.4)	Spółdzielnia mieszkaniowa „KOPERNIK”, ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	9 086,00	7 447,54	2234,26	0,00	0,00	1899,12	0,00	335,14	5213,28	0,00	0,00	4431,29	0,00	781,99
37/3.1	Spółdzielnia mieszkaniowa „KOPERNIK”, ul. Kopernika 21, 44-117 Gliwice	270,00	221,31	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	221,31	0,00	0,00	188,11	0,00	33,20

Nr projektu	Realizator	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowane ogółem w tys. PLN	Nakłady kwalifikowane w latach 2007-2010 wg źródeł tys. PLN						Nakłady kwalifikowane w latach 2011-2013 wg źródeł tys. PLN					
				Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
38/1.2 (1.4)	Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości przy ul. Syriusza 2-14, ul. Syriusza 14/27, 44-117 Gliwice	363,40	363,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	363,40	0,00	0,00	181,70	0,00	181,70
39/1/2 (1.4)	Wspólnota Kopernika 25-39, ul. Kopernika 25/11, 44-117 Gliwice	1014,70	1014,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1014,70	0,00	0,00	1014,70	0,00	0,00
ŁĄCZNIE WG ŹRÓDEŁ:		48 351,88	43 469,31	10 514,48	4 127,63	0,00	3 441,58	0,00	2 945,27	32 954,83	1 250,00	0,00	18 261,9	0,00	13 442,93

VII. System wdrażania

1. System okresowej aktualizacji Programu

Program ma charakter operacyjny i – w procesie zarządzania rewitalizacją obszarów miejskich – stanowi część fazy planowania przekształceń społeczno – gospodarczych oraz funkcjonalno – przestrzennych. Program Rewitalizacji stanowi więc instrument Strategii Miasta i powinien zostać poddany uchwalonym przez Radę Miejską procedurom jej wdrażania. W szczególności dotyczy to następujących aspektów zarządzania:

- określenia cyklu aktualizacji Programu przez podmioty odpowiedzialne za implementację,
- określenia systemu monitoringu, sprawozdawczości i oceny efektów Programu.

Strategia Rozwoju Miasta Gliwice zawiera ściśle wskazówki w odniesieniu do fazy wdrożeniowej. System wdrożenia Strategii zakłada, że Prezydent Miasta m.in. nadzoruje realizację działań operacyjnych przez wskazanych w Strategii koordynatorów. Koordynatorzy działań operacyjnych zapewniają organizacyjną i techniczną realizację działań operacyjnych poprzez to, że:

- przedstawiają charakterystykę działania operacyjnego do Biura Rozwoju Miasta UM odpowiedzialnego za monitoring realizacji zapisów Strategii,
- zgłaszają zadania dla działań operacyjnych do Wieloletniego Planu Inwestycyjnego oraz projektu Budżetu Miasta,
- koordynują realizację działań operacyjnych na wszystkich etapach, łącznie z etapem prac nad przygotowaniem wymaganych dokumentacji, ekspertyz i badań, tj. m.in. koncepcji lub programów, studiów wykonalności, ocen wpływu na środowisko, konsultacji społecznych,
- składają sprawozdania z realizacji działań operacyjnych do Biura Rozwoju Miasta UM,
- współpracują z komórkami odpowiedzialnymi UM w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań operacyjnych.

Kluczowym zagadnieniem w określeniu systemu wdrożenia Programu jest określenie struktury organizacyjnej i modelu funkcjonowania podmiotu zarządzającego (koordynatora działań operacyjnych), szczególnie w kontekście potrzeb współpracy z lokalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi.

Mając na uwadze specyfikę Programu Rewitalizacji przyjąć należy, że aktualizacja Programu będzie prowadzona nie rzadziej niż w okresie 2 - 3 letnim. W trakcie aktualizacji, zaistnieje możliwość wprowadzenia modyfikacji Programu w zakresie:

- korekty przebiegu granic Obszaru Rewitalizacji,
- dostosowania celów i instrumentów Programu do zmian społeczno – gospodarczych i kontekstu planistycznego (w perspektywie uchwalania zmian do Narodowej Strategii Spójności oraz do Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013),

- wprowadzania nowych zadań – działań, wynikających m.in. z pogłębienia społecznego rozumienia procesu rewitalizacji obszarów miejskich przez mieszkańców Gliwic lub otwarcia nowych źródeł finansowania tego typu przedsięwzięć.

Przyjęcie formuły aktualizacji zależeć będzie w znacznym stopniu od przyjętych standardów zarządzania, wdrażania i monitoringu tak Programu, jak i całego procesu rewitalizacji. Poniżej zaprezentowano propozycję rozwiązania w tym zakresie.

2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający

System wdrażania Obszarowego Programu Rewitalizacji wskazuje i określa prawną formę zarządzających programem.

Programy rewitalizacji mają charakter operacyjny i jako takie powinny identyfikować struktury organizacyjne wdrażające planowane: cele, działania, zadania i ustalenia. Wśród struktur organizacyjnych wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki realizujące poszczególne zadania/projekty,
- podmioty zarządzające, czyli jednostki koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Dla określenia systemu wdrażania Programu, kluczowe znaczenie mają podmioty nim zarządzające. Istnieją przy tym następujące struktury organizacyjne, które są bezpośrednio zaangażowane w zarządzanie Programem:

- organy gminy, powołane do zarządzania samorządem miejskim, na podstawie ustawowego umocowania (Rada Miejska, Prezydent Miasta),
- komórka Urzędu Miasta mająca w swoim zakresie działania zarządzanie rozwojem miasta, na podstawie regulaminu organizacyjnego,
- specjalny podmiot zarządzający Programem – Operator.

Niepodważalna rola **organów Miasta** w zarządzaniu Programem polega na jego ukierunkowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju. Odnosi się to szczególnie do kontekstu celów przygotowania Programu (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju Miasta, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Zgodnie z systemem wdrażania przyjętym dla Strategii Rozwoju Miasta należy założyć, iż rola organów Miasta dla Obszarowego Programu Rewitalizacji będzie przedstawiała się następująco:

Do wyłącznych kompetencji Rady Miejskiej zastrzeżone zostaje:

- uchwalenie Programu Rewitalizacji,
- nadzór nad wdrażaniem Programu,
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Programu, przedstawionych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta, w tym zatwierdzanie nowych instrumentów wdrażania programu.

Do kompetencji Prezydenta Miasta należeć będzie:

- realizacja zapisów Programu m.in. poprzez wybór Operatora Programu Rewitalizacji i nadzór nad jego działalnością oraz zapewnienie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Programie, zgodnie z założonym udziałem Miasta,
- podejmowanie decyzji o potrzebie weryfikacji Programu, m.in. na podstawie wniosków zarówno samego Operatora, jak i wniosków wydziałów i jednostek miejskich, a także partnerów społeczno-gospodarczych,
- zarządzanie instrumentami wdrażania procesów rewitalizacji określonymi w Programie.

Wdrożenie Programu Rewitalizacji wymaga także szeregu działań, o charakterze wykonawczym, które powinny stanowić wyłączne zadanie jednostki, określanej w literaturze tematu, jako „Operator Programu Rewitalizacji”.⁵

Zadania Operatora obejmują następujące elementy zarządzania Programem:

- aktualizację i kontynuację procesu planowania, w szczególności – w odniesieniu do zadań ujętych na kolejny podokres programowania 2010-2013 i kolejną perspektywę finansową 2014-2020, ale również w odniesieniu do poszerzenia Programu o działania realizowane w ramach mikroprogramów społecznych lub uwzględniające inne niż wynikające z Regionalnego Programu Operacyjnego, tak źródła finansowania, jak i kategorie projektów,
- realizację Programu, w rozumieniu koordynowania i animowania działań administracji i Beneficjentów Zewnętrznych, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych (Miasta) i zewnętrznych (RPO), a także spójności Programu,
- organizację procesu upowszechnienia Programu i komunikacji społecznej, poza ścisłe grono osób, związanych z Samorządem Gliwic (organizacje pożytku publicznego, przedsiębiorcy, spółdzielnie mieszkaniowe, struktury partnerstwa publiczno – prywatnego, mieszkańcy Miasta),
- monitorowanie realizacji Programu,
- opracowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów Programu.⁶

Operator powinien jednocześnie dysponować mechanizmami motywacyjnymi (szczególnie finansowymi), mogącymi zainteresować beneficjentów, użytkowników i potencjalnych inwestorów, a także pozwalającymi wzmacniać wiarygodność Programu i wykazywać ww. podmiotom ich interes w przystąpieniu do niego. Podjęcie decyzji oraz zapewnienie źródeł finansowania tych mechanizmów leżeć będzie w gestii Władz Samorządowych. Jednocześnie Operator powinien mieć względną swobodę w dysponowaniu tymi środkami.

Zdaniem ekspertów rewitalizacji „...zadaniem tej instytucji (operatora) byłoby więc ułatwianie realizacji projektów (przygotowanie i uwiarygodnienie studiów wykonalności, uzyskiwanie pożyczek remontowych w banku, subwencji niezbędnych do „domknięcia” studium wykonalności projektu remontu, mobilizowanie inwestorów i wykonawców, pomoc w zamianie mieszkań, przesiedleniach. Tak rozumiany operator pobudza dynamikę

---

⁵ Por. K. Skalski, „Rewitalizacja a aktywizacja regionu”, Urbanista, Nr 3/03, s. 24-25 i inne publikacje na stronach Forum Rewitalizacji: www.fr.org.pl.

⁶ Por. propozycje zawarte w dalszej części rozdziału

programu, lecz nie rości sobie prawa ani do zastępowania właścicieli, ani do kumulowania ich majątku na jakikolwiek okres. Nie wyklucza to faktu, że w konkretnych umowach z właścicielami (we wszystkich sektorach własności) może na podstawie indywidualnej umowy stać się również inwestorem zastępczym.”⁷

Zakres zadań Operatora Rewitalizacji obejmuje zatem również działania, wymagające wiedzy i doświadczenia, obejmujące m.in.:

- problematykę badań ankietowych,
- przygotowanie biznes – planów i studiów wykonalności zadań, pod kątem wymagań regionalnego programu operacyjnego,
- koordynację publicznych i prywatnych programów inwestycyjnych wraz z ich finansowaniem i wdrażaniem,
- zarządzanie kwestiami społecznymi, dotyczącymi: przesiedleń, współpracy z pracownikami służb socjalnych, współpracy między różnymi partnerami rynku mieszkaniowego w sektorze socjalnym,
- kwestie bezrobocia i marginalizacji społecznej oraz włączania się w programy zatrudnienia bezrobotnych,
- animowanie partnerstwa różnych podmiotów, a w tym: ich identyfikację, określanie grup interesów, zarządzanie konfliktami interesów i ich usuwanie, prowadzenie mediacji i dochodzenie do konsensusu,
- wymagania Unii Europejskiej w odniesieniu do wspierania rozwoju regionalnego w kwestiach: sposobów finansowania programów rewitalizacji, zasad udziału poszczególnych partnerów, etc.⁸

Biorąc pod uwagę opisane wymagania powyżej oraz pożądaną elastyczność działania, wyborem optymalnym z punktu widzenia możliwości sprawowania nadzoru oraz sprawności wdrażania Programu, jest powierzenie funkcji Operatora spółce z większościowym udziałem Miasta lub spółce komunalnej.

Usytuowanie Operatora w spółce z większościowym udziałem Miasta pozwala z jednej strony na bezpośredni nadzór samorządu miejskiego nad wypełnianiem obowiązków tego podmiotu, a z drugiej na zapewnienie samodzielności organizacyjnej i klimatu współpracy. Jednocześnie nie bez znaczenia jest fakt zdolności organizacyjnych Operatora przy wdrażaniu procesu rewitalizacji zarówno w przyszłych okresach programowania, jak i w szerokim zakresie obejmującym tzw. mikroprogramy społeczno-gospodarcze.

W chwili obecnej, korzystne z punktu widzenia Władz Miasta byłoby umocowanie jako Operatora Programu Agencji Rozwoju Lokalnego spółka z o. o. , która już od kilku lat z powodzeniem zajmuje się animacją społeczno-gospodarczą Gliwic, poprzez wdrażanie instrumentów rozwoju gospodarczego (w postaci m.in. inkubatora przedsiębiorczości) oraz prowadzoną działalnością szkoleniowo-doradczą, w tym w zakresie programowania rozwoju. Dotychczasowe doświadczenia tego podmiotu we współpracy z różnymi partnerami oraz w prowadzeniu szerokiego zakresu działalności, kierowanej również do lokalnych społeczności, powinny pozwolić na zbudowanie zaufania zarówno ze strony władz samorządowych, jak mieszkańców i Beneficjentów Zewnętrznych Programu.

---

⁷ K. Skalski, „Rewitalizacja ...”, op. cit.

⁸ Opracowano na podstawie: A. Czyżewska, „Finansowanie programów rewitalizacji z Funduszy Strukturalnych”, Świat Nieruchomości nr 39, KIN, Kraków 2003.

VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

1. System monitorowania Programu Rewitalizacji

W celu racjonalnego, sprawnego i efektywnego wykorzystania środków strukturalnych, Unia Europejska nakłada na państwa członkowskie, obowiązek monitorowania wydatków i efektów rzeczowych wdrażania programów operacyjnych. Źródła literaturowe definiują monitorowanie jako proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzeżenia o ewentualnych nieprawidłowościach.

W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Programu Rewitalizacji. Na system monitoringu składa się element instytucjonalny oraz instrumentalny.

1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu Programu Rewitalizacji zaliczyć należy w szczególności:

- W odniesieniu do monitoringu projektów, otrzymujących wsparcie w ramach RPO:
  - Regionalny Komitet Monitorujący,
  - Zarząd Województwa Śląskiego,
  - Zespół ds. monitoringu w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Zespół ds. przepływów finansowych w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Beneficjenci Regionalnego Programu Operacyjnego.
- W odniesieniu do monitoringu Programu Rewitalizacji:
  - Radę Miejską w Gliwicach,
  - Prezydenta Miasta Gliwice,
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji;
- W odniesieniu do monitoringu projektów ujętych w Obszarowym Programie Rewitalizacji:
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę, nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników Programu Rewitalizacji, szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w nim projektów, w tym przygotowywania i przedkładania okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z ich realizacji. W przypadku projektów współfinansowanych

w ramach RPO obowiązkowa jest sprawozdawczość na rzecz Urzędu Marszałkowskiego, w przypadku pozostałych przedsięwzięć – na rzecz instytucji finansujących.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników, będzie Operator Programu, a w odniesieniu do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych rewitalizacji Rada Miejska oraz Prezydent Miasta.

Rola Operatora Programu obejmuje jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość dotyczącą tzw. mikroprogramów społeczno - gospodarczych, tworzonych dla rozwiązywania konkretnych spraw z konkretnymi partnerami w wyznaczonych lokalizacjach. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane będą przez Operatora Prezydentowi Miasta w cyklach kwartalnych i w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego Programu Rewitalizacji przedkładanego corocznie Radzie Miejskiej.

Jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów, zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy beneficjent Programu. Z drugiej strony mogą włączać się w proces monitorowania, w związku z udostępnianiem przez nie danych o stanie spraw, prowadzonych przez Miasto i jego jednostki, a dotyczących inwestycji, zgłoszonych jako projekty do Programu Rewitalizacji.

1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania pomocy – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu.

Zgodnie z zasadami przyjętymi w *Podręczniku wdrażania RPO* w zależności od charakteru dostarczanych danych, rozróżnia się monitoring rzeczowy i finansowy. Zakłada się przyjęcie tej systematyki dla Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów. Monitoring postępu rzeczowego koncentruje się na realnych efektach programu, osiągniętych wraz z postępowaniem w realizacji projektów. Monitoring postępu rzeczowego prowadzony będzie w oparciu o dane dostarczane przez beneficjentów końcowych, składane do Instytucji Zarządzającej RPO wraz z wnioskami o płatność (część sprawozdawcza wniosku). Część sprawozdawcza wniosku o płatność powinna być również dostarczona Operatorowi Programu Rewitalizacji. Część monitoringowa wniosku o płatność stanowić będzie zestandaryzowany dokument, określony w Krajowych wytycznych dotyczących sprawozdawczości w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienie na lata 2007-2013.

W przypadku projektów nie objętych dofinansowaniem unijnym, dokumenty monitoringowe składane będą instytucjom finansującym oraz Operatorowi Programu.

Zgodnie z *Uszczegółowienia RPO* oraz wytycznymi Komisji Europejskiej, dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych,
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych.

Wskaźniki formułowane są już w trakcie opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów.

Studia wykonalności projektów stanowią zatem podstawę do monitorowania efektów rzeczowych przez odpowiednie podmioty.

Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Na poziomie Programu Rewitalizacji zakłada się monitoring finansowy zgodnie z zapisami zawartymi w *Uszczegółowieniu RPO*.

Oznacza to, iż odbywa się on w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są:

- Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej RPO (Urzędowi Marszałkowskiemu) przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach RPO,
- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez beneficjentów Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne i niepubliczne źródła finansowania, w tym środki Miasta,
- Prezydentowi Miasta – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji, a w odniesieniu do projektów miejskich – z realizacji poszczególnych projektów,
- Radzie Miejskiej – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu Rewitalizacji.⁹

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/EFSS,

---

⁹ Por.: Niżej. Te rozwiązania przyjęto również dla sprawozdawczości kompleksowej (obejmującej monitoring rzeczowy).

- krajowego wkładu publicznego: ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet Miasta, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne),
- środków z pożyczek na prefinansowanie,
- środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Rozwoju Rady Europy, Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, itp.
- środków prywatnych,
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na okres następny.

1.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Programu.

Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku Obszarowego Programu Rewitalizacji są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania, tu: Rada Miejska, Prezydent Miasta, Operator Programu, beneficjenci,
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów szczegółowych oraz całego Programu,
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne / o refundację,
- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać dane zgodnie z wymogami RPO w tym zakresie, a w szczególności:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu;
  - na poziomie Programu: informacje dotyczące: zgłoszonych do realizacji projektów, zawartych umów lub podjętych decyzji o dofinansowaniu, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - na poziomie projektu: stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków, o ile nie będzie to stanowić tajemnicy handlowej (tylko w przypadku projektów finansowanych ze środków prywatnych),
- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym - dla sprawozdań okresowych lub rocznych;

- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji projektu lub Programu (tylko w przypadku projektów finansowanych ze źródeł unijnych),
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji (j.w.);
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i oddziaływania.

Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, wobec którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie Programu. Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14: Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	Okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub po zakończeniu projektu	Beneficjent	Prezydent Miasta (projekty miejskie); Operator Programu (wszystkie projekty); Instytucja Zarządzająca RPO (projekty dofinansowane z EFRR/EFS);
Cel szczegółowy	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie działania	Operator	Prezydent Miasta
Cel główny	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Operator	Prezydent Miasta, Rada Miejska
Program Rewitalizacji	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Prezydent Miasta lub Operator	Rada Miejska

Źródło: Opracowanie Noworól Konsulting

2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ocena (ewaluacja) Obszarowego Programu Rewitalizacji pozwala oszacować oddziaływanie samego Programu, jak i pomocy publicznej, w tym pomocy strukturalnej Unii Europejskiej w odniesieniu do założonych celów.

Zgodnie z literaturą, wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Uszczegółowienie RPO mówi ponadto, iż. celem funkcjonowania systemu monitorowania jest dostarczanie ciągłej i bieżącej oceny postępów realizacji Programu. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość / trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania Programu.

Zgodnie z interpretacją przedstawioną w tym podręczniku i przyjętą dla ewaluacji niniejszego Programu, ocena bada sam program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

2.1. Rodzaje oceny

Proponuje się, by system i rodzaje oceny Programu odpowiadały metodologii zawartej w dokumentach programowych. Pozwoli to na wykorzystanie do oceny, opisanego powyżej, systemu sprawozdawczości.

Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Obszarowego Programu i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*). Ogólnie – ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę SWOT rozwoju Miasta i obszarów rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności Obszarowego Programu Rewitalizacji z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja Programu winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

W sytuacji opracowania Obszarowego Programu Rewitalizacji po raz pierwszy, nie istnieje możliwość odniesienia się do ocen poprzedniego okresu programowania. Za podstawę oceny *ex-ante* Programu Rewitalizacji, traktować należy opis identyfikacji problemów wybranego obszaru Miasta, przedstawiony syntetycznie w rozdziale: „Analiza obszaru”.

Pierwszą pełną ocenę *ex-ante* Programu przeprowadzić winien Operator Rewitalizacji, posiadając pełną informację o celach, działaniach i projektach włączonych do OPR. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen *ex-ante* wiązać się będzie z aktualizacją Programu, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Operatora Programu.

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Celem oceny *mid-term* będzie określenie średniookresowych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków,

skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji tej wynikać powinny wskazania odnośnie ewentualnej modyfikacji programu pod kątem zmieniających się warunków jego wdrażania, zdefiniowania nowych celów lub modyfikacji istniejących lub gruntownej reorientacji programu. Za organizację procesu ewaluacji średniookresowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem przedstawicieli Prezydenta Miasta. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. W ramach tej ewaluacji powinno być również zbadane zachowanie zgodności celów programu z politykami horyzontalnymi UE, jak również ze Strategią Rozwoju Miasta i innymi krajowymi dokumentami strategicznymi. Ocena średniookresowa powinna rozpocząć się najpóźniej w pierwszych dwóch latach drugiej połowy okresu wdrażania programu (2010-2011).

Ocena na zakończenie Programu (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju Miasta, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu. Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem Prezydenta Miasta i Rady Miejskiej, jako organu przyjmującego wyniki oceny. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, podobnie jak dla ZPORR, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania.

Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia powyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Miejska, Prezydent Miasta oraz Operator mogą inicjować bieżącą ocenę Obszarowego Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

2.2. Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny Programu Rewitalizacji, przyjęć należy dobre kryteria stosowane przy ocenie ZPORR w latach 2004-2006, do których należą:

- **Trafność** – kryterium, pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele Programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie Obszaru Rewitalizacji, Miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*.
- **Efektywność** – kryterium, pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” Programu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- **Skuteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
- **Użyteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada potrzebom grup docelowych.

- **Trwałość** – kryterium, pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu, będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości Programu w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu Programu, można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

Kryteria powyższe będą miały zastosowanie dla wszystkich projektów wpisanych w OPR, bez względu na ich źródła finansowania. W przypadku przedsięwzięć prywatnych bez zaangażowania środków unijnych nie będą one rodzić sankcji prawnych przewidzianych w przepisach związanych np. z niewłaściwym wykorzystaniem dotacji. Będą służyły wyłącznie do oceny skuteczności wdrażania Programu.

2.2.1. Zaangażowane podmioty i ich rola w procesie oceny programu

Do obowiązków Operatora Programu Rewitalizacji w zakresie należy:

- organizowanie i nadzorowanie ewaluacji,
- udostępnianie informacji niezbędnych do wykonania badania,
- zapewnienie, że wyniki przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane.

Operator Programu opowiadać będzie również za:

- przygotowanie oceny *ex-ante*,
- współpracę z uczestnikami procesu rewitalizacji w zakresie organizacji oceny *ex-post*,
- inicjowanie badań nad efektywnością wykorzystywanych instrumentów i systemów wdrażania (ocena bieżąca),
- gromadzenie informacji o przeprowadzonych ocenach i badaniach oraz raportów prezentujących ich wyniki,
- przyjmowanie raportów z oceny,
- wykorzystywanie wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych we wdrażaniu Programu,
- opracowywanie sposobów oraz nadzorowanie wykorzystania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych przez beneficjentów Programu,
- udostępnianie danych oraz zgromadzonych dokumentów w ramach monitoringu, w tym okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Programu,
- udostępnianie wiedzy posiadanej przez osoby odpowiedzialne za zarządzanie poszczególnymi elementami Programu, poprzez umożliwienie ewaluatorom przeprowadzenia z nimi wywiadów.

W procesie oceny Programu **Prezydent Miasta**:

- podejmuje decyzję o podjęciu ocen uzupełniających,
- nadzoruje działania Operatora w zakresie ewaluacji,
- zatwierdza raporty ewaluacyjne,
- udostępnia wiedzę na temat Programu.

W procesie oceny Programu **Rada Miejska** odpowiada za:

- ustalanie standardów ewaluacji Programu Rewitalizacji,
- ostateczne zatwierdzanie wyników oceny Programu.

2.2.2. Zarządzanie oceną

Ewaluacje Obszarowego Programu Rewitalizacji przeprowadzane powinny być przez zewnętrznych ewaluatorów, wybieranych przez Operatora lub Prezydenta Miasta w drodze przetargu. Badania przeprowadzane będą zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego we współpracy z Radą Miejską. Priorytety te zostaną sformułowane w projekcie ewaluacji i zapisane w warunkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji zaprezentowane zostaną w formie raportu, zawierającego rekomendacje, które wykorzystane zostaną przy realizacji Programu.

Roczny plan ewaluacji

Ewaluacje przeprowadzane być powinny na podstawie planu ewaluacji, sporządzanego przez Operatora w porozumieniu z Prezydentem Miasta i Radą Miejską. Plan zawierać będzie ilość, terminy oraz w zarysie charakter przewidywanych ewaluacji.

W celu inicjowania partnerstwa, także w procesie ewaluacji Programu, proponuje się powstanie ciała doradczego (powoływanego przez Prezydenta Miasta spośród radnych miejskich oraz przedstawicieli beneficjentów Programu), do którego zadań należeć będzie:

- pomoc przy formułowaniu zagadnień i pytań do ewaluacji,
- pomoc w sformułowaniu warunków kontraktu,
- ułatwienie ewaluatorowi dostępu do informacji potrzebnych do przeprowadzenia badań,
- systematyczne akceptowanie przeprowadzonych etapów ewaluacji,
- przeprowadzenie oceny jakości ewaluacji (np. zaopiniowanie wstępnej wersji raportu),
- opiniowanie raportu końcowego z ewaluacji.

Projekt ewaluacji

Przed każdą oceną sporządzony zostanie projekt ewaluacji, określający potrzeby związane z zamawianym badaniem. Projekt ewaluacji zawierać winien następujące elementy:

- opis przedmiotu ewaluacji,
- pytania ewaluacyjne,
- kryteria ewaluacji,
- wskaźniki ewaluacyjne,
- metody badawcze,
- opis próby badawczej,
- format raportu.

Wstępny projekt ewaluacji sporządzany będzie przez Operatora i stanowić będzie podstawę do negocjacji warunków kontraktu oraz dyskusji z ewaluatorem zewnętrznym. Końcowym

produktem ewaluacji jest raport ewaluacyjny, przekazywany Prezydentowi Miasta oraz Operatorowi Programu. Raport ewaluacyjny zawierać powinien następujące elementy:

- przedmiot badania i kontekst ewaluacji – w celu zaprezentowania tego, co i w jakich okolicznościach było badane,
- procedurę badawczą – koncepcja oceny, jej projekt i stosowane metody,
- wyniki badania i przedstawienie zebranych podczas ewaluacji danych – informacja o zebranych danych, interpretacja danych, wyniki badań,
- wnioski z ewaluacji – z uwzględnieniem specyfiki badanego obszaru, traktując ewaluowany obszar jako całość, pokazując zarówno zalety, jak i słabości,
- rekomendacje – zalecenia i sugestie ułatwiające podejmowanie decyzji.

Raport podlega ocenie i opinii ciała doradczego oraz zatwierdzeniu przez Radę Miejską. Raport będzie udostępniony grupie odbiorców, zgodnie ze sporządzoną listą odbiorców ewaluacji. Wyniki ewaluacji powinny również być dostępne na żądanie.

2.3. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Rola partnerskiej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów miejskich (w tym przy wdrażaniu Programu Rewitalizacji oraz realizacji ujętych w nim projektów) jest szczególnie podkreślana w dokumentach programowych Unii Europejskiej (Strategiczne Wytyczne Wspólnoty) oraz RPO i wszelkich związanych z nim wytycznych. Wybór formuły, w jakiej odbywać się będzie tworzenie zasad oraz realizacja samego partnerstwa, pozostawiono jednak władzom i społecznościom lokalnym.

W niniejszym Programie podstawową rolę w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odegrać winien podmiot zarządzający – Operator Programu. Proponowany status prawny Operatora, jako spółki z większościowym udziałem Miasta, np. ARL sp. z o.o., wobec dotychczasowych działań spółki, stanowiłby realizację zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji (współpraca z przedsiębiorcami oraz partnerami lokalnymi na etapie tworzenia Programu).

W trakcie realizacji Programu musi zostać zapewnione wdrażanie instrumentów budowy i funkcjonowania szeroko rozumianego partnerstwa.

Opierać się ono może na wykorzystaniu następujących instrumentów:

- Stworzenie w ramach działalności Operatora Programu tzw. One Stop Centre (Centrum Jednej Wizyty), pozwalającego w jednym miejscu i niedługim czasie na uzyskanie pełnej informacji o:
  - możliwościach zainwestowania,
  - możliwościach pozyskania partnera,
  - ofertach dzierżawy, najmu lokali użytkowych lub poddzierżawy, podnajmu lokalu lub pomieszczeń, w powstających w ramach Programu powierzchniach publicznych i użytkowych (komercyjnych, ale także związanych z możliwością podnajmu innej organizacji pozarządowej powierzchni w siedzibie/obiekcie organizacji, biorącej udział w Programie),

- przetargach i konkursach ofert organizowanych w ramach realizacji Programu.
- Uwzględnianie w rutynowej pracy Urzędu Miejskiego w Gliwicach potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Programu Rewitalizacji. Bezpośrednio łączy się to z możliwością wykorzystywania Programu do poszerzania bazy inwestycji publicznych, oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji miejskich inwestycji.
- Stworzenie procedur wprowadzania nowych inwestycji do Wieloletnich Planów Inwestycyjnych, które to procedury uwzględnią podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe z Obszaru Rewitalizacji przy opracowaniu programu projektów oraz możliwych sposobów ich finansowania.
- Wykorzystanie stron internetowych Miasta m.in. do:
  - Public Relations Programu Rewitalizacji w pełnym, opisanym poniżej zakresie,
  - informowania o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami (aktualizacja Programu),
  - prowadzenia bazy „Znajdź partnera do projektu”,
  - informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji, spoza RPO.
- Inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych ustaleń z ramach regionalnego programu operacyjnego województwa śląskiego w następnym okresie programowania, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania) z udziałem: przedstawicieli władz Miasta, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora oraz innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych, itp.).

3. Public Relations programu rewitalizacji

3.1. Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR

Plan promocji przygotowany przez Operatora Programu i zatwierdzony przez Prezydenta Miasta, a także realizacja przez beneficjentów planu promocji każdego projektu, który ujęto w niniejszym Programie i który pozyskał dofinansowanie w ramach RPO, odpowiadać winny zaleceniom dotyczącym promocji unijnych źródeł finansowania, określonych w dokumentach programowych oraz podręcznikach, dokumentach i wytycznych. Powinny być zgodne szczególnie z zapisami Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Szczegółowe zasady dotyczące prowadzenia działań informacyjnych zostaną przygotowane przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym we współpracy z instytucjami zaangażowanymi jego wdrażanie w ramach Planu Komunikacji Programu,

Strategii Komunikacji dla Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce 2007-2013 oraz Strategii Marki Funduszy Europejskich w Polsce.

Wszyscy beneficjenci, objęci Programem Rewitalizacji, którzy uzyskają wsparcie ze środków funduszy strukturalnych są zobowiązani do stosowania odpowiednich środków informowania i promocji w zależności od charakteru realizowanego projektu.

Do instrumentów tych należą:

- dyplomy, certyfikaty;
- tablice reklamowe (billboardy) – informujące o zakresie realizowanego projektu i wsparciu ze strony funduszy strukturalnych, muszą być umieszczane w miejscach inwestycji infrastrukturalnych, których całkowity koszt wynosi ponad 3 mln euro w przypadku projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). W ciągu 6 miesięcy od zakończenia prac inwestycyjnych tablica reklamowa / billboard powinna zostać zastąpiona tablicą pamiątkową;
- stałe tablice pamiątkowe, których celem jest pozostawienie trwałej informacji o wsparciu inwestycji ze środków strukturalnych – umieszczać je należy w miejscach publicznych po zakończeniu realizacji projektu (jeżeli wkład publiczny w projekt przekracza sumę 500 000 EUR);
- umieszczanie emblematu UE, logo funduszy strukturalnych oraz logo województwa śląskiego na wszystkich dokumentach oraz materiałach promocyjnych i informacyjnych związanych z realizacją projektów.

Szczegółowe regulacje dotyczące środków informacyjnych w zakresie promocji projektów przez beneficjentów zostaną określone w szczegółowych wytycznych przygotowywanych przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym.

W przypadku projektów realizowanych przy udziale środków innych niż unijne, zaleca się, by na tablicy informacyjnej umieścić zapis, iż przedsięwzięcie jest realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji. Wskazanie źródeł finansowania i ich procentowego wkładu nie jest obligatoryjne, chyba że instytucje finansujące postanowią inaczej. Po rozpoczęciu inwestycji w ramach OPR, inwestor powinien powiadomić o tym fakcie Operatora Rewitalizacji.

3.2. Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji

Plan *Public Relations* (PR) i promocji Obszarowego Programu Rewitalizacji, ustalony powinien zostać przez Operatora Programu i określać:

- cele działań informacyjnych i promocyjnych,
- potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych,
- strategię informowania i promocji.

Oprócz Operatora, instytucjami odpowiedzialnymi za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu realizacji Programu winni być:

- Urząd Miejski i jego jednostki organizacyjne, biorące udział w przygotowaniu, wdrażaniu i ewaluacji Programu (zakres zależy od przyjętego statusu i formy Operatora),
- Beneficjenci Zewnętrzni i partnerzy Programu.

Podobnie jak dla promocji Regionalnego Programu Operacyjnego, przyjęć należy dwa podstawowe cele działań informacyjnych i promocyjnych, realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji:

- skuteczne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach zgłoszenia projektów do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji oraz o obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach Programu Rewitalizacji.

Rola Operatora w działalności promocyjnej i PR powinna obejmować dwa obszary problemowe:

- przygotowanie i bezpośrednio realizowanie przyjętego planu promocji, dysponowanie środkami finansowymi i odpowiedzialność za efekty działalności promocyjnej i PR Programu Rewitalizacji, jako całości;
- nadzór, pomoc w działaniach promocyjnych, związanych z realizacją poszczególnych projektów, uwzględnionych w Obszarowym Programie Rewitalizacji oraz koordynacja działań promocyjnych poszczególnych beneficjentów, w celu uzyskania efektu synergii i uniknięcia rozproszenia lub wręcz konkurencyjności podejmowanych działań (np. organizacji podobnych imprez w tym samym terminie).

Operator Programu wyznaczy osoby odpowiedzialne za działania informacyjne i promocję, oraz wskaże imiennie osoby udzielające wszelkich informacji o wdrażaniu Programu oraz sposoby kontaktu z tymi osobami. Informacje o odpowiedzialnych osobach i sposobach kontaktu z nimi zostaną upublicznione.

Określenie grup docelowych działań PR Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ze względu na zintegrowany charakter Programu, zasięg terytorialny i rangę realizacji jego celów, do grup docelowych działań PR zaliczyć należy:

- Społeczeństwo (wspólnota mieszkańców Gliwic), z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz kierowanych do mieszkańców obszarów Miasta nie objętych Programem;
- Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu i jego kolejnych aktualizacji (podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach RPO oraz podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach działań komplementarnych, nie objętych dofinansowaniem w ramach tego działania);
- Partnerów społeczno-gospodarczych – partnerów beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu;
- Organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze;
- Właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa śląskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- Media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Określenie sfer zadaniowych promocji i PR Programu Rewitalizacji¹⁰

Proponuje się przyjęcie następujących sfer działalności promocyjnej i PR:

- Służba informacyjna, jako sfera związana z rozpowszechnianiem oraz nagłaśnianiem informacji, bez skupiania się na określonej grupie docelowej, głównie za pośrednictwem masmediów;
- Relacje inwestycyjne – podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami);
- Relacje finansowe – nawiązywanie i podtrzymywanie dobrych kontaktów z instytucjami finansowymi, takimi, jak:
  - fundusze strukturalne, instytucje wdrażające, pośredniczące, zarządzające,
  - banki, inne instytucje finansowe (kredytowe, ubezpieczeniowe, poręczeniowe);
- Relacje ze społecznościami lokalnymi;
- Relacje z władzami;
- Organizacja imprez promocyjnych;
- Ogłoszenia i reklamy płatne;
- Analizy i badania (odbioru społecznego Programu).

Określenie instrumentów promocji i PR Programu Rewitalizacji

Poniżej przedstawiono propozycje działań i instrumentów promocyjnych oraz PR, z uwzględnieniem zarysowanych powyżej sfer zadaniowych.

3.3. Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi

Proces informowania o Programie Rewitalizacji powinien mieć charakter dwukierunkowy, to znaczy pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii. Plan promocji powinien zatem realizować zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami.

I tak, wśród instrumentów realizacji działań PR w tych sferach wymienić należy:

- Wykorzystanie oficjalnych stron internetowych Miasta i jednostek miejskich (w tym BIP), z uwzględnieniem możliwości wejścia na odrębne strony („podstrony”) Programu Rewitalizacji ze strony głównej (z głównego menu).
- Przygotowanie serwisu internetowego Programu Rewitalizacji, w którego skład wejść powinny:
  - opis problematyki związanej z rewitalizacją obszarów miejskich,
  - publikacja Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - informacje o bieżącym stanie wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu,
  - inne informacje i materiały o charakterze informacyjnym (komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach);
  - forum mieszkańców (pozwalające na przekazywanie przez gliwiczian wizji możliwej aktualizacji Programu);

---

¹⁰ Przy formułowaniu sfer zadaniowych PR adaptowano systematykę przedstawioną w: T.Goban-Klas „Public Relations czyli promocja reputacji. Pojęcia, definicja, uwarunkowania”. Wydawnictwo Business Press, Warszawa.

- baza projektów, planowanych lub realizowanych, poza RPO, komplementarnych z Programem Rewitalizacji;
- informacje o możliwości pozyskania środków na projekty, związane z przyjętymi celami rewitalizacji, ale nie mieszczące się wśród projektów kwalifikowanych w ramach RPO;
- baza umożliwiająca znalezienie partnera do projektu (zgłoszonego lub planowanego do zgłoszenia do Programu Rewitalizacji);
- statystyki raporty;
- galeria fotografii (np. przed realizacją – po realizacji).
- Broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych projektów, wydawane przez Operatora oraz podmioty zaangażowane w realizację Obszarowego Programu Rewitalizacji.
- Konferencje prasowe (organizowane przez Operatora i/lub beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji) dotyczące np.:
  - uchwalenia Programu,
  - kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji,
  - uzyskania środków na finansowanie projektów/Programu,
  - zakończeniu każdego projektu, realizowanego w ramach Programu.

3.4. Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne

Poniżej przedstawiono propozycje działań mających na celu podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami), są to:

- Szkolenia i seminaria dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Rewitalizacji oraz beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, na temat m.in.: możliwości udziału w Programie (aktualizacji), zarządzania projektami, monitorowania realizacji projektów, zasad finansowania projektów.
- Nadzór i wsparcie (organizacyjne, doradcze, techniczne) Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji przy wypełnianiu obowiązków promocyjnych, związanych z unijnym źródłem finansowania, takich jak przygotowywanie, zgodnie z obowiązującymi zasadami:
  - billboardów (na miejscu realizacji danego projektu),
  - stałych tablic pamiątkowych (w miejscach powszechnie dostępnych, po zakończeniu realizacji projektu),
  - plakatów i innych materiałów dotyczących projektu.¹¹

3.5. Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe

Wśród instrumentów ukierunkowanych na nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami finansowymi i potencjalnymi inwestorami wymienić można:

- Konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych zaangażowanych w realizację Programu.

---

¹¹ Por. zasady opisane wyżej.

- Broszury informacyjne o możliwości i warunkach włączenia się do współfinansowania Programu.
- Przygotowanie (np. w ramach działalności „One Stop Centre”) oferty dla instytucji finansowych i inwestorów.¹²
- Organizacja wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować realizację Programu.

3.6. Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych

Wśród działań skierowanych do społeczności lokalnej w ramach organizacji imprez można wykorzystać następujące instrumenty promocyjne:

- Festyny, święta ulicy / osiedla.
- Konkursy dla mieszkańców, dzieci i młodzieży.
- Konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych, organizowane przez Prezydenta Miasta, bądź pod jego patronatem.
- Konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów).
- Uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

3.7. Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne

W sferze zadaniowej określonej jako ogłoszenia i reklamy płatne, wyróżnić można różnorodne działania, w tym takie, jak:

- Przygotowanie i realizacja planu zamieszczania płatnych form reklamy, ogłoszeń i komunikatów w mediach (w zależności od przyjętej roli Operatora).
- Uzyskanie korzystnych warunków zamieszczania przez Operatora i beneficjentów ogłoszeń i reklam, związanych z wdrażaniem i realizacją Programu Rewitalizacji oraz poszczególnych projektów (w tym m.in. ogłoszeń o przetargach, konkursach, zaproszeniach do składania ofert, organizacji imprez i szkoleń).
- Pomoc techniczna świadczona przez Operatora na rzecz beneficjentów w przygotowywaniu materiałów przeznaczonych do publikacji.
- Zapewnienie zamieszczania i aktualizacji w serwisie internetowym Programu Rewitalizacji informacji, objętych ogłoszeniami i komunikatami publikowanymi w mediach, a dotyczących tak samego Programu, jak i projektów w nim ujętych.

3.8. Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania

W ramach procesu promocji i PR duże znaczenie, także dla oceny i monitoringu realizacji Programu Rewitalizacji, będzie miało prowadzenie analiz i badań. Narzędzia dotyczące tej sfery obejmować mogą:

- Monitoring odwiedzin stron internetowych Programu Rewitalizacji, przygotowywanie raportów z forum mieszkańców.

---

¹² Idea powstania „One Stop Centre”, jako instrumentu budowania partnerstwa, opisana została w niniejszym rozdziale w pkt *Sposoby inicjowania współpracy...*

- Przeprowadzanie badań opinii wśród mieszkańców na temat realizacji Programu Rewitalizacji.
- Przeprowadzanie badań opinii beneficjentów, dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów Programu i realizowanych w jego ramach projektów.
- Przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji Programu Rewitalizacji.
- Przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.
- Zbieranie opinii zaangażowanych podmiotów o skuteczności realizowanego planu promocji.

3.9. *Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji*

Sposób, przyjęte instrumenty i poziom środków przeznaczanych na finansowanie działań promocyjnych Programu i projektów, zależą będzie m.in. od ilości projektów, które uzyskają wsparcie z funduszy strukturalnych i wysokości tego wsparcia. Finansowanie działalności promocyjnej Operatora Rewitalizacji realizowane będzie w ramach środków przekazanych przez Władze Samorządowe.

IX. Inicjatywa JESSICA

Inicjatywa JESSICA, ma na celu zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w tych obszarach. W ramach Poddziałania 6.2.3 będzie wdrażana inicjatywa JESSICA. Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego podjęła decyzje o przekazaniu części alokacji dostępnej na Działanie 6.2 do Funduszu Powierniczego JESSICA, którego funkcję pełni Europejski Bank Inwestycyjnych. Środki te zostaną zainwestowane w Fundusz Rozwoju Obszarów Miejskich (FROM), które będą udzielały **zwrotnego** wsparcia na realizację projektów miejskich. Inicjatywa JESSICA pozwala beneficjentom programu na połączenie dotacji, kredytów i innych produktów finansowych w celu realizacji inwestycji np z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury i sieci miejskich, w tym transportu, systemu wodnokanalizacyjnego, projektów dotyczących efektywności energetycznej, projektów technologii informatycznej i komunikacyjnej, rozwoju nieużytków przemysłowych, w tym rekultywacji i dekontaminacji terenów zanieczyszczonych.

W trakcie aktualizowania niniejszego dokumentu nie zostały zgłoszone żadne projekty w ramach tego mechanizmu finansowego.

Załączniki

- 1. Mapa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR**
- 2. Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji**

Oznaczenie kolorystyczne

Cel 1

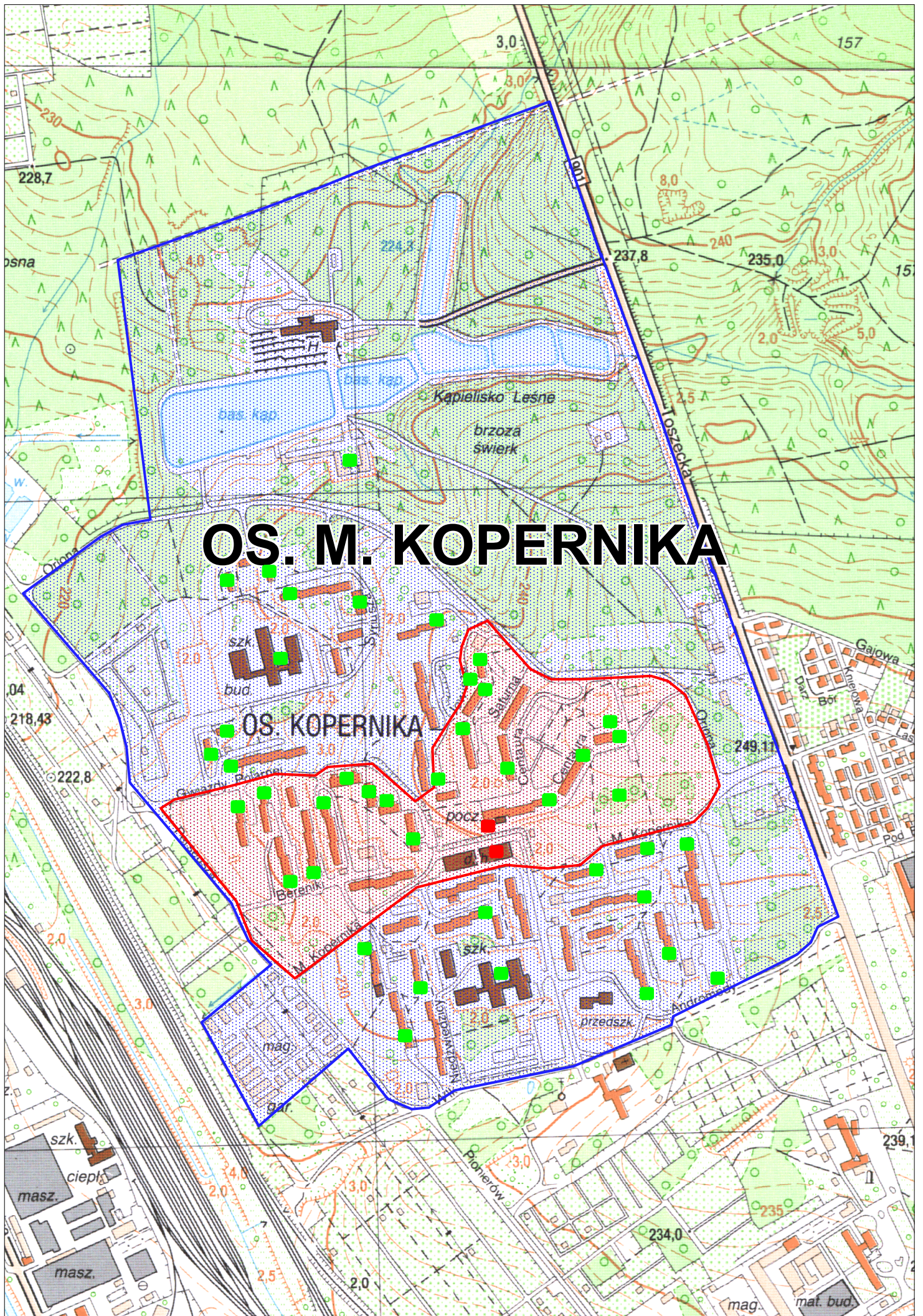
Cel 2

Cel 3

KAPIELISKO LEŚNE

OS. M. KOPERNIKA

Prezydent Miasta Gliwice

OBSZAROWY PROGRAM REWITALIZACJI

ŚRÓDMIEŚCIE

AKTUALIZACJA

Gliwice 2010

Zatwierdził: Zygmunt Frankiewicz

Prezydent Miasta Gliwice

Agencja Rozwoju Lokalnego spółka z o.o.
ul. Wincentego Pola 16, 44-100 Gliwice

Urząd Miejski w Gliwicach
Biuro Rozwoju Miasta
ul. Zwycięstwa 21, 44-100 Gliwice

A handwritten mark or signature, possibly the initials 'Z.F.', enclosed within a circular scribble.

Spis treści

WSTĘP	5
I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście	6
1. Zagospodarowanie przestrzenne	6
1.1. <i>Stan infrastruktury technicznej</i>	6
1.2. <i>Uwarunkowania ochrony środowiska</i>	13
1.3. <i>Rewitalizacja terenów przemysłowych w Śródmieściu</i>	18
1.4. <i>Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska</i>	19
2. Sfera gospodarcza	20
2.1. <i>Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy</i>	22
2.2. <i>Transformacja gospodarki dzielnicy</i>	42
3. Sfera społeczna	61
3.1. <i>Struktura demograficzna i społeczna</i>	61
3.2. <i>Dochodowość gospodarstw domowych</i>	70
3.3. <i>Bezpieczeństwo publiczne</i>	71
3.4. <i>Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych</i>	72
3.5. <i>Organizacje społeczne</i>	86
3.6. <i>Miejsca kultu religijnego</i>	91
3.7. <i>Rekreacja czas wolny</i>	95
II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu	97
1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju	97
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013	98
3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020	99
4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022	100
5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015	100
III. Założenia programu rewitalizacji	102
1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru	102
1.1. <i>Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR</i>	103
1.2. <i>Rys historyczny</i>	112
2. Sondaż społeczny	116
2.1. <i>Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych</i>	116
2.2. <i>Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi</i>	123
IV. Planowane działania w latach 2007 - 2013 na Obszarze Rewitalizacji Śródmieście	126
1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej	126
2. Działania gospodarcze	129
3. Działania w sferze społecznej	130
4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Śródmieście	131
V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa	144
VI. Indykatywny plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Śródmieścia	147
VII. System wdrażania	157
1. System okresowej aktualizacji Programu	157
2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający	158
VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	161
1. System monitorowania Programu Rewitalizacji	161
1.1. <i>Instytucje zaangażowane w proces monitorowania</i>	161
1.2. <i>Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu</i>	162
1.3. <i>Sprawozdawczość</i>	164
1.4. <i>Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania</i>	165
2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji	166
2.1. <i>Rodzaje oceny</i>	166

2.2.	<i>Kryteria oceny</i>	167
2.3.	<i>Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi</i>	170
3.	Public Relations programu rewitalizacji	171
3.1.	<i>Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR</i>	171
3.2.	<i>Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji</i>	172
3.3.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi</i>	174
3.4.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne</i>	175
3.5.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe</i>	175
3.6.	<i>Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych</i>	176
3.7.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne</i>	176
3.8.	<i>Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania</i>	176
3.9.	<i>Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji</i>	177
IX.	Inicjatywa JESSICA	178
	Załączniki	179
1.	Mapy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR	179
2.	Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji	179

Opracował zespół Agencji Rozwoju Lokalnego: Krystyna Kozikowska-Koppel, Wojciech Mrozowski, Tomasz Szulc (koordynator).

Aktualizował zespół Biura Rozwoju Miasta Urzędu Miejskiego w Gliwicach: Violetta Koza (koordynator), Joanna Jasińska, Marcin Czyż

WSTĘP

Niniejszy dokument – Obszarowy Program Rewitalizacji – stanowi kontynuację i rozwinięcie *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich na lata 2005-2006 i następne*, przyjętego przez Radę Miasta w Gliwicach uchwałą nr XXIX/781/2005 z dnia 23.03.2005. W opracowaniu niniejszym dokonano szczegółowej analizy zjawisk i problemów społecznych, diagnozy sytuacji gospodarczej oraz opisano stan infrastruktury na obszarze, który został wyznaczony w ramach przywołanego wcześniej programu ramowego.

W związku z odstępem czasowym pomiędzy wykonaniem programu ramowego i programów obszarowych, część danych została zaktualizowana i uszczegółowiona. Autorzy programu, wszędzie gdzie było to możliwe, skorzystali z najnowszych dostępnych danych statystycznych. Niewielkie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi częściami opracowania mogą wynikać z przesunięcia czasowego pomiędzy momentami pozyskania danych, które np. dla części społecznej w większości opierają się na danych źródłowych do *Strategii rozwiązywania problemów społecznych*, natomiast w części gospodarczej na bieżących danych publikowanych przez Urząd Statystyczny, instytucje badania rynku oraz pozyskane w drodze własnych badań autorów.

Plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji ma charakter indykatywny. Zgodnie z zapisami Uszczegółowienia Regionalnego Programu Operacyjnego – kwota dotacji ze środków strukturalnych UE nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowalnych projektu, a kwota wkładu własnego beneficjenta nie może być niższa niż 15% tychże kosztów. Plan finansowy został opracowany przy założeniu, że beneficjent aplikuje o maksymalną możliwą kwotę dotacji.

Na potrzeby niniejszego opracowania zlecone zostało wykonanie diagnostycznego badania socjologicznego w zakresie identyfikacji problemów i potrzeb rewitalizacyjnych. Na jego podstawie dokonano analizy strategicznej obszaru rewitalizacji oraz oceniono jego potencjał gospodarczy i społeczny. W oparciu o odpowiedzi udzielone przez respondentów wyznaczono potencjalne kierunki działań rewitalizacyjnych

W proces przygotowania programu włączyli się aktywnie przedstawiciele Urzędu Miasta, członkowie Rady Miasta i Rad Osiedlowych, przedstawiciele Straży Miejskiej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej, stowarzyszenia i organizacje działające na terenie miasta, jak również instytucje kościelne. Autorzy programu pragną niniejszym podziękować wszystkim zaangażowanym partnerom za współpracę, której owocem jest niniejszy dokument.

I. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście

1. Zagospodarowanie przestrzenne

1.1. Stan infrastruktury technicznej

1.1.1. Sieć wodociągowa w Śródmieściu

Istniejący system zaopatrzenia miasta w wodę, bazujący w ok. 80% na ujęciach własnych eksploatowanych przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Gliwicach nie ogranicza rozwoju miasta. Uzdatniona woda powierzchniowa, uzupełniająca potrzeby zarówno komunalne jak i przemysłowe zakupywana jest przez PWiK Gliwice sp z o.o. od Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów (w ilości ponad 2,2 mln m³/rok) i dostarczana jest do sieci magistralnej ze stacji w Miedarach, Szalszy, Czarnego Lasu i Zawady. Woda z własnych ujęć podawana jest wprost do sieci lub poddawana jest procesowi uzdatniania przez odżelazianie w lokalnej stacji uzdatniania w Gliwicach Łabędach bądź na stacjach lokalnych przy studniach. Studnie w OR zlokalizowane są w następujących miejscach: ul. Wiertnicza-Dworska, ul. Tarnogórska (przy zjeździe z DK-88).

Oddane do eksploatacji w 2001 r. na tym ujęciu 4 zapasowe zbiorniki wody o pojemności 12000 m³ przyczyniają się do oszczędnego gospodarowania wodą, niwelując straty w porach niskiego godzinowego zapotrzebowania. Na terenie miasta Gliwice pracuje 17 przepompowni wody zasilających osiedla, dla których jest konieczne podwyższenie ciśnienia w sieci. Wszystkie przepompownie zostały wyposażone w nowoczesne, energooszczędne zespoły pompowe sterowane układami mikrokomputerowymi. Pompownie wody są zdalnie sterowane i monitorowane przez radiowy system telemetryczny.

Zasilanie Śródmieścia w wodę z GPW realizowane jest wodociągiem biegnącym od strony Bojkowa o przekroju 400 zredukowanym na 300, od Zabrze-Maciejowa o przekroju 300, od Sośnicy – wodociągiem 600.

1.1.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków

W OR występuje zarówno system kanalizacji rozdzielczej, jak i ogólnospławnej. Sieć kanalizacyjna w centrum miasta powstała pod koniec XIX w., a do jej budowy używano wówczas rur kamionkowych oraz czasami betonowych, co powoduje występowanie wielu awarii.

W północnej części OR Śródmieście obejmującej głównie ŚOR Szobiszowice oraz niewielką część OR występują oba typy kanalizacji – deszczowa – zarządzana przez wydział PU Urzędu Miasta oraz sanitarna, będąca w administracji PWiK. Wyjątek stanowi rejon ulic Śliwki, Domańskiego, Kowalskiej, Powroźniczej oraz Dworskiej, Uszczyka i Noakowskiego, gdzie występuje wyłącznie kanalizacja sanitarna, natomiast brak jest odprowadzenia wód deszczowych. Podobna sytuacja występuje na przeciwległym krańcu ŚOR w rejonie ulic Czarnieckiego, Wujka, Wolskiego i Wróblewskiego.

Na południe od torów kolejowych – w ŚOR Centrum sytuacja jest zupełnie odmienna – po wschodniej stronie ŚOR pomiędzy ul. Zwycięstwa i Dworcową występuje rozdzielczy system kanalizacyjny. Po zachodniej stronie ŚOR – aż do wysokości Centrum Onkologii występuje wyłącznie kanalizacja sanitarna. W śladzie ul. Zwycięstwa od ul. Stefana Kard. Wyszyńskiego aż do pl. Inwalidów Wojennych również istnieje sieć rozdzielcza. Inna sytuacja występuje w rejonie Starego Miasta, gdzie do dyspozycji jest wyłącznie sieć

kanalizacji ogólnospławnej. System kanalizacji ogólnospławnej obejmuje cały obszar ograniczony ulicami Wyszyńskiego, Gruszczyńskiego, Jasnogórską, Sobieskiego, Kościuszki poprzez Zygmunta Starego aż do ul. Księcia Ziemowita.

Na dalszej części OR – tj. w rejonie dzielnicy Trynek oraz Dzielnicy Akademickiej funkcjonuje system kanalizacji rozdzielczej.

Wody deszczowe z kanalizacji rozdzielczej w północnej części OR odprowadzane są do rzeki Kłodnicy, natomiast w południowej części – do Kłodnicy, potoku Ostropka i potoku Doa.

W latach 2005-2009 trwały prace budowlane w ramach projektu „Modernizacja gospodarki ściekowej w Gliwicach”, współfinansowanego z Funduszu Spójności. Wdrożenie projektu wartości ponad 69 mln Euro, zrealizowane zostało kilkoma kontraktami na roboty budowlane dla następujących rejonów miasta: Brzezinka, Łabędy, Żerniki, Ligota Zabrska, Sośnica, ul. Tarnogórska, Stare Gliwice – Kozielska, Stare Miasto (4 ostatnie z kredytu EBOR). Efektem rzeczowym projektu jest kanalizacja sanitarna łącznej długości ok. 112 km, kanalizacja deszczowa o długości kolektorów 55 km oraz 7 przepompowni ścieków. Ostatnie kontrakty powinny się zakończyć w roku 2009/2010. W OR Śródmieście wszystkie kontrakty zakończyły się w roku 2007 i 2008. Na okres budowy miasto delegowało prawa i obowiązki beneficjenta środków UE do PWiK; zarówno Pełnomocnik ds. realizacji inwestycji (MAO) jak i Jednostka Wdrażająca Projekt (PIU) zlokalizowani są w Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji Spółka z o.o. w Gliwicach.

1.1.3. *Zaopatrzenie w energię i ciepło*

Śródmieście, podobnie jak inne dzielnice Gliwic, zaopatrywane jest w energię elektryczną z krajowego systemu energetycznego, a dystrybutorem energii elektrycznej jest koncern Vattenfall S.A. 9 Głównych Punktów Zasilania (110/20/6 kV) na terenie miasta jest własnością koncernu. Duże rezerwy energetyczne są na nowszych osiedlach, natomiast nie ma możliwości zwiększenia dostaw energii na Starówce, toteż konieczna jest budowa nowej stacji SN 20kV.

Stan techniczny oraz rezerwy w przepustowości sieci gazowniczej (w tym stacji redukcyjno-pomiarowych I^o i II°) pozwalają na pokrycie zwiększonego zapotrzebowania na gaz tj. na przyjęcie nowych odbiorców, z uwzględnieniem dostawy gazu dla celów grzewczych.

W Śródmieściu ciepło dostarczane jest przez Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. z o.o. Ciepłownia dysponuje kotłami o łącznej mocy 359,9MW. Centralna sieć ciepłownicza obejmuje swym zasięgiem praktycznie cały teren OR, jednakże w celu zwiększenia liczby odbiorców ciepła z sieci miejskiej, a tym samym ograniczenie ilości lokalnych kotłowni oraz palenisk węglowych, konieczne jest zabudowanie lokalnych kompaktowych stacji wymiennikowych oraz wykonanie wewnątrzbudynkowej instalacji centralnego ogrzewania wraz z opomiarowaniem. Śródmieście zasilane jest w ciepło kilkoma magistralami: północną (rejon ul. Chorzowskiej) i nowozachodnią (południowa część Śródmieścia i Trynek).

Rezerwową kotłownię posiada również Instytut im. M. Curie-Skłodowskiej - Centrum Onkologii.

W rejonie OR zainstalowana jest również kotłownia IZO-ENERGO dysponująca pięcioma kotłami o mocy 94,1MW.

Brak centralnego ogrzewania, wg wskazań ankietowanych w OR, stanowi istotny i dominujący problem dla mieszkańców Szobiszowic. Zgodnie z informacjami uzyskanymi od zarządców zasobu mieszkaniowego oraz PEC Gliwice, istnieje możliwość podłączenia budynków do sieci miejskiej oraz zabudowania wymienników kompaktowych, jednakże po stronie mieszkańców znajduje się wykonanie wewnętrznej instalacji CO.

1.1.4. Infrastruktura drogowa i przestrzeń publiczną

Śródmieście Gliwic przecina główna arteria prowadząca ruch w kierunku północnym i południowym – w śladzie DK 78. Dzięki ukończeniu gliwickiego odcinka autostrady A4 oraz modernizacji siedmiokilometrowego odcinka DK88 (4) od węzła Portowa do granic miasta (projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Transport 2004-2006) w znacznym stopniu odciążony został układ komunikacyjny Gliwic na linii wschód zachód.

Należy zwrócić uwagę, iż w Gliwicach występuje klasyczny przykład promienistego układu komunikacyjnego, który ogniskuje się w ścisłym centrum miasta, co powoduje, przy obecnym natężeniu ruchu, znaczne utrudnienia komunikacyjne. Na linii północ-południe nie ma praktycznie możliwości uniknięcia przejazdu przez Śródmieście, ponieważ nie istnieje żaden system obwodowego prowadzenia ruchu. W *Studium Komunikacyjnym Miasta Gliwice* (oprac. INKOM s.c. Katowice 2005r.) parametry techniczne układu drogowego miasta jako całości ocenione zostały jednoznacznie jako substandardowe.

Analiza przeprowadzonej na etapie prac przygotowawczych do *Studium* - oceny stanu nawierzchni jezdni dróg (w trakcie inwentaryzacji urbanistycznej układu przyjęto trójstopniową skalę: dobry, zadowolający, zły) wskazuje na występowanie na szeregu drogach o podstawowym znaczeniu dla miasta nawierzchni o złym stanie.

W Śródmieściu są to następujące drogi i ulice:

- ul. Sobieskiego,
- ul. Śliwki,
- ul. Warszawska,
- ul. Powstańców Warszawy,
- ul. Górnych Wałów,
- ul. Bł. Czesława,
- ul. Królewskiej Tamy,
- grupa ulic w dz. Trynek.

Pochodną złego stanu infrastruktury drogowej w dzielnicy są jednomyślne negatywne opinie mieszkańców wszystkich ŚOR oraz OR dotyczące hałasu i natężenia ruchu samochodowego. W Śródmieściu również zaobserwowano najwyższy wskaźnik wypadkowości – szczególnie na ulicach: Pszczyńskiej, Toszeckiej, Chorzowskiej, Śliwki, Kujawskiej, Mikołowskiej, Zwycięstwa, Nowy Świat, Rybnickiej, Dworcowej, Wrocławskiej, Placu Piastów, Boh. Getta Warszawskiego, Dolnych Wałów, Daszyńskiego, Wyszyńskiego, Tarnogórskiej.

Istotny wpływ na jakość rozwiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturę drogową Gliwic wywierać będzie Drogowa Trasa Średnicowa – łącząca centra miast Aglomeracji Górnośląskiej, stanowiąca kręgosłup komunikacyjny subregionu centralnego. Jej gliwicki odcinek będzie mierzyć łącznie ok. 8,1 km.

W Obszarze Rewitalizacji Śródmieście DTŚ przebiegać będzie od ul. Baildona w ŚOR Zabrska-Chorzowska, poprzez ŚOR Centrum, aż do granic Obszaru u zbiegu ul. Portowej i Drogi Krajowej nr 88. Śródmiejski odcinek DTŚ będzie mierzyć ok. 4 kilometrów. Trasa bieć będzie częściowo w śladzie dawnego Kanału Kłodnickiego, przecinając ulice Konarskiego, Dworcową i Zwycięstwa, natomiast końcowy odcinek pobiegnie śladem istniejącej ul. Portowej. Budowa śródmiejskiego odcinka DTŚ zwiększy przepustowość komunikacyjną oraz wpłynie pozytywnie na jakość środowiska naturalnego, poprzez zmniejszenie zagęszczenia ruchu na ulicach ścisłego centrum Gliwic. Stworzy również możliwość szybkiego przemieszczania się pomiędzy skrajnymi dzielnicami – Sośnicą oraz rejonem Osiedla Kopernika. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego miasta, trasa ta stanowić będzie dogodne połączenie pomiędzy rozproszonymi terenami Śląskiego Centrum Logistyki S.A. oraz Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

Przestrzeń publiczna oznacza wszelkie miejsca dostępne powszechnie i nieodpłatnie, jest to fizyczna przestrzeń w której może znaleźć się każdy mieszkaniec. Przykładami przestrzeni publicznych są drogi i ulice, place miejskie czy różne stale dostępne budowle i budynki stanowiące własność publiczną. Przestrzeniami publicznymi są też zwykle różne formy krajobrazu przyrodniczego stanowiące własność państwową lub komunalną. Główne elementy kształtujące jakość przestrzeni publicznej w OR zlokalizowane są w ŚOR Centrum. Tworzą one strukturę opartą o miejsca takie, jak Rynek, Plac Krakowski, ul. Strzody, ul. Dworcowa, Plac Piastów, ul. Zwycięstwa, Plac Inwalidów Wojennych, Plac Mickiewicza i ul. Górnych Wałów. W obrębie tego rejonu znajdują się najważniejsze instytucje, urzędy, miejsca spędzania wolnego czasu oraz obiekty o istotnym znaczeniu społeczno-kulturalnym i wartości architektonicznej.

Nową jakość przestrzeni kształtują znajdujące się w OR przedsięwzięcia: Centrum Handlowo-Rozrywkowe Forum Gliwice (na terenach dawnych Zakładów Materiałów Ogniotrwałych w ŚOR Szobiszowice) oraz budowany na terenach dawnej Huty Gliwice kompleks Focus-Mall, który ma stanowić element tzw. Nowego Centrum. Wprowadzenie nowych funkcji na zdewastowane tereny przemysłowe w strefie śródmiejskiej przyczyni się do ożywienia tych obszarów, jednakże z drugiej strony może negatywnie oddziaływać na przestrzeń publiczną opisaną wcześniej i doprowadzić do częściowego opustoszenia i przeniesienia aktywności z rejonu ul. Zwycięstwa i Starego Miasta do centrów handlowych.

Literatura podaje jednak, że przestrzeniami publicznymi nie są pasażerów centrów handlowych, gdyż pozostają w zarządzie prywatnym i dostęp do nich może być zakazany przez właściciela, jednakże będą one w istotny sposób wpływać na funkcje przestrzeni opisanych wcześniej.

1.1.5. *Infrastruktura mieszkaniowa*

Na terenie Obszaru Rewitalizacji występuje zasadniczo zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna. Wyjątek stanowią nieruchomości zlokalizowane przy ul. Chełmońskiego, Fałata, Wita Stwosza i Michałowskiego, gdzie dominuje niska zabudowa jednorodzinna, tzw. fińskie domki.

Dominującą formą prawa do lokalu jest prawo własności (ŚOR Centrum 56,06%, ŚOR Szobiszowice 41,79%, OR 52,56%), w drugiej kolejności jest to mieszkanie komunalne (ŚOR Centrum 39,39%, ŚOR Zabrska-Chorzowska 35,29%), następnie spółdzielcze lokatorskie (OR 21,79% i ŚOR Zabrska-Chorzowska 19,12%). Nieliczni respondenci w ŚOR

Szobiszowice wskazują na mieszkania typu TBS. W przypadku Szobiszowic i ŚOR Zabrska-Chorzowska udzielono również odpowiedzi, iż zamieszkuje się w nielegalnie zajęтым pustostanie.

Opisując infrastrukturę mieszkaniową należy zwrócić uwagę na niejednorodność zabudowy. W zabudowie ŚOR Szobiszowice dominują starsze budynki – szczególnie w rejonie ul. Szobiszowickiej, Śliwki, Ślusarskiej, Domańskiego, Noakowskiego. Przy ul. Dworskiej – Uszczyka zlokalizowany jest nowy obiekt zasiedlony w ramach systemu TBS przez ZBM II TBS sp. z o.o. Podobny budynek powstał w systemie TBS również przy ul. Bernardyńskiej. Posuwając się na wschód – przekraczając granicę ul. Toszeckiej dociera się do Os. Sztabu Powstańczego (poza ŚOR), na którym występują budynki z przełomu lat '70 i '80 (tzw. „wielka płyta”). Na południe od os. Sztabu Powstańczego zlokalizowany jest kompleks nowych bloków przy Grottgera zarządzanych przez SM Komunalnik oraz starszych zabudowań, następne przy ul. Warszawskiej – kilka bloków kilkunastokondygnacyjnych z lat '80 zarządzanych przez SM Śródmieście. W kwartale ograniczonym ul. Toszecką, Świętojańską, Warszawską, Gierymskiego, Tarnogórską i torami kolejowymi dominuje stara, przedwojenna zabudowa.

Na wschód od ul. Tarnogórskiej aż do ul. Lipowej zlokalizowane jest os. Milenium, którego zabudowa również pochodzi z różnych okresów – począwszy od budynków przedwojennych, m.in. tzw. osiedla kolejowe z lat '20, poprzez budynki z lat '50 – '60 (przy ul. Witkiewicza), aż do budynków z lat '70 – '80 (przy Skowrońskiego, Kolejarzy, Spółdzielczej). W tym rejonie powstały również nowe budynki zrealizowane przez ZBM II TBS sp. z o.o. w systemie budownictwa społecznego. Znajdują się one przy ul. Witkiewicza 35-51, Lipowej 14 i 59. Zróżnicowana jest tu również struktura własnościowa budynków - częścią z nich zarządza SM Milenium, częścią ZBM II TBS, część stanowi własność prywatnych wspólnot mieszkaniowych, a w części z nich udziały posiada np. PKP S.A. (Zakład Nieruchomości w Katowicach).

Posuwając się dalej w kierunku wschodnim, poza obszar ŚOR Szobiszowice, dociera się do osiedla zbudowanego w oparciu o urbanistyczną koncepcję tzw. miasta-ogrodu – przy ul. Chodkiewicza, Czarnieckiego, Wolskiego, Wróblewskiego, Wujka, poprzez ul. Poniatowskiego, do Okrzei – występują prawie wyłącznie przedwojenne poniemieckie zabudowania – budynki mieszkalne 2 – 3 kondygnacyjne. W układ tej części dzielnicy wkomponowany jest kompleks należący do Parafii Chrystusa Króla, a następnie gmach Górnośląskiego Centrum Edukacyjnego. Zabudowania zlokalizowane za GCE pochodzą również z okresu przed II wojną światową (ul. H. Bienka, Jodłowa, Brzozowa). Przy ul. Akacjowej, Dębowej, Topolowej i Grabowej zlokalizowane są niewielkie budynki jedno- i wielorodzinne. W linii ul. Dębowej przebiega wschodnia granica OR Śródmieście, za którą znajduje się Park Kultury i Wypoczynku.

Umowną granicę pomiędzy północną i południową częścią OR ustalono na linii kolejowej.

Po południowej stronie OR wyznaczono jeden ŚOR – obejmujący ul. Zwycięstwa z przecznicami oraz Stare Miasto. Na obszarze wyznaczonym przez tory kolejowe oraz ulicami Śliwki, Zabrską, Bohaterów Getta Warszawskiego oraz Jagiellońską dominantę stanowią obiekty przemysłowe i poprzemysłowe d. Huty Gliwice, Fabryki Drutu i Wyrobów z Drutu oraz GZUT z niewielkim udziałem budynków mieszkalnych przy ul. Piwnej, Mitręgi, Na Piasku i Okopowej. Na południe od linii wyznaczonej przebiegiem ulic Boh. Getta

Warszawskiego, Jagiellońskiej i Zaburskiej aż do ul. Kościuszki będącej południową granicą zachodniej części OR występują prawie wyłącznie obiekty mieszkalne. W rejonie ulic Berbeckiego, Sienkiewicza i Konopnickiej odnajdujemy przedwojenne wille, w przecznicach ul. Zwycięstwa – od Boh. Getta Warszawskiego, aż do Dolnych Wałów zlokalizowane są przedwojenne kamienice. Ulica Dolnych Wałów stanowi granicę pomiędzy najstarszą częścią Śródmieścia Gliwic, a nowszą – przedwojenną. W obrębie ulic Dolnych i Górnych Wałów znajduje się historycznie najstarsza część miasta, a elementy najstarszej zabudowy mieszkalnej pochodzą ok. 1780 – 1800 roku.

Kwartał ulic Ziemowita, Kościuszki, Zygmunta Starego i Górnych Wałów cechuje typowa zabudowa powojkowa (dawne koszary oraz szpital wojskowy), natomiast na zachód od ul. Zygmunta Starego dominują przedwojenne kamienice – tzw. osiedle urzędnicze.

Przemierzając się ul. Ziemowita w kierunku Kościuszki poprzez skrzyżowanie z Nowym Światem dociera się do ul. Jana Kochanowskiego, w tym miejscu oprócz kamienic zlokalizowany jest blok mieszkalny będący w administracji Wojska Polskiego. Jest to umowna granica pomiędzy Ścisłym Obszarem Rewitalizacji Centrum i Obszarem Rewitalizacji. Przemierzając się dalej ul. Kochanowskiego obserwuje się typową zabudowę poniemiecką – kwartał ul. Rybnickiej, Kochanowskiego, Nowy Świat i Marzanki. Na skrzyżowaniu ul. Rybnickiej i Kochanowskiego również zabudowania poniemieckie, dalej osiedle mieszkaniowe SM Politechniki Śląskiej po stronie południowej (budynki dziesięciopiętrowe – lata '70 – '80). Po stronie północnej – osiedle ZWM, na którym występują budynki z lat '70. Wzdłuż ul. Jasnej (po jej zachodniej stronie) oraz po obu stronach ul. Dzierżona – będącej przedłużeniem Jasnej – osiedle domków jednorodzinnych. Po wschodniej stronie ul. Jasnej, aż do Lotników, w okolicy ul. Gwarków i Żwirki i Wigury – budynki z lat '90 (SM GJL).

W rejonie ulic Rydygiera, Asnyka, Jasińskiego, Fornalskiej, Kilińskiego i Lotników dominuje zabudowa wielorodzinna z lat '50 – '60, jedynie wzdłuż ul. Lotników – zabudowa przedwojenna.

Pomiędzy ul. Fornalskiej i Żwirki i Wigury – występują zabudowania z lat '70 – '80 (ul. Junaków, Kusocińskiego, Młodych Patriotów, Szarych Szeregów).

Odmienne typy zabudowy zidentyfikowane zostały w kwartale ulic Pszczyńskiej, Wrocławskiej, Panewnickiej ograniczony od północy korytem rzeki Kłodnicy (Dzielnica Akademicka). Prócz kilkudziesięciu obiektów mieszkalnych, zdecydowaną dominantę stanowią budynki Politechniki Śląskiej. U zbiegu ulicy Wrocławskiej i pl. Krakowskiego znajduje się kilkunastopiętrowy budynek z lat 50-60. Budynki z podobnego okresu zlokalizowane są w rejonie ul. Dunikowskiego.

Ostatni ze zidentyfikowanych w ramach OR Ścisłych Obszarów Rewitalizacji – obejmuje rejon ulic Zaburskiej i Chorzowskiej. Obszar ten podzielony jest na dwie części – północną – ograniczoną przebiegiem ul. Chorzowskiej i torami kolejowymi i południową – od torów kolejowych do ul. Robotniczej i Królewskiej Tamy. Pierwsza z wymienionych części obejmuje zarówno posesje jednorodzinne zlokalizowane przy ul. Idy, Gajdy i Lindego, jak również budownictwo wielorodzinne (zarówno z okresu międzywojennego, jak i lat powojennych) przy ul. Młodego Hutnika, św. Elżbiety. W drugiej części tego ŚOR również obserwuje się zróżnicowaną zabudowę – począwszy od jednorodzinnej – przy Królewskiej Tamy i Olszynki, dwurodzinnej przy ul. Baildona – do wielorodzinnej w pozostałych miejscach. Nowe budownictwo zlokalizowane jest wyłącznie po południowej stronie

ul. Jagiellońskiej na odcinku od Konarskiego do Hutniczej. Poza tym dominują przedwojenne kamienice, których stan techniczny jest dalece niezadowalający. Zabudowa przy ul. Robotniczej stanowi typowy przykład osiedla patronackiego dawnej huty oraz GZUT.

Autorzy programu wystąpili do zarządców i administratorów budynków z prośbą o udzielenie informacji dotyczących administrowanej powierzchni mieszkalnej. Spośród kilkunastu działających w mieście zarządców poniżej przedstawione zostały te dane, które zostały przez nich udostępnione.

Na OR i ŚOR działają następujący administratorzy i zarządcy:

- SM GJL
- SM Donata
- SM Milenium
- SM Śródmieście
- SM Szobiszowice
- SM przy Politechnice Śląskiej
- SM im. Żwirki i Wigury
- ZBM I TBS sp. z o.o.
- ZBM II TBS sp. z o.o.
- PRiED sp. z o.o.
- Interior sp. z o.o.
- Wojskowa Agencja Mieszkaniowa
- CD sp. z o.o.
- Meg-A-Dom.

Brak jest danych nt. ilości i powierzchni prywatnej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w dzielnicy.

Na podstawie informacji przekazanych przez zarządców i administratorów przygotowano następujące zestawienie wg OR i ŚOR.

SM Donata

os. Ratowników Górniczych – 21455,98 m²

ul. Lotników – 6559,04 m²

ul. Żwirki i Wigury – 3166 m²

ul. Pszczyńska 107 – 606,88 m²

WAM Oddział Regionalny w Krakowie

ulice OR 16561,8 m²

SM Szobiszowice

ulice OR 37809,65 m² w budynkach wielorodzinnych

671,41 m² w budynkach jednorodzinnych

Przedsiębiorstwo Remontów i Eksploatacji Domów sp. z o.o. (PRiED)

ulice OR 7427 m².

ŚOR Szobiszowice 4923 m²

SM przy Politechnice Śląskiej

ulice OR 49587,22

Największymi powierzchniami zarządzają jednak Zarządy Budynków Miejskich TBS. Umowna granica działalności I i II ZBM TBS przebiega na linii torów kolejowych. ZBM I TBS sp. z o.o. zarządza nieruchomościami zlokalizowanymi po południowej stronie torów, a ZBM II TBS sp. z o.o. – po północnej. Zestawienie powierzchni zarządzanych przez oba ZBM przedstawione zostało w poniższej tabeli.

Tabela 1: Powierzchnie mieszkalne w zarządzie ZBM I TBS i ZBM II TBS

Obszar	ZBM I TBS sp. z o.o.	ZBM II TBS sp. z o.o.
ŚOR Centrum	243 737,6 m ²	-
ŚOR Szobiszowice	-	140 742,88 m ²
ŚOR Zabrska-Chorzowska	90 089,78 m ²	19 806,08 m ²
Pozostałe ulice OR	403 822,1 m ²	40 310,98 m ²

Opracowanie własne na podstawie danych spółek ZBM I TBS i ZBM II TBS

Pozostali zarządcy i administratorzy nie przekazali informacji dotyczących zasobów będących w ich dyspozycji.

1.2. Uwarunkowania ochrony środowiska

Śródmieście Gliwic to obszar obejmujący liczne osiedla mieszkaniowe, jednakże nie pozbawiony funkcji przemysłowej. Kwestie zarządzania środowiskiem należy więc rozpatrywać tu z dwóch perspektyw – mieszkańców oraz działalności przemysłowej.

1.2.1. Ochrona powietrza i klimatu akustycznego

Nie są prowadzone regularne badania immisji zanieczyszczeń powietrza na terenie OR – punkt śląskiego systemu monitoringu jakości powietrza zlokalizowany jest obecnie na Osiedlu Sikornik.

Jedynie dane, jakimi dysponował Wydział Środowiska UM Gliwice pochodzą z Biuletynu Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Katowicach „Zanieczyszczenie atmosfery w wojew. śląskim w latach 2002 – 2003”, gdzie pomiary pyłu w roku 2003 przedstawiono w rozbiciu na 11 dzielnic miasta.

Roczny opad pyłu w dzielnicy Śródmieście wynosił max. 64 g/m² a, Szobiszowice – 51 g/m² a, tak więc pozostawał znacznie poniżej wartości dopuszczalnej (200 g/m² a). Dla porównania w innych dzielnicach miasta opad ten był następujący: Brzezinka - 34 g/m² a, Ligota Zabrska – 60 g/m² a, Stare Gliwice - 53 g/m² a, Łabędy 117 g/m² a). Z racji centralnego położenia OR

opad był wyższy aniżeli w peryferyjnej Brzezince, ale znacznie niższy niż w przemysłowych Łabędach.

Brak jest dostępnych danych nt. innych zanieczyszczeń powietrza w dzielnicy, takich jak: tlenki węgla, dwutlenki azotu i siarki, ołów czy węglowodory aromatyczne.

Na chwilę obecną nie są prowadzone szczegółowe badania klimatu akustycznego w dzielnicy, jednakże zgodnie z postanowieniami ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627 z późn. zm.) oraz w związku z tzw. dyrektywą hałasową UE 2002/49/EC, w miastach o liczbie ludności przekraczającej 100.000 mieszkańców obowiązkowe jest opracowanie strategicznych map akustycznych w terminie do 30 czerwca 2012 oraz przygotowanie programu ochrony środowiska w zakresie przeciwdziałania hałasowi w terminie do 18 lipca 2013 roku.

1.2.2. Odpady komunalne

Na terenie miasta selektywną zbiórkę odpadów takich jak makulatura, szkło, puszki czy tworzywa sztuczne prowadzi głównie firma REMONDIS. Wskaźnik odzysku kształtuje się na poziomie ok. 2%, pomimo finansowania przez miasto zakupów zbiorników do recyklingu. Od stycznia 2006r. wzrosła liczba tzw. gniazd recyklingowych, umieszczanych przez tę firmę na terenie wszystkich dzielnic miasta.

W oparciu o wymogi ustawowe, baza danych nt. gospodarki odpadowej w mieście została wdrożona w 2006r., co pozwoliło na zidentyfikowanie producentów i operatorów odpadów. Umożliwia ona m.in. kontrolę umów na odbiór odpadów zawartych przez właścicieli nieruchomości z firmami zarejestrowanymi na terenie miasta. Ograniczone zostanie w ten sposób zjawisko niekontrolowanego spalania odpadów w paleniskach domowych oraz liczba tzw. dzikich wysypisk.

Konieczność comiesięcznego raportowania przez te firmy ilości odebranych odpadów biodegradowalnych i przekazanych do odzysku, pozwoli miastu na monitorowanie procesu i próbę jego zarządzania w warunkach gospodarki rynkowej. Obecnie jest możliwe jedynie oszacowanie ilości powstających odpadów komunalnych, na czym opiera się również „Plan Gospodarki Odpadami dla miasta Gliwice”. Bilans odpadów komunalnych w ww. Planie wykazuje ich produkcję w mieście w ilości ponad 90 tys. Mg/a.

Tabela 2: Zestawienie gniazd segregacyjnych w OR Śródmieście oraz ŚOR

ULICA	PAPIER	PLASTIK	SZKŁO
Asnyka 23	X	X	X
Barlickiego	X	X	
Batalionu Kosynierów 18		X	
Bernardyńska 14 T.P.	X		X
Bernardyńska Kościół			X
Brzozowa 50	X		
Chodkiewicza 14		X	X
Chorzowska 69	X		X
Chudoby 10 Studium Medyczne	X		

Dąbrowskiego 19		X	X
Dąbrowskiego BP	X	X	
Daszyńskiego	X		
Dworcowa 27 Qubus	X		X
Grottgera 10-22	X	X	X
Gwarków	X	X	X
Hoblera 2-4		X	X
Jasna 14 „Next”	X		
Junaków 2		X	X
Kaszubska Biblioteka		X	
Klonowa	X	X	X
Kolberga 3	X		X
Kolejarzy	X		
Konarskiego 20 Wydział MT		X	
Kościuszki 1		X	X
Kozielska 39 - szkoła	X		
Kozielska 47-49	X	X	X
Kozielska 57	X		X
Kozielska 57,63		X	
Krzywoustego - Wydz. Budownictwa	X	X	X
Krzywoustego - Wydz. Chemiczny	X	X	
Kujawska 4-6	X	X	X
Kujawska 10 DS „KARLIK”	X	X	X
Kusocińskiego 6	X	X	X
Kusocińskiego 8		X	
Kusocińskiego 14		X	X
Libelta 1	X		X
Ligonia 7-21		X	X
Limanowskiego 5	X	X	X
Łużycka		X	
Łużycka Wydz. Górniczy			X
M. Strzody (Stara Chemia)	X	X	X
Mastalerza		X	X
Mastalerza 28		X	
Mastalerza 63-65	X		X
Mł. Patriotów 1	X	X	X
Mł. Patriotów 2	X	X	X
Mł. Patriotów 16	X	X	X
Opolska 27	X		X
Poniatowskiego		X	X

Reymonta 19		X	X
Reymonta 22 szklarz			X
Sienkiewicza Przedszkole			X
Śliwki 2-6		X	X
Sobieskiego- szkoła	X		X
Spółdzielcza	X	X	X
Świętojańska 52	X		X
Szarych Szeregów 16	X	X	X
Szt. Powstańczego 64-78	X		X
Szt. Powstańczego 64-78, 25		X	
Toszecka „SZKŁOMARK”			X
Toszecka 27a	X		
Toszecka 86	X	X	X
Toszecka 99			X
Wita Stwosza 1			X
Wita Stwosza 12	X	X	
Witkiewicza 58	X	X	X
Witkiewicza 62-64		X	X
Witkiewicza 66-90	X	X	X
Wybrzeże Armii Krajowej	X	X	X
Z. Starego 11 ENERGOPROJEKT	X		
Zimnej Wody 11	X	X	
Żółkiewskiego 17		X	X
Zubrzyckiego 2	X	X	X
Zubrzyckiego 10	X	X	X
Żwirki i Wigury 87	X	X	X
ZWM 12	X	X	X
ZWM 22	X	X	X
Zwycięstwa 21 UM	X	X	X
Zwycięstwa 52 GCH			X

źródło: www.um.gliwice.pl oraz REMONDIS sp. z o.o.

Jednym z problemów występujących w Śródmieściu, zgłaszanym przez również mieszkańców w trakcie warsztatów były tzw. dzikie wysypiska odpadów, występujące w różnych miejscach dzielnicy.

Najczęściej dzikie wysypiska występowały w następujących miejscach:

- ul. Podlesie,
- ul. Tarnogórska,
- ul. Toszecka,
- ul. Uszczyka,
- ul. Chorzowska,

- ul. Konarskiego / Jagiellońska,
- ul. Dworcowa,
- ul. Królewskiej Tamy,
- ul. Kujawska,
- ul. Akademicka,
- ul. Panewnicka,
- ul. Gwarków / Lotników do ul. Bojkowskiej.

Problem jest znany Wydziałowi Przedsięwzięć Gospodarczych i Usług Komunalnych; corocznie z zielonych terenów miasta, w tym również z ww. miejsc usuwane są odpady, jednakże notorycznie pojawiają się nowe w tych samych miejscach.

Długofalowym rozwiązaniem tego problemu jest edukacja ekologiczna mieszkańców prowadzona przez Wydział Środowiska Urzędu Miejskiego przy uzupełnieniu jej skutecznym systemem kontroli realizacji umów z firmami wywozowymi przez Straż Miejską. Dobrym rozwiązaniem jest również budowa obiektów wspomagających system odbioru odpadów: składnic odpadów użytkowych, punktów recyklingu, zbiorczego punktu odpadów niebezpiecznych – przyjmujących bezpłatnie odpady niebezpieczne, wielkogabarytowe lub użytkowe.

W Śródmieściu taki punkt działa w siedzibie firmy REMONDIS przy ul. Kaszubskiej.

1.2.3. Stan terenów zielonych w dzielnicy

Tereny zielone występujące w OR Śródmieście leżą zasadniczo w gestii Miejskiego Zarządu Usług Komunalnych w Gliwicach. W sąsiedztwie OR leży kompleks Lasu Komunalnego, a w jego granicach znajduje się kilka zorganizowanych skupisk zieleni obejmujących: Park Bolesława Chrobrego, Park Fryderyka Chopina, skwery miejskie oraz zieleń w rejonie osiedli budowanych w oparciu o koncepcję miasta-ogrodu.

Park Chrobrego zajmuje obszar 13,2ha i jest położony nad rzeką Kłodnicą w rejonie ulic Skłodowskiej-Curie i Akademickiej. Dominujące gatunki drzew to dąb szypułkowy, klon pospolity i srebrzysty, lipa drobnolistna, robinia akacja oraz buk. W parku zlokalizowana jest górka saneczkowa, boisko żwirowe, elementy małej architektury. Ścieżki są w złym stanie i wymagają remontu.

Park Chopina zlokalizowany jest między ul. Berbeckiego i Fredry. Zajmuje powierzchnię 5ha. Dominujące gatunki drzew to lipa szerokolistna, klon pospolity, jesion wyniosły, kasztanowiec oraz klon srebrzysty. Alejki parkowe są w bardzo dobrym stanie, podobnie jak elementy małej architektury. W parku zlokalizowana jest palmiarnia miejska. Budynek palmiarni to konstrukcja architektoniczna o powierzchni 2000 m², w którym rośnie ponad 5600 roślin, a najstarsze okazy mają ponad 100 lat. Palmiarnia jest podzielona na cztery pawilony tematyczne: pawilon I - rośliny użytkowe, pawilon II - rośliny tropikalne, pawilon III - historyczny oraz pawilon IV - sukulentki. W palmiarni poza egzotycznymi roślinami znajdują się również: terraria z gadami, akwaria z żółwiami, egzotyczne papugi i kanarki.

Na OR znajduje się również kilka okazów uznanych za pomniki przyrody, ich lista umieszczona jest w tabeli poniżej.

Tabela 3: Pomniki przyrody na Obszarze Rewitalizacji

Nazwa / numer	Gatunek	Lokalizacja
Pomnik przyrody nr 246	Aleja drzew gat. klon srebrzysty	ul. Kłodnicka pomiędzy ul. Dworcową a Częstochowską
Pomnik przyrody -uznany Uchwałą Rady Miejskiej	Drzewo gat. dąb szypułkowy	teren Wydziału Chemicznego Politechniki Śląskiej w Gliwicach
Pomnik przyrody -uznany Uchwałą Rady Miejskiej	Drzewo gat. klon polny	teren Wydziału Chemicznego Politechniki Śląskiej w Gliwicach
Pomnik przyrody -uznany Uchwałą Rady Miejskiej	Drzewo gat. Platan klonolistny	teren „Willi Caro” ul. Dolnych Wałów
Pomnik przyrody -uznany Uchwałą Rady Miejskiej	Drzewo gat. dąb szypułkowy	Park Chopina – przed wejściem do Palmiarni
Pomnik przyrody -uznany Uchwałą Rady Miejskiej	Drzewo gat. grab pospolity	ul. Wieczorka "Ogród Wieczorka"- obok Szkoły Muzycznej
Pomnik przyrody -uznany Uchwałą Rady Miejskiej	Drzewo gat. buk pospolity - forma purpurowa	ul. Wieczorka "Ogród Wieczorka"- obok PSM

źródło: oprac. wł. na podst. www.um.gliwice.pl

Poza parkami, w OR znajdują się również liczne zieleńce i skwery, które zlokalizowane są przy Wybrzeżu Wojska Polskiego, Portowej, Toszeckiej, Alei Przyjaźni, ul. Piramowicza, Jasnogórskiej, Powstańców Warszawy, Prymasa Wyszyńskiego, Placu Piłsudskiego i Placu Mickiewicza.

Wydział Środowiska Urzędu Miasta prowadzi regularne akcje nowych nasadzeń, w 2006 roku do instytucji i podmiotów gospodarczych w mieście trafiły sadzonki krzewów liściastych (ligustrów, tawuł, berberysów, jaśminowców, forsycji, dereni), drzew i krzewów iglastych (sosen, cisów, jałowców, tui) oraz drzew liściastych (wierzb, lip, platanów, miłorzębów, klonów, robinii akacjowych). Nowe nasadzenia obejmują Plac Mickiewicza, Plac Krakowski.

1.3. Rewitalizacja terenów przemysłowych w Śródmieściu

Obszar Rewitalizacji Śródmieście zawiera w swoich granicach tereny przemysłowe wyznaczone do rewitalizacji w ramach „Programu Rewitalizacji Obszarów Przemysłowych i Powojkowych na lata 2005 – 2006” przyjętego w dniu 14 lipca 2005 uchwałą Rady Miejskiej nr XXXIV/848/2005. Położone są one w samym centrum Obszaru Rewitalizacji i obejmują trzy mniejsze jednostki umowne:

- podobszar „Portowa”, obejmujący tereny obejmujące tereny leżące wzdłuż ulicy Portowej od portu rzecznego, aż do ul. Jana Śliwki.
- podobszar „Śródmiejski” obejmujący tereny od ul. Jana Śliwki, poprzez ulicę S. Dubois, Toszecką aż do ul. Robotniczej i Wincentego Pola wzdłuż torów kolejowych,
- podobszar „Chorzowska”, obejmujący tereny położone pomiędzy ul. Chorzowską a torami kolejowymi, począwszy od skrzyżowania z ulicą Zaborską, aż do granicy OR Śródmieście.

Jednostki gospodarcze zajmujące ww. tereny przemysłowe i przemysłowe nie dysponują wystarczającym potencjałem ekonomicznym do samodzielnej realizacji procesu rewitalizacji.

Jednocześnie regulacje dotyczące wdrażania funduszy strukturalnych w latach 2004-2006 uniemożliwiały przedsiębiorstwom aplikowanie o środki w ramach działań związanych z rewitalizacją. Nienormowana sytuacja formalnoprawna terenów również stanowi barierę w procesie rewitalizacji, co skutkowało brakiem projektów zgłoszonych przez te jednostki.

W związku z tym nie jest możliwe oszacowanie kosztów rewitalizacji terenów przemysłowych leżących w sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji Śródmieście.

1.4. Sytuacja planistyczna i ochrona konserwatorska

Sytuacja planistyczna w Obszarze Rewitalizacji jest bardzo zróżnicowana. Rejon ul. Franciszkańskiej i Robotniczej w ŚOR Chorzowska-Zabrška, obszar Centrum i Śródmieścia (tzw. Centralne Tereny Miasta) obejmujący ŚOR Centrum i Dzielnica Akademicka posiadają aktualny Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego. Plany te zostały przyjęte uchwałami Rady Miejskiej w Gliwicach w dniu 22.12.2005 (uchwały nr XXXVIII/964/2005 oraz XXXVIII/965/2005).

Część południowa OR znajdująca się w rejonie Trynku oraz północna – obejmująca ŚOR Szobiszowice nie posiadają aktualnego planu, a Rada Miejska podjęła wyłącznie uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia planów miejscowych dla ww. obszarów.

Prace związane z przygotowaniem planów dla obszarów Szobiszowice – Zachód i Szobiszowice - Wschód rozpoczęły się w październiku 2007 roku.

W *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Gliwice* wskazano granice stref ochrony konserwatorskiej, oparte na wytycznych konserwatorskich opisanych szczegółowo w *Studium Historyczno-Konserwatorskim Miasta Gliwice*.

Strefa „A” - pełnej ochrony konserwatorskiej, gdzie zasadą nadrzędną przy podejmowaniu działań remontowo-inwestycyjnych i konserwatorskich pozostaje prawna ochrona wartości kulturowych, do której w Obszarze Rewitalizacji Śródmieście zaliczono:

- obszar Starego Miasta z zachowanym średniowiecznym układem przestrzennym w obrębie dawnych murów miejskich z kościołem p.w. Wszystkich Świętych,
- ciąg zabudowy ul. Zwycięstwa z ul. Górnych i Dolnych Wałów, Willą Caro, budynkami Urzędu Miasta, Poczty Głównej
- XVII-wieczny zespół kościoła p.w. Świętego Krzyża i klasztoru oo. Redemptorystów u zbiegu ulic Kozielskiej i Daszyńskiego,
- Teren dawnej Huty Gliwickiej, obecnie GZUT przy ul. Robotniczej 28.

Strefa „B” – pośredniej ochrony konserwatorskiej obszarów miejskich, o częściowo zachowanym układzie przestrzennym, z rozproszonymi obiektami zabytkowymi lub zespołami o lokalnych wartościach kulturowych, obejmująca:

- Dawne przedmieście Raciborskie (Czarne) w ciągu ulic Wieczorka – Kozielskiej, Jasnogórskiej, Młyńskiej
- „Nowe centrum”, pomiędzy Starym Miastem rz. Kłodnicą i ul Zwycięstwa,
- Dawne Przedmieście Bytomskie – w obrębie ulic Nowy Świat, Sobótki, Lutyckiej, Wrocławskiej (zabudowania Straży Pożarnej) i rz. Kłodnicą

- Obszar przylegający od zachodu do Śródmieścia z lat 20-ych XX w. (idea miasta – ogrodu)
- Teren Śródmieścia pomiędzy rz. Kłodnicą i dawnym Kanałem Kłodnickim, ulicami Zwycięstwa i Sienkiewicza, obejmujący Park Chopina, historyczną zabudowę obecnego Instytutu Onkologii
- Wschodnia część Śródmieścia pomiędzy ul. Zwycięstwa a dzielnicą Akademicką
- Zwarta zabudowa miejska przy ul. Rybnickiej, Marzanki i Kochanowskiego
- Zespoły zabudowy mieszkaniowej przy ul. Dzierżonia i Jasnej oraz przy ul. Lotników
- Tereny przemieszanej zabudowy przemysłowej i mieszkaniowej z dominacją historycznych kompleksów fabrycznych GZUT, pomiędzy linią PKP a Kłodnicą
- Zatorze – zabudowy mieszkaniowe zwarte i luźne oraz robotnicze osiedla patronackie
- Szobiszowice d. „Petersdorf” z zabudową historyczną przy ul. Śliwki, Toszeckiej,
- Zabudowa dawnego folwarku w Szobiszowicach z XVIII-wiecznym dworem i zachowanym drzewostanem przy ul. Dworskiej
- Zespół domków (osiedle północ z 1920) w rejonie ul. Tarnogórskiej
- Kompleks zabudowy Radiostacji z lat 1934-1936 z masztem nadajnika z drewna modrzewiowego przy ul. Tarnogórskiej

Szczegółowe wykazy ponad 5700 obiektów o walorach zabytkowych, wytyczne konserwatorskie, stanowiska ochrony i obserwacji archeologicznej zawarto w znajdującym się w posiadaniu Urzędu Miejskiego Studium Historyczno-Konserwatorskim Miasta Gliwice oraz w odpowiednich planach miejscowych.

2. Sfera gospodarcza

Obszar Rewitalizacji Śródmieście jest największym i najbardziej złożonym obszarem rewitalizacji położonym na terenie Miasta Gliwice.

Obszar ten stanowi zwarty kompleks obejmujący Centrum miasta oraz przyległe dzielnice: os. Zubrzyckiego, część os. Trynek, dzielnicę Akademicką, rejon ul. Zaburskiej i Chorzowskiej, Zatorze, os. Millenium, Szobiszowice, os. Powstańców Śląskich.

W ramach Obszaru Rewitalizacji Śródmieście zostały wyznaczone Ścisłe Obszary Rewitalizacji omówione szerzej we wcześniejszej części opracowania.

Rozwój przestrzenny obszaru miasta określonego obecnie jako Śródmieście, przebiegał bardzo niejednolicie i dokonał się zasadniczo w ostatniej ćwierci XIX i I połowie XX wieku. Oprócz istniejącego Starego Miasta wraz z dwoma przedmieściami zwarta zabudowa powstawała przede wszystkim w pobliżu fabryk i zakładów przemysłowych oraz traktów i szlaków komunikacyjnych. Ulica Dworcowa (dawna 1-go Maja) łączyła Stare Miasto z dworcem kolejowym, wybudowanym po uzyskaniu w 1846 roku połączenia Gliwic z Zabrzem, a następnie z Wrocławiem i Berlinem. Ulica Zwycięstwa (dawna Wilhelmstrasse)

została wytyczona pod koniec XIX wieku w celu połączenia Starego Miasta z dworcem kolejowym. Wcześniej rolę tę pełniła obecna ulica Dworcowa, stanowiąca początkowy odcinek traktu tarnogórskiego. Obecnie główna, reprezentacyjna arteria Śródmieścia - ulica Zwycięstwa, począwszy od początku lat 80-tych XIX wieku otrzymywała intensywną zabudowę. Zabudowa pierzei ulicy szybko uzyskała stosunkowo jednolity, wielkomiejski, eklektyczno-secesyjny charakter. W zabudowie dominują IV - V kondygnacyjne kamienice o historyzująco-eklektycznej architekturze z końca XIX i początków XX w. tworzące charakterystyczne oblicze tego rejonu Śródmieścia. W ciągu zabudowy głównej ulicy znajdują się także przykłady architektury funkcjonalnego modernizmu, stanowiące jednocześnie istotne dominanty w organizacji wnętrza ulicy. Przez cały okres międzywojenny na obszarze obecnie ukształtowanego Śródmieścia powstawały charakterystyczne układy węzłowe, łączące dawną Wilhelmstrasse z prostopadłymi doń, wytyczanymi bądź rozbudowywanymi ulicami oraz przecinającymi ją pasami zieleni. Jednym z takich charakterystycznych elementów jest Aleja Przyjaźni, ukształtowana ostatecznie w formie reprezentacyjnej promenady obsadzonej drzewami, łączącej się od strony północnej z Parkiem Miejskim (obecnie Park Chopina założony w II poł. XIX wieku) a od strony południowo-wschodniej z rozległymi terenami Parku Chrobrego (dawny Kaiser-Wilhelm Park). Podobny charakter posiada ciąg zieleni przy ulicach ciągnących się wzdłuż zadrzewionych brzegów koryta Kłodnicy.

W obecnym układzie przestrzennym miasta, istotną rolę w krajobrazie architektonicznym pełnią charakterystyczne dla Gliwic (wyróżniające to miasto spośród innych miast aglomeracji górnośląskiej), założenia i zespoły zabudowy mieszkaniowej, powstające w oparciu o planową koncepcję urbanistyczną według wzorów miasta-ogrodu (o rodowodzie angielskim z przełomu XIX/XX wieku). Istniejące w obecnych granicach administracyjnych miasta, kolonie i osiedla domów szeregowych, jednorodzinnych, bliźniaczych, kilkurodzinnych wolno stojących powstawały w latach 20-tych i 30-tych XX wieku, realizując koncepcję rozwoju Gliwic w oparciu o idee miasta-ogrodu.

W przeciwieństwie do tej idei rozwoju miasta równolegle realizowana była koncepcja tworzenia zwartej zabudowy miejskiej, przede wszystkim na terenie Śródmieścia.

W okresie międzywojennym wznoszono tutaj przeważnie kamienice w zwartej zabudowie (np. spółdzielcze realizacje) oraz kamienice czynszowe indywidualnych inwestorów.

Wraz z rozwojem miasta włączano stopniowo sąsiednie miejscowości rozwijające się historycznie jako samoistne układy i zespoły urbanistyczne i ruralistyczne. Należą do nich m.in., Szobiszowice, Trynek i Zatorze.

Komunikacja drogowa z pozostałymi częściami miasta odbywa się kilkoma głównymi ulicami zbiegającymi się w śródmieściu. Ulice Rybnicka, Pszczyńska, Chorzowska, Toszecka, Tarnogórska to główne trakty łączące Gliwice z sąsiednimi miastami. Ulice Dworcowa, Wrocławska, Strzody-Wyszyńskiego, Jagiellońska, Śliwki to śródmiejskie ulice łączące arterie wylotowe z miasta. Wybudowana autostrada A4 oraz droga krajowa DK-88 w znacznym stopniu odciążą centrum miasta z ruchu tranzytowego. Planowana autostrada A1 oraz Drogowa Trasa Średnicowa (DTŚ) pozwolą na wyeliminowanie ruchu tranzytowego ze Śródmieścia, usprawnią także komunikację pomiędzy dzielnicami miasta.

2.1. Struktura podstawowych branż gospodarki na terenie dzielnicy

Na terenie Obszaru Rewitalizacji Śródmieście działają liczne przedsiębiorstwa, o zróżnicowanym charakterze. Obok przedsiębiorstw produkcyjnych działają przedsiębiorstwa usługowe (głównie budowlane) oraz instytucje naukowe.

Wszystkie ważniejsze zakłady produkcyjne położone są w centrum Obszaru Rewitalizacji Śródmieście, wzdłuż linii kolejowej PKP, od której odchodzą zakładowe bocznice, pozostałe przedsiębiorstwa usługowe oraz instytucje naukowe rozmieszczone są w różnych punktach miasta, często w bocznych ulicach, lecz blisko głównych traktów komunikacyjnych. Wynika to z utrzymanego do dnia dzisiejszego układu przestrzennego realizującego koncepcję urbanistyczną według wzorów miasta-ogrodu oraz równoległe realizowanej koncepcji tworzenia zwartej zabudowy miejskiej, przede wszystkim na terenie Śródmieścia - Centrum.

Liczba pracujących w Gliwicach na koniec czerwca 2005 r. wynosiła 77 318 osób, co stanowi 40,2 % całkowitej liczby mieszkańców. Zachowując proporcję można ocenić, że na obszarze pracuje co najmniej 37 000 osób. Można na tej podstawie sformułować hipotezę, że ze względu na liczbę pracujących, Obszar Rewitalizacji Śródmieście w dalszym ciągu zachował tradycyjny charakter miejskiego centrum.

Znaczny wpływ na charakter dzielnicy wywierają zarówno istniejące jak i zlikwidowane w ostatnich latach zakłady pracy. Często, mimo ich likwidacji, pozostawione zabudowania przemysłowe, ich zabytkowa architektura wywierają swe piętno na otoczeniu.

Do ważniejszych zakładów produkcyjnych należą:

Fabryka Drutu i Wyrobów z Drutu. Przedsiębiorstwo Państwowe

Fabryka Drutu i Wyrobów z Drutu w Gliwicach przy ul. Dubois powstała w 1852 r. i należy do najstarszych w branży druciarskiej w Polsce. Jest nadal przedsiębiorstwem państwowym. Przedmiotem działalności przedsiębiorstwa jest produkcja drutu, gwoździ oraz wyrobów z proszku żelaza, usługi przeciągania drutów, usługi żarzenia drutów oraz inne usługi z powierzonych materiałów.

Gliwickie Zakłady Urządzeń Technicznych Spółka Akcyjna mieszczące się przy ul. Robotniczej, należą do najstarszych i niegdyś najważniejszych gliwickich zakładów. „Królewską Odlewnię Żelaza” w Gliwicach zwaną też później Huta Gliwicką - zbudowano w latach 1794-1796 m.in. pod nadzorem szkockiego inżyniera Johna Baildona. W 1796 roku podczas wytopu uzyskano w hucie pierwszą w tej części Europy płynną surówkę na koksie. W 1800 r. huta rozpoczęła produkcję części maszyn, w tym cylindrów do maszyn parowych. W okresie napoleońskim rozwinięto w hucie produkcję zbrojeniową, m.in. dział z brązu i amunicji. W okresie następnym do końca I połowy XIX w. wytwarzano nadal części maszyn, podjęto także produkcję wyrobów emalierskich, części mostów z lanego żelaza oraz rur. W 1908 r. wygaszono w gliwickim zakładzie ostatni wielki piec do wytopu surówki. W okresie I wojny światowej produkowano m.in. śruby do okrętów podwodnych. W połowie XIX w. Huta Gliwicka zasłynęła z wytwarzania wyrobów artystycznych z żelaza, głównie dzięki zatrudnionym w niej wybitnym modelarzom, odlewnikom i rzeźbiarzom. W okresie PRL-u zakład nosił nazwę Gliwickich Zakładów Urządzeń Technicznych „GZUT” i specjalizował się w produkcji odlewów artystycznych, wykonano w nim większość odlewów pomników w Polsce w tym okresie. Firma kontynuuje 200-letnią tradycję inżynierską i przemysłową

w zakresie budowy maszyn oraz urządzeń technicznych, a także odlewnictwa artystycznego. Obecnie w Spółce i przedsiębiorstwach zależnych zatrudnionych jest około 240 pracowników.

Działalność produkcyjna i gospodarcza jest prowadzona w Gliwicach przez:

- Zakład Pomp,
- Zakład Dźwignic i Konstrukcji Stalowych,
- GZUT Odlewnia Sp. z o.o.,
- Park Przemysłowy - wynajem nieruchomości

Huta "Gliwice" (d. Huta „1 Maja”)

Huta "Gliwice" (d. Huta 1 Maja) istniejąca w rejonie ulic Jagiellońska – Mitręgi, należąca do najważniejszych zakładów przemysłowym Gliwic była uruchomiona w 1867 r. przez S. Huldschinsky'ego i A. Hahna jako pierwsza na Górnym Śląsku walcownia rur stalowych, wytwarzająca rury stalowe na potrzeby gazownictwa. W 1870 r. zakład przekształcił się w spółkę rodzinną, a w 1894 r. w spółkę akcyjną Zakłady Hutnicze Huldschinsky'ego S.A. (Huldschinsky Hüttenwerke A.G.). W 1889 r. rozpoczęto w nim produkcję kół i obręczy kolejowych. Ogromne zapotrzebowanie na te produkty w związku z rozbudową linii kolejowych na Śląsku zapewniło mu zbyt i dominującą pozycję na rynku. Aby wejść na rynek rosyjski, przedsiębiorstwo uruchomiło swe filie w Sosnowcu i Zawierciu. W 1905 r. Zakłady Huldschinsky'ego weszły w skład jednego z największych przedsiębiorstw górnośląskich - koncernu Oberbedarf. Koncern Górnośląskie Koleje Żelazne SA (Oberschlesische Eisenbahn-Bedarfs A.G. - Oberbedarf) z siedzibą w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska) należał do Ballestremów i został założony w 1871 r. W 1913 r. należały do niego m.in. następujące zakłady: Huta Pokój w Rudzie Śląskiej, Zakłady Huldschinsky'ego w Gliwicach, huty w Zawadzkiem i Kolonowskiem, kopalnia węgla „Pokój” w Rudzie Śląskiej oraz zakłady na terenie Węgier i Austrii. Po fuzji Zakładów Huldschinsky'ego z Oberbedarf rozpoczęto produkcję rur bez szwu i wyrobów prasowni, m.in. łusek do pocisków. W okresie I wojny światowej w zakładzie wytwarzano m.in. pociski artyleryjskie i części armat. W okresie międzywojennym zakład wchodził w skład koncernu Ballestremów i jego kolejnych struktur, m.in. koncernu Oberhütten. W okresie PRL-u zakład przemianowano na Hutę „1 Maja”, nadal produkowano w niej m. in. zestawy kolejowe. Huta była przedsiębiorstwem nadal wyspecjalizowanym w produkcji dla kolejnictwa – była jedynym w Polsce producentem kompletnych zestawów kolejowych oraz ich akcesoriów: kół bosych wagonowych i lokomotywowych, obręczy oraz osi kolejowych o najwyższym w świecie standardzie. Zakład świadczył usługi w zakresie wykonawstwa odkuwek swobodnie kutych, produkcji dysz wielkopieczowych, odlewów z metali kolorowych oraz konstrukcji stalowych. Huta była podstawowym dostawcą dla krajowego rynku kolejowego oraz eksporterem na rynki USA, Kanady, Brazyli oraz Indii. W latach 90. zmieniono nazwę na Huta "Gliwice". Przekształcenie zakładu w spółkę akcyjną oraz próby restrukturyzacji nie przyniosły efektów.

We wrześniu 2001 roku kolejny, nowy właściciel, nie widząc szans utrzymania się przedsiębiorstwa ogłosił jego upadłość. Obecnie w Sądzie prowadzone jest nadal postępowanie upadłościowe. Na nieruchomościach pozostałych po hucie realizowany jest obecnie projekt komercyjny – Focus Mall.

Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego S.A.

Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego S.A. mieszczą się przy ul. Bł. Czesława. Przedsiębiorstwo działa na rynku od 1895 roku, jest wyspecjalizowane w naprawie taboru kolejowego, produkcji części wagonowych oraz ich naprawie i regeneracji. Oferuje naprawę wagonów towarowych: węglarek, szutrówek, cystern, platform, wagonów techniczno-gospodarczych, sieciowych oraz wagonów do przewozów materiałów sypkich i samochodów. Naprawia również wagony osobowe i bagażowe.

Produkcja obejmuje: zestawy kołowe obręczowane i monoblokowe, resory i zderzaki wagonowe, sprężyny śrubowe i taśmowe, części do wagonów i lokomotyw.

Zakłady również naprawiają i regenerują zestawy kołowe obręczowane i monoblokowe, resory i zderzaki wagonowe oraz wagonową armaturę hamulcową.

Gliwickie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych GZMO Spółka z o.o.

Gliwickie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych GZMO Spółka z o.o. z siedzibą przy ul. Lipowej, posiadały długoletnią tradycję wytwarzania ceramicznych wyrobów ogniotrwałych. Historia zakładów bierze początek w drugiej połowie XIX w. gdy powstała „Oberschlesische Chamottfabrik”, produkująca na potrzeby rozwijającego się hutnictwa stali. Po drugiej wojnie światowej upaństwowiony zakład zmienił nazwę na „Gliwickie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych”, dalsze zmiany struktury organizacyjnej doprowadziły do powstania dużego przedsiębiorstwa wielozakładowego, w skład którego, oprócz zakładu macierzystego, weszły zakłady w Łazach oraz w Rogoźniku.

Prywatyzacja Zakładów w formę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie rozwiązała problemów przed którymi stanęło hutnictwo oraz zakłady produkujące ceramiczne wyroby ogniotrwałe. Działania naprawcze podejmowane przez nowego akcjonariusza - norweski koncern „Aktieselskabet Borgestad ASA” nie przyniosły oczekiwanych rezultatów.

W rezultacie norwescy właściciele podjęli decyzję o całkowitym zaprzestaniu produkcji, wyburzeniu zabudowań i budowie w tym miejscu centrum rozrywkowo – usługowo – handlowego Forum Gliwice, które funkcjonuje od 2007 roku.

Gliwicka Fabryka Urządzeń Wentylacyjnych – „GLIWENT”, znajduje się przy ul. Tarnogórskiej. W 1918 roku został uruchomiony zakład produkujący przewody wentylacyjne dla górnictwa. Obecny profil produkcji fabryki powstał w 1971 roku. Podstawowym kierunkiem działalności przedsiębiorstwa była przez wiele lat produkcja urządzeń filtrowentylacyjnych odpylających, w szczególności urządzeń do miejscowego oczyszczania i wentylacji stanowisk pracy oraz przewodów wentylacyjnych dla górnictwa. Fabryka wytwarzała również na licencji francuskiej firmy „Delta Neu” typoszereg odkurzaczy przemysłowych. Uruchomiono również produkcję wielostopniowych wentylatorów wyważanych dynamicznie.

W latach 90 podjęto produkcję wyrobów dekarских, wykonanych z miedzi lub ze stali ocynkowanej: haki narzędziowe, haki do drabinek śniegowych, drabinki śniegowe, haki bezpieczeństwa. Uruchomienie dodatkowej produkcji drobnych elementów dekarских obok podstawowej produkcji dla górnictwa nie zapewniło odpowiedniej zyskowności. Obecnie Fabryka jest w trakcie postępowania upadłościowego.

Zakłady Tworzyw Sztucznych „IZO – ERG” S.A.

Od 1946 roku w Gliwicach u zbiegu ulic Jana Śliwki i Portowej na terenie około 12 ha istnieje zakład przetwórstwa tworzyw sztucznych, który aktualnie nosi nazwę Zakłady Tworzyw Sztucznych "IZO-ERG" S.A.

Firma jako jedyna w Polsce specjalizuje się w produkcji laminatów elektroizolacyjnych i konstrukcyjnych z termoutwardzalnych tworzyw sztucznych w postaci płyt, rur i prętów oraz materiałów giętkich i izolacji mikowych. Przedsiębiorstwo rozpoczęło swoją działalność w 1946 roku i pierwotnie funkcjonowało jako Fabryka Materiałów Elektroizolacyjnych w ramach Przemysłu Maszyn Elektrycznych. Zakład od samego początku przetwarzał tworzywa sztuczne, wykonując z nich laminaty bakelitowe i tekstolitowe oraz mikanity, ale także zajmował się remontem i produkcją maszyn elektrycznych. Od 1952 firma zmieniła nazwę na Gliwickie Zakłady Tworzyw Sztucznych, podporządkowane Ministerstwu Przemysłu Chemicznego - ukierunkowując swój profil produkcji wyłącznie na przetwórstwo tworzyw sztucznych.

W 1992 r. firma została sprywatyzowana w formie jednoosobowej spółki Skarbu Państwa. Zakończenie procesu prywatyzacji nastąpiło w 2002 roku.

NIVELCO-POLAND sp. z o.o. mieszcząca się przy ul. Chorzowskiej, powstała w 1994 roku wchodzi w skład grupy Nivelco Process Control Company, posiadającej długą tradycję produkcji mierników i sygnalizatorów poziomu.

Nivelco-Poland Sp. z o.o. od początku istnienia specjalizuje się w dostawach, instalacji i uruchomieniach aparatury do pomiaru poziomów i przepływów w przemyśle.

Sektor handlu hurtowego i detalicznego B2B, skierowanego na zaspokajanie potrzeb zaopatrzeniowych przedsiębiorstw reprezentują:

Przedsiębiorstwo Handlu Armaturą i Pompami "Emet-Impex" sp. z o.o. mieszcząca się przy ul. Wincentego Pola powstała w 1990 r.

Zakres działalności to handel hurtowy i detaliczny materiałami branży instalacyjnej, armaturą i automatyką dla instalacji ciepłowniczych, wodnych i gazowych oraz armaturą okrętową, osprzętem instalacyjnym, pompami.

Przedsiębiorstwo Usługowo - Handlowe „Gliwenturex” spółka z o.o. , mieszcząca się obecnie przy ul. Franciszkańskiej, działa na rynku od 1989 roku. Podstawową działalnością Przedsiębiorstwa jest kompleksowe zaopatrywanie galwanizerni w metale, chemikalia oraz akcesoria. Od początku istnienia firma zajmuje się również skupem metali nieżelaznych i kolorowych, działalność tę prowadzi do dzisiaj. Równocześnie firma zajmuje się na dużą skalę obrotem chemikaliami stosowanymi w galwanotechnice jak również mającymi zastosowanie w innych gałęziach przemysłu.

Sektor usług budownictwa przemysłowego reprezentują przedsiębiorstwa wykonawcze, projektowo-wykonawcze oraz projektowe:

Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego S.A mieści się przy Placu Piastów. W 1946 roku powstało zorganizowane budownictwo przemysłowe na Śląsku. Powołano Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego – spółka z ograniczoną

odpowiedzialnością w Warszawie i oddziałem przedsiębiorstwa w Katowicach z siedzibą w Gliwicach. Trzy lata później oddział stał się samodzielną jednostką organizacyjną pod nazwą: Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego nr 4. W wyniku kolejnych reorganizacji 1 lipca 1958 r. ostatecznie ustalono nazwę: Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego (GPBP), W lipcu 1991 r. Przedsiębiorstwo zostało sprywatyzowane, nadal działa pod nazwą: Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego Spółka Akcyjna.

Przedsiębiorstwo Robót Górniczych Spółka Akcyjna, z siedzibą w Gliwicach przy Placu Marszałka J. Piłsudskiego, jest wyspecjalizowanym wykonawcą podziemnego budownictwa górniczego, którego usługi polegają na tworzeniu szkieletu kamiennego kopalń. Systematyczne i stałe wykonywanie tych prac pozwala na udostępnianie kolejnych pokładów węgla, a tym samym utrzymanie wydobywania w kopalniach. Przedsiębiorstwo ponadto prowadzi wynajem maszyn i urządzeń górniczych. Posiada nowoczesne zaplecze warsztatowo - produkcyjne, w którym wykonuje remonty oraz prace modernizacyjne maszyn, prowadzi usługi w zakresie obróbki skrawaniem, czyszczenie wkładów filtrów metodą ultradźwiękową oraz gięcie kształtowników.

Historia Przedsiębiorstwa sięga 1945 roku, kiedy utworzono Zakład Robót Nad i Podziemnych w Gliwicach. W 1953 roku powołano samodzielne Przedsiębiorstwo Robót Górniczych w Gliwicach. W 1984 roku Przedsiębiorstwo włączono do przedsiębiorstwa wielozakładowego „Gwarectwo Budownictwa Górniczego” w Katowicach pod nazwą Zakład Robót Górniczych w Gliwicach.

W 1995 roku zostało sprywatyzowane w formie jednoosobowej spółki Skarbu Państwa o nazwie „Przedsiębiorstwo Robót Górniczych” w Gliwicach Spółka Akcyjna.

Hutnicze Przedsiębiorstwo Remontowe w Gliwicach było zlokalizowane przy ul. Zwycięstwa. Początki Przedsiębiorstwa sięgają 1945 roku. Hutnicze Przedsiębiorstwo Remontowe w pierwszych powojennych latach brało udział w odbudowie zniszczonego przemysłu hutniczego, później prowadziło roboty zarówno remontowe jak też inwestycyjne na terenie zakładów hutniczych. Przedsiębiorstwo prowadziło roboty specjalistyczne stanowiące wykonawstwo i montaż konstrukcji ze stali węglowych i stopowych, remonty, modernizacje i wymiany rurociągów parowych, wodnych, olejowych, sprężonego powietrza oraz mediów agresywnych, remonty, modernizacje i wymiany urządzeń hutnictwa żelaza i metali nieżelaznych, remonty i wymiany urządzeń dźwignicowych i transportowych, kompleksowe wykonawstwo i montaż hal przemysłowych i magazynowych oraz remonty planowe i awaryjne typu „utrzymanie ruchu” w zakresie robót mechanicznych, elektrycznych oraz automatyki i sterowania.

Okres przemian i transformacji gospodarczej odbił się również na przedsiębiorstwach związanych z przemysłem hutniczym. Trudna sytuacja gospodarcza przedsiębiorstwa doprowadziła w 1994 roku do jego likwidacji.

Przedsiębiorstwo Realizacji i Dostaw Budownictwa PIECEXPORT Sp. z o. o., z siedzibą przy ul. Studziennej specjalizuje się w usługach budowlanych branży hutniczej w kraju i za granicą. W zakresie budownictwa przemysłowego i remontów PIECEXPORT specjalizuje się w realizacji usług budowlano-montażowe dla przemysłu hutniczego, budowie gazociągów i wodociągów zasilających, budowie hal produkcyjnych, usług budowlano-montażowe dla

energetyki, remontów urządzeń przemysłowych, maszyn i urządzeń hutniczych, dźwigowych oraz instalacji energetycznych.

Wielobranżowe Towarzystwo Techniczno - Produkcyjne FLAMAL Sp. z o.o. mieściło się w Gliwicach, w Rynku. Działalność przedsiębiorstwa obejmowała rynek usług budowlanych tj. kompleksową realizację inwestycji obejmującą projektowanie i wykonawstwo w zakresie:

- budownictwa ogólnego i specjalistycznego,
- budowy i remontów mostów i wiaduktów,
- budowy sieci wodociągowych i kanalizacyjnych.

Ponadto projektowanie i wykonawstwo elewacji budynków z zastosowaniem płyt granitowych i marmurowych, zabezpieczenia antykorozyjne, specjalistyczne urządzenia nietypowe. Z początkiem lat 90. Spółka zakończyła swoją działalność.

Przedsiębiorstwo Innowacyjno-Wdrożeniowe Enpol Sp. z o.o., z siedzibą przy ul. Chodkiewicza, istnieje od 1989 roku. W okresie ponad piętnastoletniej działalności Przedsiębiorstwo rozwinęło się z jednostki badawczo-projektowej w znaczne przedsiębiorstwo produkcyjne. P.I.W. Enpol Sp. z o.o. oferuje rozwiązania „pod klucz”, dzięki posiadaniu zaplecza projektowo-wykonawczego. W zakresie budownictwa przemysłowego P.I.W. Enpol Sp. z o.o. specjalizuje się w generalnym wykonawstwie obiektów przemysłowych hutnictwa: stalownie elektryczne, linie COS, walcownie.

Przedsiębiorstwo Techniki Ciepłej „PiecoSerwis” Sp. z o.o. znajduje się przy ul. Wrocławskiej; jest firmą inżynierską specjalizującą się w budowie kompletnych pieców przemysłowych. Obecnie Firma jest aktywna na rynkach przemysłowych, tam, gdzie istnieje potrzeba wytworzenia ciepła różnej jakości. Firma specjalizuje się w projektowaniu i budowie pieców oraz systemów grzewczych.

Firma **P.A. NOVA S.A.** mieści się przy ul. Grodowej, działa na rynku usług projektowych i budowlanych. P.A. NOVA oferuje usługi w zakresie: budownictwa ogólnego i przemysłowego, projektów architektonicznych i urbanistycznych, nadzorów autorskich, inwestorstwa zastępczego, wykonawstwa specjalistycznych robót ekologicznych, dostaw i wdrażania systemów komputerowych oraz sprzętu komputerowego. Posiada własne zaplecze techniczne i transportowo-sprzętowe.

Przedsiębiorstwo Profarb Inżynieria Chemiczna Sp. z o.o. znajduje się przy ul. Chorzowskiej. Profarb oferuje pełny pakiet usług i produktów służących do produkcji farb i lakierów, głównymi klientami są producenci farb i lakierów. Firma podejmuje działania o charakterze inwestycyjnym, począwszy od opracowania procesów decyzyjnych, a skończywszy na oddawaniu instalacji "pod klucz". Profarb realizuje kompleksowe usługi projektowe w następujących branżach: technologiczno-montażowej, konstrukcji aparatów i urządzeń, sterowania operacjami i procesami wraz z aparaturą kontrolno-pomiarową, budowlano-architektonicznej, elektroenergetycznej, instalacyjnej w zakresie wentylacji, ogrzewania i wodno-kanalizacyjnej, zabezpieczenia przeciwpożarowego oraz bezpieczeństwa i higieny pracy.

Przedsiębiorstwo Usługowe Badawczo-Projektowe "Dynamika" Sp. z o.o. posiada swoją siedzibę przy ul. Robotniczej. Firma realizuje przedsięwzięcia z zakresu ciepłownictwa, ogrzewania, wentylacji i automatyzacji procesów,

Biura projektowe reprezentują:

Gliwickie Biuro Projektów Budownictwa Przemysłowego PROJPRZEM S.A. z siedzibą przy ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego w Gliwicach, od 1996 roku kontynuuje działalność jako Spółka Akcyjna.

Przedsiębiorstwo Inżynierskie Biprohut sp. z o.o., znajduje się przy ul. Dubois i kontynuuje tradycje Biura Projektów Przemysłu Hutniczego „Biprohut”, które rozpoczęło działalność od prac konstrukcyjnych, odtwarzając urządzenia w zakładach hutniczych w latach powojennych, by przejść stopniowo do projektowania nowoczesnych urządzeń i linii technologicznych wraz z ich zainstalowaniem oraz kompleksowych nowych wydziałów i zakładów hutniczych dla klientów krajowych i zagranicznych. Poza działalnością w branży hutniczej firma świadczy także usługi inżynierskie w zakresie budownictwa przemysłowego oraz obiektów użyteczności publicznej.

Biuro Studiów, Projektów i Realizacji Inwestycji BIPROKWAŚ Sp. z o.o., mieszczące się przy ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego, jest biurem inżynierskim mającym ponad 50-letnie doświadczenie w projektowaniu i realizacji różnych przedsięwzięć gospodarczych dla przemysłu chemii nieorganicznej i ochrony środowiska. Biuro rozpoczęło działalność od 1945 roku, początkowo w ramach „BIPROCHEMU”, od 1955 roku jako samodzielne przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą „Biuro Studiów, Projektów i Realizacji Inwestycji Przemysłu Nieorganicznego ”BIPROKWAŚ”. W 1991 roku Biuro zostało sprywatyzowane, od tego czasu działa w formie prawnej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Biuro wykonuje: projekty podstawowe, techniczne, dokumentację wykonawczą, analizy porównawcze techniczno-ekonomiczne, analizy rynkowe i marketingowe, opracowania dotyczące sposobów finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych, prace konsultingowe, ocenę opracowań lub ofert wykonanych przez inne firmy, koncepcje programowo-przestrzenne, oceny oddziaływania inwestycji na środowisko, studium wykonalności, wnioski do władz wymagane przez prawo budowlane, doradztwo techniczne oraz inne usługi inżynierskie.

Biuro Projektów „Fluor” S.A. znajdujące się przy ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego, jest częścią międzynarodowej korporacji Fluor Daniel. Biuro Projektów „Fluor” S.A. wywodzi się z Biura Projektów i Realizacji Inwestycji Przemysłu Syntezy Chemicznej „PROSYNCHEM” w Gliwicach, które specjalizowało się w inwestycjach przemysłu syntezy chemicznej, a od 1959 r. również dla przemysłu petrochemicznego oraz od 1991 r. branży rafinerijnej. Obecnie „Fluor” S.A. należy do największych i najnowocześniejszych biur inżynierskich w Polsce, potrafiących sprostać najwyższym wymaganiom inwestorów. Zakres jego działalności obejmuje wszystkie fazy projektowania - projektowanie budowlane, technologiczne, urbanistyczne i architektoniczne, ponadto wykonywanie robót ogólnobudowlanych w zakresie obiektów inżynierskich oraz instalacji przemysłowych jako generalny realizator inwestycji. Obecnie Fluor SA, jako część dużej, międzynarodowej korporacji, utrzymuje stały kontakt ze wszystkimi wiodącymi licencjodawcami z całego

świata. Ścisła kooperacja pozwala szybko i w optymalny sposób reagować na potrzeby Klientów, dostarczając projekt o aktualnie najlepszych parametrach technologicznych i ekonomicznych.

Biuro Projektów Gospodarki Wodno-Ściekowej "HYDROSAN" Sp. z o.o. mieści się przy ul. Sienkiewicza. Początki Biura sięgają 1950 roku, gdy utworzono Zakład Badań Wodociągowych i Kanalizacyjnych przy Politechnice Śląskiej. W 1963 roku zostało powołane Biuro Projektów Typowych Oczyszczalni Ścieków "BIPROTOSP", a w 1968 roku przemianowano nazwę biura na Biuro Projektów Gospodarki Wodno-Ściekowej "HYDROSAN". Biuro posiada również specjalistyczne laboratorium, służące do rozpoznawania i wstępnego badania analitycznego ścieków oraz wykonania analizy laboratoryjnej wody i ścieków.

Elektroprojekt S.A. Oddział w Gliwicach, mieszczący się przy ul. Nasyp, jest biurem projektów, istniejącym od ponad 50 lat. Historia jego wiąże się z powołanym w 1951 roku przez ówczesnego Ministra Budownictwa Przemysłowego Zjednoczeniem „Elektroprojekt” Do 1988 roku Zjednoczenie Elektroprojekt wchodziło na zasadach zgrupowania w skład organizacji "Elektromontaż", przyjmując w 1958 roku nazwę: Biuro Studiów i Projektów Przemysłowych Urządzeń Elektrycznych "Elektroprojekt". Dotychczasowe przedsiębiorstwo państwowe zostało w styczniu 2001 roku sprywatyzowane w pracowniczą spółkę akcyjną „Elektroprojekt” S.A. Siedziba dyrekcji (aktualnie Zarządu Spółki) znajduje się w Warszawie.

Biuro Studiów i Projektów Energetycznych „ENERGOPROJEKT” Gliwice S.A., mieszczące się przy ul. Zygmunta Starego jest firmą inżynierską, dostawcą usług dla sektora wytwórczego energetyki. Techniczny zakres prac firmy obejmuje: branżę automatyki, branżę budowlaną, branżę ciepłą, branżę instalacyjną, branżę elektryczną, branżę wodną, i branżę mechaniczną.

Spółdzielnia Projektowania i Usług Technicznych „Inwestprojekt” mieszcząca się przy ul. Jasnogórskiej, została założona w 1955 roku. jako Terenowa Pracownia Centralnego Biura Studiów i Projektów podlegająca Centralnemu Związkowi Spółdzielczości Pracy. Właściwy rozwój firmy rozpoczął się w 1961 roku, kiedy to Związek Spółdzielczości Budowlanej i Mieszkaniowej przekształcił Terenową Pracownię w swoje Przedsiębiorstwo Projektowania i Usług Inwestycyjnych. W 1975 roku firma przeniosła się do nowego budynku przy ul. Findera (obecna ul. Jasnogórska) gdzie mieści się do dzisiaj. Firma jest wielobranżowym biurem projektowym specjalizującym się w przedsięwzięciach z zakresu mieszkalnictwa.

Gliwickie Przedsiębiorstwo Energetyki Komunalnej i Ochrony Środowiska Glikom Sp. z o.o. znajduje się przy ul. Jasnogórskiej. Działalność biura projektowa obejmuje: koncepcje i analizy rozwoju ciepłownictwa miast rejonów i dzielnic oraz operaty ochrony atmosfery, kompleksowe projekty techniczne w dystrybucji ciepła oraz sieci wodnych. Działalność wykonawcza obejmuje: kompleksową realizację kotłowni, stacji wymienników ciepła, sieci przesyłowych oraz instalacji wewnętrznych.

Biuro Projektów "MEXEM" Sp. z o. o. z siedzibą przy ul. Jasnej w Gliwicach, zostało utworzone w 1988 r. Od początku specjalizuje się w pracach inżynierskich dotyczących energetyki i ciepłownictwa, wykonywaniu ekspertyz i doradztwa technicznego, projektów modernizacji istniejących źródeł ciepła, prac studialnych i koncepcji, opracowywania dokumentacji projektowej we wszystkich jej fazach i branżach, opracowywania ofert i dokumentacji przetargowej, projektów ochrony środowiska oraz analiz techniczno - ekonomicznych.

Biuro Studiów i Projektów Górniczych mieściło się w Gliwicach, przy ul. ks. Marcina Strzody. Należało do największych gliwickich biur projektowych, specjalizując się w projektowaniu dla potrzeb górnictwa, było autorem dokumentacji projektowej do prawie wszystkich kopalń węgla kamiennego, uruchomionych w Polsce w latach powojennych. Przedmiotem działania przedsiębiorstwa było wykonywanie kompleksowych dokumentacji projektowo-kosztorysowych w zakresie budowy, przebudowy i rozbudowy zakładów górniczych, inwestycji towarzyszących, prowadzenie realizacji inwestycji, nadzorów autorskich i inwestycyjnych, a także prowadzenie studiów i badań w zakresie projektowania zakładów przemysłu wydobywczego oraz maszyn górniczych.

W Biurze opracowano ponad 25 projektów budowy nowych kopalń oraz około 60 projektów rozbudowy i modernizacji kopalń czynnych. Dla klientów z 35 różnych krajów sześciu kontynentów wykonywano prace studialne i wstępne projekty rozbudowy nowych kopalń.

W BSiPG powstały szczegółowe projekty prawie wszystkich kopalń, jakie uruchomiono w Polsce po II wojnie światowej. Na podstawie dokumentacji uruchomiono i wybudowano także kopalnie w Indiach i w Chinach. W I połowie lat 90. Biuro uległo likwidacji.

Biuro Projektów i Realizacji Inwestycji „Separator - Roberts & Schaeffer” Sp. z o.o.

Z przemysłem wydobywczym związany był także „Separator”. Utworzone wkrótce po zakończonej wojnie Centralne Biuro Przemysłu Węglowego, zostało w II połowie lat 50. podzielone na trzy jednostki: Biuro Projektów Górniczych, zajmujące się projektami kopalń, Biuro Projektów Chemicznej Przeróbki Węgla „Koksoprojekt”, zajmujące się koksownictwem i węglpochodnymi oraz Biuro Projektów Przeróbki Mechanicznej Węgla „Separator”. Były to przedsiębiorstwa państwowe. Po kolejnych reorganizacjach, przy ul. Łużyckiej mieściło się Główne Biuro Studiów i Projektów Przeróbki Węgla w Katowicach, Oddział w Gliwicach.

Biuro Projektów i Realizacji Inwestycji „Separator - Roberts & Schaeffer” Sp. z o.o. , znajduje się przy ul. Łużyckiej. Biuro powstało z połączenia dwóch znanych i doświadczonych firm - polskiej SEPARATOR i amerykańskiej Roberts & Schaefer Company. Spółka jest firmą inżynieryjno-budowlaną, specjalizującą się w Generalnej Realizacji Inwestycji jak i w opracowywaniu technologii i dokumentacji techniczno-warsztatowych w zakresie przetwórstwa węgla, miedzi i kruszyw, a także w składowaniu i transporcie materiałów masowych.

Usługi w zakresie informatyki to domena niżej wymienionych firm.

Grupa Kapitałowa WASKO. Przedsiębiorstwo Wdrażania Postępu Technicznego „WASKO” sp. z o.o. zostało założone w Gliwicach w 1988 r. Początkowa działalność skupiona była wokół systemów automatyki przemysłowej, by w latach następnych podjąć tworzenie zaawansowanych systemów teleinformatycznych. Obecna dziedzina podstawowej

działalności firmy to kompleksowa informatyzacja przedsiębiorstw i instytucji, a zwłaszcza operatorów telekomunikacyjnych. Oferta firmy obejmuje kompleksowe usługi z branży IT, outsourcing IT, projektowanie i wdrażanie dedykowanych systemów informatycznych oraz usługi z zakresu teleinformatyki i telekomunikacji.

Firma AIUT Sp.z o.o. z siedzibą przy ul. Pszczyńskiej, została założona w 1991 roku. Obecnie w AIUT Sp. z o.o. zatrudnionych jest ponad 100 osób, głównie specjalistów z zakresu automatyki, informatyki i elektrotechniki. AIUT Sp. z o.o. oferuje m. in.: systemy automatyki, nadzoru, sterowania i zarządzania produkcją oraz robotyzacji procesów.

Projektowanie i Wdrażanie Systemów Komputerowych - S.C. posiada siedzibę przy ul. Orląt Śląskich. Firma specjalizuje się w sprzedaży gotowych systemów finansowo-księgowych własnego autorstwa, oraz tworzeniem programów na zamówienie, uwzględniających szczególne potrzeby klientów.

Systemy Automatyki i Informatyki "ProSAP" Sp. z o.o. znajduje się przy ul. Zwycięstwa. Zespół wykonuje głównie projekty z zakresu sieciowych rozwiązań do wizualizacji i zarządzania procesami przemysłowymi.

Inne usługi dla pozostałych sektorów gospodarki świadczą:

„**ETISOFT**” znajdujący się przy ul. Szarej, rozpoczął działalność w 1993 roku. Wykorzystując dotychczasowe doświadczenia i najnowsze informacje, ETISOFT stale poszerza swoją ofertę wyrobów i usług. Firma specjalizuje się w projektowaniu i dostarczaniu kompleksowych systemów znakowania i automatycznej identyfikacji.

Advanced Solutions International Polska Sp. z o.o. znajduje się przy ul. Zwycięstwa, spółka świadczy usługi outsourcingowe na rzecz przedsiębiorstw należących do różnych branż przemysłu. Zakres świadczonych usług stanowi: utrzymanie ruchu w firmie, zarządzanie gospodarką magazynową części zamiennych i serwisem.

Przedsiębiorstwo Techniczno-Produkcyjne Odlewnictwa SILSTOP Sp. z o. o. jest zlokalizowane przy ul. Górnych Wałów. Spółka została założona w 1989 roku, oferuje usługi techniczno-produkcyjne i handlowe dla przemysłu odlewniczego i użytkowników odlewów.

Polcargo Gliwice Sp. z o. o. znajduje się przy ul. Zwycięstwa. Firma wywodzi się z państwowego przedsiębiorstwa Polcargo, założonego w 1949 roku i do końca 1993 roku działającego na rzecz polskich firm handlu zagranicznego. Oferta Polcargo-Gliwice obejmuje: kontrole jakościowe i ilościowe towarów, badania radioaktywności, wycenę maszyn i urządzeń w zakresie, expediting, nadzór nad załadunkiem i wyładunkiem towarów przewożonych w cysternach, kontenerach i innych środkach transportowych oraz nadzór nad czynnościami załadowczo-przeładunkowymi, doradztwo w sprawach bezpieczeństwa transportu towarów niebezpiecznych (ADR).

Sektor nauki oraz badań reprezentują:

Park Naukowo-Technologiczny „Technopark Gliwice” sp. z o.o.

Działania związane z uruchomieniem parku naukowo-technologicznego w Gliwicach rozpoczęły się w roku 2000. W działania te – wraz z Miastem Gliwice - zaangażowała się Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna oraz Politechnika Śląska. W ich wyniku w roku 2004 powołano spółkę z o.o. zarządzającą Parkiem Naukowo-Technologicznym „Technopark – Gliwice”. Po złożeniu aplikacji w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, park uzyskał dotację na realizację projektu pt. "Wybudowanie infrastruktury technicznej parku naukowo-technologicznego w Gliwicach". W wyniku tej decyzji Spółka pozyskała środki finansowe na wybudowanie siedziby "Technoparku Gliwice" o powierzchni użytkowej ok. 3000 m² i wyposażeniu jej w niezbędną infrastrukturę techniczną. W roku 2006 w ramach parku rozpoczęły działalność 3 technologiczne firmy innowacyjne. W tym samym roku rozpoczęła się budowa siedziby Technoparku przy ul. Konarskiego 18B. Park posiada specjalistyczne zaplecze do tzw. szybkiego prototypowania (Rapid Prototyping) oraz obrabiania sterowanego numerycznie. Posiada również specjalistyczne urządzenia pomiarowe oraz urządzenie do cięcia wodą (Water Jet). Spółka realizuje wiele przedsięwzięć z zakresu wspierania powstawania innowacyjnych firm, przedsiębiorczości akademickiej. Prowadzi szeroką działalność szkoleniową i doradczą.

Centrum Onkologii - Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie Oddział w Gliwicach.

W latach 1946-47 powstał w Gliwicach Państwowy Instytut Przeciwrakowy, przekształcony w 1952 roku w Oddział Instytutu Onkologii. Po kolejnej reorganizacji, od 1956 roku przekształcił się w Centrum Onkologii - Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie Oddział w Gliwicach. Placówka znajduje się przy ul. Wybrzeże Armii Krajowej. Założeniem działu badawczego Instytutu był otwarty w 1948 roku Zakład Biopatologii Raka przemianowany trzy lata później na Zakład Biologii Nowotworów. Centrum Onkologii należy do wiodących w Polsce, wysokospecjalistycznych, nowoczesnych i dobrze zorganizowanych ośrodków kliniczno-naukowych. Nowoczesne zaplecze aparaturowe oraz profesjonalny zespół zapewniają pacjentom z całego kraju diagnostykę i leczenie na poziomie standardów światowych, najwyższą precyzję i technologią medyczną, wysoką skuteczność i unikalne metody terapii.

Instytut prowadzi działalność diagnostyczną, leczniczą i naukowo-badawczą oraz szkolenia specjalizacyjne dla lekarzy z zakresu onkologii.

Działalność naukowa prowadzona jest w kilku Zakładach: Biologii Molekularnej, Biologii Nowotworów, Epidemiologii Nowotworów i Pracowni: Genów Stresu Komórkowego, Immunocytochemii. Centrum Onkologii wdrożyło Zintegrowany System Zarządzania Jakością ISO 9001:2000, ISO 14001:2004 i PN - N 18001:2004.

Instytut Metalurgii Żelaza im. Stanisława Staszica jest zlokalizowany przy ul. K. Miarki. Instytut wywodzi się od Instytutu Naukowo-Badawczego im. Stanisława Staszica, powołanego uchwałą Rady Ministrów Tymczasowego Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29.04.1945 r. W 1946 r. Instytutowi przydzielono siedzibę w Gliwicach przy ulicy Karola Miarki 12. Zaplecze laboratoryjne i technologiczne pochodzi z lat 50 i 60. W latach 1952-1953 nastąpiło wydzielenie z Instytutu części zakładów badawczych, na bazie których

powstały dwa niezależne instytuty: Instytut Metali Nieżelaznych i Instytut Materiałów Ogniotrwałych, natomiast pozostająca część otrzymała aktualną nazwę. Instytut wdrożył i upowszechnił stosowanie nowoczesnych grup stali. Oferta Instytutu obejmuje wykonywanie projektów badawczo-wdrożeniowych z dziedziny metalurgii i energetyki hutniczej oraz sterowania procesami. Jednostka jest członkiem - założycielem Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii, do którego należą ponadto: Wydział Inżynierii Materiałowej Politechniki Warszawskiej, Wydział Metali Nieżelaznych Akademii Górniczo-Hutniczej, Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN, Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej PAN i Instytut Metali Nieżelaznych.

Instytut Spawalnictwa, znajdujący się przy ul. Bł. Czesława powstał 26 marca 1945 roku. Podstawowym zadaniem Państwowego Instytutu Spawalniczego, w początkowym okresie jego działalności, było szkolenie spawaczy, a w późniejszym okresie również inżynierów, konstruktorów, kontrolerów i technologów spawalniczych. Po licznych zmianach organizacyjnych i lokalowych Instytut Spawalnictwa, (występujący pod tą nazwą od lipca 1948 roku) w coraz szerszym zakresie podjął działalność badawczą i ekspercką oraz normalizacyjną. Wobec zmiany warunków działania w 1990 roku dokonano reorganizacji Instytutu. Utworzone zostały: Dział Marketingu, Ośrodek Kształcenia i Nadzoru Spawalniczego, Laboratorium Badawcze Spawalnictwa, Ośrodek Certyfikacji. Jednostka współpracuje z krajowymi i międzynarodowymi organizacjami normalizacyjnymi w zakresie opracowywania i ustanawiania norm dotyczących spawalnictwa.

Centrum Mechanizacji Górnictwa KOMAG znajduje się w Gliwicach, przy ul. Pszczyńskiej. Jego początki sięgają utworzonego w 1945 roku Centralnego Biura Projektowego w Świętochłowicach oraz Zakładu Mechanizacji Górnictwa Głównego Instytutu Paliw Naturalnych w Katowicach. Przedmiotem działania Centrum KOMAG są prace studialne, naukowo-badawcze i badawczo-rozwojowe w zakresie mechanizacji procesów wydobywczych i przerobczych w górnictwie oraz związanej z nimi ochrony środowiska i bezpieczeństwa pracy.

Zakład Pomiarowo-Badawczy Energetyki „Energopomiar-Elektryka” Spółka z o.o. znajduje się przy ul. Świętokrzyskiej. Zakres oferowanych usług obejmuje badania transformatorów, kabli, izolacji, zabezpieczeń, prace uruchomieniowe, montażowe oraz obsługę metrologiczną aparatury pomiarowej. Firma wykonuje również badania jakości energii elektrycznej, urządzeń łączności energetycznej i telemechaniki oraz pomiary oddziaływania pola elektromagnetycznego, wibracji i hałasu.

Sektor zaopatrzenia w media energetyczne reprezentują:

Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny SA – Vattenfall Distribution Poland, swoją siedzibę posiada przy ul. Barlickiego. Korzenie GZE SA sięgają roku 1894, kiedy to rozpoczęła działalność niemiecka spółka AEG. Od 1922 roku na mocy "Konwencji Górnośląskiej" dystrybucją energii elektrycznej zajmowały się Śląskie Zakłady Energetyczne (w polskiej części Górnego Śląska) oraz Oberschlesische Elektrizitätswerke (w niemieckiej części Górnego Śląska). OEW mieścił się w Gliwicach, a Zarząd firmy urzędował w tym samym budynku, w którym obecnie znajduje się siedziba GZE SA. Odbudowa zniszczonych

urządzeń, modernizacja sprzętu i rozbudowa sieci elektroenergetycznej oraz rosnąca sprzedaż energii elektrycznej pozwoliła zakładowi zdobyć znaczącą pozycję wśród przedsiębiorstw dystrybucyjnych.

Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny został całkowicie sprywatyzowany pod koniec 2000 roku. Inwestorem strategicznym została szwedzka firma Vattenfall Aktiebolag, będąca czwartym pod względem wielkości producentem energii elektrycznej w Europie.

Powstały w wyniku przekształceń Vattenfall Distribution Poland - Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny S.A. odpowiada za kwestie związane z własnością, działaniem i rozwojem sieci dystrybucji energii elektrycznej w Polsce.

Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. znajduje się przy ul. Królewskiej Tamy. Zostało powołane w 1970 roku. W 1992 roku, przedsiębiorstwo zostało skomunalizowane a w 1996 roku, w wyniku procesu przekształcenia firmy, zostało wpisane do rejestru handlowego pod nazwą "Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej - Gliwice" Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Przedmiotem działalności Spółki jest prowadzenie działalności produkcyjnej, usługowej i handlowej w zakresie produkcji i dystrybucji ciepła (pary wodnej i gorącej wody), pobór i uzdatnianie wody, wykonywanie robót ogólnobudowlanych, instalacji centralnego ogrzewania i wentylacyjnych i gazowych oraz prace badawczo - rozwojowe w dziedzinie nauk biologicznych i środowiska naturalnego, nauk technicznych oraz nauk ekonomicznych,

Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością. od lutego 1998 roku. Przedsiębiorstwo dostarcza wodę dla gmin: Gliwice, Pyskowice, dla Kozłowa i części Smolnicy w gminie Sośnicowice oraz dla Taciszowa, Kleszczowa, Rzeczyc i Ligoty Łabędzkiej w gminie Rudziniec. Łączna długość sieci wodociągowej wynosi 696 km. Własna produkcja wody pokrywa 86% potrzeb. Pozostałe 14% to woda uzdatniona kupowana od Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów z siedzibą w Katowicach.

Szczególne znaczenie dla stanu gospodarki na Obszarze Rewitalizacji mają firmy „eksportujące” towary i usługi na zewnątrz lub przyciągające osoby nie mieszkające na nim. Dzięki nim następuje swego rodzaju „import” pieniędzy do tego obszaru. Do tego typu firm należą wyżej wymienione oraz hurtownie i firmy usługowe. Oprócz tego występowanie takich firm świadczy o zróżnicowaniu gospodarki i jednocześnie stanowi przeciwwagę dla monokultury przemysłowej.

Dla zobrazowania sytuacji posłużono się wskaźnikiem liczby podmiotów działających w wybranych rodzajach działalności w stosunku do liczby mieszkańców. Wielkość progową wyznaczał procentowy udział liczby mieszkańców Obszaru w liczbie ludności całego miasta (47,6%). Informacje o liczbie i adresach podmiotów zostały zaczerpnięte ze stron internetowych Urzędu Miejskiego w Gliwicach, rejestrów Urzędu Wojewódzkiego oraz z wyspecjalizowanych portali internetowych.

Wyniki porównań przedstawione są w poniższej tabeli

Tabela 4: Potencjał rozwojowy usług w OR Śródmieście

Branża	Udział [%]	Potencjał [szt.]
Hurtownie	61,2	-28
Cukiernie	60,9	-3
Restauracje	77,8	-22
Kluby muzyczne	94,7	-9
Puby	87,8	-16
Pizzerie	79,2	-8
Miejsca hotelowe	62,7	-110
Oddziały banków	62,9	-11
Bankomaty	65,4	-9
Biura rachunkowe	69,5	-23
Organizatorzy turystyki	83,0	-19

Źródło: opracowanie własne

Potencjał informuje ile firm w branży trzeba otworzyć by dorównać średniej dla miasta.

Jak wynika z tabeli na Obszarze Rewitalizacji istniejący potencjał działalności we wszystkich rodzajach działalności jest wykorzystany w stopniu wyższym niż przeciętny na terenie całego miasta.

Przyczyny tego mogą być następujące:

- większa siła nabywcza mieszkańców Obszaru (wyższy dochód rozporządzalny)
- większa ilość przyjezdnych w sprawach biznesowych, posiadających wyższe dochody rozporządzalne,
- znaczna liczba klientów spoza Obszaru Rewitalizacji,
- znaczna ilość odpowiednich lokalizacji (nieruchomość, budynek)
- łatwy i dogodny dojazd do Obszaru.

Sklepy wielkopowierzchniowe

Na Obszarze Rewitalizacji działa jedenaście sklepów wielkopowierzchniowych,, zlokalizowanych jak poniżej:

- CH Forum Gliwice – Carrefour,
- należące do sieci LIDL-a - przy ul. Pszczyńskiej oraz Warszawskiej,
- należące do sieci Tesco:
  - przy ul. Kochanowskiego,
  - przy ul. Świętojańskiej,
- należące do sieci BILLA - przy ul. Tarnogórskiej,
- należące do sieci BIEDRONKA:
  - przy ul. Piwnej,
  - przy ul. Żwirki i Wigury,
  - przy ul. Chorzowskiej,
  - przy ul. Kozielskiej,
  - przy ul. Dworcowej,
  - przy ul. Dubois,
  - przy ul. Lipowej.

Z badań Instytutu Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji wynika, że w Polsce jeden tego typu sklep przypada na ok. 15 000 mieszkańców (średnia dla sklepów dyskontowych dla Gliwic wynosi jeden na 9500 mieszkańców).

Zważywszy na fakty lokalizacji:

- przy ul. Andersa - hipermarketu „LIDL”,
- przy ul. Okulickiego – Centrum Handlowego Carrefour - Arena,
- przy ul. Marzanki - sklepu dyskontowego „Biedronka”,
- przy ul. Rybnickiej - sklepu sieci BILLA

oraz stosunkowo dogodnej, bezpłatnej komunikacji autobusowej do hipermarketu „TESCO” oraz CH „Arena” (liczne kursy autobusowe w dni robocze i świąteczne), położonych w bezpośrednim sąsiedztwie Obszaru Rewitalizacji, można uznać, że nie występuje dodatkowe zapotrzebowanie na tego typu sklepy.

Sektor nowoczesnych technologii

Najbardziej widocznymi przedstawicielami sektora nowoczesnych technologii są firmy informatyczne i elektroniczne. Spośród firm położonych na terenie Obszaru Rewitalizacji do tego sektora należą: WASKO S.A., tworzące zaawansowane systemy teleinformatyczne oraz świadczące usługi informatyczne w szerokim zakresie dla odbiorców instytucjonalnych należących do wielu sektorów gospodarki, Nivelco-Poland wytwarzające aparaturę pomiarową i sygnalizacyjną, PA NOVA dostarczającą m.in. systemy komputerowe, Zakład Pomiarowo-Badawczy Energetyki „Energopomiar-Elektryka” świadczący wysoko specjalistyczne usługi pomiarowe dla energetyki, „ETISOFT” będący dostawcą etykiet samoprzylepnych, projektujący i dostarczający kompleksowe systemy znakowania i automatycznej identyfikacji, AIUT sp. z o.o. projektująca i realizująca systemy automatyki przemysłowej oraz komputerowe systemy nadzoru i sterowania, Projektowanie i Wdrażanie Systemów Komputerowych S.C. tworząca oprogramowanie na zamówienie, pod szczególne potrzeby klientów, także sprzedająca własne programy ułatwiające zarządzanie firmami różnych branż i sektorów, Systemy Automatyki i Informatyki ProSAP” sp. z o.o. tworząca kompleksowe pakiety usług projektowo-realizacyjnych dla potrzeb różnych obiektów przemysłowych oraz administracji publicznej oraz działania w zakresie ochrony środowiska (oczyszczalnie ścieków). Istotnym graczem w sektorze nowoczesnych technologii jest również „Technopark Gliwice” sp. z o.o.. Firma ta – z racji powiązań kapitałowych z Politechniką Śląską – posiada dostęp do wysokiej klasy zaplecza badawczo-laboratoryjnego oraz sama posiada specjalistyczne urządzenia do szybkiego prototypowania, cięcia wodą, pomiarów oraz obrabiania sterowanego metodami numerycznymi. Spółka ma ponadto wypracowane ścieżki szybkiej komercjalizacji innowacyjnych rozwiązań technologicznych oraz dysponuje systemem wsparcia dla nowo powstałych firm technologicznych.

Ponadto, na Obszarze Rewitalizacji działa wiele innych niewielkich przedsiębiorstw informatycznych., a także szereg innych przedsiębiorstw, różnorodnych branż, szeroko stosujących zaawansowane narzędzia informatyczne. Przykładem takiej firmy może być np. Instytut Systemów Przestrzennych i Katastralnych S.A., zajmujący się m.in. tworzeniem i przetwarzaniem map kartograficznych w postaci cyfrowej.

Oddzielną gałąź sektora nowoczesnych technologii stanowi pion badawczo-naukowy Centrum Onkologii – Oddział w Gliwicach. Badania w zakresie genetyki, farmakologii, biotechnologii z zastosowaniem najnowocześniejszych urządzeń badawczych takich jak analizator genetyczny (rozdział fragmentów DNA) mikromanipulatory do techniki mikroinjekcji DNA, mikrodyssektor laserowy, cytometr przepływowy stawiają Centrum na światowym poziomie.

Opieka zdrowotna

Liczba placówek opieki zdrowotnej (NZOZ) oraz aptek świadczy w pewnym stopniu o poziomie zamożności mieszkańców i o możliwości obsłużenia pacjentów z zewnątrz dzielnicy. Podobnie jak w przypadku usług przeprowadzono porównanie ze średnią dla miasta.

Tabela 5: Placówki opieki zdrowotnej w OR

Rodzaj	Udział [%]	Potencjał
Przychodnie	45,2	2
Gabinety stomatologiczne	67,1	-14
Apteki	49,1	-1

Źródło: opracowanie własne

Wynika z powyższego, że na Obszarze Rewitalizacji istnieje niewielki potencjał wzrostu dla przychodni zdrowia, natomiast ilość aptek jest zbliżona do średniej dla miasta, przy czym ilość gabinetów stomatologicznych jest wyższa niż średnia dla całego miasta.

Miejsce firm z Obszaru Rewitalizacji w rankingach

Zarówno w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji jak i w Obszarze Rewitalizacji występuje wiele znaczących przedsiębiorstw odnotowywanych w rankingach regionalnych i krajowych.

W roku 2005 firmy ze Ścisłego Obszaru Rewitalizacji oraz Obszaru Rewitalizacji wielokrotnie występowały w rankingach organizowanych przez dzienniki „Rzeczpospolita”, „Gazeta Prawna” i „Puls Biznesu”.

Ranking „Rzeczpospolitej” obejmuje 2000 firm. W rankingu klasyfikowane są największe pod względem przychodów firmy działające w Polsce. Zostało tak sklasyfikowanych 30 firm działających w Gliwicach.

Wśród nich następujące działają w Obszarze Rewitalizacji.

Tabela 6: Przedsiębiorstwa z listy 2000 "Rzeczpospolitej"

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu
Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny SA – Vattenfall Distribution Poland	61
Przedsiębiorstwo Realizacji i Dostaw Budownictwa PIECEXPORT Sp. z o. o.	526
Grupa Kapitałowa WASKO S.A.	1199
Zakłady Tworzyw Sztucznych „IZO – ERG” S.A.	1384
Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o.	1796
P.A. NOVA Sp. z o.o.	1817
Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o.	1878

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Rzeczpospolitej”

Ranking „Pulsu Biznesu” - **Gazete Biznesu 2005**; dla województwa śląskiego sklasyfikowano w nim 392 firmy, w tym 30 firm z Gliwic. Wśród „Gazel 2005” występują trzy firmy z Obszaru Rewitalizacji oraz pięć firm działających w Ścisłym Obszarze Rewitalizacji.

Tabela 7: Gazete Biznesu w OR

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu	Obszar
P.A. NOVA S.A.	28	ŚOR
AIUT Sp. z o. o.	88	OR
„ETISOFT” Sp. z o.o.	104	ŚOR
Zakłady Tworzyw Sztucznych „IZO – ERG” S.A.	189	OR
Przedsiębiorstwo Usługowo - Handlowe „Gliwenturex” sp. z o.o.	190	ŚOR
Fabryka Drutu i Wyrobów z Drutu. Przedsiębiorstwo Państwowe	218	OR
Przedsiębiorstwo Usługowe Badawczo-Projektowe "DYNAMIKA" Sp. z o.o.	252	ŚOR
Zakład Pomiarowo-Badawczy Energetyki „Energopomiar-Elektryka” Spółka z o.o.	338	ŚOR

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pulsu Biznesu

„Gazeta Prawna” - 500 najbardziej innowacyjnych firm polskich. Ranking prowadzony jest na podstawie kryteriów opracowanych przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN w Warszawie. W roku 2005 na liście 500 najbardziej innowacyjnych firm znalazły się 4 przedsiębiorstwa z Gliwic, w tym jedno z nich działa na Obszarze Rewitalizacji.

Tabela 8: Firmy z OR z listy najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw

Nazwa firmy	Pozycja w rankingu
Ferrostal Łabędy sp. z o.o.	25
Huta „Łabędy” S.A.	51
CMG „KOMAG” Gliwice	268
OBRUM Gliwice	304

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gazety Prawnej

W bieżącym roku „Gazeta Prawna” aktualnie prowadzi przygotowania do II edycji 500 najbardziej innowacyjnych firm polskich.

„Rzeczpospolita” - Ogólnopolski Ranking Szpitali

W organizowanym przez dziennik Rankingu, Centrum Onkologii Oddział w Gliwicach zajęło w 2002 roku - III miejsce w kategorii Najlepszy Szpital w Polsce; w 2004 roku - II miejsce w kategorii 100 najlepszych szpitali publicznych: wielospecjalistycznych i onkologicznych oraz I miejsce w kategorii szpitali województwa śląskiego; w 2005 roku - II miejsce w kategorii szpitali publicznych oraz tytuł najlepszego szpitala publicznego w województwie śląskim w kategorii szpitali wojewódzkich; w 2006 roku - III miejsce w kategorii szpitali publicznych wielospecjalistycznych i onkologicznych oraz I miejsce w kategorii szpitali województwa śląskiego.

"Newsweek Polska" - Towarzystwo Promocji Jakości Opieki Zdrowotnej

W rankingu szpitali zorganizowanym przez "Newsweek Polska" i Towarzystwo Promocji Jakości Opieki Zdrowotnej w Polsce gliwicki Oddział Centrum Onkologii zajął II miejsce w kategorii „najlepsza placówka leczenia nowotworów złośliwych”. Za wybitny wkład w rozwój wiedzy nad rakiem i radioterapią Instytut Onkologii w osobie dyrektora prof. dr hab. n. med. Bogusława Maciejewskiego został uhonorowany medalem Gilberta H. Fletchera.

Centrum Onkologii jest również laureatem XIV edycji konkursu „Teraz Polska” na najlepsze produkty i usługi. Godło „Teraz Polska” Centrum Onkologii otrzymało za zintegrowany system wysokospecjalistycznej trójwymiarowej radioterapii konformalnej nowotworów. Zgłoszona usługa polega na trójwymiarowej wizualnej rekonstrukcji guza nowotworowego i otaczających narządów zdrowych, a następnie na przestrzennym dostosowaniu wiązek promieniowania jonizującego tak, aby za pomocą cyfrowo sterowanej modulacji intensywności dawki uzyskać jej wysoką, żądaną wartość w wyznaczonym obszarze guza przy równocześnie jak najniższej dawce w narządach zdrowych.

2.1.1. Główni pracodawcy

Głównych pracodawców działających na Obszarze Rewitalizacji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9: Główni pracodawcy w Obszarze Rewitalizacji Śródmieście

Lp.	Nazwa	Zatrudnienie	Przychody [mln zł]
1.	Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie Oddział w Gliwicach	1200	Brak danych
2.	Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny SA – Vattenfall Distribution Poland	703	2 403,8
3.	Biuro Projektów „Fluor” S.A	493	65,3
4.	Grupa Kapitałowa WASKO	400	124,3
5.	Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego S.A.	350	47,0
6.	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o.	328	64,8
7.	Zakłady Tworzyw Sztucznych „IZO – ERG” S.A.	300	102,3
8.	Przedsiębiorstwo Innowacyjno-Wdrożeniowe Enpol Sp. z o.o.	270	Brak danych
9.	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o.	260	69,3
10.	Gliwickie Zakłady Urządzeń Technicznych. Spółka Akcyjna	240	Brak danych
11.	Centrum Mechanizacji Górnictwa KOMAG	230	Brak danych
12.	Fabryka Drutu i Wyrobów z Drutu. Przedsiębiorstwo Państwowe	171	Brak danych
13.	Instytut Spawalnictwa	158	Brak danych
14.	Advanced Solutions International Polska Sp. z o.o.	157	Brak danych
15.	Biuro Studiów i Projektów Energetycznych „ENERGOPROJEKT” Gliwice S.A.	150	Brak danych
16.	Gliwickie Biuro Projektów Budownictwa Przemysłowego PROJPRZEM S.A.	120	Brak danych
17.	Instytut Metalurgii Żelaza	119	Brak danych
18.	PROFARB Inżynieria Chemiczna Sp. z o.o.	110	Brak danych
19.	Zakład Pomiarowo-Badawczy Energetyki „ENERGOPOMIAR-ELEKTRYKA” Spółka z o.o.	108	Brak danych
20.	P.A. NOVA Sp. z o.o.	100	67,7
21.	„ETISOFT” Sp. z o.o.	100	Brak danych
22.	AIUT Sp.z o.o.	100	Brak danych
23.	Przedsiębiorstwo Realizacji i Dostaw Budownictwa PIECEXPORT Sp. z o. o.	90	359,1
24.	Biuro Projektów „MEXEM” Sp. z o.o.	80	Brak danych
25.	Przedsiębiorstwo Inżynierskie "BIPROHUT" Sp. z o.o.	50	Brak danych
26.	Przedsiębiorstwo Usługowe Badawczo-Projektowe "DYNAMIKA" Sp. z o.o.	50	Brak danych
27.	Biuro Studiów, Projektów i Realizacji Inwestycji BIPROKVAS Sp. z o.o.	47	Brak danych
28.	Biuro Projektów Gospodarki Wodno-Ściekowej „Hydrosan” Sp. z o.o.	44	Brak danych

Lp.	Nazwa	Zatrudnienie	Przychody [mln zł]
29.	Elektroprojekt S.A. Oddział w Gliwicach	30	Brak danych
30.	Biuro Projektów i Realizacji Inwestycji Separator – Roberts & Schaeffer sp. z o.o.	29	Brak danych

Źródło: „Rzeczpospolita”, opracowanie własne

Jak wynika z tabeli większość miejsc pracy w dzielnicy istnieje w przemyśle i budownictwie, usługach teleinformatycznych oraz jednostkach badawczo-rozwojowych, co faktycznie przesądza o wizerunku gospodarczym Obszaru. Zestawienie to nie ujmuje zatrudnienia w jednostkach administracji publicznej.

2.1.2. Aktywność gospodarcza mieszkańców OR Śródmieście

Jednym z fundamentów rozwoju miasta w wymiarze gospodarczym jest aktywność mieszkańców. Aktywność ekonomiczna mieszkańców analizowana jest z perspektywy dwóch miar – stopy bezrobocia oraz ilości podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w danym miejscu. Zjawisko bezrobocia zostało omówione we wcześniejszej części programu.

Na podstawie danych dostarczonych przez Wydział Przedsiębiorstw Gospodarczych i Usług Komunalnych UM Gliwice dla wybranych ulic OR Śródmieście ustalono wskaźnik ilości zarejestrowanych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców ulicy.

Wyniki obliczeń dla lat 2006 oraz 2008 zaprezentowano w tabeli poniżej (skrótowo użyte w tabeli LF – liczba firm, LM – liczba mieszkańców).

Obszar	Nazwa ulicy	2006 LF	2006 LM	Wskaźnik	2008 LF	2008 LM	Wskaźnik
ŚOR Centrum	KŁODNICKA	38	263	14,45	45	270	16,67
ŚOR Szobiszowice	TARNOGÓRSKA	191	1705	11,20	224	1744	12,84
Pozostałe ulice OR	TARNOGÓRSKA	191	1705	11,20	224	1744	12,84
ŚOR Szobiszowice	HOBLERA	24	225	10,67	25	230	10,87
Pozostałe ulice OR	PSZCZYŃSKA	289	3269	8,84	336	3340	10,06
ŚOR Zabrska-Chorzowska	JAGIELLOŃSKA	76	797	9,54	84	853	9,85
Pozostałe ulice OR	PIASTOWSKA	36	575	6,26	45	578	7,79
Pozostałe ulice OR	KUNICKIEGO	13	216	6,02	17	219	7,76
Pozostałe ulice OR	KOCHANOWSKIEGO	108	1566	6,90	123	1592	7,73
ŚOR Szobiszowice	SZTABU POWSTAŃCZEGO	84	1857	4,52	114	1892	6,03
Pozostałe ulice OR	ASNYKA	51	958	5,32	55	973	5,65
ŚOR Szobiszowice	SIKORY	12	238	5,04	13	241	5,39
Pozostałe ulice OR	RYDYGIERA	24	457	5,25	25	466	5,36
ŚOR Szobiszowice	ŚWIĘTEGO MARKA	36	799	4,51	40	812	4,93
Pozostałe ulice OR	JASIŃSKIEGO	14	378	3,70	18	384	4,69
Pozostałe ulice OR	RÓWNA	6	221	2,71	7	226	3,10
Pozostałe ulice OR	SAWICKIEJ	2	357	0,56	3	365	0,82

Jako poziom referencyjny wskaźnika Ministerstwo Rozwoju Regionalnego ustaliło dla woj. śląskiego wartość 9,1 firmy na 100 mieszkańców. Jak więc wynika z obliczeń, na OR Śródmieście obserwuje się niższy od referencyjnego wskaźnik przedsiębiorczości

mieszkańców, co świadczy o tym, że obszar ten kwalifikuje się do wsparcia w zakresie promocji przedsiębiorczości. Zgodnie z wytycznymi MRR pod tym względem ulice, na których wskaźnik ten jest niższy niż 9,1 kwalifikują się również do podjęcia działań z zakresu mieszkalnictwa.

2.2. Transformacja gospodarki dzielnicy

Transformacja gospodarcza związana przejściem od gospodarki centralnie planowanej do wolnorynkowej spowodowała znaczne zmiany w funkcjonowaniu przedsiębiorstw. Istniejąca dotąd pełna kontrola przedsiębiorstw przemysłowych przez państwo decydowała o strukturze branżowej przemysłu, w której przemysł ciężki (hutnictwo) miał priorytetowe znaczenie. Wysokie nakłady inwestycyjne na przemysł ciężki umożliwiały jego rozwój, dając efekt sprzężenia zwrotnego pomiędzy górnictwem, hutnictwem i energetyką, polegający na krążeniu ich wyrobów (wytworów) między sobą, zapewniając wystarczający wzrost produkcji. Znaczna ilość wyrobów hutniczych była przeznaczana na potrzeby przemysłu obronnego i rozwoju infrastruktury kolejowej oraz przemysłu budowy maszyn i środków transportu. Nastawienie gospodarki na wielkość produkcji powodowała jednocześnie wysoka pracochłonność, materiałochłonność i energochłonność przemysłu. Przy wysokim zatrudnieniu występowała niska wydajność pracy.

Wzrost produkcji będący poprzednim celem działalności – został zastąpiony maksymalizacją zysków. Dla gospodarki oznaczało to konieczność zwiększenia efektywności pracy, zmniejszenie materiałochłonności i energochłonności technologii produkcyjnych, wyższą jakość wyrobów.

Zmiana warunków gospodarczych po 1989 roku spowodowała reorganizację przedsiębiorstw. Firmy ulegały przekształceniom wewnętrznym, zmianom ulegały powiązania z podmiotami zewnętrznymi. Jednostki pomocnicze i usługowe uzyskiwały osobowość prawną, rozszerzanie ich działalności na inne przedsiębiorstwa zapewniało im możliwości większego rozwoju. Modernizacja technologiczna i dostosowanie asortymentu produkcji do wymogów rynku wymagało poniesienia nakładów kapitałowych. Bywało że posiadane środki własne, kredyty, ograniczone dotacje budżetowe były niewystarczające, niezbędne było pozyskanie kapitału zewnętrznego, zaszła potrzeba przynajmniej częściowej prywatyzacji. Zmiany organizacyjne objęły również sposoby sprzedaży. Wolnorynkowa gospodarka wymagała utworzenia komórek zajmujących się zbytem wyrobów, powstanie działów marketingu badających popyt rynkowy, wynajdujących nisze rynkowe. Niektóre firmy tworzyły własne sieci dealerów zajmujących się sprzedażą.

W okresie ostatnich piętnastu lat dzielnica Śródmieście obejmująca Ścisły Obszar Rewitalizacji oraz tereny przyległego Obszaru Rewitalizacji była obszarem intensywnych procesów restrukturyzacji gospodarki w mieście.

Na początku lat osiemdziesiątych główni pracodawcy tworzyli łącznie, jak się szacuje, około 25 000 miejsc pracy. Na koniec 2004 roku liczba miejsc pracy w zrestrukturyzowanych firmach-matkach i firmach z nich wyodrębnionych na skutek restrukturyzacji wynosiła łącznie około siedmiu tysięcy. Odnotowano zatem spadek o 18 000 (72%).

Olbrzymi wpływ na gospodarkę dzielnicy posiada fakt prowadzenia procesów restrukturyzacyjnych w kluczowych gliwickich zakładach przemysłu węglowego, hutniczego i maszynowego, co skutkowało znacznym zmniejszeniem ilości miejsc pracy.

W minionym okresie nastąpiły znaczące zmiany w strukturze działalności gospodarczej. Obok zlikwidowanych licznych zakładów produkcyjnych (KWK „Gliwice”, Zakłady Koksownicze „Gliwice”, Gliwickie Zakłady Chemiczne „Carbochem”, Huta „Gliwice” (d. Huta im. „1-go Maja”), Gliwickie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych, Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego likwidacji uległy również liczne gliwickie przedsiębiorstwa budowlane, branżowo związane z górnictwem i hutnictwem.. Inne zakłady produkcyjne (Kombinat Urządzeń Mechanicznych – Zakłady Mechaniczne „Bumar – Łabędy”, Huta „Łabędy”, Walcownia Metali „Łabędy”) przeszły głęboką restrukturyzację, połączoną ze znaczną redukcją zatrudnienia. Zjawiska te odbiły się znacząco zwłaszcza na gliwickich branżowych biurach projektowych oraz instytutach naukowych. Procesy głębokiej restrukturyzacji, jakiej poddane zostały liczne zakłady przemysłu węglowego, hutniczego, chemicznego, elektromaszynowego w Polsce skutkowały wstrzymaniem inwestycji oraz prac modernizacyjnych, a tym samym znacznym zmniejszeniem ilości zleceń na opracowanie dokumentacji czy też przeprowadzeniem badań technologicznych. W wyniku tego liczne duże biura projektowe zostały zmuszone do znacznego zmniejszenia zatrudnienia, inne, mniejsze, uległy likwidacji. Obok nich pojawiły się nowe przedsiębiorstwa, z kapitałem prywatnym, zlokalizowane często w wolnych, niewykorzystanych powierzchniach należących do biur projektowych czy też pomieszczeniach biurowo - administracyjnych zlikwidowanych zakładów. Firmy utworzone po 1989 roku cechuje znaczna elastyczność w działaniu, szybko dostosowują się do potrzeb rynkowych, podejmują aktywne działania marketingowe, wykorzystują wszystkie okazje jakie stwarza otoczenie gospodarcze, podejmują działania wyprzedzające. Obok takich firm działających w sektorach nowoczesnych technologii (informatyka, telekomunikacja) czy zapewniających kompleksowe, specjalistyczne usługi budowlano-montażowe, pojawiła się znaczna ilość przedsiębiorstw handlowych, gastronomicznych, czy świadczących usługi finansowe, itp.

Z danych zamieszczonych w tabeli w poprzedniej części rozdziału wynika, że w Obszarze Rewitalizowanym ilość tych podmiotów gospodarczych jest znacznie wyższa niż wynosi średnia dla miasta Gliwice. Jest to zjawisko pozytywne, świadczące o przyciąganiu aktywności gospodarczej przez centrum miasta

Za jeden z najistotniejszych czynników warunkujących prawidłowy rozwój organizmu miejskiego uznaje się posiadanie atrakcyjnego i aktywnego gospodarczo centrum miasta.

Powinno ono posiadać odpowiednią rangę i spełniać oczekiwania mieszkańców miasta co do prestiżu i wysokiej jakości przestrzeni publicznej. Jak pokazują przykłady wielu miast, bezpieczne i łatwo dostępne centrum, oferujące różnorodne i ciekawe sposoby spędzania wolnego czasu, jest potężnym magnesem, przyciągającym nie tylko liczne grupy mieszkańców, ale także turystów. Tradycyjne formy handlu, usług i gastronomii, proponowane w atrakcyjnych, naturalnie ukształtowanych warunkach śródmiejskich, są w stanie skutecznie konkurować o klienta, ze sztucznie wykreowanymi, zunifikowanymi przestrzeniami, oferowanymi przez wielkie obiekty sieci handlowych.

Gliwice, jako miasto posiadające historycznie ukształtowane, zabytkowe i interesujące pod względem architektonicznym śródmieście, ma w tej dziedzinie duże, potencjalne możliwości rozwoju. Gospodarcze ożywienie centrum miasta z uwagi na kumulację na tym obszarze różnych problemów i zjawisk wynikających ze złożonej struktury funkcjonalno-przestrzennej (niewydolny układ komunikacyjny, skomplikowane stosunki własnościowe, struktura handlu i usług), wymaga kompleksowego i wielosektorowego zestawu działań. Przedsięwzięcia

zawarte w planowanej transformacji gospodarki dzielnicy powinny zmierzać nie tylko do zachowania istniejącego dziedzictwa historycznego w jak najlepszym stanie, ale także do zapewnienia możliwości dalszego rozwoju przestrzennego śródmiejskich obszarów z zachowaniem spójności urbanistyczno-architektonicznej i ożywieniem lokalnej gospodarki. W ramach tak określonych przedsięwzięć transformacji można wyodrębnić dwojakiego rodzaju działania:

- związane z poprawą jakości obszarów, obecnie faktycznie pełniących funkcje centrum miasta,
- związane z przywracaniem funkcji śródmiejskiej obszarom, które mimo centralnego położenia, utraciły swoje funkcje centrotwórcze.

2.2.1. *Procesy komercjalizacji i restrukturyzacji*

System ekonomiczny w Polsce zaczęto reformować w 1981 roku. Uchwalono ustawę wprowadzającą samodzielność, samorządność i samofinansowanie przedsiębiorstw państwowych. Nie zniesiono własności państwowej. W 1987 roku umożliwiono tworzenie prywatnych spółek z majątku przedsiębiorstw państwowych. Przełomową rolę w tworzeniu w Polsce gospodarki rynkowej odegrała uchwalona pod koniec 1988 roku ustawa o działalności gospodarczej. Wprowadzała ona zasadę wolności gospodarczej, równości podmiotów gospodarczych oraz zasadę legalizmu, polegającą na tym, że wszelka działalność gospodarcza powinna być oparta na obowiązujących przepisach prawa. Dzięki ustawie nastąpił wzrost sektora prywatnego.

W 1989 roku, mimo pierwszych wolnych wyborów, gospodarka nadal przeżywała kryzys: brakowało towarów, nastąpił gwałtowny wzrost cen. Rząd stanął przed zadaniem uruchomienia w Polsce mechanizmu gospodarki rynkowej. Wkrótce przyjęto plan naprawy polskiej gospodarki zw. „Planem Balcerowicza”.

Plan zakładał reformę finansów państwa i odzyskanie równowagi budżetowej, wprowadzenie mechanizmów rynkowych i zmianę struktury własnościowej gospodarki.

W sierpniu 1990 roku weszła w życie ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Celem przekształceń własnościowych w ramach przełomu systemowego było zbliżenie struktury własności w polskiej gospodarce do istniejącej w krajach wysoko rozwiniętych. Powstanie mechanizmu rynkowego nie było z kolei możliwe bez pełnej samodzielności podmiotów gospodarczych, które zapewnia tylko własność prywatna. Kierunki przemian w prywatyzacji zmierzały do zmian w strukturze własnościowej, w takiej skali aby mogła przesądzić o uczynieniu efektywności trwałą cechą gospodarki oraz stać się źródłem restrukturyzacji działowo-branżowej.

Program przekształceń własnościowych z 1990 r. zakładał prywatyzację przedsiębiorstw państwowych, reprivatyzację, czyli zwrot bezprawnie zabranego mienia przez państwo oraz prywatyzację instytucji finansowych (np. banków) i struktur tworzących sieci ogólnokrajowe.

Prywatyzacja doprowadziła do zmiany struktury własności w gospodarce. W efekcie likwidacji przedsiębiorstw państwowych oraz wprowadzenia do gospodarki rachunku ekonomicznego, polegającego na porównywaniu osiąganych efektów z ponoszonymi nakładami, pojawiło się bezrobocie.

Procesy restrukturyzacji zachodzące na Obszarze Rewitalizowanym można rozpatrywać na dwóch płaszczyznach: płaszczyźnie zakładu podlegającego restrukturyzacji oraz w szerszym

kontekście, na płaszczyźnie Obszaru Rewitalizowanego. Procesy restrukturyzacji gospodarki obszaru można i należy rozpatrywać również z perspektywy tworzenia i rozwoju nowych firm.

Główne zakłady działające na terenie Obszaru Rewitalizacji to przedsiębiorstwa związane z przemysłem ciężkim – hutnictwem, budową maszyn, przetwórstwem stali. Największy z nich – to „**Huta Gliwice**”, zatrudniająca w latach 70-tych prawie 2,5 tysiąca pracowników . Zmiana nazwy i dokonana komercjalizacja (przekształcenie) zakładu w spółkę akcyjną niewiele zmieniło. Inwestorem strategicznym był przez lata katowicki holding giełdowy "Stalexport". Upadłość do której huta przymierzała się w 1999 roku, sąd odrzucił. "Stalexport" sprzedał prywatnemu inwestorowi w marcu 2000 roku pakiet osiemdziesięciu dwóch procent akcji. We wrześniu 2001 roku kolejny nowy właściciel, nie widząc szans ogłosił jej upadłość. Skarb Państwa nadal posiada 5% akcji spółki.

Obecnie na terenie zakładu działa spółka zatrudniająca byłych pracowników, dzierżawiąca od syndyka hale i urządzenia. Na bazie majątku huty powstała firma „Huta Gliwice Osie”, w której pracuje prawie 200 osób.

Mimo ogłoszonej upadłości zakładu, pozostaje kolejny problem - prawie 10 hektarów gruntów w środku miasta. Stale pogarszająca się kondycja dużych zakładów, przyczyniła się do tego, że w planie przestrzennym zagospodarowania miasta sprzed kilku lat zaznaczono, że „grunty poprzemysłowe” m.in. po hucie, mogą być przekwalifikowane na usługowo komercyjne. Zmiana ta spowodowała, iż tereny te stały się obiektem zainteresowania inwestorów i na chwilę obecną na tym obszarze realizowany jest projekt handlowo-rozrywkowy Focus-Mall, który wpisuje się w przygotowywaną przez władze miasta koncepcję zintegrowanego rozwoju tej części Gliwic w ramach tzw. Nowego Centrum.

Kolejny zakład również związany z hutnictwem to **Gliwickie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych**. Po przełomie 1989 roku Zakłady zostały sprywatyzowane w formę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Problemy przed którymi stanęło hutnictwo, odbiły się znacząco na kondycji wielu Zakładów produkujących ceramiczne wyroby ogniotrwałe.

W 1998 roku udziały w Gliwickich Zakładach Materiałów Ogniotrwałych objął norweski koncern „Aktieselskabet Borgestad ASA”. Gliwicka firma już wówczas stała przed widmem bankructwa. Podejmowane działania naprawcze nie przyniosły, niestety, oczekiwanych rezultatów, dlatego też norwescy właściciele zdecydowali się na całkowitą zmianę opcji – budowę nowoczesnego centrum rozrywkowo – usługowo – handlowego. Centrum zostało otwarte w roku 2007. W ramach kompleksu funkcjonuje hipermarket, kilkanaście mniejszych sklepów samoobsługowych, kilkadziesiąt butików oraz multiplex Cinema City oferujący 2336 miejsc w 13 salach projekcyjnych.

Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego były przedsiębiorstwem państwowym. Po przeprowadzeniu komercjalizacji zostały przekształcone w Spółkę Akcyjną, a następnie wniesione do III Narodowego Funduszu Inwestycyjnego. Zakłady mieszczą się przy ul. Bł. Czesława. Przedsiębiorstwo działa na rynku od 1895 roku, jest wyspecjalizowane w naprawie taboru kolejowego.

Kolejny znaczny zakład to **Fabryka Drutu i Wyrobów z Drutu**. Jest nadal przedsiębiorstwem państwowym oczekującym na prywatyzację. Wniosek o komercjalizację do Ministerstwa Skarbu został złożony we wrześniu 2006 roku.

Obecnie, jednym z większych istniejących i prosperujących zakładów są Gliwickie Zakłady Urządzeń Technicznych. Komercjalizacja Przedsiębiorstwa nastąpiła w sierpniu 1991 roku, poprzez utworzenie Spółki Akcyjnej i przejęcie przez nią majątku przedsiębiorstwa państwowego istniejącego od 1945 roku oraz nazwy przedsiębiorstwa. Po dokonaniu prywatyzacji, przeprowadzono restrukturyzację majątkową, organizacyjną i zatrudnienia oraz finansową celem lepszego przystosowania przedsiębiorstwa do działalności w warunkach gospodarki rynkowej oraz podniesienia jego efektywności.

Gliwicka Fabryka Urządzeń Wentylacyjnych - GLIWENT", znajduje się przy ul. Tarnogórskiej. Obecna Fabryka to utworzone ponad 30 lat temu przedsiębiorstwo państwowe, przekształcone z terenowego oddziału Rybnickich Zakładów Wytwarzania Metalowych "Huta Silesia". Organem założycielskim przedsiębiorstwa jest wojewoda śląski. Fabryka obecnie jest nierentowna i przynosi straty finansowe. Z inicjatywy wojewody śląskiego w 1988 roku wszczęto postępowanie w celu ustalenia warunków ewentualnej likwidacji przedsiębiorstwa państwowego "Gliwicka Fabryka Urządzeń Wentylacyjnych - GLIWENT". Do końca 2001 roku firmą kierował zarządca komisaryczny. Podjęta przez niego próba prywatyzacji "Gliwentu" zakończyła się fiaskiem.

11 października 2001 roku podjęto decyzję o likwidacji firmy. Proces likwidacyjny ruszył z początkiem 2002 roku. Obecnie prowadzone jest postępowanie upadłościowe.

Przemysł chemiczny reprezentują **Zakłady Tworzyw Sztucznych "IZO-ERG"**.

Istniejące Zakłady Tworzyw Sztucznych „ERG” w 1991 roku przyjęły aktualną do dzisiejszego dnia nazwę oraz obecne logo. W 1992 roku firma w ramach komercjalizacji, przekształciła się z przedsiębiorstwa państwowego w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa, by w 1995 roku przystąpić do Programu Powszechnej Prywatyzacji w ramach I NFI. Ostateczne zakończenie procesu prywatyzacji nastąpiło w 2002 roku – co zintensyfikowało proces kompleksowej restrukturyzacji firmy we wszystkich sferach jej działalności i umożliwiło dynamiczny rozwój firmy. O skali restrukturyzacji może świadczyć że w 1994 roku zakład zatrudniał 600 pracowników, 15% produkcji było wysyłane na eksport, firma posiadała ponad 2000 klientów krajowych. Obecne zatrudnienie wynosi 300 osób. Na przełomie 2001/2002 roku poprzez zakup pakietu kontrolnego IZO-ERG S.A przez Fundusz Inwestycyjny MISTRAL, rozpoczął się proces dalszej restrukturyzacji zakładu. W 2004 roku wydzielono ze struktur IZO-ERG S.A. wydział „Izolacji mikowych i giętkich” i utworzono spółkę produkcyjną „KREMPEL-IzoErg Sp.z o.o.”

Nivelco-Poland Sp. z o.o. mieszcząca się przy ul. Chorzowskiej, powstała w grudniu 1994 roku jako spółka osób fizycznych i Nivelco Handelsgesellschaft-mbH, wchodzi w skład grupy Nivelco, która aktualnie obejmuje firmy na Węgrzech, w Polsce, Czechach i Niemczech. Nivelco Process Control Company to firma o ponad 30-letniej tradycji produkcji mierników i sygnalizatorów poziomu. Firma działa na rynku w powiązaniu z autoryzowanymi partnerami jak: dealerzy, biura projektów, firmy inżynierskie, z których specjaliści zostali przeszkoleni w zakresie oferowanych przez nią. produktów i posiadają wiedzę niezbędną do ich stosowania.

Przedsiębiorstwo Handlu Armaturą i Pompami Emet-Impex sp. z o.o. mieszczące się przy ul. W. Pola powstała w 1990 r. Początkowa działalność na terenie miasta po kilku latach została rozszerzona. Obecnie siecią terenowych oddziałów pokryty jest obszar prawie całego kraju. Podstawowym zakresem działalności jest handel hurtowy i detaliczny materiałami branży instalacyjnej.

Przedsiębiorstwo Usługowo - Handlowe „Gliwenturex” spółka z o.o. , mieszczące się obecnie przy ul. Franciszkańskiej, działa na rynku od 1989 roku. Podstawową sferą działalności firmy jest kompleksowe zaopatrywanie galwanizerni w metale, chemikalia i akcesoria. Od 1994 roku firma jest wyłącznym dystrybutorem niklu do galwanizerni z fińskiej firmy Outokumpu Harjavalta Metals O.Y. na terenie kraju. Od 1996 roku jest także dystrybutorem kanadyjsko - norweskiej firmy Falconbridge Europe S.A. na teren Polski.

Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego (GPBP) jako przedsiębiorstwo państwowe funkcjonowało do 1991 r. W lipcu 1991 r. w oparciu o ustawę prywatyzacyjną przedsiębiorstw państwowych GPBP postawiono w stan likwidacji, a w dniu 08. 08. 1991 r. w Sądzie Rejonowym w Katowicach zarejestrowano Spółkę Akcyjną – Gliwickie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego. Dokonana komercjalizacja stała się początkiem restrukturyzacji przedsiębiorstwa.

„Przedsiębiorstwo Robót Górniczych” S.A.

W 1990 roku Przedsiębiorstwu przywrócono status samodzielności, pod nazwą Przedsiębiorstwo Robót Górniczych w Gliwicach, a w 1995 roku skomercjalizowano poprzez przekształcenie w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa o nazwie „Przedsiębiorstwo Robót Górniczych” w Gliwicach Spółka Akcyjna. Obecnie Skarb Państwa posiada 25% akcji Przedsiębiorstwa.

Hutnicze Przedsiębiorstwo Remontowe mieszczące się przy ul. Zwycięstwa, było przedsiębiorstwem państwowym. Funkcję organu założycielskiego pełnił Wojewoda Śląski. Trudna sytuacja gospodarcza wobec której stanęły zakłady przemysłu hutniczego doprowadziła do utraty płynności finansowej i tym samym przyczyniła się do złożenia w 1994 roku wniosku likwidacyjnego Hutniczego Przedsiębiorstwa Remontowego do Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Część pozostałej załogi po zlikwidowanym HPR Gliwice kontynuuje działalność w ramach nowo utworzonej spółki HPR „BUDOPOL-1”, zlokalizowanej na terenie dzielnicy Łabędy. Po zakończeniu procesu likwidacyjnego Przedsiębiorstwa pozostał m.in. duży budynek biurowy w centrum miasta, przy ul. Zwycięstwa. W budynku, po przeprowadzeniu niezbędnych prac remontowo-adaptacyjnych znalazło siedzibę wiele nowo utworzonych podmiotów gospodarczych.

Przedsiębiorstwo Realizacji i Dostaw Budownictwa Piecexport Sp. z o. o., z siedzibą przy ul. Studziennej jest firmą handlowo-usługową działającą w kraju i za granicą od 1983 roku, działalność polega głównie na wykonawstwie budownictwa ogólnego, specjalistycznego i przemysłowego, specjalizuje się w usługach budowlanych branży hutniczej i energetycznej. Przedsiębiorstwo powstało w 1992 roku w wyniku restrukturyzacji

(prywatyzacji) firmy Przedsiębiorstwo Exportu Budownictwa "Piecoexport" w Gliwicach powstałej w 1983 r. „Piecoexport” prowadzi działalność budowlano-remontowo-handlową jako generalny wykonawca, dostawca, projektant oraz eksporter.

Zmiany w gospodarce zachodzące w II połowie lat 80.-tych, umożliwiły utworzenie następnych przedsiębiorstw, początkowo związanych z hutnictwem oraz przemysłem materiałów ogniotrwałych. Jak każde przedsiębiorstwo w warunkach gospodarki rynkowej, kilkakrotnie przeprowadzały wewnętrzną restrukturyzację, aby lepiej dostosować się do oczekiwań rynku oraz przewidywanych zmian w szerokim otoczeniu.

Przedsiębiorstwo Innowacyjno-Wdrożeniowe Enpol Sp. z o.o. istnieje od 1989 roku. W czasie przeszło dziesięcioletniej działalności Enpol przeprowadził kilka restrukturyzacji, mających podnieść efektywność przedsiębiorstwa, z jednostki badawczo-projektowej rozwinął się w przedsiębiorstwo z bogatą bazą produkcyjną i projektową, oferujące kontrahentom realizację „pod klucz”. Enpol zajmuje się m.in.: budową nowoczesnych hutniczych pieców grzewczych i do obróbki cieplnej, budową i modernizacją stacji redukcyjno-pomiarowych, punktów pomiarowych i węzłów redukcyjnych gazu ziemnego, budową i modernizacją kotłowni, węzłów i sieci cieplnych, itp.

Przedsiębiorstwo Techniki Ciepłej „PiecoSerwis” Sp. z o.o. założone w 1988 roku funkcjonuje jako firma inżynierska wyspecjalizowana w produkcji kompletnych pieców przemysłowych, szczególnie zaś systemów palnikowych. Oferta firmy obejmuje projektowanie i budowę pieców oraz systemów grzewczych. Odbiorcami firmy PiecoSerwis są przemysły: materiałów ogniotrwałych, ceramiczny, hutniczy, metalowy, samochodowy, ale również spożywczy, tekstylny i budownictwo.

P.A. NOVA S.A. od 1990 roku oferuje usługi projektowe i budowlane m. in. w zakresie: wykonawstwa kompletnych obiektów budownictwa ogólnego i przemysłowego, realizacji projektów architektonicznych i urbanistycznych, komputerowego przetwarzania danych z zakresu systemów informacji przestrzennej, projekty wnętrz, wykonawstwa ekologicznych nawierzchni szczelnych na stacjach paliw, w bazach przeładunkowych i na parkingach oraz uszczelnianie dylatacji betonowych i prefabrykowanych nawierzchni szczelnych, dostaw i wdrażania systemów komputerowych CAD, GIS i CMMS; dostaw sprzętu komputerowego.

Profarb Inżynieria Chemiczna Sp. z o.o. powstało w 1987 roku i działa w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Obecnie grupę Profarb tworzy pięć firm: dwie w Polsce oraz po jednej w Rosji, na Ukrainie i w Wietnamie. Zajmuje się zagadnieniami inżynierii chemicznej, ze szczególną preferencją zagadnień związanych z branżą farb i lakierów.

Przedsiębiorstwo Usługowe Badawczo-Projektowe "Dynamika" Sp. z o.o. założone w 1988 roku przez udziałowców wywodzących się ze środowiska Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Firma prowadzi działalność w zakresie ciepłownictwa, ogrzewania, wentylacji i automatyzacji procesów. W minionym okresie Przedsiębiorstwo przeprowadziło kilka wewnętrznych restrukturyzacji działalności, w wyniku których dostosowywało swoją działalność do bieżących potrzeb rynku, zmian w otoczeniu oraz w obszarze technologii.

Gliwickie Biuro Projektów Budownictwa Przemysłowego PROJPRZEM S.A. powstało w 1948 roku jako Przedsiębiorstwo Państwowe. W wyniku przemian ustrojowych Przedsiębiorstwo zostało skomercjalizowane, od stycznia 1996 roku kontynuuje działalność jako Spółka Akcyjna i oferuje pełny zakres usług projektowych, dostarcza opracowania w zakresie od studiów, analiz przedprojektowych, koncepcji programowo - przestrzennych po pełną dokumentację projektową i techniczną, wykonuje usługi consultingowe: ekspertyzy, opinie, orzeczenia techniczne.

Przedsiębiorstwo Inżynierskie "BIPROHUT" Sp. z o.o. powstało w 1991 roku w wyniku przekształcenia Biura Projektów Przemysłu Hutniczego „Biprohut”. W nowych realiach ekonomicznych zmniejszyła się ilość kontraktów realizowanych dla branży hutniczej. Przedsiębiorstwo przeprowadziło szeroką restrukturyzację w sferze organizacyjnej, majątkowej, zatrudnienia i finansowej. Obecnie ponad 50% usług inżynierskich jest realizowane dla branży budownictwa przemysłowego (m.in. w przemyśle samochodowym, chemicznym i energetyce), a także dla obiektów użyteczności publicznej i ochrony środowiska.

Biuro „BIPROKVAS” Sp. z o.o. zostało sprywatyzowane w 1991 roku i od tego czasu działa jako Biuro Studiów, Projektów i Realizacji Inwestycji „BIPROKVAS” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Obecnie większościowy pakiet wynoszący 94,61% udziałów posiada spółka Polimex-Mostostal S.A. Pozostały kapitał jest w posiadaniu drobnych udziałowców (byłych i obecnych pracowników), śladowe udziały posiada Skarb Państwa (około 0,015%). „BIPROKVAS” oferuje profesjonalne usługi inżynierskie w zakresie studiów i analiz przedprojektowych, koncepcji projektowych, dokumentacji projektowej dla inwestycji, kompletacji dostaw wyposażenia, kompleksowej obsługi procesu inwestycyjnego instalacji odsiarczania spalin, odpylania gazów i spalin, zagospodarowania odpadów, itp.

Początki **Biura Projektów „Fluor” S.A.** są nierozdzielnie związane z historią Biura Projektów i Realizacji Inwestycji Przemysłu Syntezy Chemicznej „PROSYNCHEM” w Gliwicach. Biuro „PROSYNCHEM” zostało założone w 1945 roku jako główne biuro do odbudowy i rozwoju przemysłu syntezy, a w 1991 roku, po dokonanej komercjalizacji (prywatyzacji), również w branży rafineryjnej. Na początku lat 90-tych, gdy Polsce nastąpił kryzys inwestycyjny, przyczyniający się do zastoju rozpoczęto przygotowania do prywatyzacji biura. Celem było stworzenie spółki inżynierskiej, mogącej podołać nowym wyzwaniom rynku. W 1991 roku powołana została spółka pracownicza, której udziałowcy przejęli w leasing cały majątek przedsiębiorstwa. Działaniom tym towarzyszyły poszukiwania silnego branżowego inwestora strategicznego, z dobrą pozycją na światowych rynkach. W 1995 roku na partnera wybrano Korporację Inżynierską Fluor Daniel. Obecnie 100% udziałów należy do Fluor Europe B.V. z siedzibą w Holandii. W 1995 roku część firmy dołączyła do międzynarodowej korporacji Fluor Daniels, zmieniając się całkowicie w biuro zdolne do realizacji każdej inwestycji w przemyśle rafineryjnym, petrochemicznym i chemicznym, łącznie z projektami o charakterze eksperckim, wymagających specjalistycznej wiedzy procesowej.

Biuro Projektów Gospodarki Wodno-Ściekowej "HYDROSAN" Sp. z o.o. nadal mieści się przy ul. Sienkiewicza. Istniejące od 1968 roku biuro było przedsiębiorstwem

państwowym. W listopadzie 1991 roku otwarto likwidację przedsiębiorstwa w celu przekształcenia własnościowego (prywatyzacja). W dniu 1 grudnia 1991 roku rozpoczęła działalność gospodarczą pracownicza spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Obecnie BP "HYDROSAN" zatrudnia 44 pracowników i zajmuje się opracowywaniem dokumentacji projektowej we wszystkich branżach, generalną realizacją, doradztwem technologicznym nad eksploatacją infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej.

Elektroprojekt S.A. Oddział w Gliwicach od 1988 roku działa jako samodzielne przedsiębiorstwo państwowe. W 2001 roku nastąpiło przekształcenie Biura będącego przedsiębiorstwem państwowym w pracowniczą spółkę akcyjną. Od początku swojej działalności Elektroprojekt jest przedsiębiorstwem wielooddziałowym. Domeną Oddziału w Gliwicach są opracowania projektowe stacji napowietrznych i wewnątrzowych do 400 kV, linii napowietrznych i kablowych do 220 kV oraz instalacji zasilania i sterowania silników (do 12 MW). Oddział opracowuje również koncepcje i analizy techniczno-ekonomiczne układów zasilania i gospodarki elektroenergetycznej zakładów przemysłowych.

Biuro Studiów i Projektów Energetycznych „ENERGOPROJEKT” Gliwice S.A. jest spółką akcyjną, sukcesorem przedsiębiorstwa państwowego o tej samej nazwie. Obecnie jest przedsiębiorstwem całkowicie prywatnym. Przeprowadzona prywatyzacja umożliwiła przeprowadzenie restrukturyzacji w sferze organizacyjnej, majątkowej oraz zatrudnienia. Jednocześnie profil Biura został lepiej dostosowany do zmian jakie zaszły w otoczeniu. Firma jest dostawcą usług konsultingowych i inżynierskich dla sektora energetycznego, wykonuje dokumentację projektową dla celów modernizacyjnych i inwestycyjnych. W zakres opracowań konsultingowych oprócz zestawień kosztów, studiów wykonalności, analiz techniczno-ekonomicznych, wchodzi również przygotowanie i przeprowadzanie przetargów na zlecenie oraz przygotowanie dokumentacji przetargowej.

Spółdzielnia Projektowania i Usług Technicznych „Inwestprojekt” w 1989 roku oddzielając się od Wojewódzkiej Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego w Katowicach Zakład przekształcił się w spółdzielnię. Przeprowadzono restrukturyzację w wyniku której zmniejszyła się ilość zatrudnionych osób, rozwiązano oddziały w Bytomiu i Rudzie Śląskiej. Obecnie Spółdzielnia Projektowania i Usług Technicznych „Inwestprojekt” jest jednym z nielicznych na rynku, wielobranżowym biurem projektowym.

Gliwickie Przedsiębiorstwo Energetyki Komunalnej i Ochrony Środowiska „Glikom” Sp. z o.o. prowadzi działalność w zakresie energetyki komunalnej i ochrony środowiska; jest kontynuatorem Zakładu Projektowania przy dawnym Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej w Katowicach, zlikwidowanym decyzją Wojewody w 1991 roku.

Działalność projektowa obejmuje zagadnienia ciepłownictwa oraz operaty ochrony atmosfery zgodne z aktualnymi przepisami. Zmienione warunki gospodarcze, konkurencja na rynku przyczyniła się do podjęcia nowych kierunków działań, jakim było podjęcie działalności wykonawczej skierowanej na poprawę funkcjonowania istniejącej substancji mieszkaniowej.

Biuro Projektów "MEXEM" Sp. z o.o. z siedzibą przy ul. Jasnej, zostało założone w maju 1988 r. Celem grupy założycielskiej było z jednej strony, wyjście naprzeciw zapotrzebowaniu na specyficzne usługi projektowe oraz consultingowe, a z drugiej strony maksymalne

wykorzystanie inwencji, energii i doświadczenia pracowników pragnących działać w warunkach firmy prywatnej. MEXEM prowadzi działalność w dziedzinie prac inżynierskich dotyczących energetyki i ciepłownictwa. Jest konsultantem "Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska" w zakresie ciepłownictwa.

Biuro Projektów „NEXT” Sp. z o.o. powstało w 1995 r. zajmując się kompleksową obsługą w branży architektonicznej, budowlanej, wentylacji, klimatyzacji, instalacji wodno-kanalizacyjnej, elektrycznej, ogrzewania, ppoż. oraz automatyki budynków. Podstawową jego domeną jest projektowanie dużych Centrów Handlowych.

Biuro Studiów i Projektów Górniczych było przedsiębiorstwem państwowym, funkcję jego organu założycielskiego pełnił Wojewoda Śląski. Z początkiem lat 90. Biuro zostało postawione w stan likwidacji. W okresie swego największego rozwoju Biuro zajmowało kompleks budynków położonych w kwadracie ulic Berbeckiego, Wyszyńskiego oraz Studziennej. Przy ul. Wyszyńskiego w głównym gmachu należącym niegdyś do koncernu Ballestrema, do którego należała większość zakładów wydobywczych węgla kamiennego jak i wiele ośrodków przemysłu ciężkiego na terenach Górnego Śląska, mieściła się dyrekcja Biura Studiów i Projektów Górniczych.

Po zlikwidowaniu Biura, w budynku głównym przez pewien czas miało siedzibę wiele nowoutworzonych niewielkich przedsiębiorstw oraz kilka oddziałów banków. Od 1997 roku siedziba Sądu Administracyjnego, w pozostałych skrzydłach dawnego Biura – przy ul. Berbeckiego i Studziennej – oddziały banków oraz Biuro Projektów BPG Konsulting sp. z o. o. wykonujące wielobranżowe specjalistyczne projekty z zakresu górnictwa węgla kamiennego.

Biuro Projektów i Realizacji Inwestycji „Separator - Roberts & Schaeffer” Sp. z o.o. – oddział głównego Biura Studiów i Projektów Przeróbki Węgla „Separator” w Katowicach, będącego przedsiębiorstwem państwowym, zostało z początkiem lat 90. postawione w stan likwidacji. Oddział w Gliwicach został sprywatyzowany, w wyniku tego powstało Biuro Projektów i Realizacji Inwestycji „Separator - Roberts & Schaeffer”, nowy podmiot prawny, działający w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Separator - Roberts & Schaeffer Sp. z o.o. świadczy usługi dla licznych gałęzi i sektorów przemysłu, m.in. dla: kopalń węgla, elektrowni i elektrociepłowni – systemy nawęglania, zakładów produkcji kruszyw, sortowni i płuczek piasku.

Grupa Kapitałowa „WASKO”

W 1988 r. w Gliwicach grupa pracowników naukowych Politechniki Śląskiej założyła Przedsiębiorstwo Wdrażania Postępu Technicznego „WASKO” sp. z o.o. Celem lepszego przystosowania do działań w zmieniających się warunkach gospodarki rynkowej, przedsiębiorstwo kilkakrotnie w sferze strategii przeprowadzało restrukturyzację podmiotową oraz przedmiotową. W pierwszym okresie działalności „WASKO” tworzyło systemy automatyki przemysłowej oraz systemy monitoringu wizyjnego. Na początku lat dziewięćdziesiątych rozpoczęło tworzenie zaawansowanych systemów teleinformatycznych przeznaczonych dla operatorów telefonii stacjonarnej, dystrybutorów energii elektrycznej i gazu, stając się jednym z największych dostawców tego typu systemów na rynku. W latach następnych podstawową dziedziną działalności firmy stała się kompleksowa informatyzacja przedsiębiorstw i instytucji, a w szczególności operatorów telekomunikacyjnych.

Obecna oferta firmy skierowana jest do podmiotów gospodarczych z sektorów telekomunikacji i teleinformatyki, finansów, bankowości i ubezpieczeń, gazownictwa i energetyki, administracji publicznej, ochrony środowiska i rolnictwa, przemysłu i logistyki. Obecnie WASKO tworzy Grupę Kapitałową, powstałą w 2000 roku, w skład której wchodzi podmioty:

- WASKO S.A. (jako podmiot dominujący)
- ISA sp. z o.o.,
- Hostingcenter sp. z o.o.

Firma AIUT Sp. z o.o. została założona w 1991 roku. Zajmuje się ona projektowaniem i realizacją systemów automatyki przemysłowej oraz komputerowych systemów nadzoru i sterowania. Nie podlegała ona procesom restrukturyzacji.

Projektowanie i Wdrażanie Systemów Komputerowych S.C. powstała w 1992 roku. Od początku główną działalnością była produkcja oprogramowania dla firm. W 2002 roku Firma rozszerzyła działalność o usługi internetowe, zakupiony został serwer internetowy, doszły usługi hostingowi, projektowanie i wykonawstwo stron www, sklep internetowy oraz katalog produktów. Firma zapewnia pomoc we wdrożeniu i obsłudze programów oraz bieżący serwis sprzętu i systemów komputerowych. Obecnie Firma oferuje nadzór nad programami oraz nad siecią komputerową, a także programy komputerowe, uwzględniające specyficzne potrzeby klienta i pisane na jego zamówienie.

Zespół pracowników tworzących firmę **Systemy Automatyki i Informatyki "ProSAP" Sp. z o.o.** powstał na bazie Zespołu Mikroelektroniki Instytutu Informatyki Teoretycznej i Stosowanej PAN w Gliwicach. Podstawowym kierunkiem działania firmy jest tworzenie kompleksowego pakietu usług projektowo-realizacyjnych dla potrzeb obiektów przemysłowych i obiektów administracji państwowej oraz działania w zakresie ochrony środowiska a zwłaszcza oczyszczalni ścieków.

Firma „ETISOFT” powstała w 1993 roku. Od początku swojej działalności zajmowała się drukiem termotransferowym. Firma specjalizuje się również w projektowaniu i dostarczaniu kompleksowych systemów znakowania i automatycznej identyfikacji.

ETISOFT aktywnie współpracuje z wieloma przedsiębiorstwami ze środowiska lokalnego, terenu całego kraju a także z zagranicy.

Gliwickie placówki naukowo-badawcze (Instytuty naukowe) przez wiele lat funkcjonowały według reguł przyjętych dla wszystkich jednostek badawczo-rozwojowych w Polsce, tj. opracowywały technologie, receptury nowych materiałów, bądź projektowały rozwiązania konstrukcyjne i sterujące nowych urządzeń. Nowe koncepcje były materializowane w postaci wyrobów laboratoryjnych (materiały), bądź prototypów (urządzenia), następnie wykonywane były małe serie (we własnych zakładach doświadczalnych) i wreszcie następowało wdrażanie nowości do przemysłu.

Lata 90. przyniosły zmiany gospodarcze, które w istotny sposób wpłynęły na działalność jednostek badawczo-rozwojowych. Sytuacja rynkowa spowodowała zmniejszenie zatrudnienia, zwiększenie udziału prac o charakterze utylitarnym, dostosowanych do zmieniających się potrzeb i rosnącej konkurencji.

Obecnie w warunkach wolnego rynku (konkurencji i poufności działań), znacznie wyższego poziomu technicznego zakładów przemysłowych oraz silnych związków polskiego przemysłu z przemysłem zachodnim, laboratoria i biura konstrukcyjne przenoszone są lub już zostały przeniesione do przedsiębiorstw i są bardzo pilnie strzeżone przed konkurencją. Dawna reguła funkcjonowania instytutów naukowych zdezaktualizowała się.

Do tego sektora należą obecnie niżej wymienione jednostki.

Advanced Solutions International Polska Sp. z o.o. znajdująca się obecnie w budynku przy ul. Zwycięstwa, należącym niegdyś do zlikwidowanego HPR Gliwice, rozpoczęła swoją działalność w 1997 roku od uświadczania usług utrzymania ruchu systemów nieprodukcyjnych, eksploatacji systemów energetycznych oraz zarządzania magazynem. W działaniach tych pomocne są systemy CMMS (Komputerowy System Zarządzania Utrzymaniem Ruchu), do których należą oprogramowania PMC2000 oraz iMaint firmy DPSI, głównym ich dystrybutorem na Polskę jest ASI Polska sp. z o.o. Advanced Solutions International należy do grupy kapitałowej PROCHEM.

Przedsiębiorstwo Techniczno-Produkcyjne Odlewnictwa SILSTOP Sp. z o.o. jako firma z wieloletnim doświadczeniem w branży odlewniczej, przy współpracy Wydziału Odlewnictwa Akademii Górniczo-Hutniczej oraz akredytowanego Laboratorium Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie, oferuje usługi w zakresie badań. oraz przygotowania dokumentacji i opracowania wniosku o udzielenie pozwolenia zintegrowanego, zwłaszcza dla zakładów przemysłu odlewniczego.

Centrum Onkologii - Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie Oddział w Gliwicach.

Zachodzące w Polsce procesy komercjalizacji i restrukturyzacji w pewnym stopniu ominęły gliwicki Oddział Centrum Onkologii. Placówka, jak uprzednio, pozostaje nadal państwową jednostką badawczo-rozwojową i nie podlega prywatyzacji. Procesy restrukturyzacji ominęły również strukturę organizacyjną Centrum, w ramach której pozostały wszystkie jednostki funkcjonalnie ze sobą powiązane.

Można jednak zauważyć, że przemiany ustrojowe, transformacja gospodarcza, akces do Unii Europejskiej, wprowadziły do Centrum nową jakość, ułatwiły oraz zwiększyły intensywność kontaktów międzynarodowych, wymiany naukowej, staży specjalistycznych. Umożliwiły prowadzenie działalności klinicznej we współpracy z wieloma ośrodkami onkologicznymi w Polsce i na świecie w oparciu o najnowsze, uznane schematy postępowania terapeutycznego. Jednocześnie pozwalają wdrażać nowe metody lecznicze o charakterze nowatorskim i eksperymentalnym. Przedmiotem szczególnego zainteresowania jest skojarzone leczenie chorób nowotworowych, co pozwala na uzyskiwanie optymalnych wyników leczenia.

Instytut Spawalnictwa jest jednostką badawczo-rozwojową działającą w oparciu o przepisy Ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych, pozostając nadal państwową jednostką organizacyjną. Posiada on osobowość prawną. Działalność badawczo-rozwojowa jest podstawą działania Instytutu Spawalnictwa. Od początku swojej działalności Instytut nadzoruje kursy prowadzone przez inne ośrodki szkolenia. Działalność szkoleniowa w Instytucie zawieszona w 1975 roku, została ponownie podjęta w 1990 roku. W roku 1990 dokonano reorganizacji Instytutu pod kątem potrzeb wynikających z warunków działania na

wolnym rynku. Oprócz zakładów badawczych, stanowiących nadal trzon działalności Instytutu utworzony zostaje: Dział Marketingu, mający na celu zacieśnienie współpracy z przemysłem oraz popularyzację w Polsce nowości w spawalnictwie krajowym i światowym; Ośrodek Kształcenia i Nadzoru Spawalniczego, szkolący personel spawalniczy, kwalifikujący zakłady produkcji spawalniczej; Laboratorium Badawcze Spawalnictwa, oferujące badania materiałów, technologii i urządzeń spawalniczych dla potrzeb certyfikacji, odbiorów, dopuszczeń i innych; Ośrodek Certyfikacji, certyfikujący wyroby spawalnicze, systemy jakości oraz personel spawalniczy.

Centrum Mechanizacji Górnictwa KOMAG jest również jednostką badawczo-rozwojową działającą w oparciu o przepisy Ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych, pozostając nadal państwową jednostką organizacyjną. Centrum posiada osobowość prawną. Zakres działania obejmuje między innymi prognozowanie kierunków rozwoju mechanizacji, projektowanie i konstruowanie systemów eksploatacji złóż, opracowywanie systemów zwalczania zagrożeń, badania eksploatacyjne i ergonomiczne maszyn oraz działalność certyfikacyjną.

Zakład Pomiarowo-Badawczy Energetyki „Energopomiar-Elektryka” Spółka z o.o. Zakłady Pomiarowo-Badawcze Energetyki „Energopomiar” – poprzednik Spółki – zostały utworzone w 1950 roku. W ramach struktury organizacyjnej tego przedsiębiorstwa działał Zakład Elektryczny, przemianowany w latach 80-tych na Zakład Elektryki i Gospodarki Elektroenergetycznej, który z kolei z dniem 1 września 1992 r. został skomercjalizowany, w wyniku tego powstał Zakład Pomiarowo-Badawczy Energetyki „Energopomiar-Elektryka” Spółka z o.o. Obecnie udział Skarbu Państwa w kapitale założycielskim wynosi około 8,5%. Główny profil działania firmy to kompleksowe usługi i prace pomiarowo-badawcze dla potrzeb energetyki i innych gałęzi przemysłu. Obejmują one wszystkie etapy gospodarowania energią, poczynając od jej produkcji (wytwarzania), poprzez przesył i dystrybucję, kończąc na wszelkich formach jej wykorzystania. „Energopomiar-Elektryka” Spółka z o.o. jest ośrodkiem badań i atestacji urządzeń elektroenergetycznych.

Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny SA – Vattenfall Distribution Poland

Na podstawie decyzji Ministra Przemysłu i Handlu dnia 12 lipca 1993 roku dokonano komercjalizacji (przekształcenia) Zakładu Energetycznego "Gliwice" w Gliwicach, będącego dotychczas przedsiębiorstwem państwowym, w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa, zmieniając jednocześnie nazwę na „Górnośląski Zakład Elektroenergetyczny” Spółka Akcyjna. Następny etap prywatyzacji miał miejsce w dniu 20 grudnia 2000 r.; podpisano umowę pomiędzy Ministrem Skarbu Państwa a firmą Vattenfall Aktiebolag z siedzibą w Sztokholmie, dotyczącą sprzedaży 33% akcji GZE S.A. Po kilku latach Vattenfall został większościowym udziałowcem. w Górnośląskim Zakładzie Elektroenergetycznym S.A (GZE). Obecnie posiada 74,67% akcji spółki. Pozostałe 25,06% akcji nadal stanowi własność Skarbu Państwa.

Działalność Grupy Biznesowej Vattenfall Poland wspierają:

- Vattenfall Customer Services Poland sp. z o.o. przy ul. Portowej w Gliwicach,
- Vattenfall Network Services Poland sp. z o.o., przy ul. Myśliwskiej w Gliwicach,
- Vattenfall Trading Services sp. z o.o. przy ul. Portowej w Gliwicach,
- Vattenfall IT Poland sp. z o.o., przy ul. Portowej w Gliwicach,

- Vattenfall Poland AB SA Oddział w Polsce, przy Al. Jerozolimskich w Warszawie.

Od początku 2006 roku pod wspólną marką występują polskie spółki koncernu: Vattenfall Distribution Poland (GZE SA), Vattenfall Sales Poland (GZE Kontakt) oraz Vattenfall Heat Poland (EW SA).

Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o. o. wyłoniło się z działającego w latach 80 Okręgowego Zakładu Energetyki Ciepłej Nr 3 Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Katowicach. Powyższa struktura organizacyjna przetrwała początkowy okres transformacji gospodarczej, gdyż od 1 września 1991 roku zarządzeniem Wojewody Katowickiego zlikwidowano "WPEC Katowice", powołując równocześnie na jego miejsce dziesięć samodzielnych przedsiębiorstw. Z tym dniem gliwickie przedsiębiorstwo zostało podporządkowane Wojewodzie Katowickiemu, otrzymując nazwę "Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Gliwicach". Kolejne przeobrażenia nastąpiły w grudniu 1992 roku, kiedy przedsiębiorstwo zostało skomunalizowane na zasadach współwłasności trzech gmin: Gliwice, Pyskowice i Toszek, a funkcję organu założycielskiego Wojewoda powierzył Zarządowi Miasta Gliwice. Dnia 31 stycznia 1996 roku, w wyniku procesu komercjalizacji (przekształcenia) firmy, Sąd Rejonowy w Katowicach Wydział VIII Gospodarczy Rejestrowy postanowił wpisać przedsiębiorstwo do rejestru handlowego pod nazwą "Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej - Gliwice" Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

W ramach prowadzonej restrukturyzacji Przedsiębiorstwa, zgodnie z planami do końca 2002 roku zostały zlikwidowane ostatnie kotłownie lokalne na paliwo stałe (koksowe). Poza źródłem głównym w postaci Ciepłowni (ZC - 1). Lokalne kotłownie są stopniowo likwidowane, a budynki przyłączane są do miejskiej sieci ciepłowniczej.

Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. (PWiK) jako samodzielne przedsiębiorstwo działa od 1991 roku. Powstało w wyniku podziału Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Katowicach. Do 1995 roku Przedsiębiorstwo podlegało pod Urząd Wojewódzki w Katowicach, a decyzją wojewody z czerwca 1995 roku zostało przekazane gminie Gliwice, stając się kolejnym gliwickim przedsiębiorstwem komunalnym.

Przedsiębiorstwo od lutego 1998 roku jest spółką prawa handlowego - spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Udziałowcami spółki są gminy na terenie których przedsiębiorstwo prowadzi działalność. Są to następujące gminy: Gliwice, Pyskowice, Rudziniec, Sośnicowice. Przekształcenia własnościowe umożliwiły przystąpienie do przedmiotowej restrukturyzacji Przedsiębiorstwa w obszarze techniki i technologii, polegającej przede wszystkim na realizacji kompleksowego programu uporządkowania gospodarki ściekowej na terenie działania PWiK. Pierwszym etapem tego programu była budowa Centralnej Oczyszczalni Ścieków zdolnej do przejęcia wszystkich ścieków z całego terenu działania PWiK. W roku 2008 dobiegła końca budowa kanalizacji sanitarnej na obszarach objętych procesami rewitalizacji finansowana w ramach projektu „Modernizacja gospodarki ściekowej w Gliwicach” ze środków Funduszu Spójności.

2.2.2. Skutki transformacji

Ze względu na trwającą w dalszym ciągu restrukturyzację przedsiębiorstw, nie wszystkie efekty transformacji już wystąpiły i nie są one odnotowane w pełnej skali.

Widoczne już skutki to:

- drastyczna redukcja liczby miejsc pracy w tradycyjnych branżach przemysłowych (istniejące zakłady produkcyjne oraz branżowe biura projektowe i instytuty naukowo-badawcze),
- modernizacja procesów i urządzeń produkcyjnych,
- pojawienie się sektora MŚP w obszarze, w tym przedsiębiorstw wyodrębnionych z restrukturyzowanych spółek,
- pojawienie się sektora MŚP w obszarze aktywności gospodarczej istniejących przedsiębiorstw oraz w obszarze przedsiębiorstw zlikwidowanych,
- wzrost liczby emerytów wśród mieszkańców Obszaru Rewitalizacji (por. Sfera społeczna),
- wzrost wydajności pracy i poprawa wyników finansowych restrukturyzowanych firm,
- dywersyfikacja portfela produktów restrukturyzowanych przedsiębiorstw,
- pojawienie się sprywatyzowanych, specjalistycznych biur projektowych zatrudniających niewielkie ilości wysokokwalifikowanych, doświadczonych projektantów.

Zmiany jakie zaszły na skutek restrukturyzacji, mającej zasięg znacznie szerszy niż Obszar Rewitalizacji, tworzą potencjał do zmiany wizerunku gospodarczego Obszaru Rewitalizacji. Niezagospodarowane powierzchnie w centrum miasta pozostawione przez upadłe przedsiębiorstwa przemysłowe wymagają dokonania procesu niezbędnych wyburzeń i powtórnego ich zagospodarowania, zgodnego z wymaganiami planu przestrzennego zagospodarowania miasta. Przebiegająca nadal w gospodarce krajowej transformacja systemowa, zmieniająca strukturę przemysłową, ograniczająca rozwój branż tradycyjnego przemysłu ciężkiego, a wspierająca rozwój przemysłu lekkiego, handlu i usług, gałęzi stosujących nowoczesne technologie jest skorelowana z sytuacją materialną mieszkańców Obszaru Rewitalizowanego, ich źródłami utrzymania, miejscem zatrudnienia, wysokością dochodów i ich problemami społecznymi. Dotychczas, jak wspomniano uprzednio, Obszar Rewitalizowany był postrzegany przez gliwiczian jako przede wszystkim zaplecze mieszkaniowe, wyposażone w najbardziej niezbędne placówki usługowo-handlowe, o zasięgu wybitnie lokalnym, mające zaspokoić przede wszystkim potrzeby jego mieszkańców. Odnosiło się to przede wszystkim do pozostałych dzielnic miasta, za wyjątkiem ścisłego Centrum, ograniczonego zasadniczo do Rynku wraz z jego otoczeniem oraz ul. Zwycięstwa, Dworcowej oraz ciągu ul. ks. Strzody i Prymasa Wyszyńskiego. Zmiana dotychczasowego wizerunku Obszaru, wprowadzenie nowych funkcji usługowych, rekreacyjnych, handlowych, pielgrzymkowych (kultu religijnego), edukacyjnych będzie wymagało znacznego czasu i skoordynowanej pomocy ze strony Miasta Gliwice oraz miejscowych Spółdzielni Mieszkaniowych, zarządców i administratorów nieruchomości.

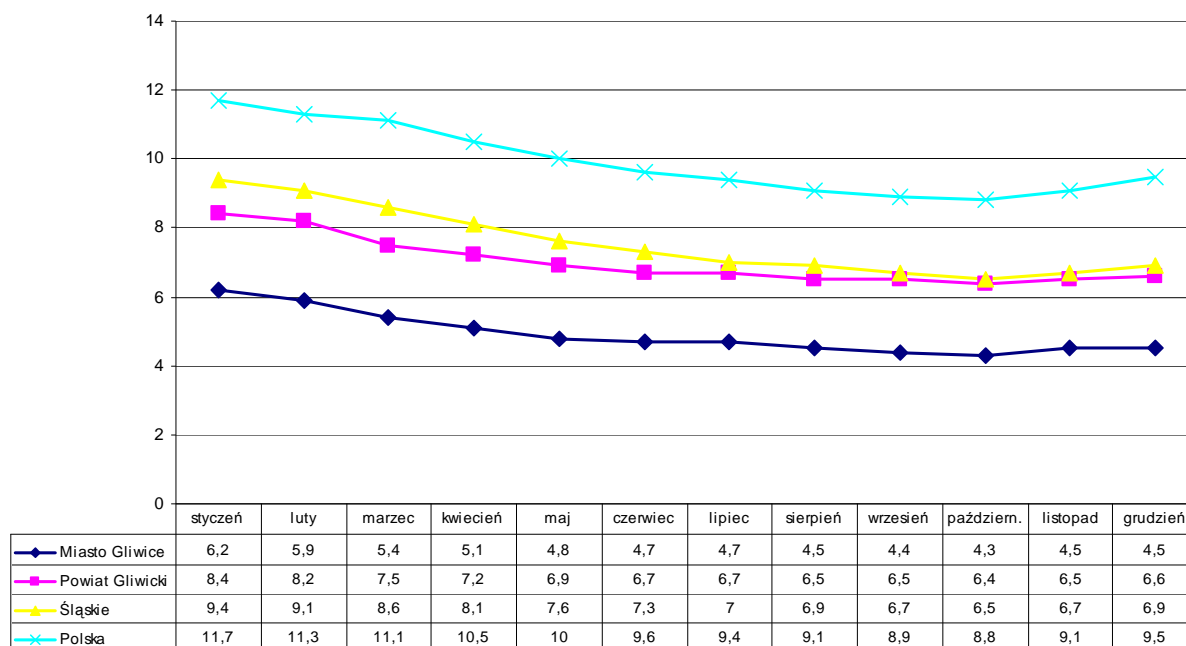
2.2.3. Rynek pracy

Na dzień 31 grudnia 2008 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w mieście Gliwice wynosiła 4249 osób (w tym 2531 kobiet). W oparciu o analizy sporządzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach dotyczące rynku pracy w województwie śląskim w roku 2008, rynek pracy w podregionie gliwickim (obejmujący miasta na prawach powiatu Gliwice i Zabrze oraz powiat ziemski gliwicki) różni się pod wieloma względami od rynków pracy w innych podregionach. Sam w sobie nie jest również homogeniczny.

Przykładowo, dynamika spadku stopy bezrobocia wśród kobiet w Gliwicach jest zbliżona do wyników miasta Zabrze (-32,9%), a te są o w ujęciu bezwzględnym o ponad 10% wyższe niż dla powiatu ziemskiego. Spadki te są również wyższe, aniżeli przeciętna dla województwa śląskiego. Jednocześnie udział bezrobotnych kobiet w populacji osób bez pracy jest w Gliwicach niższy niż w pozostałych jednostkach samorządu tworzących podregion.

Pod względem wieku osób bezrobotnych rynek pracy miasta Gliwice również zachowuje się w sposób odmienny od rynku podregionu. W przedziale wiekowym 18-24 lat udział osób w populacji bezrobotnych w Gliwicach jest najniższy na tle podregionu (15,3%), o tyle w przypadku osób wieku 45-54 udział ten jest najwyższy (27,2%). Również statystyczny udział grupy osób z wyższym wykształceniem w populacji osób bezrobotnych w podregionie jest najwyższy dla miasta Gliwice. Wynika to jednakże nie z deficytu miejsc pracy dla takich osób, a specyficznej dla miasta struktury wykształcenia mieszkańców, w którym istotny udział ma grupa osób posiadających wyższe wykształcenie.

Jednocześnie ogólna dynamika zmian poziomu bezrobocia w Gliwicach nie odbiega w znaczący sposób od dynamiki zmian stopy bezrobocia w województwie i kraju.

Rysunek 1: Dynamika zmian bezrobocia w Gliwicach

źródło: www.pup.gliwice.pl

Od lat natężenie zjawiska bezrobocia w mieście Gliwice kształtuje się poniżej średniej notowanej w podregionie, województwie oraz kraju. Według stanu na koniec grudnia 2008 stopa bezrobocia w Gliwicach wynosiła 4,5%, wobec 6,9% w woj. śląskim (w tym samym czasie Polska – 9,5%). Zgodnie z prognozami Powiatowego i Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, wobec sytuacji ekonomicznej w gospodarce światowej i recesji, która rozpoczęła się w III kwartale 2008 roku, należy oczekiwać wzrostu stopy bezrobocia oraz zmiany struktury osób bezrobotnych.

Gliwicki rynek pracy charakteryzuje się podobnym, jak w woj. śląskim odsetkiem bezrobotnych kobiet. Jest on jednakowoż niższy, aniżeli na terenie powiatu gliwickiego. Jest on również niższy, niż analogiczna cecha dla podregionu gliwickiego. W populacji bezrobotnych miasta Gliwice kobiety stanowią 59,6% ogółu (stan na 31.12.2008).

Ponadto podregionalny rynek pracy cechuje niski odsetek uprawnionych do zasiłku dla bezrobotnych. W województwie śląskim 17,2% zarejestrowanych bezrobotnych posiada prawo do pobierania zasiłku, podczas gdy w podregionie gliwickim jest to 12,4%. Informacje dotyczące osób długotrwale bezrobotnych zamieszkujących na obszarze rewitalizowanym zamieszczono w części poświęconej szczegółowej analizie problemów społecznych.

Tabela 10: Charakterystyka bezrobotnych

<i>Udziały wybranych kategorii bezrobotnych wśród ogółu zarejestrowanych w regionie/ powiecie</i>	<i>Woj. śląskie</i>	<i>Miasto Gliwice</i>	<i>powiat gliwicki</i>
Bezrobotne kobiety	59,5%	59,6%	65,6%
Bezrobotni mężczyźni	40,5%	40,4%	34,4%
Bezrobotni zamieszkali na wsi	21,3%	nie dotyczy	brak danych
Niepełnosprawni bezrobotni	6,8%	4,5% ¹	

Źródło: WUP Katowice

Drugą cechą rynku jest stosunkowo wysoki udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem (poziom porównywalny ze wskaźnikiem dla regionu). Na tle województwa oraz powiatu gliwickiego, grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowi znacząco mniejszy udział w populacji osób bezrobotnych. Możliwymi przyczynami tego zjawiska jest notowany wyższy niż w regionie oraz podregionie poziom wykształcenia oraz inwestycje w podstrefie gliwickiej KSSE, które w chwili obecnej mogą być w ten sposób dyskutowane.

Struktura rynku ze względu na wykształcenie pokazana jest w tabeli (stan na 31.12.2008 r.)

Tabela 11: Bezrobotni wg wykształcenia (stan 31.12.2008 r.)

Poziom wykształcenia bezrobotnych	Woj. śląskie (w%)	Miasto Gliwice (w%)	powiat gliwicki (w%)
wyższe	9,9	11,0	7,6
policealne i średnie zawodowe	23,2	22,9	20,4
średnie ogólnokształcące	9,3	10,6	10,1
zasadnicze zawodowe	27,8	19,5	26,7
gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego	29,9	36,0	35,2
RAZEM	100,0	100,0	100,0

Źródło: WUP Katowice

¹ dane dotyczą podregionu gliwickiego obejmującego Gliwice, Zabrze i powiat gliwicki

2.2.4. *Perspektywy rynku pracy w Obszarze Rewitalizacji „Śródmieście”*

Lokalizacja Obszaru Rewitalizacji „Śródmieście” stwarza dogodne warunki perspektywiczne dla rozwoju rynku pracy.

Prognozy wskazują, że Górny Śląsk, w tym Gliwice, będzie jednym z najdynamiczniej rozwijających się regionów Polski. Planowane i realizowane inwestycje, takie jak: wybudowanie nowych centrów handlowych, bankowych, zakładów w ramach KSSE, a przede wszystkim rozwój sieci nowych autostrad A1 i A 4 - dają podstawy do postawienia takiej tezy.

W przypadku licznych firm działających na Obszarze Rewitalizacji, należących do sektora Technologii Informatycznych (IT) można oczekiwać znaczących zmian w zatrudnieniu tak w krótkim jak i długim okresie czasu.

Przebiegająca przez południowe dzielnice Gliwic, autostrada A4 relacji „Wschód – Zachód”, planowany przebieg po wschodniej stronie miasta autostrady A1 relacji ”Północ – Południe”, istniejąca infrastruktura transportu kolejowego, stacja towarowa PKP „Gliwice Sośnica” na linii normalnotorowej PKP relacji Katowice – Wrocław, planowany równoległy do autostrady A4 przebieg Drogowej Trasy Średnicowej (DTŚ), węzły komunikacyjne A1 i A4 oraz A1 i DTŚ a także planowany w pobliżu węzeł A1 i DK-88 – to wszystko stwarza niepowtarzalne okazje inwestycyjne w sferze logistyki oraz rozwoju usług outsourcingowych dla logistyki.

Docelowy korzystny układ komunikacyjny zwiększy mobilność zawodową mieszkańców miasta, umożliwiając im w czasie półgodzinnej strefy dojazdowej przemieszczenie w rejon Katowic, Mysłowic, Sosnowca, Tarnowskich Gór, Mikołowa, Rybnika czy Kędzierzyna Koźle. Wydłużenie czasu dojazdu do jednogodzinnego, po zrealizowaniu zamierzonych inwestycji drogowych spowoduje, że w jednogodzinnym izochronie znajdzie się Opole, Częstochowa i Zawiercie, Kraków, Oświęcim, Bielsko-Biała, Cieszyn czy nawet Ostrawa w Czechach. Tym samym w strefie godzinnej dojazdu znajdzie się aglomeracja licząca ponad 7 milionów osób, obejmująca uprzemysłowiony obszar Górnego Śląska, Zagłębia Dąbrowskiego, Zagłębia Ostrawsko-Karwińskiego, przemysłowe obszary Opolszczyzny oraz Krakowa, zaznaczająca się na mapie Europy.

Położona przy ul. Bojkowskiej Specjalna Strefa Ekonomiczna – podstrefa południowa będzie oddziaływać stymulująco na zagospodarowanie terenu pomiędzy krzyżującymi się głównymi traktami komunikacyjno-transportowymi w południowo-wschodniej części miasta. Nie bez znaczenia pozostaje także istniejące lotnisko sportowe na Trynku oraz wolne niezabudowane tereny.

Przedsiębiorstwa działające w branży budowlanej zwiększają zatrudnienie w zależności od portfela zamówień i zwykle w miejscu realizacji zamówienia. W miejscu, w którym znajduje się siedziba firmy zwykle zatrudnienie utrzymywane jest na stałym poziomie lub zmienia się w niewielkim zakresie.

2.2.5. *Inne możliwości rozwoju rynku pracy w Obszarze Rewitalizacji*

1. Pozyskanie odpowiednich inwestorów zewnętrznych.

Możliwe jest podjęcie działań zmierzających do pozyskania specyficznych inwestorów (inwestycji) poprawiających strukturę gospodarki OR Śródmieście:

- Centrum handlowe typu sklepy fabryczne (tzw. factory outlet)
- Centrum usługowe (rozliczeniowe, call center)
- Centrum rozrywkowe z galerią handlową.

Inwestycje tego typu mogą zapewnić miejsca pracy dla kobiet oraz zwiększyć napływ chwilowych gości do obszaru, co wpłynie pozytywnie na rozwój lokalnych firm handlowych i usługowych. Przy tym ze względu na rodzaj działalności te inwestycje nie będą zagrożeniem konkurencyjnym dla działających przedsiębiorstw handlowych i usługowych. Efektem tego typu inwestycji jest wystąpienie tzw. efektu mnożnikowego – każde stworzone miejsce pracy powoduje powstanie dodatkowych miejsc pracy w okolicy. W przypadku usług i handlu detalicznego współczynnik ten wynosi około 1,3. Oznacza to, że każde trzy bezpośrednie miejsca pracy powodują powstanie jednego dodatkowego.

2. Rozwinięcie świadczonych usług outsourcingowych

Obok „tradycyjnych” usług outsourcingowych takich jak np. transport surowców i produktów, księgowość finansowa, usługi prawnicze, bankowość inwestycyjna, ochrona budynków i pomieszczeń, niektóre analizy laboratoryjne, projektowanie i montaż, administrowanie budynkiem, konserwacja sieci telekomunikacyjnej i informatycznej, zarządzanie obiektami socjalnymi, dowóz pracowników - na terenie Obszaru Rewitalizowanego istnieje znaczny potencjał do rozszerzenia działalności o zadania związane z:

utrzymaniem ruchu i remontami (np. kontrola poziomu płynów technologicznych i olejów, naprawa aparatury, kontrola zaworów bezpieczeństwa, urządzenia dozorowe, ocieplanie i malowanie, konserwacja i czyszczenie wymienników ciepła, zakup aparatury urządzeń), usługami IT w obszarach zarządzania:

- planowanie potrzeb materiałowych (MRP),
- planowanie zasobów produkcyjnych (ERP),
- planowanie zasobów przedsiębiorstwa,
- obsługa łańcuchów dostaw (SCM),
- relacje z klientami (CRM).

3. Wykorzystanie szansy jaką stwarza koncentracja ośrodków naukowo-badawczych, biur projektowo-konstrukcyjnych oraz zasobów doświadczonych specjalistów i pracowników oraz absolwentów wyższych uczelni wdrażających najnowszą myśl techniczną.

4. Wykorzystanie twórczego potencjału kadr medycznych, biotechnologicznych i informatycznych oraz innych wysoko zaawansowanych technologii.

5. Nawiązanie współpracy z okolicznymi gminami – w połączeniu z programem zagospodarowania niewykorzystanych obiektów i terenów, taki program może doprowadzić do stworzenia dodatkowych miejsc pracy w przyszłości.

6. Stworzenie obiektów i/lub organizowanie imprez (wydarzeń) przyciągających uczestników z zewnątrz.

Mogą to być obiekty sportowe, kulturalne, wystawowe, itp., w których będą organizowane imprezy o zasięgu ponadlokalnym i ponadregionalnym.

7. Podstrefa gliwicka KSSE

Motorem rozwoju gospodarczego Miasta jest również gliwicka podstrefa Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Według deklaracji inwestorów, potencjał strefy w zakresie

generowania miejsc pracy miał wynieść ok. 8000, jednakże na przełomie roku 2008 i 2009 w strefie utworzonych zostało 13000 miejsc pracy.

3. Sfera społeczna

3.1. Struktura demograficzna i społeczna

Ogółem, na całym terenie zakwalifikowanym do rewitalizacji zamieszkuje 86 986 osób (dane na 31 grudnia 2008). Stanowią oni 46,20% mieszkańców Gliwic. Z tego 45 434 osoby (52,23%) to kobiety, a 41 552 (47,77%) – mężczyźni. Przewagę stanowią więc kobiety, ale są to głównie kobiety ze starszej grupy wiekowej.

Grupa 14 526 mieszkańców (16,70%) tego terenu to osoby w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia), 56 433 (64,88%) w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku od 18-59 lat i mężczyźni w wieku od 18-64 lat), a 16 027 (18,43%) w wieku poprodukcyjnym (kobiety w wieku 60 lat i powyżej i mężczyźni w wieku 65 lat i powyżej).

W Ścisłych Obszarach Rewitalizacji (ŚOR) mieszka 42 130 osób (48,40%), z czego 22 057 (52,35%) to kobiety, a 20 073 (47,65%) – mężczyźni.

Spośród 86 986 osób mieszkających na terenie OR 44 856 (51,56%) mieszka na terenie pozostałych ulic obszaru rewitalizacji. Spośród mieszkańców OR 23 377 (52,11%) to kobiety. Spośród nich 4 176 (17,86%) to kobiety w wieku przedprodukcyjnym, 14 237 (60,90%) to kobiety w wieku produkcyjnym, 4 964 (21,23%) – w wieku poprodukcyjnym. 21 480 (47,89%) mieszkańców OR to mężczyźni. Spośród nich 2 659 (12,38%) to mężczyźni w wieku przedprodukcyjnym, 15 303 (71,24%) – w wieku produkcyjnym, a 3 518 (16,38%) w wieku poprodukcyjnym.

Grupa 21 678 (24,92%) osób, spośród mieszkających na terenie OR, mieszka na terenie **ŚOR Szobiszowice**. Z tego 11 307 (52,16%) to kobiety. Spośród nich 2 601 (23,00%) to kobiety w wieku przedprodukcyjnym, 6 930 (61,29%) to kobiety w wieku produkcyjnym, 1 776 (15,71%) – w wieku poprodukcyjnym. 10 371 (47,84%) mieszkańców Szobiszowic to mężczyźni. Spośród nich 1 200 (11,57%) to mężczyźni w wieku przedprodukcyjnym, 7 235 (69,76%) – w wieku produkcyjnym, a 1 936 (18,67%) w wieku poprodukcyjnym.

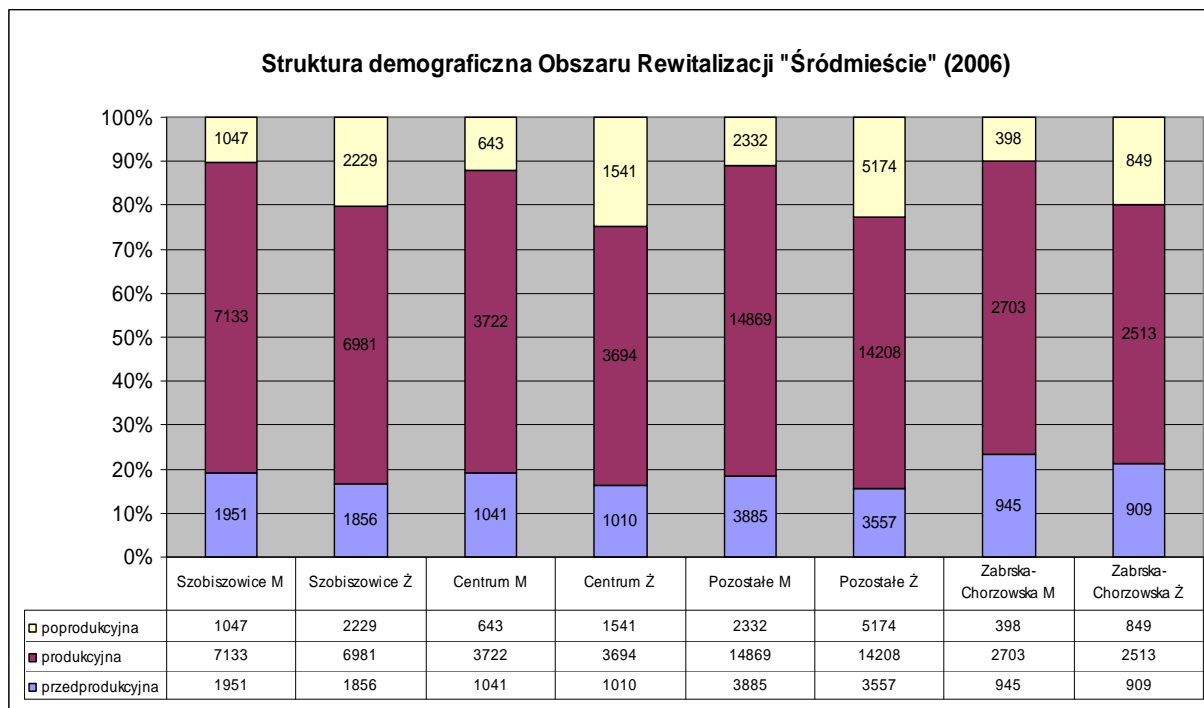
Grupa 8 550 (9,03%) mieszkańców OR, zamieszkuje na terenie **ŚOR Zabrska-Chorzowska**. W tym 4 377 (51,19%) osób to kobiety. Spośród nich 1 407 (32,15%) to kobiety w wieku przedprodukcyjnym, 2 521 (57,60%) to kobiety w wieku produkcyjnym, 449 (10,26%) – w wieku poprodukcyjnym. 4 173 (48,81%) mieszkańców obszaru Zabrska-Chorzowska to mężczyźni. Spośród nich 462 (11,07%) to mężczyźni w wieku przedprodukcyjnym, 2 754 (66,00%) – w wieku produkcyjnym, a 957 (22,93%) w wieku poprodukcyjnym.

Grupa 11 902 (13,68%) mieszkańców OR, zamieszkuje na terenie **ŚOR Centrum**. W tym 6 373 (53,55%) osób to kobiety. Spośród nich 1 282 (20,12%) to kobiety w wieku przedprodukcyjnym, 3 686 (57,84%) to kobiety w wieku produkcyjnym, 1 405 (22,04%) – w wieku poprodukcyjnym. 5 529 (46,45%) mieszkańców ŚOR Centrum to mężczyźni. Spośród nich 739 (13,37%) to mężczyźni w wieku przedprodukcyjnym, 3 777 (68,13%) – w wieku produkcyjnym, a 1 023 (18,50%) w wieku poprodukcyjnym.

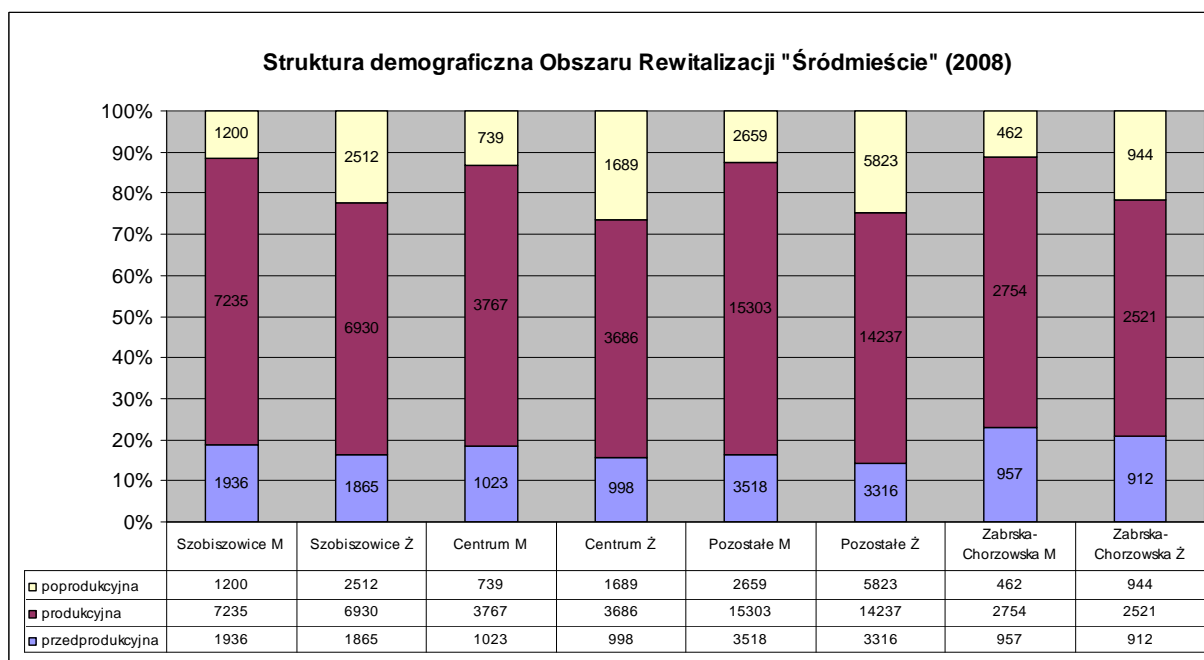
Obszar Rewitalizacji Śródmieście obecnie jest obszarem demograficznie starzejącym się – zamieszkuje go większy odsetek osób wieku poprodukcyjnym niż przedprodukcyjnym. Różnica ta jest na razie stosunkowo niewielka i wynosi jedynie 1,70%, ale biorąc pod uwagę,

że obecnie w wieku produkcyjnym znajdują się dwa wyże demograficzne, predysponuje to obszar do coraz szybszego starzenia się zamieszkującej go populacji. Najstarszy pod względem demograficznym obszar to ŚOR Centrum, najmłodszy to ŚOR Zabrska-Chorzowska.

Sytuacja demograficzna w latach 2006 i 2008 przedstawiona jest na poniższych wykresach. Kolorem niebieskim zaznaczono populację w wieku przedprodukcyjnym, wrzosowym – w wieku produkcyjnym i żółtym – w wieku poprodukcyjnym.

Rysunek 2: Rozkład mieszkańców OR i ŚOR wg wieku w roku 2006
źródło: opracowanie własne

Rysunek 3: Rozkład mieszkańców OR i ŚOR wg wieku w roku 2008
źródło: opracowanie własne

Na całym terenie grupa osób poniżej 18 roku życia – 16,70% jest znacząco mniejsza niż analogiczna grupa wiekowa dla całej Polski - 21,52% i mniejsza niż analogiczna grupa dla województwa śląskiego - 19,80%, natomiast większa jest grupa osób w wieku emerytalnym 18,43% w porównaniu z 15,24% dla Polski i 15,30 dla województwa śląskiego. Nieznacznie większa jest grupa osób w wieku produkcyjnym – 64,88% w porównaniu 63,23% dla Polski i porównywalna ze średnią - 64,88% dla województwa śląskiego. Wskazuje to na perspektywicznie szybsze starzenie się tego rejonu niż reszty kraju. Sytuacja jest tu również mniej korzystna w porównaniu do innych dzielnic miasta, jednakże jest korzystniejsza niż sytuacja na osiedlu Kopernika.

Średnia liczba osób w badanych, w trakcie prowadzonej na zlecenie ARL ankiety, gospodarstwach domowych jest większa w ŚOR – średnio 3,2 w porównaniu z OR 3,1 i jest bliska niż przeciętnej dla Gliwic 3,1 (2004). W poszczególnych obszarach ŚOR liczba ta nieco się waha i wynosi: ŚOR centrum – 3,3, ŚOR Szobiszowice – 3,0 ŚOR Zabrska-Chorzowska 3,2.

Najwięcej osób samotnych mieszka w ŚOR (ŚOR Centrum – 10,61%, ŚOR Szobiszowice – 11,94%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 11,76%) niż w OR – 7,69%. Najwięcej gospodarstw 2 osobowych jest w ŚOR Szobiszowice – 29,85% i OR – 28,21, najmniej w ŚOR Centrum – 22,73% i ŚOR Zabrska-Chorzowska – 23,53%. Gospodarstw 3-osobowych najwięcej jest w OR- 28,21% i ŚOR Zabrska-Chorzowska – 25,00%, najmniej w ŚOR Centrum – 16,67% i ŚOR Szobiszowice – 19,40%. Gospodarstw czteroosobowych najwięcej jest w ŚOR Centrum – 31,82% i ŚOR Szobiszowice, najmniej w ŚOR Zabrska-Chorzowska 19,12 i OR – 21,79. Najwięcej gospodarstw 5-osobowych jest w ŚOR Zabrska-Chorzowska – 13,24 i ŚOR Centrum – 12,12%, najmniej w ŚOR Szobiszowice – 8,96% i OR – 8,97%. Najwięcej gospodarstw 6- i więcej osobowych jest w ŚOR Zabrska-Chorzowska – 7,35% i ŚOR Centrum - 6,06%, a najmniej w ŚOR Szobiszowice – 2,99% i OR – 3,85%.

3.1.1. *Związek ludzi z dzielnicą i gotowość do migracji*

Z badań opinii mieszkańców przeprowadzonych w 2005 roku, że mieszkańcy OR (ok. 62%) są nieznacznie bardziej zadowoleni z zamieszkiwania w swojej dzielnicy niż mieszkańcy ŚOR (ok. 61%). W obrębie ŚOR pojawiło się jednak znaczne zróżnicowanie – najbardziej zadowoleni są mieszkańcy ŚOR Centrum – 84,67% w tym 13,46% dało ocenę bardzo dobrze, a 71,21% - dobrze. Najmniej zadowoleni są mieszkańcy ŚOR Szobiszowice – 46,27%, w tym 10,45% ocenia swoje zadowolenia na bardzo dobrze, a 35,82 – na dobrze. 51,47% mieszkańców ŚOR Zabrska-Chorzowska jest zadowolonych, ale w tym aż 22,06% dało ocenę bardzo dobrze, co jest najwyższą ilością na całym obszarze rewitalizowanym, a 29,41% - na dobrze. W OR – 43% oceniło swoje zadowolenie na dobrze, a 17,95% na bardzo dobrze. Na dostateczny poziom oceniło swoje zadowolenie najwięcej mieszkańców w ŚOR Zabrska-Chorzowska – 36,76%, nieco mniej w ŚOR Szobiszowice – 32,84% i OR - 32,05%, a najmniej w ŚOR Centrum – 15,15%.

W ŚOR Centrum nie pojawiły się w ogóle oceny złe i bardzo złe, nie było też osób niezdecydowanych. Niezdecydowani pojawili się jedynie w OR – 2,56%. Najwięcej niskich ocen pojawiło się w ŚOR Szobiszowice: 11, 94% - złe i 8,96% - bardzo złe, następnie w ŚOR Szobiszowice: 8,82% - złe, 2,94% - bardzo złe. W OR niskie oceny dało: 1,28% - złe, a 2,56% bardzo złe. Najbardziej zróżnicowane oceny pojawiły się w ŚOR Szobiszowice, a najbardziej zgodni w swoich ocenach byli mieszkańcy ŚOR Centrum.

Gotowość do zmiany miejsca zamieszkania jest największa w ŚOR Szobiszowice - 55,22% i ŚOR Zabrska-Chorzowska - 44,12% mieszkańców jest zdecydowana zmienić miejsce zamieszkania, gdyby pojawiła się taka możliwość, mniejsza w OR – 37,18%, a najmniejsza w ŚOR Centrum – 30,30%. ŚOR Centrum jest równocześnie najwięcej niezdecydowanych – 28,79% (OR -20,51%, ŚOR Zabrska-Chorzowska -16,18%, ŚOR Szobiszowice – 5,97%). Dla porównanie w badaniach z 2004 roku 28,7% mieszkańców Gliwic deklarowało gotowość przeprowadzenia się, a 17,3% było niezdecydowanych, a w badaniach z 2006 roku gotowość przeprowadzenia się deklarowało 30,1%, a niezdecydowanych było 13%.

Przy zmianie miejsca zamieszkania większość respondentów brałaby pod uwagę: w ŚOR Centrum głównie wysokość czynszu – 6,06%, w ŚOR Szobiszowice – większe mieszkanie (11,94%), w ŚOR Zabrska-Chorzowska – środowisko społeczne (10,29%), a w OR – lepsze mieszkanie (6,41%). Głównym powodem mogłoby być lepsze warunki mieszkaniowe czy w ŚOR Zabrska-Chorzowska społeczne, mniejszą rolę odgrywają czynniki zawodowe. Jedynie dla 2,99% respondentów ŚOR Szobiszowice, 1,52% ŚOR Centrum oraz 1,28% OR powodem zmiany mogłaby być praca. Może to wskazywać na małą mobilność zawodową mieszkańców.

Spółeczność terenu Śródmieścia jest dość dobrze skonsolidowana. Najbardziej skonsolidowani są mieszkańcy ŚOR Szobiszowice – ok. 91% respondentów utrzymuje kontakty z sąsiadami (bliskie – 62,69% lub bardzo szerokie – 14,93, sporadyczne 8,96%). W ŚOR Zabrska-Chorzowska ok. 87% zgłosiło utrzymywanie takich kontaktów: 51,47% bliskich, a 35,29% szerokich, a 3,85%. W ŚOR Centrum ok. 86% zgłosiło utrzymywanie kontaktów z sąsiadami: 72,73% bliskich, a 13,64% szerokich.

Mieszkańcy Śródmieścia zainteresowani są również miejscem spotkań i integracji. (ŚOR Centrum – 22,73%% ankietowanych ocenia je jako istotne dla rozwiązania problemów dzielnicy, ŚOR Szobiszowice – 29,85%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 14,71%, OR- 24,36%)

Najwyższą gotowość włączenia się w działania na rzecz dzielnicy deklarują mieszkańcy ŚOR Zabrska-Chorzowska - 54% respondentów wyraziło taką gotowość. W ŚOR Szobiszowice – było ich 48%, w ŚOR Centrum – 32%, a w OR – 36%. Wśród mieszkańców gotowych włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy, ale na konkretny - określony cel, przeważają następujące: ŚOR Centrum – dla osób starszych (2%), ŚOR Szobiszowice – Uniwersytet Trzeciego Wieku (3%) i OR – dla dzieci i młodzieży (3%). Mimo iż mieszkańcy ŚOR Zabrska-Chorzowska byli najbardziej gotowi do działania, ich gotowość miała bardziej uogólniony charakter. Było wśród nich też najmniej osób niezdecydowanych (22,06%, w porównaniu z ŚOR Centrum – 50%, ŚOR Szobiszowice – 40,30% i OR – 47,44%) i najwięcej niechętnych (23,53%%, w porównaniu z ŚOR Centrum – 18,18%, ŚOR Szobiszowice – 11,94% i OR – 16,67%). Postawy wobec działań na rzecz dzielnicy są więc tu najbardziej spolaryzowane.

3.1.2. *Poziom wykształcenia mieszkańców i szkolnictwo na terenie Śródmieścia*

Z przeprowadzonej w 2005 roku ankiety wynika, że najwięcej badanych posiadających jedynie wykształcenie podstawowe mieszkało w ŚOR Zabrska-Chorzowska - 14,71%, mniej OR – 6,41 i ŚOR Szobiszowice – 5,97%, a najmniej w ŚOR Centrum – 4,55%. Wykształcenie zawodowe najczęściej było spotykane w ŚOR Zabrska-Chorzowska – 32,35%, rzadziej w ŚOR Centrum – 28,79 i ŚOR Szobiszowice – 23,88%,

a najrzadziej w OR -10,26%. Najwięcej osób z wykształceniem średnim mieszkało w OR – 50,00%, mniej w ŚOR Szobiszowice – 44,78% czy ŚOR Zabrska-Chorzowska – 44,12%, a najmniej w ŚOR Centrum – 37,88%. Najwięcej osób z wykształceniem wyższym mieszkało w OR – 33,33%, co jest ilością większą niż odnotowana w Badaniach opinii publicznej z 2006 roku średnia dla miasta – 31%. Nieco mniej osób z wyższym wykształceniem mieszkało w ŚOR Centrum – 28,79 oraz ŚOR Szobiszowice – 25,37%, najmniej w ŚOR Zabrska-Chorzowska - 8,82%, gdzie ilość osób z wyższym wykształceniem znacznie odbiega od średniej dla miasta.

Z porównania tego wyniku, że na terenie Śródmieścia znajdują się rejony wysokiego i niskiego poziomu wykształcenia. Mieszkańcy OR (83% posiada wykształcenie wyższe lub średnie) są lepiej wykształceni niż mieszkańcy ŚOR. Spośród mieszkańców ŚOR najlepiej wykształceni są mieszkańcy ŚOR Szobiszowice (70% posiada wykształcenie wyższe lub średnie) i ŚOR Centrum (67% posiada wykształcenie wyższe lub średnie). Najbardziej mieszkańcy ŚOR Zabrska-Chorzowska (53% posiada wykształcenie wyższe lub średnie), jest tu też znacząco wyższy (14,71%) niż średnia dla miasta (w 2006 – 6,2%) odsetek mieszkańców z wykształceniem podstawowym.

W Śródmieściu, na terenie wyznaczonym do rewitalizacji, znajdują się wszystkie typy placówek edukacyjnych publicznych: kilkanaście przedszkoli, szkoły podstawowe, gimnazja, 1 zespół szkół gimnazjalnych, zespoły szkół ogólnokształcących, w tym dwa specjalne, 1 liceum, kilka ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, 1 centrum edukacyjne. W Śródmieściu mają swoje siedziby również liczne placówki szkolnictwa niepublicznego. Znajduje się tu ponadto Młodzieżowy Dom Kultury, Ośrodek Doksztalcania Zawodowego, Gliwicki Ośrodek Metodyczny, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia. W Śródmieściu znajdują się również Politechnika Śląska. Szczegółowe zestawienie placówek oświatowych wraz z poziomem zatrudnienia i profilami kształcenia umieszczono poniżej.

Przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja:

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów w r. szk. 2008/2009	Liczba oddziałów	Liczba nauczycieli zatrudnionych na pełny etat
Przedszkole Miejskie nr 16	100	4	5
Przedszkole Miejskie nr 18	148	6	9
Przedszkole Miejskie nr 2	100	4	6
Przedszkole Miejskie nr 21	120	7	13
Przedszkole Miejskie nr 20	147	6	9
Przedszkole Miejskie nr 3	125	5	8
Przedszkole Miejskie nr 4	100	4	7
Przedszkole Miejskie nr 6	125	5	7
Przedszkole Miejskie nr 8	100	4	9
Szkoła Podstawowa nr 10	307	16	37
Szkoła Podstawowa nr 16	271	12	25
Szkoła Podstawowa nr 18	540	23	40

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów w r. szk. 2008/2009	Liczba oddziałów	Liczba nauczycieli zatrudnionych na pełny etat
Szkoła Podstawowa nr 20	395	17	32
Szkoła Podstawowa nr 28	572	24	46
Szkoła Podstawowa nr 36	353	15	28
Szkoła Podstawowa nr 5	398	18	30
Szkoła Podstawowa nr 7	561	24	43
Szkoła Podstawowa nr 9	487	22	35
Gimnazjum nr 10	474	23	48
Gimnazjum nr 3	507	17	30
Gimnazjum nr 4	444	19	33
Zespół Szkół Gimnazjalnych	569	26	30

Zespoły Szkół Specjalnych:

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów w r. szk. 2008/2009	Liczba oddziałów	Liczba nauczycieli zatrudnionych na pełny etat
ZSO Specjalnych nr 6 – Gimnazjum nr 21	74	9	32
ZSO Specjalnych nr 6 – Szkoła Podstawowa nr 24	64	12	
ZSO Specjalnych nr 7 – Szkoła Podstawowa nr 25	82	14	50
ZSO Specjalnych nr 7 – Gimnazjum nr 22	74	8	

Szkoły ponadgminaszjalne i zespoły szkół:

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów w r. szk. 2008/2009	Liczba oddziałów	Liczba nauczycieli zatrudnionych na pełny etat	Profile kształcenia
Zespół Kształcenia Zawodowego 1 ul. Konarskiego (w tym Technikum nr 11, Ośrodek Dokształcania Zawodowego)	460	18	18	Blacharz samochodowy Cukiernik Elektromechanik Elektromechanik pojazdów samochodowych Elektryk Fotograf Fryzjer Krawiec Kucharz małej gastronomii Lakiernik Mechanik pojazdów samochodowych Monter-elektronik Murarz Ogrodnik Operator urządzeń przemysłu szklarskiego Piekarz Posadzkarz Rzeźnik-wędliniarz Sprzedawca Stolarz
Zespół Szkół Ekonomiczno- Usługowych, ul. Kozielska 1	866	33	63	Kelner Kucharz Kucharz małej gastronomii Sprzedawca Technik ekonomista Technik handlowiec Technik hotelarstwa Technik organizacji usług gastronomicznych
Zespół Szkół Łączności, ul. Warszawska 35	562	18	38	Monter-elektronik Technik elektronik Technik informatyk Technik logistyk Technik teleinformatyk Technik telekomunikacji Technik usług pocztowych i telekomunikacyjnych zarządzanie informacją
Zespół Szkół Mechatroniki i Elektronicznych, ul. Toszecka 25b	342	13	19	Elektromechanik elektroniczny Mechanik-monter maszyn i urządzeń Operator obrabiarek skrawających Ślusarz Technik elektronik Technik elektryk Technik informatyk Technik mechanik zarządzanie informacją

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów w r. szk. 2008/2009	Liczba oddziałów	Liczba nauczycieli zatrudnionych na pełny etat	Profile kształcenia
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych ul. Jasna 31	450	15	30	Ekonomiczno-administracyjny Kucharz Technik hotelarstwa Technik obsługi turystycznej Technik technologii odzieży Usługowo-gospodarczy
Zespół Szkół Samochodowych, ul. Kilińskiego 24a	450	18	31	Blacharz samochodowy Elektromechanik pojazdów samochodowych mechaniczne techniki wytwarzania Mechanik pojazdów samochodowych Technik pojazdów samochodowych
Zespół Szkół Techniczno-Informatycznych, ul. Chorzowska 5	795	33	61	Monter-elektronik Operator obrabiarek skrawających Technik administracji Technik elektroniki Technik elektryk Technik geodeta Technik informatyk Technik logistyk Technik mechanik Technik prac biurowych Technik spedytor Zarządzanie informacją
Górnosląskie Centrum Edukacyjne w Gliwicach	790	29	47	Ekonomiczno-administracyjny Operator obrabiarek skrawających Technik analityk Technik bezpieczeństwa i higieny pracy Technik mechanik Technik mechatronik Technik ochrony środowiska Technik rachunkowości Zarządzanie informacją
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 1 - Liceum Ogólnokształcące nr 4	440	14	35	nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 1 – Gimnazjum nr 9	186	7		nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 10 – Gimnazjum nr 14	287	9	49	nie dotyczy

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów w r. szk. 2008/2009	Liczba oddziałów	Liczba nauczycieli zatrudnionych na pełny etat	Profile kształcenia
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 10 – Liceum Ogólnokształcące nr 1	587	18		nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 11 – Gimnazjum nr 15	248	9	47	nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 11 – Liceum Ogólnokształcące nr 5	579	18		nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3 - Gimnazjum nr 17	361	16	54	nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3 - Liceum Ogólnokształcące nr 2	570	17		nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 4 - Gimnazjum nr 7	517	19	61	nie dotyczy
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 4 - Liceum Ogólnokształcące nr 7	479	15		nie dotyczy
Liceum Ogólnokształcące nr 3	451	15	27	nie dotyczy

W skład Górnośląskiego Centrum Edukacyjnego wchodzi:

- Liceum Ogólnokształcące nr 9
- Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych,
- Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych nr 1,
- Liceum Profilowane nr 3,
- Technikum nr 2,
- Technikum dla Dorosłych nr 2,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Dorosłych,
- Szkoła Policealna nr 2,
- Szkoła Policealna dla Dorosłych nr 2,
- Centrum Kształcenia Praktycznego,

- Centrum Kształcenia Ustawicznego.

Inne jednostki:

Młodzieżowy Dom Kultury, ul. Rybnicka 29
 Ośrodek Doksztalcania Zawodowego, ul. Kilińskiego 24a
 Gliwicki Ośrodek Metodyczny, ul. Okrzei 20
 Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, ul. Warszawska 35a
 Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia, ul. Wieczorka 6

Szkoły wyższe:

Politechnika Śląska, ul. Akademicka 2a,
 Gliwicka Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości, ul. Bojkowska 37 (sąsiaduje z OR).

3.2. Dochodowość gospodarstw domowych

Z przeprowadzonej ankiety wynika, że największą grupę pod względem dochodów stanowią: ŚOR Centrum – 1 500 – 2 000 zł (37,88%), ŚOR Szobiszowice: 500 – 1 500 zł (41,80%), ŚOR Zabrska – Chorzowska: 500 – 1 500 zł (45,59%) i OR: 500 – 1 500 zł (19,23%). We wszystkich obszarach nie pojawiły się gospodarstwa dysponujące kwotą powyżej 5 000 zł. Dość spora ilość respondentów nie udzieliła odpowiedzi - ŚOR Centrum – 7,58%, ŚOR Szobiszowice – 17,91%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 7,53%, a w OR- 20,51%, trudno więc ocenić na ile wyniki te są miarodajne.

Średnie dochody na gospodarstwo domowe w badanych obszarach rewitalizacji Śródmieście są najwyższe w ŚOR Centrum – 1 696 zł, natomiast najniższe w ŚOR Szobiszowice – 1 240 zł. W ŚOR Zabrska-Chorzowska wynosiły – 1 296, a w OR – 1 323 zł w miesiącu. Średnie dochody na 1 mieszkańca w badanych obszarach rewitalizacji Śródmieście są najwyższe w ŚOR Centrum – 646 zł, natomiast najniższe w ŚOR Zabrska – Chorzowska – 517 zł. W ŚOR Szobiszowice wynosiły 573 zł na osobę, a w OR – 623 zł.

W porównaniu ze średnią dla Gliwic (2004) z badań ankietowych opinii miasta dochody te są niższe. Średnie dochody statystycznej rodziny wynosiły w Gliwicach w 2004 roku – 1 787 zł, a w przeliczeniu na osobę – 775 zł. Niższe są również w porównaniu z wynikami badań z 2006 roku, w jakich średnie dochody statystycznej rodziny wynosiły w Gliwicach w 2004 roku – 2 109 zł, a w przeliczeniu na osobę – 861 zł.

Jedynie ŚOR Zabrska-Chorzowska znalazły się osoby, które oceniły swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą – 1,47% ankietowanych. Jako dobrą oceniło ją 18,18% ankietowanych w ŚOR Centrum i 14,71% w ŚOR Szobiszowice oraz 23,08% w OR. Jako przeciętną swoją sytuację oceniło 65,15% ankietowanych w ŚOR Centrum, 58,21% w ŚOR Szobiszowice i 54,41% ŚOR Zabrska-Chorzowska oraz 64,10% w OR. Jako złą swoją sytuację materialną oceniło 10,61% ankietowanych w ŚOR Centrum, 20,90% w ŚOR Szobiszowice i 23,53% w ŚOR Zabrska-Chorzowska oraz 8,97% w OR. Jako bardzo złą oceniło ją 6,06% mieszkańców ŚOR Centrum, 2,99% ŚOR Szobiszowic i 4,41% ŚOR Zabrska-Chorzowska oraz 2,56% w OR. Odmówiło wypowiedzi na ten temat 2,99% ankietowanych w ŚOR Szobiszowice, 1,47% w ŚOR Zabrska-Chorzowska i 1,28 w OR.

Podsumowując, osoby zamieszkujące ŚOR Centrum mają najwyższe dochody na terenie przeznaczonym do rewitalizacji na rodzinę i na osobę, ale są z nich najczęściej przeciętnie zadowolone. W ŚOR Szobiszowice mieszkańcy mają wyższe dochody na osobę

niż na rodzinę i są z nich głównie przeciętnie zadowoleni ale też są mniej skłonni do ujawniania ich wysokości. W ŚOR Zabrska-Chorzowska mieszkańcy mają wyższe dochody na rodzinę ale niższe na osobę i ocena zadowolenia jest na tym terenie najbardziej spolaryzowana. Jedynie na tym obszarze zdarzały się osoby bardzo zadowolone, ale też najwięcej osób było niezadowolonych, przeważały jednak oceny przeciętne. Na terenie OR są nieco wyższe dochody na osobę w porównaniu z dochodami na rodzinę w odniesieniu do innych obszarów, przeważa przeciętny poziom zadowolenia i najwięcej osób nie jest skłonnych do ujawnienia swoich dochodów.

Najczęściej wymieniany stan własności mieszkania to: ŚOR Centrum – mieszkanie własnościowe (56,06%), ŚOR Szobiszowice – mieszkanie własnościowe (41,79%), ŚOR Zabrska – Chorzowska – mieszkanie komunalne (35,29%, a własnościowe – 30,88%) i OR – mieszkanie własnościowe (52,56%). Domki jednorodzinne pojawiły się tylko w OR – 2,56% 49% mieszkańców ŚOR Centrum, 45% mieszkańców ŚOR Szobiszowice, 57% mieszkańców ŚOR Zabrska – Chorzowska i 55% mieszkańców OR posiada zadłużenie w banku lub zaległości czynszowe. 18% mieszkańców ŚOR Centrum, 22% mieszkańców ŚOR Szobiszowice, 25% mieszkańców ŚOR Zabrska – Chorzowska i 18% mieszkańców OR, którzy posiadają jakiegokolwiek zadłużenie, ocenia, że istnieje realna szansa na spłatę zadłużeń do końca 2006 roku. Najwięcej trudności z oceną czasu spłaty mieli mieszkańcy OR (2,56%).

Trudności finansowe wymieniane są spontanicznie, jako największe problemy rodziny, przez największą ilość ankietowanych: w ŚOR Centrum wskazuje na nie 25,76% ankietowanych, ŚOR Szobiszowice – 28,36%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 10,29%, OR – 19,23%. Tam, gdzie średnie dochody na osobę są najniższe, a na rodzinę niemal porównywalne z ŚOR Szobiszowice (różnica wynosi 56zł *per capita*) - na terenie ŚOR Zabrska-Chorzowska - najmniej osób podało, że kłopoty finansowe są ważnymi problemami ich rodziny. Tam gdzie są one najwyższe (wyższe o 400 zł na rodzinę i 129 *per capita* od ŚOR Zabrska-Chorzowska), w ŚOR Centrum, jest ponad dwukrotnie więcej osób uznających, że mają problemy finansowe. Najwięcej osób podających, iż mają poważne problemy finansowe jest w ŚOR Szobiszowice, tam gdzie dochody są najniższe na rodzinę (o 56 zł niższe niż ŚOR Zabrska-Chorzowska), choć nieco wyższe niż w ŚOR Zabrska-Chorzowska (również o 56 zł *per capita*). Ciekawą sprawą jest to, że tam gdzie problemy finansowe są najczęściej wymieniane, w ŚOR Szobiszowice (28,36%), najrzadziej wymieniany jako problem jest brak pracy (8,96%), a tam gdzie jest wymieniany najrzadziej, w ŚOR Zabrska-Chorzowska (10,29%) równie często jako problem wymieniany jest brak pracy – też 10,29%. Na pozostałym terenie brak pracy jest wymieniany nieco rzadziej niż problemy finansowe (ŚOR Centrum – 21,21% i OR -14,10%).

W wypowiedziach ankietowanych nie pojawiły się trudności finansowe jako powód niechęci do podjęcia działalności gospodarczej (najczęściej podawano brak czasu i wiek), choć w przypadku gotowości do jej podjęcia największa ilość ankietowanych oczekiwałaby właśnie finansowego wsparcia.

3.3. Bezpieczeństwo publiczne

Brak poczucia bezpieczeństwa znalazł się na 3 miejscu, wspólnie z hałasem i brakiem parkingów, wśród największych problemów dzielnicy zgłaszanych spontanicznie przez respondentów ankiety przeprowadzonej na zlecenie ARL z terenu ŚOR Centrum –

12,2%, po dużym ruchu samochodowym(22,73%) i bezrobociu (15,15%). Problem ten pojawił się ponadto w wypowiedziach 2,94% respondentów z ŚOR Zabrska-Chorzowska oraz 2,56 – OR. Nie pojawił się w wypowiedziach ankietowanych z terenu ŚOR Szobiszowice. Zwiększenie bezpieczeństwa jako potrzeba ankietowanego lub jego rodziny pojawiało się najczęściej w wypowiedziach ŚOR Centrum – 3,03% oraz OR – 2,56%, w mniejszym stopniu w wypowiedziach mieszkańców ŚOR Zabrska-Chorzowska -1,47%. Nie pojawiło się w ogóle w wypowiedziach mieszkańców ŚOR Szobiszowice. W większości obszarów częstsze patrole policji pojawiły się jako najważniejsza potrzeba dzielnicy (ŚOR Centrum – 16,67%, , ŚOR Zabrska-Chorzowska – 17,65%, OR – 10,26%), a na 3 miejscu w ŚOR Szobiszowice – 2,99% wspólnie z remontem chodników i ograniczeniem natężenia ruchu.

Spośród możliwych do wyboru rozwiązań problemów, działania na rzecz podniesienia bezpieczeństwa znalazły się w ŚOR Centrum: na 5 miejscu – patrole mieszkańców (37,88%) i na 3 miejscu kamery i monitorowanie wejść (43,94%); w ŚOR Szobiszowice: na 3 miejscu – patrole mieszkańców (64,18%) i na 7 miejscu kamery i monitorowanie wejść (47,76%); w ŚOR Zabrska-Chorzowska na 3 miejscu – patrole mieszkańców (61,76%) i na 5 miejscu kamery i monitorowanie wejść (51,47%). W OR działania te znalazły się: na 7 miejscu – patrole mieszkańców (38,46%) i na 5 miejscu kamery i monitorowanie wejść (41,03%). Za ważniejsze, na terenie większości obszarów, uznano np. kosze na psie nieczystości (ŚOR Centrum – 72,73%, ŚOR Szobiszowice – 67,15%, OR – 67,95%).

W wymienianych spontanicznie działaniach służących rozwiązaniu problemów dzielnicy i poprawy warunków zamieszkania, patrole policji znalazły się jednak we wszystkich obszarach na pierwszym miejscu (ŚOR Centrum – 19,70%, ŚOR Szobiszowice – 25,37%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 14,71%, OR – 14,10%)

Ankietowani postrzegają więc brak bezpieczeństwa bardziej jako problem dzielnicy niż własny i w większości nie nadają mu znaczenia priorytetowego. Jednak nasilenie potrzeb związanych z działaniami zwiększającymi poczucie bezpieczeństwa wskazuje, że ich poziom bezpieczeństwa jest znacznie niższy niż deklarowany i być może niż uświadomiany oraz że nie przywiązują do niego szczególnej wagi. Nasilenie potrzeb związanych z bezpieczeństwem jest szczególnie wysokie tam, gdzie badani w ogóle nie zgłaszali braku poczucia bezpieczeństwa jako istotnego problemu – w ŚOR Szobiszowice. Mieszkańcy ŚOR bardziej przywiązują wagę do działań własnych i patroli policji, a w OR do monitoringu wizyjnego.

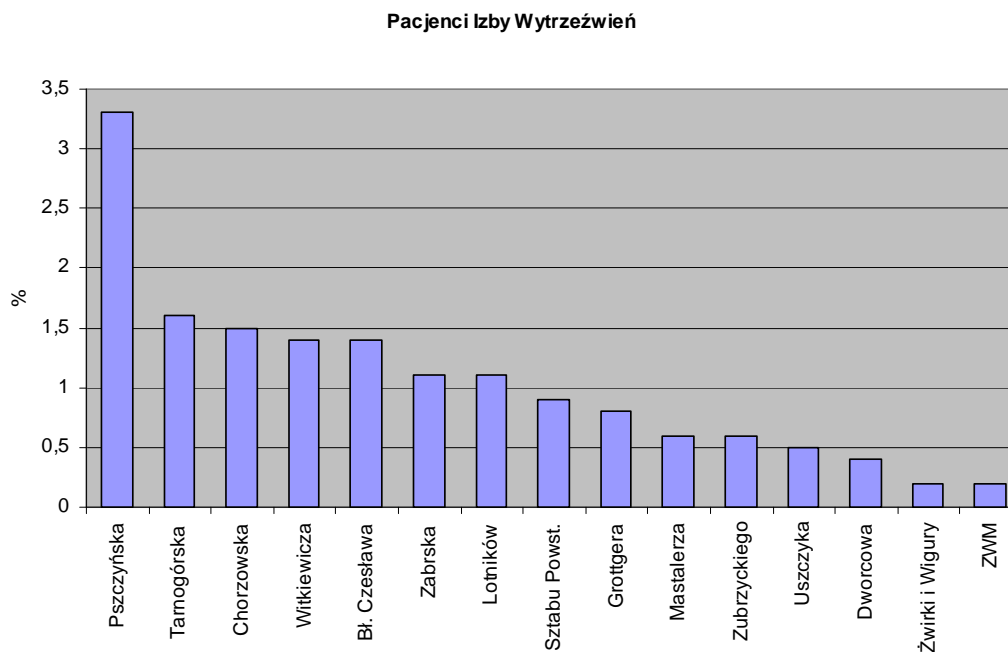
3.4. Szczegółowa analiza głównych problemów społecznych

Szczegółowa analiza wykazała istnienie w Śródmieściu różnorodnych problemów – spośród których najbardziej wyróżniały się: **nadmierne spożycie alkoholu** (ŚOR Centrum – 51,52%, ŚOR Szobiszowice – 74,63%, ŚOR Zabrska-Chorzowska - 91,18%, OR – 52,56% mieszkańców ocenia ten problem jako istotny dla dzielnicy), **bezrobocia** (ŚOR Centrum – 59,09, ŚOR Szobiszowice – 71,64%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 88,24% , OR- 57,69% mieszkańców ocenia ten problem jako istotny dla dzielnicy), **przestępczości** (głównie ŚOR Zabrska-Chorzowska – 70,59% i OR - 51,28% mieszkańców ocenia ten problem jako istotny dla dzielnicy) oraz **chuligańskich wybryków** (głównie OR – 64,10%). Problemy te zostały uznane za istotne przez ponad 50% ankietowanych. Wskazują one na konieczność połączenia na tym terenie działań infrastrukturalnych z działaniami o charakterze społecznym.

3.4.1. Uzależnienia jako problem społeczny w Śródmieściu

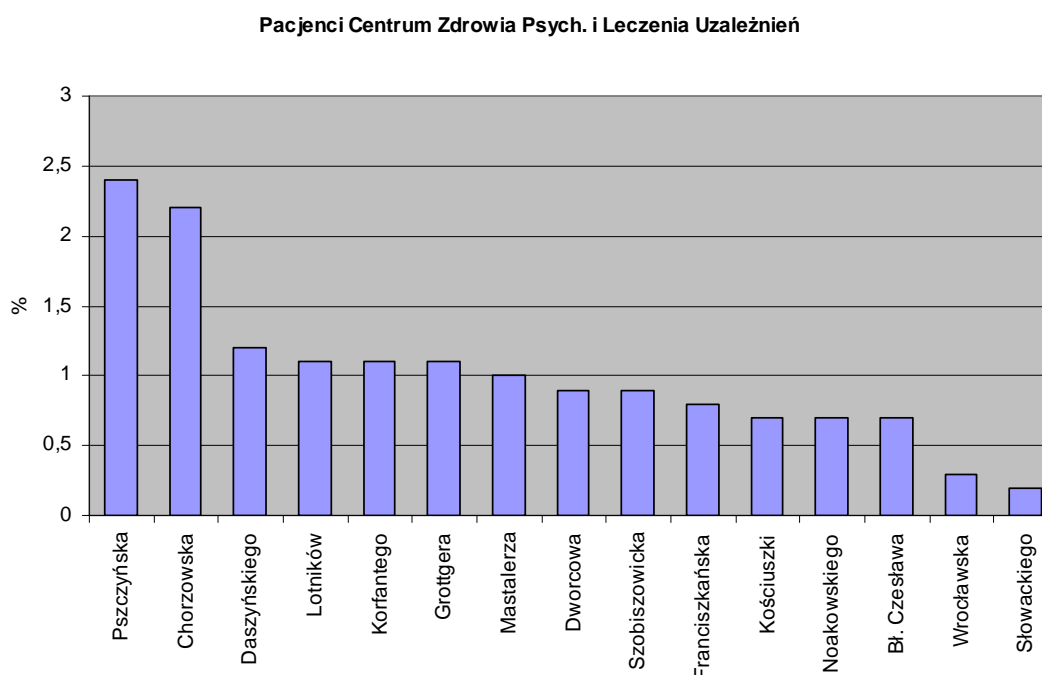
Z prowadzonego w Gliwicach w latach 2002-2003 „Monitoringu diagnozy zjawisk i problemów społecznych” wynikało, że Śródmieście jest pierwszym pod względem ilości terenem, z którego rekrutowały się w wyspecjalizowanych jednostkach osoby którym udzielono pomocy w związku z problemami alkoholowymi.

W ujęciu statystycznym dane te przedstawiono na poniższych wykresach.

Rysunek 4: Odsetek pacjentów izby wyrzeźwień wg ulic OR

źródło: opracowanie własne

Rysunek 5: Odsetek pacjentów CZPiLU w Gliwicach wg ulic OR

źródło: opracowanie własne

Statystycznym pacjentem korzystającym z pomocy Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Gliwicach w 2003 roku najczęściej był mężczyzna. Układ pozostałych cech był taki sam wśród mężczyzn i kobiet. Były to osoby urodzone w latach pięćdziesiątych, nie pracujące, posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe, pozostające w związku małżeńskim, korzystające z wizyt cztery i więcej razy.

We wszystkich obszarach rewitalizowanych Śródmieścia, w ankiecie realizowanej na zlecenie ARL w 2005 roku, alkoholizm jako istotny problem dzielnicy wybierało ponad 50% ankietowanych. Na pierwszym miejscu, pod względem ilości osób jakie uznały go za istotny problem dzielnicy, alkoholizm znalazł się w **ŚOR Zabrska-Chorzowska** – 91,18%, przy czym żadna osoba ankietowana nie podała iż dotknął on jej osobiście lub jej rodziny. Na tym terenie również najwięcej ankietowanych uznało za istotny problem dzielnicy narkotyki – 41,18%, ale również nikt nie podał iż problem ten dotknął go osobiście. Nikt z ankietowanych nie podał, iż on lub rodzina mieli kontakt z organizacjami pomocy osobom uzależnionym. Natomiast 4,41% (najwięcej na tym terenie) podało iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów wymienianych spontanicznie problem alkoholizmu na terenie ŚOR Zabrska-Chorzowska pojawił się na drugim miejscu – wymieniało go 8,82% ankietowanych. Zajęcie się alkoholikami i pijakami wymieniało spontanicznie jako istotne dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych 1,47% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru, zakaz sprzedaży alkoholu znalazł się na 7 miejscu – 33,82%.

Również na pierwszym miejscu problem alkoholizmu był wymieniany w **ŚOR Szobiszowice** – 74,63%, przy czym 11,94% ankietowanych podało iż dotknął on ich lub ich rodzinę. Na tym terenie również sporo ankietowanych uznało za istotny problem dzielnicy narkotyki – 31,34%, w tym 4,48% podało, iż problem ten dotknął ich osobiście. 4,48% ankietowanych podało, iż oni lub rodzina mieli kontakt z organizacjami pomocy osobom uzależnionym, natomiast 2,99% podało iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów wymienianych spontanicznie problem alkoholizmu na terenie ŚOR Szobiszowice pojawił się na pierwszym miejscu – wymieniało go 19,40% ankietowanych. Zajęcie się alkoholikami i pijakami wymieniało spontanicznie jako istotne dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych 8,69% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru, zakaz sprzedaży alkoholu znalazł się na 9 miejscu – 41,79%.

W **ŚOR Centrum** problem alkoholizmu pojawił się na drugim miejscu po bezrobociu – 51,52% osób uznało go za istotny problem dzielnicy, przy czym 3,03% ankietowanych podało iż dotknął on ich lub ich rodzinę. Na tym terenie mniej ankietowanych uznało za istotny problem dzielnicy narkotyki – 10,61%, w tym 0,00% podało, iż problem ten dotknął ich osobiście. 1,52% ankietowanych podało, iż oni lub rodzina mieli kontakt z organizacjami pomocy osobom uzależnionym, natomiast nikt nie uznał iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów wymienianych spontanicznie problem alkoholizmu na terenie ŚOR Centrum pojawił się na 9 miejscu – wymieniało go 6,06% ankietowanych. Zajęcie się alkoholikami i pijakami wymieniało spontanicznie - jako istotne dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych - 1,52% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru, zakaz sprzedaży alkoholu znalazł się na 10 (przedostatnim) miejscu – 12,21%.

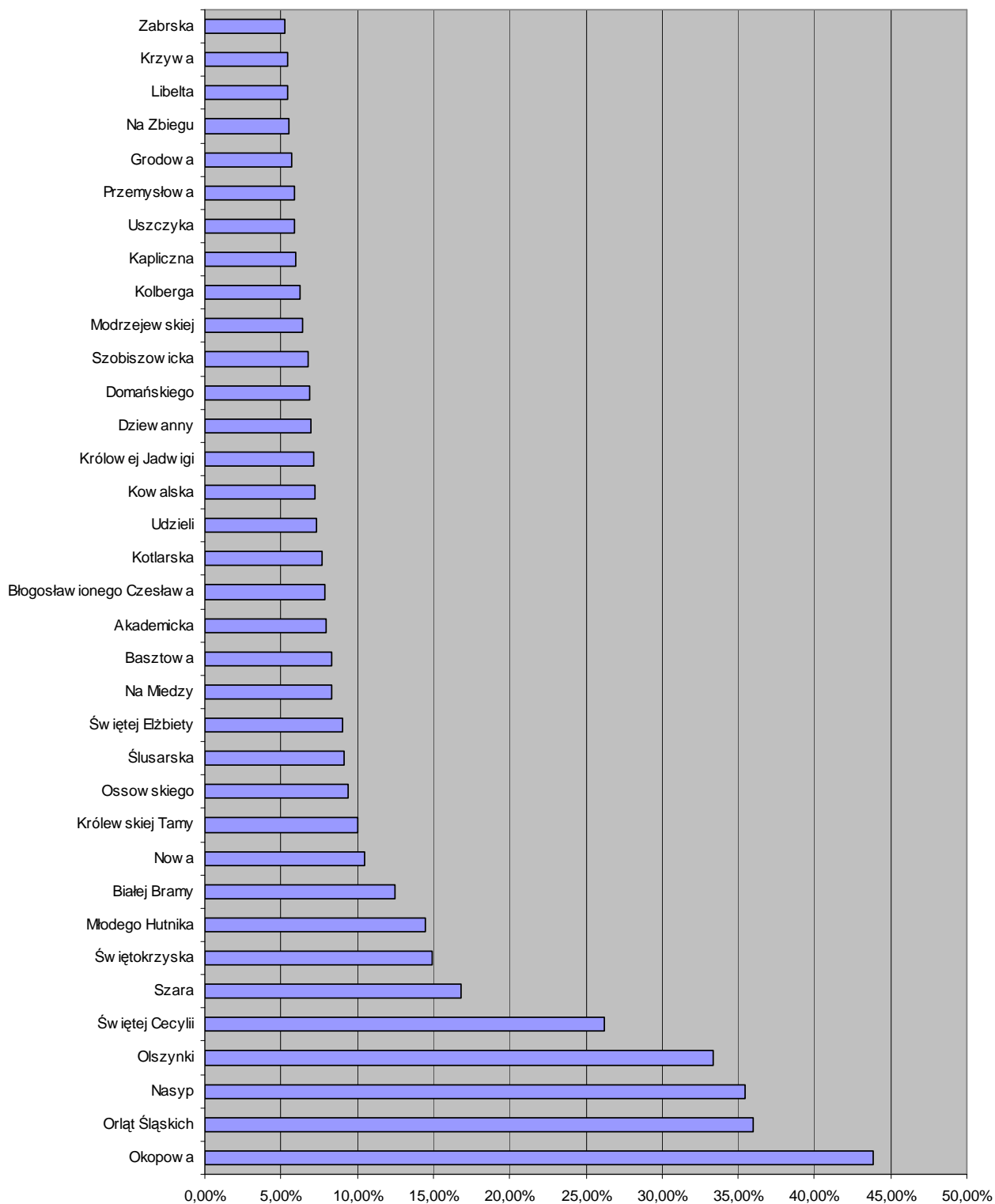
W **OR** problem alkoholizmu pojawił się na trzecim miejscu – 57,69% osób uznało go za istotny problem dzielnicy (po chuligańskich wybrykach i bezrobociu), przy czym 6,41% ankietowanych podało iż dotknął on ich lub ich rodzinę. Na tym terenie 32,05%

ankietowanych uznało za istotny problem dzielnicy narkotyki, w tym 5,13% podało, iż problem ten dotknął ich osobiście. 8,97% ankietowanych podało, iż oni lub rodzina mieli kontakt z organizacjami pomocy osobom uzależnionym, natomiast 3,85% uznało, iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów wymienianych spontanicznie problem alkoholizmu na terenie OR pojawił się na 5 miejscu – wymieniało go 8,97% ankietowanych. Zajęcie się alkoholikami i pijakami wymieniało spontanicznie jako istotne - dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych - 1,28% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru rozwiązań, zakaz sprzedaży alkoholu znalazł się również na przedostatnim miejscu – 33,82%.

3.4.2. *Osoby dorosłe niesamodzielne, wymagające wsparcia*

Na podstawie danych dostarczonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej sporządzono analizę zjawiska ubóstwa. Na poniższym wykresie przedstawiono odsetek mieszkańców pobierających zasiłek z OPS w stosunku do wszystkich mieszkańców ulic Obszaru Rewitalizacji. Na wykresie pokazano wyłącznie te ulice, dla których wskaźnik ten jest wyższy od referencyjnego poziomu 52/1000 mieszkańców korzystających z zasiłku z pomocy społecznej, określonego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego dla obszarów kwalifikujących się do wsparcia w zakresie projektów dotyczących mieszkalnictwa. Na wykresie pominięto ulicę Patrolową (ŚOR Szobiszowice), dla której wskaźnik ten wynosi 82,35%, ze względu na zaciemnienie wykresu.

Rysunek 6: Zestawienie klientów pobierających zasiłek OPS z OR Śródmieście wg ulic zameldowania (stan na 31.12.2008)

źródło: opracowanie własne

Jedenaście spośród wyżej wskazanych ulic leży w granicach ŚOR Zabrska-Chorzowska. Należy zatem uznać, iż na tym obszarze koncentruje się zjawisko ubóstwa w OR Śródmieście.

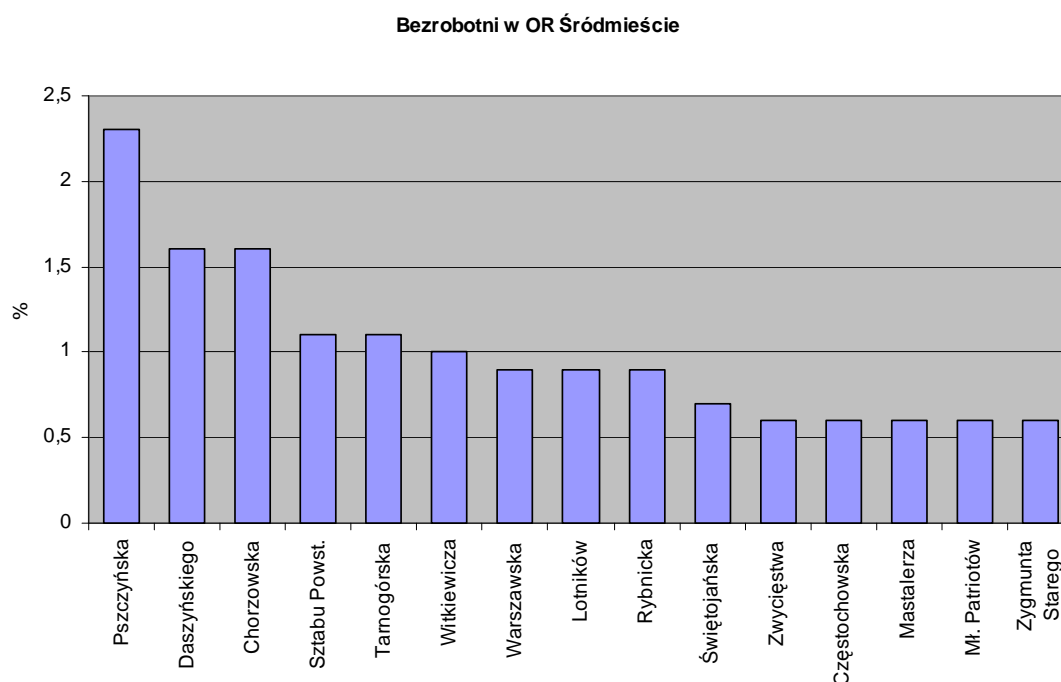
Z organizacjami pomocy społecznej miało kontakt 18,8% ankietowanych z ŚOR Centrum (6,06% uważa taki kontakt za potrzebny im lub ich rodzinie), 29,85% z ŚOR Szobiszowice (14,93% uważa taki kontakt za potrzebny im lub ich rodzinie), 17,65% z ŚOR Zabrska-Chorzowska (8,82% uważa taki kontakt za potrzebny im lub ich rodzinie) i 15,38% z OR (7,69% uważa taki kontakt za potrzebny im lub ich rodzinie).

Na wszystkich obszarach pojawił się problem zaniedbanych dzieci (ŚOR Centrum – 19,70% ankietowanych ocenia go jako poważny, ŚOR Szobiszowice – 56,72%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 47,06%, OR- 28,21%) i żebrania. (ŚOR Centrum – 43,94% ankietowanych ocenia go jako poważny, ŚOR Szobiszowice – 46,27%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 26,47%, OR- 34,62%). Oba te problemy najsilniej podkreślane są w ŚOR Szobiszowice.

Na wszystkich obszarach istnieje też spore zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych (ŚOR Centrum – 60,61% ankietowanych uważa je za istotne dla rozwiązania problemów dzielnicy, ŚOR Szobiszowice – 67,16%, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 72,06%, OR – 51,28%). Równocześnie respondenci ankiety, poza ŚOR Zabrska-Chorzowska, byli gotowi włączyć się w działania na rzecz osób starszych (ŚOR Centrum – 1,52%, ŚOR Szobiszowice – 1,49%, OR - 1,28% spośród osób gotowych włączyć się w działania na ten konkretny cel). 2,99% ankietowanych z ŚOR Szobiszowice włączyłoby się również w działania na rzecz Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

3.4.3. Bezrobocie jako problem społeczny

Z prowadzonego monitoringu wynikało, że klienci PUP zamieszkiwali głównie ulice w centrum miasta. Rozkład osób bezrobotnych wg ulic obszaru rewitalizacji przedstawiono na poniższym wykresie.

Rysunek 7: Odsetek osób bezrobotnych wg ulic OR

źródło: opracowanie własne

Z danych statystycznych wynika, iż problemy związane ze zjawiskiem bezrobocia koncentrują się w Szobiszowicach, Zatorzu oraz Śródmieściu.

Szczególnym problemem, który podlega analizie na podczas formułowania programu rewitalizacji jest długotrwałe bezrobocie. Wyniki obliczeń stopy długotrwałego bezrobocia w roku 2008 zaprezentowano w poniższej tabeli. Dla województwa śląskiego stopa referencyjna długotrwałego bezrobocia, powyżej której obszary kwalifikują się do podjęcia działań w zakresie mieszkalnictwa wynosi 3,7% (za rok 2006). Dla ulic, na których znajdują się projekty, które stanowią interwencję w obszarze mieszkalnictwa stopę tę zamieszczono w tabeli poniżej. Do wsparcia wg tego wskaźnika kwalifikują się projekty z ul. Kunickiego i Równej.

Tabela 12: Stopa długotrwałego bezrobocia w OR Śródmieście – ulice zagrożone (2006)

Ulica	Ogółem	Kobiety	Niepełnosprawni	Ludność w wieku produkcyjnym	Stopa długotrwałego bezrobocia
	2006				
Hoblera	3	1	0	166	1,81%
Sikory	2	1	0	180	1,11%
Sztabu Powstańczego	31	19	2	1375	2,25%
Świętego Marka	7	7	0	549	1,28%
Świętego Andrzeja	8	5	0	97	8,24%
Tarnogórska	27	19	3	1146	2,36%
Jagiellońska	11	6	0	482	2,28%
Asnyka	14	9	1	658	2,13%
Jasińskiego	8	4	1	219	3,65%
Kłodnicka	5	3	0	188	2,66%
Kochanowskiego	24	13	3	1213	1,98%
Kunickiego	6	4	0	131	4,58%
Piastowska	5	4	0	348	1,44%
Pszczyńska	78	56	12	2272	3,43%
Waliszewskiego	3	2	0	130	3,84%
Równa	7	6	1	139	5,04%
Rydygiera	7	5	1	293	2,39%
Sawickiej	7	4	0	225	3,11%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności

W roku 2008 sytuacja związana ze zjawiskiem długotrwałego bezrobocia kształtowała się w sposób przedstawiony w tabeli. W programie umieszczono wszystkie ulice, dla których stopa długotrwałego bezrobocia w roku 2008 przekroczyła referencyjny poziom 3,7%

Tabela 13: Stopa długotrwałego bezrobocia w OR Śródmieście – ulice zagrożone (2008)

Obszar	Ulica	Ogółem	Kobiety	Niepełnosprawni	Ludność w wieku produkcyjnym	Stopa długotrwałego bezrobocia
2008						
ŚOR Szobiszowice	Ślusarska	1	1	0	11	9,09%
Pozostałe ulice OR	Pietrusińskiego	1	0	1	12	8,33%
ŚOR Szobiszowice	Nad Torami	3	1	0	38	7,89%
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Świętej Cecylii	4	3	1	56	7,14%
Pozostałe ulice OR	Owocowa	1	0	0	15	6,67%
ŚOR Centrum	Krupnicza	3	2	0	46	6,52%
Pozostałe ulice OR	Sobótki	2	2	1	31	6,45%
ŚOR Centrum	Raciborska	4	4	2	67	5,97%
ŚOR Szobiszowice	Targowa	3	3	0	51	5,88%
ŚOR Centrum	Wodna	1	1	0	18	5,56%
Pozostałe ulice OR	Rostka	1	1	0	18	5,56%
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Szara	7	6	2	132	5,30%
Pozostałe ulice OR	Akademicka	1	0	1	19	5,26%
Pozostałe ulice OR	Ossowskiego	1	1	0	19	5,26%
ŚOR Szobiszowice	Opolska	11	7	4	214	5,14%
Pozostałe ulice OR	Piwna	10	6	2	195	5,13%
ŚOR Centrum	Krótką	1	0	0	20	5,00%
Pozostałe ulice OR	Moniuszki	9	6	3	181	4,97%
ŚOR Centrum	Plac Rzeźniczy	1	1	0	21	4,76%
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Świętej Elżbiety	9	4	2	194	4,64%
ŚOR Centrum	Grodowa	3	1	0	70	4,29%
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Zabrska	16	12	2	375	4,27%
Pozostałe ulice OR	Jesionowa	2	2	0	47	4,26%
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Krzywa	12	9	2	296	4,05%
ŚOR Szobiszowice	Noakowskiego	4	3	1	100	4,00%
ŚOR Szobiszowice	Świętego Andrzeja	7	3	0	99	7,07%
ŚOR Szobiszowice	Waliszewskiego	7	6	0	131	5,34%
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Młodego Hutnika	2	0	0	51	3,92%
ŚOR Centrum	Miarki	5	3	0	134	3,73%
ŚOR Szobiszowice	Kasztanowa	2	1	0	54	3,70%
ŚOR Centrum	Młyńska	5	4	2	137	3,65%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności

Z przeprowadzonej ankiety wynika, że 54,55% mieszkańców ŚOR Centrum, 53,73% mieszkańców ŚOR Szobiszowice, 57,35% mieszkańców ŚOR Zabrska – Chorzowska i 60,26% mieszkańców OR nie pracuje zawodowo. Przy tym jedynie w ŚOR Szobiszowice znalazło się 1,49% ankietowanych, którzy na pytanie o pracę zawodową nie udzielili odpowiedzi.

Swój status jako osoba bezrobotna określiło: w ŚOR Centrum – 16,67% ankietowanych, w ŚOR Szobiszowice – 20,90%, w ŚOR Zabrska-Chorzowska – 23,53%, a w OR – 11,54%. Emeryci i renciści stanowią: w ŚOR Centrum – 27,27%, w ŚOR Szobiszowice – 23,88%, w ŚOR Zabrska-Chorzowska – 22,06%, a w OR – 28,21%. Tam więc, gdzie najwięcej osób nie pracuje zawodowo (OR) najmniej określa swój status

zawodowy jako osoba bezrobotna. Na tym terenie występuje najwięcej emerytów i rencistów, a także uczniów i studentów, a najmniej gospodyń domowych.

Z badań opinii mieszkańców całego miasta (2004) wynikało, że 52% nie pracuje zawodowo, z czego 9% jest bezrobotnych, a więc na terenie rewitalizowanym więcej jest osób niepracujących i częściej mają one status bezrobotnego.

W ankiecie (2005), w **ŚOR Centrum** najwięcej osób (59,09%) wybrało bezrobocie jako najistotniejszy problem przy czym 31,82% ankietowanych podało iż dotknął on ich lub ich rodzinę. 40,91% ankietowanych podało, iż oni lub rodzina mieli kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy, a 13,64% uznało iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów dzielnicy, wymienianych spontanicznie, problem bezrobocia pojawił się na 2 miejscu (15,15%) po dużym ruchu samochodowym, a 3,03% uznało pracę za największą potrzebę dzielnicy. Jako największy problem własny lub rodziny, brak pracy podawało spontanicznie 21,21%, podobnie jak 21,21% podawało ją jako największą potrzebę swojej rodziny. Pracę wymieniało spontanicznie - jako istotną dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych - 7,58% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru rozwiązań, punkt doradztwa zawodowego znalazł się na 7 miejscu – 34,85% a szkolenia dla bezrobotnych na 8 miejscu – 33,33%.

W **ŚOR Szobiszowice** bezrobocie znalazło się na 2 miejscu, po alkoholizmie, pod względem ilości osób uznających ten problem za poważny, przy czym 19,40% ankietowanych podało iż dotknął on ich lub ich rodzinę. 40,30% ankietowanych podało, iż oni lub rodzina mieli kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy, a 14,93% uznało, iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów dzielnicy, wymienianych spontanicznie, problem bezrobocia pojawił się na 4 miejscu (8,96%) po alkoholizmie, przestępczości i hałasie, a 1,49% uznało pracę za największą potrzebę dzielnicy. Jako największy problem własny lub rodziny, brak pracy podawało 8,96%, a 4,48% podawało ją jako największą potrzebę swojej rodziny. Pracę wymieniało spontanicznie - jako istotną dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych - 1,49% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru rozwiązań, punkt doradztwa zawodowego znalazł się na 5 miejscu – 53,73% a szkolenia dla bezrobotnych na 6 miejscu – 50,75%.

W **ŚOR Zabrska-Chorzowska** bezrobocie znalazło się również na 2 miejscu, po alkoholizmie, pod względem ilości osób uznających ten problem za poważny, przy czym 10,29% ankietowanych podało, iż dotknął on ich lub ich rodzinę. 23,53% ankietowanych podało, iż oni lub rodzina mieli kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy, a 8,82% uznało, iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów dzielnicy wymienianych spontanicznie problem bezrobocia pojawił się na 1 miejscu (11,76%), a 2,94% uznało pracę za największą potrzebę dzielnicy. Jako największy problem własny lub rodziny, brak pracy podawało 10,29%, a 4,41% podawało ją jako największa potrzebę swojej rodziny. Pracę wymieniało spontanicznie - jako istotną dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych - 4,41% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru rozwiązań, punkt doradztwa zawodowego znalazł się na 8 miejscu – 26,47% a szkolenia dla bezrobotnych na 4 miejscu – 52,94%.

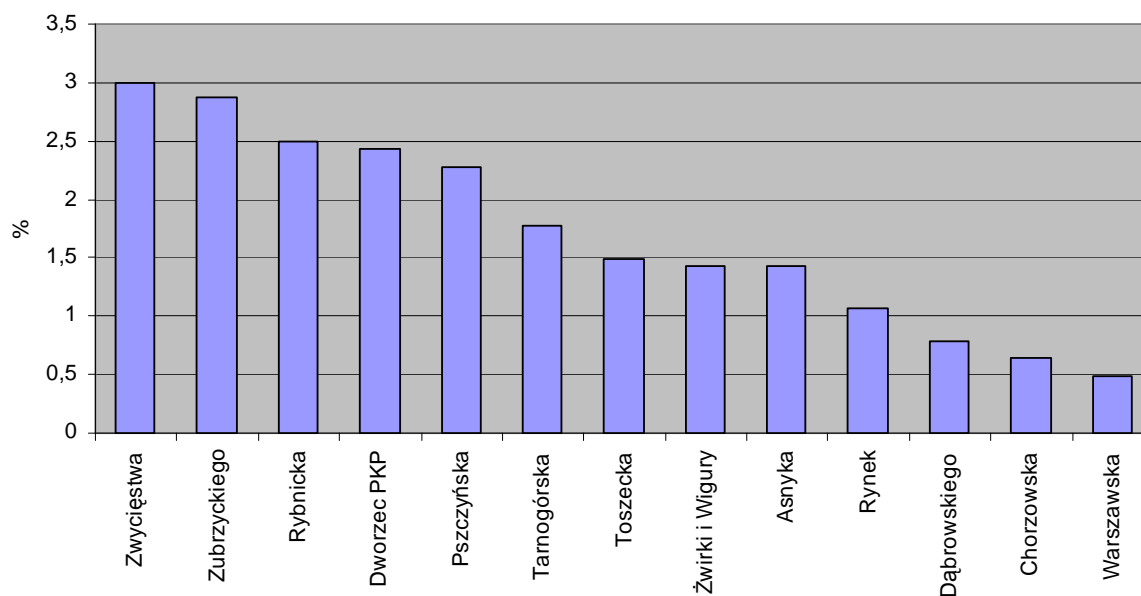
W **OR** bezrobocie znalazło się również na 2 miejscu, po chuligańskich wybrykach, pod względem ilości osób uznających ten problem za poważny – 57,69%, przy czym 17,95% ankietowanych podało, iż dotknął on ich lub ich rodzinę. 23,08% ankietowanych podało, iż oni lub rodzina mieli kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy, a 11,54% uznało iż kontakt taki byłby potrzebny. Wśród problemów dzielnicy wymienianych spontanicznie problem

bezrobocia pojawił się na 2 miejscu (19,23%) po dużym ruchu samochodowym, a 10,26% uznało pracę za największą potrzebę dzielnicy. Jako największy problem własny lub rodziny, brak pracy podawało 14,10%, a 12,82% podawało ją jako największą potrzebę swojej rodziny. Pracę wymieniało spontanicznie - jako istotną dla rozwiązania problemów dzielnicy i poprawy warunków mieszkaniowych - 12,82% ankietowanych, a wśród zaproponowanych do wyboru rozwiązań, punkt doradztwa zawodowego znalazł się na 6 miejscu – 39,74% wspólnie z mieszkaniami zastępczymi, a szkolenia dla bezrobotnych na 3 miejscu – 42,31%. Mimo iż we wszystkich obszarach wyznaczonych do rewitalizacji bezrobocie jest postrzegane jako istotny problem przez ponad 50% ankietowanych, a problemy finansowe stanowią jeden z najczęściej zgłaszanych problemów rodziny, jedynie kilka do kilkunastu procent badanych widzi pracę jako rozwiązanie problemów dzielnicy. Najczęściej problemy finansowe pojawiały się jako problemy rodziny w ŚOR Szobiszowice (28,36%), ale równocześnie tam najrzadziej jako problem pojawiał się brak pracy (8,96%), rzadziej pojawiała się potrzeba zwiększenia dochodów (11,94%) a najczęściej potrzeba pomocy finansowej (8,96%), podczas gdy potrzebę pracy jako najważniejszą zgłaszało 4,48%. Najrzadziej problemy finansowe były zgłaszane jako poważne przez mieszkańców ŚOR Zabrska-Chorzowska (10,29%), gdzie równie często jako problem zgłaszano brak pracy (10,29%), potrzebę większych dochodów jako ważną podało 7,35%, a pacy - 4,41%. Była tu równocześnie najmniejsza potrzeba pomocy finansowej – 1,47%. Praca jest więc na tym terenie postrzegana bardziej jako problem niż potrzeba. Przy czym tam, gdzie mniej osób postrzega ją jako problem – na terenie ŚOR Centrum i OR - najwięcej osób postrzega ją jako potrzebę. Tam, gdzie jest ona postrzegana jako problem przez więcej osób - ŚOR Szobiszowice i ŚOR Zabrska-Chorzowska – mniej osób postrzega ją jako potrzebę.

3.4.4. Wykroczenia i przestępczość kryminalna jako problem społeczny

Szczególne nasilenie wykroczeń występuje w Centrum Miasta oraz wzdłuż głównych arterii dojazdowych do Centrum Gliwic. Z prowadzonego monitoringu wynikało, że wg danych Sądu Rejonowego Śródmieście zajmowało pierwsze miejsce pod względem wysokości odsetka zamieszkania osób popełniających przestępstwa kryminalne. Statystycznie najczęściej popełniano przestępstwa na ulicach wskazanych na poniższym wykresie.

Ulice, na których najczęściej dochodzi do popełnienia przestępstw

Rysunek 8: Miejsca zagrożone przestępczością

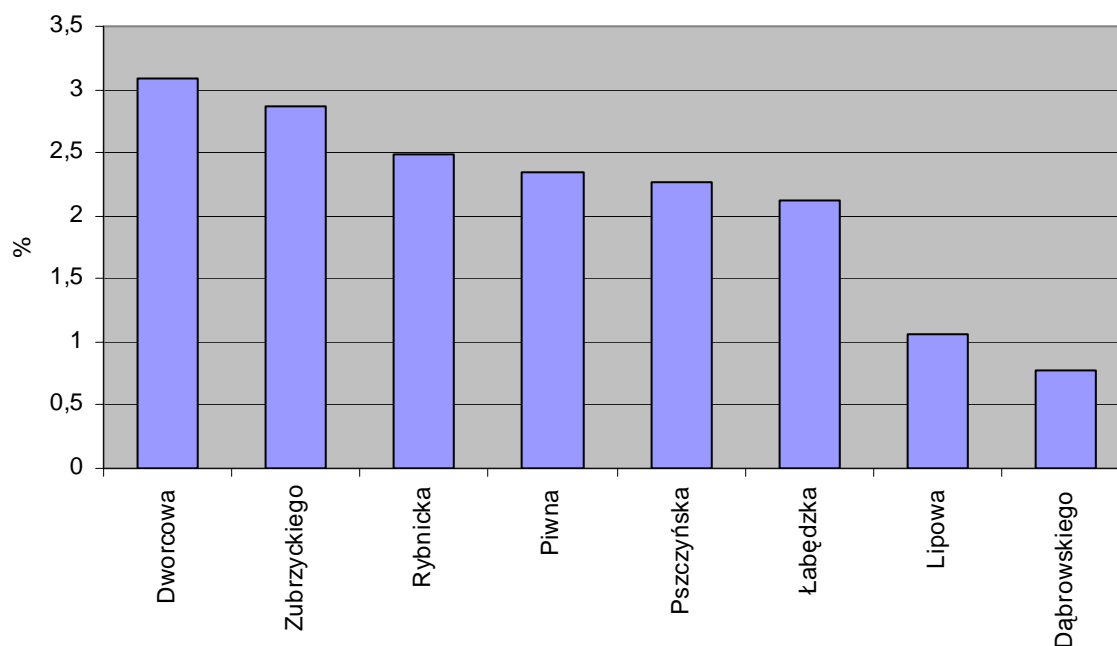
źródło: opracowanie własne

W 2005 roku zanotowano w Gliwicach spadek przestępczości w porównaniu z rokiem ubiegłym. W rejonie wyznaczonym do rewitalizacji stwierdzono w 2005 roku popełnienie 4 294 przestępstw, co stanowi 59,17% wszystkich zarejestrowanych w mieście przestępstw, w tym 2 421 w centrum (33,36% wszystkich zarejestrowanych w mieście przestępstw), 610 (8,41%) w Szobiszowicach, 599 (8,25%) na Trynku, 664 (9,15%) na Zatorzu. W stosunku do danych z roku 2004 ilość przestępstw wzrosła w centrum (o 125), Szobiszowicach (o 25) i Zatorzu (o 45), a zmalała na Trynku (o 69). Generalnie więc o ile na terenie miasta przestępczość zmalała, to na terenie wyznaczonym do rewitalizacji Śródmieście wzrosła z 4 166 do 4 294 wykrytych przestępstw. O ile w 2004 roku stanowiła ona 56,72% przestępczości wykrytej w mieście, to w 2005 stanowiła już 29,17%.

Istotnym problemem w wskazanym w obszarze rewitalizacji są również wykroczenia. Według danych Sądu Grodzkiego są one popełniane najczęściej w miejscach wymienionych na poniższym wykresie.

Ulice, na których najczęściej popełniano wykroczenia

Rysunek 9: Miejsca zagrożone wykroczeniami

źródło: opracowanie własne

Z danych dostarczonych przez Referat Obrony Cywilnej UM Gliwice za rok 2006 wynika, iż przy ulicach, na których zlokalizowane są projekty z zakresu mieszkalnictwa wskaźnik liczby przestępstw na 1000 mieszkańców przedstawiono w tabeli. Zgodnie z wytycznymi Ministra Rozwoju Regionalnego, wskaźnik przestępczości dla obszaru kwalifikującego się do wsparcia z zakresu mieszkalnictwa powinien przekraczać 39,7/1000 mieszkańców. Ulice kwalifikujące się do wsparcia zaznaczono pogrubioną czcionką.

Nazwa ulicy	Liczba przestępstw	Liczba mieszkańców	Wskaźnik
Asnyka	20	958	20,88
Hoblera	7	225	31,11
Jagiellońska	49	797	61,48
Jasińskiego	5	378	13,23
Kłodnicka	14	263	53,23
Kochanowskiego	34	1566	21,71
Kunickiego	5	216	23,15
Piastowska	12	575	20,87
Pszczyńska	158	3269	48,33
Równa	2	221	9,05
Rydygiera	6	457	13,13
Sawickiej	7	357	19,61
Sikory	4	238	16,81
Sztabu Powstańczego	35	1857	18,85
Świętego Marka	15	799	18,77
Tarnogórska	105	1705	61,58

Analizując dane za rok 2008 sporządzono następujący wykres. W poniższej tabeli zaprezentowano wskaźnik liczby przestępstw popełnianych na ulicach OR, dla miejsc, w których przekracza on 39/1000 mieszkańców. Metodologia obliczania wskaźnika jest obciążona wadą polegającą na konieczności ekstrapolowania rzeczywistej statystyki przestępstw w odniesieniu do liczby mieszkańców. Dla niektórych ulic Starego Miasta oraz ulic Śródmieścia, na których zameldowana jest niewielka liczba mieszkańców, a na których statystycznie najczęściej w mieście popełnia się przestępstwa, wskaźnik ten przekroczył wartość 600 i osiągnął poziom 1400. Z tego względu w tabeli pominięto ulice: Bolesława Krzywoustego, Kostki, Akademicką, Wybrzeże Armii Krajowej, Folwarczną, Portową, Pod Murami oraz Rynek. Łączna liczba przestępstw popełniona w tych miejscach jest ośmiokrotnie niższa od liczby przestępstw odnotowanych tylko na ulicy Zwycięstwa, dla której wspomniany wskaźnik jest znacząco niższy.

Obszar	Nazwa ulicy	Liczba przestępstw	Liczba mieszkańców	Wskaźnik
Pozostałe ulice OR	Księdza Strzody	21	73	287,67
ŚOR Szobiszowice	Zbożowa	2	7	285,71
ŚOR Centrum	Krupnicza	19	67	283,58
ŚOR Centrum	Basztowa	5	24	208,33
ŚOR Szobiszowice	Lipowa	152	779	195,12
ŚOR Centrum	Okopowa	11	57	192,98
Pozostałe ulice OR	Bardowskiego	5	26	192,31
ŚOR Centrum	Zwycięstwa	168	983	170,91
ŚOR Centrum	Matejki	9	56	160,71
ŚOR Szobiszowice	Orląt Śląskich	4	25	160,00
Pozostałe ulice OR	Bojkowska	53	334	158,68
Pozostałe ulice OR	Pola	6	38	157,89
ŚOR Centrum	Średnia	10	64	156,25
ŚOR Centrum	Raciborska	14	98	142,86
ŚOR Centrum	Wodna	5	36	138,89
Pozostałe ulice OR	Traugutta	10	76	131,58
ŚOR Centrum	Bytomska	8	62	129,03
ŚOR Centrum	Białej Bramy	1	8	125,00
ŚOR Szobiszowice	Powroźnicza	10	84	119,05
ŚOR Centrum	Bednarska	5	43	116,28
ŚOR Centrum	Kościelna	3	27	111,11
ŚOR Szobiszowice	Świętej Małgorzaty	3	29	103,45
ŚOR Centrum	Wieczorka	34	332	102,41
ŚOR Centrum	Dolnych Wałów	33	335	98,51
Pozostałe ulice OR	Mitręgi	6	61	98,36
ŚOR Centrum	Dworcowa	45	473	95,14
ŚOR Centrum	Prymasa Wyszyńskiego	30	352	85,23
ŚOR Szobiszowice	Toszecka	113	1386	81,53
ŚOR Centrum	Plac Inwalidów Wojennych	9	116	77,59
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Królewskiej Tamy	11	149	73,83
Pozostałe ulice OR	Konarskiego	30	408	73,53
ŚOR Centrum	Bohaterów Getta Warszawskiego	37	512	72,27

Obszar	Nazwa ulicy	Liczba przestępstw	Liczba mieszkańców	Wskaźnik
Pozostałe ulice OR	Bohaterów Getta Warszawskiego	37	512	72,27
ŚOR Centrum	Aleja Przyjaźni	6	84	71,43
ŚOR Centrum	Młyńska	16	224	71,43
ŚOR Centrum	Kaczyniec	11	157	70,06
ŚOR Centrum	Dubois	43	624	68,91
Pozostałe ulice OR	Dubois	43	624	68,91
Pozostałe ulice OR	Sobótki	3	45	66,67
Pozostałe ulice OR	Orlickiego	16	249	64,26
Pozostałe ulice OR	Kaszubska	7	109	64,22
ŚOR Centrum	Bankowa	8	128	62,50
ŚOR Centrum	Krótką	2	32	62,50
ŚOR Centrum	Plac Rzeźniczy	2	32	62,50
ŚOR Szobiszowice	Śliwki	31	499	62,12
Pozostałe ulice OR	Piwna	17	289	58,82
ŚOR Szobiszowice	Patrolowa	1	17	58,82
ŚOR Szobiszowice	Noakowskiego	9	155	58,06
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Młodego Hutnika	5	90	55,56
ŚOR Szobiszowice	Opolska	19	343	55,39
ŚOR Centrum	Powstańców Warszawy	16	298	53,69
Pozostałe ulice OR	Królowej Bony	7	138	50,72
Pozostałe ulice OR	Ziemowita	19	377	50,40
Pozostałe ulice OR	Nasyp	3	62	48,39
Pozostałe ulice OR	Pszczynska	160	3340	47,90
ŚOR Centrum	Grodowa	5	105	47,62
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Świętej Cecylii	4	84	47,62
Pozostałe ulice OR	Rybicka	64	1347	47,51
Pozostałe ulice OR	Kilińskiego	13	274	47,45
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Zabrska	28	593	47,22
ŚOR Centrum	Plebańska	5	107	46,73
ŚOR Szobiszowice	Ślusarska	1	22	45,45
ŚOR Centrum	Świętokrzyska	3	67	44,78
Pozostałe ulice OR	Banacha	2	46	43,48
Pozostałe ulice OR	Kujawska	46	1091	42,16
ŚOR Szobiszowice	Udzieli	4	95	42,11
ŚOR Centrum	Jana Pawła II	27	652	41,41
Pozostałe ulice OR	Jana Pawła II	27	652	41,41
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Chorzowska	81	1960	41,33
ŚOR Centrum	Na Piasku	7	171	40,94
Pozostałe ulice OR	Świętej Katarzyny	7	174	40,23
ŚOR Szobiszowice	Tarnogórska	70	1744	40,14
ŚOR Szobiszowice	Tarnogórska	70	1744	40,14
Pozostałe ulice OR	Tarnogórska	70	1744	40,14
Pozostałe ulice OR	Tarnogórska	70	1744	40,14
ŚOR Szobiszowice	Spółdzielcza	29	723	40,11
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Szara	8	202	39,60
ŚOR Szobiszowice	Gieryskiego	9	229	39,30

Istotnym problemem w OR Śródmieście jest również występowanie czynów karalnych popełnianych przez nieletnich. Komenda Miejska Policji nie dysponuje rejestrem tych zdarzeń w ujęciu przestrzennym, toteż dotarcie do tych danych statystycznych jest utrudnione. Na potrzeby określenia możliwości aplikowania o środki UE na realizację projektów związane z mieszkalnictwem KMP dostarczyła dane, w oparciu o które wyznaczono wartości wskaźników.

Obszar	Nazwa Ulicy	Liczba nieletnich	Liczba czynów karalne	Wskaźnik
ŚOR Szobiszowice	Świętego Marka	48	1	20,83
ŚOR Szobiszowice	Tarnogórska	106	11	103,77
Pozostałe ulice OR	Pszczyńska	207	10	48,31
ŚOR Zabrska-Chorzowska	Jagiellońska	45	1	22,22

Przestępczość została uznana za najważniejszy problem dzielnicy przez 43,94% ankietowanych (2005) z terenu ŚOR Centrum tj. na 3 miejscu wspólnie z chuligańskimi wybrykami), a 16,67% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę. 43,28% z ŚOR Szobiszowice (na 5 miejscu) uznało przestępczość za najważniejszy problem dzielnicy, a 23,88% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę. 70,59% ankietowanych z ŚOR Zabrska-Chorzowska (na 3 miejscu) uznało przestępczość za najważniejszy problem dzielnicy, a 5,88% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę. 51,28% z OR (na 3 miejscu) uznało przestępczość za najważniejszy problem dzielnicy, a 20,51% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę. Problem ten jest więc postrzegany jako poważny przez najwięcej osób tam gdzie najmniej osób dotknął osobiście, na terenie ŚOR Zabrska-Chorzowska.

Chuligańskie wybryki znalazły się na 1 miejscu w OR – 64,10% (5,13% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę), a w pozostałych obszarach na ostatnim miejscu (ŚOR Centrum – 15,15%, a 3,03% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę, ŚOR Szobiszowice – 16,42%, a 4,48% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę, ŚOR Zabrska-Chorzowska – 25%, a 0,0% podało, że problem ten dotknął ich rodzinę). Chuligańskie wybryki są postrzegane jako największy problem tam, gdzie najwięcej osób dotknęły osobiście – na terenie OR.

3.5. Organizacje społeczne

Grupa 98,48% ankietowanych z ŚOR Centrum, 89,55% z ŚOR Szobiszowice, 97,06% z ŚOR Zabrska-Chorzowska i 97,44% z OR podało iż nie znają żadnych inicjatyw, grup lub osób działających na rzecz poprawy warunków zamieszkania w dzielnicy. Najbardziej znane inicjatywy, grupy lub osoby, działające w zakresie poprawy warunków zamieszkania w dzielnicy to: ŚOR Centrum – sąsiad (1,52%), a w ŚOR Szobiszowice – sąsiad, wspólnota mieszkaniowa, samorząd miejski, postłowie, Zofia Łozińska i Janusz Żukowski (po 1,49%).

Na obszarze rewitalizacji zarejestrowane są liczne organizacje pozarządowe o bogatym profilu działalności, w tym:

AEGEE - Gliwice Europejskie Forum Studentów
 Akademicki Chór Politechniki Śląskiej
 Akademicki Klub Krótkofalowców SP9PDF
 Akademicki Klub Turystyczny "Watra"
 Akademicki Klub Zabytkowego Motocykla
 "Cyklop"
 Akademicki Zespół Muzyczny Politechniki
 Śląskiej
 Akademicki Związek Sportowy
 Auto Moto Klub w Gliwicach
 AZS Gliwice Aikido
 Bractwo Żeglarskie "Wanta"
 Caritas Diecezji Gliwice Organizacja Pożytku
 Publicznego
 Centrum Inicjatyw Społecznych
 Chrześcijańska Misja Społeczna "Teen
 Challenge" o/ Gliwice Organizacja Pożytku
 Chrześcijańskie Stowarzyszenie "Dom
 Przymierza"
 Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej
 Drużyna Bractwa Białej Bramy
 Europejska Unia Kobiet Oddział w Gliwicach
 Europejski Instytut Rozwoju Technologii
 Ewangelickie Towarzystwo Edukacyjne
 Organizacja Pożytku Publicznego
 Federacja Młodych Socjaldemokratów
 Federacja Społeczności Terapeutycznych
 Europy Centralnej i Wschodniej
 Forum Transportu Pasażerskiego w Gliwicach
 Fundacja na rzecz Hospicjum w Gliwicach
 Fundacja na rzecz Politechniki Śląskiej
 Fundacja "Kidprotect.pl"
 Fundacja "Szkola z charakterem" im. E. Stein
 Fundacja Odbudowy Teatru Miejskiego
 Organizacja Pożytku Publicznego
 Fundacja Pomocy Dzieciom "Nadzieja"
 Organizacja Pożytku Publicznego
 Fundacja "Tacy sami" Organizacja Pożytku
 Publicznego
 Gliwicka Inicjatywa Obywatelska
 Gliwicki Klub Filmowy "Wrota"
 Gliwicki Klub Kajakowy "Wiking"
 Gliwicki Klub Karate "Kyokushin" Organizacja
 Pożytku Publicznego
 Gliwicki Klub Sportowy "Piast"
 Gliwicki Klub Rekreacyjno - Sportowy
 "Stokrotka" TKKF
 Gliwicki Klub Tenisowy
 Gliwicki Sportowy Klub Taekwon-Do
 Gliwicki Uczniowski Klub Sportowy "Carbo"
 Gliwickie Centrum Taneczne
 Gliwickie Stowarzyszenie Amazonek
 Gliwickie Stowarzyszenie GO
 Gliwickie Stowarzyszenie Internautów
 Gliwickie Stowarzyszenie Modelarzy Lotniczych
 Gliwickie Stowarzyszenie Niestyszających GSN
 Gliwickie Stowarzyszenie Piłki Halowej
 Gliwickie Stowarzyszenie Tenisowe
 Gliwickie Towarzystwo Koszykówki Organizacja
 Pożytku Publicznego
 Gliwickie Towarzystwo Muzyczne
 Gliwickie Towarzystwo Sportu i Kultury
 "SiKReT"
 Gliwickie Towarzystwo Sympatyków Piłki
 Nożnej Pięciosobowej "Piątka"
 Gliwickie Towarzystwo Szkolne
 Stowarzyszenie Gliwiczanie dla Gliwic
 Górnośląska Fundacja Onkologiczna
 Górnośląski Oddział Regionalny
 Stowarzyszenia "Monar"
 Górnośląskie Stowarzyszenie "Familia"
 Górnośląskie Stowarzyszenie Ubezpieczonych
 Organizacja Pożytku Publicznego
 Grupa Kolarska "Gliwice"
 Grupa Plastyczna "Faun" przy Towarzystwie
 Przyjaciół Ziemi Gliwickiej
 Habitat for Humanity" Gliwice Organizacja
 Pożytku Publicznego
 Hufiec Ziemi Gliwickiej ZHP Organizacja
 Pożytku Publicznego
 Katolicki Związek Akademicki "Communio"
 Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży "KANA"
 Katolickie Stowarzyszenie "Civitas Christiana"
 Katolickie Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci
 i Młodzieży "Mała Jutrzenka"
 Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców
 Klub "Silesia-Polonia" przy TPZG w Gliwicach
 Klub Abstynentów "Krokus"
 Klub Człapaka "Pędziwiatr"
 Klub Sportowy "Kodokan"
 Klub Sportowy "Kolejarz"

Klub Sportowy Żeglarski "Mesa"
 Klub Tatarnictwa Jaskiniowego "Eksperal"
 Klub Uczniowski w Gimnazjum nr 10
 Klub Wysokogórski Gliwice
 Komitet Lokalny IAESTE Gliwice
 Komunikacyjny Klub Sportowy "Kolejarz"
 Gliwice
 Krajowa Rada Maszyn Górniczych
 Krajowe Forum Bezrobotnych Stowarzyszenie
 Społeczne
 Liga Kobiet Polskich
 Liga Morska i Rzeczna Zarząd Okręgu
 Katowickiego
 Liga Obrony Kraju Klub Sportów Łączności
 LOK SP9 KAG
 Metodystyczne Towarzystwo Edukacyjne
 Miejskie Towarzystwo Krzewienia Kultury
 Fizycznej w Gliwicach
 Międzynarodowa Organizacja Soroptimist
 International Klub Gliwice
 Międzyszkolny Klub Narciarski "Gips"
 Organizacja Pożytku Publicznego
 Młodzież Wszechpolska
 Młodzieżowa Rada Miasta Gliwice
 Młodzieżowy Klub Turystyki Aktywnej "Ryś"
 Naczelna Organizacja Techniczna Federacja
 Stowarzyszeń Naukowo – Technicznych
 Ognisko TKKF "Kondycja"
People to People Polska z siedzibą w Gliwicach
 Polski Czerwony Krzyż - Zarząd Rejonowy
 Polski Klub Ekologiczny - Koło Miejskie
 w Gliwicach
 Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd
 Miejski w Gliwicach
 Polski Komitet Zwalczenia Raka O/ Śląski
 Polski Związek Emerytów Rencistów
 i Inwalidów - Oddział
 Polski Związek Filatelistów o/ Gliwice
 Polski Związek Inżynierów i Techników
 Budownictwa o/ Gliwice
 Polski Związek Kanarków i Ptaków
 Egzotycznych "Canaria
 Polski Związek Motorowy
 Polski Związek Niewidomych koło terenowe
 w Gliwicach
 Polski Związek Wędkarski koło Gliwice
 Polskie Stowarzyszenie Diabetyków
 Polskie Stowarzyszenie Pielęgniarek
 Onkologicznych. Terenowy Oddział Gliwice
 Polskie Stowarzyszenie im. Króla Jana III
 Sobieskiego
 Polskie Towarzystwo Akustyczne o/ Gliwice
 Polskie Towarzystwo Chemiczne o/ Gliwicki
 Polskie Towarzystwo Dysleksji o/Gliwice
 Polskie Towarzystwo Ekonomiczne O/ Gliwice
 Polskie Towarzystwo Endokrynologiczne o/
 Śląski
 Polskie Towarzystwo Fizyczne o/ Gliwicki
 Polskie Towarzystwo Geograficzne
 Polskie Towarzystwo Geometrii i Grafiki
 Inżynierskiej
 Polskie Towarzystwo Mechaniki Teoretycznej
 i Stosowanej o/ Gliwicki
 Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii o/
 Gliwice
 Polskie Towarzystwo Numizmatyczne o/Gliwice
 Polskie Towarzystwo Onkologiczne
 Polskie Towarzystwo Opieki nad Chorymi ze
 Stomią "Pol-Ilko"
 Polskie Towarzystwo Radioterapii
 Onkologicznej
 Polskie Towarzystwo Spawalnicze o/ Śląski
 Gliwice
 Polskie Towarzystwo Taneczne o/ Okręgowy
 Polsko - Czeskie Towarzystwo Gospodarcze
 Polsko-Niemieckie Towarzystwo im. Stanisława
 Bieniasza
 Powiatowe Stowarzyszenie Pszczelarzy
 PTTK O/ Kolejowy Gliwice
 PTTK O/ Uczelniany przy Politechnice Śląskiej
 w Gliwicach
 PTTK O/ Ziemi Gliwickiej
 Rada Uczelniana Zrzeszenia Studentów
 Politechniki Śląskiej
 Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa
 Ruch Autonomii Śląska koło terenowe
 w Gliwicach
 Ruch Obrony Bezrobotnych Oddział Gliwice
 SAPS Stowarzyszenie Amatorów Piłki
 Siatkowej
 Społeczne Ognisko Muzyczne

Społeczne Towarzystwo Ekologiczne "Pro - Vita" o/ wojewódzki
 Stowarzyszenie na rzecz Dziedzictwa Kulturowego Gliwic "Gliwickie Metamorfozy"
 Stowarzyszenie "Dla Serca"
 Stowarzyszenie "Europejska Unia Kobiet"
 Stowarzyszenie "Młoda Socjaldemokracja"
 Stowarzyszenie "Młode Centrum"
 Stowarzyszenie "Nowa Polska"
 Stowarzyszenie "Silesia Nostra"
 Stowarzyszenie STG przy Politechnice Śląskiej
 Stowarzyszenie "Szansa"
 Stowarzyszenie Akademia Edukacji Europejskiej
 Stowarzyszenie Amatorów Piłki Siatkowej
 Stowarzyszenie Animatorów Wszechstronnego Rozwoju Młodzieży
 Stowarzyszenie Auditorów Wewnętrznych Jednostek Sektora Finansów Publicznych
 Stowarzyszenie "Bezpieczne Gliwice"
 Stowarzyszenie Bezrobotnych "Nasza Szansa"
 Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
 Stowarzyszenie Chorych Reumatoidalnie
 Stowarzyszenie "CulContra"
 Stowarzyszenie Dzieło Ja-Ty-My
 Stowarzyszenie Ekologiczno- Kluturalno - Wolnościowe "Krzyk"
 Stowarzyszenie Elektryków Polskich
 Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów "Biprohutu"
 Stowarzyszenie "Familon Group"
 Stowarzyszenie Forum Ceramików
 Stowarzyszenie Gliwickiej Młodzieży "Signum"
 Stowarzyszenie Grupa "Outdoor"
 Stowarzyszenie GTW
 Stowarzyszenie Interwencji i Terapii dla Dzieci i Młodzieży z Zaburzeniami Autystycznymi i ich Rodzin "Szkłane drzwi"
 Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich o/ Gliwice
 Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Chemicznego o/ Gliwice
 Stowarzyszenie Kabaret "Dzieci Bonda"
 Stowarzyszenie Katedralny Chór Chłopięcy
 Stowarzyszenie Kibiców Gliwickiego Klubu Sportowego Piast
 Stowarzyszenie Krzewienia Aktywnej Długowieczności "Skad"
 Stowarzyszenie Księgowych w Polsce
 Stowarzyszenie Kupców i Przedsiębiorców Śląskich
 Stowarzyszenie Kupców Targowiska przy Jana Pawła II
 Stowarzyszenie Międzynarodowy Festiwal "Dni Muzyki Organowej"
 Stowarzyszenie Miłośników Tradycji Szlacheckich i Arystokratycznych
 Stowarzyszenie Muzyczne "Śląski Jazz Club"
 Stowarzyszenie Muzyki Country
 Stowarzyszenie Na Rzecz Budowy i wspierania Działalności Publicznej Szkoły Podstawowej Integracji Europejskiej nr 43
 Stowarzyszenie Na Rzecz Gospodarki Energetycznej Polski
 Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji Europejskiej
 Stowarzyszenie Na Rzecz Ochrony Zdrowia Psychicznego "Nasz Dom"
 Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy Rodzinie i Dziecku "Dom"
 Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gmin Powiatu Gliwickiego
 Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Badań Nad Rakiem
 Stowarzyszenie Nauczycieli Polonistów "Snap"
 Stowarzyszenie Obrony Praw Pacjenta "Primum Non Nocere"
 Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Inwalidów Ich Opiekunów i Przyjaciół "Son"
 Stowarzyszenie Partnerów General Motors
 Stowarzyszenie Polskich Kombatantów - Obrońców Ojczyzny im. Gen. Wł. Andersa
 Stowarzyszenie Polskich Kombatantów Weteranów Walk o Niepodległość 1919-1956 im. Gen. "Grota" Stefana-Roweckiego
 Stowarzyszenie Pomocy "Linia Nadziei - Splin"
 Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom na Syberii i Ukrainie
 Stowarzyszenie Pomocy Dziecku i Rodzinie "Gigant"
 Stowarzyszenie Pomocy Poszkodowanym w Wypadkach Komunikacyjnych "Bezpieczne Drogi"

Stowarzyszenie Producentów Materiałów
Ogniotrwałych

Stowarzyszenie Przyjaciół Szpitala Miejskiego
nr 1 "Serce"

Stowarzyszenie Przyjaciół Wydziału
Chemicznego Politechniki Śląskiej

Stowarzyszenie Rodziców Dzieci i Młodzieży
Niepełnosprawnej "Jesteśmy"

Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Dzieci
oraz Młodzieży z Zespołem ADHD "Akceptacja"

Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji
Gliwickiej Organizacja Pożytku Publicznego

Stowarzyszenie Rodzina Bez Przemocy "Help"

Stowarzyszenie Studentów "Best" Gliwice

Stowarzyszenie Sympatyków Zespołu "Gwar"

Stowarzyszenie Szarych Szeregów

Stowarzyszenie Śląski Yacht Club

Stowarzyszenie Wierzyteli Skarbu Państwa

Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej

Stowarzyszenie Wychowanków Politechniki
Śląskiej

Studenckie Koło Przewodników Górskich
"Harnasie"

Szermierczy Klub Sportowy "Muszkieter"

Szkolny Klub Narciarski "Gips"

Śląska Fundacja Dzieci i Młodzieży z Cukrzycą

Śląska Fundacja Wspierania
Przedsiębiorczości

Śląska Liga Futsalu

Śląska Liga Walki z Rakim Organizacja
Pożytku Publicznego

Śląskie Stowarzyszenie Psychoterapeutów
z siedzibą w Gliwicach

Śląskie Stowarzyszenie Rodzin Wielodzietnych
im. Św. Józefa

Śląski Yacht Club przy Politechnice Śląskiej

Światowe Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół
Ziemi Złoczowskiej Klub Złoczowski
w Gliwicach

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
oddział Gliwice

TKKF "Karlusy"

Towarzystwo Brydżowe Silesia Organizacja
Pożytku Publicznego

Towarzystwo im. Edyty Stein

Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów
Południowo - Wschodnich Oddział Stryjan

Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów
Południowo - Wschodnich Oddział Gliwice

Towarzystwo Opieki nad Majdankiem - Oddział
wojewódzki z siedzibą w Gliwicach

Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce
oddział w Gliwicach

Towarzystwo Pomocy Dzieciom i Młodzieży
z Cukrzycą Organizacja Pożytku Publicznego

Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta

Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - oddział Gliwice

Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Gliwickiej

Towarzystwo Rozwijania Kontaktów Polsko -
Ukraińskich "Kontakt"

Towarzystwo Społeczno - Kulturalne Niemców
Województwa Śląskiego Oddział w Gliwicach

Towarzystwo Społeczno - Kulturalne Niemców
Województwa Śląskiego Koło Gliwice-Miasto

Towarzystwo Społeczno - Kulturalne Żydów
o/Gliwice

Towarzystwo Tradycji Górniczych Wydziału
Górnictwa i Geologii Politechniki Śląskiej

Towarzystwo Wspierania Świetlicy Integracyjnej
"Bratki"

Towarzystwo Wspierania Świetlicy
Środowiskowej "Czesio"

Ucet - Uniwersyteckie Ośrodki Języka
Angielskiego

Uczelniany Zarząd Samorządu Studenckiego
UZSS

Uczniowski Klub Sportowy "Milenium"

Uczniowski Klub Sportowy "Uśmiech" w Domu
Dziecka nr 2

Uczniowski Klub Sportowy "Wiking"

Uczniowski Klub Sportowy Judo - Trynek

Uczniowski klub Sportowy "Trynek"

Uczniowski Klub Sportowy w Domu Dziecka nr3

Uczniowski Klub Sportowy przy Zespole Szkół
Techniczno-Informatycznych

Uniwersytet Trzeciego Wieku

Zarząd Powiatowy Związku Ochotniczych
Straży Pożarnych RP

Złota Jesień

Zrzeszenie Akademickie

Zrzeszenie Prawników Polskich koło
w Gliwicach
Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług
Związek Inwalidów Wojennych o/ Gliwice -
Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności

Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów
Politycznych
Związek Nauczycielstwa Polskiego
Związek Solidarności Polskich Kombatantów
koło Gliwicko-Zabrskie
Związek Sybiraków o/Gliwice

Przy ul. Jagiellońskiej 21 funkcjonuje **Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych**, które integruje działalność organizacji pozarządowych na terenie Miasta Gliwice. GCOP udostępnia pomieszczenia na działalność statutową organizacji, koordynuje spotkania, prowadzi i na bieżąco uzupełnia bank informacji o organizacjach pozarządowych oraz punkt informacyjny dla nich, zbiera i udostępnia informacje o możliwości pozyskania środków i funduszy na działalność z różnych źródeł, ułatwia przepływ informacji pomiędzy organizacjami, wspiera działalność organizacji m.in. poprzez poradnictwo, szkolenia, organizowanie spotkań branżowych, współpracuje ze środkami przekazu w zakresie udostępnienia informacji i udzielenia wyjaśnień w sprawach dotyczących swojej działalności, redaguje własny biuletyn, gromadzi, przechowuje oraz udostępnia uprawnionym organom i osobom dokumentację organizacji. Nadzór nad działalnością Centrum sprawuje Prezydent Miasta Gliwice.

W nowo otwartej filii GCOP, przy ul Kościuszki 35 powstał - w ramach realizowanego projektu „Partnerstwo na Rzecz Profesjonalizacji Trzeciego Sektora” - Inkubator Organizacji Pozarządowych . Inkubator oferuje organizacjom: miejsce na spotkania, bezpłatny dostęp do Internetu, kserografu, telefonu i faksu, literatury specjalistycznej oraz bieżących informacji o wydarzeniach ważnych dla trzeciego sektora, nieodpłatne szkolenia z podstaw obsługi komputera oraz projektowania stron internetowych, dostęp do nieodpłatnych szkoleń realizowanych w ramach Partnerstwa, poradnictwo. Specjaliści Inkubatora udzielają organizacjom wsparcia merytorycznego m.in. w zakresie: wypełniania wniosków o dotację, pisania, prowadzenia i rozliczania projektów, zdobywania środków finansowych na działalność, budowania partnerstw, formalno-prawnych aspektów działania organizacji, zarządzania organizacją, współpracy z innymi organizacjami i instytucjami oraz mediami.

3.6. Miejsca kultu religijnego

Ludność zamieszkująca ten teren jest głównie wyznania rzymsko-katolickiego. Występują również osoby wyznania m.in. protestanckiego i ormiańskiego.

W OR i ŚOR zlokalizowane są następujące parafie:

Parafia Matki Boskiej Częstochowskiej ul. Kilińskiego 2

4 października 1981 roku, po wieloletnich staraniach o pozwolenie, odbyło się poświęcenie placu pod budowę, a 16 maja 1983 roku bp Jan Wieczorek wmurował pierwszą cegłę w nowo budowanym kościele. Parafia została erygowana dekretem Biskupa Opolskiego z dnia 27 sierpnia 1988 roku, a jej terytorium zostało wydzielone z parafii św. Michała oraz z parafii św. Apostołów Piotra i Pawła. Kościół został konsekrowany 6 października 1991 roku .

Parafia Obrządku Bizantyńsko-Ukraińskiego - Kaplica pw. św. Jadwigi ul. Kościelna 6

Parafia Obrządku Ormiańskiego - Kościół pw. świętej Trójcy ul. Mikołowska

Pierwotny kościół ufundował w 1409 roku Michał Pillcator, starosta na zamku gliwickim. Drewniany kościółek wraz z przylegającym szpitalem uległ w 1813 roku znacznemu uszkodzeniu na skutek pożaru. Obecny, murowany kościół klasycystyczny pochodzi z lat 1836-38. Ostatnia renowacja kościoła odbyła się w roku 1959. Od 1945 roku świątynia jest miejscem kultu katolików obrządku ormiańskiego.

Parafia Podwyższenia Krzyża świętego ul. Daszyńskiego 2

Pierwszy, drewniany kościół powstał przed rokiem 1500. W 1612 roku duszpasterstwo przy kościele objęli Ojcowie Franciszkanie. Nowy, murowany kościół w stylu barokowym, skierowany prezbiterium na północ, wraz z przyległym od strony zachodniej klasztorem na rzucie prostokąta z czworobocznym wirydarzem pośrodku, zbudowano w 1623 roku, a konsekrowano w 1673 roku. W 1921 roku oddano kościół Ojcom Redemptorystom, którzy w latach 1924–26 powiększyli go przez dodanie dwu przęseł nawy głównej, nawy bocznej, kaplicy i przedsionka. Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego została erygowana 8 grudnia 1980 roku.

Parafia Wszystkich Świętych ul. Kościelna 4

Datę erygowania parafii Wszystkich Świętych w Gliwicach historycy określają na rok 1250. Pierwsze wzmianki o parafii pochodzą z lat 1279 i 1286. W 1470 roku książę Jan z Oświęcimia podarował parafii dom na wikarówkę, zwaną "Jeruzalem", który znajdował się w tym samym miejscu, co obecna wikarówka. Do parafii, oprócz miasta Gliwic, należały jeszcze miejscowości: Trynek, Ligota, Wójtowa Wieś i Ostropa. Nie zachował się żaden dokument dotyczący początków obecnego kościoła pw. Wszystkich Świętych. Pod tym wezwaniem występuje po raz pierwszy w dokumencie z 1467 roku. Pierwszy kościół był drewniany i stał na tym samym miejscu, co dzisiejszy (jest to miejsce najwyżej położone w mieście). Wnioskując ze sposobu budowy obecnego kościoła, z cyfr umieszczonych nad głównym portalem (1504) i innych danych, powstanie kościoła określa się na lata 1450-1504. Wnętrze kościoła, a także dach i wieża, padały kilkakrotnie ofiarą pożarów, stąd niejednokrotnie zmieniały swój wygląd. Sam korpus w zasadzie pozostał niezmieniony. Kościół zbudowano w stylu gotyckim. Jest on murowany z cegły, z użyciem kamienia do szczegółów architektonicznych. W latach 1929-42 ówczesny proboszcz, przeprowadził największy i najgruntowniejszy w dziejach parafii remont kościoła, w czasie którego (1930-33) nadano nowy, obecny kształt wieży, zainstalowano nowe organy, założono elektryczne ogrzewanie i uporządkowano podziemia kościoła. Ostatnią restaurację budynku przeprowadzono w 1960 roku. Kościół posiada także cenne zabytki, m. in. obrazy, monstrancje, relikwiarze, naczynia liturgiczne. Monografię parafii i kościoła wydał w 1926 roku ks. dr Kurt Kukowka. Kościół należy do najcenniejszych zabytków miasta.

Parafia św. Apostołów Piotra i Pawła - Katedralna ul. Jana Pawła II 5

Kanoniczne erygowanie parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła nastąpiło 15 stycznia 1908 roku. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat przez wydzielenie z parafii św. Apostołów Piotra i Pawła powstały następujące gliwickie parafie: Najświętszego Serca Pana Jezusa, św. Józefa, św. Michała Archanioła oraz NMP Matki Kościoła, a także część parafii MB Częstochowskiej. Na pamiątkę wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Gliwicach

w prezbiterium ustawiono: ołtarz papieski (konsekrowany przez bpa Jana Wieczorka 17 czerwca 2000), ambonkę, tron papieski, krzyż procesyjny i świeczniki, a na ścianie - tablicę upamiętniającą historyczne wydarzenie.

Parafia wojskowa – pw. św. Barbary ul. św. Barbary 2

Przynależy do niej też Kaplica pw. św. Rafała Kalinowskiego w Szpitalu Wojskowym w Gliwicach (ul. Zygmunta Starego).

Pierwszy, drewniany kościółek pw. św. Barbary w Gliwicach wzniesiono na przełomie XV i XVI w. W 1815 roku kościół przejęli protestanci, którzy na jego miejscu w latach 1855-59 zbudowali kościół według projektu architekta dworskiego Stillera z 1853 roku. W części prezbiterialnej rozbudowany w 1936 roku Świątynia jest trójnawową bazyliką z prostokątnym prezbiterium zamkniętym od północy absydą. We wnętrzu stropowa bazylika emporowa. Empory drewniane, wsparte są na kamiennych filarach rozdzielających nawy. We wnętrzu zachowały się pierwotne witraże (XIX w.). Kościół stanowi rzadki w regionie przykład architektury neoromańskiej z wczesnej, przedwilhelmowskiej fazy tego stylu. Po zakończeniu II wojny światowej kościół został przekazany duszpasterstwu wojskowemu Wojska Polskiego i odtąd jest Katolickim Kościołem Garnizonowym podlegającym biskupowi polowemu.

Parafia św. Michała Archanioła ul. B. Krzywoustego 1

Od 1932 roku na terenie dzisiejszej parafii odprawiano nabożeństwa liturgiczne w prowizorycznej kaplicy, urządzonej w budynku na lotnisku, należącym do Zarządu Miejskiego. Dekretem z 8 czerwca 1936 roku została wydzielona z terenu parafii św. Apostołów Piotra i Pawła w Gliwicach lokalna świątynia św. Michała Archanioła. Obecnie w budynku dawnego konwiku, a później Niższego Seminarium Duchownego, którego historia sięga początków XX w., mieści się siedziba gliwickiej Kurii diecezjalnej.

Parafia Chrystusa Króla ul. Okrzei 31

Konsekracji kościoła i erygowania nowej parafii dokonano 3 listopada 1935 roku. Kościół ma formę bazyliki. W 1938 roku znany na Śląsku artysta malarz Karol Platzeck namalował na przedniej ścianie prezbiterium fresk przedstawiający Chrystusa Króla. W latach powojennych fresk ten został zamalowany. Przyczyną zamalowania, jak również wysiedlenia do Niemiec proboszcza, był znajdujący się na fresku napis w języku niemieckim: "Królestwo moje nie jest z tego świata". W latach 1994-95 miał miejsce kapitalny remont dachu kościoła. Od roku 1981 do 1994 w kościele pw. Chrystusa Króla odbywał się coroczny ogólnopolski Festiwal Piosenki Religijnej "Cantate Deo".

Parafia Świętej Rodziny, ul. Chorzowska 46

Powstanie parafii Świętej Rodziny związane jest z hutą Huldskińskiego i pracującymi w obrębie nowego osiedla Siostrami Boromeuszkami. 19 marca 1898 roku zwróciły się one z prośbą do właściciela huty, by wybudował kościół dla mieszkańców osiedla przy ul. Chorzowskiej. Prośbę przyjęto i 5 lipca 1900 roku poświęcono kamień węgielny pod budowę. Kościół w stylu neogotyckim i plebanię, łączącą się z kościołem przejściem przez zakrystię, wybudowano na koszt właściciela huty. Obecnie plebania pełni funkcję domu zakonnego. Kościół poświęcono 9 kwietnia 1901 roku Świętych. Początkowo odprawiano nabożeństwa tylko w niedziele i święta. Obecna parafia jako lokalna istnieje od 1919 roku,

zaś jako kuracja od 1 kwietnia 1924 roku. Kościół został konsekrowany 3 listopada 1935 roku. Od 1946 roku parafię prowadzą Księża Misjonarze Świętej Rodziny. W dokumentach z 1955 roku pojawia się po raz pierwszy nazwa: parafia Świętej Rodziny.

Parafia św. Bartłomieja, ul. Bernardyńska 19

W skład Parafii wchodzi nowy kościół przy ul. Bernardyńskiej i stary kościół rektorski pw. św. Bartłomieja przy ul. Toszeckiej. Wzmianki o parafii i kościele pw. św. Bartłomieja sięgają XIII w. Według najstarszych źródeł kościół i parafia powstały około 1232. roku. Do parafii Szobiszowice (leżącej w tym czasie poza granicami miasta Gliwice i funkcjonującej jako osobna miejscowość) należały także wioski: Ligota, Żerniki i Szalsza. Funkcję kościoła parafialnego do 1911 roku pełnił stary kościół pw. św. Bartłomieja. Kościół jest gotycki, murowany, orientowany, otoczony murem z kamienia. Wielokrotnie naprawiany i przebudowywany. Obecne prezbiterium i zakrystia pochodzą z XV w., nawa i wieża - z XVII w. W latach 1907-11 wybudowano w stylu neogotyckim nowy, potężny kościół pw. św. Bartłomieja przy ul. Bernardyńskiej. W 1931 roku usamodzielniono parafię św. Jana Chrzciciela w Żernikach, a w 1935 roku wyodrębniono jeszcze jedną samodzielną parafię przy nowo wybudowanym kościele pw. Chrystusa Króla. W 1994 roku erygowano parafię Matki Boskiej Kochawińskiej na Osiedlu Kopernika w Gliwicach. W styczniu 2002 roku utworzono na Osiedlu "Obrońców Pokoju" parafię pw. Miłosierdzia Bożego, którą również wyodrębniono prawie w całości z parafii św. Bartłomieja.

Kościół Ewangelicko-Methodystyczny Parafia Gliwice, ul. Kłodnicka 3

Parafia gromadzi stosunkowo młodą społeczność, która oprócz nabożeństw spotyka się regularnie w grupach biblijnych i modlitewnych. Od lat kontynuowana jest praca socjalna z dziećmi z rodzin ubogich i patologicznych. Dzięki prowadzonej działalności gospodarczej i ofiarności sponsorów parafia co roku finansuje i organizuje wyjazdy wakacyjne dla takich dzieci oraz udziela ich rodzinom doraźnej pomocy. Oprócz stałych programów działalności, w kościele organizowane są w ciągu roku dodatkowe imprezy o charakterze chrześcijańskim: kurs biblijny, koncerty, minikonferencje, prelekcje itp. Przy kościele działają znane w Gliwicach Szkoły Języka Angielskiego Metodystów - English Language College (dla młodzieży i dorosłych) oraz Methodist L. C. (dla dzieci)

Kościół Ewangelicki Zbawiciela, ul. Jagiellońska 19 a

Przy kościele istnieje Ewangelickie Towarzystwo Edukacyjne, które prowadzi Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące ETE. Kościół prowadzi również audycje radiowe "Po prostu" oraz Spotkania z Ewangelią. Przynależy do niego Dom Gościnny "Księżówka" w Wiśle

Synagoga w Gliwicach, ul Dolnych Wałów 2

Gliwicka synagoga została urządzona po 1945 roku, w budynku wzniesionym przez miejscową gminę żydowską w 1909 roku, przy ulicy Dolnych Wałów 2. Obecnie służy jako synagoga gminy żydowskiej w Gliwicach, nabożeństwa odbywają się regularnie we wszystkie szabaty oraz święta.

W OR funkcjonuje jeden cmentarz przy ul. Poniatowskiego 22 – tzw. Cmentarz Lipowy.

3.7. Rekreacja czas wolny

Grupa 19,70% mieszkańców ŚOR Centrum, 37,31% ŚOR Szobiszowice, 7,35% ŚOR Zabrska-Chorzowska, 29,49 OR w przeprowadzonej ankiecie zgłosiła iż mają propozycje spędzania czasu wolnego. Główne propozycje to: ŚOR Centrum – obiekty sportowe (6,06%) i basen (4,55%), ŚOR Szobiszowice – zadbane place zabaw (7,46%), park i ładne skwerki (po 5,97%), obiekty sportowe i dom kultury (4,48%), ŚOR Zabrska – Chorzowska – obiekty sportowe, zadbane place zabaw, ładne skwerki i boisko (po 1,47%) oraz OR – park (7,69%) i obiekty rekreacyjne (6,41%). Najwięcej propozycji postrzegają mieszkańcy ŚOR Szobiszowice i są one najbardziej zróżnicowane, najmniej mieszkańcy ŚOR Zabrska-Chorzowska (2005). Są to stosunkowo niskie procenty, zważywszy na bogactwo oferty na tym terenie i mogą wskazywać na ograniczone korzystanie z dostępnej oferty, a także pewną bierność mieszkańców w zakresie preferowanych sposobów spędzania czasu wolnego.

Na terenie wyznaczonym do rewitalizacji znajdują się liczne obiekty sportowe, kulturalne i rekreacyjne. Teatr Muzyczny, kina, kluby, galerie proponują szeroką ofertę kulturalną. Do tradycji należą Gliwickie Spotkania Teatralne.

Na terenie wyznaczonym do rewitalizacji zlokalizowane są 2 parki: Park Bolesława Chrobrego i Park Fryderyka Chopina oraz liczne skwery. W Parku Fryderyka Chopina znajduje się Palmiarnia Miejska w Gliwicach. Budynek palmiarni to nowoczesna konstrukcja architektoniczna o powierzchni 2 000 m², w którym rośnie ponad 5 600 roślin, a najstarsze okazy mają nawet ponad 100 lat. Palmiarnia jest podzielona na cztery pawilony tematyczne: pawilon I - rośliny użytkowe, pawilon II - rośliny tropikalne, pawilon III - historyczny oraz pawilon IV - sukulenty. W palmiarni poza egzotycznymi roślinami znajdują się również: terraria z gadami, akwaria z żółwiami, egzotyczne papugi i kanarki. Na jej terenie funkcjonuje kawiarenka i sklepik z pamiątkami i roślinami, organizowane są liczne wystawy tematyczne.

Przy ul. Akademickiej 26 znajduje się Lodowisko „Tafla”, gdzie - obok odbywających się tam ślizgawek - funkcjonuje szkołka łyżwiarska i można nauczyć się grać w curling. Na lodowisku znajduje się pełny sprzęt do uprawiania tej dyscypliny, a na płycie są też wymalowane odpowiednie tory do gry. Gliwickie lodowisko jest pierwszym obiektem w Polsce, gdzie prawie codziennie można wynająć tory do tej gry i skorzystać z porad obecnego na lodzie trenera.

Na terenie wyznaczonym do rewitalizacji znajdują się 3 baseny kąpielowe: Centrum Sportowo-Rekreacyjne - basen kryty (ul. Jasna 31), kryta pływalnia "Delfin" przy ul. Warszawskiej 35, kryta pływalnia - w SP Nr 28 przy ul. M. Strzody 4; 2 stadiony: Stadion GKS "Piast" przy ul. Okrzei i Stadion XX-lecia przy ul. Akademickiej 26; 4 korty tenisowe: korty tenisowe ul. Akademicka 26, korty tenisowe ul. Akademicka 31, hala tenisowa ul. Jasna 31, korty tenisowe GZUT przy ul. W. Pola oraz liczne hale sportowe: Centrum Sportowo-Rekreacyjne ul. Jasna 31, hale sportowe przy ul. Chorzowskiej 5, Okrzei 20, ZSO nr 4 ul. Orłąt Śląskich 25, Ośrodek Sportu Politechniki Śląskiej (Akademicka 26 i Kaszubska), a także boiska: boiska do siatkówki plażowej i koszykówki ulicznej, boisko KKS "Kolejarz" i boisko do mini piłki nożnej przy ul. Okrzei.

Na Placu Krakowskim znajduje się wielofunkcyjny teren widowiskowy z widownią, placem rekreacyjnym, promenadą spacerową, pasażem handlowym i parkingami wzdłuż ulicy Łużyckiej i budynku Politechniki Śląskiej. Znajduje się tu też Skate-Park, wyposażony w urządzenia do jazdy na rolkach. Niedaleko, w piwnicach budynku Wydziału

Mechanicznego Technologicznego Politechniki Śląskiej (przy ul. Konarskiego) znajduje się Ścianka Wspinaczkowa.

Na terenie Śródmieścia znajdują się kina: Kino Amok przeniesiony do kina Bajka – przejętego przez Miasto Gliwice (ul. Dolnych Wałów 5) i Kino-Teatr X (ul. M. Strzody 10). W rejonie ulic Traugutta, Witkiewicza, Opolskiej i Lipowej w Gliwicach działa obecnie nowoczesne centrum handlowe - Forum Gliwice, w którym funkcjonuje multiplex Cinema City z 15 salami kinowymi oraz centrum sportu i rekreacji.

Do dyspozycji mieszkańców są muzea: Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów – Radiostacja Gliwice (ul. Tarnogórska 129), Muzeum w Gliwicach - Oddział Odlewnictwa Artystycznego, Willa Oskara Caro oraz Zamek Piastowski. Na Wydziale Górnictwa i Geologii Politechniki Śląskiej znajduje się Muzeum Geologii Złóż im. Czesława Poborskiego.

Mieszkańcy Gliwic mogą odwiedzać również Galerie: Art-Studio (ul. Raciborska 11), Galeria "AL" (ul. Dolnych Wałów 7), Galeria "CO2" (Rynek 13), Galeria Brama (ul. Krótka 1-3), Galeria Wnętrz GBB (ul. Basztowa 2), Galeria Fotograficzna PIK (Pl. Piłsudskiego 2), Galeria Miniatura (w Klubie Garnizonowym) przy ul. Mieszka I 26, Galeria Politechniki Śląskiej (ul. Banacha 3), Galeria Sztuki Współczesnej "ESTA", Galeria w Podwórzu (w siedzibie Gliwickiego Ośrodka Integracji Niepełnosprawnych), Galeria w Ratuszu Rynek i Galeria Sztuki Marii Wójciak.

Działają tu również Teatry: Gliwicki Teatr Muzyczny, Teatr A, Teatr Nowej Sztuki prowadzony przez Dariusza Jezierskiego oraz Teatrzyk Pudełko.

Funkcjonują tu również domy kultury i kluby: Klub EMPiK, Młodzieżowy Dom Kultury, "Perełka" Klub Kulturalno - Oświatowy i Artystyczny, Klub Pracowników Nauki Politechniki Śląskiej.

II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno - społeczno - gospodarczego miasta i regionu

1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 (Narodowa Strategia Spójności) i Strategia Rozwoju Kraju

Wraz z powołaniem nowego rządu po wyborach parlamentarnych w 2005 roku prace nad *Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013* zostały wstrzymane. Powołano Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, które przejęło m.in. całość prac związanych z programowaniem.

1 sierpnia 2006 roku Rada Ministrów przyjęła projekt Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia to dokument strategiczny przygotowywany przez kraje członkowskie UE w oparciu o Strategiczne Wytyczne. Określa on krajowe priorytety oraz obszary, na które będą przeznaczane środki unijne oraz krajowe w latach 2007 - 2013. Priorytety określone w NSRO korelują z Programem Działania Rządu „Solidarne Państwo” oraz opracowywaną równoległe Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015, która docelowo ma się stać dokumentem nadrzędnym wobec NSRO.

Prace nad NSRO i SRK prowadzone były pomimo braku formalnych podstaw prawnych w postaci rozporządzeń dotyczących polityki spójności UE na lata 2007 - 2013, które dopiero po przyjęciu budżetu Wspólnoty na lata 2007 - 2013 zostały formalnie zaakceptowane. Publikacja właściwych rozporządzeń miała miejsce w lipcu 2006 roku, a aktów wykonawczych – w grudniu 2006.

24 stycznia 2006r. Rada Ministrów zaakceptowała ostateczny projekt układu programów operacyjnych oraz priorytetów na lata 2007 – 2013. Przyjęty projekt zakłada przygotowanie 16 regionalnych programów operacyjnych, 5 krajowych programów operacyjnych oraz programów europejskiej współpracy terytorialnej. W projekcie przedstawiono również listę celów szczegółowych, jakie będą realizowane w ramach programów operacyjnych:

1. Utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego
2. Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw
3. Wzrost zatrudnienia
4. Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionów
5. Rozwój obszarów wiejskich.

W zakresie **rewitalizacji miast** Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stawiają za cel przywrócenie ładu przestrzennego i ożywienie gospodarcze starej, zabytkowej zabudowy, humanizację osiedli z wielkiej płyty oraz działania restrukturyzacyjne na terenach przemysłowych i powojkowych, dających się stosunkowo szybko przystosować do nowych funkcji miejskich. Rewitalizacja (odnowa) obszarów miejskich, jako działanie techniczne połączona będzie z działaniami gospodarczymi i społecznymi prowadzonymi w zniszczonych budynkach położonych na obszarach zagrożonych wykluczeniem społecznym. Szczególny nacisk położony ma być jednakże na rewitalizację obiektów o dużym znaczeniu kulturowym, zabytkowym i historycznym, noszących znamiona dziedzictwa narodowego.

Rada Ministrów w dniu 29 listopada 2006 ostatecznie przyjęła Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, które następnie przedłożone zostały do Komisji Europejskiej do konsultacji. NSRO to dokument określający jednocześnie priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007 – 2013.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia jest **tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej** opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju.

Jednym z celów szczegółowych NSRO jest wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, w ramach którego przewidziano wsparcie dla odnowy miast i zrównoważonego rozwoju terenów miejskich.

W dniu 29 listopada 2006 roku Rada Ministrów zatwierdziła również dokument *Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015*. Dokument ten jest nadrzędną - wobec innych strategii i programów - wieloletnią strategią rozwoju Polski. Jest to rządowa wizja gospodarczego i społecznego rozwoju kraju, poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. W dokumencie tym uwzględniono zasady zrównoważonego rozwoju, czyli równorzędne traktowanie trzech podstawowych filarów rozwojowych: gospodarczego, społecznego i środowiskowego (ekologicznego). Strategia Rozwoju Kraju będzie podstawą do przygotowania i korekty (zmian) Narodowej Strategii Spójności, programów operacyjnych oraz rządowych i samorządowych programów rozwoju.

Założenia określają następujące priorytety Strategii:

- wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej;
- wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości;
- budowa zintegrowanej wspólnoty, systemu bezpieczeństwa i zasad współpracy;
- rozwój obszarów wiejskich;
- rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej kraju.

Tematyka rewitalizacji wchodzi w zakres tego ostatniego priorytetu.

2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013

Wraz z powołaniem do działania Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przyjęto nową koncepcję programowania polityki regionalnej w Polsce w latach 2007-2013. W związku z zaprzestaniem prac nad Narodowym Planem Rozwoju 2007-2013 i wprowadzaniem w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia zmianami oraz przesunięciami w harmonogramie prac nad końcową wersją NSRO, Zarząd Województwa Śląskiego przyjął uchwałą nowy plan prac nad RPO. Prace te zakończono zatwierdzeniem RPO na poziomie regionu w dniu 21.12.2006. Po kilku turach negocjacji Regionalny Program Operacyjny został ostatecznie zatwierdzony przez Komisję Europejską z początkiem września 2007 roku, natomiast Zarząd Województwa Śląskiego przyjął go uchwałą z dnia 18 września 2007.

Projekty z zakresu rewitalizacji miast realizowane będą w ramach szóstego priorytetu działania 6.2 RPO. Celem działania jest wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanych obszarów zlokalizowanych na terenach miejskich. W ramach działania przewidziane jest wsparcie dla obszarów zdegradowanych, przede wszystkim: powstałych w wyniku przemian rynkowych terenów przemysłowych oraz niszczących i tracących atrakcyjność, centrów i dzielnic miast podlegających procesowi suburbanizacji. Główny nacisk położony jest na podnoszenie wartości substancji miejskiej i nadawanie jej funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych, co wynika z lokalizacji na terenie objętym programem rewitalizacji. Szczegółowe zestawienie projektów kwalifikujących się do wsparcia w ramach działania 6.2 RPO oraz procedura wyboru projektów do dofinansowania zostały opublikowane w *Podręczniku Wdrażania RPO Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*.

3. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2002-2020

Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr II/37/6/2005 z dnia 4 lipca 2005 przyjął „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020”, dokument ten jest aktualizacją przyjętej wcześniej we wrześniu 2000 „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2015”. Układ tego dokumentu obejmuje trójstopniowy podział na priorytety strategiczne, cele oraz kierunki działań. Rewitalizacja jako działanie mieści się w szczególności w priorytetach: *Integracja społeczna, bezpieczeństwo i zdrowie oraz Ochrona i kształtowanie środowiska oraz przestrzeni*. Uszczegółowienie ogólnych priorytetów strategicznych realizowane jest poprzez zdefiniowanie celów i kierunków działań. Rewitalizacja znajduje swoje odzwierciedlenie w następujących celach strategicznych:

1. Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego,
2. Rozbudowa oraz unowocześnienie systemów infrastruktury technicznej,
3. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki,
4. Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturowego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni,

oraz działaniach (podano w kolejności numer celu / numer kierunku działania):

- 1 / 3 – zwiększanie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych (szczególnie w aspekcie pracy na rzecz środowisk zagrożonych i marginalizowanych),
- 1 / 8 – zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie dezorganizacji i patologii społecznej (funkcja społeczna rewitalizacji),
- 2 / 4 – rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej (ekologiczna funkcja rewitalizacji, rozwój zrównoważony),
- 3 / 1 – tworzenie warunków dla rozwoju małych i średnich firm (funkcja gospodarcza rewitalizacji),
- 4 / 2 – zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic (w szczególności w odniesieniu do obszarów miejskich),

- 4 / 3 – rewitalizacja terenów zdegradowanych (w rozumieniu *Strategii* w szczególności odnosi się to do terenów przemysłowych, pogórnich i powojkowych).

4. Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022

Strategia Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022 została zatwierdzona i przyjęta do realizacji uchwałą Rady Miejskiej nr XII/368/2007 z dnia 22 listopada 2007r. W ramach tego dokumentu dokonano diagnozy i oceny konkurencyjności Gliwic oraz określono 5 priorytetów strategicznych miasta. Przeprowadzając analizę pozycji strategicznej miasta autorzy Strategii zwrócili uwagę na wpływ rewitalizacji na jakość przestrzeni miejskich, zarówno w aspekcie terenów mieszkalnych, jak i przemysłowych. Problematyka rewitalizacji znalazła swoje odzwierciedlenie również w sformułowaniu wizji miasta gdzie określono, iż Gliwice będą miastem *wyróżniającym się swoją estetyką, funkcjonalnością zagospodarowania, ładem, dobrze zorganizowanymi przestrzeniami publicznymi, wspierającym przedsiębiorczość i inicjatywy społeczne, gwarantującym dostęp do wysokiej jakości usług społecznych osobom zagrożonym marginalizacją, z zachowaniem zasad zrównoważonego i harmonijnego rozwoju.*

Realizacja przedsięwzięć wpisanych w Obszarowy Program Rewitalizacji przyczyni się do osiągnięcia celów strategicznych przypisanych odpowiednim priorytetom, a w szczególności celów:

- 1.4 Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców miasta przekładający się na tworzenie miejsc pracy i poprawę jakości życia.
- 2.1 Wysoki standard życia wyróżniający pozytywnie Gliwice w Aglomeracji Górnośląskiej, odpowiadający poziomowi występującego w miastach europejskich.
- 2.2 Miasto przyjazne dla mieszkańców o ograniczonych możliwościach samodzielnego rozwoju.
- 4.1 Wysoka atrakcyjność przestrzeni publicznych w mieście pod względem ład, estetyki oraz wachlarza i jakości dostępnych usług.
- 4.2 Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i intensyfikacja jej wykorzystania dzięki odpowiednio przygotowanej infrastrukturze technicznej.

Niniejszy program tworzy również podstawę do realizacji działania 7.10 *Realizacja projektów wskazywanych w obszarowych programach rewitalizacji.*

Nawiązanie strategiczne programu rewitalizacji do *Strategii Zintegrowanego i Zrównoważonego Rozwoju Miasta Gliwice do roku 2022* ma charakter kompleksowy i wielowymiarowy. Realizacja projektów umieszczonych w programie w sposób pośredni będzie miała pozytywny wpływ na realizację celów strategicznych Gliwic.

5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015

Dokumentem wyjściowym do przygotowania wersji roboczej Strategii był raport „*Monitoring problemów społecznych*” autorstwa dr Krzysztofa Czekaja z Uniwersytetu

Śląskiego. Do omówienia problemów społecznych w obszarach rewitalizacji autorzy Programu Rewitalizacji posłużyli się również tym opracowaniem.

Monitoring dotyczył zjawisk takich jak: ubóstwo, bezdomność, bezrobocie, alkoholizm i narkomania, przestępczość, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Raport identyfikował miejsca zamieszkiwane w 2003r. przez osoby i środowiska w sytuacji problemowej i kryzysowej i był materiałem pomocniczym przy opracowywaniu (w I kw. 2005r.) *Ramowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich*, wyznaczającego obszary do rewitalizacji w mieście, m.in. jako obszary zagrożone wykluczeniem społecznym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015, ma na celu **zintegrowane** podejście do kwestii społecznych i gospodarczych. Dokument opracowany został przez zespół prof. Jana Stachowicza techniką polegającą na szeregowym identyfikowaniu konkretnych przedsięwzięć, poczynwszy od priorytetu, przez cel strategiczny i kierunek do działania.

Ostateczna wersja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gliwicach 2006 – 2015* została przyjęta uchwałą Rady Miejskiej w dniu 26 lipca 2006 roku.

Wdrażanie programów rewitalizacji znalazło swoje odzwierciedlenie w ramach celu strategicznego C₉ i zostało ograniczone tylko do kwestii bezpieczeństwa publicznego. Należy jednakże podkreślić, iż program rewitalizacji i strategia rozwiązywania problemów społecznych mają charakter komplementarny. Pozostałe przedsięwzięcia zidentyfikowane w Strategii również mieszczą się w definicji rewitalizacji albowiem misją polityki społecznej Miasta Gliwice jest *Tworzenie społecznych, kulturowych i materialnych warunków dla podniesienia jakości życia mieszkańców i ograniczenia obszarów wykluczenia społecznego*.

III. Założenia programu rewitalizacji

1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru

Rewitalizacja obszarów miejskich jest procesem wymuszonym dynamiką zmian społeczno – gospodarczych, zachodzących w państwach o gospodarce rynkowej. Społecznie korzystnym procesom rozwoju towarzyszą zjawiska tzw. wykluczenia społecznego, a przynajmniej – marginalizacji pewnych grup. Przejawy tych zjawisk to: bezrobocie, problemy społeczne, niski poziom wykształcenia ludności oraz niskie dochody lub znaczny udział przychodów ze źródeł socjalnych. Zwykle opisywane procesy lokalizują się w pewnych dzielnicach, które z czasem zmieniają swój charakter, stając się ośrodkami kumulacji negatywnych zjawisk społecznych i braku bezpieczeństwa.

W celu zdefiniowania i wyznaczenia obszarów rewitalizacji w pierwszym kroku dokonano próby syntetycznej identyfikacji problemów, które mogą wpływać na marginalizację społeczno-gospodarczą całego miasta lub jego obszarów. Jednocześnie podjęto się zidentyfikowania procesów i instrumentów, które mogą mieć wpływ na powodzenie procesu rewitalizacji i szerzej rozwoju Miasta.

Kolejnym krokiem było określenie zakresu obszaru rewitalizacji. W tym celu przyjęto metodę, polegającą na zestawieniu graficznym obszarów lub osiedli, charakteryzujących się parametrami, odzwierciedlającymi najważniejsze determinanty sytuacji w Mieście. Analiza dyslokacji występowania zjawisk zwiększających zagrożenie marginalizacją społeczno – gospodarczą osiedli, lub ich części, była podstawą wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Przy ustalaniu zasięgu terytorialnego obszarów przyjęto następujące założenia szczegółowe:

- Zasięg terytorialny obszarów rewitalizacji wynika z analizy dyslokacji zjawisk według ulic. Analiza powierzchniowa – według dzielnic – miała charakter uzupełniający. Szczegółowy materiał analityczny, którym dysponuje Urząd Miejski pozwolił na precyzyjne definiowanie obszaru,
- Obszary rewitalizacji obejmują strefy przestrzenne zagrożone marginalizacją wraz z - będącymi w bezpośrednim sąsiedztwie – terenami o potencjale rozwojowym w kontekście rewitalizacji. Włączenie tych terenów pozwoli w przyszłości na wdrożenie projektów związanych z rozwojem infrastruktury społecznej i – szerzej – animacją potencjału lokalnego poszczególnych obszarów rewitalizacji.

Powyższa metodologia została szczegółowo przedstawiona w "Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Gliwicach na lata 2005 - 2006 i następne", który został przyjęty Uchwałą nr XXIX/781/2005 Rady Miejskiej w Gliwicach z dnia 23 marca 2005 roku i stanowił wytyczne do opracowania niniejszego programu. Dokument ten jest dostępny na stronie internetowej miasta Gliwice.

Obszar Rewitalizacji Śródmieście obejmuje centralnie położone tereny Gliwic z następującymi elementami zagospodarowania przestrzennego²:

---

² kryteria wyboru OR, ŚOR wg RLPRM: *dekapitalizacja zabudowy i przestrzeni urbanistycznej, niszczenie obiektów o walorach kulturowych, niski poziom przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej, pauperyzacja, zagrożenie przestępczością, lokalizacja projektów rewitalizacyjnych*

Obszar Rewitalizacji Śródmieście

droga nr 88 od rzeki Kłodnicy do ul. Podlesie – Podlesie – Lubliniecka – Skowrońskiego – Leśna – teren GKS Piast – teren Parku Kultury i Wypoczynku (fragment do ul. Dębowej) – Dębowa – Chorzowska – Grażyny – linia kolejowa – Zabrska – Kostki – Czesława – Gdańska – Sportowa – Modrzejewskiej – Przewozowa – Królewskiej Tamy – rzeka Kłodnica do kolejki wąskotorowej – kolejka wąskotorowa – Kujawska (do wysokości dzielnicy akademickiej) – Pszczyńska – Bojkowska – Lotników – Kilińskiego – Bardowskiego – Rybnicka – Kochanowskiego – Kościuszki – Styczyńskiego – Wyspiańskiego – Orlickiego – rzeka Kłodnica do drogi 88

Ścisły Obszar Rewitalizacji Śródmieście – Centrum

Kościuszki – Malinowskiego – Miarki – Sobieskiego – Jasnogórska – Powstańców Warszawy – Wyszyńskiego – Zwycięstwa – dworzec PKP – linia kolejowa – Na Piasku – Dworcowa – Jana Pawła II – Górnych Wałów – Zygmunta Starego – Kościuszki

Ścisły Obszar Rewitalizacji Śródmieście – Szobiszowice

Śliwki – Urbana – Zbożowa - Owczarska – Dworska – Wiertnicza do Toszeckiej – Toszecka – droga 88 – zjazd na Orłąt Śląskich - Orłąt Śląskich – Bernardyńska – Grottgera – Warszawska – Michałowskiego – Tarnogórska – Skowrońskiego – Lipowa – Opolska – Witkiewicza – linia kolejowa – Śliwki

Ścisły Obszar Rewitalizacji Śródmieście – Zabrska / Chorzowska

Grażyny – linia kolejowa – Zabrska – Kostki – Czesława – Gdańska – Sportowa – Modrzejewskiej – Przewozowa – Królewskiej Tamy – Olszynka – Robotnicza – Hutnicza – Jagiellońska – Szara – Zabrska – Chorzowska – Grażyny

1.1. Wykaz ulic i ilości mieszkańców zamieszkałych na OR i ŚOR

Na podstawie danych przekazanych przez Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Gliwicach ilość mieszkańców zameldowanych **na pobyt stały** (wg stanu na dzień 31.12.2008) na ulicach znajdujących się w ww. granicach obszarów rewitalizacji przedstawiała się jak w tabelach.

Tabela 14: Zestawienie mieszkańców ulic ŚOR Centrum wg płci (stan na 31.12.2008)

Nazwa Ulicy	M	Ż
Aleja Korfańtego	394	489
Aleja Przyjaźni	37	47
Bankowa	64	64
Basztowa	13	11
Bednarska	24	19
Białej Bramy	3	5
Bohaterów Getta Warszawskiego	117	139
Bytomska	28	34
Chopina	224	261
Dolnych Wałów	161	174

Dubois	150	162
Dworcowa	222	251
Generała Berbeckiego	62	81
Górnych Wałów	272	349
Grodowa	48	57
Gruszczyńskiego	112	140
Jana III Sobieskiego	182	215
Jana Pawła II	153	173
Kaczyniec	85	72
Kłodnicka	137	133
Kościelna	16	11
Kościuszki	378	451
Krótką	16	16
Krupnicza	34	33
Lelewela	96	105
Lompy	157	191
Malinowskiego	101	132
Matejki	23	33
Miarki	111	115
Mickiewicza	155	176
Młyńska	107	117
Na Piasku	79	92
Okopowa	33	24
Plac Inwalidów Wojennych	51	65
Plac Rzeźniczy	13	19
Plac Wszystkich Świętych	16	14
Plebańska	50	57
Pod Murami	4	5
Powstańców Warszawy	135	163
Prymasa Wyszyńskiego	168	184
Raciborska	50	48
Rynek	58	57
Średnia	34	30
Świętokrzyska	32	35
Wieczorka	143	189
Wodna	13	23
Zwycięstwa	494	489
Zygmunta Starego	474	623
Łącznie	5529	6373

W Ścisłym Obszarze Rewitalizacji Centrum zameldowanych jest 11902 osoby, w tym nieletni stanowią grupę 667 osób obojga płci.

Tabela 15: Zestawienie mieszkańców ulic ŚOR Szobiszowice wg płci (stan na 31.12.2008)

Nazwa Ulicy	M	Ż
Batalionu Kosynierów	207	213
Bernardyńska	150	161
Cechowa	22	29
Chełmońskiego	25	41
Domańskiego	15	14
Dworska	169	174
Dziewanny	86	87

Fałata	33	30
Floriańska	36	42
Generała Zajączka	93	96
Gieryskiego	89	140
Grottgera	266	285
Hoblera	113	117
Kasztanowa	44	51
Kolberga	276	304
Kolejarzy	255	268
Kossaka	55	59
Kotlarska	6	7
Kowalska	69	55
Libelta	125	135
Lipowa	366	413
Lubliniecka	73	83
Makowskiego	8	14
Mastalerza	519	578
Michałowskiego	81	80
Nad Torami	36	29
Noakowskiego	77	78
Opolska	174	169
Orląt Śląskich	15	10
Owczarska	20	15
Patrolowa	8	9
Powroźnicza	42	42
Przemysłowa	62	75
Przy Tamie	6	10
Rolna	84	88
Sikory	124	117
Skowrońskiego	157	160
Spółdzielcza	327	396
Stwosza	343	350
Szobiszowicka	198	245
Sztabu Powstańczego	919	973
Śliwki	232	267
Ślusarska	10	12
Świętego Andrzeja	74	92
Świętego Marka	398	414
Świętego Urbana	17	19
Świętej Małgorzaty	17	12
Świętojańska	557	648
Targowa	41	47
Tarnogórska	841	903
Toszecka	682	704
Udzieli	37	58
Uszczyka	217	210
Waliszewskiego	105	142
Warszawska	535	630
Wiertnicza	12	15
Witkiewicza	819	889
Zbożowa	4	3
Łącznie	10371	11307

W Ścisłym Obszarze Rewitalizacji Szobiszowice zameldowanych jest 21678 osób, w tym nieletni stanowią grupę 1140 osób obojga płci.

Tabela 16: Zestawienie mieszkańców ulic ŚOR Zabrska - Chorzowska wg płci (stan na 31.12.2008)

Nazwa Ulicy	M	Ż
Baildona	37	33
Błogosławionego Czesława	571	618
Chorzowska	963	997
Gajdy	39	41
Gdańska	30	35
Grażyny	3	5
Hutnicza	253	285
Idy	49	35
Jagiellońska	419	434
Kostki	2	1
Królewskiej Tamy	73	76
Królowej Jadwigi	117	121
Krzywa	212	234
Lindego	32	32
Młodego Hutnika	46	44
Modrzejewskiej	147	151
Olszynki	64	56
Paulińska	129	121
Przewozowa	19	22
Robotnicza	180	181
Sportowa	210	243
Szara	101	101
Świętej Cecylii	42	42
Świętej Elżbiety	144	167
Zabrska	291	302
Łącznie	4173	4377

W Ścisłym Obszarze Rewitalizacji Zabrska-Chorzowska zameldowanych jest 8550 osób, w tym nieletni stanowią grupę 595 osób obojga płci.

Tabela 17: Zestawienie mieszkańców pozostałych ulic Obszaru Rewitalizacji Śródmieście wg płci (stan na 31.12.2008)

Nazwa Ulicy	M	Ż
Akacyjowa	33	40
Akademicka	11	14
Arkońska	125	141
Asnyka	451	522
Bajana	26	24
Banacha	17	29
Bardowskiego	12	14

Bienka	134	148
Bojkowska	161	173
Bolesława Krzywoustego	4	1
Brzozowa	434	463
Chodkiewicza	266	310
Chudoby	100	132
Czarneckiego	211	265
Częstochowska	378	411
Daszyńskiego	1574	1741
Dąbrowskiego	294	311
Dębowa	14	18
Dunikowskiego	317	391
Dzierżona	119	132
Folwarczna	8	5
Fornalskiej	72	91
Gorzołki	94	120
Gwarków	352	356
Jasińskiego	157	227
Jasnogórska	123	140
Jaworowa	11	18
Jesionowa	42	44
Jodłowa	49	44
Junaków	168	168
Kapliczna	79	88
Kaszubska	54	55
Kilińskiego	126	148
Kłosisa	7	5
Kochanowskiego	842	750
Konarskiego	192	216
Konopnickiej	14	11
Koraszewskiego	42	50
Kozielska	1609	1817
Krakusa	106	120
Królowej Bony	65	73
Księdza Przyczyńskiego	39	59
Księdza Strzody	38	35
Kujawska	678	413
Kunickiego	97	122
Kusocińskiego	271	296
Lotników	680	716
Lutycka	111	139
Łużycka	468	453
Malczewskiego	31	32
Marzanki	118	143
Mitręgi	33	28
Młodych Patriotów	485	535
Moniuszki	156	157
Na Miedzy	58	62
Na Skarpie	12	15
Na Zbiegu	48	60
Nasyp	34	28

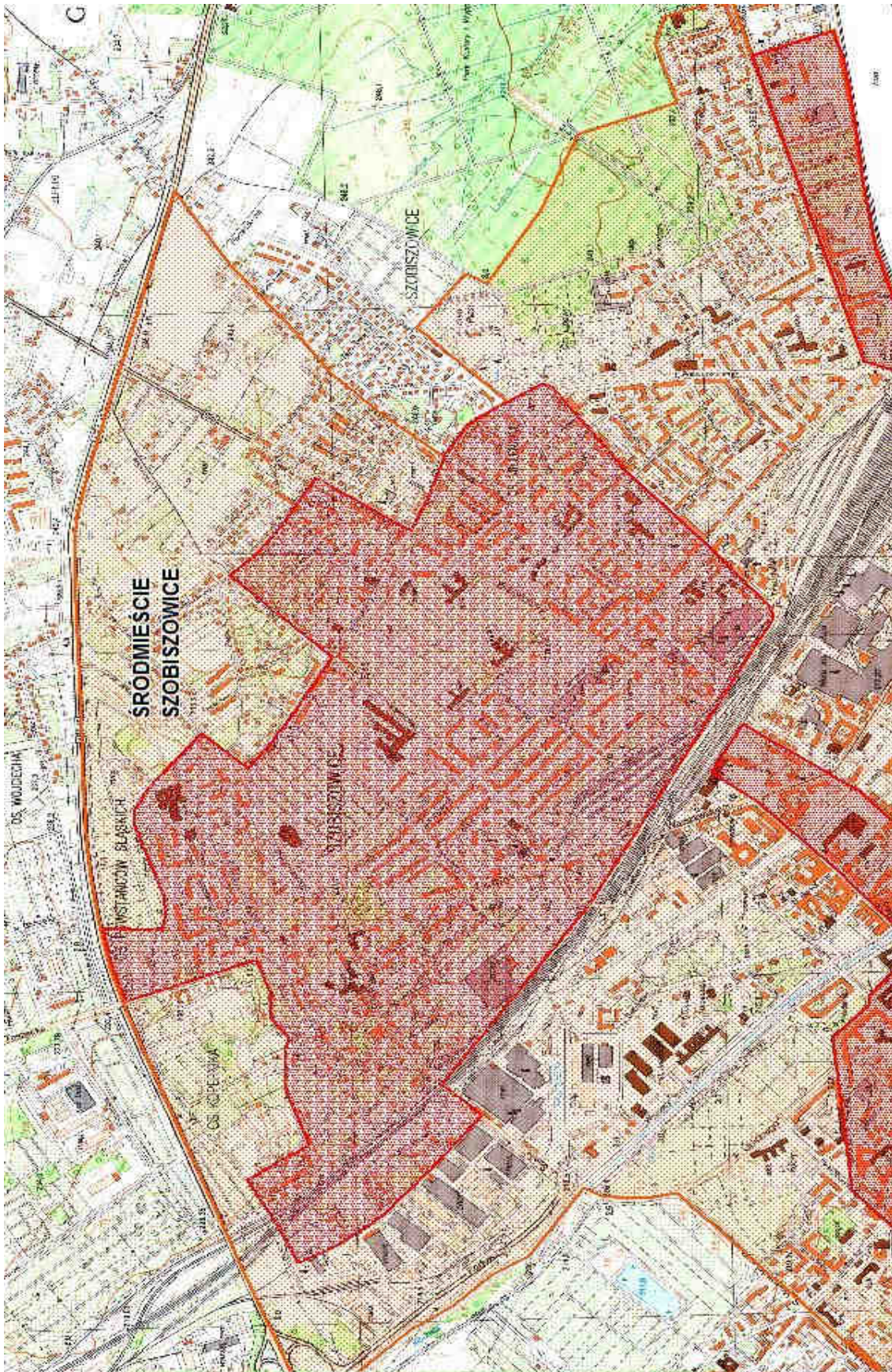
Nowa	142	143
Nowy Świat	565	630
Odlewników	34	51
Okrzei	282	301
Orlickiego	123	126
Ossowskiego	9	23
Owocowa	10	10
Owsiana	49	41
Piastowska	257	321
Pietrusińskiego	9	12
Piramowicza	53	62
Piwna	131	158
Plebiscytowa	154	198
Podlesie	173	174
Pola	17	21
Polna	32	40
Poniatowskiego	247	308
Portowa	9	11
Pszczyńska	1620	1720
Raławicka	44	55
Rostka	14	18
Równa	105	121
Rybnicka	646	701
Rydygiera	203	263
Sawickiej	169	196
Sienkiewicza	43	49
Skłodowskiej-Curie	213	156
Sobótki	25	20
Stalmacha	95	122
Styczyńskiego	420	453
Szarych Szeregów	234	277
Szczepanowskiego	24	23
Świętej Bronisławy	127	129
Świętej Katarzyny	87	87
Topolowa	11	8
Traugutta	38	38
Wandy	320	351
Wolskiego	105	124
Wrocławska	303	323
Wróblewskiego	176	206
Wujka Jakuba	60	63
Wybrzeże Armii Krajowej	9	8
Wybrzeże Wojska Polskiego	83	112
Wyspiańskiego	127	151
Ziemowita	190	187
Zimnej Wody	94	83
Zubrzyckiego	629	742
ZWM	552	645
Żółkiewskiego	168	197
Łącznie	21480	23376

Przy pozostałych ulicach OR Śródmieście zameldowanych jest 44856 osób, w tym nieletni stanowią grupę 2198 osób obojga płci.

Łącznie na obszarze przewidzianym do rewitalizacji w Śródmieściu zameldowanych na pobyt stały jest **86986** osób (stan na 31 grudnia 2008r.), co stanowi **46,2%** populacji miasta.

Tabela 18: Zestawienie powierzchni i populacji zamieszkującej OR i ŚOR Śródmieście

Obszar	Powierzchnia w ha	Udział w pow. miasta %	Liczba mieszkańców	Udział mieszkańców OR w populacji miasta
OR Śródmieście	1081	8,06	44856	23,83%
ŚOR Centrum	77	0,57%	11902	6,32%
ŚOR Szobiszowice	227	1,69%	21678	11,51%
ŚOR Zabrska-Chorzowska	77	0,57%	8550	4,54%
Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia OR (ha)	Ściste Obszary Rewitalizacji	Powierzchnia ŚOR (ha)	Udział ŚOR w powierzchni OR
Łącznie Obszary Rewitalizacji miasta	1 746	Łącznie Ściste Obszary Rewitalizacji w mieście	524	30%
OR Śródmieście	1 081	ŚOR Centrum	77	7,1%
		ŚOR Szobiszowice	227	21,0%
		ŚOR Zabrska - Chorzowska	77	7,1%

Rysunek 10: Obszary rewitalizowane Śródmieścia wg RLPROM – część północna

Rysunek 11: Obszary rewitalizowane Śródmieścia wg RLPROM – część północna

1.2. Rys historyczny

ŚRÓDMIEŚCIE

Rozwój przestrzenny obszaru miasta określonego obecnie (w kontekście rozwoju historycznego) jako Śródmieście, przebiegał bardzo niejednolicie i dokonał się zasadniczo w ostatniej ćwierci XIX i I połowie XX wieku.

Oprócz istniejącego Starego Miasta wraz z dwoma przedmieściami zwarta zabudowa powstawała przede wszystkim w pobliżu fabryk i zakładów przemysłowych oraz traktów i szlaków komunikacyjnych. Przykładem jest tutaj ul. Dworcowa (dawna Bahnhofstrasse) łącząca Stare Miasto z dworcem kolejowym wybudowanym po uzyskaniu połączenia Gliwice z Zabrzem a następnie z Wrocławiem (w 1846 roku uruchomiono całą linię Wrocław-Mysłowice).

W XIV wieku zabudowa miasta ograniczona fortyfikacjami murów miejskich zaczęła zajmować tereny na kształtujących się przedmieściach. Powstało Przedmieście Bytomskie (Białe) oraz Raciborskie (Czarne) biorące nazwy od dwóch bram prowadzących do miasta. Przedmieścia stanowiły zaplecze rolnicze miasta, z gruntami ornymi, łąkami, ogrodami, pastwiskami, stawem rybnym, uprawami chmielu na zboczach wzgórz.

Na Przedmieściu Bytomskim (wykształconym już w XIV wieku) znajdował się Szpital Świętej Trójcy z 1409 roku wraz z kościółkiem pod tym samym wezwaniem, obok mostu na Kłodnicy drewniany kościółek Św. Barbary. Pod koniec XVIII wieku, w 1787 roku istniały tutaj 84 domy. Znajdował się również wielki sztuczny staw rybny zwany Kloppot. Rozlewiska i zakola Kłodnicy i Ostropki wykorzystywano jako pastwiska, zbocza wzniesień nad rzeką wykorzystywano do uprawy chmielu.

Przedmieście Raciborskie (powstałe w XIV wieku) mieściło folwarki mieszczańskie i kościelne, młyny, folusz, garbarnie, tartak, cegielnię miejską oraz klasztor Franciszkanów wybudowany w 1683 roku na miejscu drewnianego kościółka Świętego Krzyża. Zabudowa przedmieścia w 1787 roku liczyła już 105 domów, w XIX wieku zostało ono wchłonięte, podobnie jak Przedmieście Bytomskie, przez rozrastające się miasto. Obecna zabudowa na terenach dawnego przedmieścia pochodzi głównie z przełomu XIX i XX wieku.

Oprócz zabudowy przedmieść, w dalszej odległości miasto otaczały wsie należące do kamery gliwickiej włączone następnie (już w XIX i XX wieku) w granice administracyjne miasta, oraz Las Miejski (Zorek, Żorek), obecny Park Kultury i Wypoczynku przy ul. Chorzowskiej.

W 1774 roku zniwelowano wały i fosy oraz obniżono mury obronne. Mury miejskie częściowo rozebrano w połowie XIX wieku. W końcu XVIII w. Gliwice liczyły 1800 mieszkańców (niedużo więcej niż w średniowieczu).

Przemysł hutniczy zaczął się rozwijać na dużą skalę na terenie Gliwic od momentu budowy przez władze pruskie pod koniec XVIII wieku, w latach 1794-1796 Królewskiej Huty Gliwice (Koenigshuette „Gleiwitz”, następnie Gleiwitzhuette) - obecny GZUT S.A. Ważnym wydarzeniem w rozwoju przestrzennym miasta była budowa w latach 1792-1806 Kanału Kłodnickiego łączącego hutę z zabrzańskimi kopalniami węgla i usprawniającego transport wyrobów hutniczych. Jego znaczenie podupadło z chwilą oddanej w 1846 roku do użytku linii kolejowej Berlin-Mysłowice, przebiegającej przez Gliwice.

Ulica Zwycięstwa została wytyczona pod koniec XIX wieku w celu połączenia Starego Miasta z dworcem kolejowym. Wcześniej rolę tę pełniła ul. Dworcowa, stanowiąca początkowy odcinek traktu tarnogórskiego. Obecnie główna, reprezentacyjna arteria Śródmieścia - ulica Zwycięstwa (dawna Wilhelmstrasse) począwszy od początku lat 80-tych XIX wieku otrzymywała intensywną zabudowę. Zabudowa pierzei ulicy szybko uzyskała stosunkowo jednolity, wielkomiejski, eklektyczno-secesyjny charakter. W zabudowie dominują IV-V kondygnacyjne kamienice o historyzujące-eklektycznej architekturze z końca XIX i początków XX w. tworzące charakterystyczne oblicze tego rejonu Śródmieścia. W ciągu zabudowy głównej ulicy znajdują się także przykłady architektury funkcjonalnego modernizmu, stanowiące jednocześnie istotne dominanty w organizacji wnętrza ulicy - gmach domu towarowego DEFAKA (obecnie IKAR) z 1929 roku (arch. J.Fiegler) oraz dawny tekstylny dom towarowy wzniesiony w 1921-22 roku, obecnie Bank (arch. K.Mendelsohn).

Przez cały okres międzywojenny na obszarze obecnie ukształtowanego Śródmieścia powstawały charakterystyczne układy węzłowe, łączące Wilhelmstrasse z prostopadłymi doń, wytyczanymi bądź rozbudowywanymi ulicami oraz przecinającymi ją pasami zieleni. Jednym z takich charakterystycznych elementów jest Aleja Przyjaźni (dawna Wilde Klodnitzstr.) powstała na osuszonych rozlewiskach Kłodnicy (Wiener Bache), która ukształtowana została ostatecznie w tym okresie w formie reprezentacyjnej promenady obsadzonej drzewami, łączącej się od strony północnej z Parkiem Miejskim (obecnie Park Chopina założony w II pół. XIX wieku) a od strony południowo-wschodniej z rozległymi terenami Parku Chrobrego (dawny Kaiser-Wilhelm Park). Podobny charakter posiada ciąg zieleni przy ulicach Wybrzeże Armii Krajowej - Wybrzeże Wojska Polskiego- Kłodnicka-Zimnej Wody- Kaszubska z zadrzewionymi brzegami koryta Kłodnicy.

W obecnym układzie przestrzennym Śródmieścia istotną rolę w krajobrazie architektonicznym pełnią charakterystyczne dla Gliwic (wyróżniające to miasto spośród innych miast aglomeracji górnośląskiej), założenia i zespoły zabudowy mieszkaniowej, powstające w oparciu o planową koncepcję urbanistyczną według wzorów miasta-ogrodu (o rodowodzie angielskim z końca XIX i początków XX wieku). Istniejące w obecnych granicach administracyjnych miasta, kolonie i osiedla domów szeregowych, jednorodzinnych, bliźniaczych, kilkurodzinnych wolno stojących powstawały w latach 20-tych i 30-tych XX wieku, realizując koncepcję rozwoju Gliwic w oparciu o idee miasta-ogrodu.

W przeciwieństwie do tej idei rozwoju miasta równolegle realizowana była koncepcji tworzenia zwartej zabudowy miejskiej, przede wszystkim na terenie Śródmieścia.

W okresie międzywojennym wznoszono tutaj przeważnie kamienice w zwartej zabudowie (np. spółdzielcze realizacje w narożnikach ulic Młyńskiej i Dolnych Wałów oraz Konarskiego i Częstochowskiej) oraz kamienice czynszowe indywidualnych inwestorów. Natomiast do wybudowanych w ramach spółdzielni mieszkaniowych (wspieranych finansowo przez władze państwowe), osiedli i zespołów realizujących koncepcje miasta-ogrodu zlokalizowanych w Obszarze Rewitalizacji zaliczyć można (zachowane w różnym stanie do chwili obecnej):

- osiedle „Północ” (Nord) przy ul.Tarnogórskiej (dawna Tarnowitz Landstr.) i ul. Podlesie (dawna Gruenewaldstr.) (lata 1920-21) z 104 mieszkaniami w domach bliźniaczych,
- osiedle przy ul. Lotników (dawna Flugplatzstr.) z 1923 roku, wybudowane przez spółdzielnię „Zephil” z Wrocławia, złożone z dwóch rzędów szeregowych domów o 220 mieszkaniami,

- osiedle Wojciecha z zabudową przy ul. Św. Wojciecha, Jałowcowej, Myśliwskiej (Szobiszowice),
- osiedle mieszkaniowe przy ulicy Mickiewicza, Oleśnickiego, Sobieskiego, Prusa, Malej, Długiej, Placu Na Wzgórzu, Placu Grunwaldzkiego budowane przez Spółdzielnię GAG-FAH od 1925 roku,
- osiedle z zabudową przy ul. Płowieckiej, Orzeszkowej, Sowińskiego z lat 30-tych XX wieku.

Oprócz wymienionych osiedli i zespołów zabudowy, na terenie miasta powstawały również w tym okresie, zachowane do chwili obecnej skupiska podobnej zabudowy, nie cechujące się jednak zamkniętymi układami urbanistycznymi o większych walorach, do których zaliczyć można zabudowę przy ul. Jana Dzierżona (Trynek) i zabudowę w rejonach ulic Horsta Bienka, Akacjowej, Jesionowej, Brzozowej (Zatorze).

Zabudowa o podobnym charakterze (kolonie domów, przeważnie bliźniaczych i szeregowych o niższym standardzie), związana jednak z uwagi na lokalizację z konkretnymi zakładami przemysłowymi (osiedla patronackie) powstawała w okresie międzywojennym. Należy do nich przede wszystkim osiedle hutnicze przy ul. Robotniczej (dawna Kalidestr.) z 1922-23 roku, wybudowane przez spółdzielnię Huty Gliwickiej (przy Cmentarzu Hutniczym), złożone z 8 domów bliźniaczych z 16 mieszkaniami. Jednym z najstarszych zachowanych patronackich osiedli robotniczych na terenie miasta jest tzw. osiedle Huldschinskyego przy ul. Chorzowskiej (dawna Bergwerkstr.) wybudowane w latach 1892-1894 przez zakłady Huldschinsky'ego. Obejmowało ono 52 robotnicze domki bliźniacze o niskim standardzie, w których znajdowały się 104 mieszkania.

Kompleksy zabudowy willowej powstającej w obecnych granicach Obszaru Rewitalizacji w okresie międzywojennym, o najwyższym standardzie i ciekawej architekturze (utrzymanej w typie miejskiej willi) zachowały się w pobliżu Parku Chopina przy ul. Sienkiewicza, Konopnickiej oraz w sąsiedztwie Parku Chrobrego (pierwotnie bezpośrednim) przy ul. Kaszubskiej, Banacha (nieopodal Kłodnicy). Stanowią one również elementy koncepcji miasta-ogrodu, w oparciu o którą planowano w tym okresie dalszy rozwój przestrzenny miasta.

STARE MIASTO

Założone w latach 70-tych XIII wieku przez księcia opolsko-raciborskiego Władysława (pierwsze przekazy historyczne o Gliwicach pochodzą z 1279 roku). W 1286 roku Gliwice posiadały już prawa miejskie. Stare Miasto posiada zachowany średniowieczny owalnicowy układ urbanistyczny (typowa śląska owalnica) z kwadratowym rynkiem i dwoma ulicami wychodzącymi z każdego jego naroża, szachownicowym układem ulic łukowato zbiegających się w kierunku dwóch bram miejskich (Czarna-Raciborska i Biała-Bytomska). Oprócz rynku powstał system niewielkich placów pełniących funkcje handlowe - plac Mączny, Mleczny, Bednarski, Rzeźniczy oraz Kaczyniec. W XIV wieku miasto zaczęło się rozrastać poza okalające je mury miejskie. W ten sposób powstało Przedmieście Białe (Bytomskie) oraz Przedmieście Czarne (Raciborskie), biorące nazwy od bram miejskich za którymi się rozwinęły. W 1409 roku wzmiankowano Przedmieście Białe-Bytomskie z drewnianą zabudową szpitala i kościoła Św. Ducha, kaplicą Św. Barbary i młynami, oraz Czarne-Raciborskie z folwarkami i ogrodami uprawnymi gliwickich mieszczan.

Miasto posiadało fortyfikacje, w XIV wieku wybudowano mury miejskie z 36 półortwartymi basztami. W 1774 roku obniżono mury oraz zniwelowano wały i fosy. Częściowa rozbiórka murów nastąpiła w połowie XIX wieku (obecnie zachowane szczątkowo). W obrębie murów zlokalizowane były najważniejsze obiekty użyteczności publicznej jak kościół farny, ratusz, zamek, szkoła parafialna, bożnica, browar itp. Obecna zabudowa Starego Miasta pochodzi w większości z XIX i XX wieku, samo rozplanowanie ulic wychodzących z rynku pochodzi z XIII i XIV wieku.

Najcenniejszym zachowanym obiektem jest gotycki kościół parafialny Wszystkich Świętych z II poł. XV w., ratusz (pierwotnie gotycki, wielokrotnie przebudowywany i przekształcany) oraz zamek - tzw. Dwór Cetrycza (obecne siedziba Muzeum). Historyczny układ urbanistyczny Starego Miasta stanowi typowy przykład śląskiego typu rozplanowania, opartego na owalnicy, podobnie jak w innych średniowiecznych śląskich ośrodkach (Wodzisław, Żory czy pobliskie Pyskowice).

SZOBISZOWICE (niem. Petersdorf)

W granicach administracyjnych miasta Gliwice pozostają od 1927 roku. Pierwsza wzmianka o Szobiszowicach pochodzi z aktu sprzedaży wsi przez Piotra ze Sławikowa rycerzowi Hermanowi w 1276 roku. Jest to równocześnie najstarsza wzmianka o Gliwicach. W 1503 roku miejscowość należała do Jana Nepuska i Mikołaja Morskiego. W I połowie XVII wieku własność Trachów z Brzezia, a od 1649 roku własność Welczków. W XIX w. należała częściowo do kamery gliwickiej. W drugiej połowie XIX w. była tutaj mała fabryka nawozów sztucznych, a na przełomie XIX i XX w. huta szkła. W XIX w. mieściła się w Szobiszowicach polska drukarnia, w której drukował m.in. Józef Lompa. W 1896 roku powstało Towarzystwo Śpiewu „Harmonia” i koło organizacji „Eleusis”. W okresie powstań śląskich i międzywojennym działały tutaj liczne polskie organizacje. Szobiszowice były objęte działaniami zbrojnymi w II i III powstaniu śląskim. Najcenniejszym obiektem zabytkowym zlokalizowanym przy ul. Toszeckiej w ŚOR Szobiszowice jest gotycki kościół św. Bartłomieja, o charakterze obronnym, z prezbiterium z XV w., oraz nawą i wieżą z XVII wieku (według legendy założony przez templariuszy w 1232 r.).

Przy ul. Dworskiej znajdują się zabudowania dawnego dworu z ok. 1880 roku. Przy ul. Bernardyńskiej kościół neogotycki parafialny św. Bartłomieja z 1911 r., z przeszło 80-metrową wieżą (stanowiącą dominantę w krajobrazie tej części miasta). Wewnątrz organy o secesyjnym prospekcie, Obraz Matki Bożej z XVII w., z Kochawiny, koronowany w 1912 roku został przeniesiony do kościoła oo. Jezuitów pw. MB Kochawińskiej na os. Kopernika. Przy ul. Tarnogórskiej, w pobliżu tzw. „starej autostrady” (DK88) zabudowa dawnej radiostacji gliwickiej z 1935 r., obok drewniany maszt radiostacji wysokości 90 m (drewno modrzewiowe), stanowiący zabytek techniki (pierwotnie na maszcie była zabudowana iglica - całość miała wysokość 110 m).

ZATORZE

Dzielnica ta powstawała na przełomie XIX i XX wieku, na północ od linii kolejowej Gliwice - Katowice, pomiędzy Szobiszowicami, Żernikami i obecnym Parkiem Kultury i Wypoczynku (dawny Las Miejski, Zorek). Dawny Las Miejski w północno-wschodniej części miasta to największy (ok. 200 ha) i najstarszy historyczny obszar zieleni w mieście. Stanowił popularne miejsce spacerów mieszkańców Gliwic. W drugiej połowie XIX wieku w pobliżu

ul. Chorzowskiej (Bergwerkstr.) wybudowano w lesie restaurację tzw. "Zameczek Leśny" (obecnie przekształcony). Mieszczą się tu duże Zakłady Naprawcze Lokomotyw Elektrycznych, pochodzące z 1902 roku, działające do 1970 roku. Przy ul. Okrzei modernistyczny kościół Chrystusa Króla z 1935 r., w pobliżu na ul. Poniatowskiego, cmentarz żydowski z domem przedpogrzebowym wybudowanym w stylu neogotyckim. Przy ul. Chorzowskiej kościół Świętej Rodziny z 1901 roku, na planie krzyża greckiego. Obok patronackie osiedle robotnicze Zakładów Huldshinsky'ego z lat 1892-1894 (przy dawnej ulicy Bergwerkstrasse).

Przy ul. Tarnogórskiej zachowana zabudowa osiedla domków, wybudowanego w latach 1920-21 jako tzw. Osiedle Północ (w tym samym czasie powstało Osiedle Południe przy Rybnickiej). Kompleks interesującej wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej to kolonia powstała pomiędzy ul. Okrzei, Dąbrowskiego, Wandy (dawne Stadtwaldstr., Gneisnaustr., Königin-Louise-Alle). Obydwa zespoły jednorodnej zabudowy postulowane do objęcia ochroną poprzez ustanowienie strefy ochrony konserwatorskiej.

2. Sondaż społeczny

Na zlecenie Agencji Rozwoju Lokalnego, we wrześniu 2005r. na obszarach rewitalizowanych został przeprowadzony sondaż społeczny przez firmę Business Consulting z Katowic, jako element **konsultacji społecznych** procesu rewitalizacji.

Badanie zostało zrealizowane na reprezentatywnej, kwotowo-losowej próbie 621 dorosłych mieszkańców Gliwic, przy czym w samym Śródmieściu przeprowadzono łącznie 279 ankiet.

W ramach OR Śródmieście wyznaczone zostały trzy ścisłe obszary rewitalizacji (ŚOR), w których wykonano odpowiednio:

- ŚOR Szobiszowice – 67 ankiet,
- ŚOR Centrum – 66 ankiet,
- ŚOR Zabrska-Chorzowska – 68 ankiet.

Analiza wyników sondażu przedstawia lokalne uwarunkowania do prowadzenia procesów rewitalizacyjnych (nasilenie stanu kryzysu) oraz postawy mieszkańców – potencjalnych partnerów procesu odnowy w poszczególnych obszarach. Zawiera także charakterystykę próby badawczej wg kryteriów społeczno-demograficznych.

2.1. Ocena potrzeby i metod działań rewitalizacyjnych

Ocena warunków zamieszkania w OR Śródmieście (elewacje, dach, piwnice, podwórka, parkingi) wykazała średni poziom ok. **3,24**. W ścisłych obszarach oceny te wyniosły odpowiednio: ŚOR Zabrska-Chorzowska – **2,81**, Centrum – **3,05**, Szobiszowice – **2,98**. Najgorzej ocenionym parametrem w całym OR jest **możliwość parkowania** (2,58).

W poszczególnych ŚOR najgorzej oceniono:

- ŚOR Centrum – możliwość parkowania – 2,36,
- ŚOR Zabrska-Chorzowska – bezpieczeństwo zamieszkania – 2,47,
- ŚOR Szobiszowice – możliwość parkowania i stan podwórek – 2,60.

W zakresie wyposażenia gospodarstw domowych w media sytuacja rysuje się następująco:

- **bieżąca woda** występuje w 100% gospodarstw w ŚOR Centrum i Zabrska-Chorzowska, natomiast w Szobiszowicach w 98,51%, a w OR – 97,44%,

- **instalacja kanalizacyjna** występuje w 100% gospodarstw w ŚOR Centrum i Szobiszowice, w 97,06% w ŚOR Zabrska chorzowska i blisko 95% gospodarstw w OR.

Zbliżone do powyższych wskaźniki wykazuje dostępność do energii elektrycznej. Dostęp do sieci gazowej waha się w przedziale 80 – 94% w zależności od lokalizacji (min. ŚOR Zabrska – Chorzowska, max. OR).

Dostęp do centralnego ogrzewania uwarunkowany jest również przestrzennie – na obszarach, w których substancja mieszkaniowa jest stosunkowo młoda, odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w CO jest zdecydowanie wyższy niż pośród starej tkanki miejskiej – tj. w OR – 87,18%, ŚOR Centrum i Szobiszowice 42 – 46%, podczas gdy Zabrska-Chorzowska – 30,88%.

Dostawa ciepłej wody realizowana jest w blisko 20% gospodarstw ŚOR Centrum, 28,4% Szobiszowic, 16,2% mieszkań ŚOR Zabrska-Chorzowska i blisko 44% OR. Analogicznie przedstawia się sytuacja z dostępem do wind, gdzie w ŚOR Centrum wskazało na nie respondentów 6,06%, natomiast w OR – 53,85%.

Najczęściej wymienianym brakiem oraz niedogodnością związaną z mieszkaniem były:

- ŚOR Centrum – stare i nieszczelne okna (10,61%),
- ŚOR Szobiszowice – brak centralnego ogrzewania (13,43%),
- ŚOR Zabrska-Chorzowska – stare i nieszczelne okna (10,29%),
- OR – brak centralnego ogrzewania (6,41%)

Komfort życia w dzielnicy oceniany był za pomocą następujących parametrów: dostęp do placówek handlowych, dostęp do placówek usługowych, bliskość przystanków komunikacji miejskiej i ilość kursów komunikacji. Uzyskane w obszarze wyniki były bardzo zbliżone i kształtowały się na poziomie 4,0. Najniżej oceniono ilość kursów komunikacji miejskiej w Szobiszowicach – 3,32, a najwyżej – dostęp do placówek handlowych w ŚOR Centrum – 4,42. Konsekwencją powyższych wyników jest niezgłaszanie przez mieszkańców dodatkowych potrzeb w odniesieniu do otwarcia nowych placówek handlowych i usługowych, o czym świadczy odsetek odpowiedzi negatywnych kształtujący się na poziomie 75 do 89%.

Najpoważniejszym problemem w dzielnicy, na który wskazują jednakowo wszyscy respondenci we wszystkich ŚOR, jak i OR jest hałas i natężenie ruchu samochodowego, a co się z tym wiąże zanieczyszczenie powietrza. W przypadku Szobiszowic i Zabrskiej-Chorzowskiej, mieszkańcy wskazują również na brak zieleni (blisko 50% odpowiedzi).

Spośród miejsc spędzania wolnego czasu z punktu widzenia mieszkańców najbardziej dostępne są skwery i parki (89,4% odpowiedzi w ŚOR Centrum), w dalszej kolejności place zabaw (ŚOR Zabrska-Chorzowska i OR), a najmniej dostępne są świetlice i domy kultury (jednakowe wskazania we wszystkich ŚOR i OR).

Wśród propozycji miejsc spędzania wolnego czasu odpowiedzi rozkładają się różnie, w zależności od ŚOR i OR i przedstawiają się następująco (min – max):

- ŚOR Centrum – Obiekty sportowe (6,06%) – Dom kultury, skwerki (0%),
- ŚOR Szobiszowice – Zadbane place zabaw (7,48%) – Kawiarnie (0%),

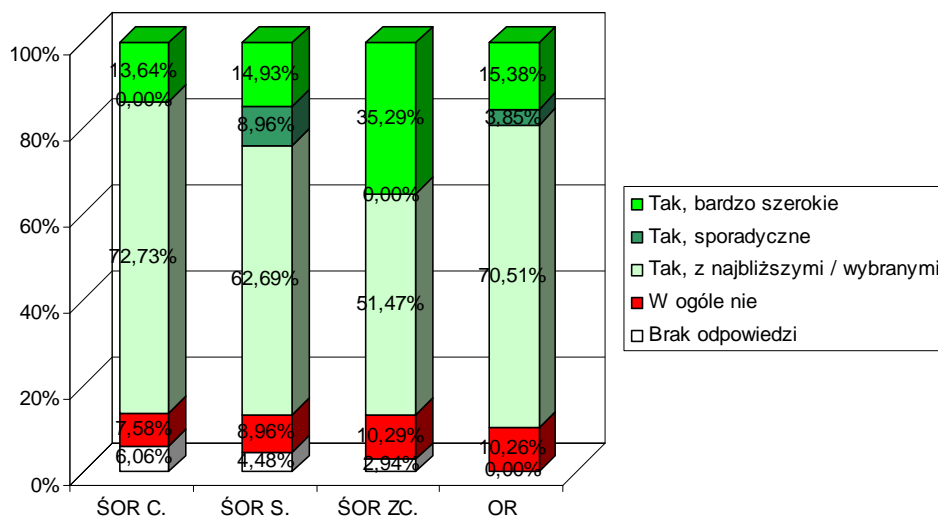
- ŚOR Zabrska-Chorzowska – Obiekty sportowe, skwerki, place zabaw (1,47%) – Park, Kawiarnie (0%),
- OR – Park (7,69%) – Kawiarnie (0%).

Wśród propozycji rozwiązań związanych z ruchem pieszych i pojazdów dominującą odpowiedzią w ŚOR Centrum była budowa parkingów i remont chodników (ok. 55%), w Szobiszowicach – budowa ścieżek rowerowych oraz remonty ulic i chodników, w ŚOR Zabrska-Chorzowska – remont ulic i chodników oraz budowa ścieżek rowerowych i parkingów. W OR najczęściej udzielaną odpowiedzią był remont ulic, (62,82%), budowa parkingów i ścieżek rowerowych (52,6 i 57,7%).

Rozkład przestrzenny problemów społecznych zmienia się w zależności od położenia ŚOR i OR. W Centrum najczęściej wskazywanymi odpowiedziami były: bezrobocie (59%), alkoholizm (51,5%) i przestępczość (44%). W Szobiszowicach w pierwszej kolejności wskazywano na alkoholizm (74,63%), a w dalszej – na bezrobocie (71,64%) i zaniedbane dzieci (56,7%). W przypadku ŚOR Zabrska-Chorzowska respondenci wskazywali najczęściej na problem alkoholizmu (91,18%), bezrobocia (88,24%) i przestępczości (70,59%). Najistotniejszy problem w OR stanowią z punktu widzenia mieszkańców tego obszaru chuligańskie wybruki, na które wskazuje 64,1% respondentów.

Powiatowy Urząd Pracy w Gliwicach to instytucja, z którą kontakt deklaruje największy odsetek mieszkańców Śródmieścia. Obszarami, w których ten kontakt był najintensywniejszy są Centrum i Szobiszowice (ponad 40%). Mieszkańcy Szobiszowic wskazują również na kontakty z organizacjami pomocy społecznej (blisko 30%). W pozostałych obszarach wyniki rozkładają się równomiernie na PUP, OPS i organizacje pomocy rodzinie. Niski odsetek mieszkańców wskazuje na kontakty z instytucjami wsparcia biznesu.

Największymi problemami rodzin w subiektywnym odczuciu respondentów OR Śródmieście są kłopoty finansowe, na co wskazują odpowiedzi udzielone we wszystkich ŚOR oraz będące ich źródłem problemy ze znalezieniem zatrudnienia. Mieszkańcy ŚOR Centrum i OR wskazują ponadto na kłopoty zdrowotne. Odpowiednio największymi potrzebami są większe dochody (wszystkie ŚOR, z wyjątkiem OR) oraz praca (ŚOR Centrum 21,21% i OR 12,82%) O stopniu integracji środowiska świadczą odpowiedzi na pytanie: *Czy utrzymuje Pan(i) kontakty z sąsiadami?*

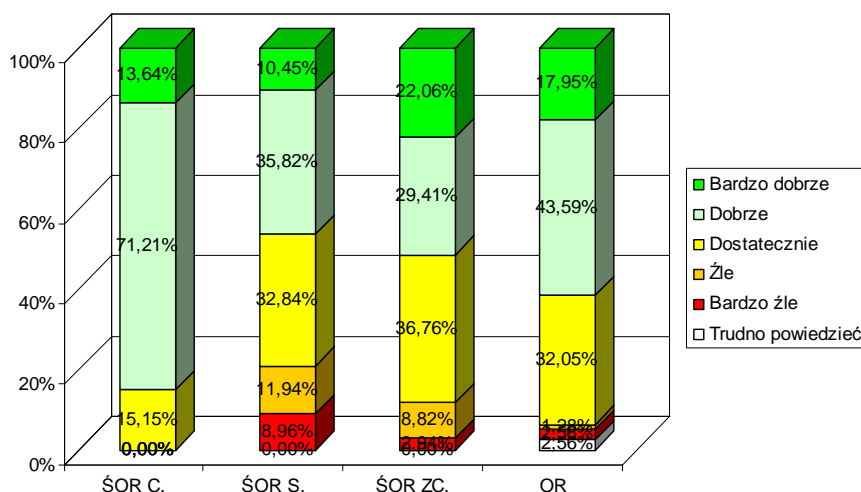

Rysunek 12: Kontakty z sąsiadami

Jak widać na wykresie, kontakty z sąsiadami utrzymuje wysoki odsetek mieszkańców obszarów rewitalizacji, co jest czynnikiem sprzyjającym rewitalizacji. Najwyższe wyniki odnotowano w OR (89,74% odpowiedzi pozytywnych), natomiast w ŚOR wskaźnik ten utrzymuje się na poziomie powyżej 86%. Trudno ocenić źródła tak wysokiego stopnia integracji społecznej w OR i ŚOR, wyróżniającej się na tle miasta.

Na pytanie otwarte: *Jakie są największe problemy w Pana(i) dzielnicy?* najczęściej wskazywano na duży ruch samochodowy (ŚOR Centrum 22,73%, OR 20,51%), alkoholizm (ŚOR Szobiszowice 19,40%) oraz bezrobocie i przestępczość (pozostałe obszary). Wśród szczególnych potrzeb dzielnicy, mieszkańcy wymieniali najczęściej: patrole i posterunek policji (ŚOR Centrum 16,67%, Zabrska-Chorzowska 17,65%), remonty chodników i budynków (ŚOR Centrum po 12,12%) oraz budowę parkingów. Z analizy wynika, że zidentyfikowane problemy korelują ze sposobami ich rozwiązania.

Zadowolenie z zamieszkiwania w dzielnicy zmienia się również w zależności od lokalizacji.

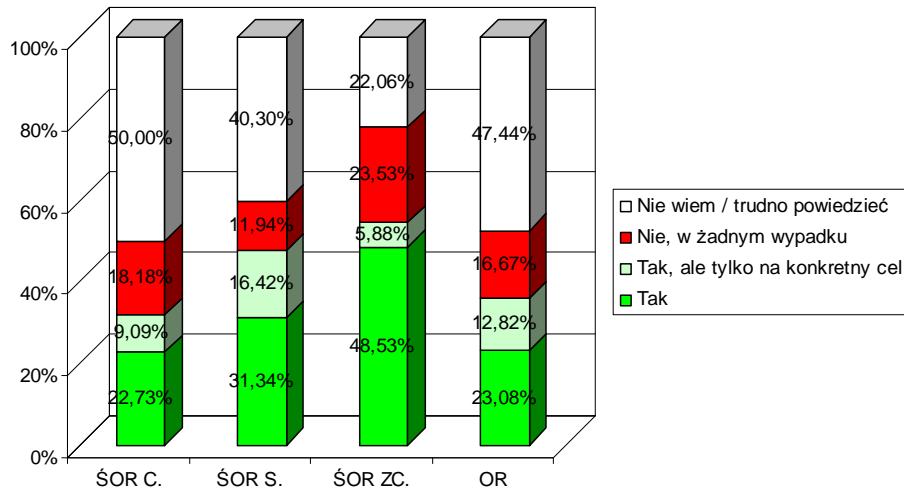
Rysunek 13: Zadowolenie z mieszkaniem w dzielnicach

Jak widać na powyższym wykresie, największy poziom zadowolenia wyrazili mieszkańcy ŚOR Centrum, gdzie blisko 85% udzielonych odpowiedzi było odpowiedziami pozytywnymi. Największy odsetek osób niezadowolonych z mieszkania w dzielnicy notuje się w ŚOR Szobiszowice, gdzie ponad 1/5 mieszkańców ocenia warunki jako złe i bardzo złe. Największy odsetek osób bardzo zadowolonych z mieszkania w dzielnicy wyrazili respondenci z ŚOR Zabrska-Chorzowska (22,06%).

Mieszkańcy zapytani o działania na rzecz rozwiązania problemów dzielnicy najczęściej (we wszystkich ŚOR i OR) proponowali częstsze patrole policji. Praca jest istotna dla mieszkańców OR (12,82%).

Spośród zaproponowanych działań rozwiązujących problemy dzielnicy respondenci wybierali najczęściej ustawienie koszy na psie nieczystości oraz usługi opiekuńcze dla osób starszych. Odpowiedzi te dominowały we wszystkich obszarach, na których przeprowadzono badanie. Mieszkańcy wskazali również na potrzebę organizowania patroli oraz szkoleń aktywizujących dla młodzieży.

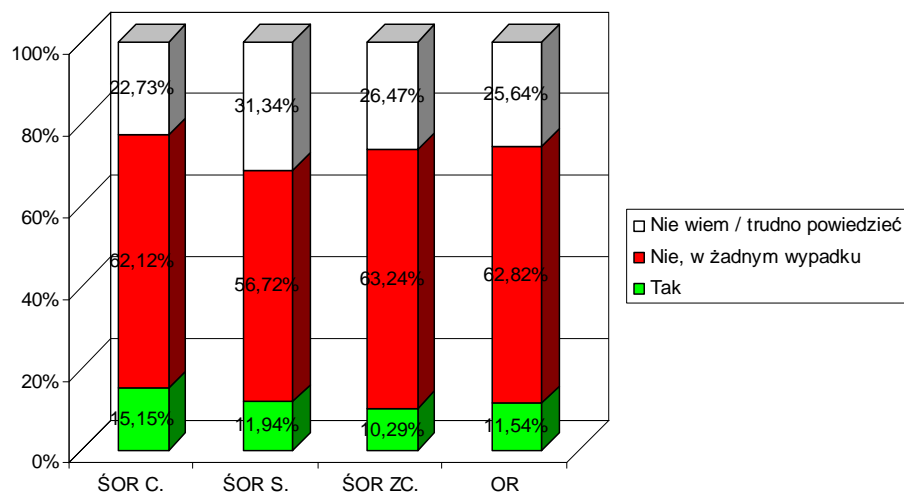
Gotowość włączenia się w działania na rzecz rozwoju dzielnicy ilustruje odpowiedź na pytanie ankietowe: *Czy był(a)by Pan(i) gotowy(a) włączyć się w działania na rzecz rozwoju swojej dzielnicy?*

Rysunek 14: Zadowolenie z mieszkania w dzielnicy

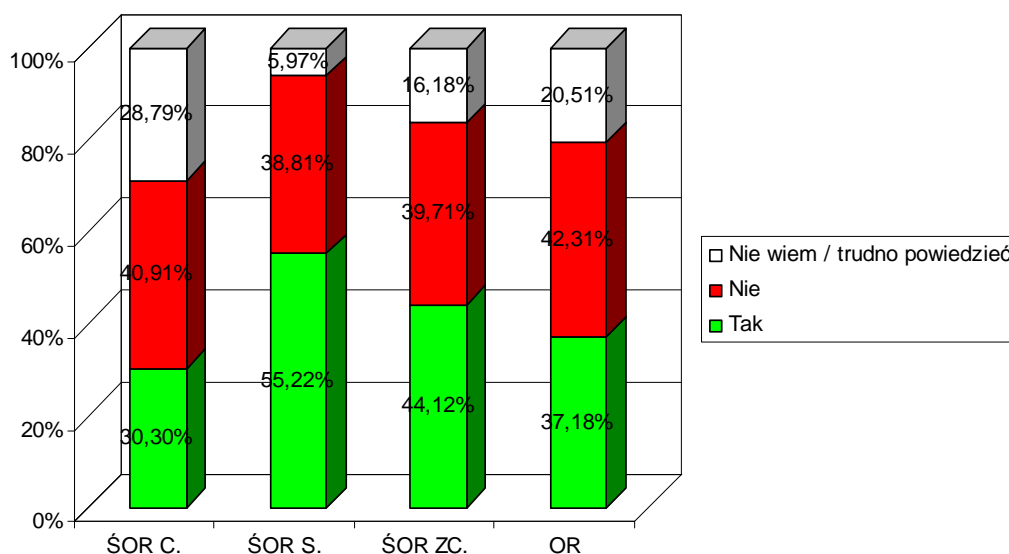
Największy odsetek osób deklarujących chęć włączenia się w działania na rzecz swojej dzielnicy odnotowano w ŚOR Zabrska-Chorzowska (48,53%), najniższy w OR (23,08%). Osoby niezdecydowane stanowią grupę dominującą w przypadku ŚOR Centrum i OR (wyniki zbliżone do 50%). Wśród inicjatyw, na rzecz których respondenci skłonni byłiby działać, najczęściej wskazuje się Uniwersytet Trzeciego Wieku. Należy podkreślić, iż mieszkańcy deklarujący najwyższą chęć zaangażowania nie byli w stanie wskazać celu działań.

Zaangażowanie finansowe mieszkańców w procesy rewitalizacji było mierzone ilością odpowiedzi akceptujących podwyżkę czynszu z przeznaczeniem na remont budynku. Ewentualność taką wyklucza blisko 2/3 pytanym mieszkańców dzielnicy. Z drugiej strony, zaledwie 15,15% mieszkańców ŚOR Centrum oraz blisko 12% respondentów z ŚOR Szobiszowice wyraziłoby zgodę na podwyżkę czynszu.

Rysunek 15: Zaangażowanie finansowe

Gotowość zmiany miejsca zamieszkania obrazuje poniższy wykres, jako analiza odpowiedzi na pytanie: *Czy był(a)by Pan(i) skłonny(a) zmienić miejsce zamieszkania, gdyby istniała taka możliwość?*

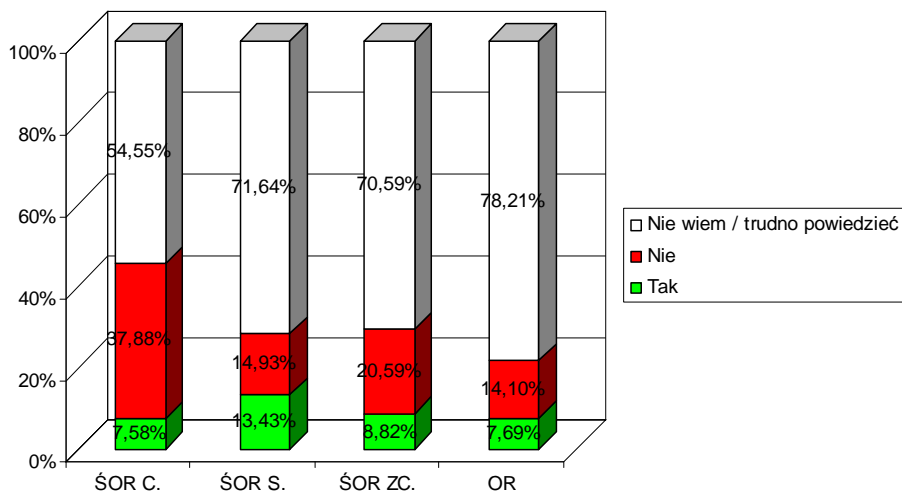
Rysunek 16: Skłonność do zmiany miejsca zamieszkania

Stopień przywiązania do dzielnicy koreluje ze stopniem zadowolenia z faktu zamieszkiwania określonej okolicy. W przypadku ŚOR Szobiszowice notuje się najwyższy odsetek odpowiedzi wyrażających chęć zmiany miejsca zamieszkania. Odpowiada to najniższym ocenom dzielnicy wystawionym właśnie przez mieszkańców tego ŚOR. Podobną tendencję, tyle że z przeciwnym zwrotem, wykazują mieszkańcy ŚOR Centrum, którzy są najbardziej zadowoleni z mieszkania w takiej okolicy, co odzwierciedla niższy odsetek osób chcących zmienić miejsce zamieszkania.

Dominującym powodem chęci opuszczenia okolicy jest, w przypadku ŚOR Zabrska-Chorzowska niska jakość środowiska społecznego (10,3%), a w przypadku ŚOR Szobiszowice – wielkość mieszkania (11,94%). Czynnikiem wpływającym na decyzję dotyczącą zmiany miejsca zamieszkania, na który równomiernie wskazali mieszkańcy wszystkich SOR i OR, był hałas. Mieszkańcy ŚOR Centrum wskazali ponadto na wysoki czynsz (6%).

Ponad 90% ankietowanych nie zna inicjatyw / osób działających dla poprawy warunków zamieszkania. Przy ilości organizacji działających chociażby w ramach Gliwickiego Centrum Organizacji Pozarządowych, wynik taki jest bardzo niepokojący.

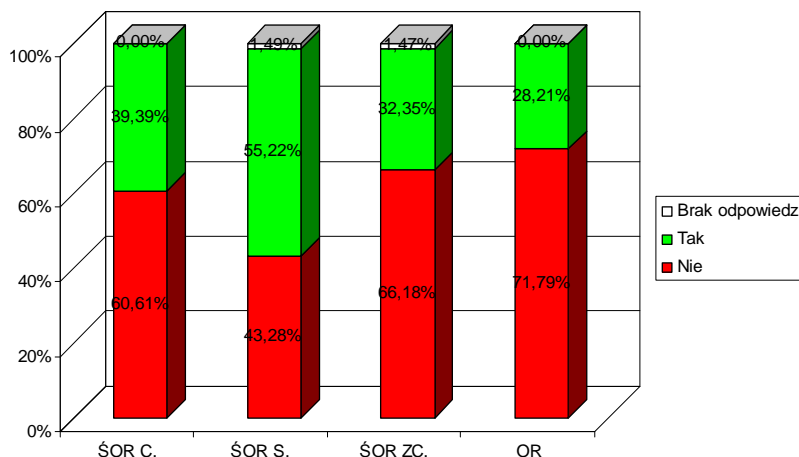
Na pytanie o skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy, uzyskano pozytywną deklarację 8% mieszkańców OR. Dużą grupę stanowią osoby niezdecydowane (76%).

Rysunek 17: Skłonność do podjęcia inicjatyw gospodarczych

Osoby skłonne do podjęcia inicjatyw gospodarczych na terenie dzielnicy (OR) oczekiwałyby przede wszystkim wsparcia finansowego. Zaniechanie aktywności tłumaczone jest wiekiem, brakiem czasu i brakiem potencjalnych klientów.

Ponad połowa badanych w ŚOR Szobiszowice, blisko 40% w ŚOR Centrum, 32% w ŚOR Zabrska-Chorzowska i 28% mieszkańców OR Śródmieście jest zainteresowanych kontaktem z Agencją Rozwoju Lokalnego w Gliwicach, dotyczącym możliwości wsparcia inicjatyw mieszkańców dzielnicy. Największy odsetek odpowiedzi negatywnych uzyskano na terenie OR oraz w ŚOR Zabrska-Chorzowska.

Rysunek 18: Zainteresowanie kontaktem z ARL

Odpowiedzi uzyskane na powyższe pytanie w zestawieniu z deklaracją podjęcia działalności gospodarczej wykazują podobną tendencję w ŚOR Szobiszowice. Również stosunkowo

niewielki odsetek mieszkańców OR skłonnych do podjęcia działalności pokrywa się z brakiem zainteresowania współpracą z ARL.

2.2. Warsztaty z partnerami społeczno-gospodarczymi

Z inicjatywy Agencji zorganizowane zostały spotkania robocze – warsztaty z potencjalnymi partnerami samorządu do wdrażania projektów rewitalizacyjnych.

2.2.1. Uczestnicy warsztatów

Zaproszeni uczestnicy spotkania reprezentowali wszystkie liczące się lokalnie środowiska społeczne, w tym:

- Radę Miejską w Gliwicach
- szkoły: ZSM-E, G10, GCE ,
- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Policję,
- Młodzieżowy Dom Kultury,
- Straż Miejską,
- GKS Piast Gliwice,
- Miejską Bibliotekę Publiczną,
- organizacje pozarządowe: GCOP, Stowarzyszenie „Dwunasta dziesięć”, Stowarzyszenie Młodzi dla Gliwic,
- portal *wGliwicach.pl* .

środowiska gospodarcze, w tym:

- zarządców nieruchomości i spółdzielnie mieszkaniowe: Interior sp. z o.o., Meg-A-dom, SM GJ-L, SM przy Politechnice Śląskiej, SM Śródmieście, ZBM II TBS, ZBM I TBS,
- Miejski Zarząd Usług Komunalnych,
- GZUT S.A.,

oraz przedstawiciele Urzędu Miejskiego – członków Zespołu zadaniowego ds. Rewitalizacji reprezentujących Wydziały: Gospodarki Nieruchomościami, Zdrowia i Spraw Społecznych, Biuro Rozwoju Miasta oraz Zarząd Dróg Miejskich w Gliwicach.

2.2.2. Cel i program warsztatów

Cele spotkania sformułowane zostały w sposób następujący:

- Dyskusja nad atutami i barierami rozwoju Śródmieścia,
- Wygenerowanie pomysłów na dobre projekty,
- Ustalenie sposobu współpracy z ARL sp. z o.o.

Dyskusja uczestników spotkania moderowana wg metody ABC³ doprowadziła do oceny atutów i barier rozwojowych dzielnicy oraz wygenerowania pomysłów na projekty

---

³ Metoda analizy strategicznych uwarunkowań rozwojowych zarekomendowana przez W. Kłosowskiego i J.Wardę w „*Wyspach szans*” wyd. Bielsko-Biała 2001r.

infrastrukturalno-gospodarcze oraz społeczne do wdrożenia przy udziale funduszy unijnych w okresie 2007 – 2013 oraz innych źródeł finansowania.

2.2.3. Wyniki spotkania

W trakcie dwudniowego spotkania z przedstawicielami wyżej wymienionych środowisk wskazano na szereg atutów, barier rozwojowych oraz potencjalnych pomysłów na realizację projektów. Do najsilniejszych atutów Śródmieścia zaliczono bliskość obiektów użyteczności publicznej oraz dobrą lokalizację. Konsekwencją tego jest wysoko oceniana oferta kulturalna ścisłego centrum. Mieszkańcy zwrócili również uwagę na stopniowe poprawianie się jakości przestrzeni publicznych. Zjawisko to nie ma jednak charakteru kompleksowego, a raczej incydentalny. Wskazano więc na konieczność podjęcia działań systemowych w tym zakresie. Istotnym czynnikiem decydującym o atrakcyjności Śródmieścia jest dostępność szerokiej gamy usług. Jednocześnie im większa jest odległość od ścisłego centrum miasta, tym węższa jest oferta usług dla mieszkańców. Centrum miasta to również dostępność ofert pracy – wśród największych pracodawców stanowiących o atrakcyjności Śródmieścia wymieniono GZUT S.A. oraz Politechnikę Śląską. Wskazano również na pozaszkolne formy działalności placówek oświatowych. Sporo uwagi poświęcono również działaniu dwóch spółek – ZBM I TBS oraz ZBM II TBS, które w istotny sposób kształtują komfort życia mieszkańców w dzielnicy. O komforcie mieszkańców decyduje również dostęp do terenów zielonych, których w przypadku Centrum nie brakuje.

Wśród najważniejszych barier rozwojowych dzielnicy decydującą rolę odgrywają bariery psychologiczne i bierność mieszkańców oraz niski poziom oceny własnych możliwości. Zaobserwowano również niepokojące zjawiska takie, jak: postępująca degeneracja dzielnicy, dziedziczenie patologii i złych nawyków, postawy roszczeniowe i utrata wiary w możliwość zmian. Wśród czynników przestrzennych utrudniających równomierny rozwój Obszaru Rewitalizacji wskazano linię kolejową, stanowiącą sztuczną linię podziału pomiędzy południową i północną częścią Śródmieścia. Istotną barierę w procesach rewitalizacji stanowi również brak wiedzy i świadomości dotyczącej tych procesów oraz brak chęci włączenia się w nie. Słabo oceniono ofertę kulturalną poza ścisłym centrum. Czynnikiem utrudniającym rewitalizację może również być monokulturowy charakter osiedli – szczególnie dotyczy to północnej części Obszaru – Ścisłego Obszaru Rewitalizacji Szobiszowice, zamieszkałego przez dawnych pracowników kolei, którzy z trudnością przystosowują się do obecnie panujących warunków życia i pracy.

Barierę stanowi również dysfunkcyjny układ komunikacyjny miasta, uniemożliwiający sprawny przejazd z jednego krańca na drugi. Wiąże się z tym emisja spalin oraz znacznie przekroczone normy hałasu komunikacyjnego. O trudnościach w realizacji procesu rewitalizacji, zdaniem uczestników spotkania, może również decydować skomplikowany sposób wnioskowania o zewnętrzne środki finansowe na realizację przedsięwzięć.

W trakcie dyskusji zebrano również następujące pomysły na przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji:

- budowa krematorium dla zwierząt,
- organizacja zajęć dodatkowych dla dzieci w szkołach na bazie unijnych funduszy,
- poprawa jakości życia poprzez remonty domów,
- programy aktywizujące bezrobotnych,

- szkolenia z zakresu pozyskiwania funduszy unijnych i pomoc w opracowywaniu dokumentacji,
- kształtowanie postaw społeczeństwa obywatelskiego,
- programy aktywizujące dla grupy kolejarzy,
- Galeria Młodych Twórców – Dubois 22
- Centrum Projektów Artystycznych – Wieczorka 25
- utworzenie przedszkola przy ul. Zabrskiej
- Nowy Dwór – projekt GCOP i ZBM II TBS sp. z o.o.

IV. Planowane działania w latach 2007 – 2013 na Obszarze Rewitalizacji Śródmieście

1. Działania w sferze przestrzenno - infrastrukturalnej

Niżej wymienione projekty wpisują się w cel 1 – **Poprawa jakości życia i standardów rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych** określony w Ramowym Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich. Realizują one następujące cele operacyjne:

Cel 1.1 – *Zwiększenie kapitału urbanistycznego OR*, zadania:

- Zagospodarowanie terenu Placu Rzeźniczego wraz z budową infrastruktury towarzyszącej,
- Remont Alei Przyjaźni wraz z renowacją zieleni,
- Budowa oświetlenia parkowego oraz modernizacja skweru pomiędzy ul. Nasyp, Konarskiego, Piramowicza i Częstochowską,
- Budowa oświetlenia oraz przebudowa pasa drogowego w zakresie urządzenia miejsc postojowych przy ul. Leśnej i Skowrońskiego (jednocześnie z celem 1.5),
- Modernizacja i wykonanie placów zabaw przy ul. ZWM, Kusocińskiego, Junaków i Młodych Patriotów,
- Wykonanie oświetlenia zewnętrznego i monitoringu budynków i terenu w obszarze zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej: Zatorze – obszar ulic Warszawskiej, Chorzowskiej, Okrzei, Młodego Hutnika, Hutniczej, Św. Elżbiety, Brzozowej i Mastalera (jednocześnie z celem 3.1),
- Budowa placu zabaw dla dzieci w rejonie ulic Ziemowita i Stalmacha,
- Budowa plomby architektonicznej – budynek handlowo-biurowo-usługowy przy ul. Grodowej,
- Modernizacja, remont i zagospodarowanie terenu obiektu służącego celom gospodarczym, wykonanie remontu chodników i stworzenie miejsc tymczasowego postoju, ul. Lotników 54,
- Budowa nowoczesnej hali widowiskowo-sportowej „PODIUM”.

Cel 1.2 *Przeciwdziałanie dekapitalizacji i degradacji zasobów*:

- Remont bramy wjazdowej i dachu zabytkowej kamienicy przy ul. Zwycięstwa 38,
- Remont elewacji i dachu zabytkowej kamienicy przy ul. Dolnych Wałów 19,
- Remont elewacji i dachu zabytkowej kamienicy przy ul. Dolnych Wałów 19B,
- Nowy Dwór – modernizacja i przebudowa zabytkowego dworu przy ul. Dworskiej 10D (jednoczesna realizacja celu 3.2, 3.3 i 3.5),
- Termomodernizacja oraz modernizacja budynków oświatowych SP-36 oraz ZSO nr 4 (jednocześnie z celem 1.4),
- Termorenowacja obiektów Zespołu Szkół Łączności przy ul. Warszawskiej 35 (jednocześnie z celem 1.4),
- Rewitalizacja zabytkowego cmentarza – Cmentarz Hutniczy ul. Robotnicza,
- Termorenowacja budynków Górnośląskiego Centrum Edukacyjnego,
- Termorenowacja budynków przedszkoli: PM6 i PM20 (jednocześnie z celem 1.4),

- Remont elewacji i dachów ceramicznych budynków mieszkalnych z lokalami użytkowymi w rejonie Starówki oraz remont nawierzchni dojeżdż i dojazdów wraz z rekultywacją terenów zielonych (jednocześnie z celem 1.1 i 2.2)
- Termorenowacja budynku Rodzinnego Domu Dziecka przy ul. Toszeckiej 25 (jednocześnie z celem 1.4),
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Krupniczej 11,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sobieskiego 6,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sportowej 2,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Na Piasku 6,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Piwnej 2B,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Piwnej 2A,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Jagiellońskiej 1,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Jagiellońskiej 1A,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Jagiellońskiej 3,
- Modernizacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej zlokalizowanego w strefie ochrony konserwatorskiej – ul. Zawiszy Czarnego / ul. T. Kościuszki,
- Remont elewacji zabytkowego budynku przy ul. Dolnych Wałów 22,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynków materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Sztabu Powstańczego 64, 66, 68, 72, 74, 76,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (balkon) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Pszczyńskiej 116 a-f,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Piastowskiej 4,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Jasińskiego 2-4,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Asnyka 6A,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Jasińskiego 22-24,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Równiej 5-7,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Rydygiera 5-7,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. H. Sawickiej 2,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. 2 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 6 i 8,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. 3 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 10, 12 i 14,

- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Kunickiego 11,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) przy ul. Sztabu Powstańczego 2, 4, 6, materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) przy ul. Sztabu Powstańczego 8, 10, 12, 14, materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku przy ul. Kochanowskiego 25, 25a, 27, 27a, 29, 29a i Kochanowskiego 31, 31a, 33, 33a oraz budynku przy ul. Pszczyńskiej 12a, b, c, d, Pszczyńskiej 26, 26a, Pszczyńskiej 36-36a (dach), oraz Pszczyńskiej 42, 42a materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej, ul. Jasna 8, 44-100 Gliwice
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jagiellońskiej 46a, Jagiellońskiej 50, Stalmacha 8,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. św. Marka 13, 15, 17, 19,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Sikory 1-3, Sikory 5-7, Sikory 9-11, Tarnogórskiej 60, 62, 64,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Hoblera 2-18, Tarnogórskiej 42-58, 66AB, 68AB,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z utylizacją przy ul. Kłodnickiej 14

Cel. 1.3 Rozwój infrastruktury społecznej kulturalnej i turystycznej:

- Odbudowa ruin Teatru Miejskiego w Gliwicach,
- Renowacja zabytkowych murów obronnych na Starówce,
- Modernizacja budynku Ratusza Miejskiego na cele kulturalne,
- Rewitalizacja Radiostacji – Gliwice.eu,
- Zagospodarowanie terenu wokół Radiostacji,
- Adaptacja budynku przy ul. Okrzei na magazyn i pracownię konserwatorską Muzeum w Gliwicach,
- Centrum Sztuki Młodych – Dubois 22,
- Budowa nowoczesnej hali widowiskowo-sportowej „PODIUM”,
- Kompleksowa przebudowa nawierzchni Rynku, nawierzchni jezdni ul. Zwycięstwa od Rynku do ul. Dolnych Wałów oraz nawierzchni chodników ul. Zwycięstwa i ul. Wyszyńskiego w Gliwicach

- Przebudowa i modernizacja Studenckiego Domu Kultury na potrzeby Wydziału Architektury, Kierunki Architektura Wnętrz i Wzornictwo Przemysłowe, przy ul. M. Strzody 10 w Gliwicach

Cel 1.4 *Likwidacja uciążliwości środowiskowych* nie jest samodzielnie reprezentowany, jednakże wskazane projekty realizują również jego zapisy.

Cel 1.5 *Likwidacja uciążliwości komunikacyjnych*:

- Remont ul. Wieczorka,
- Remont nawierzchni ulic Starego Miasta,
- Remont ul. Skowrońskiego i Poniatowskiego,
- Remont ul. Chorzowskiej – od ul. Dębowej do ul. Zaburskiej,
- Remont i modernizacja nawierzchni ulic i zatok parkingowych przy ul. Młodych Patriotów i Szarych Szeregów,
- Remont chodników przy ul. Młodych Patriotów i Szarych Szeregów,
- Remont chodników i wykonanie parkingów przy ul. Sztabu Powstańczego 2 – 6, 8 – 14,
- Remont ulicy Opolskiej,
- Remont chodników i wykonanie parkingów przy ul. Pszczyńskiej 12 ABCD.

Cel 1.6. *Rozwój infrastruktury technicznej*:

- Doprowadzenie gazu do budynków mieszkalnych wielorodzinnych oraz budowa przewodów kominowych – ul. Bernardyńska 48, 57, 59, 61, 67 i Floriańska 22,
- Doprowadzenie gazu do budynków mieszkalnych wielorodzinnych oraz budowa przewodów kominowych – ul. Uszczyka 16, 22, 27, 31, 32, 33, 35, 39, 39A, Owczarska 6, Nad Torami 1,10, Dworska 9, 10D, 11, 18, Noakowskiego 2, 3, 4, 6, 7, 12,
- Modernizacja i remont hydroforni zasilających budynki mieszkalne – Zatorze rejon ulic Chorzowskiej i Warszawskiej,
- Przebudowa infrastruktury technicznej wraz z termorenowacją budynków przy ul. Chorzowskiej 69-75, Kaplicznej 1-10 i Horsta Bienka 1-19 (jednocześnie z celem 1.4 i 1.2),
- Likwidacja szamb i podłączenie budynków do miejskiej sieci kanalizacyjnej – ul. Tarnogórska 119, 120, 121, 121a, 124, 149,
- Przebudowa i remont infrastruktury technicznej w budynku wielorodzinnym przy ul. Świętojańskiej 3 wraz z termorenowacją oraz wykonanie lokalu użytkowego na parterze (jednocześnie z celem 1.4 oraz celem 2.2)

2. Działania gospodarcze

Strategiczny Cel 2 – **Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego** realizowany będzie przez działania wpisujące się w następujące cele operacyjne:

Cel 2.1 *Wzrost udziału sektorów gospodarki opartej na wiedzy oraz sektora usług w rynku pracy:*

- Utworzenie terenów inwestycyjnych Parku Naukowo-Technologicznego "Park - Strefa".

Cel 2.2 *Rozwój zasobów i wzrost atrakcyjności lokali użytkowych*

- Budowa nowego lokalu użytkowego wraz z parkingiem – róg ul. Toszeckiej i Bernardyńskiej – plomba architektoniczna (jednocześnie z celem 1.1),
- Modernizacja lokalu usługowego wraz z renowacją budynku – ul. Bernardyńska 59 (jednocześnie z celem 1.2),
- Modernizacja pawilonu przy ul. Konarskiego 25 wraz z zagospodarowaniem terenu,

Cel 2.3 *Tworzenie warunków dla różnorodności branżowej zakładów i rozwoju branż zanikających* wiąże się z ww. celem 2.2 jako tworzenie bazy lokalowej pod różnorodną działalność usługową, podnoszącą standard życia i obsługi mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Wynajem pomieszczeń powinien być jednak realizowany przy uwzględnieniu priorytetów dla lokowania branż zanikających (zakłady rzemieślnicze, punkty usługowe dla ludności).

Cel 2.4 *Podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych pracowników* oraz Cel 2.6 *Rozwój usług obsługi biznesu* jest realizowany w Gliwicach centralnie, nie obszarowo (w dzielnicach) dzięki działalności jednej z większych uczelni technicznych – Politechniki Śląskiej oraz niepublicznej Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości. Inkubator Przedsiębiorczości działa przy Agencji Rozwoju Lokalnego przy ul. W. Pola 16, a nowe powierzchnie Inkubatora zostały udostępnione przy ul. Bojkowskiej w adaptowanych obiektach po byłej kopalni Gliwice (projekt NOWE GLIWICE). Przy takim podejściu bardziej istotnym staje się problem sprawnego układu komunikacyjnego, łączącego wszystkie części miasta, w tym sposobu organizacji komunikacji publicznej.

3. Działania w sferze społecznej

Strategiczny **Cel 3 Wsparcie integracji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu** reprezentowany jest przez następujące projekty realizujące cele operacyjne.

Cel 3.1 *Wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców i wzrost wykrywalności przestępstw:*

- System monitoringu wizyjnego dla miasta Gliwice z wykorzystaniem wielozadaniowego systemu radiowego WiMAX 802.16 wraz z kompletną infrastrukturą techniczną.

Cel 3.2 *Przeciwdziałanie peryferyzacji osiedli (sypialni miejskich) i odpływowi zamożniejszej części mieszkańców:*

- Przebudowa i rozbudowa stadionu przy ul. Okrzei (jednocześnie z celem 1.1).

4. Zestawienie projektów realizujących działania rewitalizacyjne na OR Śródmieście

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
1	1.3	Gliwicki Teatr Muzyczny ul. Nowy Świat 55/57 44-100 Gliwice	Odbudowa Ruin Teatru Miejskiego w Gliwicach, al. Przyjaźni 18, ul. Kłodnicka 4	powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	2 000 m ²	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych; liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; liczba turystów krajowych i zagranicznych	10 050,00
2	1.3	Miasto Gliwice - IR (w trakcie realizacji)	Renowacja zabytkowych murów obronnych - Starówka (7 odc. o łącznej dł. 120 m)	powierzchnia zmodernizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego	480 m ²	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; liczba turystów krajowych i zagranicznych	500,00
3	1.5	Zarząd Dróg Miejskich (w trakcie realizacji)	Remont ul. J. Wieszczka	długość wybudowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	0,35 km	liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	3 500,00
4	1.5	Miasto Gliwice – IR	Remont nawierzchni ulic Starego Miasta	długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	5 km	liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	33 500,00
5	1.1	Miasto Gliwice MZUK (w trakcie realizacji)	Zagospodarowanie terenu Placu Rzeźniczego w Gliwicach wraz z budową infrastruktury towarzyszącej	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	3 150 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba turystów krajowych i zagranicznych	714 ,48
6	1.2	Wspólnota mieszkaniowa "Pod Słonecznikami" ul. Zwycięstwa 38/3, 44-100 Gliwice	Remont bramy wjazdowej i dachu; ul. Zwycięstwa 38, al. Przyjaźni 11, kamienica zabytkowa	liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	20,50

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
7	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Dolnych Wałów 19 w Gliwicach	Remont elewacji budynku od strony frontowej, remont pokrycia dachu. Rejestr zabytków A/270/50, ul. Dolnych Wałów 19	1) liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej;2) powierzchnia budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej	1) 1 szt.; 2) 794 m ²	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych; liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami;	100,00
8	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Dolnych Wałów 19B w Gliwicach	Remont elewacji budynku od strony frontowej Rejestr zabytków A/270/50 ul. Dolnych Wałów 19B	1) liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej;2) powierzchnia budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej	1) 1 szt.; 2) 662 m ²	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych; liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami;	25,00
9	1.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych	Nowy Dwór - Modernizacja i przebudowa zabytkowego dworu wraz z wykonaniem drogi dojazdowej i parkingu dla potrzeb dworu, ul. Dworska 10d	liczba obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	1 szt.	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych; liczba turystów krajowych i zagranicznych; liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami;	6 500,00
10	1.5	Zarząd Dróg Miejskich	Remont ul. Skowrońskiego i Poniatowskiego	długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	2,015 km	liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	10 100,00
13	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Doprowadzenie gazu do budynków mieszkalnych wielorodzinnych wraz z wykonaniem sieci gazowej o ciśnieniu poniżej 0,5MPa i dobudową niezbędnych przewodów kominowych; ul. Bernardyńska 48, 57, 59, 61, 67; Floriańska 22	1) liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej; 2) długość wybudowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska	1) 6 szt.; 2) 7 km	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	471,50

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
14	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Doprowadzenie gazu do budynków mieszkalnych wielorodzinnych wraz z wykonaniem sieci gazowej o ciśnieniu poniżej 0,5 MPa i dobudową niezbędnych przewodów kominowych; ul. Uszczyka 16, 22, 27, 31, 32, 33, 35, 39, 39a; Owczarska 6; Nad Torami 1, 10; Dworska 9, 10d, 11, 18; Noakowskiego 2, 3, 4, 6, 7, 12;	1) liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej; 2) długość wybudowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska	1) 22 szt.; 2) 1,4 km	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	1 781,00
16	1.6	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Śródmieście" ul. Jasnogórska 9 44-100 Gliwice	Modernizacja i remont hydroforni zasilających budynki mieszkalne wielorodzinne; Zatorze - rejon ulic Chorzowska i Warszawska	liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej	3 szt.	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; liczba osób korzystających z sieci wodociągowej	75,00
17	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice – IR	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków oświatowych: SP-36	1) liczba budynków poddanych termorenowacji, 2) liczba budynków przebudowanych/wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne	1) 1 szt.; 2) 1 szt.	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba uczniów w szkołach korzystających z wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury edukacyjnej; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	1 500,00
18	1.5	Zarząd Dróg Miejskich	Remont ul. Opolskiej	długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją	0,87 km	liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	4 640,00
19	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice – IR (zrealizowane)	Termomodernizacja Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 4, 44-100 Gliwice, ul. Orląt Śląskich 25	liczba budynków wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne	1 szt.	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba uczniów w szkołach korzystających z wybudowanej/ zmodernizowanej infrastruktury edukacyjnej; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	4.071,14
20	1.4 / 1.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	Przebudowa i remont infrastruktury technicznej wraz z termorenowacją budynków (ul. Chorzowska 69-75; Kapliczna 1-10; H. Bieńka 1-19)	1) liczba budynków poddanych termorenowacji; 2) liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie	1) 28 szt.; 2) 28 szt.	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	9 500,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
				infrastruktury technicznej			
21	1.2	"Gliwickie Metamorfozy" Stowarzyszenie na rzecz Dziedzictwa Kulturowego Gliwic ul. Jagiellońska 21 44-100 Gliwice	Rewitalizacja zabytkowego cmentarza - Cmentarz Hutniczy ul. Robotnicza	powierzchnia zmodernizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego / powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	5 800 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej, liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba turystów krajowych i zagranicznych; liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami;	292,00
22	1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice	Remont Alei Przyjaźni wraz z renowacją zieleni; II etap: Dworcowa-Częstochowska; III etap: Zwycięstwa –Berbeckiego	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	18 900 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	1 008,00
23	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44- 100 Gliwice	Likwidacja szamb, podłączenie budynków do miejskiej kanalizacji sanitarnej; ul. Tarnogórska 119, 120, 121, 121a, 124, 149	długość wybudowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska	0,1 km	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami; liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej	66,50
24	1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice	Budowa oświetlenia parkowego wraz z modernizacją skweru pomiędzy ul. Nasyp, Konarskiego, Piramowicza i Częstochowską.	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	8 200 m ²	liczba przestępstw w mieście; wskaźnik wykrywalności przestępstw	480,00
26	1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice	Budowa oświetlenia oraz przebudowa pasa drogowego w zakresie urządzenia miejsc postojowych na skwerze pomiędzy ul. Leśną i Skowrońskiego.	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	1 530 m ²	liczba przestępstw w mieście; wskaźnik wykrywalności przestępstw; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	250,00
27	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa im. Żwirki i Wigury ul. Żwirki i Wigury 87, 44-122 Gliwice (zrealizowane)	Remont i modernizacja nawierzchni ulic i zatok parkingowych, ul. Młodych Patriotów, ul. Szarych Szeregów	1) długość zmodernizowanych dróg na obszarach objętych rewitalizacją; 2) powierzchnia zmodernizowanych obiektów infrastruktury drogowej	1) 0,95 km 2) 1 960m ² oraz 5 500m ² chodników	liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie zrewitalizowanym powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	581,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
28	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa im. Żwirki i Wigury ul. Żwirki i Wigury 87, 44-122 Gliwice	Remonty chodników, ul. Młodych Patriotów, ul. Szarych Szeregów	powierzchnia zmodernizowanych obiektów infrastruktury drogowej	1500 m ²	powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej	105,00
29	1.1	Spółdzielnia Mieszkaniowa im. Żwirki i Wigury ul. Żwirki i Wigury 87, 44-122 Gliwice	Place zabaw przy ulicach: Zubrzyckiego - ZMW, Kusocińskiego, Junaków, Młodych Patriotów	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	2 500 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba osób korzystających z infrastruktury społeczno-edukacyjnej	100,00
30	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice - IR (zrealizowane)	Termomodernizacja Przedszkola Miejskiego nr 6 w Gliwicach przy ul. Młodych Patriotów 10 oraz termomodernizacja wraz z demontażem pły azbestowo-cementowych w Przedszkolu Miejskim nr 20 w Gliwicach przy ul. Pszczyńskiej 18	liczba budynków wyremontowanych na cele edukacyjno/społeczne	2 szt.	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba dzieci w przedszkolach korzystających z wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	901,86
31	1.1 / 3.1	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Śródmieście" ul. Jasnogórska 9 44-100 Gliwice	Wykonanie oświetlenia zewnętrznego i monitoringu budynków i terenu w obszarze zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej; Zatorze - obszar ul. Warszawskiej i Chorzowskiej (Chorzowska 3,9,13; Okrzei 5, 66abc; Młodego Hutnika 1-5; Hutnicza 16-18; Elżbiety 7-9, 8-12; Brzozowa 28, 51-55; 50-65; Mastalerza 26, 28)	liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej	8 szt.	liczba przestępstw w mieście; wskaźnik wykrywalności przestępstw	105,00
32	1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Śródmieście" ul. Jasnogórska 944-100 Gliwice	Remont elewacji i dachów ceramicznych budynków mieszkalnych z lokalami użytkowymi w rejonie Starówki oraz remont nawierzchni dojazdów lub dojazdów wraz z rekultywacją terenów zielonych przy ww. budynkach.	liczba budynków poddanych renowacji	8 szt.	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej; liczba turystów krajowych i zagranicznych; liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami;	600,00
34	2.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice (zrealizowane)	Budowa nowego lokalu użytkowego wraz z parkingiem; róg ulic Świętojańskiej 5-Bernardyńskiej 2-10-Toszeckiej (plomba)	1) powierzchnia usługowa w wybudowanych "plombach"; 2) powierzchnia wybudowanych obiektów infrastruktury drogowej;	Świętojańska 1) 156,67 m ² 2) 410 m ² Bernardyńska 1) 269,18 m ² 2) 440 m ²	liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych; liczba nowych przedsiębiorstw na obszarze zdefiniowanym przez beneficjenta;	1 048,37

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
35	2.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice (zrealizowane)	Modernizacja lokalu usługowego wraz z renowacją budynku, ul. Bernardyńska 59	powierzchnia usługowa i mieszkalna w budynkach poddanych renowacji	85,11 m2	powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana; liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych liczba pomieszczeń dostosowanych do wymogów technicznych	888,62
36	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice (zrealizowane)	Przebudowa i remont infrastruktury technicznej (wykonanie instalacji gazowej i dobudowa niezbędnych przewodów kominowych) w budynku mieszkalnym wielorodzinnym wraz z jego termorenowacją. Wykonanie odcinka sieci gazowej wraz z przyłączeniem; ul. Świętojańska 3; wykonanie lokalu usługowego na parterze	1) liczba budynków poddanych termorenowacji; 2) liczba budynków poddanych remontowi/przebudowie infrastruktury technicznej; 3) długość wybudowanej infrastruktury komunalnej w zakresie ochrony środowiska; 4) powierzchnia mieszkalna w budynkach poddanych renowacji	1) 1 szt.; 2) 1szt; 3) 52,0 mb 4) 32.15 m2	liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami;powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana; liczba nowych punktów usługowych i mieszkalnych na terenach zrewitalizowanych koszty utrzymania obiektów (zużycia energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	828,82
37	1.3	Miasto Gliwice – OR (zrealizowane)	Modernizacja budynku Ratusza	powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	850 m2	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba turystów krajowych i zagranicznych; liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki	6 550,00
38	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice Rodzinny Dom Dziecka ul. Toszecka 25 (zrealizowane)	Termomodernizacja budynku Rodzinnego Domu Dziecka ul. Toszecka 25	powierzchnia budynków poddanych termorenowacji	800 m ²	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba osób korzystających z obiektów dydaktycznych; koszty utrzymania obiektów (zużycie energii elektrycznej, ciepłej, gazu)	200,00
39	3.2	Gliwicki Klub Sportowy Piast u. Zwycięstwa 36, 44-100 Gliwice (w trakcie realizacji)	Przebudowa i rozbudowa stadionu przy ul. Okrzei	1) powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne; 2) powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	1) 4 500m ² ; 2) 4 500m ²	liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki; liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba osób korzystających z obiektów sportowych	54 000,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
40	1.3	Miasto Gliwice	Rewitalizacja Radiostacji – Gliwice.eu ul. Tarnogórska	powierzchnia zmodernizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego / powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	5 600 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba turystów krajowych i zagranicznych	4 000,00
41	1.3	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice (zakończone)	Zagospodarowanie terenu wokół Radiostacji - ul. Tarnogórska	powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji	5 600 m ²	liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej; liczba turystów krajowych i zagranicznych; liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki	7 444,30
42	1.3	Miasto Gliwice - Muzeum	Adaptacja budynku na magazyn dla Muzeum i pracownię konserwatorską ul. Okrzei	powierzchnia obiektów zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne	2 500 m ²	liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych; powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana; liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej	2 490,00
43	1.2	Łucja i Jerzy Duśko oraz Ewa i Krzysztof Burchaciński , ul. Krupnicza 11 (zrealizowane)	Remont generalny budynku przy ul. Krupniczej 11	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	500,00
44	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sobieskiego 6 Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00
45	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sportowa 2 Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00
46	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Na Piasku 6 Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00
47	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piwna 2b Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00
48	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piwna 2a Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00
49	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 3 Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
50	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 1a Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00
51	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 1 Janusz Faron	Renowacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	280,00
52	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8	Remont i wykonanie chodników i parkingów przy ul. Sztabu Powstańczego 2-6 i 8-14	Powierzchnia wyremontowanej infrastruktury publicznej na obszarach rewitalizowanych	Brak danych od wnioskodawcy	Powierzchnia terenów, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu	200,00
53	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8	Wykonanie parkingów przy ul. Pszczyńskiej 12 abcd	Powierzchnia wyremontowanej infrastruktury publicznej na obszarach rewitalizowanych	Brak danych od wnioskodawcy	Powierzchnia terenów, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektu	200,00
54	2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8	Modernizacja pawilonu przy ul. Konarskiego 25 wraz z zagospodarowaniem terenu	Powierzchnia budynków poddanych renowacji	Brak danych od wnioskodawcy	Powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana	350,00
55	1.1	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Ziemowita 9, Stalmacha 7, Ziemowita 11, Stalmacha 1-3-5	Budowa placu zabaw dla dzieci w rejonie ulic Ziemowita i Stalmacha	Powierzchnia zdegradowanych obszarów miast poddana rewitalizacji	Brak danych od wnioskodawcy	Powierzchnia zabudowanych / zrehabilitowanych pustych przestrzeni publicznych	35,00
56	1.1	Ewa i Krzysztof Burchaciński s.c. ul. Olszewskiego 19 44-105 Gliwice (zrealizowane)	Budowa plomby architektonicznej – budynek handlowo-biurowo - usługowy przy ul. Grodowej	Powierzchnia zdegradowanych obszarów miast poddana rewitalizacji	Brak danych od wnioskodawcy	Powierzchnia zabudowanych / zrehabilitowanych pustych przestrzeni publicznych	400,00
57	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zawisy Czarnego 2 / T. Kościuszki Robert Zajęc	Modernizacja budynku wspólnoty mieszkaniowej zlokalizowanego w strefie ochrony konserwatorskiej	Powierzchnia budynków poddanych renowacji	450 m ²	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	78,00
58	1.1 / 1.3 / 3.3	Stowarzyszenie Animatorów Wszechstronnego Rozwoju Młodzieży ul. Barlickiego 3 44-100	Centrum sztuki młodych twórców – ul. Dubois 22	1) Powierzchnia budynków zmodernizowanych na cele kulturalne i turystyczne 2)	1) 800 m ² 2) 10 000 m ²	1) Liczba osób korzystających z infrastruktury kultury i turystyki 2) Liczba nowych ofert z zakresu kultury i turystyki	4 000,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
		Gliwice		powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji			
59	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dolnych Wałów 22	Remont elewacji budynku zabytkowego rej. A/196/06	Liczba budynków poddanych renowacji	1 szt.	Liczba obiektów zabezpieczonych przed zagrożeniami	368,74
60	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Waliszewskiego 13-15 Zarządca: Domena, Bożena Matuszewska	Zastąpienie płyt azbestowych materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia na elewacji budynków wspólnoty mieszkaniowej ul. Waliszewskiego 13-15	Liczba budynków poddanych renowacji, Ilość usuniętego azbestu	1 szt., 1 000 m ²	Liczba osób zamieszkujących w budynkach poddanych termorenowacji	220,00
61	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sztabu Powstańczego 64, 66, 68, 72, 74, 76 Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35b, 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	6 szt. 6 927,59 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu, 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	2 650,00
62	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Pszczyńskiej 116 a-f Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 1144-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (balkon) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji, 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 60 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu, 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	150,00
63	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Piastowskiej 4 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice (zrealizowane)	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 210,40 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu, 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	66 ,15
64	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jasińskiego 2-4 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 497,40 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	55,00
65	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Asnyka 6A Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 1144-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 250,90 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	60,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
66	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jasińskiego 22-24, Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 1144-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 497,40 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	120,00
67	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Równiej 5-7 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 497,40 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	120,00
68	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Rydygiera 5-7 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice (zrealizowane)	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 457,40 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	154,00
69	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. H. Sawickiej 2 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych (dachy) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 247 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	60,00
70	1.4 / 1.2	2 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 6 i 8 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 495,40 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	120,00
71	1.4 / 1.2	3 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 10,12,14 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 577,70 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	180,00
72	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Kunickiego 11 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (dach) materiałami nieszkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 283,60 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	60,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
73	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Sztabu Powstańczego 2,4, 6	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 2 547 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	673,00
74	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Sztabu Powstańczego 8, 10, 12,14	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 2 127 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	605,00
75	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Kochanowskiego 25, 25a, 27, 27a,29, 29a i ul. Kochanowskiego 31, 31a, 33, 33a oraz Pszczyńskiej 12a, b, c, d, Pszczyńskiej 26, 26a, Pszczyńskiej 36-36a oraz Pszczyńskiej 42,42a	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	6 szt. 21 976,11 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	7981,00
76	1.4 / 1.2	„DOM-HUT” Sp. z o. o. ul. Jagiellońska 9 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Jagiellońskiej 46a, Jagiellońskiej 50, Stalmacha 8	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	3 szt. 3 275 m ²	Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	769,63
77	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. św. Marka 13, 15, 17,19 44-100 Gliwice	Zastąpienie azbestowych elementów budynku wielorodzinnego (elewacji) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego ociepleniem przy ul. św. Marka 13, 15, 17,19	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 1 421,5 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	60,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
78	1.4 / 1.2	Wspólnota Sikory – Tarnogórska ul. Witkiewicza 75 44-102 Gliwice (zrealizowane)	Usuwanie okładzin z płyt azbestowych z elewacji budynków mieszkalnych wraz z utylizacją przy ul. Sikory 1-3, Sikory 5-7, Sikory 9-11, Tarnogórskiej 60, 62, 64.	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	4 szt. 5 468,8 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	1 891,54
79	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Millenium” ul. Spółdzielcza 33 44-100 Gliwice	Usunięcie elewacyjnych okładzin azbestowych wraz z utylizacją i ociepleniem ścian zewnętrznych w budynkach przy ul. Hoblera 2-18, Tarnogórskiej 42-58, 66AB, 68AB	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	8 szt. 12073,65 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	4 054,00
80	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa „SRÓDMIEŚCIE” ul. Jasnogórska 9 44-100 Gliwice	Demontaż ocieplenia elewacji budynku zawierającego azbest =i wykonanie nowego ocieplenia w budynku przy ul. Kłodnickiej 14	1). Liczba budynków poddanych renowacji 2). Powierzchnia z której usunięty został azbest	1 szt. 2 780 m ²	1). Ilość unieszkodliwionego azbestu 2). Liczba osób mieszkających w budynkach, poddanych renowacji	602,63
81	1.1 / 1.5 / 2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa „KOPERNIK” ul. Kopernika 21 44-118 Gliwice	Modernizacja, remont i zagospodarowanie terenu obiektu służącego celom gospodarczym, w tym zespołu magazynów, hal, garaży, wiat i zaplecza produkcyjnego, oraz przebudowa otoczenia poprzez wykonanie remontu chodników i stworzenie miejsc tymczasowego postoju ,ul. Lotników 54	Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów poddanych rehabilitacji	1,7395 ha	Liczba nowych punktów usługowych; Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej; Liczba nowych miejsc pracy	3 050,00
82	2.1	Park Naukowo-Technologiczny "Technopark Gliwice" sp. z o.o. ul. Konarskiego 18C 44-100 Gliwice	Utworzenie powierzchni inwestycyjnych Parku Naukowo-Technologicznego "Park - Strefa"	Powierzchnia obiektów przebudowanych/wyremontowanych na potrzeby działalności gospodarczej	1000 m ²	liczba inkubatorów uruchomionych w wyniku realizacji projektu; powierzchnia inkubatorów uruchomionych w wyniku realizacji projektu	2 300,60

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Nazwa projektu i lokalizacja	Produkt	Miara produktu	Rezultat	Koszty w tys. zł
83	1.1 / 1.3	Miasto Gliwice ul. Zwycięstwa 21 44-100 Gliwice	Budowa nowoczesnej hali widowiskowo – sportowej „PODIUM”	Powierzchnia wybudowanych obiektów użyteczności publicznej, Powierzchnia wybudowanych obiektów kultury, turystyki, sportu i rekreacji o znaczeniu ponadregionalnym	55269,75m ²	liczba osób korzystających z obiektów objętych wsparciem, liczba imprez organizowanych z wykorzystaniem infrastruktury objętej wsparciem	365 017,90
84	1.3	Zarząd Dróg Miejskich	Kompleksowa przebudowa nawierzchni Rynku, nawierzchni jezdni ul. Zwycięstwa od Rynku do ul. Dolnych Wałów oraz nawierzchni chodników ul. Zwycięstwa i ul. Wysznińskiego w Gliwicach	Powierzchnia wyremontowanej i przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie zrewitalizowanym	19 949 m ²	Liczba imprez organizowanych z wykorzystaniem infrastruktury objętej wsparciem Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów	26 144,35
85	3.1	Śląska Sieć Metropolitalna sp. z o.o.	System monitoringu wizyjnego dla miasta Gliwice z wykorzystaniem wielozadaniowego systemu radiowego WiMAX 802.16 wraz z kompletną infrastrukturą techniczną	Liczba zainstalowanych urządzeń monitoringu Liczba dzielnic objętych monitoringiem miejskim Liczba wdrożonych systemów	50 kamer 1/ Śródmieście 7	Ilość osób objętych systemem monitoringu wizyjnego Liczba wykroczeń/przestępstw zarejestrowanych przez system monitoringu wizyjnego	6 233,59
86	1.3	Politechnika Śląska ul. Akademicka 2A 44-100 Gliwice	Przebudowa i modernizacja Studenckiego Domu Kultury na potrzeby Wydziału Architektury, Kierunki Architektura Wnętrz i Wzornictwo Przemysłowe, przy ul. M. Strzody 10 w Gliwicach	Liczba obiektów przebudowanych/wyremontowanych na co najmniej 2 spośród wymienionych celów	1	Liczba osób korzystających z infrastruktury objętej wsparciem	12 000,00

V. Wytyczne w zakresie mieszkalnictwa

Uzyskanie dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 możliwe jest w przypadku, gdy zjawiska społeczne, gospodarcze oraz tkanka miejska charakteryzują się parametrami gorszymi, aniżeli poziom referencyjny ustalony przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Zestawienie wskaźników umieszczono w tabeli poniżej. Kolorem czerwonym zaznaczono wartości wskaźników przekraczające referencyjne poziomy wskazane w wytycznych MRR. Przy ulicach, na których zlokalizowane są projekty kwalifikujące się do wsparcia muszą występować co najmniej 3 niekorzystne zjawiska, a ich poziom musi przekraczać wartość referencyjną.

Tabela 19: Poziom wskaźników dla ulic OR/ŚOR Kopernik

Obszar / IUlica	Stopa długotrwalego bezrobocia	Klienci OPS na 1000M	Przestępstwa na 1000M	Czyny karalne na nieletnich na 1000M nieletnich	Aktywność gospodarcza (firmy na 100M)	Odsetek budynków sprzed 1989
POZIOM REFERENCYJNY	3,7%	52	39,3	41,5	9,1	88%
ŚOR Szobiszowice						
Kwartal ulic: Hoblera Sikory Świętego Marka Tarnogórska	1,9%	21,9	44,2	brak danych	8,9	100%
Waliszewskiego	3,8%	12,2	16,3	brak danych	2,8	100%
Świętego Andrzeja	8,2%	37,7	12,6	brak danych	4,8	100%
Sztabu Powstańczego	2,3%	8,6	18,9	brak danych	4,5	100%
ŚOR Zabrska - Chorzowska						
Jagiellońska	2,3%	0,00	61,5	brak danych	9,5	100%
Pozostałe ulice OR						
Kwartal ulic: Pszczyńska Kochanowskiego	2,9%	28,5	39,7	brak danych	8,2	100%
Kwartal ulic: Równa Sawickiej	3,9%	39,8	15,6	brak danych	1,8	100%
Asnyka	2,1%	12,5	20,9	brak danych	5,3	100%
Jasińskiego	3,7%	18,5	13,2	brak danych	3,7	100%
Kłodnicka	2,7%	22,8	53,2	brak danych	14,5	100%
Kunickiego	4,6%	32,4	23,2	brak danych	6,0	100%
Piastowska	1,4%	5,2	20,9	brak danych	6,3	100%
Rydygiera	2,4%	8,8	13,1	brak danych	5,3	100%

Źródło: opracowanie własne

W działania w sferze mieszkalnictwa wpisuje się realizacja następujących zadań:

- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Krupniczej 11,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sobieskiego 6,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sportowej 2,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Na Piasku 6,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Piwnej 2B,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Piwnej 2A,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Jagiellońskiej 1,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Jagiellońskiej 1A,
- Remont generalny budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Jagiellońskiej 3,
- Modernizacja budynku Wspólnoty Mieszkaniowej zlokalizowanego w strefie ochrony konserwatorskiej – ul. Zawiszy Czarnego / ul. T. Kościuszki,
- Remont elewacji zabytkowego budynku przy ul. Dolnych Wałów 22,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynków materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Sztabu Powstańczego 64, 66, 68, 72, 74, 76,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (balkon) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Pszczyńskiej 116 a-f,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Piastowskiej 4,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Jasińskiego 2-4,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Asnyka 6A,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Jasińskiego 22-24,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Równiej 5-7,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. Rydygiera 5-7,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją przy ul. H. Sawickiej 2,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. 2 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 6 i 8,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. 3 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 10, 12 i 14,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Kunickiego 11,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. SM przy Politechnice Śląskiej, budynek przy ul. Sztabu Powstańczego 2, 4, 6,

- Zastąpienie azbestowych elementów budynku (dach) materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. SM przy Politechnice Śląskiej, budynek przy ul. Sztabu Powstańczego 8, 10, 12, 14,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. SM przy Politechnice Śląskiej, budynek przy ul. Kochanowskiego 25, 25a, 27, 27a, 29, 29a i Kochanowskiego 31, 31a, 33, 33a oraz budynek przy ul. Pszczyńskiej 12a, b, c, d, Pszczyńskiej 26, 26a, Pszczyńskiej 36-36a (dach) oraz Pszczyńskiej 42, 42a,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jagiellońskiej 46a, Jagiellońskiej 50, Stalmacha 8,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. św. Marka 13, 15, 17, 19,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Sikory 1-3, Sikory 5-7, Sikory 9-11, Tarnogórskiej 60, 62, 64,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z jego utylizacją. Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Hoblera 2-18, Tarnogórskiej 42-58, 66AB, 68AB,
- Zastąpienie azbestowych elementów budynku materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia wraz z utylizacją przy ul. Kłodnickiej 14

Ze względów formalnych na dzień sporządzania programu możliwe jest uzyskanie dofinansowania na zasadach ogólnych przewidzianych w Uszczegółowieniu RPO WŚL 2007-2013 przedsięwzięć zlokalizowanych w:

- kwartale ulic: Tarnogórskiej, Św. Marka, Hoblera i Sikory,
- kwartale ulic: Pszczyńskiej i Kochanowskiego,
- kwartale ulic: Równej i Sawickiej

przy ul. Waliszewskiego, Świętego Andrzeja oraz ul. Kunickiego.

VI. Indykatywny plan finansowy Obszarowego Programu Rewitalizacji Śródmieścia

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
1	1.3	Gliwicki Teatr Muzyczny ul. Nowy Świat 55/57 44-100 Gliwice	10 050,00	10 050,00	50,00	7,50	0,00	0,00	42,50	0,00	10 000,00	1 500,00	0,00	0,00	8 500,00	0,00
2	1.3	Miasto Gliwice	500,00	500,00	350,00	52,50	0,00	0,00	297,50	0,00	150,00	22,50	0,00	0,00	127,50	0,00
3	1.5	Zarząd Dróg Miejskich	3 500,00	3 500,00	3500,00	3500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4	1.5	Miasto Gliwice – IR	33 500,00	33 500,00	6 000,00	6 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	27 500,00	27 500,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5	1.1	Miasto Gliwice	714,48	714,48	714,48	714,48	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
6	1.2	Wspólnota mieszkaniowa "Pod Słonecznikami" ul. Zwycięstwa 38/3, 44-100 Gliwice	20,50	20,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20,50	0,00	0,00	20,50	0,00	0,00
7	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Dolnych Wałów 19 w Gliwicach	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
8	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Dolnych Wałów 19B w Gliwicach	25,00	25,00	25,00	0,00	0,00	25,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
9	1.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych	6 500,00	6 500,00	32,00	0,00	0,00	32,00	0,00	0,00	6 468,00	0,00	0,00	6 468,00	0,00	0,00
10	1.5	Zarząd Dróg Miejskich	10 100,00	10 100,00	11,00	11,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10 089,00	10 089,00	0,00	0,00	0,00	0,00
13	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	471,50	386,48	128,05	0,00	0,00	128,05	0,00	0,00	258,43	0,00	0,00	258,43	0,00	0,00
14	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	1 781,00	1 459,84	74,76	0,00	0,00	74,76	0,00	0,00	1 385,08	0,00	0,00	1 385,08	0,00	0,00
16	1.6	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Śródmieście" ul. Jasnogórska 9 44-100 Gliwice	75,00	61,48	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	61,48	0,00	0,00	61,48	0,00	0,00
17	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice – IR	1 500,00	1 500,00	20,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1 480,00	1 258,00	0,00	0,00	0,00	222,00
18	1.5	Zarząd Dróg Miejskich	4 640,00	4 640,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4 590,00	4 590,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
19	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice	4.071,14	4.071,14	4.071,14	3 671,14	0,00	0,00	0,00	400,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
20	1.4 / 1.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	9 500,00	7 786,88	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7 786,88	0,00	0,00	6 618,85	0,00	1 168,03
21	1.2	"Gliwickie Metamorfozy" Stowarzyszenie na rzecz Dziedzictwa Kulturowego Gliwic ul. Jagiellońska 21 44-100 Gliwice	292,00	292,00	292,00	292,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
22	1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice	1 008,00	1 008,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1 008,00	0,00	0,00	1 008,00	0,00	0,00
23	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	66,50	54,51	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	54,51	0,00	0,00	54,51	0,00	0,00
24	1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice	480,00	480,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	480,00	480,00	0,00	0,00	0,00	0,00
26	1.1	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice	250,00	250,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	250,00	250,00	0,00	0,00	0,00	0,00
27	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa im. Żwirki i Wigury ul. Żwirki i Wigury 87, 44-122 Gliwice	581,00	476,23	476,23	0,00	0,00	476,23	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
28	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa im. Żwirki i Wigury ul. Żwirki i Wigury 87, 44-122 Gliwice	105,00	86,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	86,07	0,00	0,00	86,07	0,00	0,00
29	1.1	Spółdzielnia Mieszkaniowa im. Żwirki i Wigury ul. Żwirki i Wigury 87, 44-122 Gliwice	100,00	81,97	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	81,97	0,00	0,00	81,97	0,00	0,00
30	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice	901,86	901,86	901,86	675,83	0,00	0,00	0,00	226,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
31	1.1 / 3.1	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Śródmieście" ul. Jasnogórska 9 44-100 Gliwice	105,00	86,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	86,06	0,00	0,00	86,06	0,00	0,00
32	1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa "Śródmieście" ul. Jasnogórska 944-100 Gliwice	600,00	491,80	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	491,80	0,00	0,00	491,80	0,00	0,00
34	2.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	1 048,37	859,32	859,32	0,00	0,00	859,32	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
35	2.2	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	888,62	728,38	728,38	0,00	0,00	728,38	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
36	1.6	Zarząd Budynków Miejskich II TBS Sp. z o.o. ul. Warszawska 35B, 44-100 Gliwice	828,82	679,36	679,36	0,00	0,00	679,36	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
37	1.3	Miasto Gliwice	6 550 ,00	6 550, 00	6 550, 00	6 550, 00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
38	1.4 / 1.2	Miasto Gliwice	200,00	200,00	200,00	200,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
39	3.2	Gliwicki Klub Sportowy Piast ul. Zwycięstwa 36, 44-100 Gliwice	54 000,00	54 000,00	4 000,00	4 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50 000,00	50 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
40	1.3	Miasto Gliwice	4 000,00	4 000,00	1 721,54	258,23	0,00	0,00	1 463,31	0,00	2 278,46	341,77	0,00	0,00	1 936,69	0,00
41	1.3	Miejski Zarząd Usług Komunalnych ul. Strzelców Bytomskich 25, 44-100 Gliwice	7 444,30	7 444,30	7 444,30	1 116,65	0,00	0,00	6 327,65	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
42	1.3	Miasto Gliwice	2 490,00	2 490,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 490,00	2 490,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
43	1.2	Łucja i Jerzy Duško oraz Ewa i Krzysztof Burchacińscy	500,00	409,84	409,84	0,00	0,00	409,84	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
44	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sobieskiego 6 Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
45	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sportowa 2 Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
46	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Na Piasku 6 Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
47	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piwna 2b Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
48	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Piwna 2a Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
49	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 3 Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
50	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 1a Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
51	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Jagiellońska 1 Janusz Faron	280,00	280,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	280,00	0,00	0,00	140,00	0,00	140,00
52	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8	200,00	163,93	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	163,93	0,00	0,00	163,93	0,00	0,00
53	1.5	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8	200,00	163,93	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	163,93	0,00	0,00	163,93	0,00	0,00
54	2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8	350,00	286,89	286,89	0,00	0,00	43,04	243,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
55	1.1	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Ziemowita 9, Stalmacha 7, Ziemowita 11, Stalmacha 1-3-5	35,00	35,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	35,00	0,00	0,00	29,75	0,00	5,25

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
56	1.1	Ewa i Krzysztof Burchaciński s.c. ul. Olszewskiego 19 44-105 Gliwice	400,00	327,87	327,87	0,00	0,00	327,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
57	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Zawiszy Czarnego 2 / T. Kościuszki Robert Zajac	78,00	78,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	78,00	0,00	0,00	39,00	0,00	39,00
58	1.1 / 1.3 / 3.3	Stowarzyszenie Animatorów Wszechstronnego Rozwoju Młodzieży ul. Barlickiego 3 44-100 Gliwice	4 000,00	4 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4 000,00	0,00	0,00	600,00	3 400,00	0,00
59	1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Dolnych Wałów 22	368,74	368,74	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	368,74	0,00	0,00	368,74	0,00	0,00
60	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Waliszewskiego 13-15 Zarządca: Domena, Bożena Matuszewska	220,00	220,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	220,00	0,00	0,00	33,00	0,00	187,00
61	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Sztabu Powstańczego 64, 66, 68, 72, 74, 76 Zarządca: ZBM II TBS sp. z o.o. ul. Warszawska 35b, 44-100 Gliwice	2 650,0	2 650,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2 650,00	0,00	0,00	1 325,00	0,00	1 325,00
62	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Pszczyńskiej 116 a-f Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 1144-100 Gliwice	150,00	150,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	150,00	0,00	0,00	22,50	127,50	0,00
63	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Piastowskiej 4 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	66,15	66,15	66,15	0,00	0,00	9,92	56,23	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
64	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jasińskiego 2-4 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	55,00	55,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	55,00	0,00	0,00	8,25	46,75	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
65	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Asnyka 6A Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 1144-100 Gliwice	60,00	60,00	60,00	0,00	0,00	30,00	0,00	30,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
66	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Jasińskiego 22-24, Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 1144-100 Gliwice	120,00	120,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	120,00	0,00	0,00	18,00	102,00	0,00
67	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Równej 5-7 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	120,00	120,00	120,00	0,00	0,00	18,00	102,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
68	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Rydygiera 5-7 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	154,00	154,00	154,00	0,00	0,00	77,00	0,00	77,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
69	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. H. Sawickiej 2 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	60,00	60,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	60,00	0,00	0,00	9,00	51,00	0,00
70	1.4 / 1.2	2 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 6 i 8 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	120,00	120,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	120,00	0,00	0,00	18,00	102,00	0,00
71	1.4 / 1.2	3 Wspólnoty Mieszkaniowe przy ul. H. Sawickiej 10,12,14 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	180,00	180,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	180,00	0,00	0,00	27,00	153,00	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
72	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Kunickiego 11 Zarządca: ZBM I TBS sp. z o.o. ul. Dolnych Wałów 11 44-100 Gliwice	60,00	60,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	60,00	0,00	0,00	9,00	51,00	0,00
73	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	673,00	552,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	552,00	0,00	0,00	276,00	0,00	276,00
74	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	605,00	496,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	496,00	0,00	0,00	248,00	0,00	248,00
75	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Politechnice Śląskiej ul. Jasna 8 44-100 Gliwice	7 981,00	6 541,80	0	0	0	0	0	0	6 541,80	0	0	981,27	5 560,53	0
76	1.4 / 1.2	„DOM-HUT” Sp. z o. o. ul. Jagiellońska 9 44-100 Gliwice	769,63	630,84	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	630,84	0,00	0,00	315,42	0,00	315,42
77	1.4 / 1.2	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. św. Marka 13, 15, 17,19 44-100 Gliwice	60,00	60,00	60,00	0,00	0,00	9,00	51,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
78	1.4 / 1.2	Wspólnota Sikory – Tarnogórska ul. Witkiewicza 75 44-102 Gliwice	1 891,54	1 891,54	1 891,54	0,00	0,00	283,74	1 607,80	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
79	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Millenium” ul. Spółdzielcza 33 44-100 Gliwice	4 054,00	3 322,95	3 032,78	0,00	0,00	454,92	2 577,86	0,00	290,17	0,00	0,00	43,53	246,64	0,00

Nr projektu	Cel	Wnioskodawca	Koszty ogólne projektu	Koszty kwalifikowalne ogółem	2007 - 2010						2011 - 2013					
					Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne	Razem	Budżet gminy	Budżet państwa	Środki prywatne	Środki UE	Inne
80	1.4 / 1.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa „ŚRÓDMIEŚCIE” ul. Jasnogórska 9 44-100 Gliwice	602,63	493,96	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	493,96	0,00	0,00	246,98	0,00	246,98
81	1.1 / 1.5 / 2.2	Spółdzielnia Mieszkaniowa „KOPERNIK” ul. Kopernika 21 44-118 Gliwice	3 050,00	2 500,00	901,64	0,00	0,00	135,25	766,39	0,00	1 598,36	0,00	0,00	239,76	1 358,60	0,00
82	2.1	Park Naukowo-Technologiczny "Technopark Gliwice" sp. z o.o. ul. Konarskiego 18C 44-100 Gliwice	2 300,60	1 885,74	300,000	0,00	0,00	45,00	255,00	0,00	1585,74	0,00	0,00	237,86	1 347,88	0,00
83	1.1 / 1.3	Miasto Gliwice	365 017,90	365 017,90	117 041,20	70376,9	0,00	0,00	46 664,30	0,00	247 976,70	153066,5	0,00	0,00	94910,2	0,00
84	1.3	Zarząd Dróg Miejskich	26 144,35	26 144,35	9 884,10	1 482,62	0,00	0,00	8 401,48	0,00	16 260,25	2 439,04	0,00	0,00	13 821,21	0,00
85	3.1	Śląska Sieć Metropolitalna sp. z o.o.	6 233,59	6 233,59	6 233,59	935,04	0,00	0,00	5 298,55	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
86	1.3	Politechnika Śląska w Gliwicach ul. Akademicka 2A 44-100 Gliwice	12 000,00	12 000,00	100,00	0,00	0,00	15,00	85,00	0,00	11 900,00	0,00	0,00	1 785,00	10 115,00	0,00
ŁĄCZNIE W PLANIE			612 758,22	606 252,68	179 849,02	99 913,89	0	4 961,68	74 240,42	733,03	426 403,66	254 026,81	0	24 823,62	137 088,02	10 465,21

VII. System wdrażania

1. System okresowej aktualizacji Programu

Program ma charakter operacyjny i – w procesie zarządzania rewitalizacją obszarów miejskich – stanowi część fazy planowania przekształceń społeczno – gospodarczych oraz funkcjonalno – przestrzennych. Program Rewitalizacji stanowi więc instrument Strategii Miasta i powinien zostać poddany uchwalonym przez Radę Miejską procedurom jej wdrażania. W szczególności dotyczy to następujących aspektów zarządzania:

- określenia cyklu aktualizacji Programu przez podmioty odpowiedzialne za implementację,
- określenia systemu monitoringu, sprawozdawczości i oceny efektów Programu.

Strategia Rozwoju Miasta Gliwice zawiera ściśle wskazówki w odniesieniu do fazy wdrożeniowej. System wdrożenia Strategii zakłada, że Prezydent Miasta m.in. nadzoruje realizację działań operacyjnych przez wskazanych w Strategii koordynatorów. Koordynatorzy działań operacyjnych zapewniają organizacyjną i techniczną realizację działań operacyjnych poprzez to, że:

- przedstawiają charakterystykę działania operacyjnego do Biura Rozwoju Miasta UM odpowiedzialnego za monitoring realizacji zapisów Strategii,
- zgłaszają zadania dla działań operacyjnych do Wieloletniego Planu Inwestycyjnego oraz projektu Budżetu Miasta,
- koordynują realizację działań operacyjnych na wszystkich etapach, łącznie z etapem prac nad przygotowaniem wymaganych dokumentacji, ekspertyz i badań, tj. m.in. koncepcji lub programów, studiów wykonalności, ocen wpływu na środowisko, konsultacji społecznych,
- składają sprawozdania z realizacji działań operacyjnych do Biura Rozwoju Miasta UM,
- współpracują z komórkami odpowiedzialnymi UM w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań operacyjnych.

Kluczowym zagadnieniem w określeniu systemu wdrożenia Programu jest określenie struktury organizacyjnej i modelu funkcjonowania podmiotu zarządzającego (koordynatora działań operacyjnych), szczególnie w kontekście potrzeb współpracy z lokalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi.

Mając na uwadze specyfikę Programu Rewitalizacji przyjąć należy, że aktualizacja Programu będzie prowadzona nie rzadziej niż w okresie 2 - 3 letnim. W trakcie aktualizacji, zaistnieje możliwość wprowadzenia modyfikacji Programu w zakresie:

- korekty przebiegu granic Obszaru Rewitalizacji,
- dostosowania celów i instrumentów Programu do zmian społeczno – gospodarczych i kontekstu planistycznego (w perspektywie uchwalania zmian do Narodowej Strategii Spójności oraz do Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 lub pojawiania się nowych możliwości pozyskiwania środków),

- wprowadzania nowych zadań – działań, wynikających m.in. z pogłębienia społecznego rozumienia procesu rewitalizacji obszarów miejskich przez mieszkańców Gliwic lub otwarcia nowych źródeł finansowania tego typu przedsięwzięć.

Przyjęcie formuły aktualizacji zależeć będzie w znacznym stopniu od przyjętych standardów zarządzania, wdrażania i monitoringu tak Programu, jak i całego procesu rewitalizacji. Poniżej zaprezentowano propozycję rozwiązania w tym zakresie.

2. Podmioty nadzorujące system wdrażania Programu oraz podmiot nim zarządzający

System wdrażania Obszarowego Programu Rewitalizacji wskazuje i określa prawną formę zarządzających programem.

Programy rewitalizacji mają charakter operacyjny i jako takie powinny identyfikować struktury organizacyjne wdrażające planowane: cele, działania, zadania i ustalenia. Wśród struktur organizacyjnych wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki realizujące poszczególne zadania/projekty,
- podmioty zarządzające, czyli jednostki koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Dla określenia systemu wdrażania Programu, kluczowe znaczenie mają podmioty nim zarządzające. Istnieją przy tym następujące struktury organizacyjne, które są bezpośrednio zaangażowane w zarządzanie Programem:

- organy gminy, powołane do zarządzania samorządem miejskim, na podstawie ustawowego umocowania (Rada Miejska, Prezydent Miasta),
- komórka Urzędu Miasta mająca w swoim zakresie działania zarządzanie rozwojem miasta, na podstawie regulaminu organizacyjnego,
- specjalny podmiot zarządzający Programem – Operator.

Niepodważalna rola **organów Miasta** w zarządzaniu Programem polega na jego ukierunkowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju. Odnosi się to szczególnie do kontekstu celów przygotowania Programu (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju Miasta, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Zgodnie z systemem wdrażania przyjętym dla Strategii Rozwoju Miasta należy założyć, iż rola organów Miasta dla Obszarowego Programu Rewitalizacji będzie przedstawiała się następująco:

Do wyłącznych kompetencji Rady Miejskiej zastrzeżone zostaje:

- uchwalenie Programu Rewitalizacji,
- nadzór nad wdrażaniem Programu,
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Programu, przedstawionych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta, w tym zatwierdzanie nowych instrumentów wdrażania programu.

Do kompetencji Prezydenta Miasta należeć będzie:

- realizacja zapisów Programu m.in. poprzez wybór Operatora Programu Rewitalizacji i nadzór nad jego działalnością oraz zapewnienie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Programie, zgodnie z założonym udziałem Miasta,
- podejmowanie decyzji o potrzebie weryfikacji Programu, m.in. na podstawie wniosków zarówno samego Operatora, jak i wniosków wydziałów i jednostek miejskich, a także partnerów społeczno-gospodarczych,
- zarządzanie instrumentami wdrażania procesów rewitalizacji określonymi w Programie.

Wdrożenie Programu Rewitalizacji wymaga także szeregu działań, o charakterze wykonawczym, które powinny stanowić wyłączne zadanie jednostki, określanej w literaturze tematu, jako „Operator Programu Rewitalizacji”.⁴

Zadania Operatora obejmują następujące elementy zarządzania Programem:

- aktualizację i kontynuację procesu planowania, w szczególności – w odniesieniu do zadań ujętych na kolejny podokres programowania 2010-2013 i kolejną perspektywę finansową 2014-2020, ale również w odniesieniu do poszerzenia Programu o działania realizowane w ramach mikroprogramów społecznych lub uwzględniające inne niż wynikające z Regionalnego Programu Operacyjnego, tak źródła finansowania, jak i kategorie projektów,
- realizację Programu, w rozumieniu koordynowania i animowania działań administracji i Beneficjentów Zewnętrznych, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych (Miasta) i zewnętrznych (RPO), a także spójności Programu,
- organizację procesu promocji Programu i komunikacji społecznej, poza ścisłe grono osób, związanych z Samorządem Gliwic (organizacje pożytku publicznego, przedsiębiorcy, spółdzielnie mieszkaniowe, struktury partnerstwa publiczno – prywatnego, mieszkańcy Miasta),
- monitorowanie realizacji Programu,
- opracowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów Programu.⁵

Operator powinien jednocześnie dysponować mechanizmami motywacyjnymi (szczególnie finansowymi), mogącymi zainteresować beneficjentów, użytkowników i potencjalnych inwestorów, a także pozwalającymi wzmacniać wiarygodność Programu i wykazywać ww. podmiotom ich interes w przystąpieniu do niego. Podjęcie decyzji oraz zapewnienie źródeł finansowania tych mechanizmów leżeć będzie w gestii Władz Samorządowych. Jednocześnie Operator powinien mieć względną swobodę w dysponowaniu tymi środkami.

Zdaniem ekspertów rewitalizacji „...zadaniem tej instytucji (operatora) byłoby więc ułatwianie realizacji projektów (przygotowanie i uwiarygodnienie studiów wykonalności, uzyskiwanie pożyczek remontowych w banku, subwencji niezbędnych do „domknięcia” studium wykonalności projektu remontu, mobilizowanie inwestorów i wykonawców, pomoc w zamianie mieszkań, przesiedleniach. Tak rozumiany operator pobudza dynamikę

⁴ Por. K. Skalski, „Rewitalizacja a aktywizacja regionu”, Urbanista, Nr 3/03, s. 24-25 i inne publikacje na stronach Forum Rewitalizacji: www.fr.org.pl.

⁵ Por. propozycje zawarte w dalszej części rozdziału

programu, lecz nie rości sobie prawa ani do zastępowania właścicieli, ani do kumulowania ich majątku na jakikolwiek okres. Nie wyklucza to faktu, że w konkretnych umowach z właścicielami (we wszystkich sektorach własności) może na podstawie indywidualnej umowy stać się również inwestorem zastępczym.”⁶

Zakres zadań Operatora Rewitalizacji obejmuje zatem również działania, wymagające wiedzy i doświadczenia, obejmujące m.in.:

- problematykę badań ankietowych,
- przygotowanie biznes – planów i studiów wykonalności zadań, pod kątem wymagań regionalnego programu operacyjnego,
- koordynację publicznych i prywatnych programów inwestycyjnych wraz z ich finansowaniem i wdrażaniem,
- zarządzanie kwestiami społecznymi, dotyczącymi: przesiedleń, współpracy z pracownikami służb socjalnych, współpracy między różnymi partnerami rynku mieszkaniowego w sektorze socjalnym,
- kwestie bezrobocia i marginalizacji społecznej oraz włączania się w programy zatrudnienia bezrobotnych,
- animowanie partnerstwa różnych podmiotów, a w tym: ich identyfikację, określanie grup interesów, zarządzanie konfliktami interesów i ich usuwanie, prowadzenie mediacji i dochodzenie do konsensusu,
- wymagania Unii Europejskiej w odniesieniu do wspierania rozwoju regionalnego w kwestiach: sposobów finansowania programów rewitalizacji, zasad udziału poszczególnych partnerów, etc.⁷

Biorąc pod uwagę opisane wymagania powyżej oraz pożądaną elastyczność działania, wyborem optymalnym z punktu widzenia możliwości sprawowania nadzoru oraz sprawności wdrażania Programu, jest powierzenie funkcji Operatora spółce z większościowym udziałem Miasta lub spółce komunalnej.

Usytuowanie Operatora w spółce z większościowym udziałem Miasta pozwala z jednej strony na bezpośredni nadzór samorządu miejskiego nad wypełnianiem obowiązków tego podmiotu, a z drugiej na zapewnienie samodzielności organizacyjnej i klimatu współpracy. Jednocześnie nie bez znaczenia jest fakt zdolności organizacyjnych Operatora przy wdrażaniu procesu rewitalizacji zarówno w przyszłych okresach programowania, jak i w szerokim zakresie obejmującym tzw. mikroprogramy społeczno-gospodarcze.

W chwili obecnej, korzystne z punktu widzenia Władz Miasta byłoby umocowanie jako Operatora Programu Agencji Rozwoju Lokalnego spółka z o. o., która już od kilku lat z powodzeniem zajmuje się animacją społeczno-gospodarczą Gliwic, poprzez wdrażanie instrumentów rozwoju gospodarczego (w postaci m.in. inkubatora przedsiębiorczości) oraz prowadzoną działalnością szkoleniowo-doradczą, w tym w zakresie programowania rozwoju. Dotychczasowe doświadczenia tego podmiotu we współpracy z różnymi partnerami oraz w prowadzeniu szerokiego zakresu działalności, kierowanej również do lokalnych społeczności, powinny pozwolić na zbudowanie zaufania zarówno ze strony władz samorządowych, jak mieszkańców i Beneficjentów Zewnętrznych Programu.

---

⁶ K. Skalski, „Rewitalizacja ...”, op. cit.

⁷ Opracowano na podstawie: A. Czyżewska, „Finansowanie programów rewitalizacji z Funduszy Strukturalnych”, Świat Nieruchomości nr 39, KIN, Kraków 2003.

VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

1. System monitorowania Programu Rewitalizacji

W celu racjonalnego, sprawnego i efektywnego wykorzystania środków strukturalnych, Unia Europejska nakłada na państwa członkowskie, obowiązek monitorowania wydatków i efektów rzeczowych wdrażania programów operacyjnych. Źródła literaturowe definiują monitorowanie jako proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzeżenia o ewentualnych nieprawidłowościach.

W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Programu Rewitalizacji. Na system monitoringu składa się element instytucjonalny oraz instrumentalny.

1.1. Instytucje zaangażowane w proces monitorowania

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu Programu Rewitalizacji zaliczyć należy w szczególności:

- W odniesieniu do monitoringu projektów, otrzymujących wsparcie w ramach RPO:
  - Regionalny Komitet Monitorujący,
  - Zarząd Województwa Śląskiego,
  - Zespół ds. monitoringu w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Zespół ds. przepływów finansowych w Urzędzie Marszałkowskim,
  - Beneficjenci Regionalnego Programu Operacyjnego.
- W odniesieniu do monitoringu Programu Rewitalizacji:
  - Radę Miejską w Gliwicach,
  - Prezydenta Miasta Gliwice,
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji;
- W odniesieniu do monitoringu projektów ujętych w Obszarowym Programie Rewitalizacji:
  - Odpowiednie jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta, odpowiedzialne za nadzór i kontrolę, nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami,
  - Operatora Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - Beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników Programu Rewitalizacji, szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych,

ujętych w nim projektów, w tym przygotowywania i przedkładania okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z ich realizacji. W przypadku projektów współfinansowanych w ramach RPO obowiązkowa jest sprawozdawczość na rzecz Urzędu Marszałkowskiego, w przypadku pozostałych przedsięwzięć – na rzecz instytucji finansujących.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników, będzie Operator Programu, a w odniesieniu do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych rewitalizacji Rada Miejska oraz Prezydent Miasta.

Rola Operatora Programu obejmuje jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość dotyczącą tzw. mikroprogramów społeczno - gospodarczych, tworzonych dla rozwiązywania konkretnych spraw z konkretnymi partnerami w wyznaczonych lokalizacjach. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane będą przez Operatora Prezydentowi Miasta w cyklach kwartalnych i w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego Programu Rewitalizacji przedkładanego corocznie Radzie Miejskiej.

Jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego lub jednostki Miasta będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów, zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy beneficjent Programu. Z drugiej strony mogą włączać się w proces monitorowania, w związku z udostępnianiem przez nie danych o stanie spraw, prowadzonych przez Miasto i jego jednostki, a dotyczących inwestycji, zgłoszonych jako projekty do Programu Rewitalizacji.

1.2. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania pomocy – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu.

Zgodnie z zasadami przyjętymi w *Podręczniku wdrażania RPO* w zależności od charakteru dostarczanych danych, rozróżnia się monitoring rzeczowy i finansowy. Zakłada się przyjęcie tej systematyki dla Obszarowego Programu Rewitalizacji.

Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów. Monitoring postępu rzeczowego koncentruje się na realnych efektach programu, osiągniętych wraz z postępowaniem w realizacji projektów. Monitoring postępu rzeczowego prowadzony będzie w oparciu o dane dostarczane przez beneficjentów końcowych, składane do Instytucji Zarządzającej RPO wraz z wnioskami o płatność (część sprawozdawcza wniosku). Część sprawozdawcza wniosku o płatność powinna być również dostarczona Operatorowi Programu Rewitalizacji. Część monitoringowa wniosku o płatność stanowić będzie zestandaryzowany dokument, określony w Krajowych wytycznych dotyczących sprawozdawczości w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienie na lata 2007-2013.

W przypadku projektów nie objętych dofinansowaniem unijnym, dokumenty monitoringowe składane będą instytucjom finansującym oraz Operatorowi Programu.

Zgodnie z *Uszczegółowieniem RPO* oraz wytycznymi Komisji Europejskiej, dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych,
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych.

Wskaźniki formułowane są już w trakcie opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów.

Studia wykonalności projektów stanowią zatem podstawę do monitorowania efektów rzeczowych przez odpowiednie podmioty.

Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Na poziomie Programu Rewitalizacji zakłada się monitoring finansowy zgodnie z zapisami zawartymi w *Uszczegółowieniu RPO*.

Oznacza to, iż odbywa się on w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są:

- Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej RPO (Urzędowi Marszałkowskiemu) przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach RPO,
- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez beneficjentów Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne i niepubliczne źródła finansowania, w tym środki Miasta,
- Prezydentowi Miasta – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji, a w odniesieniu do projektów miejskich – z realizacji poszczególnych projektów,
- Radzie Miejskiej – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu za pośrednictwem Prezydenta Miasta w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu Rewitalizacji.⁸

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/ERDF,

---

⁸ Por.: Niżej. Te rozwiązania przyjęto również dla sprawozdawczości kompleksowej (obejmującej monitoring rzeczowy).

- krajowego wkładu publicznego: ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet Miasta, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne),
- środków z pożyczek na prefinansowanie,
- środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Banku Rozwoju Rady Europy, Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, itp.
- środków prywatnych,
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na okres następny.

1.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Programu.

Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku Obszarowego Programu Rewitalizacji są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania, tu: Rada Miejska, Prezydent Miasta, Operator Programu, beneficjenci,
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów szczegółowych oraz całego Programu,
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne / o refundację,
- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać dane zgodnie z wymogami RPO w tym zakresie, a w szczególności:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu;
  - na poziomie Programu: informacje dotyczące: zgłoszonych do realizacji projektów, zawartych umów lub podjętych decyzji o dofinansowaniu, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - na poziomie projektu: stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków, o ile nie będzie to stanowić tajemnicy handlowej (tylko w przypadku projektów finansowanych ze środków prywatnych),

- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym - dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji projektu lub Programu (tylko w przypadku projektów finansowanych ze źródeł unijnych),
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji (j.w.);
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągania wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

1.4. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i oddziaływania.

Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, wobec którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie Programu. Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20: Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	Okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub po zakończeniu projektu	Beneficjent	Prezydent Miasta (projekty miejskie); Operator Programu (wszystkie projekty); Instytucja Zarządzająca RPO (projekty dofinansowane z EFRR/EFSD);
Cel szczegółowy	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	corocznie lub zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie działania	Operator	Prezydent Miasta
Cel główny	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Operator	Prezydent Miasta, Rada Miejska
Program Rewitalizacji	okresowo (co najmniej raz na kwartał)	Corocznie	Prezydent Miasta lub Operator	Rada Miejska

Źródło: Opracowanie Noworól Consulting

2. Sposoby oceny Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ocena (ewaluacja) Obszarowego Programu Rewitalizacji pozwala oszacować oddziaływanie samego Programu, jak i pomocy publicznej, w tym pomocy strukturalnej Unii Europejskiej w odniesieniu do założonych celów.

Zgodnie z literaturą, wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Uszczegółowienie RPO mówi ponadto, iż. celem funkcjonowania systemu monitorowania jest dostarczanie ciągłej i bieżącej oceny postępów realizacji Programu. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość / trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania Programu.

Zgodnie z interpretacją przedstawioną w tym podręczniku i przyjętą dla ewaluacji niniejszego Programu, ocena bada sam program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

2.1. Rodzaje oceny

Proponuje się, by system i rodzaje oceny Programu odpowiadały metodologii zawartej w dokumentach programowych. Pozwoli to na wykorzystanie do oceny, opisanego powyżej, systemu sprawozdawczości.

Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Obszarowego Programu i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*). Ogólnie – ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę SWOT rozwoju Miasta i obszarów rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności Obszarowego Programu Rewitalizacji z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja Programu winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

W sytuacji opracowania Obszarowego Programu Rewitalizacji po raz pierwszy, nie istnieje możliwość odniesienia się do ocen poprzedniego okresu programowania. Za podstawę oceny *ex-ante* Programu Rewitalizacji, traktować należy opis identyfikacji problemów wybranego obszaru Miasta, przedstawiony syntetycznie w rozdziale: „Analiza obszaru”.

Pierwszą pełną ocenę *ex-ante* Programu przeprowadzić winien Operator Rewitalizacji, posiadając pełną informację o celach, działaniach i projektach włączonych do OPR. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen *ex-ante* wiązać się będzie z aktualizacją Programu, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Operatora Programu.

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Celem oceny *mid-term* będzie określenie średniookresowych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków,

skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji tej wynikać powinny wskazania odnośnie ewentualnej modyfikacji programu pod kątem zmieniających się warunków jego wdrażania, zdefiniowania nowych celów lub modyfikacji istniejących lub gruntownej reorientacji programu. Za organizację procesu ewaluacji średniookresowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem przedstawicieli Prezydenta Miasta. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. W ramach tej ewaluacji powinno być również zbadane zachowanie zgodności celów programu z politykami horyzontalnymi UE, jak również ze Strategią Rozwoju Miasta i innymi krajowymi dokumentami strategicznymi. Ocena średniookresowa powinna rozpocząć się najpóźniej w pierwszych dwóch latach drugiej połowy okresu wdrażania programu (2010-2011).

Ocena na zakończenie Programu (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Obszarowego Programu Rewitalizacji, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju Miasta, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu. Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem Prezydenta Miasta i Rady Miejskiej, jako organu przyjmującego wyniki oceny. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, podobnie jak dla ZPORR, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania.

Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia powyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Miejska, Prezydent Miasta oraz Operator mogą inicjować bieżącą ocenę Obszarowego Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

2.2. Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny Programu Rewitalizacji, przyjąć należy dobre kryteria stosowane przy ocenie ZPORR w latach 2004-2006, do których należą:

- **Trafność** – kryterium, pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele Programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie Obszaru Rewitalizacji, Miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*.
- **Efektywność** – kryterium, pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” Programu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- **Skuteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
- **Użyteczność** – kryterium, pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada potrzebom grup docelowych.

- **Trwałość** – kryterium, pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu, będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości Programu w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu Programu, można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

Kryteria powyższe będą miały zastosowanie dla wszystkich projektów wpisanych w OPR, bez względu na ich źródła finansowania. W przypadku przedsięwzięć prywatnych bez zaangażowania środków unijnych nie będą one rodzić sankcji prawnych przewidzianych w przepisach związanych np. z niewłaściwym wykorzystaniem dotacji. Będą służyły wyłącznie do oceny skuteczności wdrażania Programu.

2.2.1. Zaangażowane podmioty i ich rola w procesie oceny programu

Do obowiązków Operatora Programu Rewitalizacji w zakresie należy:

- organizowanie i nadzorowanie ewaluacji,
- udostępnianie informacji niezbędnych do wykonania badania,
- zapewnienie, że wyniki przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane.

Operator Programu opowiadać będzie również za:

- przygotowanie oceny *ex-ante*,
- współpracę z uczestnikami procesu rewitalizacji w zakresie organizacji oceny *ex-post*,
- inicjowanie badań nad efektywnością wykorzystywanych instrumentów i systemów wdrażania (ocena bieżąca),
- gromadzenie informacji o przeprowadzonych ocenach i badaniach oraz raportów prezentujących ich wyniki,
- przyjmowanie raportów z oceny,
- wykorzystywanie wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych we wdrażaniu Programu,
- opracowywanie sposobów oraz nadzorowanie wykorzystania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych przez beneficjentów Programu,
- udostępnianie danych oraz zgromadzonych dokumentów w ramach monitoringu, w tym okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Programu,
- udostępnianie wiedzy posiadanej przez osoby odpowiedzialne za zarządzanie poszczególnymi elementami Programu, poprzez umożliwienie ewaluatorom przeprowadzenia z nimi wywiadów.

W procesie oceny Programu **Prezydent Miasta**:

- podejmuje decyzję o podjęciu ocen uzupełniających,
- nadzoruje działania Operatora w zakresie ewaluacji,
- zatwierdza raporty ewaluacyjne,
- udostępnia wiedzę na temat Programu.

W procesie oceny Programu **Rada Miejska** odpowiada za:

- ustalanie standardów ewaluacji Programu Rewitalizacji,
- ostateczne zatwierdzanie wyników oceny Programu.

2.2.2. Zarządzanie oceną

Ewaluacje Obszarowego Programu Rewitalizacji przeprowadzane powinny być przez zewnętrznych ewaluatorów, wybieranych przez Operatora lub Prezydenta Miasta w drodze przetargu. Badania przeprowadzane będą zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego we współpracy z Radą Miejską. Priorytety te zostaną sformułowane w projekcie ewaluacji i zapisane w warunkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji zaprezentowane zostaną w formie raportu, zawierającego rekomendacje, które wykorzystane zostaną przy realizacji Programu.

Roczny plan ewaluacji

Ewaluacje przeprowadzane być powinny na podstawie planu ewaluacji, sporządzanego przez Operatora w porozumieniu z Prezydentem Miasta i Radą Miejską. Plan zawierać będzie ilość, terminy oraz w zarysie charakter przewidywanych ewaluacji.

W celu inicjowania partnerstwa, także w procesie ewaluacji Programu, proponuje się powstanie ciała doradczego (powoływanego przez Prezydenta Miasta spośród radnych miejskich oraz przedstawicieli beneficjentów Programu), do którego zadań należeć będzie:

- pomoc przy formułowaniu zagadnień i pytań do ewaluacji,
- pomoc w sformułowaniu warunków kontraktu,
- ułatwienie ewaluatorowi dostępu do informacji potrzebnych do przeprowadzenia badań,
- systematyczne akceptowanie przeprowadzonych etapów ewaluacji,
- przeprowadzenie oceny jakości ewaluacji (np. zaopiniowanie wstępnej wersji raportu),
- opiniowanie raportu końcowego z ewaluacji.

Projekt ewaluacji

Przed każdą oceną sporządzony zostanie projekt ewaluacji, określający potrzeby związane z zamawianym badaniem. Projekt ewaluacji zawierać winien następujące elementy:

- opis przedmiotu ewaluacji,
- pytania ewaluacyjne,
- kryteria ewaluacji,
- wskaźniki ewaluacyjne,
- metody badawcze,
- opis próby badawczej,
- format raportu.

Wstępny projekt ewaluacji sporządzany będzie przez Operatora i stanowić będzie podstawę do negocjacji warunków kontraktu oraz dyskusji z ewaluatorem zewnętrznym. Końcowym

produktem ewaluacji jest raport ewaluacyjny, przekazywany Prezydentowi Miasta oraz Operatorowi Programu. Raport ewaluacyjny zawierać powinien następujące elementy:

- przedmiot badania i kontekst ewaluacji – w celu zaprezentowania tego, co i w jakich okolicznościach było badane,
- procedurę badawczą – koncepcja oceny, jej projekt i stosowane metody,
- wyniki badania i przedstawienie zebranych podczas ewaluacji danych – informacja o zebranych danych, interpretacja danych, wyniki badań,
- wnioski z ewaluacji – z uwzględnieniem specyfiki badanego obszaru, traktując ewaluowany obszar jako całość, pokazując zarówno zalety, jak i słabości,
- rekomendacje – zalecenia i sugestie ułatwiające podejmowanie decyzji.

Raport podlega ocenie i opinii ciała doradczego oraz zatwierdzeniu przez Radę Miejską. Raport będzie udostępniony grupie odbiorców, zgodnie ze sporządzoną listą odbiorców ewaluacji. Wyniki ewaluacji powinny być również dostępne na żądanie.

2.3. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

Rola partnerskiej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów miejskich (w tym przy wdrażaniu Programu Rewitalizacji oraz realizacji ujętych w nim projektów) jest szczególnie podkreślana w dokumentach programowych Unii Europejskiej (Strategiczne Wytyczne Wspólnoty) oraz RPO i wszelkich związanych z nim wytycznych. Wybór formuły, w jakiej odbywać się będzie tworzenie zasad oraz realizacja samego partnerstwa, pozostawiono jednak władzom i społecznościom lokalnym.

W niniejszym Programie podstawową rolę w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odegrać winien podmiot zarządzający – Operator Programu. Proponowany status prawny Operatora, jako spółki z większościovym udziałem Miasta, np. ARL sp. z o.o., wobec dotychczasowych działań spółki, stanowiłby realizację zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji (współpraca z przedsiębiorcami oraz partnerami lokalnymi na etapie tworzenia Programu).

W trakcie realizacji Programu musi zostać zapewnione wdrażanie instrumentów budowy i funkcjonowania szeroko rozumianego partnerstwa.

Opierać się ono może na wykorzystaniu następujących instrumentów:

- Stworzenie w ramach działalności Operatora Programu tzw. One Stop Centre (Centrum Jednej Wizyty), pozwalającego w jednym miejscu i niedługim czasie na uzyskanie pełnej informacji o:
  - możliwościach zainwestowania,
  - możliwościach pozyskania partnera,
  - ofertach dzierżawy, najmu lokali użytkowych lub poddzierżawy, podnajmu lokalu lub pomieszczeń, w powstających w ramach Programu powierzchniach publicznych i użytkowych (komercyjnych, ale także związanych z możliwością podnajmu innej organizacji pozarządowej powierzchni w siedzibie/obiekcie organizacji, biorącej udział w Programie),

- przetargach i konkursach ofert organizowanych w ramach realizacji Programu.
- Uwzględnianie w rutynowej pracy Urzędu Miejskiego w Gliwicach potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Programu Rewitalizacji. Bezpośrednio łączy się to z możliwością wykorzystywania Programu do poszerzania bazy inwestycji publicznych, oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji miejskich inwestycji.
- Stworzenie procedur wprowadzania nowych inwestycji do Wieloletnich Planów Inwestycyjnych, które to procedury uwzględnią podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe z Obszaru Rewitalizacji przy opracowaniu programu projektów oraz możliwych sposobów ich finansowania.
- Wykorzystanie stron internetowych Miasta m.in. do:
  - Public Relations Programu Rewitalizacji w pełnym, opisanym poniżej zakresie,
  - informowania o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami (aktualizacja Programu),
  - prowadzenia bazy „Znajdź partnera do projektu”,
  - informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji, spoza RPO.
- Inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych ustaleń z ramach regionalnego programu operacyjnego województwa śląskiego w następnym okresie programowania, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania) z udziałem: przedstawicieli władz Miasta, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora oraz innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych, itp.).

3. Public Relations programu rewitalizacji

3.1. Zasady promocji projektów realizowanych w ramach OPR

Plan promocji przygotowany przez Operatora Programu i zatwierdzony przez Prezydenta Miasta, a także realizacja przez beneficjentów planu promocji każdego projektu, który ujęto w niniejszym Programie i który pozyskał dofinansowanie w ramach RPO, odpowiadać winny zaleceniom dotyczącym promocji unijnych źródeł finansowania, określonych w dokumentach programowych oraz podręcznikach, dokumentach i wytycznych. Powinny być zgodne szczególnie z zapisami Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Szczegółowe zasady dotyczące prowadzenia działań informacyjnych zostaną przygotowane przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym we współpracy z instytucjami zaangażowanymi jego wdrażanie w ramach Planu Komunikacji Programu,

Strategii Komunikacji dla Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce 2007-2013 oraz Strategii Marki Funduszy Europejskich w Polsce.

Wszyscy beneficjenci, objęci Programem Rewitalizacji, którzy uzyskają wsparcie ze środków funduszy strukturalnych są zobowiązani do stosowania odpowiednich środków informowania i promocji w zależności od charakteru realizowanego projektu.

Do instrumentów tych należą:

- dyplomy, certyfikaty;
- tablice reklamowe (billboardy) – informujące o zakresie realizowanego projektu i wsparciu ze strony funduszy strukturalnych, muszą być umieszczane w miejscach inwestycji infrastrukturalnych, których całkowity koszt wynosi ponad 3 mln euro w przypadku projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). W ciągu 6 miesięcy od zakończenia prac inwestycyjnych tablica reklamowa / billboard powinna zostać zastąpiona tablicą pamiątkową;
- stałe tablice pamiątkowe, których celem jest pozostawienie trwałej informacji o wsparciu inwestycji ze środków strukturalnych – umieszczać je należy w miejscach publicznych po zakończeniu realizacji projektu (jeżeli wkład publiczny w projekt przekracza sumę 500 000 EUR);
- umieszczanie emblematu UE, logo funduszy strukturalnych oraz logo województwa śląskiego na wszystkich dokumentach oraz materiałach promocyjnych i informacyjnych związanych z realizacją projektów.

Szczegółowe regulacje dotyczące środków informacyjnych w zakresie promocji projektów przez beneficjentów zostaną określone w szczegółowych wytycznych przygotowywanych przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym.

W przypadku projektów realizowanych przy udziale środków innych niż unijne, zaleca się, by na tablicy informacyjnej umieścić zapis, iż przedsięwzięcie jest realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji. Wskazanie źródeł finansowania i ich procentowego wkładu nie jest obowiązkowe, chyba że instytucje finansujące postanowią inaczej. O rozpoczęciu inwestycji w ramach OPR, inwestor powinien powiadomić o tym fakcie Operatora Rewitalizacji.

3.2. Public Relations Obszarowego Programu Rewitalizacji

Plan *Public Relations* (PR) i promocji Obszarowego Programu Rewitalizacji, ustalony powinien zostać przez Operatora Programu i określać:

- cele działań informacyjnych i promocyjnych,
- potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych,
- strategię informowania i promocji.

Oprócz Operatora, instytucjami odpowiedzialnymi za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na szczeblu realizacji Programu winni być:

- Urząd Miejski i jego jednostki organizacyjne, biorące udział w przygotowaniu, wdrażaniu i ewaluacji Programu (zakres zależy od przyjętego statusu i formy Operatora),
- Beneficjenci Zewnętrzni i partnerzy Programu.

Podobnie jak dla promocji Regionalnego Programu Operacyjnego, przyjąć należy dwa podstawowe cele działań informacyjnych i promocyjnych, realizowane w ramach Obszarowego Programu Rewitalizacji:

- skuteczne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach zgłoszenia projektów do realizacji w ramach Programu Rewitalizacji oraz o obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach Programu Rewitalizacji.

Rola Operatora w działalności promocyjnej i PR powinna obejmować dwa obszary problemowe:

- przygotowanie i bezpośrednio realizowanie przyjętego planu promocji, dysponowanie środkami finansowymi i odpowiedzialność za efekty działalności promocyjnej i PR Programu Rewitalizacji, jako całości;
- nadzór, pomoc w działaniach promocyjnych, związanych z realizacją poszczególnych projektów, uwzględnionych w Obszarowym Programie Rewitalizacji oraz koordynacja działań promocyjnych poszczególnych beneficjentów, w celu uzyskania efektu synergii i uniknięcia rozproszenia lub wręcz konkurencyjności podejmowanych działań (np. organizacji podobnych imprez w tym samym terminie).

Operator Programu wyznaczy osoby odpowiedzialne za działania informacyjne i promocję, oraz wskaże imiennie osoby udzielające wszelkich informacji o wdrażaniu Programu oraz sposoby kontaktu z tymi osobami. Informacje o odpowiedzialnych osobach i sposobach kontaktu z nimi zostaną upublicznione.

Określenie grup docelowych działań PR Obszarowego Programu Rewitalizacji

Ze względu na zintegrowany charakter Programu, zasięg terytorialny i rangę realizacji jego celów, do grup docelowych działań PR zaliczyć należy:

- Społeczeństwo (wspólnota mieszkańców Gliwic), z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz kierowanych do mieszkańców obszarów Miasta nie objętych Programem;
- Beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu i jego kolejnych aktualizacji (podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach RPO oraz podmioty kwalifikujące się do pozyskania środków w ramach działań komplementarnych, nie objętych dofinansowaniem w ramach tego działania);
- Partnerów społeczno-gospodarczych – partnerów beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu;
- Organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze;
- Właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa śląskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- Media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Określenie sfer zadaniowych promocji i PR Programu Rewitalizacji⁹

Proponuje się przyjęcie następujących sfer działalności promocyjnej i PR:

- Służba informacyjna, jako sfera związana z rozpowszechnianiem oraz nagłaśnianiem informacji, bez skupiania się na określonej grupie docelowej, głównie za pośrednictwem masmediów;
- Relacje inwestycyjne – podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami);
- Relacje finansowe – nawiązywanie i podtrzymywanie dobrych kontaktów z instytucjami finansowymi, takimi, jak:
  - fundusze strukturalne, instytucje wdrażające, pośredniczące, zarządzające,
  - banki, inne instytucje finansowe (kredytowe, ubezpieczeniowe, poręczeniowe);
- Relacje ze społecznościami lokalnymi;
- Relacje z władzami;
- Organizacja imprez promocyjnych;
- Ogłoszenia i reklamy płatne;
- Analizy i badania (odbioru społecznego Programu).

Określenie instrumentów promocji i PR Programu Rewitalizacji

Poniżej przedstawiono propozycje działań i instrumentów promocyjnych oraz PR, z uwzględnieniem zarysowanych powyżej sfer zadaniowych.

3.3. Proponowane instrumenty w sferach: służba informacyjna, relacje inwestycyjne, relacje ze społecznościami lokalnymi

Proces informowania o Programie Rewitalizacji powinien mieć charakter dwukierunkowy, to znaczy pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii. Plan promocji powinien zatem realizować zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami.

I tak, wśród instrumentów realizacji działań PR w tych sferach wymienić należy:

- Wykorzystanie oficjalnych stron internetowych Miasta i jednostek miejskich (w tym BIP), z uwzględnieniem możliwości wejścia na odrębne strony („podstrony”) Programu Rewitalizacji ze strony głównej (z głównego menu).
- Przygotowanie serwisu internetowego Programu Rewitalizacji, w którego skład wejść powinny:
  - opis problematyki związanej z rewitalizacją obszarów miejskich,
  - publikacja Obszarowego Programu Rewitalizacji,
  - informacje o bieżącym stanie wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu,
  - inne informacje i materiały o charakterze informacyjnym (komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach);
  - forum mieszkańców (pozwalające na przekazywanie przez gliwiczian wizji możliwej aktualizacji Programu);

---

⁹ Przy formułowaniu sfer zadaniowych PR adaptowano systematykę przedstawioną w: T.Goban-Klas „Public Relations czyli promocja reputacji. Pojęcia, definicja, uwarunkowania”. Wydawnictwo Business Press, Warszawa.

- baza projektów, planowanych lub realizowanych, poza RPO, komplementarnych z Programem Rewitalizacji;
- informacje o możliwości pozyskania środków na projekty, związane z przyjętymi celami rewitalizacji, ale nie mieszczące się wśród projektów kwalifikowanych w ramach RPO;
- baza umożliwiająca znalezienie partnera do projektu (zgłoszonego lub planowanego do zgłoszenia do Programu Rewitalizacji);
- statystyki raporty;
- galeria fotografii (np. przed realizacją – po realizacji).
- Broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych projektów, wydawane przez Operatora oraz podmioty zaangażowane w realizację Obszarowego Programu Rewitalizacji.
- Konferencje prasowe (organizowane przez Operatora i/lub beneficjentów Obszarowego Programu Rewitalizacji) dotyczące np.:
  - uchwalenia Programu,
  - kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji,
  - uzyskania środków na finansowanie projektów/Programu,
  - zakończeniu każdego projektu, realizowanego w ramach Programu.

3.4. Proponowane instrumenty w sferze: relacje inwestycyjne

Poniżej przedstawiono propozycje działań mających na celu podtrzymywanie kontaktów z uczestnikami Programu (beneficjentami, partnerami, dostawcami, wykonawcami), są to:

- Szkolenia i seminaria dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Rewitalizacji oraz beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, na temat m.in.: możliwości udziału w Programie (aktualizacji), zarządzania projektami, monitorowania realizacji projektów, zasad finansowania projektów.
- Nadzór i wsparcie (organizacyjne, doradcze, techniczne) Beneficjentów Zewnętrznych Programu Rewitalizacji przy wypełnianiu obowiązków promocyjnych, związanych z unijnym źródłem finansowania, takich jak przygotowywanie, zgodnie z obowiązującymi zasadami:
  - billboardów (na miejscu realizacji danego projektu),
  - stałych tablic pamiątkowych (w miejscach powszechnie dostępnych, po zakończeniu realizacji projektu),
  - plakatów i innych materiałów dotyczących projektu.¹⁰

3.5. Proponowane instrumenty w sferze: relacje finansowe

Wśród instrumentów ukierunkowanych na nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami finansowymi i potencjalnymi inwestorami wymienić można:

- Konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych zaangażowanych w realizację Programu.

---

¹⁰ Por. zasady opisane wyżej.

- Broszury informacyjne o możliwości i warunkach włączenia się do współfinansowania Programu.
- Przygotowanie (np. w ramach działalności „One Stop Centre”) oferty dla instytucji finansowych i inwestorów.¹¹
- Organizacja wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować realizację Programu.

3.6. Proponowane instrumenty w sferach: relacje ze społecznościami lokalnymi, organizacja imprez promocyjnych

Wśród działań skierowanych do społeczności lokalnej w ramach organizacji imprez można wykorzystać następujące instrumenty promocyjne:

- Festyny, święta ulicy / osiedla.
- Konkursy dla mieszkańców, dzieci i młodzieży.
- Konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych, organizowane przez Prezydenta Miasta, bądź pod jego patronatem.
- Konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów).
- Uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

3.7. Proponowane instrumenty w sferze: ogłoszenia i reklamy płatne

W sferze zadaniowej określonej jako ogłoszenia i reklamy płatne, wyróżnić można różnorodne działania, w tym takie, jak:

- Przygotowanie i realizacja planu zamieszczania płatnych form reklamy, ogłoszeń i komunikatów w mediach (w zależności od przyjętej roli Operatora).
- Uzyskanie korzystnych warunków zamieszczania przez Operatora i beneficjentów ogłoszeń i reklam, związanych z wdrażaniem i realizacją Programu Rewitalizacji oraz poszczególnych projektów (w tym m.in. ogłoszeń o przetargach, konkursach, zaproszeniach do składania ofert, organizacji imprez i szkoleń).
- Pomoc techniczna świadczona przez Operatora na rzecz beneficjentów w przygotowywaniu materiałów przeznaczonych do publikacji.
- Zapewnienie zamieszczania i aktualizacji w serwisie internetowym Programu Rewitalizacji informacji, objętych ogłoszeniami i komunikatami publikowanymi w mediach, a dotyczących tak samego Programu, jak i projektów w nim ujętych.

3.8. Proponowane instrumenty w sferze: analizy i badania

W ramach procesu promocji i PR duże znaczenie, także dla oceny i monitoringu realizacji Programu Rewitalizacji, będzie miało prowadzenie analiz i badań. Narzędzia dotyczące tej sfery obejmować mogą:

- Monitoring odwiedzin stron internetowych Programu Rewitalizacji, przygotowywanie raportów z forum mieszkańców.

---

¹¹ Idea powstania „One Stop Centre”, jako instrumentu budowania partnerstwa, opisana została w niniejszym rozdziale w pkt *Sposoby inicjowania współpracy...*

- Przeprowadzanie badań opinii wśród mieszkańców na temat realizacji Programu Rewitalizacji.
- Przeprowadzanie badań opinii beneficjentów, dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów Programu i realizowanych w jego ramach projektów.
- Przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji Programu Rewitalizacji.
- Przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.
- Zbieranie opinii zaangażowanych podmiotów o skuteczności realizowanego planu promocji.

3.9. Finansowanie działań promocyjnych i PR Programu Rewitalizacji

Sposób, przyjęte instrumenty i poziom środków przeznaczanych na finansowanie działań promocyjnych Programu i projektów, zależec będzie m.in. od ilości projektów, które uzyskają wsparcie z funduszy strukturalnych i wysokości tego wsparcia. Finansowanie działalności promocyjnej Operatora Rewitalizacji realizowane będzie w ramach środków przekazanych przez Władze Samorządowe.

IX. Inicjatywa JESSICA

Inicjatywa JESSICA, ma na celu zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w tych obszarach. W ramach Poddziałania 6.2.3 będzie wdrażana inicjatywa JESSICA. Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego podjęła decyzje o przekazaniu części alokacji dostępnej na Działanie 6.2 do Funduszu Powierniczego JESSICA, którego funkcję pełni Europejski Bank Inwestycyjnych. Środki te zostaną zainwestowane w Fundusz Rozwoju Obszarów Miejskich (FROM), które będą udzielały **zwrotnego** wsparcia na realizację projektów miejskich. Inicjatywa JESSICA pozwala beneficjentom programu na połączenie dotacji, kredytów i innych produktów finansowych w celu realizacji inwestycji np z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury i sieci miejskich, w tym transportu, systemu wodnokanalizacyjnego, projektów dotyczących efektywności energetycznej, projektów technologii informatycznej i komunikacyjnej, rozwoju nieużytków przemysłowych, w tym rekultywacji i dekontaminacji terenów zanieczyszczonych.

W trakcie aktualizowania niniejszego dokumentu nie zostały zgłoszone żadne projekty w ramach tego mechanizmu finansowego.

Załączniki

- 1. Mapy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na OR**
- 2. Mapa przestrzennego rozmieszczenia projektów wpisanych do Obszarowego Programu Rewitalizacji**

Oznaczenie kolorystyczne

Cel 1

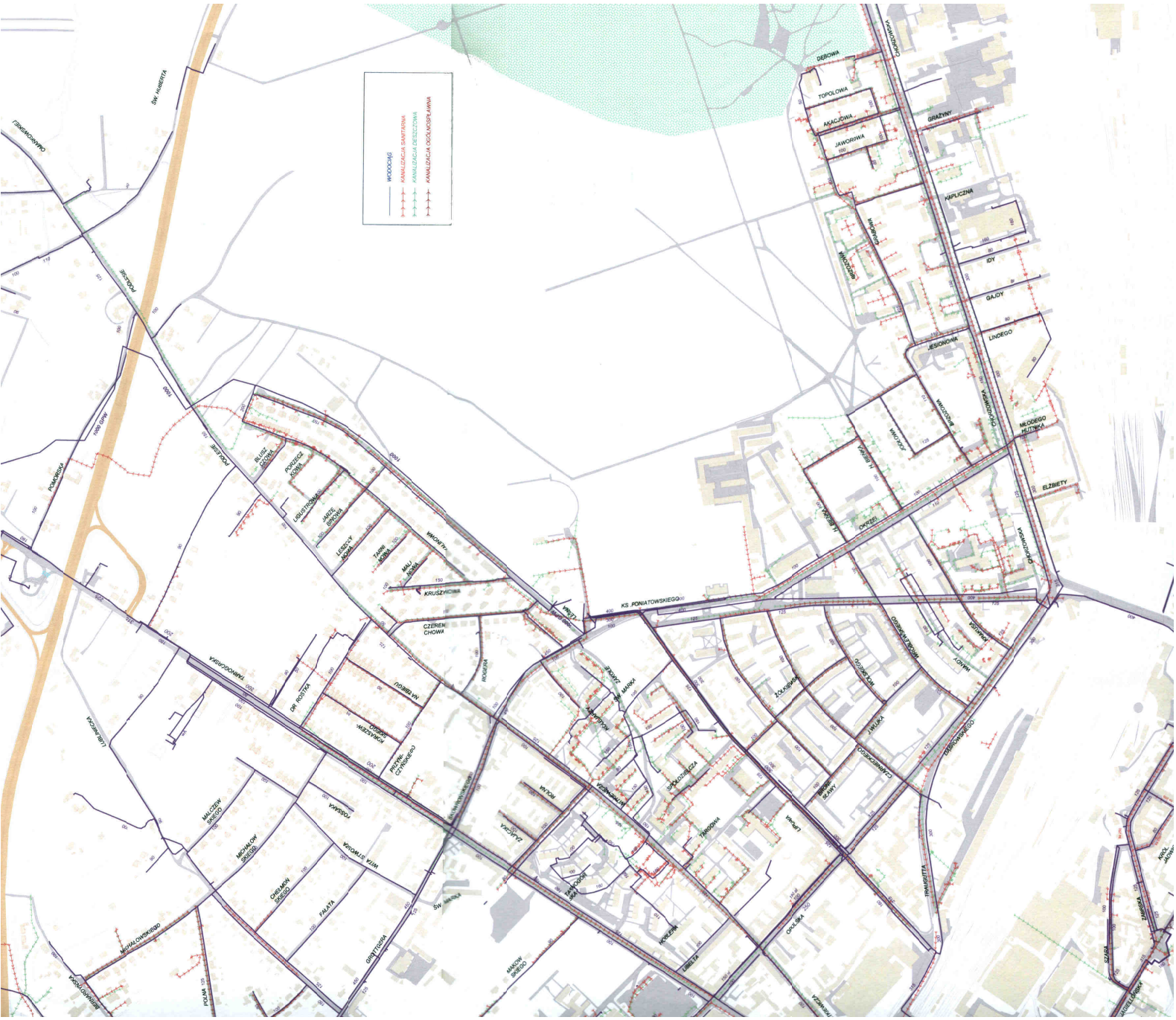

Cel 2

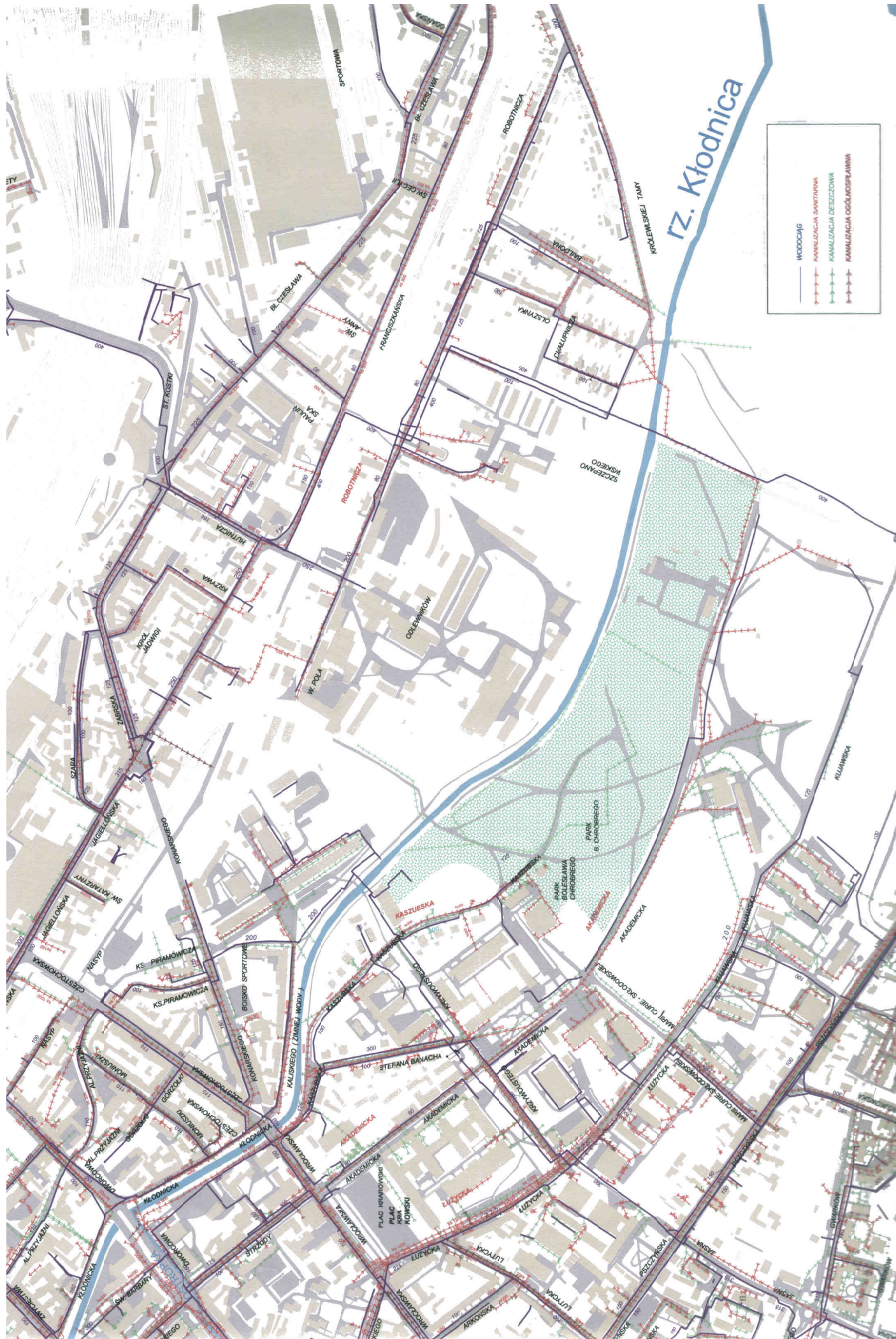
Cel 3

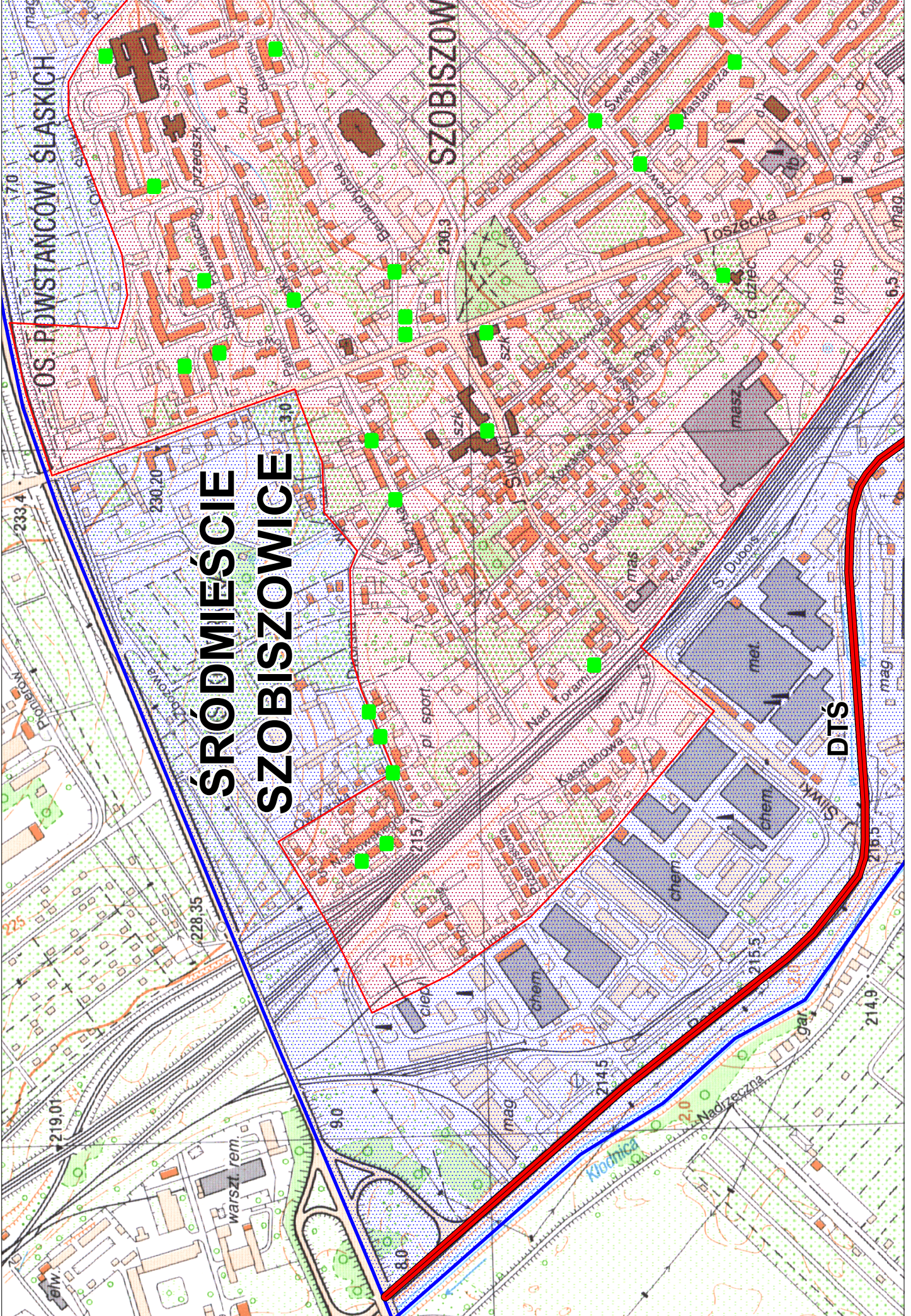

	WODOCIĄG
	KANALIZACJA SANITARYJNA
	KANALIZACJA DESZCZOWA
	KANALIZACJA OGÓLNOŚPIAWNA

ŚRÓDMIEŚCIE SZOBISZOWICE

SZOBISZOWICE

OS. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH

DTS

219.01

230.20

230.3

214.9

215.5

214.5

9.0

8.0

6.5

6.5

7.0

233.4

warszt. rem.

met

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

chem

masz

masz

masz

masz

masz

masz

masz

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

met

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

mag

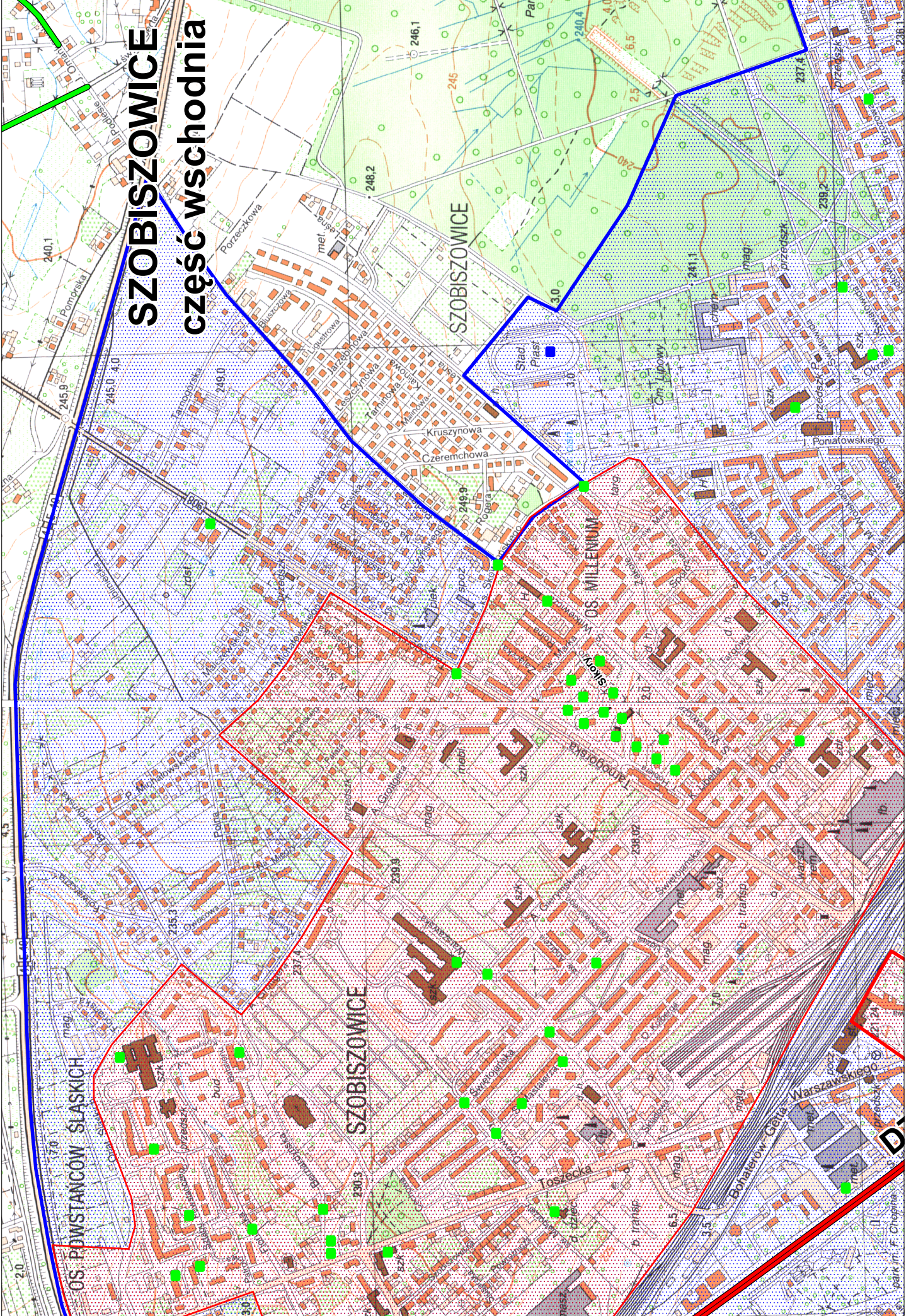
mag

mag

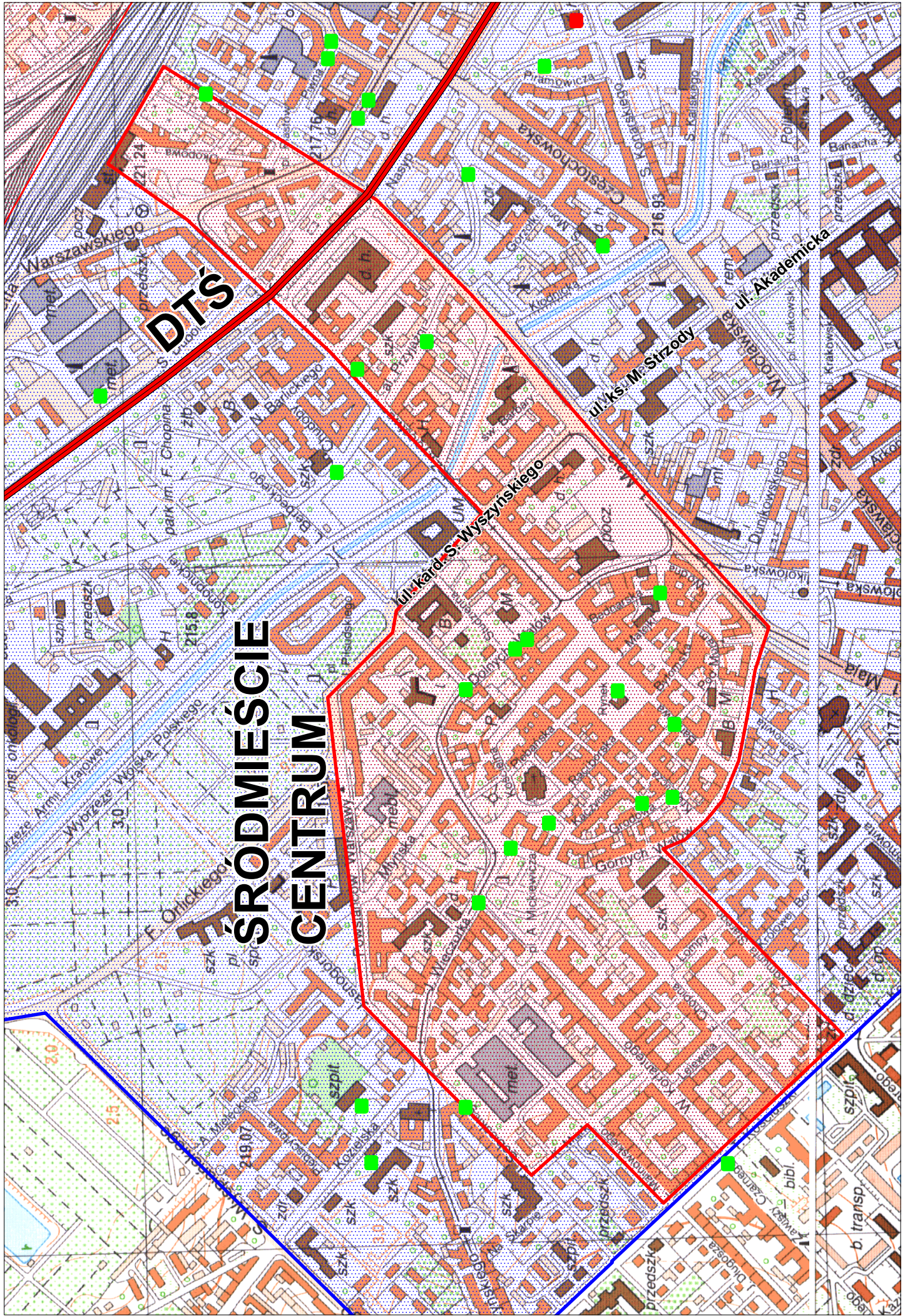
mag

mag

SOBISZOWICE czść wschodnia

DTŚ

**ŚRÓDMIEŚCIE
CENTRUM**

ul. kard. S. Wyszyńskiego

ul. ks. M. Strzody

ul. Akademicka

Warszawskiego

Wyzwolenia

ul. Karłowicza

ul. Wyzwolenia

ul. F. Chopina

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

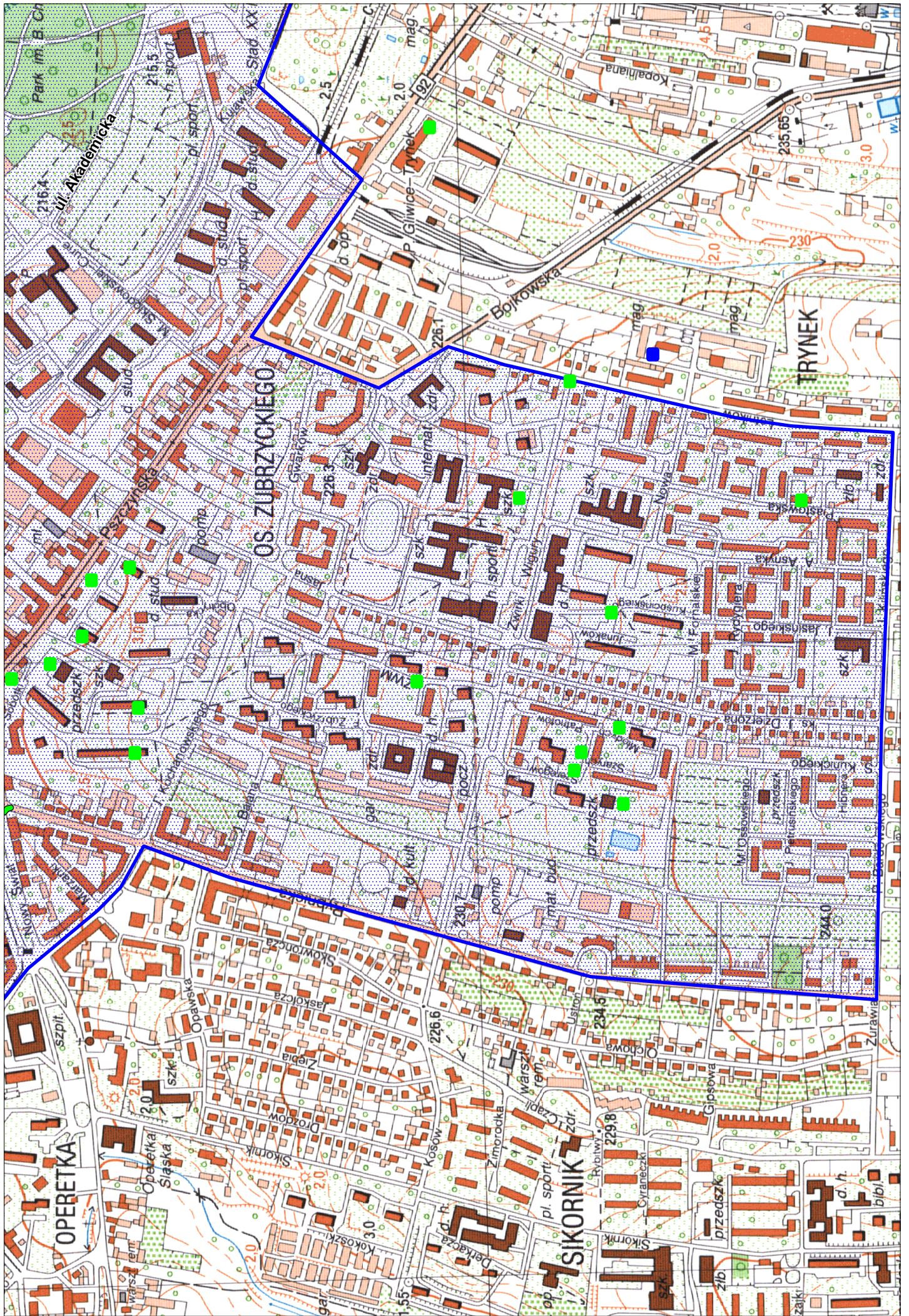
ul. Wyzwolenia

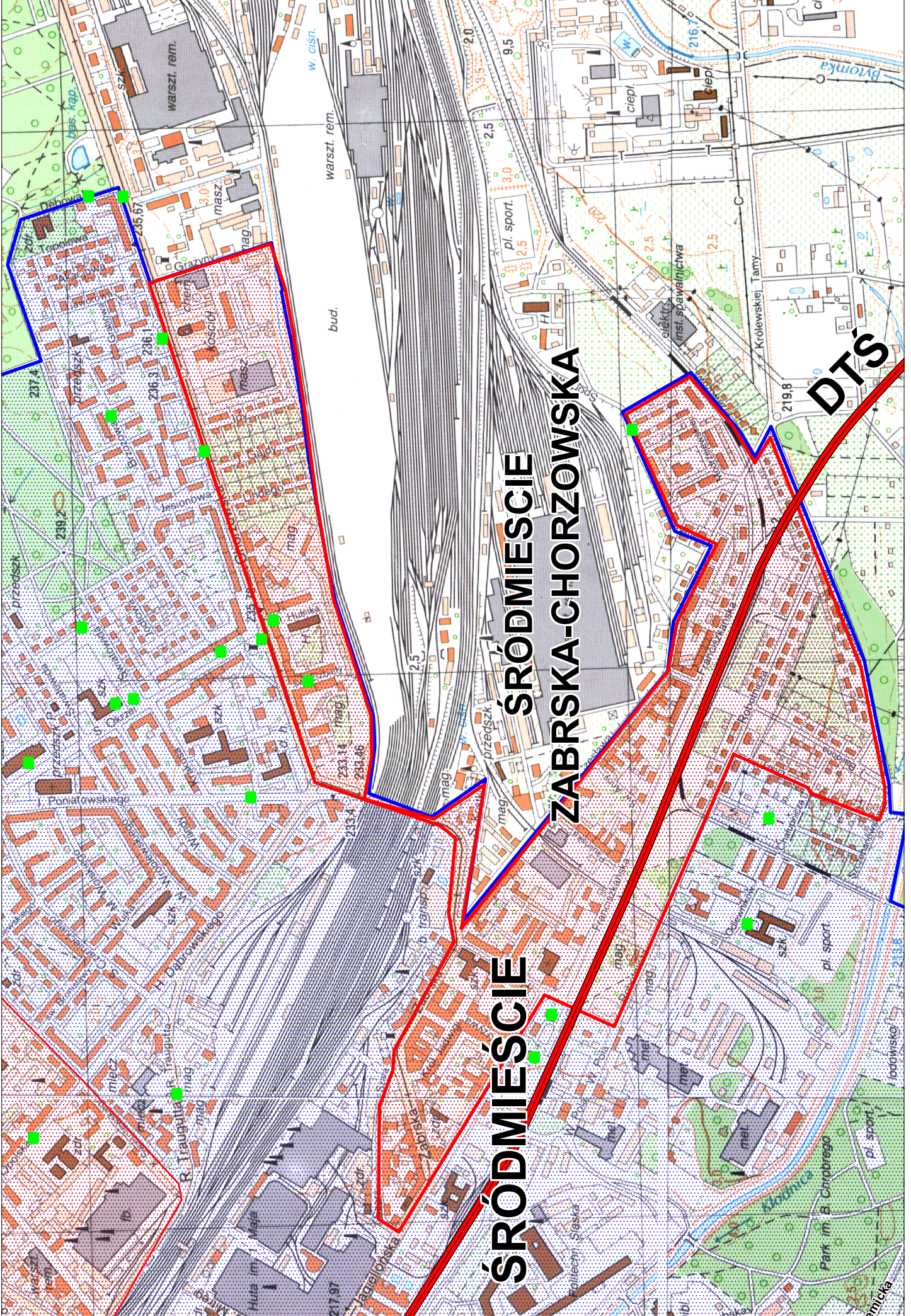
ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ul. Wyzwolenia

ŚRÓDMIEŚCIE

**ŚRÓDMIEŚCIE
ZABRSKA-CHORZOWSKA**

DTS